

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANA BİLİM DALI
FRANSIZCA MÜTERCİM-TERCÜMANLIK YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BİR «YENİDEN ÇEVİRİ» DENEMESİ ÜZERİNE:
JULES VERNE VE *DÜNYANIN MERKEZİNE*
SEYAHAT

BERNA COŞKUN
11703003

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. FÜSUN ATASEVEN

İSTANBUL
2015

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANA BİLİM DALI
FRANSIZCA MÜTERCİM-TERCÜMANLIK YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BİR «YENİDEN ÇEVİRİ» DENEMESİ ÜZERİNE:
JULES VERNE VE *DÜNYANIN MERKEZİNE*
SEYAHAT

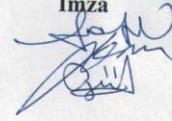
BERNA COŞKUN
11703003

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: ..06/10/2015.
Tezin Savunulduğu Tarih: ..11/09/2015

Tez Oy birliği/Oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

Ünvan Ad Soyad
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Füsun Ataseven
Jüri Üyeleri : Doç. Dr. Ayşe Banu Karadağ
Yard. Doç. Dr. Gülhanım Ünsal

İmza

İSTANBUL
EYLÜL, 2015

ÖZ

BİR «YENİDEN ÇEVİRİ» DENEMESİ ÜZERİNE: JULES VERNE VE DÜNYANIN MERKEZİNE SEYAHAT

Berna Coşkun
Eylül, 2015

Edebi eserlerin her zaman yazarının zihnindeki erek dizge içerisinde alıcı bulduğu söylenemek pek mümkün değildir. Kimi zaman hedef kitlesi yetişkin edebiyatı olan bir kitap ait olduğu roman türü sebebiyle kendini çocuk edebiyatı içerisinde bulabilir. 19. yüzyıl bilimkurgu romanlarının öncüsü olan Jules Verne'in eserleri de tarih boyunca çok farklı okur kitleleri tarafından kabul görmüştür. Bu çalışmada, Jules Verne'in *Dünyanın Merkezine Seyahat* isimli eseri, ortaya attığı çeviri değerleri ile çeviribilime yeni bir boyut kazandıran Alman araştırmacı Hans J. Vermeer'in Skopos kuramı çerçevesinde ilköğretim çağındaki okurlar için yeniden çevirilmiştir. Çalışmanın giriş bölümünde eserin erek toplumdaki yeri, yeniden çeviri kararı alınmasına neden olan etkenler, çalışmanın skoposu ve skopos ışığında izlenecek yöntemlerin neler olduğuna değinilmiştir. Birinci bölümde çalışmaya temel bir çerçeve ve yöntem oluşturması amacıyla kuramsal çerçeve çizilmiştir. Hans J. Vermeer'in Skopos kuramı irdelenmiştir. Çağdaş yazım tekniklerinden olan yeniden çeviri, metinlerarasılık, oulipo gibi yöntemler hakkında bilgi verilmiş ve birbirleri arasındaki bağ açıklanmıştır. İkinci bölümde, *Dünyanın Merkezine Seyahat* isimli eserin, türk erek dizgesinde yer alan ve ilköğretim çağındaki okur kitlesi için hazırlanan çevirilerinden biri incelenerek yeniden çevirinin gerekliliği üzerine bir fikir oluşturmak amaçlanmıştır. Üçüncü bölümde ise çeviri bütüncesinin, verilen yöntemler ve temel alınan kuram çerçevesinden nasıl uygulandığına yer verilmiştir ve çevirmenin kararlarının metin üzerindeki yansımalarına değinilmiştir. Dördüncü bölümde yapılan çalışmanın gerekliliğini destekleyici uygulamalı deneylere yer verilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda, çevirmenin amacının kararlarını büyük ölçüde etkilediği, yapılan çevirinin erek dizgede daha fazla kabul gördüğü, erek okuyucu kitlesinin metni daha fazla ilgi ve zevkle okuduğu, bu yeni yöntemlerin yapılan çevirilere doğru kullanıldığı takdirde büyük katkı sağlayabileceği ortaya konmaya çalışılmıştır. Çevirmenin, aldığı kararlar doğrultusunda hedef okur kitlesinin metni daha rahat anlayabilmesi, metinden zevk alması ve yazarın kendi ideolojisindeki gibi çağının bir adım ötesine taşınması skoposuna ulaştığı söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Skopos, bilimkurgu, metinlerarasılık, yeniden çeviri, oulipo

ABSTRACT

ON A «RETRANSLATION» TRIAL: JULES VERNE AND *JOURNEY TO THE CENTER OF THE EARTH*

Berna Coşkun
September, 2015

The purpose of this study is to attract readers and to make them enjoy reading original text by giving it another century's vision. It is not possible to say that each literary book finds its reader in the target system to which the writer aims in his mind before starting his work. Sometimes a book whose target audience is adults might become a part of children's literature because of its literary genre is belongs to. The books of Jules Verne, the pioneer of the 19th century science fiction literature have also been accepted by many sort of readers throughout the history. In the thesis, Jules Verne's novel, *Journey to the Center of the Earth* is rewritten for readers in primary school students system within the framework of the German researcher Hans J. Vermeer's *Skopos Theory*. In the introduction part, in order to pave the way into research, the place of the novel in target culture, the reasons why the translator aimed to rewrite the novel, the skopos of the research and the methods used in the light of this skopos were mentioned. In the first chapter, theoretical framework for the research was indicated in order to form the basis and the methodology of the study. Hans J. Vermeer's Skopos Theory was analyzed. Modern writing methods such as, retranslation, rewriting, intertextuality and oulipo were also explained and the relation between each method was clarified. In the second chapter, a new version of *Journey to the Center of the Earth* prepared for primary school students within the target Turkish culture and the necessity of rewriting was aimed to be understood and clarified. In the third chapter where the corpus of the translated texts are studied within framework of the methods mentioned above and theory based on. Additionally, the reflections of the translator's decisions on the translated text were touched upon. In the fourth chapter, to support the necessity of the research, a practical test was given. According to the obtained data, it is found out that the purpose of the translator affects the translator's decision considerably during the translation process and the final translation is accepted more in the target culture. Target reader seems to prefer reading the new translation rather than the pretranslations. It is also seen that, if these methods are used in a correct way, they will make a major contribution to the field of translation studies. It can also be assumed that with the help of her decisions in the translation process, the translator reaches her skopos that makes the writer understand and enjoy the new text and move the writer of the book beyond the current century as Jules Verne's own ideology.

Key words: Skopos, science-fiction, intertextuality, retranslation, oulipo

ÖN SÖZ

Öncelikle beni yeniden çeviri ve metinlerarasılık kavramlarına yönlendiren, yüksek lisans eğitimim ve tez dönemim boyunca yardımlarını üzerimden esirgemeyen, Yıldız Teknik Üniversitesi Fransızca Mütercim-Tercümanlık bölümü öğretim üyesi, değerli tez danışmanım Prof. Dr. Füsun Ataseven'e teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmalarım esnasında bana yol gösteren INALCO-Institut National des Langues et Civilisations Orientales'de öğretim üyesi olan Prof. Dr. Michel Bozdemir'e ve kaynak araştırmalarımnda yardımlarıyla yanımda olan edebiyat uzmanı Timour Mouhidine'e teşekkür ederim.

Ayrıca değerli okumaları için sevgili jüri üyelerim, Yıldız Teknik Üniversitesi Fransızca Mütercim-Tercümanlık bölümü öğretim üyesi, Doç. Dr. Ayşe Banu Karadağ'a ve Marmara Üniversitesi Fransızca Mütercim-Tercümanlık bölümü öğretim üyesi, Yard. Doç. Dr. Gülhanım Ünsal'a çok teşekkür ederim.

Tez dönemim boyunca beni cesaretlendiren ve her ihtiyaç duyduğumda desteklerini hissettiren sevgili arkadaşlarım, Kadriye Topal'a, Nadire Günalan'a, Seda Tuğçe Eryılmaz'a ve Gökhan Dinar'a teşekkür ederim.

Son olarak da hayatımın her alanında maddi manevi destekleriyle her zaman yanımda olan, umutsuzluğa kapıldığım her an bana olan inançlarıyla bir adım daha ilerlememe yardımcı olan sevgili babam Nurettin Coşkun'a ve sevgili annem Peruze Coşkun'a sonsuz teşekkürler.

İstanbul, Eylül 2015

Berna Coşkun

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
1. GİRİŞ.....	1
2. ÇAĞDAŞ ÇEVİRİ KAVRAMLARI VE ÖNERİLEN YÖNTEMLER.....	7
2.1. Skopos Kuramı.....	7
2.2. Eserin Yeniden Çeviri Sürecinde Skoposa Ulaşmak İçin Kullanılan Çağdaş Yöntemler.....	8
2.3. Yeniden Çeviri Kavramı.....	9
2.4. Metinlerarasılık.....	16
2.5. Oulipo.....	26
2.6. Değerlendirme.....	30
3. TÜRKİYE’DEKİ JULES VERNE ADAPTASYONLARI.....	33
3.1. Jules Verne Adaptasyonlarına Çocuk Edebiyatı Işığında Bir Yaklaşım	33
3.2. Çocuk Edebiyatından Bir Jules Verne Çevirisinin İncelenmesi.....	35
3.3. Değerlendirme.....	39
4. ÇEVİRMEN KARARLARININ METİN ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE KULLANILAN TEKNİKLER.....	40
4.1. Yeniden Çeviri Sürecinde Çevirmenin Aldığı Kararlar ve İzlenilen Stratejiler.....	40
4.2. Dünya’nın Merkezine Seyahat İsimli Eserin Yeniden Çevirisi Üzerine Uygulama Örnekleri.....	42
4.3. Geleceğin Yazarı Jules Verne’nin Yeniden Canlandırılması.....	50
4.4. Oulipo’nun Yeniden Çeviride Kullanılması.....	62
4.5. Değerlendirme.....	64
5. YENİDEN ÇEVİRİNİN GEREKLİLİĞİNİ DESTEKLEYİCİ DENEYLER65	
5.1. Anket Çalışması.....	65
5.2. İlköğretim Çağındaki Çocuklar Yeni Çeviri Üzerine Bir Araştırma.....	68
5.3. Değerlendirme.....	73

6. SONUÇ	75
KAYNAKÇA	77
EKLER	80
Ek 1. Yeniden Çevrilen Metin	80
Ek 2. Jules Verne Atölye Tanıtım Broşürü	148
Ek 3. Anket Sonuçları	149
Ek 4. Atölye Sonuçları	159
Ek 5. Kaynak Metin	219
ÖZ GEÇMİŞ	371

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 1: Okur Sonuçları	68
Tablo 2: Oulipo'nun Erek Dizgedeki Alım Gücü	74

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil 1: Jules Verne'in Türkiye'deki Tanınma Oranı	67
Şekil 2: Eserin Türk Okurları Tarafından Tanınma Oranı	69

1. GİRİŞ

Son zamanlarda gelişen teknolojiyle birlikte, her alanda olduğu gibi edebiyat alanında da çeşitli yenilenmeler göze çarpmaktadır. Metinlerarasılık, oulipo gibi yeni yazım teknikleri ve metinlerin yeniden çevrilmesi en çok ilgi görenler arasında yer almaktadır. Uzun yıllar önce yazılan metinlerin, bu gün bizlerin de üyesi olduğu tüketim toplumlarındaki erek metin alıcıları için yeniden gözden geçirilmesi, gerekirse günümüz şartlarına uygun hale getirilmesi birçok yazarın ilgi odağındadır. Bu alandaki çalışmalarıyla dikkat çeken Kubilay Aktulum'un belirttiği gibi; "Yeni bir değerle, anlamla donatılan, gönderge olarak kullanılan eski yapıtlar yeniden yazıldıkları dönemin siyasal, bilimsel, sanatsal, toplumsal koşullarının, kısacası güncelin ışığında yeniden okunup yorumlanmayı gerektirirler" (Aktulum, 2007, 180). Bu yaklaşımdan yola çıkarak, çeşitli yazarların bu yeni yazım tekniklerinden faydalanarak bazı eserlere değişik bakış açıları katmaları ve eserlerden faydalanarak yeni metinler yaratmaları çok sık karşılaşılan bir durum olmuştur.

Bu tarz eğilimler, yeni yetişen ve kitap sayfaları arasında kaybolmayı artık o kadar da çekici bulmayan nesiller için çok fayda sağlayabilir. Öyle ki, eserleriyle her zaman yaşadığı yüzyıldan bir adım önde olan, bilimkurgunun babası olarak da bilinen Jules Verne'in eserlerinin bile tüketim toplumlarına yetmemeye başladığı söylenebilir.

Amaç: Bu çalışma, Jules Verne'in *Dünyanın Merkezine Yolculuk (Le Voyage au Centre de La Terre)* adlı kitabını, çocuklar tarafından daha heyecanlı ve kolayca okunur hale getirmek ve aynı zamanda çağının her zaman bir adım ilerisinde olan yazarı, günümüz dünyasının ve teknolojisinin bir adım ilerisine taşımak, farklı bir bakış açısı katarak yeniden çevirmek amacıyla hazırlanmıştır.

Jules Verne gibi ender bir yazarın *Dünyanın Merkezine Seyahat* isimli kitabını tekrardan çevirme görevini üstlenilirken, Jules Verne bugün yaşasaydı ve bugünün toplumundaki çocuklar için bir eser yazsaydı nasıl olurdu düşüncesiyle yola çıkmıştır. Günümüz toplumunu da göz önünde bulundurarak, artık ana fikri ve amacı herkes tarafından bilinen ve aşına olunmuş bu hikâyeyi güncelleyerek yeni bir

bakış açısı katmak ve okuyucu kitlesinin metinden haz almasını sağlamak istenmiştir. Bu amaç izlenirken Hans J. Vermeer'in Skopos kuramı esas alınmıştır.

Önemi: Jules Verne'in eserleri geçmişten günümüze çeşitli dillere çevrilmiştir. Yüz yılı aşkın bir süre önce yazılan bu eserler dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de büyük ilgi görmüştür. Türk okurlarıyla buluşması 1800'lü yıllara dayanan ve dünya klasikleri haline gelmiş bu eserler, Jules Verne'in engin bilgisi, usta kalemi ve sınır tanımaz hayal gücü sayesinde gelecek yüzyıllara da ışık tutmuş ve belirli kitlelerce kabul görmüştür. Onu diğer yazarlardan bir adım öne çıkaran bitip tükenmek bilmeyen keşif isteği ve insan aklının sınırlarını zorlayan hayal gücüdür. Yaşadığı yüzyılda bulunmayan icatları mantık çerçevesi içerisinde bize sunan, aslında hukuk ve edebiyat alanında eğitim görmesine rağmen yer küre hakkında bir yer bilimci kadar ayrıntılı bilgi sahibi olan, hiç gitmediği ülkeler hakkında bile edindiği bilgi birikimini ve hayal gücünü kullanarak eşine az rastlanır kitaplar kaleme alan ender yazarlardandır. Son zamanlarda unutulmaya yüz tutan, birçok okurun ilk tercihleri arasına girmeyen bu yazar hakkında bir grup insanla görüşülmüştür. Genel olarak okur kitlesinin, Jules Verne'in kitaplarını sıkıcı bulduğu, çok fazla betimleyici unsur taşıdığından ve hikâyeleri artık klişe bulduklarından çok fazla tercih etmedikleri öğrenilmiştir. Karşılaşılan bazı okur-yazar kişiler ise Jules Verne'in kim olduğunu bilmemektedir.

Eserlerin, kaynak metin ele alınarak incelendiğinde, yazar tarafından büyük ölçüde yetişkinlere yönelik kaleme alındığını anlamak zor değildir. Daha önce de belirttiğimiz gibi metinlerin, çocukların algılayamayacağı ölçüde ciddi bilgi birikimi ve tespitler içerdiklerini söylemek mümkündür.

En şaşırtıcı olan ise eserlerin çoğunlukla çocuk edebiyatında kendilerine yer bulmasıdır. Belki de bunun en temel sebebi, Jules Verne'in yaşadığı dönemde yazdıklarının insan aklının sınırlarını zorlamasıdır. Nitekim anlatılana akıl erdiremeyen bir toplum, 'bu hikâyelere ancak çocuklar inanır', diyerek eseri farklı bir okur kitlesine mal etmiş olabilir.

Bugünlerde ise, okuma alışkanlığı kazandırmak amacıyla ebeveynler veya öğretmenler tarafından ilköğretim çağındaki çocukların eline tutuşturulan kitaplar yüzünden, çocuklar için hazırlanan adaptasyonları neredeyse her yıl yeniden basılmış fakat yetişkin edebiyatındaki çevirileri İthaki Yayınları'nın Jules Verne kitaplığı adı

altında başlattığı düzenlemelere kadar uzun süre yenilenmemiştir. Erek kültürdeki çocuklar için hazırlanan bu metinler incelendiğinde ise, hikâyeye sadık kalındığı fakat yazarı Jules Verne yapan özelliklerden büyük ölçüde uzaklaşıldığı görülebilir. Üstelik kaynak metnin, gelişen teknoloji toplumunun üyesi olan günümüz alıcıları için artık yazıldığı yüzyıldaki kadar ilgi çekici olmadığını da söylemek mümkündür. Sık sık yenilenen ve günlük yaşamdan olayları ele alan kitaplar çocukların dünyasında ilgi çekici olmayabilir. Çocukların büyük çoğunluğu kitaplıklarında bulunmasına rağmen, bu kitapları okumamışlardır. 19. yüzyılda yazılan bu eserlerin, teknolojik açıdan bir yüz yıl daha önde olduklarını inkâr etmek haksızlık olur fakat 21. yüzyıldaki alıcılar için aşına oldukları ve çok da imkânsız görünmeyen öğelerle doludur. Bu yüzden erek kültür alıcılarının zihinlerinde gereken ilgiyi uyandıramayabilirler. Doğadaki her şey gibi, teknoloji ve getirilerini de hızla tüketen bir okur grubuyla karşı karşıyayız. Kitap sayfalarından ziyade, web siteleri arasında dolaşan ve istediği her bilgiye neredeyse anında ulaşan, uzaya gönderilen uyduları, Ay'a gönderilen astronotları, pilotsuz savaş uçaklarını, vs. sık sık televizyonlardan izleyen bir kitlenin denizaltılara veya seksen günde yapılan dünya gezilerine ilgi duymaması yadırganamaz.

Araştırmaya ışık tutması amacıyla yapılan bir görüşmede İthaki Yayınları Satış Pazarlama Müdürü Coşkun Öner, Jules Verne kitaplığını oluştururken izledikleri yayın politikasını şöyle açıklamıştır;

'Bu kitaplığı oluştururken izlediğimiz yayın politikası yazara sağdık kalmaktır. Eserlere müdahale etmek bize düşmez. Jules Verne çocuk edebiyatında yer alabilecek bir yazar değerlidir, çünkü kitaplarını çocuklar için yazmamıştır. Piyasada çocukların okuması için oluşturulan sadeleştirilmiş ve kısaltılmış yayınları olduğu doğrudur fakat sadeleştirirken belirlenen kıstasların neye ve kime göre belirlendiği tartışma konusudur. Bu kıstasların şeffaf bir şekilde oluşturulmadığını düşünüyorum. Zaten bu sadeleştirilmiş eserler tamamıyla ticari amaçla yayına hazırlanmaktadırlar. Yoksa edebi açıdan çok da değer taşımamaktadırlar. Ayrıca gerçek Jules Verne'i büyüyünce de okuyabilirler. Ben de küçükken okumuştum ve hiçbir şey anlamamıştım ama şimdi severek okuyorum.'

Çocuklar için anlaşılması zor bir yazar olduğunu kabul ederken, yazarın edebiyattaki yerine vurgu yapmayı da ihmal etmiyor Coşkun Öner. Fakat edebiyata büyük katkı sağlamış önemli yazarları çocuklara aşılamanın ve her yaşlarında ilgi duyabilecekleri

bir yazar profili yaratmanın o yazara zarar getireceğini düşünmek çok doğru bir yaklaşım sayılmaz. Bunun yerine, erek kitleye doğru açılardan yaklaşmak ve kendilerine sunulan metinden zevk almalarını sağlamaya çalışmak bir çevirmenin temel görevi olmalıdır.

“Çocuklar da okudukları bir öyküden zevk almak ister; ancak onların zevk alma kaynakları yetişkinlere göre daha sınırlıdır. Deneyimleri sınırlı olduğundan yetişkinlerin anlamlandırabileceği düşünce karmaşıklığını anlamayabilirler. Çocukların anlama becerileri de yeni bir gelişim süreci yaşadığından, düşüncelerin anlatılmasında yapı ve dil olarak daha basit, yalın ve anlaşılır olmalıdır.” (Sever, 2008, 31).

Bir metni okurken alınan zevki tanımlamak pek mümkün değildir çünkü bu haz bireyseldir ve bireysel olarak farklılık gösterir. Okuyucu kendini metnin kahramanının yerine koyar ve bu hikâyeden alacağı haz, kendi yaşantısını, kahramanın yolculuğuyla ne kadar eşleştirebildiği ile doğru orantılıdır.

Bir metinden haz alma, kaynak ve erek metin arasındaki dil geçişlerinin tam anlamıyla yapılması sayesinde gerçekleşebilir. Herkesin aynı oranda birbirini anlaması ve aynı dili konuşması önemli bir etken gibi görünse de metinden alınan hazzın boyutu, dilbilgisi, içerik veya edebiyattan çok uzak olabilir.

Bir yazarın metnini kaleme alırken haz alarak yazmış olması, okuyucuların da o metni haz alarak okuyacağı anlamına gelmez. Yazarın metni okuyucu kitlesini göz önünde bulundurarak yazması gerekir. Tek bir bireyi değil de, belirli bir kitleyi hedef alması gerekir. Karşılıklı duyulan haz ancak bu şekilde var olabilir. Bir yazarın herhangi bir kitabını okumaya ilk defa karar verdiğinde okur, bir kitaptan daha çok bir düşünceye, bir alana yönelir. Yazarın okur gözünde hiçbir değeri yoktur. Metin, yazarın kaleminden çıktıktan sonra onun aldığı hazzın önemi kalmaz. Bu noktadan sonra metin okuyucu ile sonsuz bir devinime girer. Yazarın hissettiği hazzı paylaşabilmesi için okurun dilinden konuşması gerekir. Roland Barthes *Yazı Üzerine Çeşitlemeler; Metnin Hazzı* isimli kitabında yazarın okuyucuya ulaşabilmesi için şöyle yol gösteriyor:

“Yazdığınız metin beni arzuladığını kanıtlamalıdır. Bu kanıt gerçekte vardır: yazının ta kendisidir. Yazı, dilin yaşatacağı doyumların bilimidir, dilin kamasutrasıdır” (Barthes, çev. Şule Demirkol, 2006, 99).

Yani bir metinden alınan hazzın, içeriği veya yapısından ziyade okur üzerinde bıraktığı etki ve duygu değişimleri olduğu söylenebilir. Haz veren metin hayatın

içinden gelmelidir. Kolay okunur ve kültürle bağıntılı olmalıdır. Dil oyunları ile edebiyatın karmaşık noktalarına ulaşmaya çalışmalıdır. Amacı okuyucuyu memnun etmek olmalıdır.

Her metnin hazzı çeşitli müdahaleler yüzünden zarar görebilir. Erek metnin, çevirmenin, editörün ve yayıncının süzgecinden geçmesi sonucu ulaştığı nokta kaynak metinden çok daha farklı olabilir. Kaynak metnin hazzı, erek metinde bulunmayabilir. Önemli olan hazzı saf dışı bırakan bu etkenlere karşı mümkün olduğunca donanımlı olmak ve kaynak metnin hazzını okuyucuya ulaştırabilmektir. Kurgulanan her metin, hedef kültür ve kültürün dili desteklendiğinde ve okuyucu tarafından da benimsendiğinde geçerliliğini korur.

Roland Barthes yine aynı kitabında iki farklı okuma şeklinin üzerinde durur. Okuyucunun metinden aldığı hazzı göre okuma biçimine yön verdiğini belirtir. Okuma biçimlerini şöyle açıklamaktadır:

“... Buradan iki değişik okuma biçimi türer: Birincisi doğrudan hikâyenin düğüm noktalarına gider, metnin yüzeyini dikkate alır, dil oyunlarını göz ardı eder (Jules Verne okurken hızlı giderim: söylemin bir kısmını gözden kaçırdım ama öte yandan bu okuma süresinde hiçbir sözel kayıp büyümez-kayıp sözcüğünü, mağaracılıktaki anlamıyla kullanıyorum); öteki okuma biçimi hiçbir şeyi atlamaz: ağırdır, metne yapışır, başka bir deyişle, kendini vererek ve iyice kapılarak okur, metnin her noktasında dili bölen bağlantısızlıkları kavrar- ama hikâyeyi kavramaz; (mantıksal) gelişim değildir onun ilgisini çeken, doğruları örten kabuğu sıyırmak istemez, kabuklardan oluşan anlamlamayı inceler” (Barthes, çev. Şule Demirkol, 2006, 103).

Çocukların kitabı yüzeysel olarak ele alan okuyucu grubuna girdiği söylenebilir. Okurlar hikâyede mantıksal gelişim aramaktadırlar ve edebi veya biçimsel yanından değil de hikâyenin insanı ele geçirmesinden zevk almaktadırlar. Bu yüzden ki, çocuk edebiyatındaki bütün kitaplar sadeleştirilir ve sadece ana fikri aktarmaya odaklanılır.

Kuramsal Çerçeve: Bu bağlamda ele alındığında, yeniden çeviri stratejileri izlenirken kuramsal çerçeve şu şekilde olacaktır. Tezin ilk bölümünde Skopos kuramına yer verilecektir. Sonrasında yeniden çeviri, metinlerarasılık kavramlarının tanımları üzerinde durulacak ve erek metin üzerindeki etkilerinden bahsedilecektir. Daha sonra yeniden çeviri fikrinin edinilmesine zemin hazırlayan sadeleştirilmiş çeviriler incelenecek ve rastlanan dilbilgisel hatalar irdelenecektir. Amaca yönelik yapılan çevirilerden örnekler verilerek kullanılan modern yöntemlerin oluşturabileceği olumlu etkiler üzerinde durulacaktır. Erek kitlenin ilgisini çekmek amacıyla

oluşturulan Oulipo örneğine yer verilecektir. Son olarak oluşturulan skoposu desteklemek amacıyla yapılan anketlere yer verilecektir.

Yöntem: Erek metin olarak ortaya konulan örnek hazırlanırken, Sokrates'in savunmasının sonunu değiştirerek, Sokrates'in hapisten kaçtığı bir son yazan Roland Barthes'ın *Kriton'un kıyısında* isimli eserinden esinlenilmiştir. (Barthes, çev. Tahsin Yücel, 1999, 13) Ayrıca büyük ölçüde İthaki Yayınları'nın 2001 yılında tekrardan düzenleyip basıma sunduğu, çevirmen Mehveş Omay'ın değerli kaleminden günümüze ulaşan *Dünyanın Merkezine Seyahat* adlı eserden faydalanılmıştır.

Çalışmanın temelini oluşturan araştırma tarama yöntemine göre oluşturulmuştur. Araştırmanın başlangıcında konuyla ilgili kaynak kitap taraması yapılmıştır. Araştırmaya yön verecek çeşitli süreli yayınlar ve kitaplar taranmıştır. Yayın taramasında konu ile ilgili olarak YÖK Ulusal Tez Merkezi'nin internet aracılığıyla yayına açık tuttuğu tezlerin yanı sıra, erudit.org, academia.edu.tr, internet adresleri çeşitli makaleler için taranmıştır. Bununla birlikte BNF (Fransa Ulusal Kütüphanesi), Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi ve çeşitli kitapçılarda kaynak taraması yapılmıştır.

2. ÇAĞDAŞ ÇEVİRİ KAVRAMLARI VE ÖNERİLEN YÖNTEMLER

2.1. Skopos Kuramı

Skopos kuramı, 1970’li yılların sonuna doğru Alman dilbilimci Hans J. Vermeer tarafından geliştirilmiş, kültür ve amaç odaklı bir çeviri yaklaşımıdır. Yunanca bir sözcük olan skopos ‘hedef, amaç, niyet’ anlamlarına gelmektedir. Skopos kuramının merkezinde çevirmen bulunur. Çevirmen bir metni erek kültüre aktarırken benimsediği amaç doğrultusunda çeviri stratejilerini belirler. Eğer ortaya çıkan erek metin, çevirmenin amacıyla örtüşüyorsa izlenen bütün stratejiler kabul edilebilirlerdir. Bu sebeple çevirmen amacına uygun düştüğünü sandığı şeyi seçmekte özgürdür. Fakat çevirmenin bu özgürlüğü kullanabilmesinin tek şartı, amacına doğru ilerlerken eylem şeklini belirtmektir. Çevirmene amacı sorulduğunda bunu ayrıntılarıyla açıklayabildiği sürece oluşturduğu metin kabul edilebilir.

“Başka bir deyişle ve çevirmeye ilişkin genel bir kuram düzeyinde tartışarak söylersek: bir çevirinin, geçmişe dönük şekilde bir kaynak metin yorumuna ‘eşdeğer’ olması gerekmez; ancak geleceğe dönük şekilde bir erek-metin skoposuna ‘yeterli’ olması gerekir” (Vermeer, 2007, 73).

Skopos çeviriye işlevsel bir yaklaşımı savunur ve bir metnin işlevsel olması ancak erek metnin çevirmence belirlenen hedefe ve alıcıya ulaşmasıyla mümkün olur. Skopos kuramına göre her metin yazarından izler taşır. Kaynak metin yazarın, erek metin ise çevirmenin içerisinde bulunduğu kültüre göre koşullanır. Bu sebeple metninlerin genel geçer bir anlamı bulunduğu söylenemez. Bir kaynak metnin çevirisi söz konusu olduğunda, ne kadar çok skopos varsa, metnin o kadar çok anlamı olabilir çünkü her çevirmenin kaynak metne yaklaşımı bireyseldir ve bakış açıları içinde bulunduğu kültüre göre şekillenir. Çevirmenin kaynak metni anlaması, ona sadece yazarın gördüğü gözle bakabilmesi değildir. Kendi içerisinde bulunduğu dünyanın koşulları altında, erek kültür alıcılarını temele oturarak yeni bir metin oluşturabilmelidir.

H.J. Vermeer’e göre, “Eğer E kültüründe (bir kimse tarafından) ‘aynı’ kabul edilen bir konuya K kültürü tamamen farklı bir iletişimsel yaklaşımdaysa; metinler,

yüzeysel yapıları tamamen farklı da olsa iletişimsel ve ekinseel düzeylerde yine de ‘aynı’ sayılabilir” (Vermeer, 2007, 59).

Bir kaynak metne tamamen sadık bir çeviri bazı durumlarda erek kültürde işlevsel olmayabilir ve çevirmen kaynak metnin amacına sadık fakat yüzeysel olarak tamamen farklı yeni bir metin yazmak zorunda kalabilir. Böyle bir durumda elde edilen metnin çeviri olmadığını düşünmek manasızdır çünkü kaynak metne sadık kalmak için oluşturulan bir metnin hiçbir işlevselliğinin olmaması söz konusu olabilir. Bunun yerine izlenecek mantıklı bir yol daha iyi bir sonuç elde edilmesine olanak sağlayabilir. Skopos yenilikçi ve geleceğe yönelik bir kuramdır ve ancak bu şekilde yapılan çeviriler alıcısına ulaşabilir. Yazar için önemli olan okuyucuya ulaşmaktır. Çevirmen içinde erek metnin temelinde bu düşünce olmalıdır. Yıllar önce kaleme alınan metinlerin sürekli değişen dünya düzeninde kabul edilebilir, anlaşılır ve etkili olabilmesi için çevirmenin özgür düşünebilmesi şarttır. Hans J. Vermeer bu konudaki düşüncesini şöyle dile getirmektedir: “Bir metni yorumlama özgürlüğü, bir yazarın yazmayı (söze dökmeyi) amaçladığı dünyayı yorumlamadaki özgürlüğüyle koşuttur” (Vermeer, 2007, 72).

Öyleyse çevirmen kaynak metin üzerinde kabul edilebilir düzeyde değişiklik yapabilir. Eğer skoposu ışığında seçtiği stratejilerini ve kararlarını destekleyebilirse ne kadar özgür davranırsa davranırsın çevirisi her zaman kabul edilebilir ölçüde değerlendirilebilir. Yine bu sebepten ötürü çeviri metin çevirmenin metnidir. Hangi hedef kitleye, hangi amaç doğrultusunda ve hangi kültür odağında hizmet edeceğine karar vermek çevirmenin tekelindedir. Yazar artık ikinci plandadır.

2.2. Eserin Yeniden Çeviri Sürecinde Skoposa Ulaşmak İçin Kullanılan Çağdaş Yöntemler

Kaynak metnin çevirisi esnasında izlenen yeniden çeviri, yeniden yazım, metinlerarasılık gibi teknikler birbiriyle etkileşim halinde olan ve iç içe geçmiş kavramlardır.

Her çeviri metin, erek kültüre ve erek dile uygun bir şekilde çevrildiği andan itibaren hiçbir şekilde kaynak metnin birebir aynısı olarak kalamaz. Eğer kalırsa tam anlamıyla gerçek bir çeviri olmaz, çünkü erek toplumda kabul edilebilirlik oranı çok düşük olur. Yeniden çevrilen bir metin ise kendinden önceki çeviriden izler taşımak

zorundadır; çünkü yeni çevirmen, kitabı önce erek toplumdaki okur olarak ele alır, sonra çevirmen olarak eksik ve düzeltilmesi gereken yerleri saptar ve yeniden işler. Yeni çevirmen, kaynak metnin daha önceki çevirilerinden yola çıkarak yeni bir metin yaratır. Bazen çevirmen kaynak metni erek kitleye uyarlamak için birçok değişiklik yapabilir; hatta kaynak metinden yola çıkarak yepyeni bir metin yaratabilir. Yani kaynak metni uygun izlek ve biçimlerde tamamen yeniden yazabilir. Bu yüzden bahsi geçen tekniklerin birini kabul ederken diğerini reddetmek mümkün değildir. Bu teknikler ayrıntılarıyla ilerleyen bölümlerde ele alınmış ve aralarındaki bağ ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2.3. Yeniden Çeviri Kavramı

Daha önce çevirisi yapılmış bir metnin aynı dile tekrar çevrilmesi sürecine yeniden çeviri adı verilmektedir. Yeniden çeviri kavramı, farklı metin türlerinin, farklı zamanlarda, çeşitli amaçlarla tekrar çevrilmesi sonucu son zamanlarda büyük gelişme göstermiştir. Değişen dünya düzeninde eserlerin erişebilirliklerini arttırmak için var olan çevirilerin belirli aralıklarla tekrar çevrilmesi gerekmektedir. Bilindiği üzere dünya düzeniyle birlikte sadece toplumlar ve kültürler değil, aynı zamanda çeviri araçları ve teknikleri de sürekli olarak değişmektedir.

“Yapılan her yeni çeviri, kaynak metnin biraz daha ilerlemesine yardımcı olur. Çünkü yapıt, ‘hem bir tarihin göstergesi, hem de ona dirençtir’; çünkü ‘tarihinden, kaynaklarının, etkilerinin, ya da örnekçelerinin toplamından başka bir şey değildir” (Barthes, çev. Tahsin Yücel, 1999, 47).

Farklı bakış açılarıyla kaynak metne yaklaşmak, yazarın ele almak istediği ve bir önceki çevirmen tarafından fark edilmemiş noktaların fark edilmesine veya unutulmaya yüz tutmuş bir metnin çağın koşullarına göre yeniden canlanmasına olanak sağlayabilir.

Çeviri hayatımızın o kadar çok içerisine girmiştir ki, her alanda bir çevirmene ihtiyaç duyulur olmuştur. Bunun sebebi sözlü veya yazınsal çevirinin uluslararası bir yanı olması ve bütün insanlığı ortak bir noktada birleştirmesidir. Dil, edebiyat ve tarih açısından birçok birikime sahip olan günümüz dünyasında da sadece eserler ve çevrilmemiş metinler değil, daha önce çevrilmiş veya zaman içerisinde kaybolmuş metinlerin çevirisi de ön plana çıkmaktadır.

Diğer bir açıdan bakıldığında, şu an piyasada olan çevirilerin neredeyse tamamının yeniden çeviri olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü yayını olan ve ilk çeviriden sonra yapılan bütün çeviriler bir yeniden çeviridir. Sadece ‘büyük çeviri’ (Bensimon, 1990, X)¹ diye adlandırdığımız kaynak metnin ana fikrine ve yazarın amacına en uygun şekilde çevrilmiş ve her çağda kabul görmekte olan çeviriler yeniden çevrilmeye ihtiyaç duymazlar.

Kaynak metnin bir son kullanma tarihi yoktur. Üzerinden ne kadar zaman geçerse geçsin, bir çevirmen kendi kültür ve bakış açısıyla ele aldığıda yeniden anlam kazanacaktır ve ilgi görmesi muhtemeldir. Çeviriler eskiyebilir. Fakat özgün metinler eskimez. Çünkü her çeviri işlemi, özgün metnin farklı bir zaman diliminde, farklı kültürdeki alıcılara, farklı bir dille aktarılması işlemidir. İşte bu yüzden ki, ‘büyük çeviriler’ dışındaki her çevirinin bir son kullanma tarihi vardır ve zamanı gelince yeniden çevrilmesi gerekebilir.

Enrico Marti’nin ‘*La retraduction, un état des lieux*’ isimli makalesinde değindiği gibi; ‘Jean-René Ladmiral’in denemesinde bize hatırlattığı üzere, her çevirinin (ya da neredeyse hepsinin) kaderi günün birinde yok olmaktır ve bu yüzden zamanı gelince, başka bir zaman diliminde yaşayan başka bir toplum için, artık kabul görmeyen bir kaynak metinden yola çıkılarak, artık eskisiyle aynı olmayan bir yazı diline başka çeviri yöntemleri aracılığıyla tekrar çevrilmesi gerekmektedir.’

‘Le destin de toute traduction (ou presque), comme Jean-René Ladmiral nous le rappelle dans son essai, est d’être mortelle, et d’être donc un jour refaite, pour un autre public, pour un autre temps, selon d’autres modes de traduction, dans une langue qui n’est plus la même et à partir d’un texte qui, lui aussi, n’est plus le même’ (Monti, 2011, 23).

Hatta bazı araştırmacılar, büyük çevirilerin bile bir yeniden çeviri olduğunu savunurlar. Onlara göre hiçbir şeyin ilk versiyonu son derece kusursuz yapılamaz. Goethe’ye göre üç çeşit çeviri modeli vardır:

- Hiçbir sözcüğü atlamadan birebir yapılan çeviri (mot a mot)
- Çevirmene kendi kararlarını verme olanakları sağlayan özgür çeviri
- Edebi çeviriler

Üçüncü maddeye ulaşmak için ilk iki sıradan geçmek gerekir. Üçüncü maddeye ulaşmayan hiçbir çeviri ‘büyük çeviri’ sayılamaz (Berman, 1990, 4).

¹ La grande traduction

Çevirmeni yeniden çeviriye iten çeşitli sebepler vardır. Bunların başında yapılan çevirilerin artık eskimesi ve yeni toplumun beklentilerine cevap vermemesi gelmektedir. Beklentiler ve zevkler değişim gösterebilir. Bu beklentileri göz önünde bulundurarak kaynak metni ele almak, metnin güncellenmesine ve yeniden ilgi görmesine olanak sağlayabilir. Bunun yanı sıra; ideolojik düşünce farklılıkları, çevirilerde yetersiz görülen bölümler, kaynak metnin amacının yeteri kadar anlaşılmasında gibi sebeplerle yeniden çeviri kavramına başvurulmaktadır. Fakat son yıllarda sadece bu sebeplerle değil, çevirmenin görünürlüğü, tarihsel ve ekinsel bağlamlar, çeviri normları, çeviride ideoloji, metinlerarasılık gibi konuları ele alırken de yeniden çeviri kavramından faydalanılmaya başlanmıştır. Böylece bir metnin yeniden çevrilmesi sadece kaynak metni iyileştirmek amacıyla değil aynı zamanda çeviri çalışmalarına da katkı sağlar olmuştur.

Yine de, metnin bir önceki çevirmenini yeni çevirmenden ayrı tutmak pek mümkün değildir. “Her çevirinin ve yeniden çevirinin arkasında bir tarih yatar. Ne birini, ne de diğerini içerisinde buldukları tarihin ve toplumun kültüründen, ideolojisinden, edebiyatından ayrı tutmak mümkündür” (Bensimon, 1990, 1).

Çevirmenden farklı olarak yeni çevirmenin işi biraz daha kolaydır, çünkü ilk çevirideki hataları görür ve ona göre kendine yeni bir yol çizer. İşte yine bu yüzden ki yeniden çevirinin bir öncekinden her zaman daha etkili olması muhtemeldir. Çevirmen, yazarın metnine bağlı kalmak ve içinde bulunduğu kültüre uyum sağlamak arasında kalmaz. Bunun yerine esere neler katabileceğine önem verir.

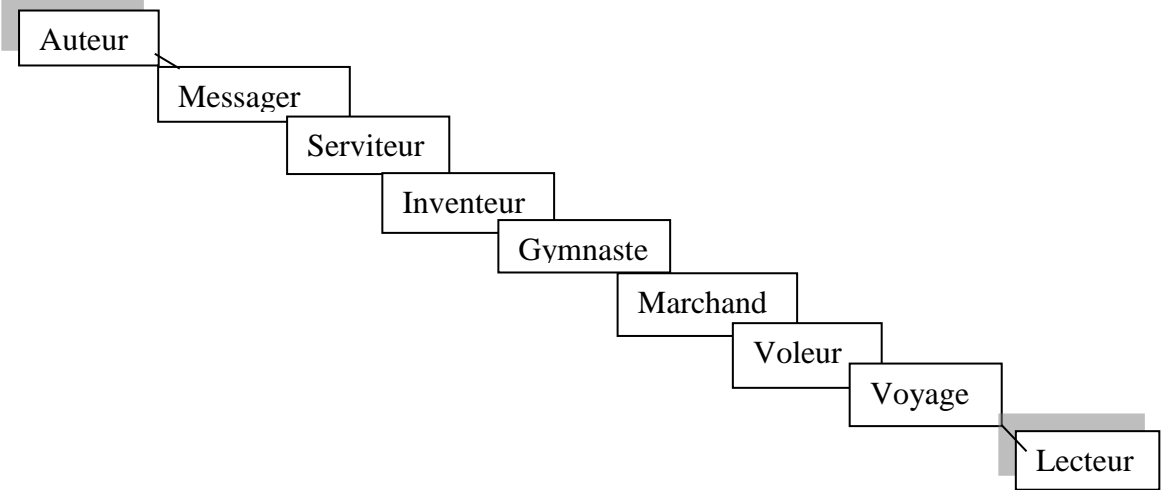
Yeniden yapılan çevirilerle çevirmenin görünürlüğü büyük ölçüde artmıştır. Çevirmen ikinci bir yazar niteliğindedir. Nitekim yaptığı bilinçli bir eylemdir. Ele alacağı metne bir eleştirmen gözüyle bakar. Var olan çevirileri ve özgün metni inceleyerek kendi yaratacağı metnin değerini ölçer. Oluşturacağı metin ile neler kaybedilebilir, neler kazanılabilir gözden geçirir. Bu sebeple yeniden çeviride, çeviri eyleminden önce, çevirmenin özneliği gelir. Çeviri var olanı yeniden sahneye koyma işidir ve okur metni ancak çevirmenin gözüyle görebilir. Odak noktası okuyucu olan bir çeviride de, çevirmenin bu süreçte izleyeceği stratejileri ve vurgulayacağı noktaları seçmesine hedef aldığı okur kitlesi yön verir.

Her ne kadar eksiklikleri tamamlayarak kaynak metni ileriye taşımak gibi bir niyetle yola çıkılsa da yeniden çevirinin her zaman büyük başarılarla ulaşması mümkün olmayabilir. Elde edilen çeviri kendine özgü bir değere sahip olacaktır ve göz önünde bulundurulması gereken diğer çeviriler ve kaynak metin üzerindeki etkileridir.

İyi bir çevirmen hem iyi bir okur hem de iyi bir redaktör olmak zorundadır. Hem kaynak ve erek dile yeterince hâkim olması hem de her şeyden bir tutam bilmesi gerekir. Biraz sosyolog, biraz politikacı, biraz gezgin, biraz fizikçi, biraz bilim adamı kimliği vardır çevirmenin. Kaynak metne göre hangisini üstüne giyeceğine karar verir ve yola çıkar. Yeni çevirmen, normal bir çevirmenden biraz daha bilgili olmalıdır. Bakış açısının büyük rol oynadığı yeniden çeviri işleminde, çevirmenin göremediğini görebilmesi, onu eleştirebilmesi ve daha iyisini ortaya koyması beklenir.

Liliane Rodriguez 'Sous Le Signe de Mercure, La Retraduction' (Rodriguez, 1990, 69) isimli makalesinde, yeniden çevirinin başka hiçbir gezegenin sahip olmadığı niteliklere sahip olan Merkür'den izler taşıdığını ortaya koyar. Merkür'ün temel işlevleri, çevirinin işlevleriyle aynıdır. Bu yüzden her yeniden çevirinin de Merkür'den izler taşıdığını söylemek mümkündür.

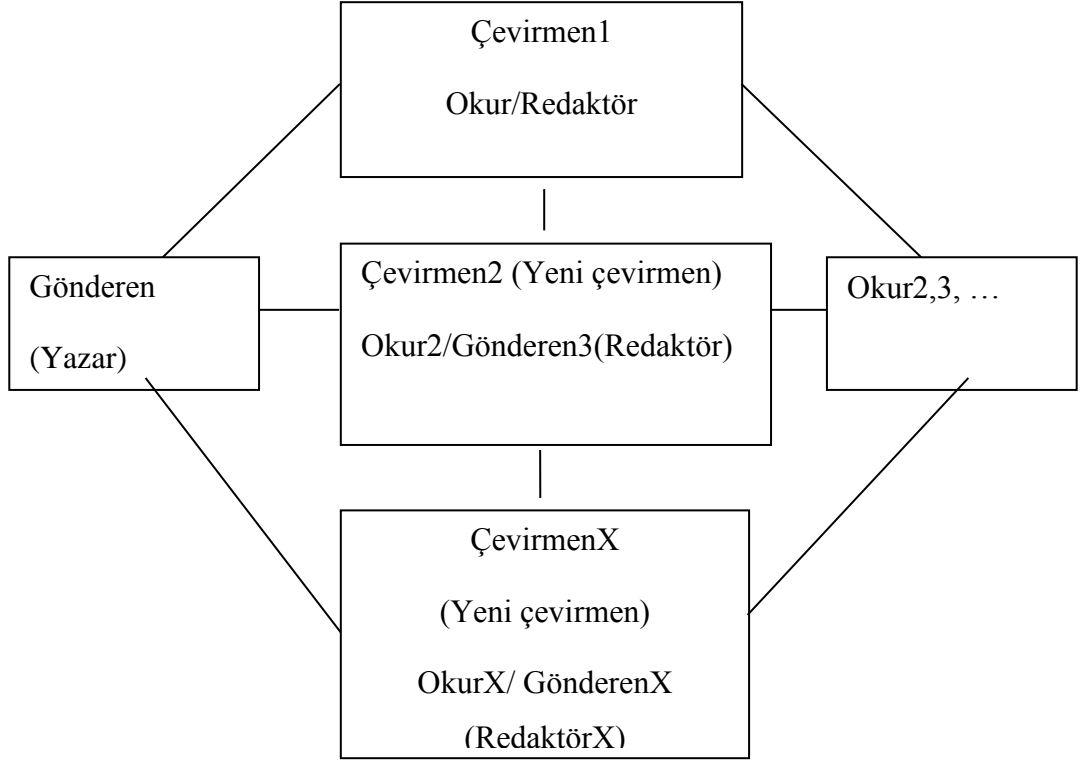
Rodriguez'e göre Merkür'ün çeviri sürecinde görevleri vardır.

(Rodriguez, 1990, 77)

Çevirmen her şeyden önce bir ulaktır (*Messenger*). Görevi iki dil arasında bir köprü oluşturmaktır. Kaynak metindeki mesajları yerküredeki insanlara iletir. Her yeni çevirmen ise iletilen bu mesajları tekrar ve tekrar gözden geçirerek tekrar iletir.

(Rodriguez, 1990, 69)

(Rodriguez, 1990, 67 çev. B.Coşkun)

Yeni çevirmen, aynı mesajı taşıyan diğer çevirilere başvurarak özgün metnin mesajını taşımaya çalışır. Fakat her seferinde hedef kitlesi veya kültür değişikliği gösterebilir. Yapılan yeni çevirilerin okuyucuları, bir önceki çeviriye bazen ulaşabilir bazen de ulaşamaz bu sebeple yeni çevirmen kaynak metindeki mesajı iletirken dikkatli olmalıdır. Görevi eski çevirilerden referans olarak ve gerektiğinde eleyerek yeni bir metine ulaşmaktır. Daha önce de belirtildiği gibi en iyi çeviriye ulaşabilmesi için aynı eylemin bir kaç kere tekrarlanması gerekir ve yeni çevirmen belki de bu sefer en iyi olan çeviriye ulaşmak için çabalar.

Mesajın okuyucuya iletilmesi süreci Merkür'e, dolayısıyla çevirmene de bazı sorumluluklar yükler. Mesela çevirmen yazarı göz önünde bulundurmak zorundadır. Yeni çevirmende dolaylı veya dolaysız olarak yazarın bir önceki çevirmen üzerinde kurduğu baskıdan etkilenebilir. Özgün metnin ilk alıcısı olan çevirmen, metnin

bağlamına, kaynak dile, dilbilimsel ve sözlükbilimsel bilgilerine boyun eğebilir, ihanet etmemeye çalışır. Yazarın gözüyle görmeye, sözcüklere, cümlelere edebi anlamlar yüklemeye çalışır. Okuyucuya yazarın mesajını taşıyan bir hizmetkârdır (*Serviteur*) ve anlam kargaşaları yaratmaktan kaçınır. Yeri geldiğinde, kendi kültüründeki öğelere karşı gelmemek için yazarla savaşıyor, gerekli gördüklerini değiştirmek ister fakat çoğunlukla yazara boyun eğebilir. Sadık bir hizmetkârdır.

İşte bu noktada yeni çevirmenle ayrılırlar. Yeni çevirmen metnin biçimsel, bilimsel ve ekinsel noktalarına odaklanır. Kaynak metine daha çağdaş bir bakış açısıyla yaklaşır. Fakat bu farklılıklar yine çıkış noktasındaki hizmetkârla yollarının kesişmesine neden olur. İkisini de sınırlayan erek kültürde kabul edilebilirlikleridir.

Çevirmen yazarın mesajını hedef kitleye en iyi şekilde iletebilmek için çeşitli yazım teknikleri üretebilir. Kaynak metindeki göndergelere denk düşen kelimeler, harfler türetebilir. Bir mucittir. (*Inventeur*) aslında. Fakat dil yapılarındaki farklılıklar yüzünden hiçbir dil bir diğeriyle tam manasıyla uyum sağlayamaz. Yeni çevirmenler bu durumu göz önünde bulundurarak karar verebilirler. Kaynak metine bağlı kalarak çeviriyi tekrar gözden geçirebilirler. Bu şekilde yapılan çeviriler daha uzun süre kabul edilebilir, çünkü bu tarz çeviriler çok çağdaş olmayabilirler. Metnin yazıldığı döneme bağlı kalarak, metnin asıl düşüncesini daha kesin olarak aktarmış olabilirler. Bir diğer seçenek ise hedef kitle göz önünde bulundurularak yapılan çevirilerdir. Çevirinin odak noktasında hedef kitle vardır ve bütün stratejiler buna göre şekillenir. Bu tarz çeviriler, hedef kültürde büyük etkiler yaratabilirler, fakat zaman içerisinde kültür normları ile çatışabilir ve böyle bir durumda kaybolmaya mahkûmdurlar.

Bu iki yaklaşımı göz önünde bulundurduğumuzda ikisi de farklı açılardan mantıklı gelebilir fakat anlaşılabilirlik, yazara bağlılık, özgün mesajı göz ardı etmeme gibi etkenler çevirmeni de yeni çevirmeni de çok fazla kısıtlamaktadır. Eğer sınırlarını genişletirse bir çevirmenin yaratabileceklerini göz ardı etmemek gerekir. Her şeyden önce kaynak metnin yazarın boyunduruğundan çıkıp çevirmene ulaştığında artık yeni yazarın çevirmen olduğu ve yaratılan yeni metnin de çevirmenin eseri olduğu unutulmamalıdır. Bu noktada yeni çevirmenin daha özgür olduğu ve ortaya çıkardığı eserlerin daha çarpıcı olabileceğinin altı çizilmelidir.

Çevirmen esnektir (*Gymnaste*). Yazarın mesajını alıcıya iletmek için en doğru kelimeleri arar. Kimi zaman yazara kimi zaman alıcının beklentilerine uyum sağlar.

Aldığı kararlar çevirinin amacına göre değişiklik gösterir. Aynı şekilde yeni çevirmenlerinde izleyeceği yolu ve görünürlüğünü belirler, çünkü çeviride en önemli etken alımlanma özelliğidir. Alıcılar ve erek kültürler değişiklik gösterebilir. Çevirmenin hermeneutik bir özelliği vardır. Kaynak metni derinlemesine inceleyerek, ona kendi yorumunu katar ve okuyucuya aktarır. Kendi yorumuna da büyük ölçüde içinde bulunduğu kültür şekil verir. Kültür ve alıcının değişmesi demek, metnin yeniden yorumlanmaya ihtiyaç duyabileceği anlamına gelmektedir. Böylece yeni çevirmenin görünürlüğü artacaktır. Bu noktada da yeni çevirmenin esnek davranması gerekebilir, değişimleri göz önünde bulundurarak ve kültürü değerlendirerek içinde bulunduğu duruma uygun bir kalıba girmelidir.

Bununla birlikte, onun da bir tüketim nesnesi olduğunu unutmamak gerekir. Bir tüccardır (*Marchand*) çevirmen. Ortaya koyduğu eser, isteğe ve içinde bulunduğu düzene göre şekillenir. Gerekirse ticari amaçlarla da çeviri yapabilir. Aynı eserin aynı erek kitle için yeniden çevirisi birden fazla yapılabilir. Göze çarpan eserleri daha kolay alımlayan bugünün okuyucusu bu yeniden çeviri yarışında en çok ilgisini çekene yönelecek ve çok hızlı bir şekilde tüketecektir.

Çevirmen bir bakıma hırsızdır (*Voleur*). Kaynak metindeki anlamı hiçbir zaman tam olarak yansıtamaz. Zira erek kültür ve kaynak kültür arasındaki farklara ve dilbilgisel farklılıklara boyun eğmek zorunda kalır. Bu şekilde yaptığı çevirilerde kendinden bir şeyler katar ve metnin orijinalliği her manada zarar görür. Çevirmen yazarın fikrinden yola çıkarak yeni bir metin oluşturur. Özellikle yeni çevirmenin amacında ticari çıkarlar söz konusu olduğunda bu farklılıklar metinlerarasılık, adaptasyon, vb. gibi çok daha çarpıcı şekillerde ortaya çıkabilir.

Son olarak çevirmen bir gezgindir (*Voyageur*). Metnin yazıldığı tarih ile kendi tarihi arasında ve farklı kültürler arasında seyahat eden bir gezgindir. Yeni çevirmen ise hem yazarın, hem bir önceki çevirmenin, hem de kendi kültürünün arasında seyahat eder. Zaman içerisindeki farklılıkları göz önünde bulundurur. Çok dilli ve çok kültürlü olmak zorundadır. Okuyucu odaklı çalışır genellikle ve aldığı her kararda onun yoluna uygun düşen bir yol seçmeye çalışır.

Yeni çevirmen Merkür'ün bütün bu özelliklerine sahiptir. Bu şekilde, mesajı daha anlaşılır ve daha bütün olarak anlatmaya çalışır. Metnin kendinden önceki çevirmenleri gibi Merkür ve yazar arasında ikiye bölünmez. Karanlıkta kaybolup

yarım yamalak mesajlar vermez. İşte bu yüzden ki, en çok kabul edilebilir olan çevirilerin yeni çevirmenlerin elinden çıkması beklenir. (Rodriguez, 1990, 66-71, çev. B.Coşkun)

Yeniden çeviriler, daha önceki çevirilerden yola çıkılarak yazıldığı için kendinden önceki metinlerle bir etkileşim içerisindedir. Yeniden ele alınan her metinde ise metinlerarasılıktan bahsetmek mümkündür.

2.4. Metinlerarasılık

21. yüzyıl, teknoloji, iletişim, bilgi, postmodernizm gibi kavramların göze çarptığı bir çağdır. Bu durum toplumlararası kültür ve bilgi alışverişinin büyük ölçüde ön plana çıkmasından kaynaklanmaktadır. İçinde bulunduğumuz postmodernist dönemin araştırmacıları, toplumda sürekli olarak bir geriye dönme arzusu, geçmişte olanı bulup çıkarma çabası olduğunu savunmaktadırlar. Edebiyat alanında da durum farklı değildir. Toplumlararası bu bilgi alışverişinden faydalanmak koşuluyla, iki veya daha fazla metinden yola çıkarak yeni bir metin yaratma, bu metinlerarasında bir iletişim kurma yöntemi olan metinlerarasılık da bu yeni yaklaşımlardan biridir. Sanatçılar ve yazarlar, daha önce yazılan eserleri örnek alarak kendilerine yeni bir yol çizmekte ve bunda herhangi bir sakınca görmemektedir.

İlk olarak 1960'lı yıllarda Julia Kristeva tarafından ortaya atılan bu kavram, yenidenyazma, postmodernizm, yapıbozum gibi çeşitli kavramlarla etkileşim halindedir. Birinin diğerinden ayrı düşünülmesi pek mümkün değildir.

Aslında metinlerarası, ismini Julia Kristeva'dan almasına rağmen, ilk defa Mihail Baktin'in söyleşimcilik (dialogisme) kuramı ile ortaya çıkar. (Aktulum, 2007, 25) Baktin söyleşimciliğin yazının değişmez bir unsuru olduğunu savunur. Her yazın geçmişteki yazınlarla iç içe geçmiş çok sesli metinlerdir. Söylenmemiş hiçbir sözcenin olmadığını, bütün söylemlerin daha önce söylenmiş sözceler bütünü olduğunu savunur. Her söylemin önce kendinden önceki metinlerle, daha sonra da tarihsel düzlem ve toplumsal olgularla alışveriş içerisinde olduğu görüşünü ortaya atar. Kristeva, Baktin'in 'söyleşim boyutundan yoksun sözce yoktur' (Aktulum, 2007, 40) düşüncesinden yola çıkarak metinlerarasılık kavramını ortaya atmıştır. Daha önce söylenmemiş hiçbir sözce yoksa o zaman daha önce yazılmamış hiçbir metnin olması ihtimaller dâhilinde değildir. Kristeva'ya göre, her metnin alıntılardan

oluşturduğunu söylemek mümkündür. Çünkü yazılan her metin kendisinden önce yazılmış metinlerin biçimsel veya izleksel farklı biçimlerini birleştirerek yeniden dönüştürür. Bu durum, yazın bütün olarak ele alındığında ise yepyeni bir metin gibi algılanmasını sağlayan bir etkileşimdir. Aslında aynı kelimeler daha önce farklı yazın dizgeleri şeklinde defalarca yazılmıştır, yapılan sadece kelimelerin yerlerini değiştirmektir. Zira metinlerarasılık bir yenileme değil, sonsuz bir devinimdir.

Kristeva'nın metinlerarasılık kavramı daha çok göstergebilimsel bir bakış açısı taşır ve metni dil boyutunda inceler. Metnin bir gösterenler bütünü olduğunu savunur ve gösterenleri farklı bir metin içerisinde tekrar ele almanın onlara yeni bir anlam vererek işlevini arttırdığını söyler. Bu noktada yardımcı unsur dildir. Dil vasıtasıyla gösterenler metin içerisine yerleştirilir. Metinlerarası göndermeleri metin içerisinde tanımak kolaydır. Bir ismin, metinden alınan bir parçanın değiştirilmeden aktarılması gibi yöntemlerle metnin içerisine aktarılırlar fakat metinsel bağlam metnin içerisine yerleştirilirken, ana metnin izleğine göre yeniden şekillenir.

Baktin'in tersine Kristeva metinlerarasılığı sadece söylemsel düzeyde inceler. Yalnızca bir dil olgusu çevresinde tanımlar. Toplumsal olgulara ve tarihsel boyuta değinmez. Ayrıca okurun yerinden de hiç bahsetmez. Kristeva'nın metinlerarası tanımı büyük ölçüde öznellik düzeyinde Baktin'in söyleşimcilik kuramından ayrılır.

“Her metni bir alıntılar mozaigi, bir başka metnin özümsemesi ve dönüşümü biçiminde tanımlayan, bir yapıtta ‘çok sesliliği’ savunan, metinlerarası yazının içinde bir olgu olarak düşünen Kristeva, Baktin'in tersine, alıcısı da özneyi de söylemin bir parçası olarak görür. Bu nedenle onda öznelliklerarası (intersubjectivité) kavramı yerini metinlerarası kavramına bırakır.” (Aktulum, 2007, 54)

Roland Barthes'in metinlerarasılık kavramının Kristeva'nınki ile çok benzer yanları vardır. Bu düşüncesini ilk olarak “S/Z” adlı eserinde metinlerarası veya seslerin örgüsü kavramlarıyla ortaya atmıştır.

“Her metnin kökeninde başka bir metin yattığı düşüncesinden yola çıkarak, metin içerisinde açıkça belirtilmese de yazarın içgüdüsel ya da özdevinimsel olarak parçaları alıntılı olduğunu savunur. Metni yazar-okur ilişkisinden alarak dil olgusuna verir. Tıpkı Kristeva gibi yazarın ve okurun fonksiyonunu en aza indirir. Metni, yazar ile alıcısı arasında kurulan bir ilişki değil, bir yapıt ile başka yapıt arasında kurulan bir ilişki de değil, bir yapıt ile başka yapıt arasında kurulan, başka metinlerin keşiştiği bir alan olarak görür” (Aktulum, 2007, 57).

Fakat Barthes'ın kuramsal çerçevede metinlerarası hiçbir çalışması yoktur. Bu bilgiler ışığında Baktin, Kristeva ve Barthes'ın metinlerarası kuramlarının birbirlerine paralel olduğunu söylemek mümkündür.

Metinlerarasılığı yazınsal düzlemden ve biçimsel bir dizgeden çıkararak, metin-okur arasında oluşan bir ilişki durumuna getiren kişi Micheal Riffaterre'dir. (Aktulum, 2007, 60) Metinlerarasılığın okur tarafından fark edildiği sürece var olabileceğini savunur. Ancak normal bir okurun, her metin içerisindeki iletişimi anlayacak ekinsel birikime sahip olması beklenemez. Bu sebeple bu önergesi çok fazla ilgi görmemiştir.

Bu kavramın Gerard Genette'in Palimptests'te ele aldığı biçimiyle daha genel ve kapsamlı bir hale geldiğini söylemek mümkündür. Yeni önergeler sunmak yerine, daha önceki önermeleri bir başlık altında toplamaya çalışır. O da diğerleri gibi metinden çok yazınsal dizgeyi ele alır. Fakat diğerlerinden farklı olarak, bir metnin diğer metinlerle ilişki içerisinde olma durumuna metinlerarasılık değil, metinsel-aşkınlık (transtextualité) adını verir. (Aktulum, 2007, 83)

“Metinsel-aşkınlık belli bir metni aşan ve onu yazının bütününe açan şeye gönderen soyut ulamdır. Metinlerarası ise bu soyut metinsel-aşkınlık içerisinde anılan ilişki türlerinden birisi olacaktır” (Aktulum, 2007, 82).

Genette metinsel-aşkınlığı beş ayrı başlığa ayırır. Fakat hiçbirini bir diğeriyle kesin çizgilerle ayırmaz.

- Metinlerarasılık

Genette, metinlerarası tanımını diğer kuramcılara göre biraz daha sınırlandırır. Metinlerarasısındaki her türlü ilişkiye değil de, bir metnin diğer metin içerisindeki somut varlığına metinlerarasılık adını verir. Bir metinden diğerine ayraçlar veya italik yazı ile belirtilerek açık bir şekilde aktarılan parçalara alıntı ve hiçbir şekilde diğer bir metnin varlığına gönderme yapmayarak metnin içerisine yerleştirilen, birebir alıntıdan ziyade, diğer metnin biçimsel özelliklerinden veya izleğinden izler taşıyan metinlerarası ilişkilere de anıştırma adını vererek kavramı daraltır ve farklı başlıklara ayırır.

- Anametinsellik

Genette metinlerarasılığın türev ilişkilerini bu başlık altında toplar. Bir metinde bulunan bir göndergenin dönüştürülerek veya taklit edilerek bir diğer metne aktarılması durumudur. “Bir taklit ilkesine göre gerçekleşen öykünme (pastiş) ve bir dönüşüm ilkesine göre gerçekleşen yansılama (parodi) ve alaycı dönüştürüm, anametinsellik başlığı altında yer alır” (Aktulum, 2007, 85).

- Yanmetinsellik

Metnin içerisinde bulunmayan fakat metne sıkı sıkıya bağlı olan ikinci dereceden metinsel unsurların; yan başlıklar, alt başlıklar, ana başlıklar, önsözler, sonsözler, uyarılar, notlar, tanımlar, yer verilen resimler gibi metin öncesi unsurlara gönderme yapılarak ele alınmasıdır. Genellikle izlerini taşıdığı diğer metne okuru yönlendirmeye çalışır.

- Yorumsal üstmetin

Bir metni sözünü ettiği bir başka metne zorunlu olarak alıntı yapmadan, adını anmadan bağlayan bir yorum; üst metni ana metne bağlayan bir eleştiri söz konusudur. Her metnin kendinden önceki metinlerle bir etkileşim içerisinde olduğu düşüncesinin ortaya çıktığı yerdir. Hiçbir alıntı söz konusu olmasa bile metin kendinden önce yazılan metinlere zorunlu olarak bağlıdır, çünkü neredeyse her şey söylenmiştir ve farklı biçemlerle söylenmeye devam etmekte, yazar farkında olmasa bile diğerleriyle bir etkileşim kurmaktadır.

- Üstmetinsellik

“Bir metnin türsel olarak hangi ulama ait olduğunu belirlemek söz konusudur. Metnin ait olduğu türle ilişkisini ortaya koyar” (Aktulum, 2014, 28-29).

Metnin ele alındığı yazın dizgesi, sözcelem ve izlek bakımından oluşturduğu bütünü, okur tarafından daha önceki deneyimlerinden yola çıkarak ait olduğu türe yerleştirilmesi durumu söz konusudur.

O halde, iki çeşit metinlerarasılıktan söz etmek mümkündür: bir veya daha fazla metin arasında biçimsel olarak kurulan *ortakbirliktelik ilişkisi* ve de bir metnin başka bir metin içerisinde somut varlığını hissettiren *türev ilişkisi*. Daha önce ele alınan,

açık/gizli alıntı, anıştırma ortakbirliktelik ilişkisinin içerisinde yer alır. Yansılama (parodi), öykünme (pastiş), alaycı dönüştürüm gibi kavramlar ise türev ilişkisine dayanan metinlerarası ilişkilerdir.

Ortak birliktelik ilişkisi metin içerisinde üç farklı şekilde kendini gösterebilmektedir.

1. *Alıntı ve gönderge yoluyla oluşturulan metinlerarası görünüm:*

Alıntı, kendisinden daha önce yazılmış bir metnin parçalarını üzerinde herhangi bir değişiklik yapmadan kullanarak oluşturulan görünümüdür. Gönderge ise sadece yazarın adı veya kitabın ismi gibi bazı belirgin ayrıntılar kullanılarak yapılan göndermelerdir. Söz konusu gönderge metne uygun bir biçimde yerleştirilir (Gündoğdu, 2012, 1897-1890).

Alıntılar metin içerisine ayraçlar veya italik yazı ile yerleştirilirler. Böylece metin içerisinde okura varlığını gösterir. Alıntı kullanılarak oluşturulan metinler birden fazla parçanın bir araya gelerek oluşturdukları bir yapıştırma izlenimi verirler. Alıntı yoluyla yapılan metinlerarası yazınlarda, alıntı metnin göndereninde herhangi bir değişiklik gözlenmezken, gösterileni yerleştirdiği metne göre farklılık gösterebilir. Böylece alıntılanan her kesit metnin bir parçası olur ve onu zenginleştirir. Alıntı yoluyla oluşturulan göndergeler, dönemlerarası yazı biçimlerini ve kültürleri buluşturmaya için en elverişli yollardan birisidir.

2. *Gizli alıntı yoluyla oluşturulan metinlerarası görünüm:*

Gizli alıntı, alıntılanan parçanın ana metin içerisine ayraçlar, italik yazı gibi hiçbir belirtici unsur kullanılmadan yerleştirilmesidir. Bir çeşit aşırmadır. “Gizli alıntı, bir yazarın tümcelerini kopyalamak, anlatım biçimlerini kullanmak, bir yapıtı her tür yazınsal belirteçten arındırarak sözcüğü sözcüğüne yeniden-yazmaktır” (Aktulum, 2007, 104).

3. *Anıştırma yoluyla oluşturulan metinlerarası görünüm:*

Bir başka metinden elde edilen bir düşünce veya fikrin herhangi bir gönderme yapılmadan metne yerleştirilmesiyle oluşturulan göndermelerdir (Gündoğdu, 2012, 1899). Kaynak metindeki parça birebir işlenmez ve sadece okura alıntılanan metin hakkında ipuçları ele verir. Böylece okurdan metinlerarası ilişkiyi bulması beklenir.

“Kişi veya nesne konusunda ‘yarım-bilgi’ verildiğinden, anıştırma örtülü söylemler eşanlıdır” (Aktulum, 2007, 109). Bazen bir biçemi değil, bir düşünceyi alıntılar ve farklı bir bağlamda farklı biçimlerle yeniden yazar. Genelde alıntı ile karıştırılır, fakat bu dolaylı bir alıntılama değildir. Bu yönüyle alıntı ve gizli alıntının ortasında yer alır. Bazen tek bir sözcükle bile anıştırma yapılabilir. Önemli olan okurun ekinsel birikiminde bir çağrışım yapmasıdır.

Metinlerarasındaki türev ilişkileri de üç farklı şekilde ortaya çıkabilir.

1. *Yansılama (parodi)*

Yansılama bir metnin konusundan yola çıkarak, ona yeni anlamlar katarak tekrar yazmaktır. Yansılama farklı şekillerde olabilir. Yazar bir metnin konusunu alıp tamamen değiştirebilir, konusuna hiç dokunmadan biçimini tamamıyla değiştirebilir; örneğin bir şiirden öykü yaratabilir, veya metnin biçimini alıp bambaşka bir konuya uygulayabilir. Genelde bir metni alarak başka bir amaç için kullanır. Bu amaç büyük ölçüde alay etmektir.

“En etkili yansılama, anlamını değiştirdiği metne biçimsel olarak en yakın olan, özgün metni hemen akla getiren, ancak ondan anlamca ayrılan yansılama değildir. Bu nedenle genellikle yansılama kısadır. Bir yapıttan sayfalarca alıntı yapılmaz; yansılama çoğu zaman bir tek dize, hatta tek bir sözcük ile sınırlıdır” (Aktulum, 2007, 119).

Yansılama (parodi) ötekinin metnini eleştirel bir açıdan ele alır ve eksik gördüğü yerleri veya biçim özelliklerini değiştirmek ister. Amacı daha çok ötekinin metnini alaya almaktır.

Yansılama (parodi) durum öykülemekten (pastiş) biraz daha farklıdır. Yazar ötekinin metnini anlamsal düzlemde ele alır. Okuyucu eğlendirmek için metni dönüştürebilir. Yeni yazar alıntıladığı metnin anlamından yeni anlamlar çıkarabilmeli ve kendine özgü yeni bir metin yaratabilmelidir. Ancak bu şekilde ötekinin metnini aşırıdan sakınabilir.

2. *Alaycı dönüşüm*

Alaycı dönüşüm bir metnin konusunu ve anlamsal devinimini değiştirmeden sadece biçimini değiştirerek yazmaktır. Yansılama göre daha serttir ve alay

etmekten ziyade yargılama amacı güder. Örneğin 16. yüzyılda saray erkânı için yazılan eserlerin biçimlerini daha basite indirgeyerek karşımıza çıkar.

3. Öykünme (*pastiş*)

Öykünme de metnin biçimini hedef alır fakat alaycı dönüştürümde olduğu gibi biçemi birebir değiştirmeden kullanmaz sadece taklit eder. Ayrıca biçemi taklit ettiği gibi bir metnin izleğini de taklit edebilir. Kısacası yazar ‘benzerini yapma’ya uğraşır. “Öykünme bir metni değil biçemi taklit eder. Bir yapıtın biçemi, veya ‘anlatım biçimi’ (idéolecte) dolaylı olarak taklit edilir” (Aktulum, 2007, 134). Öykünme (*pastiş*), ötekinin metni üzerinde çok değişiklik yapmayabilir. Daha ziyade ötekinin biçiminden veya konusundan yola çıkarak yeni bir metin yaratma kaygısındadır. Taklit ve öykünme (*pastiş*) genelde iç içedir. Yazar ötekinin metnine öykünüp onu taklit etmek isteyebilir.

“Bir yazarın dil ve anlatım özellikleri, sözleri taklit edilerek gerçekleşen öykünme yalnızca biçimsel bir taklitle sınırlandırılmamalıdır, bir metnin özgün içeriği, izleği de taklit edilebilir. Yazar bu yolla aynı biçimde başka bir metni, aynı düzgülüyle kopyalayarak yeni bir yapıt üretir” (Aktulum, 2014, 343).

Öykünme (*pastiş*) uygulanan bir metinde özgün olma, aşırımdan kaçınma gibi bir çaba olmasına gerek olmayabilir, çünkü her yazarın kendine özgü ve tek bir biçemi vardır. Hatta öykünme (*pastiş*) kullanılarak yeniden yazılan metinlerin kendilerinden öncekilerle etkileşim halinde oldukları ve edebiyata katkı sağladıkları söylenebilir.

Yazılan her metnin geçmişte yazılan metinlerden izler taşıdığını varsayarsak, her yeni metnin ötekinden alıntı yaptığını da kabul etmiş oluruz. Alıntı iki yapıt arasında oluşturulan bağıdır. Birinden yola çıkarak diğerine ulaşan bir dizgesi vardır çünkü ilk metinden yola çıkılarak, özgün bir şekilde ikinci metin oluşturulur. Yazar alıntılacağı metni kendine özgü bir bağlamda yeniden yaratır. Ötekinin metninin okur tarafından algılanmasını ister fakat alıntılacağı fikri, belirli bir kesim için yeni anlamlar ve bağlamlarla süsleyerek, dönüştürerek yeni bir yapıtta kullanabilir.

“Alıntı yoluyla yenidenyazma işlemi gerçekleştiren yazar, aynı zamanda başka metinlerden aldığı ayrışık parçaları kendi metnine aktarırken kolaj (yapıştırma) işlemine başvurur.” (Aksoy, 2010, 17) Yapıştırma işlemi farklı metinlerden alınan parçaların belirli bir dönüştürme işleminden geçtikten sonra yeni yapıt içerisine yerleştirilmesidir.

Alıntı konusunda, biçimsel bakımdan, “öyleyse kabaca üç şeyden söz edilebilir; 1- Önce *metinlerarası* bir boyuttan, çünkü alıntıyla iki yapıt karşı karşıya gelir. 2- Bir *özelliklerarası* boyuttan, çünkü alıntıda farklı yapıtları (en az ikisini) yan yana getiren iki sözcelem öznesi vardır, bu durumda *öteki* bir *ben* durumuna gelir. 3- Bir *özgöndergesellik* boyutundan, çünkü bir sanatçı bir öz alıntı biçiminde kendi yapıtı üzerine döner, yapıtının dili, yapısı, biçemi konusunda bir söyleme dalar” (Aktulum, 2014, 46).

Yazarın, metinlerarası bir yazın yaratırken, bu yazına karar vermesine olanak sağlayan düşünsel bir hedefinin olması, daha sonra yarattığı bu yeni metinle birlikte belirli bir kültürü hedef alması esas olmalıdır. Diğer kültürlerdeki düşünceler ve kendi içinde bulunduğu kültürün yapısını birleştirerek metinlerin erek kültür tarafından alınılanmasını ve yeni metni zenginleştirilmesi beklenir. Daha sonra bu iki hedefine ulaşmasına araç olarak kullanacak bir yöntembilimsel ve yazınsal hedefinin olması gerekir. Kullanmak istediği yöntemle ilgili araştırma yaparak bilgi edinmeli ve metinler arasında eleştirel bir bakış açısıyla ilerleyebilmelidir. Geçmiş ve güncel metinleri incelerken yazın tekniklerine dikkat etmeli ve kendi kafasındaki yazın tekniğini birleştirerek yoluna devam etmelidir.

Metinlerarasılığın metnin alınılanmasını kolaylaştırdığını öne sürmek mümkündür. Çünkü bu şekilde oluşturulan metinler sadece yazarın hayal dünyasından ibaret değildir. Hem yazarın, hem okuyucunun, hem de sosyal etkileşimin bir ürünüdür. Belirli bir ekinsel birikime sahip bir okuyucu kitlesini aynı alanda buluşturabilir. Metinler arası bir yazının yazarı bazı hedeflerin ışığında yola çıkmalıdır.

Metinlerarasılık, geçmişte yazılmış eserlerden yola çıkarak yeni bir metin yaratmak, günümüz alıcı toplumuna, bir amaç doğrultusunda, yazarının gözüyle yeni bir alınılama estetiği katmak için yeniden yazma işlemidir. Nitekim yazar metinlerarasılıktaki, geçmişteki metni olduğu gibi alınıntılayarak yeni metne aktarmamaktadır.

“Metinlerarası ilişkiler bağlamında bir yöntem olarak anılan yenidenyazma, bir yazarın başka bir yazara ait bir metni, bir gönderge metnini, bir alt-metni (hypotexte) yeniden yazması, onu yeni bir durumda, yeni bir bağlamda, yeni bir okur kitlesi için yeni işlevlerle, yeni ereklerle dönüştürmesi işlemi olarak tanımlanabilir” (Aktulum, 2014, 149).

Metinlerarasılık bu yönüyle bazı açılardan yapıbozuma dâhil edilebilir. Bir metinden yola çıkarak yeni bir metin yaratmak için o metnin temeline gitmek gerekir. “Önceki söylemler metnin içerisine bir dağılım yoluyla girerler. Metinler, daha önce yazılmış metinlerden aldığı kesitleri bir dağılım işleminden geçirir, böylelikle yeni bir metin

üretilir” (Aktulum, 2007, 91). Yazarın fikrine, yaşadığı topluma, metni ele aldığı koşullara, yazarın fikrine ortak olmak gerektiği söylenebilir. Bu ayrıntılardan yola çıkarak metni incelemek ve erek kültür ve dil içerisinde oluşturabileceği karşıtlıkları göz önünde bulundurulması doğru bir yaklaşım olabilir.

“Bir karşıtlığa yapıbozum uygulamak, onun doğal ya da kaçınılmaz olmadığını, ona dayanan söylemler tarafından üretilen bir yapı olduğunu göstermek ve onun, onu parçalarına ayırıp yeniden yazmayı, -yani onu yok etmek değil fakat ona farklı bir yapı ve işlev kazandırmayı- amaçlayan yapıbozumun çalışmasında bir yapı olduğunu göstermektir. Diğer bir deyişle yapıbozum bir metni alt metinlere ayırıp daha sonra yeniden bir araya getirmek olarak anlaşıldığında metinlerarasılık ile yapıbozum arasında organik bir bağ olduğu görülür” (Culler,2007, 179-181’den aktaran Aksoy, 2010, 4).

Daha önce de belirtildiği üzere her yeniden yazma bir metinlerarasılık, her metinlerarasılık bir yeniden yazma işlemidir. Son zamanlarda çok sık başvurulan bir yöntem olmasına karşın, yeniden yazma eğilimi sadece bugüne özgü bir kavram değildir. Geçmişe bakıldığında da edebiyat tarihi boyunca birçok eserin yeniden yazıldığına rastlamak mümkündür. Yazarlar bu metinleri sadece biçimsel değil anlamsal değişikliklere uğratmışlardır. “James Joyce Homeros’un Ulysse’sini, Italo Calvino Arioste’un Le Roland Furieux’sunu yeniden yazar Michel Tournier ise, Cuma ya da Pasifik Araf’ını kısaltarak çocuklar için yeni bir eser yazar” (Aktulum, 2014, 151).

Yenidenyazma işleminin bir sonucu olarak ortaya çıkan metinler tamamıyla özgün olmak zorunda olduğu söylenemez. Böyle bir amaçları yoktur. Daha önce yeniden çeviri kavramında belirttiğimiz gibi, metinlerin belirli zaman aralıklarıyla tekrar gözden geçirilmesi bir zorunluluktur. Çünkü aynı okur kitlesine her dönemde rastlamak mümkün değildir. Her metin, yazarının elinden çıktıktan sonra bağımsızdır ve tekrar ele alan kişi kendi bireysel birikimiyle harmanladığı için yazarınkinden bağımsız yeni bir metin yaratmaktadır. Herhangi bir metnin kendi yazarının elinden çıktığı ilk haliyle sonsuz şekilde dolaşımını sürdürmesi neredeyse imkansızdır.

“Roland Barthes ‘Yazarın Ölümü’ isimli denemesinde, yazarın kitaptan önce var olduğunun düşünülmesinin, tıpkı babanın oğuldan önce var olması gibi, yazarında eserden önce var olduğunun düşünülmesine eşdeğer olduğundan söz eder. Oysa bunun aksine modern metin yazarı metin ile aynı anda doğmuştur ve hiçbir şekilde ne yazıdan önce ne de yazıdan sonra gelir” (Barthes 2001:1468’den aktaran Dedebaş, 2007, 28).

Roland Barthes'ın benzer bir savına '*Metnin Hazzı*' isimli eserinde de rastlamak mümkündür. Yazarın artık var olmadığını fakat metnin yeni yazar ve okurlara her zaman ihtiyaç duyacağını şu şekilde açıklar:

“Bir kurum olarak yazar ölmüştür artık: sivil kimliği, tutkuları, yaşam öyküsü silinmiştir; artık yok olan bu kimlik, edebiyat tarihinin, edebiyat eğitiminin ve yaygın görüşün, yapıyla kimlik arasında kurma görevini üstlendikleri babalık ilişkisini sürdüremeyecek ve anlatıyı yenileyemeyecektir: ama yapının içinde, bir şekilde arzularım yazarı: yazar figürüne gereksinim duyarım (bu varlık yazarın temsili ya da izdüşümü değildir), ve o da benim figürüme ihtiyaç duyar ('laf kalabalığı' haricinde)” (Barthes, çev. Şule Demirkol, 2006, 114)

Yeniden yazma işlemi, yeniden çeviri işleminde olduğu gibi, yeni okurlara metne farklı bir açıdan bakma ve metni yeni bir gözle değerlendirilme olanağı sağlar. Gerard Genette (Barthes, çev. Şule Demirkol, 2006, 8) bu yaklaşımı destekler. Bir metnin tamamen aynı şekilde kopya edilerek tekrar yazılması durumunda bile aynı metnin elde edilemeyeceğini belirtir, çünkü metni kopya eden kişi artık yazar değildir. Başka bir okurdur ve kopya işlemi esnasında mutlaka kendi bakış açısından bir şeyler katacaktır. Ona yeni bir bağlam, yeni bir okuma biçimi verecektir. Bu yüzden de yazarın metne yüklediği anlamdan uzaklaşacak yeni yazarın yüklediği anlamı taşıyacaktır. Genette'e göre yazı yazarın özgürlüğüdür, fakat bu bir anlık bir özgürlüktür. Hiçbir yazar metnini zaman dışı bir düzlemde seçemez. Çünkü metni oluşturan bir yazar vardır, onun kendi düşüncesi ve bakış açısı vardır ve yazarın içinde bulunduğu toplum vardır. “Yazar yazısını ve sorumluluklarını seçerken bir özgürlüğü vardır fakat özgürlüğünün sınırları tarihin değişik alanlarında hep aynı değildir. Bir yazarın olası yazıları tarihin ve geleneğin baskısı altında belirlenir.” (Barthes, çev. Tahsin Yücel, 1999, 8-9) Bir başka deyişle metinleri zamanı gelince yeniden ele almanın ve farklı bir tarih ve toplum için yeniden dönüştürmenin bir gereklilik olduğu öne sürülebilir.

Bu yaklaşım bugün sadece metinler arasında değil, farklı disiplinlerarasında da iletişim kurmaya olanak sağlamaktadır. Bir edebiyat metninde, bir filmde veya besteden esintiler bulmak mümkündür. Böylece metin daha zengin hale gelmektedir. Tarih boyunca resim, müzik, tiyatro gibi alanlarda da metinlerarasılığın kullanımına rastlanmaktadır. Bu örneklerden biri, ünlü yönetmen Tim Burton'ın, 'Alice Harikalar Diyarında, Hansel ve Gretel' gibi masalları yeniden uyarlayarak aynı zamanda bu metinlere farklı sonlar hazırlayarak beyaz perdeye taşıdığı filmleridir ve oldukça

fazla ilgi görmüşlerdir. Eski yapıtları bir dayanak veya çıkış noktası olarak görmüş ve yine metinlerarasılığın içerisine giren alıntılama yönteminden faydalanmıştır.

Metinlerarası bağlamda ele alınan metnin eleştirel yönü ağır basabilir. Fakat her eleştirinin olumsuz bir değer taşıdığını söylemek, metnin bir önceki yazarına ve onun metnine haksızlık etmek olur. Bir önceki metnin eleştirel yönden ele alınmasıyla oluşturulan yeni metinlerde kendinden öncekinin eksiklerini tamamlayarak ona yeni değerler yükleyebilir. Ayrıca bu metinler her zaman eleştirel bir bakış açısı taşımak zorunda olmayabilir. Önceki metinlerden alıntılama yaparak metnin bağlamını yoğunlaştırmak isteyen yazar, onun değerini artırmak veya kendi zihnindeki amaca hizmet etmesini sağlamak için alıntılama işlemine sık sık başvurabilir.

Tahsin Yücel, Roland Barthes'ın eleştirmene bakış açısını şöyle özetler;

“Ona göre, eleştirinin görevi ‘doğru’ ilkeler adına ‘doğru’ konuşmak değildir; ele alınan yapıtta bizden öncekilerin gözden kaçırmış oldukları birtakım ‘saklı’, ‘derin’ özellikleri bulup ortaya çıkarmak da değildir. (‘kendimizden öncekilerden daha mı kafalıyız?’ diye sorar), bu yapıtı ‘elden geldiğince eksiksiz bir biçimde kendi dilimizle örtmek’, yani belirli bir gecikmeyle ve bu gecikmenin tam hakkını vererek, yapıtı kendi dilimizde yeniden söylemektir” (Barthes, çev. Tahsin Yücel, 1999,. 8-9).

Bir metni yeniden ele alan kişi, bir amaca hizmet ettiği için bazı beklentiler içerisine girebilir. Çok sevdiği bir yazarın unutulmaya yüz tutmuş bir eserini ele alabilir, veya o kitapta çok sevdiği bir sahneyi öne çıkarmak isteyebilir veya tamamıyla farklı bir erek kitleye yönelik yepyeni bir biçimsel yöntemle metni yazabilir. Bir metin bir defa yazıldı ve bir daha yazılamaz diye bir zorunluluk yoktur. Her şey söylenmiş olsa bile, bir başka bakış açısı o metne bir şeyler eklemek isteyebilir. Var olan eserler ancak bu şekilde varlıklarını sürdürebilirler.

2.5. Oulipo

Oulipo 1960 yılında Raymond Queneau ve François Le Lionnais tarafından kurulmuş, matematikçiler ve yazarlardan oluşan bir edebiyat grubudur. Kendilerini edebi bir akım veya bilimsel bir hareketten ziyade, keyifli ve oyunsever bir grup olarak savunurlar.

1942 yılında, kimya mühendisi, amatör bir matematikçi, komünist, edebiyat ve sanat tutkunu olan François Le Lionnais, yine kendisi gibi amatör bir matematikçi ve aynı zamanda yazar ve ressam olan Raymond Queneau ile tanışır. 1960 yılının Kasım ayı

başlarında Cerisy Le Manche’da olan bilimsel bir toplantı ve Paris’te resmi olmayan bir görüşmeden sonra, 24 Kasım 1960 tarihinde, Saint Germain des Près’de bir restoranda Oulipo’yu kurarlar. ‘*Ouvroir Littérature Potentielle*’ (Potansiyel Edebiyat Atölyesi) anlamına gelen bu kısaltma ile anılmaya başlarlar (Roussel, 22-23 Kasım 2014, 32).

Ouvroir sözcüğü köken olarak Fransızcadaki *ouvrer* (çalışmak) fiili ve *oeuvre* (eser) kelimesinden geldiği için bilinçli olarak seçilmiştir. Çünkü Oulipo etkinlikleri tıpkı, bir grup insanın kendi meziyetlerine göre görevlendirilerek, gelen kumaşı işlediği ve ürünler elde ettiği bir tekstil atölyesi gibidir. Tek farkı, oulipocuların sermayesi kendi yaşamları boyunca zihinlerinde biriktirdikleri anıları ve elde ettikleri deneyimlerdir. Burada *ouvroir* kelimesi bir çeşit seminer, aynı zamanda insanların bir araya gelip zor bir görev üzerinde çalıştıkları bir atölyeyi temsil eder. *Littérature* (edebiyat) dil bazında bu etkinliğe katılır. Dil insanı anlatmaya, üretmeye, edebi eserler yaratmaya teşvik eder. Söz konusu olan da edebiyattır. *Potentielle* (potansiyel) sözcüğü ise her edebi eserin bir güce sahip olduğu düşünüldüğü için eklenmiştir. Potansiyeli olan her kavram da yeni şeyler üretmeye keşfetmeye açıktır. Bu etkinlik son zamanlarda ‘*OuMuPo* (*Ouvroir Musique Potentielle*)’, ‘*OuPeinPo* (*Ouvroir Peinture Potentielle*)’ gibi farklı disiplinlerarasında da kullanılmaya başlanmıştır.

Oulipo deneysel bir edebiyat türüdür. İlk eserlerini yeni bir metin üreterek değil var olanı dönüştürerek yazmışlardır. Fakat var olandan ayırıcı özellikleri potansiyel yanlarıdır. Bu etkinlikte temel alınan iki kavram vardır: çözümleme ve bireşim.

Çözümleme geçmişte var olan edebiyat ürünlerini araştırır. Keşfetmektir. Var olanı bulmak, çıkarmak ve keşfetmektir. Yazarları, metni oluştururken içinde buldukları durumdan daha ileriye taşımının yollarını arar. Bireşim ise icat etmektedir ve daha hırslıdır. Oulipo’nun temel yapı taşıdır. Yeni olan her şeyi bulmak ister. Geçmişte aşına olunmayan bütün ihtimallere ulaşmak ister.

Oulipocular düşünmeyi sever. Atölye çalışmalarında, korku, heyecan, açgözlülük gibi birçok duyguyu bir arada yaşarlar. Çünkü eski eserleri, şiirleri veya herhangi bir edebiyat ürününü yeniden şekillendirmek istiyorsa, bugün var olandan daha farklı bir şey üretmek zorundadır. Potansiyel Edebiyat ürünleri üretebilmek için, yeni biçimler, yapısal değişiklikler ararlar ve yazılarında bu biçimleri uygun gördükleri şekilde kullanırlar. Oluşturdukları metinlerden birkaç örnek oluşturarak kullanımını

kolaylaştırmak isterler. Yapısal farklılıklar çok sık dile getirilse de Oulipo'nun yapısalcılıkla hiç alakası yoktur. Bu etkinliğin yazarları, bir araya gelerek düşünce fırtınası yaratmalarına rağmen, eserlerini tek başlarına yayınlamaktadırlar; Jacques Duchateau'nun Zinga adlı eseri, George Perec'in *La Disparition (Kayboluş)* adlı eseri, vb. örnek olarak verilebilir.

Oulipo'nun bir diğer temel yapı taşı ise sınırlandırmalardır. François Le Lionnais, her metnin sınırlandırmalardan oluştuğunu söyler. İlk olarak metin yazıldığı dil ile sınırlandırılır. Sonrasında, yazı türü ve edebiyat normları ile sınırlandırılır. Fakat metnin sınırlandırılmasının en üst seviyesinde, bilinçli olarak ayrıntılara indirgenmesi ve gönüllü olarak ustaca bir dizgeye uydurulması bulunmaktadır. Bu son etken Oulipo'yu yaratan etkidir. Bir metin biçim olarak ne kadar sınırlandırılırsa Oulipo için o kadar yeterli olur. Queneau da, biçimsel sınırlandırmanın diğer sınırlandırmalar gibi yazarı kısıtlamadığını aksine yaratıcı bir özgürlük sunduğunu savunur. "The classical playwright who writes his tragedy observing a certain number of familiar rules is freer than the poet who writes that which comes into his head and who is the slave of other rules of which he is ignorant" (Motte, 2007, 18).

(Belirli kuralları göz önünde bulundurarak trajedisini yazan klasik bir oyun yazarı, umursamadığını zannettiği diğer kuralların kölesi olan ve aklına geleni olduğu gibi yazan bir şairden daha özgürdür.)

Edebiyatta çılgınlıklara yer verilirse, daha yaratıcı olunabileceğini düşünen oulipocular, yazarın yeni teknikler üretebilmek için buna bir bakıma mecbur olduğunu savunurlar. Yeni teknikler öğrenmeye, araştırmaya, üretmeye açıktırlar. Çünkü insanın önce kendini nasıl yeniden dönüştürebileceğini bilmesi gerektiğini düşünürler. Genelde yeni tezler üretmektense, yeni sorunsallar üretirler. Sonra da bu sorunsallardan nasıl kurtulacaklarını araştırırlar.

Oulipo'nun bir diğer işlevi, yazar adayına olanak ve kolaylık sağlamaktır. Bazı insanlar doğuştan yeteneklidir. Bazıları ise şans eseri yazar olur. Oulipo'nun yapmak istediği, biçimsel ve sistemli bilgi birikimini yazar adayına sunmak ve ona istediği zaman ulaşmasını olanaklı kılmaktır.

Bu yazım etkinliğinin neyi amaçladığını ve ne olmadığını Raymond Queneau şu şekilde özetlemektedir;

“*What is the objective of our work? To propose new ‘structures’ to writers, mathematical in nature or mechanical procedures that will contribute to literary activity; props for inspiration as it were, or rather, in a way aids for creativity*” (Motte, 2007, 51).

“ (İşimizin amacı nedir? Yazarlara yeni yapılar, edebi aktivitelerine katkı sağlayacak, mümkün olduğu ölçüde matematiksel veya mekanik izlekler; ilham bulmalarına veya başka bir deyişle yaratıcılıklarına yardım edecek destekleyici unsurlar sunmak). “

“What is the Oulipo not?

(1) It is not a movement or literary school. We place ourselves beyond aesthetic value, which does not mean that we despise it.

(2) Nor is it a scientific seminar, a so-called “serious” work group, although a professor of literature and a professor of science at the university are both members. Moreover, it is in all modesty that I submit our work to the present audience.

Finally, (3) We are not concerned with experimental or aleatory literature (as it practiced, for example, by Max Bense’s group in Stuttgart)”

Oulipo ne değildir?

(1) Bir akım ya da edebiyat okulu değildir. Kendimizi estetik değerin ötesine koyuyoruz fakat bu onu küçümsediğimiz anlamına gelmiyor.

(2) Üniversitede görevli bir bilim profesörü ve bir edebiyat profesörünün de üyesi olmasına rağmen ‘çok ciddi’ bir grup olarak adlandırılan bilimsel bir seminer de değildir. Ayrıca alçak gönüllülikle belirtmeliyim ki, çalışmamızı mevcut okuyucuya sunuyorum.

Son olarak (3) Biz deneysel ya da şansa bağlı edebiyatla ilgilenmiyoruz (Örneğin Max Bense’nin Stuttgart’daki grubunun yaptığı gibi)” (Motte, 2007, 51).

Raymond Queneau’nun ‘*Cent Mille Millions de Poemes*’ isimli şiiri bu yazım türünün ilk örneğidir. İlk bakışta on soneden oluşan bir derleme gibi görünse de aslında hepsi birbirine bağlı tek bir şiir oluşturmaktadır. Her şiirin ilk on mısrasına okuyucu diğer dokuz şiirden herhangi birinin ikinci on mısrasını ekleyebilir veya ilk iki mısranın yüz muhtemel farklı birleşimini ekleyebilir. Sonenin on dört mısrası olduğu göz önünde bulundurulursa, bu şekilde yüz bin milyar şiir elde etmek mümkündür. Bu çalışma Oulipo’nun çözümlene ve birleşim olarak adlandırılan iki yapı taşına da örnek verilebilir. Ayrıca George Perec, Yahudi toplama kamplarında kaybettiği annesine ithafen yazdığı *La Disparition* (‘Kayboluş’ adlı eserini hiç -e harfi kullanmadan kaleme almıştır.

Bu etkinlik ilk kurulduğu zamanlar, teknoloji bugün ki kadar ileri seviyede değildi. Artık teknolojinin sunduğu nimetler, bilgisayar ve internet sayesinde, gelecekte daha yeni ve etkili Oulipo teknikleri üretmek mümkün olacaktır. Bu düşünce de Oulipo'nun sermayesinden biridir.

Benzer yazı tekniklerini deneyimlemek veya incelemek için bkz. www.ouliipo.net

2.6. Değerlendirme

Yeniden çeviri, herhangi bir kaynak metnin zaman içerisinde kaybolmaması ve ileri zamanlardaki toplumlara da hitap edebilmesi için en önemli etkidir. Bir metin, yazarın kendi içerisinde yaşadığı toplumun değerleri, zevkleri ve beklentileri göz önünde bulundurularak yazıldığı için, her çevirmen kendi erek kitlesini çalışmasına katarak kararlar alır. Çevirmen ilk önce bir okur olduğu için diğer çevirilerin etkisinde kalabilir. Bu sebeple, her yeniden çeviri, kendinden önce yapılan çevirilerden izler taşıyabilir, hatta kendi çevirmeninin amacı doğrultusunda yeni bilgiler ve araştırmalar içereceği için bir öncekinden daha zengin olabilir. Yani yeniden çeviri sadece metinleri tekrar gün yüzüne çıkarmak için değil, onlara farklı değerler, farklı bakış açıları katmak için de gereklidir. Her metin, yazarının elinden çıktıktan sonra çevirmenine aitse o zaman yeniden çevirilerin kaderi de çevirmenin elinde olduğu söylenebilir, çünkü elde edilen yeni metin erek dizge alıcıları için çevirmen tarafından yeniden yaratılmıştır. Yine aynı bakış açısıyla ele alındığında yeniden çevrilen metinler, kendinden önceki metinlerden yola çıkılarak yaratılan yeni metinler oldukları için aynı zamanda birer metinlerarasılık oldukları söylenebilir.

Metinlerarasılık kavramı ise, Baktin'in söyleşimcilik kavramı ile ilk olarak ortaya çıkar. Daha sonra Kristeva ve Barthes'ın metinleri biçimsel olarak incelemesi ve Rifaterre'in metin-okur ilişkisini ortaya atmasıyla farklı bir boyut kazanmıştır. Baktin her söylemin kendinden önceki söylemlerle etkileşim içerisinde olduğunu söylerken, Kristeva ve Barthes söylemleri dil olgusu olarak ele almak ister ve her söylemin kendinden önceki söylemlerle biçimsel olarak etkileşim halinde olduğunu savunur. Söylemleri daha çok dil olgusuna indirmek isterler. Rifaterre ise, her metnin söyleminin biçimsel olarak incelenmesiyle metinlerarası yaklaşım arasında bir bağ kuramaz. Metni dil olgusundan uzaklaştırarak, okuruna yakınlaştırır. Ona göre metinlerarasılığın var olması okurun metin içerisinde onu fark etmesiyle doğru

orantılıdır. Fakat bu savı her okurun aynı algı ve bakış açısına sahip olmamasından ötürü kabul edilebilir değildir. Metinlerarası yaklaşım ışığında bir metnin biçimsel ve ekinsel olarak ele alınması sonucunda, metnin daha önceleri olduğu gibi sadece kendi içerisinde değerlendirilmesi bir kenara bırakılarak başka metinlerle arasındaki ilişki göz önünde bulundurulmaya başlanmıştır. Böylece yapıtlar arasında önemli bir bağın olduğuna kanaat getirilmiş ve hiçbir metnin aslında kaynak metin olmadığı, sürekli olarak diğer söylemlerden ve metinlerden yola çıkılarak üretilen yeni metinler olduğu sonucuna varılmıştır. Gerard Genette ortaya atılan bu fikirleri harmanlayarak genel bir başlık altında toplamış ve buna üstmetinsellik adını vermiştir ve metinlerarasılığın alanını daraltmıştır. Metinlerarasılığın oluşumunda kullanılan tekniklere de yer vermiştir. Bir metinden yola çıkarak onun benzerini yapma işlemi olan metinlerarasılıkta yapıştırma, taklit, öykünme (pastiş), yansılama (parodi), alıntı, anıştırma, gizli alıntı, gönderge gibi işlemleri ortaya atmıştır. Bu işlemlerin her biri tek tek ele alınabilecek niteliktedir.

Kuramcılarının arasındaki bu uyuşmazlık metinlerarasılığın aslında çok keskin çizgileri olan bir yaklaşım olmadığını ortaya koymaktadır. Kesin bir metinlerarasılık tanımından söz etmek çok da mümkün değildir, çünkü her bir kuramcı farklı şekillerde yaklaşımı ele almıştır. Bunun yanı sıra her başlığın tek tek ele alınıp işlenebilecek ve üzerinde uzun uzadıya konuşulabilecek bir yaklaşım olması ne kadar derin ve araştırılmaya değer olduğunu gösterir niteliktedir. Son olarak metinlerin Gerard Genette'in yaklaşımıyla incelemek çok düzenli sonuçların elde edilmesine ve metnin farklı açılardan birçok kez ele alınabilmesine yardımcı olacağı söylenebilir.

Metinlerarasılıkla arasında bir bağ olduğu savunabilecek bir diğer yaklaşım ise Oulipo'dur.

Oulipo, matematikçiler ve araştırmacılardan oluşan bir gruptur. Belirttiğimiz amacı yeni edebiyat teknikleri üretmektir. Bu amaçları doğrultusunda geçmişteki eserleri araştırıp bilgi edinirler. Bunun yanı sıra neyin yeni olduğunu neyin olmadığını araştırırlar. Eski eserlerden yola çıkarak, yenilerini kendi amaçları doğrultusunda üretirler. Bu yönleriyle aslında bir açıdan metinlerarasılıkla bağlantı kurdukları söylenebilir. Ayrıca bir metni önce en ufak yapı taşına kadar ayrıştırıp daha sonra yeni biçimsel tekniklerle bir araya getirerek metinleri oluştururlar. Bu yönüyle yine yapısökümle, dolayısıyla da metinlerarasılıkla iletişim içerisinde oldukları muhtemeldir.

Oulipo'yu oluşturan en temel etken, metinlerin belirli kurallar bütününe indirgenmesi ve bu kurallar dâhilinde oluşturulmasıdır. Yenilik ve özgürlük arayışında olan oulipocular ancak bu yöntemle yeni eserler üretilebileceğine ve yazarların daha özgür davranabileceğine inanmaktadır. Yenilik ve okuyucunun ilgisini çekmek amacıyla başlatılan bir araştırma oulipodan ayrı olarak düşünölmek mümkün değildir. Bu çalışmada Oulipo, erek dizgedeki okuyucuların metni zevk alarak okumaları için farklı ve yeni bir yöntem olarak önerilmiştir.

3. TÜRKİYE’DEKİ JULES VERNE ADAPTASYONLARI

3.1. Jules Verne Adaptasyonlarına Çocuk Edebiyatı Işığında Bir Yaklaşım

Türk okurlarıyla buluşması 1800’lü yıllara dayanan Jules Verne eserlerinin çevirileri üzerinde, yeterli ölçüde redaksiyon yapıp yapılmadığı veya eserlerin, okurlarına ulaşmadan önce, gerekli düzenlemelerden geçirilip geçirilmediği hala tartışma konusudur. Eserlerin bugün dahi kitlelerce kabul görmesi ve ticari açıdan da herhangi bir sorunla karşılaşılması, yayınevlerinin ellerinde bulunan çevirileri üzerinde hiçbir düzenleme yapmadan tekrar tekrar piyasaya sürmelerine olanak sağlamaktadır. Bu durum, bilimsel yönüyle olduğu kadar edebi yönüyle de dikkat çeken Jules Verne’in çevirilerinde yapılan dilbilgisel hataların düzeltilmeden okurlara ulaşmasına sebep olabilmektedir.

Dikkat edilmesi gereken bir başka husus ise, bir kitapçıya girip Jules Verne’in herhangi bir eserini sorduğumuzda ilk olarak çocuk edebiyatı bölümlerine yönlendirilmemizdir. Bu açıdan bakıldığında, fantastik yönüyle ağır basan yazarın ilköğretim çağındaki okurlar tarafından ilgi görmesi hedeflendiği söylenebilir. Bu yüzden de çeviriler (daha doğrusu adaptasyonlar), okurken edebi bir nitelik arayacak, bulamadığında da sorgulayacak yetişkin okurlar için yapılan çeviriler kadar özen gösterilerek yapılmamaktadır. Bu noktada çevirilerdeki eksiklerin ve yanlışların daha iyi anlaşılabilmesi için çocuk edebiyatına da kısaca değinilecektir.

Prof. Dr. Sedat Sever’in tanımına göre;

“Çocuk edebiyatı (yazını), erken çocukluk döneminden başlayıp, ergenlik dönemini kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır” (Sever, 2008, 17).

Çocuk edebiyatının temel öğelerini hikâyenin konusu, iletiler, karakterler, dil ve anlatım, olayın geçtiği yerler ve kitap içerisindeki resimler oluşturmaktadır.

İlköğretim çağındaki çocuklar yeni arkadaşlar edinmeye açıktırlar. Aileden uzaklaşmaya ve yeni insanlar tanımaya meyillidirler. Bu nedenle de kitaplardaki karakterler, etrafındaki örneklerden farklı olarak, dünya üzerindeki diğer insan

modellerini, diğ er hayatları tanımlarına, onlara öykünmelerine, hatta onlarla bir çeş it bağ, arkadaşlık kurmalarına yardımcı olabilirler. Çocuğ un içerisinde yaşadığı toplumu tanımasını sağlayabilirler. Toplumda kabul edilen veya karşı çıkılan konuları ayırt etmesini sağlayabilir ve bunlardan örnekler çıkararak toplumun değerlerini benimsemelerine olanak sağlayabilirler. Yol gösterici bir nitelik taşımaktadır.

Konu ise, bir metni oluşturan yapı taşı gibidir, fakat tek başına çok etkili olduğ u söylenemez. Konunun başarılı olup olmayacağına ancak metnin ele alınış şekli yön verir. Her türlü konu tekrar ve tekrar ele alınabilir, fakat çocuklar göz önünde bulundurularak, onların alımlama biçimine uygun bir şekilde konu geliştirilirse kabul görme ihtimali artabilir. Çocuklar öğrenmeye en açık dönemde oldukları için her zaman heyecan verici ve merak uyandırıcı şeyler ararlar. Kahramanların sürekli başarılı veya yenilmez olması o hikâyeyi çocuk gerçekliğinden uzaklaştırabilir. Kahramanın zaman zaman kaybetmesi, çabalaması ve başarılar kazanması hikâyenin kilit noktalarıdır. Kahramanın kişisel gelişimini tamamlayıcı bir yolculuktan geçmesi gerekir. Bir diğ er öğ e olan ileti ise, yazarın okura vermek istediğ i ana düşüncedir. Metnin ana fikri, ulaşmak istediğ i noktadır. En önemli etken ise resimlerdir. Çocuğ un okul öncesi dönemden başlayarak düş gelişimini destekler. Anlamakta güçlük çektikleri bazı konuları görsel olarak görmek, hem hayal güçlerini geliştirebilir, hem de bir örnekle bahsi geçen konuyu anlama becerilerine katkı sağlayabilir ve öğrenmelerine yardımcı olabilir. Son olarak da dil ve anlatımın önemi göz önünde bulundurulmalıdır. Sever, “çocuk kitaplarının çocuğ a göre olmasını belirleyen en önemli özelliğ i dili ve anlatımıdır” der (Sever, 2008, 145). Dil yalın ve anlaşılır olmalıdır. Dilin devinimleri ve zenginliklerinden faydalanılarak çocukların ilgilerini kazanmak gerekebilir.

Genel olarak bakıldığında yetişkin edebiyatından çok farklı değildir, fakat çocuğ un zihninde biriktirdiğ i deneyimlerindeki dil ve kültür, yetişkinlerden farklı ve daha az olduğ u için her metni anlaması ve üzerinde fikir yürütebilmesi mümkün değildir. Bu sebeptendir ki, okul dönemindeki çocuklar için oluşturulan eserlerin şu noktalara dikkat etmesi gerekir:

- “Yazar kendini çocuğ un yerine koymalı, seçtiğ i konunun o yaş grubundaki duygu değerlerine uygun olup olmadığını tespit etmelidir.
- Hayal dünyasını geliştirici, manevi duyguları besleyici öğ elere yer verilmelidir.

- Çocukların ilgi alanına uygun tasvirler yapılmalı, anlatımda konuşma ve diyaloglar etkili olabilecek biçimde kullanılmalıdır.
- Eserde hayal dünyasını geliştirici imgelere yer verilmelidir.
- Eleştiri duygusu bu yaştan itibaren gelişmeye başlar; adalet duygusu ayrıntıları olmamakla birlikte ana hatlarıyla oluşur. Eserlerde bu konulara dikkat edilmelidir.” (Yalçın ve Aytaş,2005; 39-40’den aktaran Tıgılı, 2014, 11)

“Dünyanın Merkezine Yolculuk“ eserini sadeleştirmek adına çeviriden bölümler çıkarılmış, bazı bilimsel açıklamalar ise sanki hiç yokmuş gibi atılmıştır. Oysa çocuk edebiyatının temel kurallarından biri çocuklara iyi bir edebi dil ve estetik anlayışı öğretmektedir. Kitapların çocuğun ekinsel ve bireysel gelişimindeki rolü göz ardı edilmemelidir. Okul öncesi döneme ait kitaplar dahi içlerinde bulunan resimlerle, çocuğun ana diline ilgi duymasını sağlayan ilk kitaplardır. Sever (Sever, 2008, 17), çocuk edebiyatındaki yazınların çocuğa göre oluşturulması gerektiğini savunur. Son zamanlarda bu durumun yanlış anlaşıldığını ve çocuğa göre değil de çocuksu ürünler yaratıldığını söyler. Bu iki kavram arasındaki farkı da şöyle açıklar:

“Çocuğa görelik, onun ilgilerini, gereksinimlerini, dil evrenini göz önünde tutmayı, hazırlanacak okuma metnini bunlarla örtüştürmeyi zorlar. Çocuksuluksa tam tersine, dilin acemice kullanımı, daha doğrusu anlatımda ilkeliktir” (Sever, 2008, 17). Sadeleştirilmiş Jules Verne eserlerinin çocuksu olduğu söylenemez, çünkü Sever’in ‘acemice’ sözcüğü ile değinmek istediği nokta daha çok anlamsal boyuttadır. Fakat eserler bazı gereksinimlere cevap verememektedir. Hatta çocuğun kendini geliştirmesinden ziyade, yanlış bilgi edinmesine sebebiyet verebilmektedir. Bu bağlamda bulunan bazı Jules Verne eserlerinin çevirileri incelendiğinde ciddi dilbilgisel hatalarla ve anlam kargaşalarıyla karşılaşmak mümkündür.

3.2. Çocuk Edebiyatından Bir Jules Verne Çevirisinin İncelenmesi

Yeniden çeviri işlemine başlamadan önce, var olan çevirilerden birini dilbilgisi ve yazınsal nitelik bakımından inceleyip eksikleri bulmak ve düzeltmek amacıyla Bilgi Yayınları’nın 2013 yılı basımı ‘*Dünyanın Merkezine Yolculuk*’ kitabı ele alınmıştır. Çalışmanın asıl amacından sapmamak ve elde edilen tespitleri paylaşmak amacıyla bulunan hatalardan en göze çarpıcı olanlarına kısaca değinilmiştir.

Kaynak metin ele alınarak incelendiğinde ilk göze çarpan her çocuk kitabında olduğu gibi bu metnin de tamamıyla yeniden uyarlanmış olduğudur. Bu karar tabi ki de okur

kitlesinin metni alımlamasını kolaylaştırabilir fakat anlaşılması oldukça kolay olan bazı cümlelerin dahi tamamen değiştirilmesi hatta içerisinde çocukların anlamakta güçlük çekecekleri terimlerin kullanılması tartışmaya açık bir mevzudur.

- “*A la bonne heure! Pensai-je. Si tu le débrouilles, tu seras fin, mon oncle*” (Verne, 2001, 21).

Bu cümle anlam açısından hiçbir zorluk içermezken, aşağıdaki gibi çevrilmiştir.

- “*Eh, biz latineden korkarken, şimdi de karıştırılmışı ile teşerrüf edecektik*” (Verne, Çev. Adı belirtilmemiş, 2013, 16).

Üstelik hedef kitlenin alımlamasının oldukça zor olduğu ‘teşerrüf etmek’ fiili kullanılmıştır. Eğer kolaylaştırmak adına kaynak metinden bu kadar uzaklaşıyorsa amaca uygun kelime ve fiil seçimi yapmak daha doğru olabilir. Eğer amaç bu değilse çevirmenin kaynak metinden sapma sebebini açıklaması gerekir. Ne yazık ki kitabın herhangi bir bölümünde çevirmenin ismine dahi rastlanmamaktadır.

Daha öncede belirttiğimiz gibi çocuk edebiyatında iyi bir edebi eser, dil ve estetik anlayış açısından da zengin olmalıdır. Jules Verne bu görevi sorunsuz yerine getirirken, dilimizdeki adaptasyonları için aynısını söylemek pek kolay değildir.

- “*Quoi qu’il en soit, mon oncle, je ne saurais trop le dire, était un véritable savant. Bien qu’il cassât parfois ses échantillons à les essayer trop brusquement, il joignait au génie du géologue l’oeil du minéralogiste*” (Verne, 2001, 8).
- “*Fakat amcam sıkı bir bilim adamıydı. Eşsiz bir jeoloji uzmanı, çok derin bir mineralojici idi*” (Verne, Çev. Adı belirtilmemiş, 2013, 6).

Kaynak metinden alınan bu kesit dilimize yukarıdaki şekliyle çevrilmiştir. Kaynak metinde bulunan ‘*minéralogiste*’ sözcüğü Türkçede, Türk Dil Kurumu’nun büyük Türkçe sözlüğünde belirttiği üzere ‘mineral bilimci veya minerolog’ (krş: Türk Dil Kurumu, Büyük Türkçe Sözlük) anlamlarına gelmektedir. Mineralojici diye Türkçe bir sözcüğe herhangi bir yerde rastlanmamıştır. Bu noktada algıları öğrenmeye açık genç okur kitlesi olmayan bir kelime hemen belleğine yerleştirecektir.

Bir diğer örnekte aynı sözcüğün bir başka cümlede aynı şekilde kullanımına rastlamak mümkündür.

- “*J’avouerais que je mordis avec appétit aux sciences géologique; j’avais du sang de minéralogiste dans les veines, et je m’ennuyais jamais en compagnie de mes précieux cailloux*“ (Verne, 2001, 11).
- “*Ben gariban, amcamın öksüz yeğeni olarak onun evdeki çalışmalarında asistanlık ediyordum. Şunu da özellikle belirtmeliyim. Ne de olsa soydan mineralojistim*“ (Verne, Çev. Adı belirtilmemiş, 2013, 7).

Aşağıda kaynak metinden alınan bir cümle ve Türkçe çevirisi görülmektedir. Kitap sözcüğünün aynı cümle içerisinde gereksiz bir şekilde birden fazla kullanılması anlam bütünlüğünü bozmaktadır.

- “*Ce fut l’apparition d’un parchemin crasseux qui glissa du bouquin et tomba à terre*“ (Verne, 2001, 15).
- “*O sırada kitap yere düştü, kitabın içinden pis paçavra gibi bir şey de kitaptan yana doğru kaydı*“ (Verne, Çev. Adı belirtilmemiş, 2013, 10).

Cümle öğeleri boyutunda incelendiğinde, yükleme *nereden* yana doğru kaydı sorusu sorulduğunda ‘kitabın içinden’ ve ‘kitaptan’ şeklinde aynı anlama gelen iki ayrı cevap almak mümkündür.

Erek metinde karşımıza çıkan benzer bir kullanım ise şöyledir;

- “*Sur trois chambres dont se composait sa maison, cet excellent home en mit deux à notre disposition*“ (Verne, 2001, 68).
- “*Kocaman bir konak eviydi. Ancak bizim gibi önemli kişiler için yapılmıştı*“ (Verne, Çev. Adı belirtilmemiş, 2013, 36).

Tam anlamıyla kaynak metine bağlı kalmadan yapılan bu çeviride konak ve ev sözcükleri neredeyse aynı manada olmasına rağmen birlikte kullanılmıştır. Üstelik Türk Dil Kurumu’nun Büyük Türkçe Sözlüğü’ne bakıldığında konak kelimesinin karşılığı, ‘*büyük ve gösterişli ev*’ ve ‘*vali, kaymakam gibi yüksek dereceli devlet görevlilerinin resmî konutu.*’ (krş: Türk Dil Kurumu, Büyük Türkçe Sözlük) şeklindedir.

Kaynak metinde bulunmayan ve ‘*Ancak bizim gibi önemli kişiler için yapılmıştı.*’ şeklinde eklenen açıklama zaten konak sözcüğünün içerisinde bulunmaktadır.

Bir başka örnekte yine benzer bir anlamsız kelime kullanımına rastlamak mümkündür. Özgün metinde kullanılan ‘*danois*’ kelimesine eş değer düşen sözcük ‘*danca*’dır. Fakat bunun yerine ‘Danimarka dili’ olarak çevrilmiştir.

- “Quand je me réveillai, j’entendis mon oncle parler abondamment dans la salle voisine. Je me levai aussitôt et je me hâtai d’aller le rejoindre. Il causait en danois avec un home de haute taille, vigoureusement decouple” (Verne, 2001, 78).
- “Sabah kalktığımda amcamı odasında bir adamla konuşurken buldum. Danimarka diliyle konuşuyorlardı” (Verne, Çev. Adı belirtilmemiş, 2013, 40).

Son olarak anlam ve dilbilgisi düzeyinde dikkat çeken cümlelerden birine değinmek gerekebilir. Aşağıda özgün metinde bulunan bir cümle çevirisiyle birlikte verilmiştir.

- “Le radeau est immobile au milieu d’une mer épaisse, sans ondulations” (Verne, 2001, 234).
- “Sal dümdüz, kıpırtısız, denizin ortasında öylece, hareketsiz duruyordu” (Verne, Çev. Adı belirtilmemiş, 2013, 123).

Aynı eserin İthaki yayınları tarafından yetişkinler için hazırlanan çevirisinde, bu cümle kaynak metne sadık kalınarak aşağıdaki gibi çevrilmiştir;

- “*Sal, dalgasız ve koyulaşmış gibi görünen bir denizin ortasında kıpırtısız duruyordu*” (Verne, Çev. Mehveş Omay, 2012).

Bu cümlenin Bilgi Yayınevi’nin çevirisinden daha doğru olduğunu söylemek mümkündür, çünkü hiçbir anlam kargaşası yaratmamaktadır. Çocuk edebiyatındaki çevirisine bakıldığında dümdüz ve kıpırtısız olanın sal mı yoksa deniz mi olduğunu anlamak pek mümkün değildir. Eğer sal olduğu kanaatine varırsak, birbirine benzer üç ayrı kelimenin gereksiz bir şekilde aynı cümle içerisinde kullanıldığını görürüz; ‘dümdüz, kıpırtısız, hareketsiz.’ Eğer denizi tanımlıyorsa, sal sözcüğünden sonra bir virgül getirilerek vurgunun değiştirilmesi gerekmektedir.

Çocuk edebiyatı eserlerinin öğretici yanları göz önünde bulundurularak dilbilgisel ve sözlükbilimsel açıdan da yeterli düzeyde olmaları gerektiği su götürmez bir gerçektir. İnsanın algı ve öğrenme düzeyinin en yüksek seviyede olduğu bir zaman dilimi vardır. Genellikle ilköğretim çağındaki çocukları içine alan bu dönemde alınan her

bilgi zihnin yapı taşlarını oluşturur. Bu belirli kitleye hitap etmek isteyen çevirmen ve yayınevinin ise her zamankinden daha çok ayrıntılara önem vermesi ve tedbirli olması gerekebilir. Yoksa sadece bir eseri tahrip ettiğiyle kalmayıp, ortaya çıkardığı yeni metinle de erek alıcılara hiçbir fayda sağlayamayabilir.

3.3. Değerlendirme

Çeviri sürecinde çevirmen kararlarının erek metin üzerindeki etkileri hiçbir zaman göz ardı edilmemelidir. Eğer çevirmen yetişkin edebiyatından bir metni çocuk okurlar için çevirmek istiyorsa, çocuk edebiyatının gerektirdiklerini göz önünde bulundurmak zorundadır. Metnin diline, öğelerine, çocuk okurlar tarafından alım gücüne dikkat etmelidir. Yoksa yarattığı metnin kabul edilebilirliği her daim tartışma konusu olabilir. Ayrıca yayınevlerinin eser seçiminde ve yayınlanmasında genellikle ticari kaygı taşıdığı ve eserlerin edebi yönüne çok fazla dikkat etmedikleri söylenebilir. Bazı yayınevlerinin çevirmen seçiminde ucuza kaçtıkları ve çevirmene de gereken saygıyı göstermedikleri herkes tarafından bilinen bir gerçek durumuna gelmiştir. Bu sebeple yayınlanan her kitabın edebi nitelik taşıdığı veya öğretici özellikte olduğu kabul edilmeyebilir. Özellikle edebiyat alanında kendisine yer edinmiş ve uzun yıllar önce kaleme alınmış eserlerin birçok yayınevinden farklı çevirilerine ulaşmak mümkündür. Çevirmenin daha önceki çevirilerdeki eksik noktaları titizlikle inceleyerek yeni çeviriler üretmesi, bu karışıklığı biraz olsun düzene sokacağı düşünülmektedir. Bu şekilde düzeltilen çeviriler sayesinde kaynak metin daha doğru ve zengin bir şekilde erek dizgedeki alıcılara ulaşabilir. Bu sebeple yeniden çevirilerin ihtiyaç duyulan ve kaynak metne katkı sağlayıp zenginleştiren çalışmalar olduğu söylenebilir.

4. ÇEVİRMEN KARARLARININ METİN ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE KULLANILAN TEKNİKLER

4.1. Yeniden Çeviri Sürecinde Çevirmenin Aldığı Kararlar ve İzlenen Stratejiler

Kaynak metnin yeniden çevirisi yapılırken Jules Verne’i çağımızın bir adım ötesine taşımak ve yazarın yazım tekniklerinden çok fazla uzaklaşmadan, hedeflenen erek kitle alıcıları tarafından doğru ve kolayca alımlanmasını sağlamak amaçlanmıştır. Çeviri stratejilerini belirleyen, bu skopos olmuştur.

Gerard Genette metin çevirilerinin de birer dönüştürüm olduğunu düşünür. Genette’e göre her çeviri bir yeniden yazımdır. Çünkü başka yabancı dillerden yapılan çeviriler biçimsel ve izleksel açıdan ciddi değişimlere uğrarlar. Kubilay Aktulum bu dönüştürüm fikrini şöyle destekler: “eleştirel bir çözümleme sırasında çevirinin aslına uygun olup olmadığı, çeviri yapıldıktan sonra ortaya çıkan biçimsel olduğu kadar anlamsal dönüşümler üzerinde durularak belirlenir“ (Aktulum, 2007, 143).

Her çeviri bir yeniden yazımsa, her yeniden çeviri de elde edilen yeniden yazımlarla etkileşim içerisinde olacağından bir metinlerarasılıktır. Bu sebeple kaynak metin dönüştürülürken büyük ölçüde metinlerarasılıktan faydalanılmıştır. Genette (Aktulum, 2007, 216) her metinlerarası yazını 6.yüzyıldan 12.yüzyıla kadar kullanılan ve bir yazım tekniği olan palempsest olarak adlandırır. Palempsest, eski bir metnin bulunduğu kağıdın kazınarak yerine yenisinin yazılması fakat eski metnin belli belirsiz yeni metin altından görünmesi durumudur. Thomas De Quincey (Aktulum, 2007, 219), beynin yaşanan bütün olayları kaydettiğini, zamanla eski olayları daha geriye atarak yerine yenilerini koyduğunu belirtir. Tıpkı bir lahananın yaprakları gibi her bir anının diğeri üzerine gelerek yeni katmanlar oluşturduğunu fakat eskisinin asla silinmediğini öne sürer.

“De Quincey’nin ileri sürdüğü düşünceler yazı veya yeniden-yazmaya uygulandığında, yazının her zaman bir palempsest üzerinde bir yazı olduğu, günümüz eleştirisinin işte bu düşüncüyü benimsediği sonucuna ulaşılır“ (Aktulum, 2007, 220).

Jules Verne'in yeniden çevirisinin de bir palempsest olduğu ileri sürülebilir. Kaynak metin tam anlamıyla terk edilmemiş fakat onun metni göz önünde bulundurulmuş, biçem ve izleği taklit edilerek yeni bir metin oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu açıdan bakıldığında metinlerarası göndergeler öykünme ve alıntılama yöntemleriyle ortaya çıkmaktadır. Kaynak metnin anlatıcısını değiştirerek ve dilini sadeleştirerek dönüştürülmesi sonucu elde edilen ilk bölümde ortakbirliktelik ilişkisine göre alıntılama yönteminden ve türev ilişkisine göre ise öykünme yönteminden faydalanılmıştır. Kaynak metinden kesitler erek metnin bağlamına Hans'a göre dönüştürülerek yerleştirilmiştir. Sadece kaynak metnin izleğine değil aynı zamanda yazarın düşünce ve amaçlarına da öykünülmüştür.

Bu çalışmanın hedef kitlesi ilköğretim çağındaki çocuklardır. 8-12 yaş aralığındaki bu çocukların okuyabileceği bir metin yaratmak için öncelikle, kaynak metinde bulunan ağır jeoloji ve mineraloji terimlerinden uzaklaşmak gerektiğine inanılmaktadır.

Anadillerinin zenginliklerinden faydalanamayan bir çocuğun üstünkörü bir yazım biçimiyle oluşturulan bir ürünü severek okuması pek muhtemel değildir. Ayrıca bu tarz ürünler çocuğun okuma becerilerinin gelişimine de herhangi bir katkı sağlamayabilir.

Kaynak metinde Profesör Otto Lidenbrock protagonisttir. Metnin anlatıcısı ise Profesör'ün yeğeni Axel'dir. Hikâyede her ikisi de engin bilgi birikimine sahip mineraloglardır. Bu sebeple rastladıkları her materyalin oluşumuna kadar bilgi vermeleri kaynak metne büyük bir zenginlik katmaktadır. Fakat bu engin bilgi birikimi ve yerküreye ilişkin ayrıntıların çocuklar tarafından anlaşılması oldukça zordur. Bu düşünceden yola çıkarak, bir metni kısaltma veya sadeleştirme olarak bilinen indirgeme stratejisine başvurulmuştur. İndirgeme stratejisini Aktulum şöyle özetler;

“Özellikle yaşı fazla ilerlememiş okurun kafasını bulandıracak, şaşkınlığa uğratacak, onu endişeye sürükleyecek, bilgileri çıkarmak olan ‘ayıklama’ (expurgation), bir metni kısaltırken, izleksel olarak anlamlı hiçbir bölümü çıkarmadan, onu daha kısa ve özlü bir biçimde yazarak yeni bir metin üretmek olan ‘özlülük’ (la concision) indirgeme çerçevesinde yer alırlar“ (Aktulum, 2007, 145).

Öncelikle bu sorun göz önünde bulundurularak, anlatıcı, hikâye boyunca Profesör ve yeğenine rehberlik eden izlandalı avcı Hans olarak değiştirilmiştir ve erek metin

Profesör ve yeğenin Hans ile tanıştığı bölümden başlamaktadır. Böylelikle, özgün metni yaklaşık üç yüz sayfa, yetişkinler için çevirisi ise yaklaşık dört yüz sayfa olan bu eserin anlam bütünlüğü bozulmadan hacmi küçültülmeye çalışılmıştır. Ayrıca bu seçimle yoğun yer bilim ve maden bilim terimlerinden de uzaklaşmaya çalışılmıştır. Çünkü Hans bu bilgilere sahip olmayan izlandalı bir köylüdür. Bu karar metne fayda sağlasa da bazı değişiklikleri kaçınılmaz kılmıştır. Bundan sonraki bölümlerde kitabın üzerinde yapılan bu değişiklikler konusunda bilgi verilecektir.

Bir eserde değişiklik yapmak öncelikle çevirmenin yaratıcılığına bağlıdır. Çevirmen anlam bütünlüğünü bozmadığı ve hayal gücü elverdiği sürece amacına ulaşmak için çeşitli yöntemler deneyebilir. Anlatıcı Hans olarak değiştirildikten sonra yaratıcı yazarlıktanda faydalanılması gerekmiştir

Gülsoy'a göre 'Yaratıcı yazarlık ya da kurmaca üzerine yazılmış kitaplara göz attığımızda, kurmacanın unsurlarının kimi farklılıklar gösterse de şu altbaşlıklarda sıralandığını görürüz: Karakter, Olay ve Hikaye, Olay Örgüsü, Zaman, Mekan, Bakış Açısı, Diyaloglar, Ayrıntılar veya Betimlemeler...' (Gülsoy, 2012, 141)

4.2. Dünya'nın Merkezine Seyahat İsimli Eserin Yeniden Çevirisi Üzerine Uygulama Örnekleri

Gülsoy'un yaratıcı yazarlığın olmazsa olmaz koşulu olarak sunduğu karakter unsuru göz önünde bulundurulmuş ve çalışmada ilk olarak anlatıcının kim olduğuna ve yaşam tarzına ilişkin bilgiler vermek gerektiği düşünülmüştür. Daha sonra hikâye anlatılmıştır. Özgün metinde hikâye o an yaşanıyorcasına şimdiki zaman dilimiyle anlatılıyorken, çeviri metinde Hans'ın yolculuktan döndükten sonra yaşadıklarından etkilenerek bu hikâyeyi kaleme aldığı düşünülmüş ve hikâye geçmiş zaman kullanılarak anlatılmıştır. Anlatıcıyı değiştirmek metne bakış açısını değiştirmiştir. Özgün metin Profesör ve yeğeni hakkında verilen bilgiler ve bu yolculuğa çıkma kararını nasıl aldıkları ile başlamaktadır. Bu bölümlerde Hans bulunmadığı için Hans'la tanıştıkları bölümden kitap başlatılmış fakat öncesinde Hans hakkında bilgi içeren bir bölüm çeviriye eklenmiştir.

I-

Her zaman kayanın arkasına saklanırdım ördekleri izlerken. Kayanın üzerindeki kavisler hem görünmemi engelliyor, hem de ördekleri izlememe olanak sağlıyordu.

Seviyordum kayaları. Üzerindeki rutubet kokusu beni çocukluğuma götürüyor, babamla ava çıktığımız günleri hatırlatıyordu. Babamın o heybetli gölgesini üzerimde hissediyordum kayanın arkasına saklanınca, sanki beni koruyordu. O zamanlar ördeklerin yuvalarını çalmayı bir oyun gibi görür, büyüyünce doktor olmak isterdim. Bütün ülkenin tanıdığı ünlü bir cerrah. Fakat hayatta her şey planladığımız gibi gitmiyor.

İşte bir ördek, belli ki bir yuva yapma telaşında, karşı açıklıktaki düz alana doğru yaklaşıyordu. Sanırım bugün erken sifteh edecektim. Uzun boylu olduğum için sadece cüssemi değil gölgemi de saklamakta zorlanıyordum. Sessiz olmalıydım böylece karnındaki tüyleri yolmayı ve yuvayı tamamlamayı bitirir bitirmez ördeği korkutabilir ve tüylerini toplayabilirdim. Tam ördek çalının içine girmek üzereyken bir oğlan sesi yankılandı etrafta.

- Hans amca, Hans amca!

Sesi duyan ördek geldiği toprak yolda koşarak uzaklaştı ve gözden kayboldu. Sinirlendim, şu veledi ele geçirirsem bir güzel dövecektim. O sırada yanımda bitiverdi yeğenim Victor. Mavi ve ıslık ıslık gözleri parlıyordu heyecandan. Kıyamadım o minik sevimli suratını görünce, sinirim geçti hemen. 'Hayırdır?' anlamında başımı salladım. Konuşmayı pek sevmem. Laura gittiğinden beri pek konuşmadığım için, Victor da yadırgamıyordu duyarsız ve sessiz duruşumu. Yoksa onu ne kadar sevdiğimi çok iyi bilirdi.

- Bay Fridriksson bir iş için seni görmek istiyormuş. İyi kazanacağı bir iş buldum, beni görmeye gelsin öğleden sonra demiş. Seni bekliyor.

Bay Fridriksson Reykjavic Okulu'nda doğa bilimleri öğretmenliği yapıyordu. Beni arazi çalışmaları için arada çağırırdı. Çevreyi çok iyi bildiğim ve kendisinden daha güçlü ve soğukkanlı olduğum için ona yardımcı olurum ama hiç iyi kazandığım olmamıştı. Bu seferki önemli bir iş galiba diye düşündüm. Kaçırduğım ördeğin uzaklaştığı toprak yol takıldı gözüme. Ne de olsa birkaç saate kadar yeni bir ördek yaklaşmayacaktı buralara.

- Hadi Victor, dedim. Eve gidiyoruz. Üstümü değiştirip başkanı görmeye gideceğim.

Giriş olarak eklenen bu bölümle birlikte hikâyeye Hans'ın bakış açısı katılmaya çalışılmıştır. Axel'in sürekli konuşmayan ve ciddi bir adam olarak tanımladığı avcının gözüyle kendi yaşadığı dünya gösterilmek istenmiştir. Böylece özgün

metindeki giriş bölümünün çıkartılması ile oluşabilecek anlam kargaşalarının önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Aynı şekilde, hikâyenin başlangıç noktasını oluşturan ve Profesör'le yeğenin bahsi geçen yolculuğa çıkmalarına neden olan olaylar bütünü özgün metinde giriş bölümünde verilmiştir. Fakat çeviride ise bu bölüm çıkarılmıştır. Bu sebeple bahsi geçen olaylar değiştirilen 28. bölüm vasıtasıyla hikâyenin içerisine bir özet şeklinde konulmuştur.

28-

Yola çıktığımızdan beri bütün güçlükleri ustalıklı göğüsleyebilmiştik fakat Axel'in kaybolması profesör ve benim bu yolculuğa ilişkin düşüncelerimizi değiştirmişti. Profesör eskisi kadar heyecanlı görünmüyordu. Sanki bu kaybolmayla ilgili kendini suçluyor gibiydi. Ben ise tehlikenin ne kadar yakınımızda olduğunu daha yeni yeni fark etmeye başlamıştım. Kraterin içerisine doğru yürürken su gibi akıp giden zaman şimdi geçmek bilmiyordu. Hansbach'dan aldığım bir matara suyu Profesör'e uzattım. Saatler süren arayışımız nedeniyle çok yorulmuş, dudakları susuzluktan çatlamıştı fakat o bunun farkında bile değildi. Suyu görünce uykudan uyanmış gibi yüzüme baktı.

- Benim yüzümden oldu Hans. Hepsi benim suçum. dedi.

Konuşmak, içini kemirenleri ortaya dökmek istediği belliydi. Sesimi çıkarmadan yanına çöktüm.

- O hiç gelmek istemedi. Ben zorladım. O eski kitabın içerisinde bulduğumuz parşömen kağıdını sorgulamadan kabul etmeliydim fakat meraklı kişiliğime mani olamadım. 16. yüzyılda yaşamış ve şaşkıncu buluşlara imza atmış İzlandalı simyacı Arne Saknussem'i belki duymuşsundur. Ona ait eski bir not buldum. Bu not, dünyanın merkezinin bu krater olduğunu söylüyordu ve Axel'i buraya gelmek için ben zorladım. Bu yolculuk sayesinde dünyada tanınmış bir bilim adamı olmak istemiştim. Fakat bu gezi en sevdiğim yeğenimi benden alırsa kendimi asla affetmem. diye bir anda kafasındaki bütün düşünceleri döküverdi Profesör.

Demek ki bunca derinlerde aradığımız şey aslında dünyanın merkezi olduğuna inandıkları bir noktaydı. Onların bu yolculuğa çıkmasına bir başka çılgın bilim adamı Arne Saknussem'den kalma bir not sebep olmuştu. Axel'in bu kadar isteksiz

olmasının sebebi ise baştan beri bu yolculuğu istememesiydi. Zavallı yavrucak şimdi de bu kara delikte kaybolmuştu.

- Fakat Hans bu yolculuğun gerçek sebebini biz sonuca ulaşana kadar kimse bilmemeli!' dedi Profesör kolumu aniden kavrayarak.

- Elbette! dedim.

Kaldı ki, bunca riski sadece araştırma yapmak için aldıklarına baştan beri inanmamıştım. Amaçları beni ilgilendirmiyordu. Ben aldığım ücrete ve bir an önce bu delikten kurtulmaya bakıyordum.

28. bölüm özgün metinde Axel'in dehliz içerisinde kaybolduğu esnada yaşadığı duygu yoğunluğunu ve başına gelenleri anlatmaktadır. Fakat bu süre zarfında Profesör ve Hans yanlarında olmadığı için bu bölüm çeviriden çıkarılmıştır. Hans uzun cümleler kurup ayrıntılar verecek bir kişilikte olmadığı için yolculuğa çıkmalarına neden olan bütün olaylar ayrıntılarıyla değil de bir özet olarak anlatılmıştır. Böylelikle hedef kitlenin, metni okurken sıkılmaması amaçlanmıştır.

Bu anlatıcı değişikliği kişilik ve eğitim bakımından birbirinden oldukça farklı olan Hans ve Axel'in bakış açılarının değişmesine yol açmıştır. Axel'in aksine Hans duygu yoğunluklarını daha az dışarı vuran, daha az konuşan, Profesör'e sonuna kadar bağlı ve daha itaatkâr bir karakterdir. Axel'in karşılaştığı yerlerle ilgili hayranlıkları süslü betimlemelerle anlatması pek Hans'ın tarzı değildir. Ayrıca Hans bir yerli olduğu için İzlanda hakkında Axel'in verdiği gibi ayrıntılar vermeye, şehir hakkında izlenimlerini aktarmaya gerek duyulmamıştır. Bunun yerine okuru bilgilendirmek amacıyla İzlanda'nın coğrafi yapısı hakkında genel birkaç bilgi paylaşılmasının yeterli olacağı düşünülmüştür.

...İzlanda, Avrupa'nın en büyük adalarından biridir. Yüz ölçümünün bin dört yüz mil olmasında karşın burada yalnızca altmış bin kişi yaşar. Coğrafyacılar burayı dört ayrı bölgeye ayırmışlardır, bizim enlemesine geçeceğimiz bölge, ' Sudvestr Fjordungr' yani Dördüncü Güneybatı Ülkesi adını taşıyor.

... Sneffels beş bin ayak yüksekliğindedir. Koni biçimindeki iki doruğuyla, adanın dağlara özgü yapısından ayrılır ve volkanik bir görünüm alır. Yola çıkış noktamızdan, Sneffels'in göğün grimsi zeminine yansıyan iki doruğunu göremiyorduk. Sadece bir şapka biçimde dağın tepesine inen karı görebiliyorduk. ...

Eğitimi konusunda ayrıntılı bilgi verilmemesinin yanısıra, hayatta birçok Şeyi görmüş geçirmiş bir insan olarak tanıtılmasına karşın, çok ağdalı cümleler kurmak Hans'ın yapabileceği bir Şey değildir. Bu sebeple eviri metinde, İzlanda'nın mimarisine ve yerkresel oluşumlarına, Axel'e değişik gelen ekinsel farklılıklarına çok fazla yer verilememiştir. Kahramanların bir izlandalı köylünün evinde bir gecelik konaklaması özgün metnin 13. bölümünde Axel tarafından büyük şaşkınlıkla anlatılmıştır. Çeviri metinde ise 4. bölümde bulunan bu kesit, Hans'ın dilinden oldukça olağan bir olaymış gibi, hatta misafirlerin tepkileri ve davranışları onu şaşırtmışçasına anlatılmıştır.

4-

Aslında bu saatte havanın kararması gerekiyordu fakat bulunduğu paralelden ötürü İzlanda'da Haziran ve Temmuz aylarında güneş hiç batmazdı. Dinlenmek için ifti bir arkadaşın evinde kalacaktık. İzlanda'da hemen hemen herkes birbirini tanır ve soğuk iklimine rağmen yerlileri oldukça konukseverdir. Bir köylünün evi dahi konukseverlikte bir kralinkine denktir. Geldiğimiz evin efendisi ellerimizi sıktı ve İzlanda evlerine özgü uzun, dar ve karanlık koridorlardan geçerken onu takip etmemizi söyledi. Diğer evlerde olduğu gibi, bu evinde en güzel odası konuk odasıydı. Profesör bu evlere yabancı olduğundan olsa gerek yol boyu -dört kere kafasını tavanın ıkıntularına vurdu. Birlikte kalacağımız odaya gittik. Axel ve Profesör'n hal ve hareketlerinden böyle yöresel evleri ilk defa gördükleri anlaşılıyordu. iğnenmiş toprak tabana, ışık geçirmemesi için pencerelere takılmış olan koyun zarlarına dikkatle bakıyorlardı. Axel'in surat ifadesinden evdeki ekşi süt, kurutulmuş balık ve bekletilmış et kokusundan hoşlanmadığı belli oluyordu. Yol giysilerimizi çıkardığımız anda ev sahibinin sesini duyduk; bizi yemek için mutfağa davet etmeye gelmişti. Hep birlikte mutfağa doğru yol aldık. Bu yöresel ifti evlerinde odanın ortasında ocak yerine geçen bir taş olurdu ve damlara da dumanın çıkması için bir delik bırakılırdı. Mutfak aynı zamanda yemek odası olarak kullanılırdı. Evlerine gelen insanları 'mutlu olun' diyerek karşılamak ve misafirleri öpmek, İzlanda geleneklerinden bir diğeriydi. Daha sonra ellerini kalplerinin üzerinde birleştirir ve yerlere kadar eğilerek misafirleri selamlarlardı. Çiftçi ve karısı, Profesör ve Axel'i, mutfağa girdiklerinde bu gelenekle karşıldılar. Misafirlerimizin hoşuna gitmişti bu hareket.

İzlanda'nın mimari ve yüzeysel farklılıklarının iki karakter arasında değişik alımlanması gerektiği daha önce de belirtilmiştir. Axel'in Grönland'ı ilk gördüğünde yaşadığı duygu yoğunluğu ve şaşkınlık özgün metinde ön plandadır. Anlatım biçimi, yaşadığı hayranlığı okuyucuya çok rahat ulaştırmaktadır. Fakat çeviri metinde Hans'ın dilinden aşağıdaki şekliyle verilmiştir

6-

Akşam yemeğini silip süpürdük ve küçük grubumuzun elinden geldiğince yerleştik. Denizden beş bin ayak yüksekte, zor bir durumdaydık. Yataklarımız sert, barınaklarımız pek dayanıklı değildi fakat diğerlerinin aksine ben bu duruma alışkındım. Gece güzel bir uyku çektik. Ertesi gün, parlak güneş ışıklarının içinde, serin havanın etkisiyle yarı donmuş olarak uyandık. Sneffels'in güneydeki zirvesinin tepesindeydik. Buradan adanın büyük bir bölümü görülebiliyordu. Axel İskandinavya'nın büyümlü havasına kapılmıştı. Bu tepeden İzlanda'yı seyrediyor hatta bazen gözlerini kapatarak kendini rüzgâra bırakıyordu. İzlanda'nın coğrafyasını ve tepelerini yaptığım işten ötürü çok iyi biliyordum. Ayaklarımızın altında uzayıp giden bu güzellikleri görmeye gözüm çok alışmıştı fakat Axel için hepsi tam anlamıyla yeni bir dünyaydı. Profesörle birlikte onu bu güzel rüyadan uyandırmak için yanına gittik. Profesör, batıya doğru döndü; eliyle ufuk çizgisinde beliren hafif bir su buharı, bir sis perdesi altında kalmış, uzaklardaki kara parçasını işaret ederek Axel'e; - Grönland, dedi.

Hans bir yerli olduğu için her gün gördüğü bu yüzeysel yapı onda aynı etkiyi yaratmamıştır. Bu yüzden büyük ölçüde hayranlık göstermesi saçma olacaktır.

Benzer bir diğer düzenleme ise Profesör ve yeğeni arasında geçen bilimsel tartışmalar üzerinde yapılmıştır. Bu bölümler çok fazla sayıda terim içerdiğinden çocuk okuyucuların anlamasında güçlük oluşturma ihtimali oldukça yüksektir. Bu sebeple Hans'ın almanca bilmemesinden faydalanılarak yerküreye ilişkin tespitlere, kahramanların gezi esnasında buldukları bazı kalıntıların tanımlarına, vb. çok fazla yer verilmemiştir. Çeviri metin de 25. bölüm bahsi geçen bu durumu oldukça iyi bir şekilde özetlemektedir.

25-

Böylelikle ertesi gün alışık olduğumuz yol telaşı olmadan uyandık. Kendimi bildim bileli doğayla iç içe yaşamış olan ben dahi bu mağara adamı yaşamına alışmaya

başlamıştım. Artık güneşi, yıldızları, ayı, ağaçları, evleri, kentleri hiç düşünmüyordum. Arada bir aklıma canım yeğenim Victor ve Mathilde geliyordu. Hayatlarının, yola çıktığım gün ki kadar düzenli gittiğini umuyordum.

Mağara geniş bir odadan oluşuyordu. Zemininde sadık dere yavaşça akıyordu. Kaynağından bu kadar uzaklaşınca, suyun ısısı sadece oda sıcaklığı kadar olmuştu ve zorluk çekmeden içilebiliyordu. Yemekten sonra profesör birkaç saati günlük notlarını düzenlemeye ayırmak istedi. Axel ve ikisi derin bir tartışmanın içerisine daldılar. Aradan birkaç kelimeyi seçebiliyordum. Atlantik okyanusunun altında ilerliyor olmalıydık. Şu anda merkeze yakınlığımızın ne kadar olduğu üzerine tartıştıkları da açıktı. Çünkü Profesör not ettiği açıları ve eğimleri özenle Axel'e hesaplattırıyordu. Arada bir Saknussem ismini duyuyordum. İzlandalı bir bilim adamı olduğunu daha önce duymuştum fakat ne işler başardığı hakkında bilgim yoktu. Zaten Profesör ve Axel'in de bu yolculuğa neden çıktığını sorsanız o an için hiçbir açıklama getiremezdim. Fakat çok kısa bir süre sonra öğrenecektim ve vesile olan şeyler çok acı verici olacaktı. Başıma gelecekleri önceden bilseydim belki de bu kadar kayıtsız davranmaz ben de Axel gibi Profesör'e karşı çıkardım; veya çıkmaz ve her zaman yaptığım gibi kaderimi kabul ederdim, bilmiyorum.

O akşamı Profesör ve Axel'in tartışmalarını dinleyerek geçirdim. Bir ara amcasının Axel'i küçük bir çocuk gibi azarladığına şahit oldum. Zavallı çocuk, hiç bıkmadan fikirlerini savunmaya bir çıkış noktası aramaya devam ediyordu. Fakat Profesör hayatımda gördüğüm en kararlı ve hırslı adamlardan biriydi. Sonunda o da bunu anlamış olacak ki direnmekten vazgeçti.

Bunun yanı sıra, eğer metinden çıkarılması anlam bütünlüğünü bozacak herhangi bir tanım varsa bu, sanki Profesör tarafından Hans'a açıklanmış gibi metin içerisine yerleştirilmiş veya Axel değil de Hans'ın duygularıymış gibi ifade edilmiştir. Bunun sebebi, Jules Verne'in zengin anlatımını yavanlaştırmaktan kaçınmaktır. Çeviri metindeki 24. bölümden alınan aşağıdaki kesitte, metinden çıkarılması söz konusu olamayacak olaylar, kahramanlarımızın deniz yolculuğuna başladıkları bölüm Axel'in aldığı notlar vasıtasıyla çok fazla terim ve tespitlerin ayrıntıları verilmeden, Hans tarafından anlatılmıştır.

24-

Daha sonra, Profesör'ün de çevirisiyle Axel'in notlarından öğrendiğim üzere, 11 ve 12 Temmuz'da fayın diye adlandırdığı bu dehlizin on kilometre daha içerisine girmiştik. Yani deniz düzeyinin yaklaşık yirmi kilometre altındaydık. Ama ayın on üçünde öğleye doğru fay çok daha hafif kırk beş derecelik bir eğim almıştı. O zaman yol oldukça sıkıcı ve kolay oluverdi. Başka türlü de olamazdı. Yolculuğumuzun manzarası değişmiyordu.

Sonuç olarak 15 Temmuz Çarşamba günü, yer yüzeyinin otuz beş kilometre altında ve Sneffels'ten de yaklaşık iki yüz elli kilometre uzaklıktaydık. Biraz yorgun olmamıza rağmen, sağlığımız içimizi rahatlatacak kadar iyiydi. İlaç çantasına elimizi bile sürmemiştik.

...

Bazı sözcüklerin çevirisine de çocukların anlayabileceği şekilde müdahale edilmiştir. Özgün hallerinin kullanılması durumunda öğretici olmayacağı, hatta kafa karışıklığına yol açacağı düşünülen kelimeler değiştirilmiştir. Örneğin, tuvaz (Fr: toise) kelimesi bir ölçü birimidir ve bir tuvaz yaklaşık olarak iki metre ve altı kadem uzunluğundadır (Saraç, 2005, 1394). Bunun yerine günümüzde kullanılan ölçü birimlerine denk düşecek şekilde hesaplanarak değiştirilmiştir.

... 18 Ağustos Salı günü, bu okyanusta gece hiç olmadığı için akşamın geldiğini göz kapaklarımızın ağırlaşmasından anlıyorduk. Nöbet sırası bana geldiği için Axel uyudu. Dümene geçtim. Profesör'ü uyku tutmadı. Deniz üzerindeki istikrarlı gidişimiz devam ederken, dalgaların boyutları da giderek artmaya başlamıştı. Havada gözle görülür bir değişiklik olmadığından bu dalgalanmaların denizdeki canlılardan kaynaklandığını düşünüyordum. İki saat kadar sonra beş yüz metre kadar ötemizde suya batıp çıkan siyahımsı bir kütle gözüme çarptı. Dalgaların sebebi gözle görülmeye başlamıştı. Sonra birden sal, anlatılmaz bir gücün etkisiyle sudan kalktı ve olduğu yerden kırk metre kadar öteye fırladı. Bu korkunç sarsıntıyla Axel uyandı. Profesör de neye uğradığını şaşırılmıştı.

Yukarıdaki kesitte beş yüz metre olarak verilen ölçü özgün metinde iki yüz tuvaz (deux cents toises) (Verne, Çev. Mehveş Omay, 2012) olarak verilmiştir. Fakat iki yüz tuvaz yetişkinlerin büyük bir bölümü için bile bir anlam ifade etmemektedir. Okuyucu metni zihninde canlandırır. Anlamadığı bir kelime zihninde yeterince net

imgeler oluşturmayacaktır. Üstelik tuvaz çok sık kullanılan bir ölçü birimi değildir. Okuma esnasında araştırarak öğrenilebilecek bir kelimedir. Bu sebeple daha kolay anlaşılabilir bir biçimde yeniden düzenlenmesi kesinlikle gerekli olduğu düşünülmüştür.

Özgün metnin birebir çevirisinde Hans'ın kullandığı bazı Danca kelimeler Axel tam olarak anlamadığı için yine Danca olarak korunmuştur. Fakat anlatıcının Hans olarak değiştirildiği bir çeviride bu kelimelerin değişmeden kalması mantık hatası olacağından Türkçe karşılıkları yazılmıştır.

Örneğin; yeniden çeviri metninin beşinci bölümünde bulunan ve dancada çabuk, hızlı anlamına gelen 'hastig' sözcüğü 'çabuk' olarak, yukarı anlamına gelen 'der huppe' sözcüğü ise 'daha yukarı' olarak çevrilmiştir.

Yeniden çeviri metninin 38. ve 39. bölümleri (Verne, çev. Mehveş Omay, 2012, 252-270) Profesör ve yeğeni arasında geçen olayları anlatmaktadır. Hans bu kesitlerin dışında kalmaktadır. Ayrıca ilgili bölümler iki bilim adamının konuşmasını konu edindiği için de çok fazla bilgi içermektedir. Bu yüzden Hans'ın anlatmasının imkânsız olduğu gibi, çıkarılması metnin anlam bütünlüğünü bozacak bölümlerdir. Bu bölümler, Axel'in Hans ile paylaştığı gezi defterindeki notlardan akılda kalanlar gibi tekrar kurgulanmış ve üçüncü bir kişinin ağzından anlatıldığı için hikâye zamanı olan -miş'li geçmiş zaman kullanılmıştır. Okuru bilgilendirmek amacıyla da girişe ufak bir not eklenmiştir.

... Bu bölümde kendi gözlerimle şahit olmadığım fakat Axel'in gezi defterindeki belirleyici notları bana aktarırken, Profesör'ün özellikle eklememi istediği ilginç bir anıdan aklımda kalanları sizlerle paylaşacağım.

Ben salı tamir ederken onların çıktığı keşifte yolculuğumuzun en ilginç olayları başlarına gelmiş. Fırtınanın sürüklediği bu kıyılar bir öncekinden oldukça farklıymış.

4.3. Geleceğin Yazarı Jules Verne'nin Yeniden Canlandırılması

Buraya kadar bütün işlemler, Jules Verne'in zengin dili ve anlatımındaki bozulmaları en aza indirerek, erek alıcıların metni benimsemelerini, ondan zevk almalarını aynı zamanda metnin okunması ve anlaşılmasını kolaylaştırmak için yapılmıştır. Fakat seçilen skoposun amaçlarından biri de erek kitlenin gözünde yazarı yeniden çağının

ötesine taşımaktır. Bu amaca doğru ilerlerken yeni bir yazım tekniği olan metinlerarasılıktan da yararlanıldığına daha önce değinilmiştir. Çalışmanın bu kısmında metinlerarasılığın çeviri metinde kullanımına yer verilecektir.

Bu çalışma da metinlerarasılık, skoposa ulaşmak için bir araç olarak kullanılmıştır ve metin içerisine alıntılama yöntemi ile yerleştirilmiştir.

Yazarı 21. yüzyıl dünyasının yazım teknikleriyle tanıştırmak ve eseri erek kültürün bir parçası haline getirebilmek için metnin son bölümünde bazı değişikliklere gidilmiştir.

Jules Verne’i yeniden çağın ötesine taşımak için ilk yapılması gereken Jules Verne’in gözleriyle yeniden dünyayı görmeyi denemek: hem bugünü hem de ihtimaller dâhilindeki geleceğin dünyasını aynı anda hayal edebilmektir. Bu bakış açısıyla özgün metne yaklaşırken erek alıcıları da göz önünde bulundurmak ve ona göre bir tercih yapmak gerekmektedir. Bugün bilimin hayal olarak gördüğü, fakat belki iki yüz yıl sonra gerçekleşmesi mümkün olan ve bugün bile kimi yerlerde üzerinde çalışılan bazı fikirlerden faydalanılmıştır. *Dünyanın Merkezine Seyahat (Le Voyage au Centre de la Terre)*, adı ilk duyulduğunda geçmiş ve gelecekteki bütün dünyalara açılan bir kapı izlenimi vermektedir. Nitekim özgün metin, yazıldığı zamana kadar dünyadan gelip geçmiş bitki ve hayvanların bazılarına değinmektedir. Fakat bizi ilgilendiren nokta gelecek olduğu için, kahramanların kraterin merkezine ulaştıkları bölümden başlayarak eserde birkaç değişiklik yapılmıştır. Günümüzde en çok konuşulan fikirlerden bazıları olan, farklı bir gezegende yaşam, zaman makinesi, ölümcül hastalıkların tedavileri, vb. gibi konulara değinilmiştir.

Özgün metin, kraterin merkezinden geçmek için kahramanların granit kabuğun içerisinde barutla geçit açma isteği üzerine yanardağı tetiklemeleri ve sonuç olarak yeryüzüne tekrar çıkmaları ve evlerine dönmeleri ile son bulmaktadır. Yeniden çeviride ise eser burada sonlanmamaktadır. Aksine bu patlama yazarı tekrar geleceğin yazarına dönüştürecek olaylar zincirini oluşturan ilk halka olmuştur. Bu patlama kahramanları bir zaman yolculuğuna çıkarmıştır. Okuyucu, kahramanların tamamen yabancı oldukları bu dünyalardaki izlenimlerini ve yaşadıklarını yine Hans’ın ağzından dinlemektedir.

Kahramanlarımız kendilerini önce 1990’da Ukrayna’da bulmuşlardır. Ukrayna halkı, 1986 yılında meydana gelen Çernobil nükleer patlamasının etkilerini her

açından hissetmektedir. Protagonist olan Hans, Rus bir ailenin evinde, bir dolabın içerisinde uyanır. Artık kraterin içerisinde olmadığını anlaması biraz zaman alır. Evin küçük kızı Çernobil'in etkilerine maruz kalmıştır ve bedeninde radyasyonun etkisiyle bozulmalar vardır. Bu sahneyle karşılaşan Hans, tekrar yeryüzüne çıktığına inanmakta zorluk çeker. Hala kraterin içerisinde olduğunu ve ilkel zamanlara şahitlik ettiğini düşünür.

...Dünya yaşamından bu kadar uzakta, yerin dibinde ilkel kalmış bir yaratıkla karşılaşmam oldukça muhtemeldi. Elimle karşımdaki duvara dokundum. Kalınlığını ölçmek istiyordum fakat o anda duvar sandığım şeyin bir tahta parçası olduğunu anladım. Hatta bu bir kapıydı. İleriye doğru iterek açmaya çalıştım. Merakıma yenik düşmüştüm. Hem bu kör kuyuda ne kadar kalabilirdim? Bir çıkış yolu bulmam şarttı. Karanlıkta etrafımı göremediğim için açmakta zorlanıyordum. Tıkırtılarımı duymuş olsa gerek kız çocuğunun da sesi kesilmişti. Kapı biraz zorladıktan sonra yavaşça açıldı. Önce içeriden gelen yoğun bir ışık haznesi yüzüme çarptı. Haftalardır gün yüzü görmediğim için biraz afalladım, sonra ışıkların arasından bir çift ela gözün bana baktığını fark ettim. Birkaç saniye sonra gözlerim ışığa alıştı ve etrafı daha net görmeye başladım. Burası bir evin odasıydı. Çok şık mobilyalar ve tablolarla dekore edilmişti. Duvarda eskitme ahşaptan bir saat vardı. Küçük kız, dolap kapısının çaprazında durmuş, dolaptan çıkan bu iri yarı ve hiç tanımadığı adama şaşkınlık ve korkuyla bakıyordu. Kafası bedenine oranla iki kat daha büyük, sarışın, beş yaşlarında hilkat garibesi gibi görünen bu kız beni derinden etkilemişti. Muhtemelen kilometrelerce yerin dibinde gelişmesi pek düzgün olmamıştı.

“Kitaplarda çocuklara neler yapması ya da yapmamasının söylenmesinden çok, neler yapması ya da yapmaması gerektiği düşündürülmelidir. Çocuklar, davranışlarının olası sonuçları üzerinde düşünce üretmeye özendirilmeli, davranış ve eylemlerinin başkaları üzerinde yaratacağı duygusal sonuçlar, çocukların duyarlılıkları işletilerek kendilerine bulundurulmalıdır” (Sever, 2008, 22).

Burada Çernobil'in ele alınmasıyla, çocuklara eğitici bilgileri sade bir dille aktarmak amaçlanmıştır. Sonuçta Çernobil, olayın yaşandığı yerde ve zaman zaman bizim ülkemizin Karadeniz Bölgesinde de etkisini gösterebilen ve üzücü sonuçlar doğuran bir olaydır ve nükleer santrallerde oluşabilecek en ufak kazanın bütün dünya üzerinde ciddi sonuçlar doğurabileceğini öğrenmeleri gerektiği düşünülmüştür. Geçmişten 1990 tarihine yolculuk eden kahramanların en az hedef alınan okur kitlesi

kadar Çernobil'e yabancı olmasından faydalanılarak, erek metnin içerisinde bu patlamaya ilişkin bilgi verilmiştir.

Yolda yürürken Profesör Lidenbrock, garson ile aralarında geçen konuşmayı anlattı. Kısaca şöyleydi; Çernobil denen patlama 1986 yılının nisan ayında gerçekleşmişti. Kiev'in 140km kuzeyinde bulunan Çernobil Nükleer Santrali'nde bir deney esnasında büyük bir patlama olmuş ve yayılan gazlar nedeniyle insanlar hasta olmaya başlamıştı. Önce yakın şehirlerde dâhil olmak üzere ülkeden insan tahliyeleri yapılarak önlem almaya çalışılmıştı fakat etkinin civar ülkelerde dahi kendini göstermesi üzerine bunun bir çözüm yolu olmadığı anlaşılmıştı. İnsanların çoğu evlerine geri dönmüş ve bu kara vebayla yüzleşmek zorunda kalmışlardı. Kanser 7'den 70'e herkesi etkilemeye başlamış hatta bazıları genetik bozukluklarla dünyaya gelmişlerdi. Bu içinde uyandığım dolaptan çıktığımda gördüğüm küçük kızın durumunu açıklıyordu.

Sadece Hans değil, bir kraterin içerisinde araştırma yaparken gözlerini, yüz yirmi dört yıl sonraki dünyaya açan Profesör'de bazı durumlarda şaşkınlığını gizleyememektedir. İlerleyen teknoloji, daha önce hiç görmedikleri bazı icatlarla karşılaşmalarına olanak sağlar. Bu tarz ayrıntılarla çocuklara televizyon, bisiklet gibi hayatımızın bir parçası olmuş ürünlerin zaman içerisindeki değişimleri hakkında bilgi verilmek istenmiştir. Ayrıca bir köylü olan Hans'ın bu tarz ürünlere ulaşması çok mümkün olmadığından, onun gözünden bu hikâyeleri anlatmakla belki de küçük okurların ellerindeki kıymetini bilmeleri için bir örnek olması beklenmiştir.

... Restoranın bir ucunda tahta dolaba benzer bir şeyin üzerine oturtulmuş, büyük kare bir cisim duruyordu. İçinde insanların, patlamaların ve savaşların hareket eden görüntüleri geçiyordu. O sırada Profesör dikkatimi çekti. Bütün ilgisini bu kutuya yöneltmiş, can kulağıyla dinliyordu.

... Şehir merkezine vardığımızda, gördüğümüz insan kalabalığı, yollarda daha önce hiç görmediğim modellerde arabalar, yol boyunca iki yanda dizili dükkânlar, bir an için başımı döndürmüştü. Ben sakin bir yaşam süren, çok fazla nüfusu olmayan bir ülkede yaşayan bir adamdım neticede. İzlanda'da bu kadar insanı kasaba meydanında ancak milli bayramlarımızı kutlarken görürdüm. Ara sokaklarda küçük çocukların bindikleri bisikletler gözüme çarptı. Bisikletleri kasabadaki erkekler konuşurken duyardım. Bir keresinde resmini getirmişlerdi. O zaman Laura'yı

bisikletin önüne oturtup, bahar geldi mi her yanı saran mis kokulu çiçekler arasında dolaştırdığımı hayal etmiştim. Eşsiz bir mutluluktan ve o zamanlar hala hayal kurabiliyordum. Şimdi ise bisikletler karşımdaydı. Durup bir süre onları izledim. Benim gördüğüm bisikletten çok da farklı değillerdi. Sadece tekerleklerin boyutları biraz değişmiş ve biraz daha küçülmüşlerdi. Tuhaftır ki, benim en güzel düşüm, yüz yıl sonra çocukların sokakta eğlendiği bir oyuncak olmuştu.

Daha sonra hikâyenin kahramanları 2013 yılına, Fransa'ya yolculuk ederler. Burada tarihin dokusunda çok büyük farklılıklar görmeyeceklerdir. Bu yüzden de şehrin yapısı hakkında fazla yorum yapılmamıştır. Çünkü Paris 1800'lü yıllardan beri tarihi dokusunu koruyan bir şehirdir. Yine de Hans'ı etkileyecektir. Çünkü burası, bütün hayatı boyunca İzlanda'da görmediği mimari yapıya sahip bir şehirdir.

Arkamı dönüp, Profesör'ün bahsettiği binaya baktım. Çatısının iki yanında gökyüzüne doğru ellerini açmış, altın sarısı melekler olan yeşil kubbeli bir binaydı. Meleklerin sağına ve soluna oturmuş iki insan heykelciği daha hemen göze çarpıyordu. Acaba neyi anlatıyordu bu heykelcikler. Girişte iki yanı boyunca sırayla dizilmiş kolonları ikinci katında ise büyük pencereleri vardı. Hakkında konuşmak için güzel oyunlar sergilenmesine gerek yoktu. Binanın mimarisi bile bizim geldiğimiz dünya için oldukça ihtişamlıydı. Evet, bu bina belli ki bizim dünyamızda bile tanınmış bir binaydı. Bu yüzden Profesör de görür görmez tanımıştı. Fakat bana sorarsanız etrafındaki binaların mimarisi de en az onunki kadar ihtişamlıydı. Ben 2013 yılını hayal dahi edemezken kendimi içerisinde bulmuştum. Üstelik ileri teknoloji beklediğim bu yılda gördüklerim, beklediklerimden çok daha farklıydı. Paris hala yıllar öncesinde kalan tarih kokuyordu. Sanki bir kraliyet şehrindeydik ve kendimizi sarayın avlularında bulmuştuk.

Fakat şehirde yaşayan halkta büyük değişiklikler vardır. Sokakta yaşayan insanların sayısı artmıştır ve artık eskisi kadar güvenilir bir yer değildir. Paris'te geçen bölümlerde toplumdaki kırılmalara, insanların giderek bireyselleşmesine, yoksul ve zengin arasındaki uçurumun giderek artmasına ve bunların hepsinin nedeninin insan olduğuna göndermeler vardır. Geleceği emanet ettiğimiz çocukların bu noktalara ilgisi çekilmek istenmiştir, çünkü Hans geçmişten gelen erdemli bir adamdır ve günümüzde gittikçe daha çok kırılan ahlaki değerlere oldukça bağlıdır. Gösterdiği erdemli davranışlarla, alım gücü oldukça kuvvetli olan hedef kitleye bir örnek oluşturması amaçlanmıştır.

İlk gördüğüm karşımda duran bir çift bacak oldu. Tıpkı o küçük çocuğa sarıldığım zamanki gibi yerde oturuyordum. Fakat yanımda küçük çocuk yoktu. Kafamı kaldırıp başımda bekleyen bu bacakların sahibine baktım. Kesinlikle onu tanıımıyordum. Bu uzun boylu adamın keskin kokusu anında yüzüme çarptı. Saçı sakalı birbirine karışmıştı. Bacaklarına geçirdiği pantolon yırtık pırtıktı. Üstünde eski ve sarkmış bir kazak vardı. Kıpkırmızı gözlerini üzerime dikip alkol kokan nefesiyle bir şeyler söyledi. Lanet olsun, yine İzlanda'da değildik. Dediklerinden tek bir kelime dahi anlamıyordum. Aslında aynı dili konuşsak da anlamayabilirdim. Konuşamayacak kadar sarhoştum. Aynı şeyi birkaç kere tekrarladıktan sonra anlamadığımı fark etti. Üzerime doğru eğildi ve beni diğer tarafa itti. Hemen toparlanıp ayağa kalktım. Adamın boyu neredeyse benimle aynıydı. Korkmuyordum fakat bu derece sarhoş biriyle kavga etmek adil olmazdı. Kenara çekildim.

Sadece toplumsal açıdan kırılmalar değil, iki çağ arasında insan eliyle dünyaya verilen zararlara özel olarak dikkat çekilmiştir. Daha önce büyük şehirde yaşamadığı için bu değişiklikleri en çok hisseden yine Hans olacaktır.

Başta kirli hava genzimi yakmıştı. Soludukça boğulacak gibi oluyordum. Eğer bu yaşananların hepsi gerçekse, yüz yıl sonra dünya yaşanmaz bir hal alabilirdi. Havası bile insanın ciğerini yakan bir dünya.

Üstelik zaman yolculuğunun ilk durağı olan Ukrayna'da Çernobil henüz yaşanmış olduğu için patlamanın izleri devam etmektedir. Axel de radyasyondan nasibini almış ve kansere yakalanmıştır. Axel'in radyasyona yakalanmasına karar verirken, geçmişteki hataların insan hayatları üzerindeki etkilerine tekrar değinilmek istenmiştir. Ayrıca çağın hastalığı haline gelen kanser hastalığına, gelecekte gelişen teknoloji sayesinde daha etkili ve kısa vadeli tedavilerin bulunma ihtimalleri göz önünde bulundurulmuştur. Kahramanlar artık yaptıkları yolculuktan zevk almıyorlar ve geri dönmek istiyorlardır.

Kaç saat bekledik hatırlamıyorum ama gece yarısı olmuştu. Doktorlardan biri yanı başımızda belirdi. Profesör hemen ayağa kalktı. Doktor ona Axel'in durumu hakkında bilgi verdi. Profesör'ü ilk ve son defa o an gözleri dolu dolu gördüm. Arkasını dönüp yüzünü göğsüme gömdü. Hiç ses çıkarmadan birkaç saniye öylece durdu. Sonra geri çekilip derin bir nefes aldı. Gözleri yaşlıydı.

1- Hans! derin bir nefes daha aldı. O kanser olmuş. Ölüyormuş! Aşırı radyasyona maruz kaldığını söylüyor doktor. Rusya'da bahsedilen patlama yüzünden olmalı, dedi.

... Göğsümde bir acı hissettim. Daha yeni tanıdığım bu çocuğu sevmiştim. Geçmişte yaşananlar film şeridi gibi geçiyordu gözlerimden. Kardeşim yine kollarımdaydı sanki. Son nefesini alıyordu. Tekrar koltuğa oturdum. Profesör etrafımda volta atıyordu.

Yolculuğun son durağında kahramanlar, zaman makinesinin ilk çalıştırıldığı noktaya, yani Astroid B612'ye ulaşırlar. Yolculuklar hep büyük patlamalar sonucu gerçekleşmiştir;

- Sneffels'ten Ukrayna'ya gitmelerine kraterde gerçekleştirdikleri dinamit patlaması,
- Ukrayna'dan Paris'e yolculuk etmelerine oldukları yere düşen yıldırımlar,
- Paris'ten Astroid B612'ye varmalarına ise hastanedeki makinelerin düşüp patlaması sonucu ortaya çıkan enerji sebep olmuştur.

Kahramanlar son yolculuklarına kadar buna dikkat etmemişlerdir, fakat Astroid B612'de bütün olaylar açıklığa kavuşacaktır. Büyük patlamalar, kendi zaman dilimlerinden yaklaşık dört yüz yıl ileride farklı bir gezegende yaşayan ve zaman makinesi üzerinde çalışan bilim adamlarının yaptığı bir deneyle tepkime haline girmiş ve oluşan bu büyük enerji zamanda yolculuk etmelerine neden olmuştur.

Olayların çözüm noktasının kitabın da en sonunda verilmesindeki amaç hedef kitlenin okuma esnasında kitaba olan ilgisini kaybetmemesini sağlamaktır. Üzerinde düşünmeye zorlayarak, bir bakıma okuru metnin içerisine dâhil ederek, metinden aldığı hazzı arttırmak ve ona okuma alışkanlığı kazandırmak yazarın, dolayısıyla ikinci bir yazar konumunda olan çevirmenin sorumluluklarından biridir.

“İkinci bir yazar olan çevirmenin bir başka temel sorumluluğu ise, merak duygusu uyandırarak çocuğu belleğinde oluşan sorulara yanıt bulmaya yönlendirmektir. Çünkü anlamın saptanmasında sorumluluk alan, kendine özgü gizilgüçlerini kullanabilen bir çocuk, okuma eyleminden zevk alacak ve yeni keşiflere çıkmaya da istekli olacaktır“ (Sever, 2008, 23).

...Bir anda her şey anlam kazanmaya başlamıştı. Bütün bu olanlara biraz da biz sebep olmuştuk. Sneffels'daki büyük fırtınalar, gök gürültüleri, şimşekler... Üzerine bir de dinamitle dehliz patlatmaya kalkmıştık. Böylece oldukça büyük bir enerji

açıının ortaya çıkmasına neden olmuştu. Aynı anda Doktor ve oğlunun bizim dünyamıza müdahalesi yüzünden vücut kütlelerimiz sandalye ile yer değiştirmişti fakat cihazlar deneme aşamasındaydı ve biz çok uzak bir zaman diliminden geliyorduk. Kaybolan sandalyenin yerine yenisi gelmeyince Doktor yeni bir sandalye ile deneyi yeniden yapmıştı. İşte bu yüzden yanlış zaman dilimlerine ayrı ayrı iniş yapmıştık.

Metinlerarası imgeler de bu bölümde ortaya çıkar. Metinlerarası imgeler metnin içerisine gönderge, alıntı, anıştırma, öykünme gibi yollarla yerleştirilmiştir. Buradaki öğeler günümüzde oldukça bilindik olan Amerikan yapımı *Fringe* ve İngiliz yapımı *Doctor Who* isimli bilimkurgu dizileriyle, yönetmen Andrew Stanton'un 2008 yapımı *Wall-E* isimli filmiyle ve Fransız yazar Antoine De Saint-Exupery'nin *Küçük Prenses* isimli eseriyle koşutluk içerisinde. Dizi ve filmlerin de önce senaryo yazını olarak oluşturulduğu sonra sahneye uyarlandığı göz önünde bulundurularak metinlerarası ilişkiden söz etmek mümkündür. Büyük patlamalardan dolayı ortaya çıkan enerji açığı sayesinde eşyaların ve insanların kütlelerini değiştirerek farklı gezegenler veya zamanlar arasında seyahat etmeleri *Fringe* dizisinden anıştırılmıştır. Dizide insanlar, hatta eşyalar paralel bir evrenden dünyaya bu yöntemle yolculuk edebilmektedir ve Dr. Bishop'un amacı dünyayı ele geçirmeye çalışan bu insanlara karşı insanlığı korumaktır. Çeviri metinde ise, yine aynı yöntemle insanların zamanda yolculuk etmesi ve bu sayede dünyaya zarar veren etkenler hakkında bilgi edinerek yeni kurulan dünyanın insanın verdiği zarardan korunması konu edilmiştir.

Bunun yanısıra isimler direk kullanılarak ve italik yazıyla yazılarak, alıntı yoluyla metinlerarasılık yapılmaya çalışılmıştır.

Gezegendeki bilim adamları *Fringe* dizisinin ana karakterleri, Dr. Walter Bishop ve oğlu Peter Bishop'tur. Ayrıca çalışmalar yine FBI ajanı Olivia Dunham önderliğinde devam ettirilmektedir.

- *Ben özel ajan Olivia Dunham. Yaşlı adamı göstererek, bu, Doktor Walter Bishop, bu da, araştırmalarında ona yardım eden oğlu Peter Bishop. dedi.*
- *Neredeyiz? Bizimle ne yapacaksınız? dedim. Kelimeler ağzımdan tane tane dökülüyordu.*

- *Korkmanıza gerek yok. Size zarar vermeyeceğiz. Şu an Astroid B612'desiniz. Yıl 2230. Sizin buraya gelmenize biz sebep olmuş olabiliriz. Bu nedenle başınızdaki geçenleri öğrenmek istiyoruz, dedi.*

Astroid B612, Küçük Prens'in gezegeninin adıdır ve yeni metinde bu gezegende bir araştırma üssü bulunmaktadır. Çok küçük bir gezegen olmasından ötürü üzerine sadece bu üs inşa edilebilmiştir.

... Bir keresinde birlikte gezegeni keşfe çıkmak istemiştik fakat yarım saatlik bir yürüyüşten sonra kırmızı kum tepeliklerinden ve neredeyse dizimize bile ulaşmayan ikisi aktif biri sönmüş yanardağlardan başka bir şey göremediğimizi fark edip geri dönmüştük. Aslında bu minicik yanardağlar oldukça ilginçti ama incelemek için içine giremiyorduk. Binanın kapısında bizi karşılayan Peter Bishop gülümseyerek,

- *Keşfetmeniz gereken yer burası değil dedi. Burası sadece bir araştırma üssü olarak kullanılıyor.*

Gerektiğinde tıpkı Küçük Prens'in yaptığı gibi gezegenler arasında yolculuk edilebilmektedir.

... Balkonun ortasında bulunan sandalyeyi hafifçe geriye çekti. Gezegen yavaşça hareket etti. Mars'ın yakınından geçerek Dünya'ya geldi.

Yukarıda belirtilen iki noktada da anırtırma ve gönderge yöntemiyle oluşturulan ortakbirliktelik ilişkisi söz konusudur. Gezegenin ismi metinlerarası bir gönderge olarak okuru Küçük Prens eserine yönlendirmeye çalışmaktadır. Burada alıntı yoluyla yapılan metinlerarası gönderge söz konusudur. Küçük Prens eserinden alınan bazı fikirler taklit edilmiş ve yeni metin içerisine dönüştürülerek yerleştirilmişlerdir. Türev ilişkileri yönünden ele alındığında ise öykünmeden bahsetmek mümkündür.

Burada teknoloji çok ilerlemiş olduğundan birçok şey günümüzden ve kahramanlarımızın geldikleri dönemden çok daha farklıdır. Yemekler kapsül haplar şeklindedir, anında çeviri yapan makinelerle birbirlerini rahat bir şekilde anlayabiliyorlardır ve kansere çare bulunmalı uzun zaman olmuştur. Axel'in hastalığına çare bulurlar.

... Masanın üzerinde her birimiz için birer tabak vardı. Tabakların yanında çatal yoktu. Doktor ve oğluyla birlikte masalardaki yerlerimizi aldık. Tabaklarımızın üzerinde birkaç renk haptan başka hiçbir şey yoktu.

... Bütün bunlar tamamlandıktan sonra sıra bana geldi. İkinci bir kablonun ucundaki aygıt kulağıma yerleştirildi. Kablonun diğer ucunda benzer bir cihaz sarışın kadının kulağına yerleştirilmişti. Yaşlı adam aygıtları ayarlamaya başladı. Benimki çok daha kısa sürmüştü. İlk ayardan sonra, sarışın kadın yine o yabancı dille bir şeyler söyledi. Birkaç saniye geçmeden sözcükler Danca olarak kulağımda yankılandı.

- Merhaba, beni anlayabiliyor musunuz?

Bu sefer şaşkınlığımı saklayamayan bendim. Onların konuştuklarını bu büyüklü cihazlar anında Danca'ya çeviriyorlardı. Cihazdaki ses robot gibi çıkıyordu fakat bu bir sorun değildi. Başımınla onayladım. Onu anlayabiliyordum.

Zaman makinesi ile habersiz bir şekilde kurdukları bağı da öğrenirler. Böylece bu vakitsiz zaman yolculukları da anlam bulur. Zaman makinesi Dr. Who dizisindeki gibi bir telefon kulübesidir ve bunu seyahat ederken dikkat çekmemek için tercih etmişlerdir. Burada metinlerarası göndermeler anıştırma yoluyla metne eklenmiştir. Çünkü Dr. Who dizisinde var olan bir fikir alınarak yeni metin bağlamında dönüştürülmüş ve kullanılmıştır. Üstelik telefon kulübesinden zaman makinesi yapma ve böylece insanların ilgisini çekmeme fikrine öykünülmüştür. Telefon kulübesi formunda bir zaman makinesi kullanma fikri esinlenildiği bağlamdan uzakta, bambaşka bir uzamda, bambaşka karakterlerle ele alınmıştır. Bu sebeple alıntı yöntemiyle oluşturulan metinlerarası bağlamdan uzaktadır.

...Telefon kulübesi beklediğimizin çok daha fazlasıydı. İçerisinde asla anlayamayacağım düzenekler, yüzlerce düğme vardı. Her birinin bambaşka bir âleme açılan kapılar olduğunu düşünüyordum. Kulübenin ortasında bir sedye uzanıyordu. Tavandan sedyeye uzanan çeşitli elektrik kabloları vardı.

Dünya insanların düşünmeden yaptıklarından dolayı artık yaşanmaz bir yer olmuştur. Yapılan hatalar doğal felaketleri tetiklemiş ve sadece çok küçük bir alan tarıma elverişli olarak kalmıştır. Bu sebeple birçok insan yaşamını yitirmiş, geriye sadece bir avuç insan kalmıştır. O insanları hayatta tutabilmek için de Mars'ta yaşam bulmuşlar ve yaşam alanlarını oraya taşımışlardır. Dünya'nın yaşanamaz bir yer olması ve başka bir gezegene taşınma fikri Wall-E isimli filminden anıştırılmıştır. Hikâyede insanların temel ilkeleri gezegene zarar vermemek ve aynı hataya tekrar düşmemek olmuştur. Burada yine Fringe dizisinin izleği ile bir koşutluk gözlemlenmektedir. Hem dizideki hem de yeniden çevirideki doktor ve oğlunun

dünyayı ve insanlığı yok olma tehlikesinden kurtarma çabaları iki metin arasında metinlerarası bir ilişki kurmaktadır. Burada da öykünme yoluyla oluşturulan metinlerarası yazın öne çıkmaktadır.

Mars'ın yakınından geçerek Dünya'ya geldi. Dünya'nın üzeri kahverengi bir madde ile kaplıydı. Biraz şeffaf olan bu maddenin içerisinden Dünya'nın yüzeyini görebiliyordum. Bayan Dunham tekrar konuşmaya başladı.

- Sizi burada bulduk. Dünya yüzeyinde. Kehribar yüzünden içeri giremediniz. Uzay boşluğundaki basınç yüzünden de bayıldınız. Sizi tam zamanında buradan aldık yoksa ölebilirdiniz dedi. Dr. Bishop'a vücudunuza basınca karşı diren kazanmanızı sağlayacak bir sıvı enjekte etmesini rica ettim. Şu anda zarar görmeden burada durabilmenize olanak sağlayan da bu! diye ekledi.

Hiç konuşmuyorduk. Sadece dinliyorduk. Bu olanlar ne zaman bir anlam kazanacaktı.

Sonra tekrar bir el hareketi ile aynı Astroid B612'ye geri döndük. Sözlerine devam ediyordu Bayan Dunham;

- Mars'ta yeni bir hayat kurmaya çalışırken Dünya'ya verdiğimiz zararlardan kaçınmaya çalışıyoruz. Böylece ilerde insan ırkının da yok olmasına engel olmayı amaç edindik. Hatta sırf Mars'a zarar vermemek adına bu küçük gezegeni keşfettik ve çalışmalarımıza burada devam ettik. Fakat Dünya'nın bugünkü haline nasıl geldiğini anlatan kitapların hepsi en son hükümet tarafından yok edildi. İnsanların Dünya'ya verdikleri zararı görmezden gelmek istediler. Bu sebeple geçmişe yönelik araştırmalarımızı en gerçekçi haliyle sürdürebilmek için zaman makinesini keşfettik, dedi.

Kahramanlarımız bilim adamlarıyla görüşmelerini tamamladıktan ve Dünya'nın sonunu hazırlayan olaylardan nasıl kaçınabileceklerini araştırdıktan sonra aynı makineyle ülkelerine geri gönderilirler. Hans birkaç sene Almanya'da yaşar ve bu eşi benzeri görülmemiş yolculuğu Profesör'ün yardımlarıyla kaleme alır. Daha sonra Profesör ve Axel ile iletişim halinde kalmak koşuluyla İzlanda'ya döner.

Erek metnin çocuk gerçekliğine yakın olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü kişi-kişi çatışması, kişinin kendiyi çatışması, kişi-toplum çatışması, kişinin doğayla çatışması gibi hikâyenin konusunu tek düzelikten kurtaran noktalara değinilmiştir. (Sever, 2008, 110-136) Konuya ilişkin örnekler şu şekildedir.

- Kişi-Kişi Çatışması: Axel ve Profesör'ün kuşak ve düşünce farklılıkları nedeniyle sürekli çatışmaları, kişi-kişi çatışmasının en öne çıkanlarından.

Profesör ve Axel rutin tartışmalarından birini daha yaşadılar. Profesör her zamanki gibi Axel'i dinlemiyor bildiğini okumaya devam ediyordu. Axel'in savunduğu şey her neyse, haklı çıkmasından ve onu inandığı şeyden alıkoymasından korkuyordu belli ki.

- Kişinin Kendisiyle Çatışması: Hans'ın zaman yolculuğu esnasında bazen ben burada ne yapıyorum, neden buradayım diye kendini sorgulaması kendisiyle çatışmalarına bir örnektir.

Artık şok üstüne şok yaşamaktan olaylara verdiğim tepkiler her zamankinden daha da az oluyordu. 2013'de miydik? Paris'te miydik? Neler diyordu Profesör? İzlanda'ya gitmeyi umarken kendimi nerede bulmuştum. Bu rüya ne zaman bir son bulacaktı? Bütün bunları düşünürken Profesör'e hiçbir şey söylemeden öylece bakıyordum.

- Kişi-Toplum Çatışması: Hans'ın Paris'teki yolculuğunda teknoloji ve tarihin ortasında sıkışmış hissetmesi, kendi geldiği toplum ve karşılaştığı toplum arasındaki farklılıkları algılamada güçlük çekmesi birer kişi-toplum çatışmasıdır.

... Binanın mimarisi bile bizim geldiğimiz dünya için oldukça ihtişamlıydı. Evet, bu bina belli ki bizim dünyamızda bile tanınmış bir binaydı. Bu yüzden Profesör de görür görmez tanıdı. Fakat bana sorarsanız etrafındaki binaların mimarisi de en az onunki kadar ihtişamlıydı. Ben 2013 yılını hayal dahi edemezken kendimi içerisinde bulmuştum. Üstelik ileri teknoloji beklediğim bu yılda gördüklerim, beklediklerimden çok daha farklıydı. Paris hala yıllar öncesinde kalan tarih kokuyordu. Sanki bir kraliyet şehrindeydik ve kendimizi sarayın avlularında bulmuştuk. Bu havayı bozan tek şey, daha önce hiç tanık olmadığımız mağazalar, asfalt yollar ve tıpkı Kiev'de gördüğümüz fakat yüz yıl daha ileri teknolojiye sahip görünümleri olan otomobillerdi. İnsanların kıyafetleri yine değişmişti. Pantolonlar kısılmış, tişörtlerin kolları yok olmuştu. Kiev'de ve İzlanda'da içimizi donduran havanın yerine bunaltıcı bir sıcak almıştı. Hiç alışık olmadığım bu hava yüzünden şakaklarımdan terler akmaya başlamıştı bile.

- Kişinin Doğayla Çatışması: Kahramanların kraterin içindeyken atlattıkları yağmur fırtınaları onların doğayla verdikleri savaşı ve sonunda elde ettikleri başarıyı göstermektedir.

23 Ağustos Pazar günü hala ölçülemez bir hızla sürükleniyorduk. Gece korkunçtu. Fırtına yavaşlamıyordu. Gürültülerin ve hiç durmayan bir patlamanın ortasında hayatta kalmaya çalışıyorduk. Kulaklarımız kanyordu. Bir kelime bile konuşamıyorduk.

... Axel bayılmıştı. Ben hala dümeneydim. Salın kontrolünü kaybetmenin en büyük hata olacağını düşünüyordum. Fakat içime giren elektrik yüzünden ateş kusuyordum. Nereye gittiğimizi bilmiyorduk.

... Ertesi sabah yine oldukça erken uyandım. Hava harikaydı. Gökyüzü ve deniz ortak bir uyum içerisinde durulmuştu. Profesör ve Axel hala uyuyordu. Güzel havadan faydalanarak eksik olan eşyalarımızı toplamak için tekrar kıyıya gittim.

Öyleyse metinlerarası yalnızca bir metni başka bir metne aktarmak değil, böyle bir eylemle yeni bir anlam yaratma işlemidir. “Başvurulan ilk sözce içerisine sokulduğu yeni bağlamda hiçbir işlevi olmadan yer almaz, dönüşüm işlevi sayesinde içerisine sokulduğu yeni metnin bağlamında yeni bir işlev ile belirir” (Aktulum, 2007, 166).

4.4. Oulipo'nun Yeniden Çeviride Kullanılması

Dünyanın Merkezine Seyahat isimli eser yeniden çevrilirken, hedef kitlenin hayal gücü gelişimini tetikleyecek ve onlarda merak uyandıracak bir diğer teknik olarak Oulipo'ya başvurulmuştur. Fakat sadece bir örnek niteliğinde kullanılan bu teknik, bir araştırma nesnesinden çok bir öneri nesnesi olduğundan çok fazla ayrıntılandırılmamış ve sadece tek bir bölümde kullanılmıştır. Metnin kahramanları bir patlama sonucu üzerinde buldukları kayıkla birlikte bir dehlizin içerisine doğru sürüklenmektedirler ve akıntıya kapılan deniz bir girdap şeklini almıştır. Hedef kitlenin, girdabın nasıl bir şey olduğunu zihninde canlandırmasına yardımcı olmak ve okurken aynı duyguyu hissetmelerini sağlamak amacıyla Oulipo tekniği kullanılmıştır. Bu karar alınırken, Lewis Carrol'un (Carrol, 2011, 23) “Alice Harikalar Diyarında“ isimli eserinde, farenin anlattığı bir yılan hikâyesini aktarırken yılanın varlığını hissettirmek için o bölümü sürünen bir yılan şeklinde yazdığı bölümden esinlenilmiştir. Yazarlarımıza ve genç çevirmen adaylarına örnek teşkil

(Okurun dikkatine; Oulipo örneğini düzgün bir şekilde görüntülemek içinbOffice Programları Word 2010 ve üzeri sürümlerini kullandığımızdan emin olunuz.)

4.5. Değerlendirme

Çevirmenin skoposunun ilköğretim çağındaki okurlar için erek bir metin oluşturmak ve bu şekilde Jules Verne’i yeniden keyif alınarak okunan bir yazar haline getirmek olduğu daha önce de belirtilmiştir. Bu doğrultuda erek metin üzerinde çeşitli kısaltmalardan, sadeleştirmelerden ve çağdaş çeviri yöntemlerinden faydalanılmıştır. Anlatıcıyı değiştirerek erek dizgedeki alıcıların metni anlamasına yardımcı olmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda metnin anlam bütünlüğünü bozmayacak şekilde yeni bölümler eklenmiş, bazıları ise anlatıcıya göre uyarlanmıştır. Daha sonra metinlerarasılık yöntemiyle dönemin ünlü televizyon dizilerine, filmlerine ve edebi eserlere gönderiler yapılmıştır. Çevirmen bu kararıyla Jules Verne’i birkaç yüzyıl öteye taşımayı amaçlamıştır. Bu sayede okurun ilgisini çekmeyi planlamıştır. Metnin bağlamındaki metinlerarası ilişkilerin erek kitle tarafından farkedilmesi burada bir amaç değildir. Skoposun içerisinde yer alan okur kitlesi henüz bu bilgi birikimine sahip değildir. Burada amaç keyif almaktır. Çevirmenin metnin keyif alınarak okunmasını önerdiği bir diğer yazım yöntemi ise Oulipo’dur. Erek kitlenin metni okurken zihninde canlandırabilmesi hatta o metnin bir parçası gibi hissedebilmesi için yardımcı olarak Oulipo tekniğinden faydalanmış ve girdap şeklinde bir yazım biçimi oluşturmuştur. Böylece daha önce çocukların çok da karşılaşmadığı bir çeviri metin sunmayı hedeflemiştir. Yapılan düzeltmelerle birlikte metnin amacına daha fazla hizmet ettiği, kaynak metni zenginleştirdiği ve alım gücünü arttırdığını söylemek mümkündür. Artık eskimeye yüz tutmuş kaynak metin yeni anlamlar ve bakış açılarıyla donatılarak güncelleştirilmeye çalışılmıştır.

5. YENİDEN ÇEVİRİNİN GEREKLİLİĞİNİ DESTEKLEYİCİ DENEYLER

5.1. Anket Çalışması

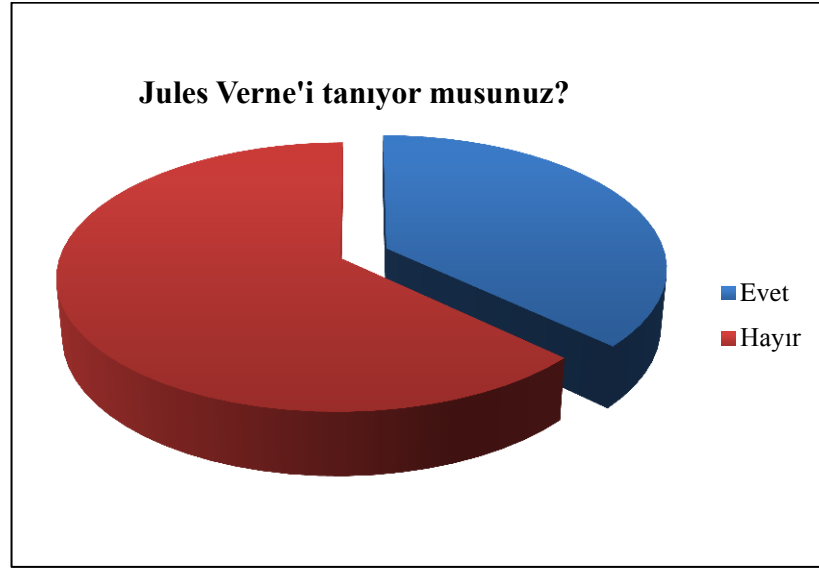
Dünyanın Merkezine Yolculuk kitabının artık ilgi çekmediğine dair savı ölçme amaçlı birkaç interaktif işleme başvurulmuştur. Bunlardan birincisi yaş ayrımı gözetmeksizin Türk vatandaşları arasında bir anket çalışması olmuştur. Anketin amacı Jules Verne'in kültür içerisinde ne kadar tanındığını ve üzerinde çalışılan esere toplumun bakış açısının nasıl olduğunu ölçmektir. 18.02.2014 tarihinde başlatılan anket 20.05.2014 tarihine kadar devam etmiştir. Google'ın anketler bölümünde oluşturulmuş ve sosyal ağlar üzerinden katılımcılara ulaşılmıştır. Anketin içerisinde bulunan sorular aşağıdaki gibidir.

1. Adınız, soyadınız, yaşınız ve mesleğiniz nedir?
2. Jules Verne'i tanıyor musunuz?
3. Daha önce herhangi bir Jules Verne eseri okudunuz mu? (Cevaplarının olumsuz olması durumunda katılımcılardan ankete devam etmemeleri rica edilmiştir.)
4. 'Dünyanın Merkezine Seyahat' isimli eseri daha önce hiç okudunuz mu? Ya da duydunuz mu?
5. Bu kitabı okuduğunuzda kaç yaşındaydınız?
6. Kitapla ilgili düşünceniz nedir?
7. Okurken eksik gördüğünüz ve değiştirilmesi gerektiğini düşündüğünüz noktalar var mıdır?
8. Kitaptan aklınızda kalan ya da okurken öğrendiğiniz herhangi bir bilimsel terim var mıdır?
9. Sizce Jules Verne'in bu kitabı yazarken amacı nedir?
10. Okuduğunuz kitabın basımı hangi kategoriye dâhildir?

Yüz üç katılımcıdan doksan dokuzunun cevapları göz önünde bulundurulmuştur çünkü katılımcılardan bazıları anketi dikkate almayıp alakasız cevaplar verirken

bazıları ise eseri okumadıklarını belirtmelerine rağmen devamındaki sorulara da cevap vermişlerdir.

Araştırmanın sonucunda Jules Verne'in tanınma oranı beklentilerin altında kalmasına rağmen Türkiye'deki kitap okuma oranı göz önünde bulundurulduğunda göz ardı edilemeyecek ölçüde iyi çıktığı söylenebilir. Katılımcıların %63'ü yazarı tanımazken %37'si en azından ismini duymuştur. Yüzdeler oranların görseli aşağıda, Şekil 1'de paylaşılmıştır.

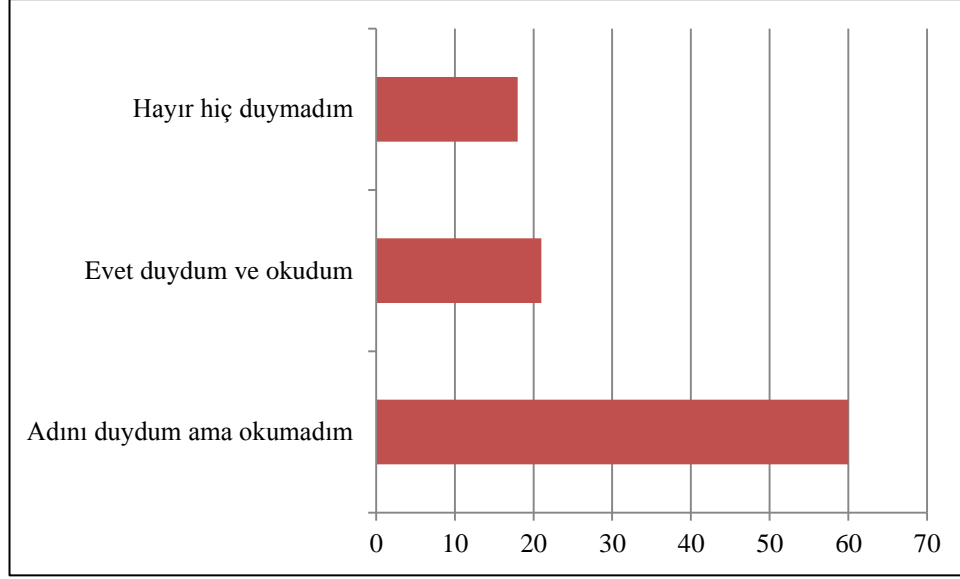
Şekil 1: Jules Verne'in Türkiye'deki Tanınma Oranı

Bazı katılımcılar Jules Verne ismini hiç duymadıklarını açık yüreklilikle paylaşmalarına rağmen 'Dünyanın Merkezine Yolculuk' isimli kitabı okuduklarını belirtmişlerdir. Bu durum kitabın isminin ve içeriğinin yazardan daha çok ilgi çektiğinin düşünülmesine neden olmuştur. Metinden alınan hazzı açıklarken belirttiğimiz gibi, eserin yazarın kaleminden çıktıktan sonra artık onun eseri olmadığı savımızı doğrular nitelikte olmuştur. Nitekim okur, yazardan daha çok eserin içeriği ile ilgilenmiş ve yıllar sonra eserin amacını ve bıraktığı duyguları hatırlamıştır. Örneğin, katılımcılardan yirmi beş yaşındaki Fırat Çağlar tam olarak bu kategoride yer almaktadır.

Tablo 1: Okur Sonuçları

Zaman damgası	2.18.2014 9:55:34
Adınız, soyadınız, yaşınız ve mesleğiniz nedir?	Fırat Çağlar, 25, öğrenci.
Jules Verne'i tanıyor musunuz?	Hayır.
Daha önce herhangi bir Jules Verne eseri okudunuz mu?	Evet.
Dünyanın Merkezine Seyahat isimli eserini daha önce hiç okudunuz mu ya da duydunuz mu?	Evet duydum ve okudum.
Bu kitabı okuduğunuzda kaç yaşındaydınız?	13-18 yaş arası
Kitapla ilgili düşünceniz nedir?	Biraz sıkıldım ama bitirmekte gecikmedim.
Okurken eksik gördüğünüz ve değiştirilmesi gerektiğini düşündüğünüz noktalar var mıdır?	Böyle kitapların sağlam çevirilere ihtiyacı var.
Kitaptan aklınızda kalan ya da okurken öğrendiğiniz herhangi bir bilimsel terim var mıdır?	
Sizce Jules Verne'in bu kitabı yazarken amacı nedir?	Farklı olma çabası. Kitaplarında bahsettiği birçok şey günümüzde gerçekleşmiştir. İleri görüşlü biri kanımca :)
Okuduğunuz kitabın basımı hangi kategoriye dâhildir?	Gençlik edebiyatı.

Bir diğer nokta ise kitabın ve yazarın okur tarafından bilinmesine rağmen okunmadığı tartışmasıdır. Eseri okumayan bireylerin toplam sayısı yetmiş sekizdir. Bu toplamın %60'ı yazarı ve eserini daha önce duymalarına rağmen okumamışlardır. Bunun sebebi olarak birçok şey örnek gösterilebilir. Bu çalışmada ise metnin artık okur için yeterince ilgi çekici olmaması savı ele alınmaya çalışılacaktır.

Şekil 2: Eserin Türk Okurları Tarafından Tanınma Oranı

Kitap okumaya karar vermeden önce belirli bir düşünceye veya alana yönelir ve bu kategorideki kitapları seçeriz. Fakat bu bilince hemen sahip olamayız. Önce okur olarak bir ilgi alanına sahip olmamız ve kitaplara veya yazara eleştirel açıdan yaklaşabilmemiz gerekir. Jules Verne'in sadeleştirilmiş çevirilerinin hedef kitesinden bu bilgi birikimini beklemek pek doğru olmaz, çünkü ilkökul çağındaki çocuklar kitabın içeriğinden çok renklerine, resimlerine, hikâyenin üzerlerinde bıraktığı ilgiye önem verirler. Kitap seçerken en renklisini, en ilgi çekici olanını almak isterler.

Anket katılımcılarına eseri hangi yaş aralığında okudukları sorulmuştur. Altı katılımcı eseri 13-18 yaşları arasında, on üç katılımcı ise 9-12 yaşları arasında okuduklarını belirtmişlerdir. Bu çalışmanın hedef kitlesi ilkökul çağındaki çocuklar olduğu için 9-12 yaşları arasındaki on üç katılımcının sonuçları dikkate alınmıştır ve beş kişinin okuma esnasında sıkıldıkları ve bir kişinin de kitabı zorla bitirdiği görülmüştür. Bu sonuçlar kitabı okuyan %21'lik kısmın da neredeyse yarısının okuma esnasında zorlandıkları ve sıkıldıkları söylenebilir. Bu nedenle kitabın çevirilerinde iyileştirilmeye gidilmesi gerektiği savunulmaktadır.

5.2. İlköğretim Çağındaki Çocuklar Yeni Çeviri Üzerine Bir Araştırma

Bir diğer çalışma ise, çalışmanın hedef kitlesi olan çocuklar arasında yapılmıştır. 12.01.2015 tarihinde, Sevinç Koleji/Beylikdüzü, ilkökul 4. sınıf öğrencisi 20 öğrenci arasında bir Jules Verne atölyesi düzenlenmiştir. Atölyenin amacı, Dünyanın

Merkezin Yolculuk kitabının ve yeniden çevirisinin çocuklar tarafından kabul görme oranını ölçmek, Jules Verne ve bilimkurgu hakkında bilgi vermek, yeniden çevirilen metnin çocukların düş gücünü ne kadar tetiklediğini öğrenmek ve teknoloji çağının çocuklar üzerindeki etkilerini ölçmektir.

Çocuklara atölyenin başında Jules Verne’i tanıyıp tanımadıkları sorulmuştur. Yirmi çocuktan beşi Jules Verne’i tanımaktadır ve sadece iki tanesi Dünyanın Merkezine Yolculuk kitabını okumuştur. Bu sebeple Jules Verne’in kim olduğu ve bilim kurgunun nasıl bir yazın olduğu konusunda bilgi verilmiştir. Daha sonra kaynak metin hakkında bilgi edinebilmeleri için hikâyenin kısa bir özeti okunmuştur. Daha sonra çocuklardan gözlerini kapamaları ve kahramanlarımız yanardağın içerisindeyken dinamit patlamasını tetikledikleri ana geri dönerek, bu patlamayla birlikte bir zaman tüneline girdiklerini varsaymaları istenmiştir. Hayal kurmaları, düş güçlerini çalıştırmaları ve bir yolculuğa çıkmaları istenmiştir. Bu yolculuk esnasında herhangi bir anı fotoğraflamaları rica edilmiştir. Yaklaşık on dakika süren bu hayali gezilerinden sonra, çocuklara örnek oluşturması açısından yeniden çevrilen metnin kurmaca kısmı okunmuştur. Aşağıdaki soruları temel alarak buna benzer bir hikâye oluşturmaları ve gezi esnasında çektikleri fotoğrafı resmetmeleri istenmiştir.

Bu patlamayla bir zaman tüneline girmiş olsaydınız,

- Nereye gitmek isterdiniz?
- Hangi ülkeye gitmek isterdiniz?
- Hangi yılda olmak isterdiniz?
- Gittiğiniz ülkede şu an saat kaç?
- Etrafınızda ne var?

Eğer yapabiliyorlarsa bu soruların cevaplarını hikâyeleştirmeleri istenmiştir. Elde edilen sonuçlar şu şekildedir:

Arda Dinçment: 9999 yılında olduğunu söylemiştir. Etrafta uçan arabalar, motorlar, evler hatta insanlar vardır. Ayrıca kara delikler vardır. İnsanlar bir delikten girip diğerinden çıkabilmektedir.

Selina Özsunu: 1952 yılında New York’tadır. Taylor Swift, Ariana Grande, Sia, Beyonce, Rihanna, Justin Timberlake, Selena Gomez, One Direction ve Jennifer Lopez ile birlikte.

Elis Ada Aydoğan: 1850 yılında Rusya'dadır. Yanına iPad, MP3 çalar, Xbox ve bilgisayar almıştır. Etrafında bastığı zaman yıkılan şeyler vardır. Taylor Swift, Neon Jungle, Ariana Grande, Victoria Justice, Jessie J., Nicki Minaj ile birlikte. Ariana, Jessie ve Nicki Bang Bang şarkısını söylemektedir.

Doruk Çoban: 0001 yılında, Antartika'dadır. Etrafında Eskimolar, buzdan evler ve buzdan yanardağlar vardır. Dağlar birden patlamaya başlarlar. Doruk buzdan evine kaçar ve orada Jules Verne'i görür. Lavlar onlara ulaştığında, Jules Verne üzerlerine doğru yürür ve birden ortadan kaybolur.

Didem Demirci: 1999 yılında Fransa'dadır. Arkadaşları Defne ve Ece ile birlikte ayaklarını denize sokarak MFÖ konseri dinlemektedirler.

Yasmin Cengiz: 1915 yılında Almanya'dadır. Saat sabah 06:00'dır çünkü o saatte trafik olmamaktadır. Etrafında arkadaşları var.

Ece Naz Şenol: 1994'te Kanada'dadır. Yanında Demi Lovato ve Justin Bieber vardır. Yanına Ipad, telefon, kalemkutusu, defter, yiyecek ve içecek almıştır.

Sidar Yıldız: 2050 yılında Meksika'dadır. Yanına araba, yiyecek, içecek ve elli tane koruma almıştır.

Göksu Bakırcı: 2050 yılında Amerika'dadır. Yanında arkadaşları Eren ve Dünya, ailesi ve Big Time Rush grubu vardır. Etrafındaki her şey şekerdendir. Şeker yiyip grubun müzikleriyle eğlenirler.

Emral Altun: 1999 yılında Barselona'dadır. Yanında erkek kardeşi vardır. İkiisi yalnızlardır. Etraflarında kurtlar ve ayılar vardır ve onları kovalamaktadırlar. Koşarak bir klübe sığınır. Aniden karşılarındaki ağacın üstüne yıldırım düşer ve korkarlar. Birden yer kabuğu açılır ve içine düşerler.

Ahmet Mustafa Şener: 198899 yılında İrlanda'dadır. Yanında Carl diye biri vardır. Yolda Trevor, Franklin ve Micheal'ı yanlarına alırlar. Birden sokakta müzik duyarlar ve bir arabanın üzerlerine doğru geldiğini farkederler.

Dünya Dağcı: 1993 yılında İtalya'dadır. En yakın arkadaşlarıyla birlikte. Resmettiği fotoğrafta arkadaşlarıyla birlikte, çikolata ağaçları ve gökyüzünde uçan çikolataların olduğu bir yerdedir.

Selahattin Demirel: 1865 yılında Fransa'dadır. Yirmi yaşındadır. Bir kazak, iki tişört ve yanında bolca yiyeceklerle zaman yolculuğuna çıkmıştır. Çizdiği resimde, üç arkadaş instagram ve replica uygulamalarında olduğu bir zaman yolculuğundadır.

Efe Birben: 1200 yılındadır. Profesör Efe ile birlikte dünyanın merkezine gitmeye karar verir. Dünyanın çekirdeğine inerler ve etrafı incelerler. Birden yanardağ hareketine geçer. Kaçmaya çalışırlar fakat Sidar'ın ayağı kayar ve lava düşer. Profesör Efe'yi kurtarıyor ve italyada tekrar yeryüzüne çıkıyorlar.

Mehmet Emre Er: 1981 yılında Amerika'nın Los Angeles şehrinde. Çok esrarengiz sokaklarda dolaşmaktadır. Etrafında mavi araba ve çok sayıda çete vardır. Polisler çeteleri zorlukla yakalamaktadırlar. Bir gün Carl adlı bir arkadaşıyla maceralara atılmaya karar verir. Las Vegas'ta yemek yerler. Arabayla kuzeye doğru giderler. Yolda yeni bir üs bulup telleri aşarak içeri girerler. İçerde bir motor ve yanında da bir bölme vardır. İçeri girerler ve garajın kapısı aniden kapanır. İçerde mavi bir varlık belirir. Carl kapıyı kırar ve canlıyı bir kafese koyar.

Yahya Atay: 1250 yılında Mısır'dadır. Amca ve babasıyla bir yanardağın içinde araştırma yapmaktadırlar. Yanardağ birden hareket geçer. Hemen çıkarak eve dönerler.

Tuna Berke Özoğul: 1876 yılında Afrika'dadır. Etrafında garip insanlar vardır ve garip bir dil konuşmaktadırlar. Ormanda piknik yapmaya gitmek ister fakat bir aslan sürüsü onu kovalamaya başlar ve bayılır. Sonra birden aslanlar ortadan kaybolur.

Sina Emir Eryılmaz: 3086 yılında, aslan, çita, mum ve çadır yılındadır. Mert ve Meymar ile birlikte. Etrafında mağara kalan daha sonrada çıkmaz bir yolda patlayan bir uçak vardır. Meymar dev bir örümceğe bir top atar fakat top geri döner ve orada patlar. Sonra Mert ve Meymar diğer arkadaşlarını korumak için kendilerini feda ederler fakat o sırada Ahmet gelerek hepsini öldürür.

Oğulcan Savaşçı: 2050 yılında Avusturalya'dadır. Yanında arkadaşı Yahya vardır. Bir köpeğe ve Lamborghini marka bir araca sahiptir. Yahya ve Selahattin'le birlikte Avusturalya'ya doğru bir yolculuğa çıkarlar. Normalde beş ay süren bu yolculuğun sonunda 2050 yılına geldiklerini farkederler. Daha sonra burada Sidar ile tanışır. Sidar çok açtır ve ona ekmek verirler. Aniden üç metre boyunda ve sivri dişli bir canavar onlara saldırır. Ormanın içinde kaçarken Sidar bir silah bulur ve canavarı öldürür. Zor durumda birbirlerine yardımcı olan arkadaşlar ömür boyu mutlu bir

şekilde yaşarlar. (krş; özgün metinler ve resimler için lütfen referanslar bölümünü kontrol ediniz.)

Elde edilen sonuçlardan yola çıkarak, ikinci metnin çocukların hayal gücüne katkı sağladığı söylenebilir. Bir başka dikkat çeken konu ise, teknolojinin çocukların hayatındaki büyük yeridir. Birçoğu yolculuğuna tablet bilgisayarları ve telefonları olmadan çıkmak istememişlerdir. Tarih olarak geçmiş zamanları tercih etmiş olsalar bile, teknolojik icatlardan vazgeçememişlerdir. Yine büyük bir bölümü, zamanın ünlü sanatçıları ile bu yolculukta olmak istemişlerdir ve on yaşındaki çocukların zamanın getirdiklerine çok hızlı ulaşabildikleri ve çok hızlı öğrenip benimseyebildiklerine gözlemlenmiştir. Ayrıca hiçbir çocuğun ileriki yıllarda Türkiye’de olmak istemediği dikkat çeken başka bir konudur. Daha öncede değindiğimiz gibi zaten gördükleri ve bildikleri bir konu ilgilerini çekmeyebilir.

Çocuklara sevdikleri kitap türleri sorulmuştur. Verdikleri cevaplar arasında gerilim/korku, bilim kurgu, komedi, seyahat, aksiyon/macera, romantik gibi birçok yazın türü vardır. Buradan çocukların algılarının en açık olduğu ve her şeyi öğrenmeye merak duydukları bir dönemde oldukları gözlenmiştir. Yeniden çevirilen metinde de Çernobil patlamasının ilgilerini çektiği görülmüştür. Çocuklar Çernobil’in ne olduğunu öğrenmek istemişlerdir. Hatta içlerinden bir tanesi, nükleer santrallerde oluşabilecek patlamalarda insanların korunmak için giyebilecekleri bir elbise olup olmadığını sormuştur. Bu noktada yeniden çevirilen metnin çocukların ilgisini yakalayabildiği ve onlara önemli bilgileri aşılayabildiği söylenebilir.

Her iki metnin okunması ve zaman yolculukları bittikten sonra çocuklara hangi yazını daha çok sevdikleri sorulmuştur. Yirmi çocuktan on dokuzu yeniden çevirilen metni daha çok beğendiklerini belirtirken sadece bir tanesi yeniden çevirilen metni fazlasıyla gerçeküstü bulmuştur.

Ayrıca Oulipo örneği olarak yazılan yazı gösterilmiş ve beğenip beğenmediklerini derecelendirmeleri istenmiştir. 1 puan en düşük ve 10 puan en yüksek olmak kaydıyla bu yazıyı değerlendirmeleri istenmiştir. Sonuçlar şu şekildedir:

Çocuk sayısı	Puan
11	10
1	9
2	8
1	7
1	6
1	3

Tablo 2: Oulipo'nun Erek Dizgedeki Alım Gücü

Yine bu tablodan yola çıkarak, Oulipo'nun da başarıya ulaştığı söylenebilir. Çocukların büyük çoğunluğu bu yeni yazım tekniğini beğenmiş hatta kendi önerileri de olmuştur. Benzer yazım tekniklerini önerdikleri bilgilere referanslar bölümüne eklenmiştir.

5.3. Değerlendirme

Deneysel yaklaşım iki aşama şeklinde ele alınmıştır. İlk aşamada metnin erek kültürdeki yeri incelenmiştir. Her yaş grubundan insanın yazara ve kaynak metne bakış açısı ve ilgisi ölçülmüştür. Bu araştırma sürecinde çevirmen erek dizgedeki yaş grubundan birkaç okurla da birebir görüşmüş ve onların yazarı tanımadıklarını ve yazarın eserlerini genel olarak bilmediklerini gözlemlemiştir. Bilenlerin ise eserleri ya beğenmedikleri veya sıkıcı bulduklarını öğrenmiştir. Bu bilgiler ışığında çalışmasına başlamıştır ve çalışmalarının ortalarında yaptığı bu anketle de bilgileri desteklemiştir. Çalışmanın bitiminde çevirmen, ikinci deneysel yaklaşımı olan Jules Verne atölyesini gerçekleştirmiştir. Teknoloji ile iç içe olan erek kitlenin hayata bakış açılarına çok yaklaştığı ileri sürülebilir. Erek dizgedeki alıcıların yaşları gereği dikkatlerini uzun süre çekmek oldukça zor bir iştir. Nitekim çevirmen, çalışmasının yardımıyla okurun 40 dakikalık atölye boyunca deneye katılmasını sağlamıştır. Çocuklar, çevirmenin hayal gücüne ortak olup bu fikirlerden yola çıkarak yeni metinler yaratabilmelerine yardımcı olmaya çalışmıştır. Sadece çocukların zevk almasını değil, aynı zamanda hayal gücünün gelişmesini, okurun kitabın içine girerek onun bir kahramanı gibi maceralara atılmalarını, hatta eserin yazarı rolünü giyip hikâyeye bir bölüm yazmalarını bile sağladığı söylenebilir. Atölyenin bitiminde yapılan oylamada okurlar yeni metni eski metinden daha çok sevdiklerini belirtmişlerdir. Elde edilen sonuçlara göre, çevirmen denemesinde başarılı olmaya yakındır. Ayrıca metinde merak uyandırması amacıyla kullanılan Oulipo tekniği de

okurdan tam not almıştır ve çevirinin işlevselliğine katkı sağlayabileceği öne sürülebilir.

6. SONUÇ

Bu çalışmada Jules Verne'in 'Dünyanın Merkezine Seyahat' isimli eseri Hans J. Vermeer'in Skopos kuramı çerçevesinde, farklı bir bakış açısıyla ve çocuk okurların da okuyabileceği seviyeye indirgenerek çevrilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın skoposunu hedef okur kitlesinin metni okurken haz alması ve çağdaş yazım teknikleri ile unutulmaya yüz tutmuş kaynak metni zenginleştirerek alım gücünü arttırmak oluşturmaktadır.

Bu amaç doğrultusunda çalışmanın ikinci bölümünde bilgi vermek ve araştırmanın zeminini oluşturmak amacıyla kullanılacak çağdaş yöntemlere (yeniden çeviri, metinlerarasılık, Oulipo) yer verilmiştir. Üçüncü bölümde kaynak metnin piyasadaki çevirilerinin neden yetersiz olduğunu ve neden yeniden çevirilere ihtiyaç duyduğunu irdelenmek amacıyla bir örnek incelenmiştir. Dördüncü bölümde erek metin oluşturulurken çevirmenin stratejileri doğrultusunda alınan kararlara ve çağdaş tekniklerin metin içerisinde kullanımlarına değinilmiştir. Beşinci bölümde ise çalışmanın başında ve sonunda yapılan toplumsal araştırmalarla başarı oranı ölçülmeye çalışılmıştır.

Araştırmayla birlikte çevirisi yapılan her metnin önce yapısal olarak sonra anlamsal olarak yeniden yazım olduğu, bu sebeple yapılan her yeniden çevirinin yine kendinden önceki metinlerle neredeyse yazma işlemi başladığından beri etkileşim içinde olduğundan bir metinlerarasılık olduğu ortaya konmak istenmiştir. Bununla birlikte, her metnin eskiyebileceği fakat yapılan her yeniden çeviri ile yeni bir toplumda varlığını sürdürebileceği ortaya konmak istenmiştir.

Yapılan anket araştırmasında ise çeşitli yaş gruplarının Jules Verne'e bakış açıları araştırılmış ve çalışmanın başında da ileri sürüldüğü gibi çok fazla insan tarafından tanınmadığı, özellikle daha genç yaş grubuna dâhil olan insanlar arasında alımlanma gücünün oldukça zayıf olduğu saptanmıştır. Bunun nedeninin, belirtildiği gibi eserin teknolojik gelişmelerin yanında ilgi çekici bir özelliğinin kalmadığı ve hitap ettiği okur kitlesine artık o kadar da heyecan vermediği olduğu varsayılabilir. Nitekim oluşturulan yeni metin, hedef kitleye sunulduğunda kaynak metnin kendisinden daha

çok ilgi gördüğü yapılan ikinci araştırma ile pekiştirilmeye çalışılmıştır. Çocukların büyük çoğunluğu, erek metni daha çok sevdiğini belirtmiş ve bir zaman yolculuğuna çıkmaları istendiğinde buna zevkle katılım sağlamışlardır.

Sonuncu araştırmada dikkat çeken en önemli unsur, çevirmenin göz önünde bulundurduğu gibi, yeni nesil çocukların teknolojiyle içiçe olduğu ve hayatlarının büyük bir bölümünde bu yeni gelişmeleri ilgiyle takip ettiklerinin öne çıkmasıdır. Zaman yolculuğuna çıktıklarında yanlarına zamanın ünlü sanatçılarını, son model akıllı telefonlarını, vs. almayı planlayan bir nesilin ellerinde eski model bir el feneriyle bir kraterin içerisine girmekten ve binbir zorluk çektikten sonra büyük bir sonuç elde edemeden yeryüzüne çıkmaktan keyif almalarını beklemek oldukça zahmetli bir iş olacaktır.

Jules Verne kendi döneminin ilerisinde yaşayan bir yazardır. Eserleri ise belirtildiği gibi yoğun bilgi içeren eserlerdir. Örneğin, 'Denizler Altında 20000 Fersah' isimli eserinden yola çıkılarak ilk denizaltı inşa edilebilmiştir. Fakat ilkokul çağındaki bir çocuktan böyle bir eserin değerini anlamasını beklemek çok doğru değildir. Yetişkin bir birey olduklarında yazarın eserlerini kendisinin kaleminden okumaları en doğrusu olacaktır, fakat ağaç yaşken eğilir deyiminden yola çıkarak, yapılan tatsız adaptasyonlar yüzünden çocuk okurların yazara bakış açılarını kötü etkilemekten kaçınılmaya çalışılmış, onlara zevk alarak okumaları için yeni bir eser sunmak amaçlanmıştır. Böylece yazarın varolmayanı anlatma ideolojisine katkı sağlamak istenmiştir. Çevirmenin bir çeviri görevini önce okur sonra ikinci bir yazar olarak üstlendiği ve doğru bir hedef belirleyerek metni ele aldığı zaman, erek metnin başarıya ulaştığı söylenebilir. Yapılan araştırmaların da gösterdiği üzere, çevirmen aldığı kararlar doğrultusunda hedeflediği skoposa ulaşmaya çalışmıştır.

Çocuk edebiyatında bazı kitaplar bulunmaktadır. Bu kitapların sayfaları arasında dolaşırken okura hikâyenin gidişatını değiştirecek geçişler yapma fırsatı verir. Seçilen her yol okuyucuyu hikâyenin farklı bir türüyle karşılaştırır ve her yeni tür okuru farklı bir sonuca götürür. Aslında Jules Verne'in yeniden çevirisi için de aynı şeyi söylemek mümkündür. Piyasada Jules Verne'in özgün metni vardır, bir de okuyucuya farklı bir bakış açısı sunan yeniden çevirisi vardır. Hangisini seçeceğine karar vermek tamamıyla okuyucuya kalmıştır. Bu çalışmanın çeviribilim dünyasına ufucuk da olsa bir katkı sağlamasını ve yeni araştırmalara ışık tutmasını umut ederiz.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Naciye, Heine Muller'in Hamlet Makinesi adlı oyununda Shakespeare'in Hamlet adlı oyununun yeniden yazımı. (Isparta: Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2010)
- Aktulum, Kubilay, **Metinlerarası İlişkiler**, (Ankara: Öteki Yayınları, 2007 :3)
- Aktulum, Kubilay, **Metinlerarasılık/Göstergelerarasılık**, (Ankara: Kanguru Yayınları/İnceleme dizisi, 2014)
- Barthes, Roland, **Metis Seçkileri; Yazı ve Yorum** (Çev. Tahsin Yücel), İstanbul: Metis Yayınları, 1999: 2)
- Barthes, Roland, **Yazı Üzerine Çeşitlemeler 'Metnin Hazzı'**. (Çev. Şule Demirkol, İstanbul: YKY, 2006)
- Bensimon, Paul, **Retraduire**, (Paris: Publication de la Sorbonne Nouvelle, 1990)
- Berman, Antoine, La retraduction comme espace de la traduction, **Retraduire, Publication de la Sorbonne Nouvelle**, Paris, (1990)
- Carrol, Lewis, **Alice Harikalar Ülkesinde** (Çev. Tomris Uyar, İstanbul: Can Çocuk Yayınları, 2011 :6),
- Dedebaş, Eda, Sheakespeare'in yeniden konumlandırılması: Çağdaş tiyatrodaki metinlerarasılık ve kanonun değiştirilmesi. (İstanbul: Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi,2007)
- Gülsoy, Murat, **Büyük Bozumu: Yaratıcı Yazarlık: Kurmacanın Bilinen Sırları ve İhlal Edilebilir Kuralları**. (İstanbul: Can Yayınları, 2012)
- Gündoğdu, Ayşe Eda, 'Metinlerarasılık Bağlamında Tahsin Yücel'in 'Yalan' adlı romanı', (2012)
- Monti, Enrico, La retraduction, un état des lieux. (Université de Bologne ILLE, Institut de Recherche en langues et littératures européennes, 2011)
- Motte, Warren, **Oulipo, Primar of Potential Littérature**. (University of Nebraska Press: First Dalkey Archive Edition, 2007 :2)
- Rodriguez, Lilian, Sous le Signe de Mercure, La Retraduction, **Retraduire. (Publication de la Sorbonne Nouvelle**, 1990)
- Roussel, Frédérique, Libération (Samedi 22 et Dimanche 23 2014) Paris: Le magazine de Liberation.
- Saraç, Tahsin, **Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük**, (İstanbul: Adam Yayınları 2005)
- Sever, Sedat, **Çocuk ve Edebiyat** İzmir: Tudem Yayınları, 2008 :4

Tıgılı Başığmez, Hacer, Miyase Sertbarut'un ocuk kitaplarının ocuk edebiyatı öğelerine göre incelenmesi, (Balıkesir: Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, 2014)

Vermeer, Hans J. **eviride Skopos Kuramı**. (İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2007)

Verne, Jules, **Voyage au Centre de la Terre**. (Paris: Edition du Livre de Poche, 2001)

Verne, Jules, **Dünyanın Merkezine Seyahat** (ev. Mehveş Omay, İstanbul: İthaki Yayınları 2012 :7)

Verne, Jules, **Dünyanın Merkezine Yolculuk**, (ev. Adı belirtilmemiş, İstanbul: Bilgi Yayınevi ocuk Klasikleri, 2013 :11)

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Akdağ Işık. Akdağ, 2011, Oulipo Metinlerinin Türkçeye evirisinin Olanakları: Yazın Dizgesinde Boşluğu Doldurma Aracı Olarak Deyiş Kaydırmaları. **İ.. Çeviribilim Dergisi** (2011) :2

Akyıldız Bayrak, Hülya, Tanpınar'ın Romanlarında Metinlerarası İlişkiler,(Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Littérature and History Of Turkish or Turcic, 2010)

Ataseven, Füsun, 2010, "evirmen Garfinkel ve Metinlerarasılık", (X. Uluslararası Dil, Yazın ve Deyişibilim Sempozyumu, Gazi Üniversitesi, Ankara, Bildiri Kitabında yayınlanmıştır.)

Ataseven, Füsun, 2014, "Metinlerarasılığı evirmek", (X. Ulusal Frankofoni Kongresi, Uludağ Üniversitesi, Bursa)

Ataseven, Füsun ve Taş, Seda, 2015, "Distopya Edebiyatı ve eviride Bir Yöntem Olarak Metinlerarasılık", (Littera Edebiyat Yazıları, Hacettepe, Ankara.)

Casa Della, Martina, De la Mort de Dieu a la Mort de L'Auteur, (Séminaire d'Histoire des Idées-Université de Bologne)

Ekiz, Tevfik, Alımlama Estetiği mi Metinlerarasılık mı? **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi** (2007)

Gambier, Yves, La retraduction, retour et détour, **Translators' Journal**, (1994) :39, no:3, Université de Turku

stnsz, İrem, The Notion of 'Translation as Rewriting' and Its Implications for The Post-Colonial Approach to Translation. **eviribilim** (2010) :1 Cilt:1

Wecksteen, Corinne, La retraduction de Huckleberry Finn: Huck a-t-il (enfin) trouv sa voix?, **Translators' Journal**, (2011):56, no:3, Université d'Artois

Xiaoyi, Yuan, , Dbat du Sicle: fidlit ou rcration, **Translators' Journal**, (1999) :44 no:1, Université de Nanjing.

Yücel, Faruk, Çeviri Eleştirisi Neyi Eleştirir? U.Ü Fen-Edebiyat Fakültesi **Sosyal Bilimler Dergisi** (2007): 8, Sayı:12.

Saint-Exupéry de, Antoine, 2014, **Küçük Prens**, Mavibulut Yayıncılık, 34.Basım.

EKLER

Ek 1. Yeniden Çevrilen Metin

DÜNYANIN MERKEZİNE SEYAHAT

1-

Her zaman kayanın arkasına saklanırdım ördekleri izlerken. Kayanın üzerindeki kavisler hem görünmemi engelliyor, hem de ördekleri izlememe olanak sağlıyordu. Seviyordum kayaları. Üzerindeki rutubet kokusu beni çocukluğuma götürüyor, babamla ava çıktığımız günleri hatırlatıyordu. Babamın o heybetli gölgesini üzerimde hissediyordum kayanın arkasına saklanınca, sanki beni koruyordu. O zamanlar ördeklerin yuvalarını çalmayı bir oyun gibi görür, büyüyünce doktor olmak isterdim. Bütün ülkenin tanıdığı ünlü bir cerrah. Fakat hayatta her şey planladığımız gibi gitmiyor.

İşte bir ördek, belli ki bir yuva yapma telaşında, karşı açıklıktaki düz alana doğru yaklaşıyordu. Sanırım bugün erken sifteh edecektim. Uzun boylu olduğum için sadece cüssemi değil gölgemi de saklamakta zorlanıyordum. Sessiz olmalıydım böylece karnındaki tüyleri yolmayı ve yuvayı tamamlamayı bitirir bitirmez ördeği korkutabilir ve tüylerini toplayabilirdim. Tam ördek çalının içine girmek üzereyken bir oğlan sesi yankılandı etrafta.

- Hans amca, Hans amca!

Sesi duyan ördek geldiği toprak yolda koşarak uzaklaştı ve gözden kayboldu. Sinirlendim, şu veledi ele geçirirsem bir güzel dövecektim. O sırada yanımda bitiverdi yeğenim Victor. Mavi ve ıslık ıslık gözleri parlıyordu heyecandan. Kıyamadım o minik sevimli suratını görünce, sinirim geçti hemen. ‘Hayırdır?’ anlamında başımı salladım. Konuşmayı pek sevmem. Laura gittiğinden beri pek konuşmadığım için, Victor da yadırganıyordu duyarsız ve sessiz duruşumu. Yoksa onu ne kadar sevdiğimi çok iyi bilirdi.

- Bay Fridriksson bir iş için seni görmek istiyormuş. İyi kazanacağı bir iş buldum, beni görmeye gelsin öğleden sonra demiş. Seni bekliyor.

Bay Fridriksson Reykjavic Okulu’nda doğa bilimleri öğretmenliği yapıyordu. Beni arazi çalışmaları için arada çağırırdı. Çevreyi çok iyi bildiğim ve kendisinden daha güçlü ve soğukkanlı olduğum için ona yardımcı olurdu ama hiç iyi kazandığım olmamıştı. Bu seferki önemli bir iş galiba diye düşündüm. Kaçırduğım ördeğin uzaklaştığı toprak yol takıldı gözüme. Ne de olsa birkaç saate kadar yeni bir ördek yaklaşmayacaktı buralara.

- Hadi Victor, dedim. Eve gidiyoruz. Üstümü değiştirip başkanı görmeye gideceğim.

2 -

Eve varınca ilk işim duş almak oldu. Kızıl saçlarım kayanın arkasında saklanmaya çalışırken toz toprak içinde kalmış adeta griye dönmüşlerdi. Bu şekilde Bay Fridriksson’u görmeye gidemezdim. Sonra kıyafetlerimi giyip öğretmenin evinin yolunu tuttum. Evine vardığımda Bay Fridriksson bahçesindeki serada yetiştirdiği bitkileriyle uğraşıyordu.

Beni görünce, - Hey Hans, hoş geldin. Ben de seni bekliyordum.' dedi.

Öğretmenin anlattığına göre, bir jeoloji profesörü ve yeğeni Hamburg'tan bazı araştırmalar için İzlanda'ya gelmişlerdi. Sneffels yanardağı ve etrafında birkaç gezi ve gözlem yapmak istiyorlardı. Benden de onlara rehberlik etmemi istemiş, misafirlerin kendisi için önemli insanlar olduğunu söylemişti. Bu rehberlik hizmeti karşılığında da hakkım neyse Profesör bana ödeyecekti. Kaz tüyü de dediğimiz, kuzey ördeğinin tüyünü toplama sezonu kapanmak üzereydi. İyi para kazanabileceğim bir fırsatı değerlendirmeyi tabi ki de istiyordum bu yüzden çok fazla düşünmeden işi kabul ettim. Ertesi gün öğretmenin evinde misafirlerle buluşmak üzere oradan ayrıldım.

Eve döndüğümde kız kardeşim Mathilde ve yeğenim Victor soran gözlerle kapıda karşıladılar beni. Onlara Bay Fridriksson'un bana anlattıklarını anlattım ama kafalarındaki soru işaretlerini silemediğim gözlerinden okunuyordu. 'Ne zaman döneceksin? Kim bu adamlar? Ya başına bir şey gelirse?' diye ardı ardına sıralıyordu sorularını Mathilde. 'Ben de gelebilir miyim?', diye peşimde dolanıyordu Victor. Mevzu çok uzamadan araya girerek,

- Bende bilmiyorum kardeşim ve hayır Victor sen gelmiyorsun! dedim.

Odama giderek, kaç gün süreceğini bilmediğim bu yolculuk için yanıma alacağım birkaç kıyafetimi ve mataramı hazırladım. Sonra yatağıma uzandım. Oturma odasından hiç ses gelmiyordu. Benim için endişeleneceklerini biliyordum ama benimde para kazanmam gerekiyordu ve işim biter bitmez geri dönecektim. Yoksa hayatımızı nasıl devam ettirebilirdik? Hem Mathilde yalnız kalmaya alışıkta sadece Victor biraz zorlanacaktı. Bu düşünceler içerisinde uyuyakalmış olmalıyım gözlerimi açtığımda sabah olmuştu. Giyinip kahvaltıya indim. Victor boncuk gözlerini üzerime dikmiş, Hans Dayı çok uzun sürer mi bu yolculuk? der gibi bakıyordu. Yanına gidip, yanaklarını avucumun içine aldım. Küçük suratı ellerimin arasında kayboluyordu.

- Söz veriyorum işim biter bitmez geleceğim, dedim.

Yüzü aydınlandı. Heyecanla kahvaltısına döndü. Bende bir şeyler atıştırdıktan sonra ikisiyle de vedalaşıp misafirlerle buluşmak üzere evden ayrıldım. Bay Fridriksson'un evine vardığımda bahçesinde bir adamla çay içiyordu. Beni görünce ikisi de gülümseyerek ayağa kalktılar. Başımın selamlayarak yanlarına gittim. Bu yabancı adamı şimdi daha yakından görebiliyordum. Zayıf, uzun boylu, turp gibi, kırklı yaşlarında görünen, sapsarı saçlı bir adam getirin gözlerinizin önüne. Adamın kocaman gözlüklerinin ardında fıldır fıldır dönen büyük gözleri, keskin bir bıçağın ağzını andıran ince ve uzun bir burnu vardı. Öğretmen de bu adamın enerjisine kapılmış olmalı ki heyecanlı bir ses tonuyla hemen konuya girdi.

- Günaydın Hans! Bizde seni bekliyorduk. Prof. Lidenbrock seninle tanışmak için sabırsızlanıyor, dedikten sonra hızla profesöre döndü, - Bay Lidenbrock, Hans Bjelke size bahsettiğim rehber. Kendisine güvenim sonsuzdur. Size yardım etmek için elinden gelenin en iyisini yapacağıma şüphem yok, dedi.

Profesör el sıkıştıktan sonra büyük gözlerini üzerime dikerek, - Memnun oldum Hans. Eminim seninle çalışmak çok faydalı olacak. Duyduğuma göre çevreyi en iyi bilen yerlilerden biriymişsin? dedi.

Evet, manasında başımı salladım ve - Bende sizinle tanıştığıma memnun oldum Bay Lidenbrock, dedim.

Başıyla evin girişini göstererek, - Hadi gel de ayrıntıları konuşalım dedi ve içeriye doğru yöneldik.

Profesör en az bir metrelik dev adımlarla yürüyor ve yürürken, buyurgan yaradılışını yansıtabilecek biçimde yumruklarını sıkıyordu. Zor bir yolculuk olacağını hissediyordum. Küçük salona gidene kadar onu takip ettim. Ben peşinden odaya girer girmez kapıyı örttü. Kolumdan kavrayarak beni camın kenarına doğru çekti. Heyecandan ayarımı tutturamadığı yüksek bir ses tonuyla konuşmaya başladı.

- Bak Hans, ben ve yeğenim Axel buraya Sneffels'i incelemek için geldik fakat Bay Fridriksson'un bahsettiği gibi çevresinde araştırmalar yapmayacağız. İçine inmeyi düşünüyoruz. Keşfetmek istediğim bazı şeyler var ve zor bir yolculuk olacak. Gördüğüm kadarıyla bana bu yolda yardımcı olabilecek kadar güçlü ve dayanıklısın. Tabi ki de bütün bunlar için hakkına düşen neyse alacaksın. Senden tek bir ricam var; bütün bunlar aramızda kalacaklar. Bizimle devam etmek istiyor musun?

- Evet, anlamında başımı salladım.

Sneffels beni korkutmuyordu ve bu yolculuğu merak etmeye başlamıştım. Profesör hiç aralıksız, coşkuyla konuşuyordu. Yolculuğu kabul etmeme sevinmiş gibiydi. Karşısında kollarımı kavuşturmuş bu enteresan adamı dinliyordum. Birkaç dakika içerisinde neredeyse bütün bilgilerimi sormuştu. Tarzı hoşuma gitti. Cümle kurmama gerek kalmadan sadece vücut hareketlerimle beni rahatça anlıyor ve hiç zorlamıyordu. O ikimizin yerine de konuşuyor gibiydi. Profesör konuşurken odanın kapısı açıldı ve içeri genç bir çocuk girdi. Sanırım bu bahsettiği yeğeni Axel'di. Profesöre göre daha ufak tefekti. Yüz ifadesinden bu yolculuk hakkında tereddütleri olduğunu anlayabiliyordum. Muhtemelen dilimizi de pekiyi bilmiyordu çünkü anlamaz gözlerle beni süzüyordu.

Görüşmenin sonunda, Profesör ve yeğenini yanardağın hemen altında, Sneffels Yarımadası'nın güney kıyısında yer alan Stapi Köyü'ne götürmek konusunda anlaşmaya vardık. Yol, bulunduğumuz yerden yaklaşık yirmi iki mil² tutuyordu. Bay Lidenbrock'un hesabına göre iki gün sürecekti fakat ona bahsettiğim milin yirmi dört bin ayaklık³ Danimarka mili olduğunu söylediğimde hesabını yeniden yapmak zorunda kaldı; yolun durumu da göz önünde bulundurulunca, yedi veya sekiz günlük bir yürüyüş demekti bu. Profesörün emrine dört at verilecekti, ikisine o ve yeğeni bineceklerdi, diğer ikisi eşyaları taşımak için kullanılacaktı. Ben alışkın olduğum gibi yaya gidecektim. Kıyımın bu bölümünü çok iyi biliyordum, en kısa yolu izleyeceğimize dair söz verdim. Anlaşmamız Stapi'ye varınca sona ermeyecekti; bilimsel gezilerde haftada üç gümüş karşılığında⁴ görevimi sürdürecektim. Anlaşmamızın olmazsa olmaz tek koşulu vardı, hakkım olan paranın her cumartesi akşamı bana ödenmesi.

16 Haziran'da yola çıkacaktık. Profesör teminat olarak bir miktar parayı ödemek istedi ama bunu kabul edemezdim. Yapmadığım işin parasını alamazdım.

² Karada 1609, denizde 1852 metre olarak kabul edilen bir uzaklık ölçü birimi

³ Yarım arşın veya 30,5 santimetre uzunluğundaki ölçü birimi, kadem, fit, fut

⁴ Zamanın para birimi gümüş ve altın şekindedir.

- Sonra.⁵ dedim. Anlaşmamız tamamlanınca odadan çıktım.

Ertesi sabah yani 16 Haziran günü erkenden kalkıp Mathilde ve Victor'la vedalaştıktan sonra Bay Fridriksson'un evine doğru yola çıktım. Vedalaşma süreci beklediğimden daha kolay olmuştu. Kararıma kendilerini alıştırmışlardı anlaşılın. Eve vardığımda Profesör beni kapıda dört at ve elinde bir liste ile karşıladı. Axel henüz uyanmamıştı ve profesör hazırlıklarımızı bitirene kadar uyumasına izin verecek gibi duruyordu.

- Günaydın Hans. Bende seni bekliyordum. Bak, yolculuk için atlarımızı erkenden hazırlamışlar. Bir de eşyalarımızın listesini yaptım, bir kontrol eder misin? Herhangi bir eksik var mı diye bir de senin göz atmanı istiyorum. dedi.

Başımınla onayladım onu. Dört ayrı grup şeklinde araçları yerleştirmişlerdi. Profesör listeyi okumaya başladı. Araçlar şunlardı:

1. Yüz elli dereceyi gösterebilen bir termometre.
2. Deniz düzeyindekinden daha yüksek olan basıncı ölçmekte kullanılacak, havası sıkıştırılmış bir manometre⁶. Sonuçta atmosfer basıncının, yeryüzünden aşağı inişimize orantılı olarak yükselmesi gerektiğinden, bildiğimiz barometre⁷ yeterli olmayacaktır.
3. Hamburg meridyenine göre ayarlanmış bir kronometre⁸.
4. Eğimi ve sapmayı gösteren iki pusula;
5. Bir gece dürbünü;
6. Elektrik akımıyla çalışan tehlikesiz ve güvenilir bir ışık sağlayan taşınabilir iki Ruhmkorff aygıtı⁹.

Profesör Sneffels'in içine de inmemiz gerekebileceğini söylemişti ama avcı mantığımla bu termometreye neden ihtiyacımız olduğunu anlamamıştım.

Araçların arasında Purdley More ve Ortakları marka iki tüfek ve iki Colt tabanca vardı. Belli ki Profesör diğer araçlara olduğu kadar savunma araçlarına da önem veriyordu. Özellikle de yanımıza fazla miktarda aldığı, bildiğimiz baruttan kat kat fazla patlama gücü olan ve nemden etkilenmeyen pamuk barutunun onun için ayrı bir önemi olduğu ortadaydı. Üçüncü grupta araçlar iki taşçı kazması, iki kazma, ipekten yapılmış bir ip merdiven, ucu demirli üç baston, bir balta, bir çekiç, bir düzine kadar demir köşebent, vidalı halka ve düğümlü uzun halatlardan oluşuyordu.

Sıra son olarak yiyeceklere geldi; bunlar büyük bir paket oluşturmuyordu, ama yeterli yiyecek vardı, kurutulmuş et ve peksimetler altı ay yetecek kadardı. Hiç su almamışlardı; ama mataralarımız yanımızda olacaktı, Profesör onları dolduracak kaynaklar bulacağımızı düşünüyordu; fakat yol üzerinde hatırladığım herhangi bir

⁵ Danca'da *efter* olarak kullanılan sözcük

⁶ Basınç ölçer

⁷ Atmosfer basıncını ölçen alet

⁸ Süreölçer

⁹ Alman bilimadamı Heinrich Ruhmkorff ödül alan buluşu. Omuzda taşınan, pil, bobin ve lambadan oluşan bir düzenektir. Çalıştırıldığında beyaz ışık saçır. En yanıcı gazların arasında bile patlamadan yanabilir.

kaynak yoktu, yine de işine karışmak istemedim. Profesör yanımıza alacağımız eşyaların dökümünü, keskin olmayan makaslar, kırıklar için düz tahtalar, ham iplikten bir şerit, sargılar, yakı, kan toplama kabı gibi korkutucu şeylerle dolu taşınır bir eczaneye sahip olduğumuzu ekleyerek tamamladı. Dahası da var: Nişasta zımmı, yaralar için alkol, sıvı kurşun, asetat, eter, sirke ve amonyak, kullanım açısından pek güven verici olmayan her tür ilaç ve en son olarak, Ruhmkorff aygıtları için gerekli olan maddeler. Profesör bu gerekli eşyalar yanımızda olduğu sürece uzaklara gitmemizi engelleyecek hiçbir şey olmadığına inanıyordu. Bay Fridriksson Profesör'e kusursuz bir İzlanda haritası da hediye etmişti. Profesör'ün dediğine göre Bay Olaf Nikolas Olsen'in haritası 1/480 000 ölçekliydi ve Bay Scheel Frisac'in yer ölçümsel çalışmaları ile Bay Bjorn Gumlaugsson'un topografik arazi haritası çalışmalarına uygun olarak İzlanda Derneği tarafından yayınlanmıştı. Bütün bu söylediklerinden sadece bu haritanın bir madenbilimci için eşsiz bir belge olduğunu anlamıştım; geriye kalan bütün isimler bana hiçbir şey ifade etmiyordu. Eşyaları atlara yüklemeye başladım. Profesör bu esnada yolculuk esnasında işime yarayacağını düşündüğü nasihatler veriyordu fakat ben bunları zaten biliyordum. Onu kırmamaya özen gösteriyor fakat söylediklerini de pek dinlemiyordum. Saat altıda her şey hazır. Bay Lidenbrock ve yeğeni Bay Fridriksson'la el sıkıştılar. Kısa bir vedalaşmadan sonra atlarına bindiler.

3-

Kapalı ama değişecek gibi görünmeyen bir havada yola çıktık. Korkulacak yorucu bir sıcaklıkta yoktu, berbat bir yağmur da. Tam da gezginlere uygun bir havaydı. Endişeli görünen Axel, bilmediği bir ülkede atla gezindiğinden olsa gerek giriştikleri işin ciddiyetini unutmuş gibiydi. Yüzünde bir rahatlamayla etrafı seyre dalmıştı. Kim bilir kafasından neler geçiyordu. Rejkjavik'ten çıkmamız çok uzun sürmedi. Hızlı eşit ve sürekli adımlarla önden yürüyordum. Ardımda eşyaları taşıyan atlar biniciye gerek olmadan gidiyordu. Onların peşlerinden Profesör ve yeğeni geliyordu, küçük ama güçlü atlarının üzerinde hallerinden memnundular.

İzlanda, Avrupa'nın en büyük adalarından biridir. Yüz ölçümünün bin dört yüz mil olmasında karşın burada yalnızca altmış bin kişi yaşar. Coğrafyacılara burayı dört ayrı bölgeye ayırmışlardır, bizim enlemesine geçeceğimiz bölge, ' Sudvestr Fjordungr' yani Dördüncü Güneybatı Ülkesi adını taşıyor.

Rejkjavik'ten ayrılınca, doğrudan doğruya kıyıyı izlemeye başlamıştım. Yeşil olmaya bir hayli uğraşan cılız otlaklardan geçiyordu; sarı baskın çıkmıştı. Ufukta, doğudan yükselen sisin arasından, girintili çıkıntılı kenarlarıyla volkanik kaya kütleleri görünüyordu. Zaman zaman uzak tepelerin yamaçlarındaki kar tabakaları dağınık ışığı bir noktada toplayarak parıldamaya başlıyordu. Daha dik yükselen bazı doruklar, gri bulutları delerek, titreşen su buharlarının üstünde beliriyor ve bu halleriyle denizdeki su yüzeyine yakın kayaların görüntüsünü gökyüzünde oluşturuyorlardı. Bu her sene yaza girerken yüksek yerlerde oluşan görüntüydü. Axel ilk defa böyle bir şey görüyor olacak ki gözlerini kısmış dikkatle etrafı inceliyordu. Bu kurak kayalıklar, çoğu yerde denize doğru sivri birer çıkıntı yapar, otlaklara taşardı, ama yine de bize geçecek kadar yer kalıyordu.

Hızla ilerliyorduk. Etraf çoktan ıssızlaşmıştı. Şurada burada görülen herkesten uzak bir çiftlik, İzlanda'daki bütün köy evleri gibi tahtadan, topraktan, lav parçalarından yapılmış birkaç boer*, çukur bir yolun kenarında duran duruyorlardı. İzlanda'da yol olmadığı gibi keçi yolu bile yoktu; bitkiler yavaş büyüse de, nadiren gelip geçen yolcuların izlerini hemen yok ediyordu. Bununla birlikte, başkentten iki adım

uzaklıkta olan bu taşra bölgesi, ülkemin gelişmiş ve yoğun nüfuslu yerlerinden sayılıyordu. Bu sebepten olacak Profesörle yeğeni yüzlerindeki şaşkınlık ifadesini saklayamayacak durumdaydılar.

Reykjavik'ten çıkmalı iki saat olmuştu. Gufunes Köyü'ne geliyorduk. Burada yarım saat kadar mola vermeyi teklif ettim. Misafirlerimle sade kahvaltılarını paylaştım, Profesör yolun durumuyla ilgili sorduğu sorulara çok uzatmadan 'evet' veya 'hayır' diye cevap veriyordum, geceyi nerede geçirmeyi düşündüğümü sorduğunda ise, 'Gardār' dedim. Gardār, Reykjavik'ten dört mil uzaklıktaki Hvalfjörd yakınlarında küçük bir kasabaydı. Profesör ellerindeki haritadan bahsettiğim kasabayı bulunca sadece dört mil geldiğimizi anladı ve bana bir uyarıda bulunmaya çalıştı ama dinlemedim. Bu topraklarda onun söylediklerinin pek işe yarayacağını düşünmüyordum. Hiç yanıt vermeden atların önüne geçtim ve yürümeye başladım.

Üç saat sonra, Kollafjörd'ün çevresini döndük. Bu yöntem, körfezi deniz yoluyla geçmekten çok daha kısa ve kolaydı. Biraz sonra Ejuldberg'e vardık. Kilisenin çanı şimdi öğleyi çalmalıydı fakat İzlanda kiliseleri saat bulunduracak kadar zengin değildi.

Burada atları serinlettikten sonra, sahil şeridini izleyerek ilerledik. Dört millik yolu geride bıraktığımızda saat akşamın dördü olmuştu. Fiyort bu noktada en azından yarım mil enindeydi; dalgalar sivri kayaları dövüyordu. Körfezin ağzında yer alan, üç bin ayak yükseklikteki kaya duvarlar gitgide genişleyerek girişi oluşturuyordu. Kayalardaki kırmızımsı tuf yataklarını birbirinden ayıran kahverengi katmanlar dikkat çekiciydi. Yolun bundan sonraki kısmını kayıkla devam edecektik. Atlarla suyu geçmemiz mümkün değildi. Fakat sudaki gelgitler yüzünden uygun zamanı beklememiz gerekiyordu; çünkü denizin en yüksek olduğu anda sular sakinleşiyordu. O zaman gelgit dalgalarının hareketi hiç hissedilmiyordu, böylece salın körfezin dibine veya okyanusa sürüklenme olasılığı ortadan kalkıyordu. Ben bunları düşünürken profesör ve yeğeni fiyordu atlarla geçeceğimizi sanmış olmalı ki, profesör suya girmeyi reddeden atına bağırma ve kırbaç darbeleri savurmaya başladı. At bir yandan kişniyor, bir yandan da onu üzerinden atmaya çalışıyordu. Sonunda boyu kısa olan at dizlerini de kıvrarak profesörün bacaklarının arasından sıyrıldı ve onu, Gunnar Hámundarson'ın heykeli* gibi iki taşın üstünde dikilmeye bıraktı. Profesör öfkeyle ata bağırma başladı. Kendi dilinde konuştuğu için ne dediğini anlamıyordum. Yanına gidip omzuna dokundum. 'Fārja' (kayık) dedim ve ona parmağımınla, yola çıkmadan önce bir arkadaşımın rica ettiğim ve sahilde duran kayığı işaret ettim. Profesör kayığı görür görmez, 'Hadi yola devam' diyerek sahile doğru yürümeye başladı. Arkasından seslendim, 'Gelgitler?' Durdu. Ne demek istediğimi anlamıştı. 'Bekleyecek miyiz?' dedi. 'Evet' dedim.

Yola çıkmak için uygun zaman, ancak akşamın altısında geldi. Fiyordu geçmek için bir saatten fazla zaman gerekti, neyse sonunda kazasız belasız karşıya geçtik. Yarım saat sonra, Gardār'daki aoalkirkja'ya ulaştığımız.

4-

Aslında bu saatte havanın kararması gerekiyordu fakat bulunduğu paralelden ötürü İzlanda'da Haziran ve Temmuz aylarında güneş hiç batmazdı. Dinlenmek için çiftçi bir arkadaşın evinde kalacaktık. İzlanda'da hemen hemen herkes birbirini tanıır ve soğuk iklimine rağmen yerlileri oldukça konukseverdir. Bir köylünün evi dahi konukseverlikte bir kralinkine denktir. Geldiğimiz evin efendisi ellerimizi sıktı ve İzlanda evlerine özgü uzun, dar ve karanlık koridorlardan geçerken onu takip etmemizi söyledi. Diğer evlerde olduğu gibi, bu evinde en güzel odası konuk

odasıydı. Profesör bu evlere yabancı olduğundan olsa gerek yol boyu üç-dört kere kafasını tavanın çıkıntılarına vurdu. Birlikte kalacağımız odaya gittik. Axel ve Profesör'ün hal ve hareketlerinden böyle yöresel evleri ilk defa gördükleri anlaşılıyordu. Çiğnenmiş toprak tabana, ışık geçirmemesi için pencerelere takılmış olan koyun zarlarına dikkatle bakıyorlardı. Axel'in surat ifadesinden evdeki ekşi süt, kurutulmuş balık ve bekletilmiş et kokusundan hoşlanmadığı belli oluyordu. Yol giysilerimizi çıkardığımız anda ev sahibinin sesini duyduk; bizi yemek için mutfağa davet etmeye gelmişti. Hep birlikte mutfağa doğru yol aldık. Bu yöresel çiftçi evlerinde odanın ortasında ocak yerine geçen bir taş olurdu ve damlara da dumanın çıkması için bir delik bırakılırdı. Mutfak aynı zamanda yemek odası olarak kullanılırdı. Evlerine gelen insanları 'mutlu olun' diyerek karşılamak ve misafirleri öpmek, İzlanda geleneklerinden bir diğerydi. Daha sonra ellerini kalplerinin üzerinde birleştirir ve yerlere kadar eğilerek misafirleri selamlarlardı. Çiftçi ve karısı, Profesör ve Axel'i, mutfağa girdiklerinde bu gelenekle karşıladılar. Misafirlerimizin hoşuna gitmişti bu hareket. Ben mutfağa girmeden, ilk çıkıştan atlara yem vermek için dışarı çıktım. Daha doğrusu onları serbest bırakacaktım; böylece hayvanlar kayaların arasında pek az yetişen ve besleyici olmayan su yosunlarını yiyeceklerdi. Ertesi gün için güç toplamaları gerekiyordu. İçeri döndüğümde yemek vakti gelmişti. 'Mutlu olun' diyerek selamladım ev halkını. Sonra arkadaşımı, karısını ve on dokuz çocuğunu tek tek öptüm. Yemekte yöresel liken çorbası¹⁰, eskitilmiş tereyağlı kurutulmuş balık, bir tür yoğurt olan skyr ile sunulan peksimet vardı. İçecek olarak ise 'blanda' adı verilen suyla karıştırılmış yayık ayran vardı. Çok acıkmıştık ve yemekleri bir solukta yedik. Yemekten sonra bizim için hazırlanmış olan ot yatakların içine kıvrılıp güzel bir uyku çektik.

Ertesi sabah saat beşte tekrardan yola koyulduk. Evden çıkarken Profesör ısrarcı davranarak evin efendisine bir miktar para verdi. Yolculuğumuz bataklıklar, toprak ve engebeli yollar yüzünden oldukça çetrefilli geçiyordu. Buna rağmen atlar güzel ilerliyordu, yolun çetin koşulları onları pek etkilemiyordu. Axel bu yolculuktan daha şimdiden yorulmuşa benziyordu fakat Profesör'ün merakı onu ilk günkü gibi dinç tutmaya yetiyordu.

20 Haziran Cumartesi günü çocukluk yıllarımın geçtiği, bir sahil kasabası olan Budir'e ulaştık. Bu sefer kendi ailem ve amcalarımla birlikte güzel bir akşam geçirdik. Profesör'e anlaştığımız üzere ödeme zamanının geldiğini hatırlattım ve hiç ikiletmeden gereken ödemeyi yaptı. Ertesi sabah yolculuğumuzu tamamlamak üzere tekrar yola koyulduk.

Profesör enteresan bir adamdı. İzlandalılara hiç benzemeyen meraklı ve enerjik bir havası vardı. Sneffels'e yaklaşmaya başladığımızdan olsa gerek heyecanı daha da artmış, gözünü hiç ayırmadan dağa bakıyor ve sanki meydan okurcasına el kol hareketleri yapıyordu.

Dört saatlik bir yürüyüşten sonra sonunda Stapi'ye varmıştık. Atları papazın evinin önünde durdurdum. Papaz oldukça geçimsiz bir adam olsa da biraz soluklanmak için iyi bir yerdi. Papazın evi diğer komşuların evinden daha iyi değildi. Kapıya vardığımızda, elinde çekici, belinde deri önlüğüyle at nalbantlıyordu. Kendisini selamladım ve Profesör'e, kapıdaki adamın papaz olduğunu söyledim. Aslında papaz kendi görevinden ziyade, şirret karısını memnun etmek için bütün gün odunculuk, balıkçılık, avcılık ve marangozluk işleri yapıyordu. Çünkü Danimarka hükümetinden aldığı maaş ve kiliselerine devam edenlerden aldığı para çok düşüktü. Bu yüzden

¹⁰ İzlanda yosunundan yapılan bir tür çorba

hayatını farklı mesleklerle uğraşarak kazanmaya çalışıyor ama bu esnada da papazlık kimliğinden oldukça uzaklaşıyordu.

Şimdi geriye durumu papaza açıklamak kalıyordu. Ona, Profesör ve yeğenin Almanya'dan araştırma için geldiklerini, Sneffels'e gittiğimizi ve biraz dinlenmemiz gerektiğini anlattım. Çalışmasına ara vererek ilginç bir çılgılık attı. Papaz atlarla çok vakit geçirmekten onlar gibi davranmaya başlamıştı. Çılgılığın üzerine, kulübeden boyu neredeyse altı ayak olan papazın karısı çıktı. Bizi evine davet etti ama bu durumdan hiç memnun olmadığı anlaşılıyordu. Evin içerisi çok pis ve kötü kokuyordu. Konuklar için oldukça rahatsız edici bir durum olduğunun farkındaydım ama katlanmak zorunda kalacaklardı. Profesör papazın tavırlarından onun ne tarz bir adam olduğunu hemen anladı ve bir an önce yola çıkmak için elini çabuk tuttu. Böylelikle Stapi'ye vardığımızdan sonraki gün hemen yolculuk hazırlıklarına başladık. Sneffels'e atlarla çıkamayacağımız için eşyaların taşınmasında bize yardım edecek üç tane köylü buldum. Eşyaları kraterin dibine kadar indirmeleri ve sonrasında hemen geri dönmeleri için anlaşma yaptım. Adalılar sadece kazanacakları parayla ilgilendikleri için onları ikna etmek zor olmadı. Bu fırsatı iyi değerlendirerek profesör yanardağa yapacağımız inceleme esnasında gidebileceğimiz son noktaya kadar gitmek istediğini söyledi. 'Peki' anlamında başımı eğdim. Yolculuğun nerede olduğu, yanardağın çevresinde mi yoksa içinde mi olduğu çok önemli değildi. Çünkü iki türlüde aynı zorluklarla karşılaşacaktık. Axel ise artık korkularını ve endişelerini gizleyemiyordu. Belli ki amcasına direnmekten Almanya'dan yola çıktıkları sırada vazgeçmişti fakat son bir güçle profesöre doğru gidip bir şeyler söyledi. Profesörün kaygılı ve düşünceli bakışlarından konunun yolculuğumuz ile ilgili olduğunu anlayabiliyordum. Belki de bunca yıldır susan bu volkanik dağın biz içindeyken tekrar konuşmaya başlamasından korkuyorlardı. Profesörün köy halkıyla bu konuda konuşmalarını duymuştum. Yanardağ patlamalarından önceki belirtileri araştırıyordu fakat araştırmaları bir patlama olmayacağını göstermiş olacak ki bugün buraya kadar gelmiştik. Profesör kararlı bir şekilde yeğenine bir şeyler söyledi ve ikisi birden yola koyuldular. Bende onları izledim. Bu riskten bende korkuyordum fakat artık vazgeçmek için çok geçti.

Biraz sonra dev gibi taşları ve bir yığın yanardağ atığının altında kalmış gibi görünen bir yöreye geldik. Her köşeden reykrır dediğimiz termal beyaz yükseliyordu ve şiddetleriyle, toprağın volkanik etkinliğini gösteriyorlardı. Axel ve ben bu buharların yanardağını tetikleyici etmenler olduğunu düşünmeye başlamıştık ki, Profesör,

- Tüm bu dumanları görüyor musunuz? İşte bunlar yanardağın dehşetinden korkmamıza hiçbir neden olmadığını doğruluyor! dedi.

Axel yine çıkıştı. Bu tavrın üzerine profesör, bir yanardağ patlaması yaklaştığında bu hareketlenmelerin iki katına çıktıklarını bilimsel bir dilde açıkladı. Benimde anlamam için her zamanki gibi dancaya çevirmeye gayret ediyordu. Anlattıklarının yarısını anlamadım. Fakat anladığım kadarıyla şu anda herhangi bir değişiklik yoktu yani olası bir patlama söz konusu değildi. Axel tekrar itiraz edecekti ki, Profesör kesin bir tavırla onu susturdu.

Ertesi gün 23 Haziran'da yiyecekleri, araç ve gereçleri taşıyan adamlarla birlikte hazırlanıp Profesör ve Axel'i beklemeye başladık. Onlar için iki demirli baston, iki tüfek ve iki fişeklik ayırmıştım. Ayrıca yolda kaynak bulmamızın güç olacağını bildiğimden eşyalara, dolu bir su tulumu da eklemiştim. Bu tulum ve mataralarla birlikte sekiz günlük suyumuz sağlanacaktı. Saat sabahın dokuzuydu. Papaz ve karısı

da bizimle birlikte konuklarını kapıda bekliyorlardı. Misafirleri ile vedalaşmak istediklerini düşünmüştüm fakat konaklamaya normalden yüksek fiyat biçtikleri yetmiyormuş gibi evin havasına ve olmayan misafirperverliklerine bile ücret istiyorlardı. Profesör hiç pazarlık etmeden istenilen ücreti ödedi. Bu yolculuk onun için gerçekten çok önemli olmalıydı.

Bu sorun da çözüldükten sonra yola çıkış işaretini verdim ve biraz sonra Stapi'den ayrılmıştık.

5-

Sneffels beş bin ayak yüksekliğindedir. Koni biçimindeki iki doruğuyla, adanın dağlara özgü yapısından ayrılır ve volkanik bir görünüm alır. Yola çıkış noktamızdan, Sneffels'in göğün grimsi zeminine yansıyan iki doruğunu göremiyorduk. Sadece bir şapka biçimde dağın tepesine inen karı görebiliyorduk. Sıra halinde yürüyorduk. Ben önden gidiyordum. Yollar iki kişinin yan yana yürüyemeceği kadar dar patikalardan oluştuğu için konuşmak gittikçe imkânsızlaşıyordu. Arada arkama bakarak gruptakilerin beni takip edip etmediklerini kontrol ediyordum. Axel en arkadan geliyordu. Dikkatle volkanik yapıları ve jeolojik oluşumları inceliyordu. Agresif yer bilimcimizin öfkesi meslek aşkına yenik düşmüştü anlaşılan. Profesör bu geniş doğa tarihi müzesinde her ayrıntıyı dikkatle gözlemlemeye çalışıyordu.

Halk arasında konuşulanlara göre, İzlanda doğal volkanik tepkimeler sonucu oluşmuş bir adaydı. Yanardağların olmasından önce bu volkanik hareketler dalgaların üzerinde giderek yükselen bir oluşum ortaya çıkarmıştı. İçerideki ateşler henüz dışarıya püskürmemişti ama daha sonra adanın güneybatısından, kuzeydoğusuna doğru enlemesine kocaman bir çatlak oluşmuş ve volkanik kütleler yavaş yavaş buradan akmıştı. Bu madde akışı sayesinde adanın kalınlığı, buna bağlı olarak da dayanıklılığı dikkate değer derecede artmıştı. Volkanik kütlelerin kurumasından sonra çıkış yolu kalmadığı için adanın derinliklerinde akışkan sıvı miktarı gittikçe artmış ve biriken gazlar yüzeyin kabuğunu yükselterek yanardağları oluşturmuşlardı. İşte İzlanda'yı oluşturan olaylar böyle ilerlemişti.

Axel'in bu kadar gergin olmasında tek nedenin sevdiği biri olduğunu düşünüyordum zaman zaman. Hala aktif olan bu yanardağa gitmek pek akıllıca gelmiyordu belli ki. Beni de korkutmuyor desem yalan olurdu fakat verdiğim sözü tutmam gerekiyordu. Yol gittikçe daha zorlaşıyor; zemin eğim kazanıyordu. Kaya parçaları sallanıyor ve tehlikeli düşüşlerden kaçınmak için titiz davranmamız gerekiyordu. Ben İzlanda'nın toprak yapısına alışık olduğumdan rahat bir şekilde ilerliyordum. Bazen büyük kayaların arasında ilerlerken diğerlerinin geride kaldığını fark ediyordum. Beni bulabilmeleri için ıslık çalarak onlara yol göstermeye çalışıyordum. Sık sık durup taş topluyordum sonrada onları tanıyabileceğimiz ve bize geri dönüş yolunu gösterecek biçimde diziyordum. Olur da bu labirent misali yollarda yönümüzü şaşırarak olursak bu taşlar garantimiz olacaktı.

Üç saatlik yorucu bir yürüyüşten sonra ancak dağın eteğine geldik. Burada durmalarını işaret ettim. Baştan savma bir yemeği aramızda paylaştık. Profesör daha hızlı gitmek için parçaları ikişer ikişer yiyordu. Ne var ki, bu yemek molası aynı zamanda dinlenme molasıydı ve Profesör tekrar yola çıkmamızı beklemek zorundaydı. Yol uzun olduğu için bir saat kadar mola verdik sonra tekrar yola koyulduk. Diğer izlandalı köylülerde halkın geneli gibi sessizdiler. Hiç konuşmadılar ve abartmadan yemeklerini yediler. Sneffels'in yamaçlarına tırmanmaya başladık. Dağlarda sık rastlanan bir göz yanılmasından dolayı, Sneffels'in karlı zirvesi o kadar

yakın görünüyordu ki oraya ulaşmamıza uzun saatler yokmuş gibiydi. Profesör oldukça istekli görünürken, Axel şimdiden yorgunluğa yenik düşmüş ve yol gözünde büyümeye başlamıştı. Hiçbir toprak veya ot parçasının birbirine tutturmadığı taşlar, ayaklarımızın altından kayıyor ve bir çığ hızıyla aşağıdaki vadide gözden yitiyordu. Ben ve diğer iki izlandalı yolda sorunsuz ilerliyorduk. Profesörde bize ayak uydurabiliyordu. Belli ki bu yolculukta en hassas ve savunmasız olanımız Axel olacaktı. Yolun devamında stinā dediğimiz ve püskürme sonucunda akan taş selleriyle oluşan doğal bir merdiven vardı. Bu da işimizi oldukça kolaylaştırıyordu. Gittikçe dikleşen yokuşlara rağmen bu taş basamaklar öylesine rahatlıkla ve hızlı bir şekilde tırmanmamızı sağlıyordu ki, ben önden çıkmaya devam ederken bir anlığına geride birileri kaldığında, uzaklıktan dolayı, onları gibi ufacık görüyordum. Akşam yedide, merdivenin iki bin basamağını çıkmış ve kraterin konisinin destek olarak yükseldiği bir tür temel sayılabilecek alana ulaşmıştık. İzlanda ikliminin değişmeyen nem oranından dolayı yeterince yükseğe çıkamayan aralıksız karların sınırını geçmiştik. Şiddetli bir soğuk vardı. Rüzgâr çok sert esiyordu. Profesör yorgunluktan bitkin düşen yeğeni için durmamızı işaret etti fakat bu mümkün değildi.

-Daha yukarı, dedim. Fakat Profesör durumu anlamamış olacak ki neden böyle dediğimi sordu.

- Mistour Mistour Mistour fırtınası, diyerek yanıt verdim.

Köylülerden biri de arkamdan korkuyla, - Evet, mistour fırtınası, diye yineledi.

Mistour, rüzgâr buzullardan esince çok sık meydana gelen bir doğa olayıydı. Çok büyük bir sünger taşı, kum ve toz sütunu hortum gibi dönerek yükseliyordu. Rüzgâr bu hortumu Sneffels'in bizim bulunduğumuz yamacına doğru sürüklüyordu. Eğer bu hortum yana doğru bükülürse, kaçınılmaz olarak bizi de girdabına alacaktı. Acele etmemiz gerekiyordu.

- Çabuk, çabuk! diye bağırdım.

Kraterin konisi etrafında dönmeye başladım ama yürümeyi kolaylaştırmak için yanlamasına gidiyordum. Biraz sonra hortum dağa çarptı, dağ darbenin şiddetiyle sarsıldı. Rüzgârın ters akıntısına kapılmış taşlar bir yanardağ püskürmesi olmuşçasına etrafa saçıldı. Neyse ki, karşı taraftaki yamaçta, tehlikelerden uzaktaydık. Gerekli önlemi almamış olsaydım, hepimiz bu taşlar gibi ufak parçalara ayrılabilirdik.

Geceyi koninin yamacında geçirmeyi güvenli bulmamıştım. Bu yüzden zikzaklar çizerek tırmanmayı sürdürdük. Geçmemiz gereken bin beş yüz ayaklık yolu beş saatte tamamladık. Hepimiz yorulmuştuk. Ben ve diğer köylüler yorgunluk ve açlığa dayanıklılık gösterebiliyorduk; can güvenliğimiz için Profesör ve yeğeni de dayanmak zorundaydılar.

Saat gece on birde, ortalık zifiri karanlıkken Sneffels'in zirvesine ulaştık. Hiç düşünmeden dinlenmek ve bir şeyler yemek için kraterin içine girdik.

6-

Akşam yemeğini silip süpürdük ve küçük grubumuzun elinden geldiğince yerleştik. Denizden beş bin ayak yüksekte, zor bir durumdaydık. Yataklarımız sert, barınaklarımız pek dayanıklı değildi fakat diğerlerinin aksine ben bu duruma alışkındım. Gece güzel bir uyku çektik. Ertesi gün, parlak güneş ışıklarının içinde, serin havanın etkisiyle yarı donmuş olarak uyandık. Sneffels'in güneydeki zirvesinin tepesindeydik. Buradan adanın büyük bir bölümü görülebiliyordu. Axel

İskandinavya'nın büyülu havasına kapılmıştı. Bu tepeden İzlanda'yı seyrediyor hatta bazen gözlerini kapatarak kendini rüzgâra bırakıyordu. İzlanda'nın coğrafyasını ve tepelerini yaptığım işten ötürü çok iyi biliyordum. Ayaklarımızın altında uzayıp giden bu güzellikleri görmeye gözüm çok alışmıştı fakat Axel için hepsi tam anlamıyla yeni bir dünyaydı. Profesörle birlikte onu bu güzel rüyadan uyandırmak için yanına gittik. Profesör, batıya doğru döndü; eliyle ufuk çizgisinde beliren hafif bir su buharı, bir sis perdesi altında kalmış, uzaklardaki kara parçasını işaret ederek Axel'e; - Grönland, dedi.

- Grönland mı? diye bağırdı Axel.

Sonra Profesör Axel'e bir şeyler söyledi ve bana dönerek üzerinde bulunduğumuz doruğun İzlandaca adını sordu.

- Scartaris, dedim.

Bu Sneffels'in kuzeyinde ve güneyinde yer alan iki doruğundan, güneyde olanının adıydı. Sonra kratere geri döndük. Sneffels'in krateri ters çevrilmiş bir koni şeklindeydi. Koninin dibi beş yüz ayağı aşmayacak genişlikteydi; eğim hafif yumuşak olduğundan alt bölüme ulaşmak daha kolay olacaktı.

Axel'in, yanardağın patlaması ile ilgili korkuları tekrar ortaya çıkmıştı ve ayakları adeta geri gidiyordu. Profesör ise birinin ilk adımı atmasını bekliyor gibiydi. Böylece kafilenin başına ben geçtim. Zaten buraya kadar gelmişken vazgeçmem mümkün değildi. Diğerlerini de endişelendirmemek için soğukkanlılıkla yürümeye başladım. Diğerleri de beni takip etmeye başladılar. İnişi kolaylaştırmak için koninin içinde uzun yuvarlaklar çizerek gidiyordum. Püsküren kayaların arasında yürüyorduk. Bu kayaların bazıları yuvalarından oynuyor ve oradan oraya çarparak uçurumun dibine doğru yuvarlanıyordu. Bu düşüşler garip titreşimli yankılar oluşturuyordu. Koninin bazı yerlerinde buzullar oluşmuştu. Böyle yerlere geldiğimiz zaman demir bastonumla tek tek yokluyor, herhangi bir çatlak olup olmadığına bakıyordum. Böyle yerlerde dikkatli olmak gerekiyordu. Bazı tehlikeli yerlerde, aniden ayağı kayan biri olursa diğerlerinden destek alabilsin diye uzun bir ipe birbirimize bağlanmamız gerekiyordu. Bu dayanışma tedbir için gerekliydi ama bizi bütün tehlikelerden korumuyordu. Bu yokuşları bende daha önce hiç görmemişim. Buna rağmen, köylülerden birinin elinden kayan bir halatın kısa yoldan uçurumun dibini boylaması dışında, yolu kazasız tamamladık.

Öğleyin zemine varmıştık. Kraterin dibinde Sneffels'in aktif olduğu zamanlar çıkan lavların ve buharların atıldığı üç büyük baca ağızı vardı. Oldukça büyük olan bu ağızlar biraz gözümüzü korkutmuştu. Axel bakmaya bile cesaret edemiyordu. Profesör Lidenbrock ise bacaların durumlarıyla ilgili hızlı bir çözümlene yapmıştı. Bir bacadan diğerine el kol hareketleri yaparak ve anlaşılmayan sözler söyleyerek koştuğundan nefes nefese kalmıştı. Ben ve diğer iki köylü birer lav parçasına oturmuş onu izliyorduk. Hiç kuşkusuz o zamanlar, başka bir ülkeden kalkıp Sneffels'e kadar gelen ve bu kadar tehlikenin içine kendini atan bu çılgın Profesör'ün deli olduğunu düşünmüştük. Profesör birden çılgık attı. Aniden ayağı kayacak ve bu koca çukurlardan birine düşecek sandık. Granitten oluşan dev gibi bir kayanın önünde kollarını uzatmış, bacaklarını ayırmış bir şekilde dikiliyordu. Şaşkın görünüyordu. Kısa sürede şaşkınlığının yerini neşe aldı. Axel'e seslendi. Axel hemen Profesörün yanına koştu. Biz hiç üstümüze alınmadık. Profesör kayanın batı tarafında silik bir yazıyı gösteriyordu.

Sonra, - Arne Saknussemmm! diye bağırdı.

Bu ismin taşıdığı anlamı sonraları öğrenecek ve Axel'in yüzündeki tiksinen ifadeyi o zaman daha iyi anlayacaktım. Axel, Profesör'ün sorularına hiç cevap vermeden dönüp bankına oturdu. Uzunca bir süre düşüncelere dalmış bir şekilde oturmaya devam etti. Biz bu süreçte bütün eşyaları yerleştirmiş ve köylüleri geri yollamıştık. Sonrasında, Profesör kraterinde içinde dolanmaya devam ederken ben kendime bir kayanın dibindeki lav akıntısının içine yatak yaptım ve uyumak için uzandım. Kraterin dibindeki ilk geceyi böyle geçirdik. Ertesi gün, koninin tepesine gri, bulutlu, ağır bir hava indi. Bu durum o an için nedenini anlayamadığım bir şekilde Profesör'ü sınırlendirmişti. Bütün gün patlamaya hazır bir bomba gibi gezindi durdu. Gün böylece geçti. Nedenini bile anlamamıştım. Profesör hiç kimse ile konuşmuyordu. Gökyüzüne çevrili bakışları, göğün gri ve puslu renginde kayboluyordu. Ertesi günde hiçbir şey yapmadan bekledik. Bütün gün karla karışık yağmur yağdı. Yağmurdan korunmak için lav parçalarından küçük bir kulübe yaptım. Ördekler için yaptığım tuzaklara benzemişti. Profesör artık tahammül edemeyecek noktaya gelmişti. Aslında benim bile sabrım tükenmeye başlamıştı. Bu kraterin içinde boş boş oturmak hiç de mantıklı bir hareket değildi. Kötü hava koşulları sebebiyle beklediğimiz belliydi fakat zaten kapalı bir yerdeydik ve bunun manası neydi?

Sonunda Profesör'ün sıkıntılarını dindirecek bir şey oldu. 28 Haziran'da, güneş ışınlarını kraterine hiç cimrilik etmeden göndermeye başladı. Güneşle birlikte kraterin içindeki her nesnenin hatta Scartaris'in gölgesi bile etrafa düşmeye başladı. Gölgeler güneşin hareketleriyle belirsiz bir biçimde yön değiştiriyorlardı. Profesör, Scartaris'in gölgesiyle birlikte dönmeye başladı. Öğleyin, gölgelerin en kısa olduğu zaman, Scartaris'in gölgesi ortadaki bacaya değmeye başladı.

Profesör bunu görünce, - Burası! diye bağırdı. - Burası! Haydi, dünyanın merkezine!' diye danca ekledi.

Artık yola çıkacağımız için durumdan memnundum. Beklemekten sıkılmıştım. Axel bana baktı. Belli ki gitmemizi istemiyordu ama günlerce beklemek yerine iyi veya kötü bir yere gitmek daha mantıklıydı.

- İleri! dedim. Profesör de benden sonra, - İleri! diye yanıt verdi.

Geceydi. Axel saatini gösterdi ve tam olarak biri on üç geçiyordu.

7-

Gerçek gezi başlıyordu. O ana kadar diğerleri yorgunluktan aştığımız güçlükleri fark etmemişti. Oysa şimdi gerçek zorluklar ayaklarımızın altında uzanıp gidiyordu. İzlanda insanı mizacı gereği biraz duyarsız olur. Olaylara soğukkanlılıkla yaklaşır. Bu durum bende de mevcuttu. Büyük bir serüvenin içine girmek üzere olduğumuzu anlamıştım ama herhangi bir korku veya endişe hissetmiyordum. Mizacım ve yaşadıklarım birleşince belki de beni umursamaz bir adam yapmıştı. Axel ise tam tersine, hayata yeni başlamış tecrübesiz bir adamdı. Üstelik sevdiği bir kadın ve hayalleri olduğu belliydi. Attığımız her adıma endişeyle yaklaşmasını yargılayamıyordum. O ise benden çekiniyor gibiydi. Sanki benim katılmadığım bir yarışta kendini bana ispatlamaya çalışıyordu. Gelmek istemediği her halinden belli olmasına rağmen ben yürüdükçe oda adımlarını sıklaştırıyordu. Dev bacalardan ortada olanının ağzına kadar geldik ve içeriye baktık. Önümüzde uçsuz bucaksız bir uçurum vardı. Zavallı yavrucağın saçları korkudan diken diken olmuştu. Yükseklik başımı döndürmüş olacak ki neredeyse içeriye düşüyordu. Hemen yakaladım. İşimden ötürü ani reflekslere alışmıştım ve olası kazaları engellemek için yeterince dikkatli

olmak zorundaydım. Kuyunun içini kontrol ettik. Neredeyse dimdik olan duvarlarında inişimizi kolaylaştıracak çok sayıda çıkıntı vardı. Eğer bu merdivenler olmasaydı, rampadan asla inemezdik. Bacanın ağzına bağlanan bir ip bizi tutmaya yetecekti fakat en aşağı indiğimizde onu nasıl çözecektik?

Profesör bu zorluk için basit ama etkili bir çözüm buldu. Dört yüz ayak uzunluğunda ve beş parmak kalınlığında bir kordonu çözdü. Önce yarısını aşağı sarkıttı, sonra ipi çıkıntı yapan bir lav kütesinin etrafına sardı ve diğer yarısını da bacadan aşağı bıraktı. Şimdi her birimiz ipin iki ucunu da elimizde birleştirerek aşağıya inebilirdik. Bir kere iki yüz adım kadar aşağı indikten sonra ipin bir ucunu bırakıp diğer ucuna asılarak hepsini toplamak çok kolay olacaktı. Sonra bu yöntemi sonsuza dek tekrarlayabilirdik. Bu hazırlıkları tamamladıktan sonra, Profesör izleyeceğimiz yol hakkında bana bilgi verdi. Kırılacak eşyaları üç paket halinde bölüştürecektik ve her birimiz bir çantayı sırtımıza bağlayacaktık. Araçlarla ve yiyeceklerin bir bölümü ile ben ilgilenecektim; Axel yiyeceklerin ikinci bölümünü ve silahları alacaktı; Profesör yiyeceklerin kalanını ve kırılacak gereçleri alacaktı. Bu durumu kendi dillerinde de tek tek Axel'e açıkladı. Her zamanki gibi bir şeye itiraz etti Axel. Profesör hiç düşünmeden kırılmayacak eşyalardan bir paket yapmamı ve bunu uçurumdan aşağı atmamı istedi. Hiç ikiletmeden isteneni yaptım. Mantıklı veya mantıksız patron oydu. Aşağıdan bir uğultu duyuldu. Profesör uçuruma doğru eğilmiş, memnun bakışlarla eşyaların inişini izliyordu ve onlar gözden kaybolana kadar yerinden kalkmadı. Eşyalardan sonra, ben araçların olduğu çantayı aldım, Axel silahların bulunduğu paketi ve Profesör de gereçlerin bulunduğu paketi sırtına bağladı. En önde ben, sonra Profesör sonra Axel sırayla inmeye başladık. Uçurumdan aşağı düşen kaya parçalarının çıkardığı sesler dışında derin bir sessizlik vardı. Ben basamakları kontrol ederek ilerliyordum, diğerleri de beni takip ediyordu. Bir elimizle kordonları, diğeriyle de destek almak için demir bastonu tutarak yokuş aşağı iniyor, lav çıkıntıları üzerinde denge kurmaya çalışıyorduk. Axel ipin yeterince sağlam olmadığını düşünüyor olacak ki fazla asılmamaya çalışıyor, şansını lav çıkıntılarında yana deniyordu. Arada bir bu kaygan basamaklardan biri ayağımın altından kayar gibi olunca diğerlerini uyarıyordum.

- Dikkat edin! diyordum.

Profesör de Axel'in anlaması için arkamdan almanca açıklama yapıyordu. Yarım saat sonra, bacanın iç duvarına iyice oturmuş bir kayanın üzerine ulaştık. Hazır fırsat bulmuşken ipi çekip tekrar bağlamamız gerektiğini düşündüm çünkü bacanın tabanı hala görünmüyordu. İpi bir ucundan çekince, diğer uç yükseldi, yukarıdaki kayanın etrafından döndü, lav ve taş parçalarından tehlikeli bir yağmur daha doğrusu dolu oluşturarak aşağı düştü.

Burada ip bağlama işlemlerimizi yeniledik ve yarım saat sonra iki yüz ayak daha inmiştik. Profesör gerçekten işine aşık bir adamdı. Bu iniş esnasında Axel sadece bir an önce tabana ulaşmayı düşünürken, Profesör gözlemlerini yapıyor ve notlar alıyordu. Molalarda Axel'e bacanın duvarlarını göstererek bir şeyler anlatıyordu. Fakat Axel artık dinlemiyordu bile. Üç saatin sonunda henüz bacanın dibini görememiştik. Yan duvarlar birbirilerine yaklaşmışlardı ve yavaş yavaş karanlık oluyordu. Biz aralıksız olarak inmeye devam ediyorduk. Axel arada sırada durup ne kadar yol gittiğimizi hesaplamaya çalışıyordu. Ortalama bir saat verecek olsam yaklaşık sekiz dokuz saat olduğunu söyleyebilirdim fakat Axel'in hesaplarına göre on buçuk saattir yoldaydık. Ayaklarımızın altından kayan taşların sesleri sanki tabana

yaklaşmışız gibi çabucak sona eriyordu. Sonra birden ayağımın altında toprak hissettim. Sonunda gelebilmişdik.

- Durun! diye diğerlerini uyardım.

Burada durup dinlenmeye karar verdik. Profesör nereye gideceğimize yarın karar verecekti. Hava henüz tamamen kararmamıştı. Yiyecek çantasını açıp yemeğimizi yedik. Sonra hepimiz lav parçaları ve taşlardan oluşan bir yatağın üzerine elimizden geldiğince uzandık ve günün yorgunluğuyla derin bir uykuya daldık.

8-

Sabahın sekizinde bir gün ışığı hepimizi uyandırmıştı. Bu ışıltı çevredeki eşyaları ayırt edebilmemizi sağlayabilecek kadar güçlüydü. Profesör Axel'e bir şeyler söyledi ve konuşmaya başladılar. Almanca olduğu için anlamıyordum. Yine klasik tartışmalardan biri olmalıydı. Ne kadar ileriye gitmemiz gerektiği ve bunun ne kadar tehlikeli olabileceği üzerine tartışmalar. Söz konusu Axel olunca dili anlamasam da konuyu rahatça anlayabiliyordum. Profesör hızlı hareket etmeye çalışıyordu. Bana dönüp tabana bizden önce ulaşan paketin nerede olduğunu sordu. Paket başımızın üzerinde bir kaya parçasına takılmıştı.

- Yukarda, dedim.

Aslında paket başımızın yüz ayak kadar yukarısında bir kaya çıkıntısına takılmıştı. İşim gereği engebeli yollara oldukça aşınaydım ve hiç zorlanmadan paketi aşağıya indirdim. Profesör yemek yemeyi önerdi.

- Uzun yola çıkacak insanlar gibi yiyelim, diye ekledi.

Peksimet ve alkol karıştırılmış su ile ıslattığımız kurutulmuş etlerimizi yedik. Kahvaltı bittiğinde, Profesör cebinden gözlemlerini yazdığı küçük defterini çıkardı, çeşitli araçları gözden geçirdi ve birkaç not aldı. Almanca bilmediğim için şanslı olabildim çünkü tehlikenin boyutlarının farkına varamıyordum. Axel'in profesörün her dediğine karşı çıkmasının bir nedeni olmalıydı. Benim ki biraz daha cahil cesareti oluyordu. Profesör notunu aldı ve Axel'e bir şeyler söyledi. Sonra bir eliyle boynundaki Ruhmkorff aletini tutup diğer eliyle elektrik akımını lambanın sarmal borusuna bağladı ve yeterince parlak bir ışık dehlizin karanlığını ortadan kaldırdı. Aynı şekilde diğer aygıtı da çalıştırdılar ve taşıma görevini ben üstlendim. Eğer bu şekilde aydınlık sağlamaya devam ederse dehlizde uzun süre boyunca kolay bir şekilde ilerleyebilirdik. Profesör ileri komutunu verince herkes kendi dengini aldı. Ben iplerin ve giysilerin olduğu paketi itmekle görevliydim. Peşi sıra dehlize girdik. Dehlizin duvarları kalın ve parlak bir sıvayla kaplanmıştı. Elektrik ışığı duvarlara çarparak, olduğundan yüz kat daha güçlü yansıyor. Yol kırk beş derece eğimli bir yokuştur. Buradan kaymadan inmeye çalışıyorduk. Profesör ve ben oldukça zorlanıyorduk. Böyle zorluklara pek alışık olmayan Axel için bu iş çok daha zor olmalıydı. Neyse ki, bazı aşınmalar ve kabarıklıklar yürüme yolu oluşturuyordu ve uzun bir ipe bağladığımız eşyalarımızı sadece kaydırarak indirmemize olanak sağlıyordu. Fakat bize yürüme yolu oluşturan bu şeyler tavanlarda aşağı doğru sarkan birikintilere dönüşüyordu. Bazı yerlerdeki gözenekli lavlar, küçük yuvarlak ampullere benziyorlardı. Tavana asılı gibi duran bu lavlar biz geçerken yanıyormuş gibi görünüyorlardı. Görmeye alışık olmadığımız bu manzara hepimizi büyülemişti.

Axel heyecanla bağırıyordu. Gözleri sevinçten parlarken amcasına bir şeyler söyledi ve konuşmaya başladılar. Hiçbir şey anlamadım. Pek umrumda da değildi. Hayranlıkla ampulleri izliyordum. Yürümeye devam ettik. Axel'in sık sık kontrol ettiği pusulası

güneydoğuyu gösteriyordu. Yokuş aşağı indiğimizden yolun çoğunu kayarak ilerlemek zorunda kalıyorduk. Axel'in sık sık kontrol ettiği bir diğer şey ise termometresiydi. Yanardağın derinliklerine doğru yürüdüğümüzü varsayarsak hava da beklediğimiz kadar büyük bir artış olmamıştı. Profesör yolun sapma ve eğim açılarını tam olarak ölçüyor, ama gözlem sonuçlarını bizimle paylaşmıyordu. Akşam sekize doğru Profesör dur işareti verdi. Biz izlandalılar verilen emirlere anında uyan insanlardık. Verilen direktif üzerine hemen oturdum. Lambalarımızı lav çıkıntılarına astık. Havalandırması iyi olan bir mağaradaydık. Yedi saat süren bu aralıksız inişte hepimiz çok güç harcamıştık. Açlıktan ve yorgunluktan bitkin haldeydik. İçimizde en çok sıkıntı çeken her zamanki gibi Axel'di. Biraz yiyecek çıkartarak bir lav kütesinin üzerine koydum. Hepimiz yemeğimizi iştahla yedik. Profesör ve Axel kendi aralarında derin bir konuşmaya daldılar. Bulduğumuz durumu değerlendirdiklerini düşünüyordum. Suyumuz bitmek üzereydi. En fazla beş gün daha bizi idare edebilirdi. Daha derinlere indikçe artan ısının var olan kaynakları da kurutacağını düşündüğümden işimizin zor olacaktı. Profesör ve Axel'in tartışmalarının arasına bunu da sıkıştırmalarını umuyordum.

9-

Bir sonraki gün, 30 Haziran Salı sabahı saat altıda iniş yeniden başladı. Sürekli lav dehlizini takip ediyorduk. Burası eski evlerde hala görülen ve merdiven yerine geçen eğik düzlemler kadar yumuşak, gerçek bir doğal yokuştur. Profesör ve yeğeni yine arkada kalmıştı. Dehlizin burada sona erdiğini fark edince durdum. İki çıkış yolunun bulunduğu bir kavşağa gelmiştik. Yolların ikisi de karanlık ve dardı. Hangisini izlememiz gerektiğini bilmediğimden diğerlerini bekledim. Biraz sonra yanıma varmışlardı. Profesör dehlizin bittiğini görünce şaşırıp fakat yolunu çok iyi bilen bir kâşif gibi hiç duraksamadan doğudaki geçidi işaret etti. Üçümüz birlikte geçitten içeri girdik. Bu yeni dehlizin inişi çok dikkat gerektiriyordu ve farklı bölümlerden oluşuyordu. Bazı bölümlerde yanlarda kemerler vardı; bir mil ötede ise tavan birikintilerinin altından başımızı eğerek geçmek zorunda kalıyorduk. Duvarların içine girmiş büyük sütunlar görülüyordu; bazı yerlerde ise alçak temel duvarları bunların yerini alıyordu. İnce ve labirent gibi yolların içinde kayarak ilerliyorduk. Isı dayanılabilir düzeydeydi.

Zaman zaman Axel gibi bende yanardağın uykusundan uyanması ihtimalini düşünüyordum. Daha önceki patlamalarda görülen belirtiler henüz ortaya çıkmamıştı ama farkında olmadığımız bir tetikleyici harekete geçmesine neden olursa ne yapardık. Belki de yıllar sonra tekrar Laura'yı görme şansım olurdu. Bu yüzden bile olsa korkmuyordum. Profesör'ün keşif aşkı bizi buralara sürüklemişti. Kendisi de hayran olunacak bir kararlılıkla ilerliyor, kayıyor hatta yuvarlanıyordu.

Akşam altıda, pek yorucu olmayan bir gezintiden sonra, Profesör mola işareti verdi. Pek konuşmadan yemeğimizi yedik ve çok fazla düşünmeden de uykuya daldık. Gece için hazırlığımız oldukça basitti. İçine sarıldığımız bir yolculuk battaniyesi yatağımızı oluşturuyordu. Ne soğuktan ne de beklenmedik bir ziyaretten kaygılanmamıza gerek vardı. Burada mutlak yalnızlık ve tam bir güvenlik vardı. Vahşi veya yırtıcı hayvanlar gibi zararlı hayvanlardan korkmaya gerek yoktu.

Ertesi sabah dinç ve dinlenmiş olarak uyandık ve tekrar yola çıktık. Geçen seferki gibi lavlardan oluşmuş bir yolu takip ediyorduk. Yatay gidiyormuşuz gibi yol gittikçe düzleşiyordu. Sabah saat onda bu durum o kadar belirginleşti ve yorucu olmaya başladı ki yürüyüşümüzü yavaşlatmak zorunda kaldık.

Profesör ve Axel rutin tartışmalarından birini daha yaşadılar. Profesör her zamanki gibi Axel'i dinlemiyor bildiğini okumaya devam ediyordu. Axel'in savunduğu şey her neyse, haklı çıkmasından ve onu inandığı şeyden alıkoymasından korkuyordu belli ki. Yola devam etmemizi işaret etti ve onu takip etmeye başladım. Axel'de bizi kaybetmemek için istemeden de olsa arkamızdan yetişmeye çalışıyordu. Bu labirentin derinliklerinde birimizin kaybolması felaket demektir. Bu yüzden peşimizden gelmesi yapması gereken en mantıklı şeydi.

Öğle olduğunda dehlizin kaya duvarlarının görünümü değişti. Lav örtüsünün yerini keskin taşlar alıyordu. Yerkabuğu artık eğimli ve çoğunlukla düşey olarak yerleşmiş katmanlardan oluşuyordu. Değişikliği Axel'de fark etmişti. Elindeki lambasını duvarlara tutuyor, Profesöre bir şeyler gösteriyordu. Bir an için her şeye itiraz ettiğini düşünmekten vazgeçip acaba yanlış bir yolda mı ilerliyoruz diye düşündüm. Fakat Profesör kendinden oldukça emin hiç taviz vermiyordu. Paramı Profesör ödediği için onu izliyor ve sorgulamıyordum. Belli ki yolun sonunu görmeden doğru olup olmadığını anlayamayacaktık.

10-

Aslında idareli olmak gerekiyordu. Suyumuz üç günden fazla dayanmazdı. Bunu akşam yemeğini yediğimiz esnada tekrar fark ettik. Profesör ve Axel yüzeydeki değişiklikler sebebiyle kraterin bulunduğumuz bölgesinin bir geçiş dönemine ait olduğunu düşünüyorlardı ve bu yüzden kaynak bulmanın çok zor olduğuna inanıyorlardı.

Ertesi gün boyunca, yolumuza devam ettik. Sanki suskunluğum diğerlerine de bulaşmış gibi kimse konuşmuyordu. Yol hissedilir derecede rampa değildi. Hatta bazen aşağı doğru bir eğim hissediliyordu. Zaten pek belirli olmayan bu eğim, profesörün kaygılarını gidermiyordu. Çünkü kraterin aşağısına inmekten çok, tekrar yüzeye çıkıyor gibiydik. Elektrik yatakları duvarların göz kamaştırıcı şekilde parlamasına neden oluyordu. Farklı bir elementten oluştukları belliydi. Kaya duvarları süsleyen eşsiz mermer örnekleri vardı. Bazıları griydi ve gelişigüzel ince beyaz çizgileri vardı, diğerleri açık kiraz pembesi veya kırmızı tabakalarla lekeli sarıydı. Az ilerde, kızıl damarlı daha farklı mermerler yer alıyordu. Profesör ve yeğeninin dediğine göre bu mermerlerin çoğunda, ilkel hayvanlardan izler vardı. Bir nevi geçiş dönemine ait bir bölgedeydik ve türler düne oranla belirgin bir gelişme gösteriyordu. İnsanın en zirvede yer aldığı canlı yaşamının merdivenlerini tırmandığımız gittikçe kesinleşiyordu. Fakat Profesör Lidenbrock bu ayrıntıyla ilgilenmiyor gibiydi. Bu şekilde yolumuza devam ederken akşam oldu.

Cuma günü, artık susuzluğun sıkıntılarını çekmeye başladığımız bir geceden sonra, küçük topluluğumuzla yeniden dehlizin kıvrımlarına daldık.

On saatlik bir yürüyüşün ardından, duvarlardaki mermer değişmeye başlamış olmalıydı ki, lambalarımızdan çıkan ışıkların duvarlara yansımaları ciddi biçimde azaldı. Axel duvara elini dayayıp profesöre bir şeyler söyledi. Yapının değişmeye başladığından böylece emin oldum. Aralarındaki konuşmanın ardından Profesör yemek yemenin zamanı geldiğini belirtti. Yemeği hazırladım. Biraz yiyip payımıza düşen sularımızı içtik. Mataram yarı yarıya doluydu. Üç adamın susuzluğunu gidermek için elimizde kalan bütün su buydu.

Yemekten sonra Profesör ve ben battaniyelerimizin üzerine uzandık ve yorgunluğumuza çareyi uyumakta bulduk. Gözlerimi kapatırken gördüğüm son şey Axel'in hala uyanık olduğuydu.

Cumartesi günü saat altıda yola koyulduk. Yirmi dakika sonra geniş bir çukura vardık. Bu mağaranın eni yüz ayak, yüksekliği yüz elli ayaktı. Arazinin bir yer altı sarsıntısı sonucunda oluştuğu belliydi. Bulduğumuz yerdeki farklılıklar dikkatimi çekiyordu. Birbirinden farklı birçok oluşum bir aradaydı. Bir jeolog bu farklılıkları kolayca açıklayabilirdi ama ne yazık ki bir jeolog değildim.

Mağara, içerisindeki tropikal ısı ve nemin çifte etkisiyle uçsuz bucaksız bir bitki örtüsüyle kaplanmıştı. Buhardan oluşan bir sis, güneş ışınlarının içeri girmesini engelliyordu. Etrafta çok az ağaç vardı. Bitkilerin bir çoğunu ilk defa görüyordum. Bilmediğim bir dönemde, yeni bir dünya tanıyor gibiydim. Sanki dünyanın oluşumunu seyrediyor gibiydim. Profesör'e ayrıntı sormadım; zaten anlatsa da birçoğunu anlamazdım. Bu değişik dünyayı kendimce tanımaya karar verdim. Mağaranın zemini oldukça esnek ve yumuşaktı. Yol üzerindeki çok sayıdaki çatlak ve çöküntü bu sebepten oluşmuş olmalıydı. Bütün bu ayrıntılar maden kömürü yataklarının doğal yollarla nasıl oluştuğunu anlatıyor olmalıydı. Axel'in derin düşüncelerle yatakları yakından incelemesi beni de meraklandırıyor. Biz önce ilerlerken, o bizden uzakta jeolojik incelemelere dalmıştı. Maden içerisinde ciddi bir gaz kokusu vardı. Ruhmkoff aygıtları ile aydınlanmamıza bir kere daha şükrettim. Eğer bu dehlize dikkatsizce elimizde meşalelerle girseydik, gezimiz korkunç bir patlamayla sona erer, gezginlerden de benden de geriye bir şey kalmazdı.

Maden ocağındaki bu gezinti akşama kadar sürdü. Yolun yirmi adım ötesindeki karanlık, dehlizin uzunluğunu tahmin etmemizi engelliyordu ve yolun hiç bitmeyeceğini düşünmeye başlamıştık ki saat altıya doğru karşımıza bir duvar çıktı. Sağında, solunda, altında, üstünde hiçbir geçiş yoktu. Bir çıkmaz yolun sonuna gelmiştik. Profesör hem Axel'in hem de benim de anlayabilmemiz için, hem almanca hem danca, ‘

- Pekala, diye bağırdı. - Böylesi daha iyi. En azından ne yapacağımı biliyorum. Saknussem'in yolunda değiliz. Şimdi geriye dönmekten başka bir şey kalmıyor. Bir gece dinlenelim ve üç güne kalmaz yolun ikiye ayrıldığı yere geri döneriz.

Axel, vazgeçmiş bir ifadeyle Profesöre cevap verdi. Suyumuz kalmadığını hatırlatmış olmalıydı fakat Profesöründe dediği gibi yapacak başka bir şey yoktu. Ya geri dönecek veya burada kadere teslim olacaktık.

11-

Ertesi gün, güneş doğduktan sonra yola çıktık. Acele etmek gerekiyordu. Kavşağa yürüyerek beş gün uzaklıktaydık. Dönüş yolundaki zorlukların üzerinde durmayalım. Profesör, kendini en güçlü olarak hissetmeyen bir adamın öfkesiyle bu acıları perçinledi. Axel şikâyet ederek ve ümitsizliğe kapılarak devam ediyordu. Ben ise baştan beri üzerimden atamadığım kabullenmişliğimle olanlara boyun eğerek.

Axel'in defalarca anlatmaya çalıştığı başımıza geldi ve suyumuz yola çıkışımızın ilk gününde bitti. Yanımızda sıvı olarak bir tek alkol kalmıştı. Boğazımızı cehennem gibi yakan bu içkiyi içmekten başta Axel olmak üzere hiçbirimiz memnun değildik. Gezginler alışkın olmadıkları sıcak ve yorgunluk karşısında yenik düşmek üzerelerdi. Axel yorgunluktan felç olmuş gibiydi. Birçok kez yere yıkılmasına ramak kaldı. O zaman mola veriyorduk; Profesör veya ben elimizden geldiği kadar toparlanmasına yardım ediyorduk. Profesörün de aşırı yorgunluğa ve susuzluğa zor dayandığı belliydi.

Sonunda, 7 Temmuz Salı günü dizlerimizin ve ellerimizin üzerinde sürünerek, yarı ölü bir halde iki dehlizin kesiştiği noktaya varabildik. Axel hareketsiz bir kütle gibi

lavların üzerine uzanarak öylece kaldı. Saat sabahın onuydu. Profesör ve ben duvara dayanarak birkaç parça peksimet yedik. Axel acıdan inliyordu. Biraz sonra Profesör yanına yaklaşp onu kollarının arasına aldı ve bir şeyler mırıldandı. Axel, Profesörün bu şevkatine cevap olarak titreyen ellerini ellerinin arasına aldı. Bu hareketinin üzerine Profesör belindeki matarayı aldı ve Axel'in ağzına yaklaştırdı. Matarasını kaldırarak, bütün suyu Axel'in dudaklarının arasına döktü. Bir yudum su Axel'i birden hayata geri döndürdü. Yol boyu Profesörün matarasını açıp suyu içmeden tekrar kapadığını görmüştüm. Bu an için sakladığını ise ancak o anda anlayabildim. Axel ellerini birleştirerek amcasına minnetini dile getirdi. Profesör akıcı almancasıyla ona bir şeyler söyledi. Çocukcağızın gözleri dolmuştu.

Her ne kadar bu sahnenin içten olduğunu bilsem de, ifadesiz tavrım değişmiyordu. Belki de daha öncede dediğim gibi artık duygularımı kaybetmiştim.

Axel suyun sayesinde biraz rahatlamıştı. Artık konuşabiliyordu. Birden bire Profesör'le tartışmaya başladılar. Axel amcasını ikna edemediği için deliye dönmüş gibiydi. İkisi de birbirine bağıyor arada bir şaşkınlıkla birlikte ses tonlarını da düşürüyorlardı. Ne konuştuklarını anlamıyordum fakat hareketlerinden her birinin diğerini kendi yolunda sürüklemeye çalıştığı açıkça belli oluyordu. Susuzluğumuzun ve yolun zorluğunun yaratacağı tehlikeleri az çok kestirebiliyordum fakat Profesör'e verdiğim sözden dönemeyeceğim ve şu anda da Axel'i ikna edemeyeceğim için susmayı tercih ediyordum. Axel fikirlerine bir ortak bulabilme umuduyla yanıma yaklaştı. Elini elimin üzerine koydu. Kıpırdamadan onu izliyordum. Bana kraterin yolunu gösterdi. Hiç hareket etmedim. Acı çektiği ve umutsuz olduğu her halinden belliydi fakat ben Profesör ne derse onu yapmaya kararlıydım. Sakince onu göstererek başımı salladım.

- Efendim, dedim.

Bu sözümle birlikte, Axel daha da çıldırdı. Bağırmaya bir şeyler söylemeye başladı. Beni kolumdan yakalamıştı. Ayağa kalkmam için çekiştiriyordu. Benimle boğuşuyordu. Profesör aramıza girdi. Axel'i ikna etmeye çalışıyordu. Ne vaat ettiğini bilmiyorum ama konuşmanın sonunda Axel bütün öfkesiyle birlikte diğer geçitten içeri doğru yürümeye başladı.

22-

Bu sefer inişimiz yeni dehlizden başladı. Her zamanki gibi önden gidiyordum. Henüz yüz adım bile atmamıştık ki, Profesör lambasını kaya duvar boyunca gezdirerek bir şeyler söyledi. Duvarların ve zeminin normal dünyadakinden farklı olduğunu ve bu durumun gezginlerimizde derin heyecan ve düşüncelere sebep olduğunu görebiliyordum. Ben bu yapıların değerlerini ve oluşumlarını bilmediğim için sizlere ayrıntıları tasvir edemiyorum fakat bir de gezginlerimizin gözünden görebilseydim; işte o zaman hikâyenin güzelliğini anlatabilirdim.

Saat akşamın sekiziydi. Su hala yoktu. Profesör önden yürüyor; su kaynaklarından gelen çağlıtları duymak için kulak kabartıyordu. Ama hiç ses yoktu. Axel çektiği acılara rağmen durmaksızın yürümeye çalışıyordu. Nedenini bilmiyordum. Muhtemelen profesör onu ikna ederken yaptıkları anlaşmalardan biriydi bu. Sonunda Axel bir çığlık atarak yere düştü. Profesör yanına gitti. Kollarını kavuşturarak ona baktı. Öfkeyle bir şeyler söyledi. Hemen ardından Axel gözlerini kapadı. Susuzluktan ve yorgunluktan baygın düşmüştü. Onu taşıyamayacak kadar yorgunduk. Bizde battaniyelerimizi çıkararak orada dinlenmeye karar verdik. Artık geri dönemeyecek kadar güçsüz kalmıştık. Axel de bunun farkına varmıştı.

Böylece birkaç saat daha geçti. Etrafımızda derin bir sessizlik hüküm sürüyordu, bir mezar sessizliği. Kayalar çok kalın olmalıydı dışarıdan hiçbir ses duyulmuyordu. Fakat mesleğim gereği en ufak bir gürültüye dahi duyarlı olmayı öğrendiğimden, derinlerden bir su sesi duyuyordum. Eğer yorgunluğum yüzünden beynim bana oyun oynamıyorsa, bu kayaların ardında bir yerde su akıyordu. Emin olmadan diğerlerini uyandırmak ve heyecanlandırmak istemedim. Emin olmanın da tek bir yolu vardı. Lambamı bıraktığım yerden alarak dehlizin derinliklerine doğru yola koyuldum.

23-

Yarım saat boyunca dehlizden aşağı doğru yürüdüm. Su sesi ben aşağı indikçe artıyordu. Kayaların arkasında bir şelale varmış gibiydi fakat suyu bir türlü bulamamıştım. Daha ileride bu suyun birleştiği bir nokta olmalıydı fakat diğerlerinden çok fazla uzaklaşmak akıllıca olmayacaktı. Üstelik oraya kadar gidip eli boş kalırsam geri dönmeye yetecek gücüde kendimde bulamıyordum. Geri dönüp Profesör'ü bilgilendirmeye karar verdim. Geri dönüş yoluyla birlikte bir saat sonra tekrar gezginlerin yanındaydım. Profesör uyuyordu. Axel ise yarı uyanık mıydı, yoksa baygın yatıyor muydu anlamak imkânsızdı. Profesöre yaklaştım, elimi omzuna koyarak onu uyandırdım. Profesör kalkarak,

- Ne oldu?' diye sordu.

- Su, diye yanıt verdim.

Bu yanıttan sonra Axel sanki anlamışcasına birden canlanıverdi. Ellerini çırpıp, deli gibi hareketler yaparak 'Wasser! Wasser!'¹¹ diye bağırdı.

Profesör bana dönerek,- Nerede, dedi.

- Aşağıda! diye yanıtladım.

Axel heyecanla ellerimi yakaladı. Suya hala tam anlamıyla ulaşmamış olmamızdan kaynaklansa gerek onun duygularını paylaşamıyordum. Ben ona sakin sakin bakarken o ellerimi sıkıyordu. Yol hazırlıklarımız uzun sürmedi, az sonra eğimli bir geçitte ilerliyorduk. Bir saat sonra yaklaşık iki bin ayak aşağıya inmiştik. O sırada kayaların içinden, uzak bir gök gürültüsüne benzeyen su sesi eskisinden daha güçlü bir şekilde tekrar yükselmeye başladı. Yarım saat daha yürüdük fakat hala kaynağa ulaşmamıştık ve Axel'in ifadelerinden yeniden endişelenmeye başladığımızı anlayan Profesör duyduğumuz seslerin kaynağını açıkladı. Haklı olduğumu söylediğine emindim. Böylece içimize tekrardan umut doldu ve adımlarımızı sıklaştırdık. Biz ilerledikçe ses hissedilir biçimde artıyordu. Uzun süre ses başımızın üstünden geldikten sonra, soldaki duvarın ardında neşeyle sıçramaya ve çağıldamaya başladı. Axel sürekli elini kayaların üzerinde gezdiriyor bir sızıntı veya nem izi arıyordu, fakat nafiye. Yarım saat daha geçti. İki buçuk kilometre daha ilerledik.

Tek başıma çıktığım keşifte buraya kadar gelmemiştim. Dağlarda edindiğim tecrübelerden ve bu bölgenin bazı özelliklerinden, burada yeraltı suları bulunduğunu anlamıştım. Ama bu sıvıyı hiç görmemişim ve ondan içmemişim. Az sonra, eğer yürümeyi sürdürürsek, sesi şimdiden azalmaya başlayan su akıntısından gitgide uzaklaşacağımızı anlamıştık. Geriye döndük. Selin en yakından duyulduğu yerde durdum. Axel duvarın dibine oturdu. Sular iki ayak ötesinde büyük bir güçle akıyordu. Ama duvar bu suya ulaşmamızı engelliyordu. Axel'in yüzündeki ümitsizliği yine fark ettim ve ona cesaret vermek için gülümsedim. Suya ulaşmak

¹¹ Almanca 'su' anlamına gelen sözcük.

için bu duvarda ufak bir delik açmaktan başka çaremiz olmadığını düşünüyordum. Bu delik bizi yerle bir edecek bir göçük oluşturabilirdi! Sel kayanın içinden çıkarak bizi boğabilirdi. Eğer bu yaptığım uyuyan devi yeniden uyandıracaksa öyle de sonumuz gelmiş olacaktı böyle de. Profesörün de aklından başka herhangi bir fikir geçmediğine emindim. Ayağa kalkıp lambayı aldım. Axel'de cesaret bulmuş olacak ümitle peşimden geldi. Kaya duvara doğru ilerledim. Kulağımı kupkuru taşa dayadım, büyük dikkatle dinleyerek gezdirdim. Selin sesinin en yoğun duyulduğu noktayı arıyordum. Bu noktayı soldaki duvarda yerin üç ayak üzerinde buldum. Kazmamı elime almak için doğrulduğumu görünce Axel ve Profesör, ikiside heyecanlandılar ve beni desteklemeye başladılar. Belli ki ben yapmazsam, bu cesareti benden başka kimse göstermeyecekti. İlk darbemle birlikte Axel ve Profesör de benden yardımlarını esirgemediler. Bir süre sonra onlar pes etti ama ben kazmayı sürdürdüm. Susuzlukları sabırsızlığa dönüşmüştü ve kayayı aceleci vuruşlarla neredeyse havaya uçuracaklardı. Ben ise daha tedbirli, sakin ve ölçülü küçük vuruşlarımla kayayı yavaş yavaş oydum, altı parmak eninde bir delik açtım. Selin gürültüsünün arttığını duyuyorduk.

Çok geçmeden kazma, kayanın içine iki ayak derinliğinde girdi. Çalışmaya başlayalı bir saatten fazla olmuştu. Gezinler sabırsızlanmaya başlamıştı. Profesör daha büyük olanaklardan da faydalanmak istiyordu. Axel onu zar zor durdurdu, tam, kazmasını kapmıştı ki birden bir ıslık duyuldu. Duvardan çok hızlı bir şekilde kaynar su fişkırdı ve karşıdaki duvara çarptı. Darbenin etkisiyle yere yıkılırken, bedenime çarpan kaynar su yüzünden acıyla bağırđım. Hemen ardından ellerini fişkıran sıvıya daldıran Axel'de acı dolu bir çığlık attı. Burası bir kaynar su kaynağıydı.

Geçit buharla doluyordu. Burada oluşun dere yer altı kıvrımlarında gözden kayboldu. Birazdan ilk yudum sularımızı içiyorduk. Suyun tadı normal kaynaklardan çok farklıydı fakat şu anda bunun hiçbir önemi yoktu. Gezinler canımıza can katan bu sıvıyı nereden geldiğini sorgulamadan kana kana içiyorlardı. Profesör ilk cesareti gösterdiğim için bu can kurtarıcı dereye benim adımlı vermeyi önerdi.

'Hans-bach' ismini hemen benimsediler. Bach almancada dere anlamına geliyordu. Asla gün ışığına çıkmayacak bu dereye benim ismimin verilmesi onlar kadar beni heyecanlandırmadı. Susuzluğumu aşırıya kaçmadan giderdikten sonra, her zamanki sakinliğimle bir köşeye çekildim.

Axel ve Profesör biraz konuştuktan sonra kaynağın tükenmesinden korkarak deliğı tıkamaya karar verdiler. Tulumu ve mataraları doldurduktan sonra kopmuş parçalarla duvardaki deliğı kapamayı denedim. Kolay değildi. Ellerimiz yanıyor, basınç çok fazlaydı ve çabalarımız boşa gidiyordu. Bir süre uğraştıktan sonra, akan suyun üst bölümünün çok yükseklerine uzandığını ve bu yüzden yüksek basınç oluştuğunu düşünmeye başladık. Profesör'ün yeni ve dâhiyane fikri, deliğı kapamaktan vazgeçmek ve akan suyun bize yol göstermesini sağlamaktı. Böylece ihtiyaç halinde de tekrardan mataralarımızı doldurabilecektik. Axel bu fikri hemen kabul etti. Benim için Profesör'ün söyledikleri zaten emir niteliğinde olduğundan ne söylese karşı çıkmaksızın kabul ederdim.

Gece olduğunun farkına sonunda varabilen profesör birkaç saat dinlenmeyi önerdiler. Az sonra hepimiz dinlenmiş ve serinleşmiş olarak derin bir uykuya daldık.

24-

Ertesi gün başımızdan geçen acıları unutmuştuk bile. Ayaklarımızın dibinde şırl şırl akan bu dere sayesinde artık susamıyorduk. Yemek yedik ve bu tadına doyumaz

sudan içtik. Axel'in neşesi yerine gelmiş, daha bir cesur olmuştu. Artık tek sorunumuz aşağı inmekti.

Gezginlerin takibine göre Perşembe sabahındaydık ve yürüyüşümüz tekrar başladı. Bu yeni dehliz dolambaçlı dönüşleriyle, beklenmedik dönemeçleriyle karmakarışık bir labirent oluşturuyordu. Profesör aştığımız yolu anlayabilmek için özenle pusulasına bakıyordu. Dağcı hislerim aksini söylese de, pusulaya göre hep güneydoğuya doğru gidiyorduk.

Dehliz neredeyse yatay ilerliyordu. Dere ayaklarımızın altında usul usul çağıldayarak akıyordu. Axel arada bir eğilerek, su yatağını okşuyormuş gibi yapıyordu. Her zamanki gibi duygularını çok yoğun yaşıyordu. Profesör ise yolun yataylığına durmadan sövüp sayıyordu. Yolun yataylığı onu da rahatsız etmiş olmalıydı. Ama başka çaremiz olmadığından merkeze doğru ne kadar az ilerlesek de şikayet etmemeliydik. Arada bir yokuş dikleşiyordu. Biz de şırıldayarak hızla akıp giden yol göstericimizle birlikte derinlere iniyorduk.

Özetle o gün ve ertesi gün, yatay doğrultuda oldukça yol kat ettik buna karşın çok az dikey yönde ilerledik.

Axel'in tuttuğu notlara göre, 10 Temmuz Cuma akşamı, Reykjavik'in yüz elli kilometre güneydoğusunda ve on iki kilometre derinlikteydik. Ayaklarımızın altında aniden korkunç bir kuyu belirdi. Profesör kuyu duvarlarının dikliğini hesapladıkça ellerini çırpmadan duramıyordu. Kayaların çıkıntıları gerçek bir merdiven oluşturduğu için aşağı inmemiz kolaylaşacaktı. İpleri her tür kazayı önleyecek biçimde yerleştirdim. İniş başladı. Gezginlerin cesareti gittikçe artıyordu.

Her çeyrek saatte bir ihtiyaç duyduğumuz molayı vermek için durmamız gerekiyordu ve bacaklarımızı esnetmeye çalışıyorduk. Bir çıkıntının üzerine oturarak bacaklarımızı sarkıtıyorduk. Bir şeyler yerken konuşuyor ve dereden su içiyorduk. Hans-bach adını verdikleri bu akıntının incecik akmasına karşın buranın içerisinde bir çağlayana dönüştüğünü söylemeye gerek bile yok. Bunların ötesinde susuzluğumuzu gidermeye yetiyordu.

Daha sonra, Profesör'ün de çevirisiyle Axel'in notlarından öğrendiğim üzere, 11 ve 12 Temmuz'da fayın diye adlandırdığı bu dehlizin on kilometre daha içerisine girmiştik. Yani deniz düzeyinin yaklaşık yirmi kilometre altındaydık. Ama ayın on üçünde öğleye doğru fay çok daha hafif kırk beş derecelik bir eğim almıştı. O zaman yol oldukça sıkıcı ve kolay oluverdi. Başka türlü de olamazdı. Yolculuğumuzun manzarası değişmiyordu.

Sonuç olarak 15 Temmuz Çarşamba günü, yer yüzeyinin otuz beş kilometre altında ve Sneffels'ten de yaklaşık iki yüz elli kilometre uzaklıktaydık. Biraz yorgun olmamıza rağmen, sağlığımız içimizi rahatlatacak kadar iyiydi. İlaç çantasına elimizi bile sürmemiştik.

Profesör pusulanın, kronometrenin, manometrenin ve termometrenin verilerini saati saatine kaydediyordu. Bu notlarla durumumuzu kolayca belirleyebiliyordu. Axel'e söylediği bir cümle yine heyecanlı bir ortam yaratmıştı. Axel bağılıyor elindeki haritada pergelle bir şeyler çiziyordu. Geldiği noktaya bakılırsa şu anda Portland burnunu geçmiştik. Eğer böyleyse açık bir denizin altında yürüyorduk fakat üzerimizdeki kabuk ne kadar kalırsa bundan endişelenmemiz de o kadar gereksizdi. Dört gün sonra, 18 Temmuz Cumartesi akşamı geniş bir mağaraya geldik. Haftayı tamamladığımız için üç gümüş olan ücretimi Profesör hiç geciktirmeden verdi. Ertesi günün dinlenme günü olmasına karar verildi.

25-

Böylelikle ertesi gün alışık olduğumuz yol telaşı olmadan uyandık. Kendimi bildim bileli doğayla iç içe yaşamış olan ben dahi bu mağara adamı yaşamına alışmaya başlamıştım. Artık güneşi, yıldızları, ayı, ağaçları, evleri, kentleri hiç düşünmüyordum. Arada bir aklıma canım yeğenim Victor ve Mathilde geliyordu. Hayatlarının, yola çıktığım gün ki kadar düzenli gittiğini umuyordum.

Mağara geniş bir odadan oluşuyordu. Zemininde sadık dere yavaşça akıyordu. Kaynağından bu kadar uzaklaşınca, suyun ısısı sadece oda sıcaklığı kadar olmuştu ve zorluk çekmeden içilebiliyordu. Yemekten sonra profesör birkaç saati günlük notlarını düzenlemeye ayırmak istedi. Axel ve ikisi derin bir tartışmanın içerisinde daldılar. Aradan birkaç kelimeyi seçebiliyordum. Atlantik okyanusunun altında ilerliyor olmalıydık. Şu anda merkeze yakınlığımızın ne kadar olduğu üzerine tartıştıkları da açıktı. Çünkü Profesör not ettiği açılırları ve eğimleri özenle Axel'e hesaplattırıyordu. Arada bir Saknussem ismini duyuyordum. İzlandalı bir bilim adamı olduğunu daha önce duymuştum fakat ne işler başardığı hakkında bilgim yoktu. Zaten Profesör ve Axel'in de bu yolculuğa neden çıktığını sorsanız o an için hiçbir açıklama getiremezdim. Fakat çok kısa bir süre sonra öğrenecektim ve vesile olan şeyler çok acı verici olacaktı. Başıma gelecekleri önceden bilseydim belki de bu kadar kayıtsız davranmaz ben de Axel gibi Profesör'e karşı çıkardım; veya çıkmaz ve her zaman yaptığım gibi kaderimi kabul ederdim, bilmiyorum.

O akşamı profesör ve Axel'in tartışmalarını dinleyerek geçirdim. Bir ara amcasının Axel'i küçük bir çocuk gibi azarladığına şahit oldum. Zavallı çocuk, hiç bıkmadan fikirlerini savunmaya bir çıkış noktası aramaya devam ediyordu. Fakat Profesör hayatımda gördüğüm en kararlı ve hırslı adamlardan biriydi. Sonunda o da bunu anlamış olacak ki direnmekten vazgeçti.

26-

Bu tartışmaların etkisi olmuş olacak ki Axel artık olaylara daha uyumlu ve olumlu bakmaya başlamıştı. Sorun çıkarmadan peşimizden dehlizin derinliklerine doğru ilerliyordu. Bu durum ilerleyişimizi biraz daha kolay ve çekilebilir bir hale getirmişti.

Dehlizdeki yokuşlar inmemizi kolaylaştırıyordu. Hatta bazıları insanı ürkütecek kadar dikti. Birkaç gün yer kürenin derinliklerine doğru ilerledik. Bazı günler merkeze doğru yedi-on kilometre ilerliyorduk. Bu tehlikeli inişlerde, diğerlerini de ürkütmek için elimden geldiğince soğukkanlı olmaya çalışıyordum. Ayrıca dağcılıktan gelen bir uzmanlığımızda yok değildi. Görevimi ciddiyetle üstlenip, kendimi gezginlerin yolculuğuna adamam onlarda güven yaratmış olmalıydı. Tam bir güvenle beni takip ediyorlardı. Yaşadığımız dünyadan uzaklaştıkça daha da içime kapanıyordum. Sanki günden güne yeryüzüne çıkma ihtimalimiz daha da azalıyormuş hissine kapılıyordum. Yorgunluk ve ümitsizlik hepimizi esir almaya başlamıştı. Sanki suskunluğum diğerlerine de bulaşmıştı.

Axel ve profesörün son tartışmalarını izleyen iki hafta içerisinde başımıza hiçbirimizin belleklerinden silinmeyecek bir kaza geldi. Yine Axel'in tuttuğu kayıtlardan yola çıkarsak 7 Temmuz günü, sürekli inişimiz bizi yüz elli kilometrelik bir derinliğe ulaştırmıştı. O gün dehliz az eğimliydi. Axel en önde yürüyordu. Profesör Ruhmkorff aygıtlarından birini taşıyordu. Diğerleri Axel'deydi. Geçtiğimiz yolları inceliyordu. Ben en arkadan gidiyordum. Bir ara eşyaları omzuma bağlamak için birkaç dakika durdum. Diğerleri ilerledikleri için bir süre karanlıkta yalnız ilerlemek zorunda kaldım. Tuhaf giden bir şeyler olduğunu hissediyordum. Şimdiye

kadar onlara yetişmiş olmam gerekiyordu. Adımlarımı sıklaştırdım. İlerde aygıtlardan birinin ışığını görünce hemen yanına gittim. Bu dipsiz kuyuda kaybolmak isteyeceğim en son şeydi. Oraya vardığımda Profesör hemen kolumdan yakaladı. Endişeli olduğu her halinden belliydi. Gözleri korkuyla büyümüştü.

- Hans, dedi. - Axel! Axel'i bulamıyorum. Bir anda yanımızdan kayboluverdi.

27-

En çok korktuğum şey benim olmasa da Axel'in başına gelmişti. Profesör ne kadar soğukkanlı olmaya çalışsa da endişesini saklayamıyordu. Axel'in aramızda en savunmasız ve güçsüz olması Profesör'ün endişelerini doğruluyordu. Bu dehlizde çok uzun süre yalnız kalırsa, ölmese bile aklını kesin kaybederdi. Bir an için ne yapacağımızı bilemeden birbirimize baktık. Nasıl olmuştu da aynı yolda yürürken birbirimizi kaybetmiştik? Profesör yolun bir yerde ayrılmış olabileceğini ve Axel'in de yanlışlıkla bu yolu seçmiş olabileceğini düşünüyordu. En önden giden Axel olduğu için, buraya varmadan önce mi yoksa sonra mı kaybolduğunu bilemiyorduk. İkiye ayrılarak her iki seçeneği de kontrol edebilirdik. Fakat biz de birbirimizi kaybedersek, işte o zaman yolculuğumuz çekilmez bir hal alabilirdi. Bu yüzden birlikte hareket etmeye karar verdik. Önce tüfekte ateş ede ede aşağı doğru on kilometre kadar ilerledik. Hem Axel'in ne kadar uzakta olursa olsun bizi duymasını sağlamak hem de herhangi bir tehlike varsa kendimizi korumak istiyorduk. Bir yandan Axel'in varlığının işareti olacak bir ışık arıyor bir yandan da ona sesleniyorduk. Aşağı doğru birkaç saat ilerledikten sonra ne Axel'i ne de farklı bir giriş yolunu bulamadığımız için yönümüzü değiştirerek yukarı doğru gitmeye başladık. Oldukça dik olan bu yokuşu yürümek zordu, fakat Axel'i bulabilmeyi o an her şeyden çok istiyorduk. Nereye gideceğimizi bilmeden dehlizin içerisinde yürüyorduk. Bu arayışımız saatler sürdü. Ama yılmıyorduk. Çünkü profesör için Axel'i bulmaktan başka bir seçenek, benim içinse profesörün isteklerinden daha keskin bir emir yoktu. Axel'in yanında üç günlük yiyecek vardı; üstelik matarası da doluydu. Eğer akıllı kullanır ve bu dipsiz kuyuda başına herhangi bir talihsizlik gelmezse birbirimizi bulmak için hala zamanımız ve şansımız vardı. Kimse var mı diye bağırma devam ediyordum. Axel'in beni anlamasını beklemiyordum sesimi duysun yeterdi. Hiçbir ses yoktu. Sonunda bütün geçitlerin ve çatlakların çevreye açıldığı dev bir mağaraya geldik. Yorulmaya başlamıştık. Buradan sonra ne yöne gideceğimizi kararlaştırmak için biraz durakladık. Umudumuzu kaybetmeye başlamıştık ki birden Axel'in sesini duyar gibi olduk.

- Lidenbrock Amca!

Bu ses bütün arayışlarımız boyunca gizli gizli gözyaşlarını silen Profesör'ün elinin ayağının birbirine dolaşmasına yetmişti.

Hemen ardından, - Axel, Axel!, diye bağırma başladı.

Etrafımıza bakınıyor neredeyse onu bulmaya çalışıyorduk. Fakat Axel'in sesi bize çok geç ulaşıyordu. Belli ki dehlizin farklı bir noktasındaydı. Bu koca duvarların arasından ses akımının geçmesi oldukça zor görünüyordu. Sesi bize taşıyan başka bir mekanizma, bir yankı düzeni olmalıydı. Birkaç saniye sonra Axel'in sesi tekrar duyuldu. Profesör'le aralarında konuşmaya başladılar. Neler olup bittiğini anlayamıyordum. Axel'in bulunduğu yeri hesaplamaya çalıştıklarını varsaydım, her anlamadığımda kendimce bir çıkarım yaptığım gibi. Konuşma tamamlanınca Profesör bana dönerek,

- Onu burada bekleyeceğiz Hans. Yedi kilometre uzağımızda olmalı. Ayağa kalkıp aşağı doğru yürümesini mutlaka bu geçitlerden birinin onu bize getireceğini söyledim. Fakat sesi çok bitkin geliyordu. Umarım yanımıza ulaşabilir. Artık dua etmekten başka çaremiz kalmadı.

İnançları çok kuvvetli olan bir insan değildim. Olur da Axel yanımıza ulaşırsa bunu kendi çabasıyla yapacaktı. Profesör'ün yanına oturup beklemeye başladım.

28-

Yola çıktığımızdan beri bütün güçlükleri ustalıklı göğüsleyebilmiştik fakat Axel'in kaybolması profesör ve benim bu yolculuğa ilişkin düşüncelerimizi değiştirmişti. Profesör eskisi kadar heyecanlı görünmüyordu. Sanki bu kaybolmayla ilgili kendini suçluyor gibiydi. Ben ise tehlikenin ne kadar yakınımızda olduğunu daha yeni yeni fark etmeye başlamıştım. Kraterin içerisine doğru yürürken su gibi akıp giden zaman şimdi geçmek bilmiyordu. Hansbach'dan aldığım bir matara suyu Profesör'e uzattım. Saatler süren arayışımız nedeniyle çok yorulmuş, dudakları susuzluktan çatlamıştı fakat o bunun farkında bile değildi. Suyu görünce uykudan uyanmış gibi yüzüme baktı.

- Benim yüzümden oldu Hans. Hepsi benim suçum. dedi.

Konuşmak, içini kemirenleri ortaya dökmek istediği belliydi. Sesimi çıkarmadan yanına çöktüm.

- O hiç gelmek istemedi. Ben zorladım. O eski kitabın içerisinde bulduğumuz parşömen kâğıdını sorgulamadan kabul etmeliydim fakat meraklı kişiliğime mani olamadım. 16.. yüzyılda yaşamış ve şaşırtıcı buluşlara imza atmış İzlandalı simyacı Arne Saknussem'i belki duymuşsundur. Ona ait eski bir not buldum. Bu not, dünyanın merkezinin bu krater olduğunu söylüyordu ve Axel'i buraya gelmek için ben zorladım. Bu yolculuk sayesinde dünyada tanınmış bir bilim adamı olmak istemiştım. Fakat bu gezi en sevdiğim yeğenimi benden alırsa kendimi asla affetmem. diye bir anda kafasındaki bütün düşünceleri döküverdi Profesör.

Demek ki bunca derinlerde aradığımız şey aslında dünyanın merkezi olduğuna inandıkları bir noktaydı. Onların bu yolculuğa çıkmasına bir başka çılgın bilim adamı Arne Saknussem'den kalma bir not sebep olmuştu. Axel'in bu kadar isteksiz olmasının sebebi ise baştan beri bu yolculuğu istememesiydi. Zavallı yavrucak şimdi de bu kara delikte kaybolmuştu.

- Fakat Hans bu yolculuğun gerçek sebebini biz sonuca ulaşana kadar kimse bilmemeli!' dedi Profesör kolumu aniden kavrayarak.

- Elbette! dedim.

Kaldı ki, bunca riski sadece araştırma yapmak için aldıklarına baştan beri inanmamıştım. Amaçları beni ilgilendirmiyordu. Ben aldığım ücrete ve bir an önce bu delikten kurtulmaya bakıyordum.

29-

Beklemeye başlayalı dört saate yakın zaman geçmişti ki, dehlizlerden birinden tıktırlar gelmeye başladığını duyduk. Birkaç dakika sonra küçük küçük taşlar geçidin girişine dökülmeye başladı ve hemen arkalarından büyük kaya parçalarını da getirdiler. Axel'in buradan geleceği belliydi. Profesör'le birlikte neredeyse dikey olan bu dehlizin ağzında beklemeye başladık. Fakat bu kayalarla ne alakası var diye

kumsalın hemen üzerinde, giderek genişleyerek sınırsız bir yüksekliğe ulaşan dev kayalıkların etekleri başlıyordu. Bunlardan bazıları kıyılarındaki sivri ve keskin kenarları yırtarak, dalgaların oyduğu aşınmış burunlar ve köşeler oluşturuyorlardı. İlerde, ufkun sisli zemininde kayaların kütleleri net bir şekilde gözle görülebiliyordu.

Bu, yeryüzündeki kıyıları gibi sınırları belirgin olmayan fakat ıssız ve ürkütücü derecede vahşi görünen gerçek bir okyanustu.

Eğer gözlerimiz bu denizin açıklarını görebiliyorsa, bu en ufak ayrıntıları bile aydınlatan ‘özel’ bir ışıktan dolaydı. Buradaki aydınlık bir güneş veya aya bağlı değildi. Bilimsel açıklaması olan başka bir enerji kaynağıydı fakat bunu açıklamaya bilgim yetmiyordu. Başımızın üzerinde yükselen tavan, istersek gökyüzü de diyebiliriz, büyük bulutlardan, hareket eden ve bazı günler yoğunlaşmanın etkisiyle sel gibi yağmurlar yağmasına neden olabilecek değişken su buharlarından oluşuyor gibiydi. Hava güzeldi ve kaynağını bilmediğimiz bu ışın bize kadar yansıyor. Fakat güneş olmadığına emindim çünkü ışığı ısıtmıyordu. Bunun üzerimizde bıraktığı etki, derin bir hüznün ve kederdi. Yıldızlarla parıldayan bir gökyüzü yerine, bu bulutlu granit tavanın ağırlığıyla ezdiğini hissediyorduk.

Gerçekten dev bir oyuğun içinde hapsolmuştuk. Genişliğini tahmin edemiyorduk, çünkü kıyı uçsuz bucaksız bir şekilde uzanıyordu. Uzunluğu da aynı şekilde; belirsiz bir ufuk çizgisi görüşümüzü kısıtlıyordu. Yüksekliğine gelince kilometrelerce olmalıydı. Bu bulutların nereden geldiği konusunda Profesör ve Axel’in fikirlerini merak etmiyorum değilim.

Bu uçsuz bucaksız yeri tanımlamaya ‘mağara’ sözcüğü tam olarak yetmiyordu. Fakat insanların kullandığı sözcükler dünyanın bu dipsiz bucaksız derinlikleri için yetersiz kalıyordu. Biz burayı Axel gelmeden önce keşfettiğimiz için pek şaşkın değildik fakat Axel şaşkınlıkla bu doğa harikasını izliyordu. Ciğerlerimize dolan oksijenin etkisi onu canlandırmıştı. Dar bir dehlizde kırk yedi gün hapsoldükten sonra, tuzlu bir nemle dolu bu esintiyi içine çekmenin nasıl sonsuz bir zevk olduğunu anlamak zor değildi. Axel az önce içinde bulunduğu karanlık mağarayı terk etmekten hiç pişman olmamıştı ki Profesör’ün koluna girdi ve kıyının kıvrımları boyunca ilerlemeye başladılar. Ben biraz dinlenmeye karar verdim. Axel uyurken etrafta yeterince dolaşmışım. Kıyının sol tarafında, birbirinin üzerine dizilmiş dik kayalıklar olağanüstü derecede etkileyici dev yığınlar oluşturuyordu. Yamaçlarından eşsiz çağlayanlar akıyordu. Küçük dereler yamaçlara doğru yavaşça akıyordu. Bu dereler arasında sanki dünyanın başlangıcından bu yana başka hiçbir şey yapmamış gibi sakince denizin içinde kaybolup giden sadık yol arkadaşımız Hans-bach hemen göze çarpıyordu.

Beş yüz adım ilerde, yüksek bir burnun diğer tarafında, yüksek, sık ve gür bir orman göze çarpıyordu. Bu bir mantar ormanıydı. Yeryüzündeki mantarın dev kalıplara göre biçilmiş haliydi. Mantarların sıcak ve nemli ortamları sevdiğini biliyordum bu sebeple, bu mağarada böyle gelişmiş olmalıydı. Bu mantarların boyu otuz kırk ayak yükseklikteydi, şapkalarının çapı da aynıydı. Binlerce mantar vardı bu ormanda. Işık, sık gölgelerini aşp aşağıya ulaşmıyordu ve her yer bu kubbelerin altında kapkaranlıktı. Ama bu yer altı ülkesinin bitki örtüsü yalnızca mantarlardan oluşmuyordu. Daha ileride çok sayıda başka ağaç, gruplar halinde, soluk renkli yapraklarıyla yükseliyordu. Hepsinin de boyutları şaşılacak derece büyüktü. Profesör’le çıktığımız bu keşif gezisinde onun heyecanı beni de sarmıştı. Açıkçası bu geziden bu kadarını beklemiyordum. Profesör’ün söylediğine göre, ayaklarımızın altında çiğnediğimiz tozlar, yere yayılmış kemikler çok eski çağlarda yaşamış

hayvanların kemikleriydi. Yeryüzünden bu kadar uzakta bir hayat olması dünyanın oluşumu esnasında ne büyük değişikliklerden geçtiğinin kanıtıydı. Profesör için ne büyük bir zenginlikti. Bütün bunları Axel'le paylaşmak için sabırsızlandığımı biliyordum. Bu sebeple onu kıyılarda geziye çıkarmak istemişti. Bir saat sonra mağaraya geri döndüler. Gördüklerinin Axel'i heyecanlandırmasının yanı sıra derin düşüncelerin içine de ittiğini anlayabiliyordum. O gece hepimiz çok garip düşünceler içerisinde uykuya daldık.

31-

Ertesi sabah güne en erken başlayan her zamanki gibi ben oldum. Profesör şimdiye kadar başarılı olabildiğimiz için yolun sonuna kadar devam etmek istiyordu. Hesaplarına göre yatay olarak İzlanda'dan bin yedi yüz elli kilometre uzaktaydık. Yola devam etmek için önümüzde uzanan denizi geçmemiz gerekiyordu. Profesör'ün tahminine göre yüz elli- iki yüz kilometre uzunluğundaydı ve yapacağımız bir sal karşıya geçmemize yardımcı olabilirdi. Bunun içinde birlikte yaptığımız keşif gezisinde rastladığımız çam, köknar, kayınağaçları gibi kuzeyde yaşayan kozalaklı ağaç türlerini kullanacaktık. İşte bu sebeple sabahın erken saatlerinde gerekli malzemeleri toplamak için olağanüstü bu mağarada gezintiye çıktım. Profesör'ün dediğine göre bunlar fosilleşmiş¹² ağaçlardı ve fosilleşmiş ağaçlar taş sertliğinde olduğundan suyun yüzeyinde kalamazlardı fakat bazıları henüz fosilleşmenin başında oldukları için suyun üzerinde kalabileceklerdi. Gerekli özellikteki kalasları toplayarak doğal limanı oluşturan yüksek burnun ardına bıraktım. Kahvaltıdan sonra salı yapmaya başlayacaktım. Dehlize geri döndüğümde Axel tümüyle iyileşmiş, Lidenbrock denizinde duş alıyordu. Kısıtlı kahvaltı menümüzle aram iyiydi; elimizde su ve ateş olduğu için olağan kahvaltılarımıza biraz yenilik katabiliyordum. Tatlı olarak, birkaç fincan kahve hazırladım. Bu zamana kadar içtiğimiz en iyi kahveymiş gibi hissettim.

Kahvaltıdan sonra, Profesör Axel ile birlikte kıyı şeridinde yürümeye başladılar. Bende işe koyuldum. Kısa sürede salı bitirirsem çok fazla vakit kaybetmeden yola koyulabilirdik. Gerekli malzemeleri önceden taşıdığım için direk salı yapmaya başlayabildim. Bu konuda kötü sayılmazdım. Çocukluğumda babam kış için topladığı kalasları bağlarken onu izler, ince odunları da ben bağlardım. Şimdide bu anılarımdan faydalanarak, işimi tamamlamaya çalışıyordum. Sadece biraz daha özen göstermem gerekiyordu o kadar. Kalasları güçlü bir iple birbirine bağlamış ve sağlam bir zemin oluşturmuştum. Bu nemli hava normalden daha fazla yorulmama sebep olsa da iyi ilerliyordum. Böylece bir süre çalıştım. Diğerleri yanımda olmayınca zamanı takip etmek zor oluyordu. Salın yarısını tamamlamıştım ki kaşiflerimizin yanına yaklaştığını gördüm. Belli ki Axel niyetimizi öğrenmişti. Ama artık eskisi kadar tepki vermeden kabullenebiliyordu. Biraz gün ışığı ona da güç vermiş olmalıydı. Bu yolculuktan onlar kadar beklentim olmadığı için bir an önce bitmesini diliyordum. Gördüklerim beni şaşırtsa da kardeşim ve yeğenimin neler yaptığı konusundaki endişelerim daha baskın geliyordu.

Ertesi gün, Profesör ve yeğeni araştırmalarına ve gördükleri üzerine tartışmalarına devam ederken bende önemli gelişme kaydetmiştim. Beklediğim gibi salı bitirmek uzun sürmemişti. Akşama doğru tamamlamıştım. Boyu on ayak, eni de beş ayaktı. Önceden planlanmamış bu salı suya attığımızda Lidenbrock Denizi'nde sakin bir şekilde yüzmeye başladı.

¹² Uzun süre önce canlılığını yitirmiş, ölü

32-

13 Ağustos günü, güzel bir sabaha uyandık. Hızlı ve daha az yorucu olan yeni bir yolculuğa başlayacaktık. Yan yana konmuş iki kalastan oluşan gemi direği, seren¹³ yerine geçen üçüncü bir kalas, battanilerimizden yapılma bir yelken salın donanımını oluşturuyordu. İplerimiz de eksik değildi. Hepsisi de sağlandı.

Saat altıda Profesör denize açılma işaretini verdi. Yiyecekler, eşyalar, araçlar, silahlar ve kayaların arasından mataralara doldurduğumuz kayda değer miktardaki tatlı su salın üzerindeki yerlerini almıştı.

Yüzen taşıtımı yönlendirmemi sağlaması için bir dümen de yapmıştım. Dümene geçtim. Axel bizi kıyıda tutan palamarı¹⁴ çözdü. Yelkeni gideceğimiz tarafa yönlendirdik ve hızla denize açıldık. Yeni yerlere isim vermeyi çok seven Profesör, tam küçük limanı arkada bırakacağımız sırada buraya Axel'in adını vermek istedi fakat Axel, Graüben ismini önerdi. Böylece limanın adı Graüben oldu. Graüben, baştan beri tahmin ettiğim gibi Axel'in endişelerinin sebebiydi. Almanya'da onu bekleyen sevdiceğiydi.

Meltem kuzeydoğudan esiyordu. Arkadan esen rüzgarla oldukça hızlı bir şekilde ilerliyorduk. İçerideki basınçlı havadan olsa gerek sanki yelkene güçlü bir vantilatör tutuluyordu.

Bir saat geçtikten sonra Profesör hızımızı yaklaşık olarak hesaplayabilmişti. Böyle ilerlemeyi sürdürürsek, yirmi dört saatte en az yüz elli kilometre ilerlemiş, çok geçmeden de karşı kıyıya ulaşmış olacaktık. Kuzeydeki kıyı şimdiden ufuk çizgisinde kaybolmaya başlamıştı. Kıyının iki kolu, gidişimizi kolaylaştırmak ister gibi genişliyordu. Gözlerimizin önünde uçsuz bucaksız bir deniz uzanıyordu. Bir süre sonra, kara tamamen gözden yitip gitti, bütün işaret noktaları da kayboldu. Salın dümeninden çıkan köpüklü su da olmasa, yerimizde saydığımızı düşünecektik.

Öğleye doğru, dalgaların üzerinde yüzen uçsuz bucaksız yosunlar ortaya çıktı. Salımız görme yetimizin dışında kalan ve dev yılanları andıran bu değişik yosunlar boyunca ilerliyordu. Akşam oldu, fakat daha öncede fark ettiğimiz gibi havanın aydınlığında hiçbir azalma olmadı. Demek ki burada sürekli bir aydınlık vardı.

Akşam yemeğinden sonra, Axel direğin dibine uzandı ve çok geçmeden rahat bir uykuya daldı. Ben dümende kımıldamadan oturuyordum. Rüzgârı arkadan aldığımız için salı yönetmem gerekmiyordu. O yüzden kendi haline bırakmıştım.

Graüben limanından çıktığımız sırada Profesör, Axel'e 'seyir defteri' tutma görevini vermişti. Böylece bu tuhaf deniz yolculuğunda başımıza gelen her şey kayıtlara geçmiş olacaktı. Gördüğü her şeyi, bütün izlenimlerini her ayrıntısına varana kadar yol boyunca kaydetmeye başlamıştı bile.

14 Ağustos Cuma günü, öğleye doğru, ipin ucuna iğne geçirerek bir olta hazırladım. Böylece hem beklemenin sıkıntısından kurtulmayı hem de farklı bir şeyler yemeyi umuyordum. Oltaya bir et parçası takarak denize attım. İki saat boyunca hiçbir şey vurmadı. Bir ara bu sulara canlı yaşamadığını düşünecek gibi oldum fakat aynı anda olta da bir hareketlenme oldu. Oltayı sudan çektiğimde birlikte çırpınan bir balık da geldi.

¹³ Yelkenli gemilerde üzerine dört köşe yelken açmak ve işaret kaldırmak için direğe yatay olarak bağlanan gönder

¹⁴ Gemileri iskele, rıhtım veya şamandıraya bağlamaya yarayan kalın halat

Profesör, - Bir balık! diye bağırdı.

Sonra Axel'le birlikte balık üzerine derin bir tartışmaya daldılar. Cinsini çözmeye çalıştıklarına bahse girebilirdim. Dakikalar süren bu tartışmadan sonra sorun çözüldü ve oltaya tekrardan yem takıp denize attık. Bu okyanus kesinlikle balık doluydu, çünkü iki saatte çok sayıda değişik türlerde balıklar tuttuk. Her yeni tür, yerbilimcilerimizin büyütecinden geçiyordu tabii ki. Bu umulmadık balık avıyla birlikte yiyecek çeşidimiz de arttı. Bir süre bu şekilde yolculuğumuza devam ettik. Axel aldığı notların arasında kaybolmuş, hiç sesi çıkmıyordu. Sanki bir rüyada gibiydi. Bir ara neredeyse saldan düşüyordu. Son anda onu yakalayarak dalgaların arasına düşmekten kurtardım. Onun bu rüya hali Profesör'ü korkutmuştu.

- Delirdi mi acaba? diye bağırdı.

Sonunda Axel kendine geldi. Delirmemişti fakat derin bir rüyadan uyanmıştı. Eğer tahminleri Profesör'ü yanıltmıyorsa karaya çıkmak üzereydik. Fakat hala karayı göremiyorduk. Ufuk çizgisi bulutlara karışıyordu.

33-

15 Ağustos Cumartesi günü deniz tekdüzeliğini koruyordu. Herhangi bir kara parçası görünmüyordu. Ufuk çizgisi oldukça geride kalmış gibiydi. Axel yorgundu, Profesör'ün ise hiç keyfi yoktu. Dürbünüyle yüzeydeki bütün noktaları gözlemliyor ve kızgın bir şekilde kollarını kavuşturuyordu. Sal olağanüstü bir hızla ilerlediği halde dürbününü gözlerine götürüyordu. Denizin beklediğinden büyük çıktığının farkındaydım. Profesör'ün planladığı dünyanın merkezine, yani daha derinlere doğru ilerleyeceğimize dümdüz bir okyanusta yol alıyor olmamız onu rahatsız ediyordu. Artık bende Profesör'ü ve onun hırslarını tanımaya başlamıştım. Bu kaygıları anlamakta gecikmeyen Axel'de Profesör'ün yanına yaklaşarak bir şeyler sordu. Her zaman olduğu gibi, Profesör söylediklerine çıkışmakta gecikmedi. Bazen söylediklerini anlamadığım için seviniyordum. Böylece kimse benden bu gergin ve ilgimi çekmeyen sohbetlere dahil olmamı bekleliyordu.

Zaten bir süre sonra Axel'de genel olarak yaptığı gibi Profesör'ü kendi haline bıraktı. Akşam saat altıda, bir hafta daha tamamlandığı için ücretimi istedim ve Profesör üç gümüşü elime saydı.

16 Ağustos Pazar günü de yeni bir şey yoktu. Hava aynıydı. Profesör suyun derinliğini ölçmeye çalışıyordu. En ağır kazmalardan birini, iki yüz kulaç aşağı sallandırdığı en uzun iplerden birinin ucuna bağladı. Fakat dibini bulamadı. İpi geri toplamakta oldukça zorlandık.

Kazma tekrar sala ulaştığında, üzerindeki derin izler hemen gözüme çarptı. Demir parçası sanki iki sert cismin arasında büyük bir kuvvetle ezilmiş gibiydi. Bu uçsuz bucaksız denizin içinde bir canlı yaşamaması anormal olurdu bu yüzden çok şaşırdığımı söyleyemeyeceğim. Yine de önlem almak gerekebilirdi. İzleri diğerlerine de gösterdim.

- Dişler dedim, fakat benim dilimi anlamadığı için Axel şaşkın bir ifadeyle yüzüme baktı.

Sonra Profesör'e baktık fakat derin düşüncelerde olduğu için o an aramızda değil gibiydi. Axel tekrar bana döndü. Dişlerimi göstererek, ağzımı açıp kapayarak anlatmaya çalıştım. Hareketlerim şaşkınlığını arttırdı ve demiri daha yakından incelemeye başladı. Nihayet diş izlerini oda fark etmişti. Gözleri yerinden çıkacakmış gibi büyüdü. Denizin altında dünya üzerinde bulunmayan bir canlıyı

uyandırmıştık. Birkaç saatlik uykudan sonra biraz sakinleşebildik. Tekrar dümenin başına geçtim. Başımıza bir şey gelmeden bu denizi aşmak istiyordum.

Ertesi gün, dişlerle ezilmiş kazmanın etkisini hala üzerimizden atabilmiş değildik. Daha önce bir demiri ezebilecek büyük dişlere sahip olan bir hayvanla hiç karşılaşmamıştım, bu sebeple boyutlarını tahmin edemiyordum fakat ortaya çıktığı takdirde hepimizi bir solukta yutabileceği kesindi. Axel derin düşünceler arasında not almaya devam ediyordu. Profesör de kazmayı inceledikten sonra bakışlarını uzun uzun okyanusta gezdirdi. Hepimiz benzer kaygı ve düşünceleri paylaşıyorduk. Su altı mağaralarında yaşayan bu hayvanlardan birinin sudan fırlayarak üzerimize atlamasından korkuyorduk. Fakat diğerlerinin bu tarz konularda daha fazla tecrübe ve bilgisi olduğu için, tehlikenin boyutlarını tahmin edebiliyorlardı. Bu da benden daha fazla gerilmelerine neden oluyordu. Yüzlerinden okuyabiliyordum. Bir ara gözlerimiz salın üzerindeki silahlarda birleşti. İyi durumda görünüyorlardı. Profesör de başıyla yaptığımızı onayladı.

Daha şimdiden dalgaların üzerinde oluşan çalkalanmalar, derindeki katmanlarda bir kargaşa olduğunu gösteriyordu. Tehlike yakındaydı. Uyanık kalmak gerekecekti.

18 Ağustos Salı günü, bu okyanusta gece hiç olmadığı için akşamın geldiğini göz kapaklarımızın ağırlaşmasından anlıyorduk. Nöbet sırası bana geldiği için Axel uyudu. Dümene geçtim. Profesör'ü uyku tutmadı. Deniz üzerindeki istikrarlı gidişimiz devam ederken, dalgaların boyutları da giderek artmaya başlamıştı. Havada gözle görülür bir değişiklik olmadığından bu dalgalanmaların denizdeki canlılardan kaynaklandığını düşünüyordum. İki saat kadar sonra beş yüz metre¹⁵ kadar ötemizde suya batıp çıkan siyahımsı bir kütle gözüme çarptı. Dalgaların sebebi gözle görülmeye başlamıştı. Sonra birden sal, anlatılmaz bir gücün etkisiyle sudan kalktı ve olduğu yerden kırk metre kadar öteye fırladı. Bu korkunç sarsıntıyla Axel uyandı. Profesör de neye uğradığını şaşırmıştı.

- Ne oluyor? diye bağırdı. - Karaya mı yanaştık?

Onlara karşımızdaki siyah kütleği gösterdim. Bakar bakmaz bağırmaya başladılar. Bu kütlelinin ne olduğuna dair çeşitli tahminleri vardı. Profesör bana da söylüyordu her birini; Dev bir domuzbalığı, pek sık rastlanmayan büyüklükte bir deniz kertenkelesi, daha ilerde dev bir timsah, kocaman yüzgeçleriyle bir balina. Hepimiz bu deniz canavarı sürüsü karşısında şaşkın, donakalmış ve korkmuştuk. Doğaüstü boyutları vardı ve içlerinden en küçüğü bir diş darbesiyle salı paramparça edebilirdi. Yakınımızdaki bu tehlikeden kaçmak için dümeni rüzgara kırmak istiyordum; fakat diğer yanda daha az tehlikeli olmayan başka düşmanları fark ettim; kırk ayak büyüklüğünde bir kaplumbağa ve dev başını dalgaların üzerinde sallayan otuz ayak büyüklüğünde bir yılan.

Kaçmak imkansızdı. Bu sürüngenler yaklaşıyordu. Salın etrafında, büyük bir hızla dönüyorlardı; Etrafımızda aynı noktada buluşan çemberler çiziyorlardı. Axel tüfeği eline aldı fakat bu hayvanların gövdelerini kaplayan pulların üzerinde bir kurşun nasıl bir etki yaratabilirdi ki?

Korkudan dilimiz tutulmuştu. Yaklaşmaya başladıklarında aslında sadece iki hayvan olduğunu fark ettim. Axel tüfeğini ateş etmek için doğrulttu fakat onu durdurdum. Böyle bir hareket birbirine saldırmak üzere olan bu iki hayvanın bütün ilgisini

¹⁵ Kaynak metinde *Toise* diye adlandırılan yaklaşık iki metre, altı kadem uzunluğundaki bu ölçü birimi hesaplanarak yaklaşık birimler verilmiştir.

üzerimizde toplayabilirdi. İki canavar salın yüz otuz metre kadar ilerisinden geçip birbirlerine saldırdılar ve öfkeleri bizi fark etmelerine engel olmuştu. Salın iki yüz altmış metre kadar ilerisinde kavga başladı. İki canavarı açık seçik görüyorduk. Axel yanıma yaklaşarak diğer hayvanlarında savaşa girdiğini söylemeye çalışıyordu. Tek tek gördüklerini bana da gösteriyordu. Bakmaya devam ettikçe, gördüğümüzü sandığımız bu hayvanların aslında sadece iki canavarın gövdesinden oluştuğunu anladım. Hayır manasında başımı salladım.

- İki tane dedim.

Axel her zamanki gibi anlamadı. Profesör ona bir şeyler açıkladı. Bu canavarların birisinde domuzbalığının burnu, kertenkelenin başı, timsahın dişleri vardı. İşte bu yüzden yanılmıştık. Diğerleri ise kaplumbağa kabuğuna gizlenmiş bir yıldı. Profesörün dediğine göre bu hayvanlar ilkel çağlardan kalmaydı.

Bu hayvanlar tarif edilemez bir öfkeyle birbirlerine saldırıyorlardı. Sala kadar sıçrayan sudan dağlar meydana getiriyorlardı. Yirmi kere alabora olma noktasına geldik. İnanılmaz şiddetli ıslık sesleri duyuluyordu. İki yaratık birbirine dolanmıştı. Birini diğerinden ayırt edemiyorduk.

Bir, iki saat geçti. Kavga aynı hırsla devam ediyordu. Hayvanlar sırayla sala doğru yaklaşıp tekrar uzaklaşıyorlardı. Kıvıldamadan, ateş etmeye hazır bir halde bekliyorduk. Aniden gözden kayboldular. Uzun bir süre geçti.

Sonra birden dev gibi bir baş dışarı çıktı. Bu yılan gibi olandı. Canavar ölümcül yaralanmıştı. Kocaman kabuğu artık görünmüyordu. Yalnızca uzun boynu havaya kalktı, suya düştü, yeniden kalktı, büküldü, dev bir kırbaç gibi suyun üzerinde şakladı ve kesilmiş bir solucan gibi kıvranıyordu. Sular kayda değer uzaklıklara sıçırıyordu. Gözlerimizi kör ediyordu. Çok geçmeden sürüngenin can çekişmesi sona erdi, hareketleri yavaşladı, kıvrınması durdu ve yılanın kopan parçası hareketsiz bir kütle gibi sakinleşen dalgaların üzerine uzanıp kaldı.

Diğerine gelince, geri dönecek miydi? Bilmiyorduk.

34-

Neyse ki, şiddetli esen rüzgar, bize bu savaş sahnesinden çabucak kaçma fırsatını verdi. 19 Ağustos Cuma günü ben hala dümendeydim. Kavga yüzünden içine daldığı düşüncelerden kurtulan Profesör yeniden sabırsızlıkla denizi gözlemeye koyuldu.

Yolculuk olağan tekdüzeliğine geri döndü. Dün olanlardan sonra bu durumdan hepimiz memnunduk.

Ertesi gün hava sıcaktı. Saatte on yedi kilometre hızla ilerliyorduk. Öğlene doğru çok uzaklardan bir gürültü duyuldu. Ne olduğunu anlamadık. Salın direğine tırmandım ama hiçbir tehlike göremedim. Okyanus ufuktaki çizgisine kadar dümdüzdü.

Üç saat geçti. Profesör, Axel'in uğultunun uzaklardaki bir çağlayandan geldiğini düşündüğünü söyledi, fakat ikimizde aynı fikirde değildik. Eğer bu bir çağlayanın sesi olsaydı akıntının da hızlanması gerekirdi fakat suda hiçbir kıpırtı yoktu.

Her halükarda, birkaç kilometre ötede, rüzgarın estiği tarafta gürültü çıkaran bir şeyler olduğu kesindi; çünkü yaklaştıkça uğultular büyük bir şiddetle duyuluyordu. Bu sesler gökyüzünden mi yoksa okyanustan mı geliyordu? Axel çağlayan olma düşüncesini ölçmek ister gibi suya boş bir şişe attı fakat yerinden bile kıvıldamadı.

Bir saat daha kadar geçtikten sonra herhangi bir değişiklik olup olmadığını görmek için kalkıp, direğe tutunarak ucuna tırmandım. Bakışlarım, okyanusun salın önünde çizdiği yay şeklindeki daireyi taradı ve bir nokta üzerinde durdum. Gözlerimi dikip daha dikkatli baktım. Güneyde dalgaların üzerinde yükselen dev bir su sütunu vardı. Sesin oradan geldiği belliydi.

Aşağı inip, kolumu suyun olduğu yere uzattım ve - Orada aşağıda.’ dedim.

Profesör dürbünü alarak uzunca bir süre gösterdiğim yöne doğru baktı, sonra - Evet, evet, diye bağırdı.

Sonra durumu Axel’e de açıkladı. Axel bunun deniz canavarlarından biri olma ihtimaline karşın salı diğer yöne çevirmemizi anlatmaya çalışıyordu fakat Profesör, - Yola devam edelim, dedi.

Axel bana doğru döndü. Ben kesin bir kararlılıkla dümeni sabit tutuyordum. Sonuçta parayı kim ödüyorsa onun sözü geçerdi. Emir kuluydum. Buraya uzaklığımız en az altmış kilometreydi.

İlerlemeye devam ediyorduk. Biz yaklaştıkça su demeti daha da büyüyordu. Akşam saat sekizde, on kilometreden bile az kalmıştı. Tepelik bir araziye andıran siyahımsı bir nesne denizde küçük bir ada gibi uzanıyordu. Bir canavarsa bile uyuyormuş gibiydi ve hiç kıvıldamıyordu. Sanki deniz onu kaldıramıyor ve dalgalar gelip böğrüne çarpıyordu. Su sütunu beş yüz ayak kadar yükseye fıskırıyor sonra kulakları sağır eden bir gürültüyle yağmur gibi dökülüyordu. Biz de ne olduğunu bilmediğimiz bu dev kütleyle doğru gidiyorduk. Birden Axel dehşete kapıldı ve daha ileri gitmek istemedi. Yelkenin iplerini kesmeye kalkıştı. Tam o sırada bu kütlelerin bir adacık olduğunu fark ettim.

- Adacık, dedim.

Profesörde arkamdan tekrar etti. Axel inanmamış gibi fıskıran suyu gösteriyordu.

- Gayzer¹⁶,’ dedim.

İzlanda’da böyle şeylere rastlamak mümkün olduğundan adını bilmekte gecikmemiştim. Profesör coşkuyla dediklerimi onaylıyordu. Axel başta yanıldığını kabul etmek istemese de bu doğal gerçek karşısında o da teslim oldu. Yaklaştıkça su demetinin boyutları da büyüyordu. Adacık hepimizi yanıltacak kadar büyük görünüyordu. Yüksekliği yirmi altı metre kadar vardı. Adanın sonunda bir gayzer görkemle yükseliyordu. Arada kulakları sağır eden patlamalar oluyordu.

Profesör, - Yanaşalım, dedi.

Fakat salı bir anda batırabilecek olan bu sağanaktan özellikle kaçınmak gerekiyordu. Ustaca bir hareketle adacığın ucuna yanaştım. Axel ve Profesör karaya atladı. Herkes molada üstüne düşeni yaptı. Gezginler etrafı inceleyip, gayzerden çıkan suyun sıcaklığını ölçtüler. Ben bu molayı salı biraz elden geçirmekle kullandım. Canavarların kavgası esnasında biraz yıpranmış görünüyordu. Profesör bu adacığa yeğeninini adını verdikten sonra güneydeki sarp kayaların etrafından dönerek denize açıldık. Axel’in hesaplarından yola çıkan Profesör beni de bilgilendirdi. İngiltere’nin altındaydık.

35-

¹⁶ Düzenli veya düzensiz aralıklarla, suları yukarı doğru fıskırarak patlama yapan bir sıcak su kaynağı. (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Gayzer>)

Ertesi sabah, yani Axel'in notlarına göre 21 Ağustos Cuma sabahı, görkemli gayzer gözden kaybolmuştu. Rüzgar kuvvetini arttırmıştı ve Axel Adacığ'ından hızla uzaklaşmıştık. Uğultular da yavaş yavaş kesildi. Havadan bahsetmek gerekirse öncesine göre biraz değişecek gibi görünüyordu. Nemden dolayı bulutlar fark edilir derecede alçalmış ve zeytin yeşiline çalan bir renk almışlardı. Gökyüzündeki elektrik akımı yaklaşan bir fırtınayı müjdeliyordu. Dünyadaki herkes gibi fırtına öncesi huzursuzluk hepimizde hissediliyordu ama alışıldığı üzere en çok Axel'i etkilemişti. Güneyde biriken bulut kümeleri ürkütücü bir görüntü oluşturuyordu. Hava ağır, deniz ise sakindi.

Uzaktaki bulutlar, tuhaf bir düzensizlik içerisinde yığılmış üstüste yığılmışlardı. Gittikçe şişiyor, boyutları büyüdükçe sayı olarak azalıyorlardı. Ağırlıkları yüzünden ufuk çizgisinden uzaklaşamıyorlardı ama yükseklerdeki hava akımının itmesiyle yavaş yavaş birleşiyor, kararıyor ve korkunç görünümlü tek bir katman oluşturuyorlardı. Gökyüzündeki elektrik akımından olsa gerek, Axel'in saçları diken diken olmuştu.

Sabah saat onda, fırtına belirtileri daha da kesinleşti. Rüzgar yatışmıştı. Az önceki bulut, içinde kasırgalar saklayan dev bir su tulumuna benziyordu. Yaklaşan fırtınanın farkında olan Axel dayanamayıp amcasına bir şeyler söyledi ve parmağıyla gökyüzünü işaret etti. Fakat profesör hiç cevap vermeden sadece omuz silkti.

Sessizlik oldu. Rüzgar durdu. Sal dalgasız ve koyu renkli denizin üzerinde kıpırtısız duruyordu. Axel gözünü salın yelkenine dikmişti. İndirmemizi istiyordu fakat Profesör şiddetle karşı çıktı. Bağırıyor, sağ eliyle ilerileri gösteriyordu. Ölmek pahasına da olsa amacından vazgeçmek istemediği belliydi. Söylediklerini henüz tamamlamamıştı ki, güney ufkunun birdenbire görünümü değişti. Birleşen buharlar suya dönüştü ve birdenbire kasırga koptu. Karanlık ikiye katlandı. Axel bu zorluklara rağmen not almaya devam ediyordu.

Sal sıçrayıp havalanıyordu. Profesör boylu boyunca yere serildi. Axel sürünerek ona doğru gitmeye çalışıyordu. Ben bu fırtınadan kurtulmanın tek yolunun dikkatli ve çevik olmak gerektiğini bildiğim için dikkatimi saldan ayırmıyordum. Hareket etmiyordum. Kasırganın öne savurduğu uzun saçlarımın uçları ışıklı tutamlar halinde diken diken olmuştu ama umurumda değildi. Çünkü ufacık bir kontrol kaybı veya dikkatsizlik salı alabora edebilirdi. Yelken direği yıkılmamak için direniyordu. Yelkense patlayacak gibi şişmişti. Sal büyük bir hızla ilerliyordu. Axel yelkeni göstererek bağırıyor, indirmemiz gerektiğini işaretlerle bana anlatmaya çalışıyordu. Fakat bu akıllıca olmazdı. Yelken en azından hangi yöne gideceğimizi belirliyordu. Eğer indirsek bu kasırgada kaybolurduk. Profesör hemen karşı çıktı. Bende başımı hafifçe sallayarak Axel'e, - Hayır, dedim.

Yağmur ufkun önünde uğuldayan bir şelale oluşturdu fakat bize ulaşmadan önce bulut tabakası birbirinden ayrıldı. Deniz kaynamaya başladı ve elektrik akımı da ona katıldı. Gök gürültülerine, yıldırımlar eşlik ediyordu. Sayısız şimşek, oluşan patlamaların ortasında bir araya geldi. Buhar kütlesi parlaklaşmaya başladı. Eşyalarımızın veya silahlarımızın metal bölgelerine çarpan dolu taneleri ışıklar saçıyordu. Işıktan gözlerimiz kamaşıyor, yıldırımların çatırtısı kulaklarımızı sağır ediyordu.

(Hikayemizin bu bölümünde, fırtınadan ötürü Axel notlarını tam alamamıştı. Fakat hangi günde olduğumuzu takip edemediğimden onun notlarından faydalanmaya devam etmemin daha iyi olacağını düşünüyorum.)

23 Ağustos Pazar günü hala ölçülemez bir hızla sürükleniyorduk. Gece korkunçtu. Fırtına yavaşlamıyordu. Gürültülerin ve hiç durmayan bir patlamanın ortasında hayatta kalmaya çalışıyorduk. Kulaklarımız kanyordu. Bir kelime bile konuşamıyorduk.

Şimşekler durmadan devam ediyordu. Aşağıdan yukarı doğru jet hızıyla yükselen ve mağaranın kubbesine çarpan zigzaglar görülüyordu. Bazı şimşekler çatallaşıp ayrılıyordu. Diğerleri ise ateş topu şeklini alıyor sonra bomba gibi patlıyorlardı. Her yeri kaplayan gürültüden dolayı bu şimşeklerin sesi duyulmuyordu. Axel'in notlarına göre sesler insan kulağının algılayabileceği limit yoğunluğunu aşmıştı. Sayısız su sütunu atmosferde yükseliyor ve köpürerek geri dökülüyordu. Dümeni oynatmamaya çalışıyordum fakat nereye gittiğimizi bilmiyorduk. Profesör salın ucunda boylu boyunca yatıyordu. Isı ikiye katlanmıştı.

Ertesi gün de durum hiç değişmeden devam ediyordu. Yorgunluktan ölüyorduk. Ben olduğum yerde duruyordum. Sal yön değiştirmeden güneydoğuya doğru ilerliyordu. Axel Adacığ'ndan beri bin kilometreden fazla yol almıştık.

Öğlen fırtınanın şiddeti iki katına çıktı. Salın üzerindeki eşyaları sıkıca bağlamamız gerekiyordu. Aynı şekilde bizlerde bağlandık. Dalgalar başımızın üzerinden geçiyordu. Üç günden beri tek bir söz etmek bile imkânsızdı. Ağzımızı açıyor, dudaklarımızı oynatıyorduk; fark edilir tek bir söz bile çıkmıyordu. Direk kulaklarımıza konuştuğumuzda bile birbirimizi duyamıyorduk.

Profesör Axel'in yanına yaklaşmış bir şeyler söyledi. Daha konuşmaları henüz bitmişti ki, salın kenarında ateşten bir küre belirdi. Salın direği ve yelken bir bütün halinde yerinden uçtu ve inanılmaz bir yüksekliğe ulaştılar.

Korkudan donup kaldık. Yarı beyaz yarı gök mavisi olan yirmi beş cm¹⁷ civarında bir bomba büyüklüğündeki küre, fırtınanın etkisiyle şaşkıncu bir şekilde dönerek salın üzerinde yavaş yavaş dolaşıyordu. Oradan oraya gitti, salın bir kenarına çıktı, yiyecek çantasının üzerine atladı, yavaşça indi sonra tekrar zıpladı ve barut kutusunu sıyırıp geçti. Gözlerimi ayırmadan hareketlerini izliyordum. Kutuya çok yaklaşırsa havaya uçabilirdik. Fakat ışıldayan küre oradan uzaklaşarak bana, sonrasında kaçmak için dizlerinin üzerinde emekleyen Profesör'e, oradan da ısı ve ışığın etkisiyle titreyen solgun Axel'e doğru yaklaştı ve ayağının dibinde dönmeye başladı. Axel ayağını çekmeye çalıştı fakat başaramadı.

Havayı, boğazımızı ve ciğerlerimizi yakan bir gaz kokusu kapladı. Boğuluyorduk. Elektrikli küre saldaki bütün metalleri mıknatıslandırmıştı. Araçlar, aletler, silahlar keskin bir tıkırtıyla birbirlerine çarparak sallanıyordu. Axel'de, ayakkabısının çivileri salın tahtasına çakılı demir bir plakaya şiddetle yapıştığı için, ayaklarını çekemiyordu.

Sonunda Axel, küre ayağını ve onu çemberinin içine sürükleyeceği sırada büyük bir çaba harcayarak ayağını çekti.

Yoğun bir ışıkla birlikte küre patladı. Fıskıran alevler üzerimizi kapladı. Sonra her şey söndü. Profesör salın üzerine uzanmıştı. Axel bayılmıştı. Ben hala dümendeydim. Salın kontrolünü kaybetmenin en büyük hata olacağını

¹⁷ Ç.N. Özgün metinde 'Dix pouces' olarak verilen ölçü biriminin İngilizcedeki karşılığı 'ten inches' dir. Bir inçin karşılığı Türkçede 2.54 cm olduğu için bu değer üzerinden hesaplama yapılarak çevrilmiştir.

düşünüyordum. Fakat içime giren elektrik yüzünden ateş kusuyordum. Nereye gittiğimizi bilmiyorduk.

25 Ağustos Salı günü de fırtına sürüyordu. Hala denizdeydik ve hesaplanamayan bir hızla ilerliyorduk. Axel uzun bir baygınlıktan sonra ayıldı. Ben daha iyi hissediyordum. Şimşekler çakmaya devam ediyordu. Çok fazla yol kat etmiştik.

Yeni bir gürültü duyuldu. Kayalara çarpan denizin sesi olmalıydı.

36-

Sal hiç hız kaybetmeden kıyıdaki suların altında gizlenmiş kayalara çarptı. Çarpmanın şiddetiyle her birimiz bir tarafa savrulduk. Saldan düşmemek için dümene sarıldım. Profesör salın sağlam kalan kenarında baygın yatıyor, salla birlikte suya batıp çıkıyordu. Axel uyanıktı fakat bilinci kapalı gibiydi. Suya düşen eşyalar suyun üzerinde yüzüyorlardı. Ayakları üstünde durabilen tek insan ben kaldığım için salı kıyıya yanaştırma görevi bana kaldı. Cesur olmazsam topluca ölecektik. Saldan kalan halatlardan birini dümene diğer ucunu da kendime bağladım ve suya atladım. Kıyıya yakın olduğumuz için biraz çaba sarf ettikten sonra sahile varabildim. Bağladığım ipi çekerek salı kıyıya yanaştırdım ve oraya sabitledim. Düşmek üzere olan Profesör'ü sahilde dalgaların ulaşamadığı bir yere taşıdım. Axel için geri döndüğümde dalgaların arasına yuvarlandığını gördüm. Kendinde olmadığı için sivri kayalara çarpıp parçalanabilirdi. Hemen yakınındaki salın geriye kalan parçasının üzerine atlayıp onu sudan çıkardım. Onu da Profesör'ün yanına taşıdım.

Daha sonra dağılmış saldan geriye kalan eşyaları kurtarmak için kızgın dalgaların dövdüğü kayalıklara geri döndüm. İlk olarak yiyecekleri çıkardım. En temel ihtiyacımız bu olacaktı. Sonra hemen yakınındaki aletleri sahile çektim. Çantalar dağıldığı için aletlerde birçok eksik vardı. Son olarak ilginç bir şekilde zarar görmemiş olan barut kutusunu da sahile çıkardım. Silahlar hiç görünür de yoktu. Bunları bile toparlamam bir saate yakın sürdüğü için eksik parçaları daha sonra toparlamaya karar verdim. Biraz güç toplamak için yemek yememiz gerekiyordu.

Bu arada yağmur bardaktan boşanırcasına yağmaya devam ediyordu fakat iki kat daha fazla şiddetli yağması fırtınanın sona ereceğini haber veriyordu. Üst üste yığılmış bazı kayalar bizi gökyüzünden gelen bu sele karşı koruyorlardı. Hepimizin güce ihtiyacı olduğunu düşündüğümden yiyecek hazırladım. Axel üç gecedir uyumadığımız için bitkin düşmüştü. Yiyeceklere dokunmadan uykuya daldı. Profesör ve ben bir şeyler yedikten sonra uykuya daldık.

Ertesi sabah yine oldukça erken uyandım. Hava harikaydı. Gökyüzü ve deniz ortak bir uyum içerisinde durulmuştu. Profesör ve Axel hala uyuyordu. Güzel havadan faydalanarak eksik olan eşyalarımızı toplamak için tekrar kıyıya gittim.

Eşyaların bazıları kıyıya vurmüştü. Üç saatlik bir çalışmadan sonra silahlar dışında neredeyse her şeyi tekrardan toparlayabildim. Silahları bir türlü bulamamıştım. Bulduklarım arasında şunlar vardı:

- İndiğimiz derinliği hesapladığımız manometre,
- Hiçbir hasar görmeden kurtarabildiğim pusula, kronometre ve termometre.
- Merdivenler, ipler, kazmalar, taşçı kazmaları
- Dört ay yetecek kadar yiyecek

Uykudan uyanan Profesör ve yeğeni yanıma geldiklerinde topladığım yığınla eşyayı düzgün bir şekilde sahile yerleştiriyordum. Profesör neşeli görünüyordu. Axel ise düne nazaran daha az yorgundu. Topladığım araç gereçleri ve yiyecekleri gören Profesör derin minnet duygularıyla elimi sıktı. Yaptıklarımın boşa olmadığını bilmek beni de memnun etmişti. Eşyaları tek tek kontrol edip Axel’le konuşmasını tamamladıktan sonra yanıma gelerek bundan sonrası için gerekli talimatları verdi. Dört ay yetecek yiyeceğimizin olmasından dolayı yola devam etmeye karar vermişti. Benim seçme hakkım olmadığından söyleneni itirazsız kabul ettim. Fırtınanın granit havzalar¹⁸ içerisine doldurduğu yağmur sularını toplayarak yedek suyumuzu oluşturacaktık. Böylece susuz kalmaktan korkmamıza gerek olmayacaktı. Salı da, bir daha kullanmamızı ummasına rağmen, elimden geldiğince onarmamı söylemişti. Çünkü buradan tekrar çıkmamız gerekmeyeceğine inanıyordu. Yemekten sonra gerekli işlemlere başlayacaktık. Konuşmamız bittikten sonra, yüksekteki buruna doğru ilerledim. Bende yiyecekleri alarak onlara katıldım. Yemeğimiz kurumuş et, peksimet ve çaydan oluşuyordu. İhtiyaçlar, açık hava ve bunca hareketlilikten sonra iştahımız açılmıştı. Yemek esnasında Profesör ve yeğeni nerede olduğumuzu ve geçtiğimiz denizin büyüklüğünü hesaplamaya çalıştılar. Yazdıkları notlara göz attığımda, geçtiğimiz yerlere verdikleri isimlerden ve sayılardan bunu kolayca anlayabiliyordum. Salın fırtınada nereye savrulduğunu anlayamamış olacaklar ki, pusulaya bakmak için aletleri koyduğum kayaya doğru ilerlediler. Profesör canlı ve neşeliydi. Ellerini ovuşturuyordu. Tavırlar takınıyordu. Gerçekten gençleşmişti. Axel’de arkada onu takip ediyordu. Bende sofrayı toplayıp peşlerine düştüm.

Kayalıklara varınca, profesör pusulayı aldı, yatay bir şekilde yere koydu ve sağa sola hareket ettikten sonra manyetik çekimin etkisiyle hareketsiz kalan iğnesini gözlemledi.

Profesör pusulaya baktı, sonra gözlerini ovuşturdu ve bir daha baktı. Şaşkınlıkla Axel’e döndü. Pusulayı incelemesini işaret etti. Axel’de şaşırıp kalmıştı. Ben de bir göz attım. İğnenin ucu kuzeyi gösteriyordu fakat güneyde olmamız gerekiyordu.

Axel pusulayı tekrar salladı, inceledi. Oldukça iyi görünüyordu. İğneyi ne tarafa döndürürsek döndürelim, tekrar bu beklenmedik yönü gösteriyordu.

Böylece şüphe etmemize gerek kalmamıştı. Fırtına esnasında rüzgar biz fark etmeden yön değiştirmiş ve salı ardımızda bıraktığımız kıyıya geri getirmişti.

37-

Profesör’ü ele geçiren duygu karmaşasını anlatmak imkansızdı: şaşkınlık, inanamama ve son olarak öfke. Karşı tarafa geçmeye çalışmanın yorgunluğu, üzerine gittiğimiz tehlikeler, hepsi yeniden başlayacaktı. İleri gideceğimize geriye gitmiştik.

Profesör hemen kendini toplayarak kendi dilinde bir şeyler söylenmeye başladı. Profesör’ü artık tanıyordum bu sebeple tekrar yola koyulmak isteyeceğine emindim. Bana söylediği gibi salı elimden geldiğince onarmış neredeyse bitirmiştik. Birkaç parça fosilleşmiş ağaçla sağlamlaştırmıştım. Yelken de yerini almış rüzgarda dalgalanıyordu.

Otto Lidenbrock bir kayanın üzerinde ayakta duruyor, öfkeyle konuşmasını sürdürüyordu. Sonunda Axel dayanamayıp sözünü kesti. Her zamanki tavrıyla ona bir şeyler açıklamaya çalışıyordu. Konuşmasını aralıksız on dakika boyunca

¹⁸ Havza yer kabuğundaki kıvrımların çukur, alçak yerlerine verilen ad.

sürdü. Profesör ilk defa sözünü kesmemiştir. Çünkü dikkat etmiyor, bu konuşmanın tek bir kelimesini bile duymuyordu.

- Sala! diye bağırdı.

Axel boşuna uğraşıyordu. Profesör'ün kafasına koyduğu şeyi yapacağını hala kabullenememiştir. Profesör yanıma gelip, eşyaları sala yüklememi söyledi. Biraz daha bulunduğumuz yeri keşfetmek istiyordu. Buraya geri dönmemizin sebebinin kader olduğuna inanıyor ve her şeyi keşfetmeden gitmek istemiyordu. Ertesi sabah erkenden yola çıkacağız dedi. Efendimin söylediğini hiç itirazsız yerine getirmeye başladım. Bende yola çıkmak için gerekli bütün eşyaları ve çantaları sala yükledim. Hava yeterince açıldı ve kuzey batı rüzgarı güzel esiyordu.

Axel benim bu itaatkârlığımdan rahatsız oluyordu fakat ben bu kısa sürede Profesör'ü ondan daha iyi tanımıştım. Üstelik itiraz bile etsek yararı yoktu. Bir çıkış yolu bulmamız gerekiyordu. Geldiğimiz yolu ancak tırmanarak geri dönebileceğimizden neredeyse imkansızdı.

Sonunda teslim olup, salın üstündeki alışılmış yerine geçiyordu ki, Profesör onu durdurdu ve yarın yola çıkacağımızı söyledi. Kaderine boyun eğdiğini gösteren bir hareket yaptı.

Profesör'ün etrafı keşfetme isteği anlaşılır bir şeydi. Kuzey kıyılarına geri dönmüş olduğumuzu bilsek bile yola çıktığımız yerle aynı yerde değildik. Şu Axel'in tatlı Graüben'inin adını verdikleri liman daha batıda olmalıydı. İki yerbilimci için karaya indiğimiz bu yeni bölgeyi incelemekten daha mantıklı bir şey olamazdı. Ben salın gözden geçirilmesi gereken yerleriyle ilgilenirken, onlar da keşfe çıktılar.

38-

(Bu bölümde kendi gözlerimle şahit olmadığım fakat Axel'in gezi defterindeki belirleyici notları bana aktarırken, Profesör'ün özellikle eklememi istediği ilginç bir anıdan aklımda kalanları sizlerle paylaşacağım.)

Ben salı tamir ederken onların çıktığı keşifte yolculuğumuzun en ilginç olayları başlarına gelmiş. Fırtınanın sürüklediği bu kıyıları bir öncekinden oldukça farklıymış. Bulduğumuz noktadan yaklaşık bir kilometre kadar yürüdüktan sonra bitki örtüsü değişmeye başlamış. Pek çok yerde çukurlar ve tepecikler varmış. Bu sebeple yürümekte zorluk çekmeye başlamışlar. Sonra birden kemiklerle kaplı bir bölgeye varmışlar. Uçsuz bucaksız bir mezarlıkmış bu. Üst üste yığılmış kemiklerden oluşan tepeler art arda göz alabildiğine uzanıyorlarmış. Yaklaşık beş kilometrelik bir alan boyunca kemik yığınları varmış. Toz haline dönüşmüş bu kemik kalıntıları toprağın üzerini kaplıyormuş. Profesör toprağı eşeleyip etrafı incelerken bir insan kafatası bulmuş. O ana kadar bu kemiklerin hayvanlara ait olduğunu düşünen Profesör ve yeğeni gözlerine inanamamışlar. Profesör bu insan iskeletinin kendisinde yarattığı heyecanla, kuramlar ve varsayımlar hakkında uzun bir konuşma yaptıktan sonra, bu iskeletin sahibinin beyaz bir ırktan geldiğine, dev olmadığına, yaşının ise kemikleri alanı dolduran hayvanlara eşit olduğuna kanaat getirmiş fakat nasıl bu kraterin derinliklerine geldiğine dair hiçbir açıklama bulamamış.

Bu düşünceler arasında iki kilometre kadar daha ilerlemişler ve karşlarına bir orman çıkmış fakat bu orman bir önceki gezilerinde rastladıkları mantar ormanı değilmiş. Yeryüzünde eş benzeri olmayan palmyeler, çamlar, selvilere ve başka türlerden birçok ağaç varmış. Bu bitkilerin hepsi renk bakımından solgun ve daha çok kahverengi tonlarındaymış. Yaprakları bile yeşil değilmiş. Profesör ormanı

incelemek istemiş fakat aynı anda Axel onu kolundan tutup çekmiş çünkü ağaçların arkasında hareket eden dev gölgeler görmüş. Bunlar ilk çağdan kalma file benzeyen dev hayvanlarmış. Üstelik bu sefer fosil değil, kanlı canlı. Daha gördüklerinin etkisinden kurtulamamışken Profesör biraz ötede insana benzeyen bir yaratık görmüş. Axel'e göstermiş fakat her zamanki gibi yeğeni kabul etmek istememiş. Fakat sonra ağaca yaslanmış bu dev hayvan sürüsünü güden devi görünce gerçeği kabul etmek zorunda kalmış. Evet! Bu daha önce buldukları iskeletle uzaktan yakından alakası olmayan on iki ayak uzunluğunda, canavarlara söz geçirebilen bir devmiş. Manda başı büyüklüğünde bir başı ve ilkçağ fillerininkine benzer gerçek bir yelesi varmış. Elinde değnek görevi gören çok büyük bir sal parçasını sallıyormuş. Profesör ve yeğeni bu koca dev onları görmesin diye hemen oradan uzaklaşmaya bakmışlar fakat gördükleri manzara karşısında o kadar şaşırılmışlar ki benim bulunduğum koya doğru koştuklarını sanarak farklı yollara sapmışlar. Bu devden yeterince uzaklaştıklarını düşündükleri bir noktada durup nerede olduklarını anlamaya çalıştıkları sırada yerde paslı bir hançer bulmuşlar. Başta bunun bana ait olduğunu sanmışlar fakat üzerindeki pas öyle eskiymiş ki Profesör bunun en az iki yüz üç yüz yıllık bir hançer olduğunu hemen anlamış. Bu hançerin kendileri gibi buraya araştırma yapmaya gelmiş bir gezgine ait olabileceğini düşünmüşler ve bunu bir işaret varsayarak dehlize dönüşebilecek en ufak bir çatlağı bile incelemeye başlamışlar. Böyle araştırmaya devam ederken kıyının iyice daraldığı bir yere gelmişler. Burada iki kaya çıktısı arasından karanlık bir geçidin ağzı görünüyormuş. Burada, granit bir düzlem üzerinde, yarı yarıya okunan iki gizemli harf varmış.

Bu harfler A.S'ymiş. Bu bana daha önce de bahsettiği izlandalı ünlü simyacı Arne Saknussem'i simgelediğinden bu dehlizin dünyanın merkezine gittiğine inanmışlar. Axel hemen dehlizin içerisine bakmak istemiş fakat Profesör onu durdurmuş. Önce beni bulup salı kıyıya getirmek istemiş. Sonrasında hep birlikte yola çıkma kararı almışlar.

(Buradan sonra ki olaylara kulaktan dolma değil de yaşayarak tanık olduğum için anlatmama eskiden olduğu gibi devam edeceğim.)

39-

Gezginler geri döndüklerinde ben salın tamirini bitirmiş, yola çıkmak için gerekli her şeyi hazırlamıştım. Sala yerleştirilmemiş tek bir kutu kalmamıştı. Profesör denize açılmayacağımızı, bunun yerine yeni bir dehliz bulduklarını ve daha derine inebileceğimizi açıkladı. Salın üzerindeki yerlerimizi aldık ve yelken açtık. Kıyı şeridinden ayrılmadan bahsettikleri Saknussem burnuna doğru yöneldim.

Rüzgâr, kıyının çok yakınında seyreden böylesine küçük bir sal için uygun değildi. Birçok yerde demirli çubukların yardımıyla ilerlemek gerekiyordu. Sık sık suyla aynı hızda uzanan kayalar yüzünden, uzun dönüşler yapmak zorunda kaldık.

Üç saatlik deniz yolculuğundan sonra, sonunda akşam altıya doğru karaya çıkmaya elverişli bir yere ulaştık. Önde Axel, arkada Profesör ve ben sırayla karaya atladık. Bir daha deniz yolculuğu yapmak istemeyen Axel hala endişeli görünüyordu. Bir an önce dehlizden içeri girmek için sabırsızlanıyordu. Fakat Profesör, ip merdivenleri hazırlamamız gerekip gerekmediğini öğrenmek için bu yeni dehlizi incelemeyi önerdi.

Profesör Ruhmkorff aygıtını çalıştırdı; Salı kıyıya bağlayıp, bıraktık. Zaten dehlizin girişinin kıyıya uzaklığı yirmi adım bile değildi ve bizim küçük grubumuz, başta Axel olmak üzere vakit kaybetmeden içeri girdik.

Dehlizin ağız neredeyse çember biçimindeydi ve yaklaşık beş ayak çapındaydı. Alt tarafı toprak zemine değdiği için hiç zorlanmadan ilerleyebiliyorduk. Neredeyse yatay bir rota izliyorduk. Altı adım kadar ilerledikten sonra yolculuğumuz dev bir kaya parçası tarafından yarıda kesildi. Aşılmaz bir engel tarafından aniden durdurulmamız karşısında Axel öfkeyle bağırdı. Kayanın sağını solunu, altını üstünü iyice araştırdık. Ne bir geçit ne de bir yol ayrımı vardı. Duvarın tüm noktalarını lambanın ışığında inceliyordum. Axel eğilip kütlenin altına baktı fakat hiç aralık yoktu. Kabul etmek istemiyordu fakat tüm geçiş umutlarından vazgeçmek gerekiyordu.

Axel yere oturdu, Profesör büyük adımlarla geçitte geziniyordu. Ben de bir geçiş bulamayınca onların yanına çömelmiş, bir sonraki adımın ne olacağını kararlaştırmalarını bekliyordum. İlk defa Axel en az Profesör kadar istekliydi. Yenilgiyi kabul etmiyor çözüm yolu arıyordu. Bir süre hiçbir şey anlamadan konuşmalarını dinledim. Yine şu ünlü izlandalı Saknussem'ın adını duyuyordum. Kesinlikle bu geçitten nasıl geçtiğini tartışıyorlardı. Axel dehlizin duvarlarını inceliyor, tavanda büyük izler bırakan yeni çatlakları gösteriyordu. Hareketlenmeler bu kayanın daha önce burada olmadığını, zaman içerisinde yolu kapattığını gösteren kanıtlardı.

Sonunda kayayı aşmak gerektiğinde karar kılındı. Taşçı kazmalarıyla engeli yerinden oynatamayacağımıza kanaat getirdiler ve Profesör barut kullanmak gerektiğini söyledi. Barutları yerleştirmek için kayayı biraz oymak gerekiyordu.

- Hans, işe koyulalım! diye bağırdı Profesör.

Sala gittim ve az sonra maden ocağı açmaya yarayan bir kazmayla geri döndüm. Bu azımsanacak bir iş değildi. Top barutundan dört kat daha güçlü olan yirmi beş kilo pamuk barutunu alacak büyüklükte bir delik açmak söz konusuydu. Çalışmaya başladım. Axel ve Profesör de fitil yapıyorlardı.

- Gececeğiz! diye mırıldanıyorlardı.

Gece yarısı, madencilik çalışmamız tamamen son buldu. Pamuk barutu açtığım deliğe doldurulmuştu ve fitil dehlizin içinden geçerek dışarıda son buluyordu.

Bu olağanüstü düzeneği harekete geçirmek için sadece bir kıvılcım yeterliydi.

- Yarına kalsın, dedi Profesör.

Aynı fikirdeydim. Bütün heyecanına rağmen Axel'in kadere boyun eğmekten başka çaresi yoktu. Onun için çok uzun sürecek olan altı koca saat daha beklemek zorundaydı.

40-

Ertesi gün, yani notlara göre 27 Ağustos Perşembe günü, bu yer altı yolculuğunun unutulmayan bir günü oldu. Yürekllerimiz büyük bir korkuyla çarpmadan hatırlayamadığımız bir gün. O andan itibaren, aklımız, sağduyumuz, ustalığımız artık bir işe yaramayacak ve biz de yerkürenin olaylarının elinde oyuncağa dönecektik.

Saat altıda hazırдық. Granit kabuğun içerisinde barutla geçit açma zamanı yaklaşıyordu.

Fitili ateşleme onurunu Axel üstlenmek istedi. Biz hiçbir eşyayı indirmediğimiz salda bekleyecektik ve bunu yaptıktan sonra bize katılacaktı. Etkilerinin sadece granit

kayanın içerisinde kalmama ihtimali bulunan patlamanın tehlikesinden korunmak için kıyıda kaçacaktık.

Hesaplarımıza göre, ateşi barutun olduğu deliğe ulaştırmadan önce fitilin on dakika kadar yanması gerekiyordu. Yani Axel'in sala geri dönebilmesi için yeterli zaman olacaktı.

Hızlıca yemek yedikten sonra, Axel kıyıda kalırken, ben ve Profesör sala çıktık. Axel fitili tutuşturmasına yarayacak yanan bir el feneri taşıyordu.

Profesör gidip fitili yakmasını, sonra hızla geri dönmesini söyledi. Onun için endişeleniyordu. Axel hemen dehlizin girişine yöneldi. Fenerinin kapağını açtı ve fitilin ucunu yakaladı. Profesör kronometresini eline aldı.

- Hazır mısın? diye bağırdı.

- Hazırım.

Ve ateşle komutunu verdi. Axel ateşe temas eder etmez cızırdayarak yanmaya başlayan fitili hızlı bir şekilde ateşin içine soktu ve koşarak kıyıya geldi. Sala atladı. Var gücümle iterek Salı denize attım. Sal elli metre kadar uzaklaştı.

Hepimizin endişeyle beklediği bir andı. Profesör gözünü kronometrenin iğnesinden ayırmıyordu. Sonra birden geriye doğru saydığını düşündüğüm bir şeyler söyledi ve durdu. Neler oluyordu?

Patlamanın sesini duymadık. Fakat kayaların şekli gözlerimizin önünde birdenbire değişti; bir perde gibi açıldılar. Dipsiz bir uçurumun kıyının ortasında açıldığını fark ettik. Sersemleyen deniz, salımızın sırtında dik olarak yükseldiği, dev bir dalgaya dönüştü.

Elimizden hiçbir şey gelmiyordu.

Hesaplayabildiğimiz kadarıyla, bir, iki saat geçti. Birbirimize yardım ediyor, salın dışına savrulmamak için el ele tutuşuyorduk. Sal yüksek duvarlara çarptıkça şiddetli sarsıntılar oluyordu. Neyse ki bu çarpıntılar çok nadir oluyordu ki bundan dehlizin dikkate değer şekilde genişlediği sonucunu çıkarıyordum. Burasının şu ünlü gezginin yolu olduğu kesindi. Fakat buradan yalnız inmek yerine, düşüncesizliğimiz yüzünden bizimle birlikte bütün denizi de sürüklemiştik.

Yüzüme çarpan rüzgardan hızımızın çok yüksek olduğunu anlayabiliyordum.

Biraz aydınlık olsa en azından nereye gittiğimizi görebilirdik. Son elektrik aygıtımız da patlama esnasında kırılmıştı. Yerden feneri aldım. Rüzgara arkamı dönüp, ceketimi de kalkan olarak kullanarak yakmayı deneyebilirdim. Sonunda işe yaradı ve feneri yakmayı başardım. Karanlıkta fenerin ışığıyla yüzüm aydınlandı. Ateşi sönecekmiş gibi titrese de tüyler ürpertici karanlığı biraz olsun aydınlatıyordu.

Dehliz genişti. Işığın yetersiz oluşu her iki duvarı da aynı anda görmemize izin vermiyordu. Bazı ters akıntılar yüzünden sal bazen dönerek ilerliyordu. Sal dehlizin duvarlarına yaklaşıncaya Axell fenerin ışığını korumaya çalışıyordu ve hızımızı süregelen küçük çizgiler gibi görünen kaya çıkıntılarında yola çıkarak tahmin etmeye çalışıyordu; sanki bir çeşit hareket eden çizgi ağıyla çevrelenmiş gibiydik. Hızımızın ölçüsünü bilemiyordum. Birbirimizi duyamadığımız için Profesör'e soramıyordum.

Yeğeniyle birlikte fırtına esnasında kırılmış olan yelken direğinden kalan parçaya dayanmış şaşkın bakışlarla olanları izliyorlardı. Hiçbir insan gücünün durdurmaya yetmeyeceği bu akımın hızında boğulmamak için sırtlarımızı rüzgara dönmüştük.

Böylece saatler geçiyordu. Durumumuzda bir değişiklik yoktu, ama bir olay içinde bulunduğumuz durumu daha da karmaşık bir hale getirmişti.

Axel ile birlikte salın üzerindeki biraz düzenlemeye çalışırken, sala yüklediğimiz eşyaların büyük bir kısmı, denizin hiddetle üzerimize saldırdığı sıradaki patlamada kaybolmuştu. Elimizde tam olarak neler kaldığını anlamak için Axel eline feneri alarak araştırmaya başladı. Gereçlerden sadece pusula ve kronometre kalmıştı. İp merdivenler ve halatlardan geriye sadece kırık yelken direğinin etrafına dolanmış bir parça kablo kalmıştı. Ne bir kazma ne de çekiç vardı. Daha da kötüsü sadece bir günlük yiyeceğimiz kalmıştı.

Axel şaşkınlıktan ne yapacağını şaşırarak, salın aralıklarına, levhaların birleşme yerlerini ve kalasların en küçük köşelerini araştırıyordu. Fakat hiçbir şey yoktu. Yiyeceklerimiz bir parça kurutulmuş et ve birkaç peksimetten oluşuyordu.

Afallamış bir şekilde bakakaldı. Aslında yiyeceğin hiçbir önemi yoktu, çünkü bu fırtınadan sağ çıkmamız neredeyse imkânsızdı. İdareli kullanırsak bu yiyecekler bizi iki gün idare ederdi. Onun açlık ve yorgunluğa benim kadar dayanıklı olmadığını biliyordum fakat bir iki gün aç kalmaktan kimse ölmezdi. Bu süre içerisinde sular çekilir, bizde yiyeceklerimizi aramaya çıkabilirdik. Ne de olsa eğer suya düştülse bu girdapla birlikte bizim olduğumuz yere gelecektirdi.

Axel bir an bakışlarını Profesör'e çevirdi. Durumu ona da anlatmak istediği belliydi. Sonra birden susmayı tercih etti. Profesör'ün soğukkanlılığını bozmak istemiyordu.

Tam bu sırada, fenerin ışığı alçaldı ve gittikçe azalarak söndü. Fital sonuna kadar yanmıştı. Yeniden zifiri karanlık oldu. Hala bir meşalemiz vardı fakat o da çok uzun

süre yanmazdı. Sonunda küçük bir çocuk gibi karanlığı görmemek için gözlerimi kapattım.

41-

Gözlerimi açtığımda etraf hala zifiri karanlıktı; fakat bu sefer kulakları sağır eden gürültü yok olmuştu. Nerede olduğumu bilmiyordum fakat fırtına dinmiş olmalıydı. Son meşaleyi de düşerken kaybetmişim. Profesör ve Axel'de buralarda bir yerde olmalıydılar. Sonra bunun mümkün olmadığını düşündüm çünkü Axel bu karanlıkta benimle birlikte olsaydı çoktan deliye dönmüş, çılgınlar gibi bağıyor olurdu. Fakat etrafımda hiç ses yoktu. Etrafta gezinmek için bir adım ileri attım ve ayağım sert bir şeye çarptı. Bu içinde bulunduğum dehlizin duvarları olmalıydı. Bu kadar dar mıydı burası?

- Profesör! Axel! Burada mısınız?

Hiç ses yoktu. Resmen kapana kısıлып kalmışım. Kafamı karşımdaki duvara dayayıp ne yapacağımı düşünmeye başladım. Nasıl çıkacaktım buradan. O sırada duvarın diğer tarafından bir ses duydum. Küçük bir kız çocuğuydu bu. Bilmediğim bir dilde şarkı söylüyordu. Bu nasıl olabilirdi? Bunca kilometre yerin dibinde yaşayan insanlar mı vardı yoksa? Duvarın arkasında neler olduğunu hem merak ediyor, hem de korkuyordum. Dünya yaşamından bu kadar uzakta, yerin dibinde ilkel kalmış bir yaratıkla karşılaşmam oldukça muhtemeldi. Elimle karşımdaki duvara dokundum. Kalınlığını ölçmek istiyordum fakat o anda duvar sandığım şeyin bir tahta parçası olduğunu anladım. Hatta bu bir kapıydı. İleriye doğru iterek açmaya çalıştım. Merakıma yenik düşmüştüm. Hem bu kör kuyuda ne kadar kalabilirdim? Bir çıkış yolu bulmam şarttı. Karanlıkta etrafımı göremediğim için açmakta zorlanıyordum. Tıkırtılarımı duymuş olsa gerek kız çocuğunun da sesi kesilmişti. Kapı biraz zorladıktan sonra yavaşça açıldı. Önce içeriden gelen yoğun bir ışık haznesi yüzüme çarptı. Haftalardır gün yüzü görmediğim için biraz afalladım, sonra ışıkların arasından bir çift ela gözün bana baktığını fark ettim. Birkaç saniye sonra gözlerim ışığa alıştı ve etrafı daha net görmeye başladım. Burası bir evin odasıydı. Çok şık mobilyalar ve tablolarla dekore edilmişti. Duvarda eskitme ahşaptan bir saat vardı. Küçük kız, dolap kapısının çaprazında durmuş, dolaptan çıkan bu iri yarı ve hiç tanımadığı adama şaşkınlık ve korkuyla bakıyordu. Kafası bedenine oranla iki kat daha büyük, sarışın, beş yaşlarında hilkat garibesi gibi görünen bu kız beni derinden etkilemişti. Muhtemelen bu kadar yerin dibinde gelişmesi pek düzgün olmamıştı.

- Merhaba, sana zarar vermek istemiyorum, dedim fakat küçük kız beni anlamıyordu.

Sonra büzülen dudaklarından iki hecelik bir sözcük çıktı. Kimsenin onu duymadığını fark ederek daha yüksek sesle ağlamaya ve bağırmaya başladı. Birilerini çağırmaya çalıştığını anlamışım. Önce ne yapacağımı bilemedim. Belki gelecek insanları da beklemeliydim. Normal dünyadan bu kadar uzakta, benden daha iyi standartlarda yaşayan bu canlıları merak ediyordum. Daha sonra bunun tehlikeli olabileceğine karar verdim ve odanın camına doğru koştum. Dışarıdaki bahçeyi görünce içim rahatladı. Herhangi bir boşluğa değil, direk düzlüğe çıkacaktım. Pencereyi bir solukta açtım ve çevik hareketlerle kendimi bahçeye attım. Arkamı döndüğümde, odaya beyaz önlüklü ve siyah elbiseli bir bayanın girdiğini gördüm. Göz göze geldik. Kadının ilk şoku atlatmasına fırsat vermeden, nereye gittiğimi bilmez bir halde koşmaya başlamışım bile. Yaklaşık on beş dakika koştuktan sonra kapalı bir dükkânın önünde durdum. Birkaç saniye soluklandım. Etrafıma şöyle bir göz gezdirdim. Gördüklerim karşısında şaşkına dönmüştüm. Akıntıyla beraber

dehlizin içine çekildiğimizde bir yanardağın derinliklerine gittiğimizi düşünmüştüm. Medeniyetten uzak, karanlık bir çukur. Fakat şu anda yepyeni bir dünyadaydım ve burası kesinlikle İzlanda değildi. Hatta çevre ülkelerden biri de değildi. O sırada yolun karşısında şapkasını burnunun üzerine kadar indirmiş, soluk benizli, yaşlı bir adamın geldiğini fark ettim. Tam önümden geçerken adamı durdurmak istedim.

- Beyefendi, beyefendi!

Adam duyduğu sese doğru yöneldi fakat beni anlamadığı yüzündeki ifadeden açıkça belli oluyordu. Daha önce hiç duymadığım bir dille yanıt verdi. O anda adamın gözlerinin altındaki mor halkalar, elleri üzerindeki çürükler dikkatimi çekti. Sanki ölümcül bir hastalığa yakalanmış gibi halsiz ve zor hareket ediyordu. Ne olmuştu bu insanlara böyle? Anlaşamadığımızı anlayınca adamı selamladım ve yanından uzaklaştım.

Yaklaşık bir saat nereye gideceğimi bilemeden dolaştım durdum. Ne Profesör Lidenbrock ne de yeğeni Axel'den bir iz vardı. Üstelik bu yeni dünyada bütün insanlar bir şeylerden korkuyor, kaçıyor gibiydiler. Hiç kimse konuştuğum dili anlamıyordu bu yüzden nerede olduğumu ve bu insanların neden böyle olduğunu öğrenemiyordum. Gözlemlediklerimden yola çıkarak söyleyebilirim ki; bu yüksek binalar, bu dükkânlar ve hatta üzerinde yürüdüğüm yollar İzlanda'dan iki üç kat daha fazla gelişmiş bir yerde olduğumu gösteriyordu. Peki, ama bunu nasıl başarabilmişlerdi? Bu gezintinin ardından, ilk ayıldığımda kendimi bulduğum evin oraya geri döndüm. Profesör ve yeğenini buralarda bir yerlerde bulmayı umuyordum. Benden çok uzaklaşmış olamazlardı. Evin bulunduğu sokağın girişinde bir bankın üzerine oturdum. Bütün bu olanları düşünmek istiyordum. Biraz sonra, koşar adım kaçtığım evin bahçesinde Axel'in silüetini görür gibi oldum. 'Kafayı yemeye başladım' diye düşündüm. Bir rüya gibiydi görüntü; belirli aralıklarla görünüp tekrar kayboluyordu. Bahçeye yaklaştım. Axel'in gölgesinin hemen yanında Profesör Lidenbrock'u fark ettim. Endişeli yüz hallerinden onların bu rüyada olmaktan mutlu olmadıklarını anlamak zor değildi. Hemen sonra görüntüler netleşti. Hayır, rüya görmüyordum. İkisi de etten kemikten karşımda duruyorlardı.

Axel, yerde oturan profesörün kolundan tutmuş ayağa kaldırmaya çalışıyordu. Muhtemelen nerede olduklarını anlamamıştı. Profesör ise oturduğu yerden şaşkınlıkla etrafını inceliyordu. Gözlerim profesörün merak ve şaşkınlıkla etrafı algılamaya çalışan gözleriyle buluştu.

- Hans! Neredeyiz?' diye bağırdı.

Axel de aynı anda bakışlarını bana çevirdi. İçinde bulunduğumuz durumu yeni algılıyor gibiydi. Koşarak yanlarına gittim.

- Bilmiyorum Profesör, sanırım dehlizin içinde yeni bir dünyadayız. Yaklaşık bir saattir buradayım. Etrafta gördüğüm insanlardan bazıları genetik bozukluğa uğramış hilkat garibeleri gibiydiler; bazılarıysa, en az bizim kadar sağlıklı ve normal. Üstelik farklı bir dil konuşuyorlar. Hiçbiriyle iletişim kuramadım.

Uzun zamandır bu kadar çok cümleyi peş peşe kurduğumu hatırlamıyordum. Bu olanlar beni sarsmış olmalıydı.

Profesör, sakinleş dercesine elini yukarı aşağı sallıyordu. Olanları anlamakta güçlük çektiği belliydi. Axel ise dilini yutmuş gibiydi, tek bir söz etmeden etrafa bakıyordu. Profesör yanıma yaklaşıp elini omzuma koydu. Bir süre bekledikten sonra,

- Hans, dedi. Öncelikle şu dükkâna gidip sahibiyle konuşalım, neredeymişiz öğrenelim.

Eliyle az önce önünde durduğum kapalı dükkânı gösteriyordu. Kapısı açık, önündeyse birkaç züccaciye eşyası diziliydi. Ben etrafta gezinirken sahibi gelip açmış olmalıydı. Profesör sayısız dil bildiğini daha önce söylemişti ama yine de tereddütlerim vardı. Bu insanlar dünyada yaşamıyorlardı sonuçta. Dükkâna doğru yürümeye başladık. Dükkânda orta yaşlı bir bayan vardı. Gözlüklerini burnunun üzerine indirmiş, gazetesini okuyordu. Bizi görünce gazetesini bırakıp, 'hoş geldiniz' anlamına geldiğini düşündüğüm bir söz söyledi. Profesör bayanı selamladı ve aynı sözle karşılık verdi. Sanırım dilini anlamıştı. Heyecanlanmışım. Konuşmaya başladılar. Bayan neler olduğuna anlam vermeye çalışıyor gibiydi. Gözüm masadaki gazeteye takıldı. Üzerindeki yazılardan hiçbir şey anlamıyordum fakat üzerindeki tarih çok anlaşılırdı. 1990 yılını gösteriyordu. O anda aklımdan neler geçtiğini, neler hissettiğimi kelimelere dökmem. Evet, olaylara çok ciddi tepkiler veren bir insan değildim fakat bunun karşısında benim bile elim ayağım buz kesmişti. Profesör yanımıza geldi.

- Rusya, Rusya'dayız. İyi ama buraya kadar nasıl geldik Hans? dedi.

Cevap veremiyordum. Elimle gazetede yazan tarihi işaret edebildim. İlk fark eden Axel oldu. Hışımla gazeteyi elimden çekti. Profesör'ün yüzü sevinse mi üzülse mi bilemez bir hal almıştı. Dudaklarından donuk bir tonla,

- Kahretsin! 4 Eylül 1990, Salı mı?' sözleri döküldü. Bu kadar şaşkınlık ve duygu yoğunluğu hepimize fazla gelmişti. Sanki olduğumuz yere mıhlanıp kalmıştık.

Dükkândan ayrıldık. Hepimiz omuzlarımızda koca birer yük taşıyormuşuz gibi bitkindik.

Axel, - 4 Eylül 1990 mı? Defterimdeki son notuma 27 Ağustos 1863 diye tarih atmışım. Tam 124 yıl ve 8 gün ilerideyiz. Bu nasıl olur? dedi.

Profesör, -İşte dünyanın merkezi tam olarak burası olmalı. Akıntıyla birlikte içine düştüğümüz dehliz bir çeşit zaman tüneli olmalı, diye karşılık verdi, düşünceli bir şekilde. Fakat bu kadar ileri bir tarihe nasıl geldik ve doğru tarihe nasıl geri döneceğiz? İşte asıl düşünmemiz gereken konu bu.

Bu soruların cevaplarını üçümüzde bilmiyorduk. Bu yolculuğu başından beri desteklemeyen Axel hiddetle, - O dehliz bir zaman tüneliyse öncelikle oraya geri dönmenin bir yolunu bulmalıyız, dedi.

Profesör Axel'in söylediklerini benim için dancaya çeviriyordu.

- O ev, ben o evin içinde bir dolapta uyandım, siz ise bahçesinde. Aradığımız gidiş yolu o evin çevresinde bir yerlerde olmalı, dedim.

Axel hemen gidip evin etrafını incelememizi önerdi. Profesör ise önce şehri dolaşmak istediğini, daha sonra gidiş yolunu arayacağımızı, bunca yıl sonra dünyanın nasıl bir yer olduğunu görmek istediğini, belki bir daha böyle bir şans asla yakalayamayacağını kesin bir şekilde belirtti. Axel yolculuğumuzun başından ikinci defa sert çıktı amcasına. Bir an önce geri dönmek istediği her halinden belli oluyordu. Zavallı genç, aşık bir insan nasıl davranırsa öyle davranıyordu. Sevdiğini bir daha görememe korkusu, bütün o bilime olan tutkunluğunu çoktan alıp götürmüştü. Profesör Axel'e açıklamalar yapıyordu. Anlamıyordum ama onu ikna

etmeye çalıştığı aşikârdı. Bana gelince, sakın olmaya ve mantıklı düşünmeye çalışıyordum. Hissizleşmiş, bildiklerimi unutmuş gibiydim. Ya geri dönemezsem? Victor ne yapacaktı? O an için bunları düşünmemeye ve geri dönüş yolunu bulabileceğimize inanmaya karar verdim. Sonuçta bu yaşananları geri çevirmek imkânsızsa yaşayacaktık. Başka çaremiz yoktu.

Sonunda Profesör Axel'i de ikna etti ve koca binaların arasında dolaşmaya başladık. Yüz yıl sonra dünya bu kadar değişecek miydi gerçekten yoksa bu koca delik bize oyun mu oynuyordu? İnsanlar doğadan vazgeçip bu beton yığınlarına nasıl razı gelmişlerdi? Hem doğaya bu kadar zarar verdiklerine göre kendileri de çok zalim olmalıydılar. Aslında bende bu insanlarla tanışmayı Profesör kadar çok istiyordum. Hava biraz serindi ama İzlanda'da havalar bu zamanlar serinlemeye başladığı, o yüzden yadırgamadım. Bunca yılda değişmeyen tek şey gökyüzüydü. Acıkmaya başlamıştım. Axel'de benimle aynı fikirde olacak ki, gördüğü ilk restoranı göstererek amcasına bir şeyler soruyordu.

Yanlarına gidip, - Evet, bence de bir şeyler yersek iyi olacak', dedim.

Profesör de arkamızdan dükkâna girdi fakat - Yanımızda Rus rublesi yok. Burası lüks bir restorana benziyor, diye seslenmeyi de ihmal etmedi.

İçeride yaklaşık otuz tane masa ve onların etrafında sandalyeler vardı. Masalar beyaz işlemeli örtülerle süslenmişti. İçeride tütün kokusuna benzeyen bir koku restoranın yemek kokuları ile birbirine karışmıştı. Buradaki insanların çoğu mutsuz görünüyordular. İçlerinden birkaçı arkadaşları ile sohbet edip gülüyorlardı, diğerleri yalnız oturuyorlardı. Kapının hemen girişinde oturan bir bayanın elinde daha önce hiç görmediğim bir şey gördüm. İzlanda'da zengin insanların tütün doldurup içtiği pipolar gitmiş yerine tütüne sarılmış beyaz ve ince çubuklar gelmişti. Bu güzel bayan elinde bunlardan birini tutuyordu. Biz de bir masa seçip oturduk. Profesör siparişlerimizi almak için gelen garsona, elindeki gümüş ve altın paraları göstererek bir şeyler söyledi. Garson altın paraları göstererek cevap verdi. Profesör yüzünde bir gülümse ile bize döndü ve Danca, - Bu altınlar geçiyormuş çocuklar. Bu altınlardan biriyle istediğimiz kadar yemek yiyebilirmişiz, dedi.

Bu söylediklerini Axel de anlamıştı ve çok mutlu olmuştu. Yemeklerimizi sipariş ettikten sonra beklemeye başladık. Restoranın bir ucunda tahta dolaba benzer bir şeyin üzerine oturtulmuş, büyük kare bir cisim duruyordu. İçinde insanların, patlamaların ve savaşların hareket eden görüntüleri geçiyordu.

O sırada Profesör dikkatimi çekti. Bütün ilgisini bu kutuya yöneltmiş, can kulağıyla dinliyordu. Garsonda bunu fark etmiş olmalı ki yemekleri getirdiğinde, gülümseyerek bir şeyler söyledi. Profesör ile aralarında derin bir sohbet başladı. Lidenbrock merak ettiği her şeyi bu adamdan öğrenmek istiyor gibiydi. Yaklaşık on dakika süren bu konuşmanın ardından garson masadan uzaklaştı. Profesör'ün kafasındaki karmaşıklık gözlerine yansımıştı. 'Öncelikle şu gördüğünüz şeye televizyon diyorlar. Sanırım bir çeşit iletişim kutusu. Ülkeden haberleri, bu kutu aracılığıyla vatandaşlara duyuruyorlarmış. Şu gördüğünüz görüntülerde de Çernobil denen bir felaketten söz ediyorlar. Bir patlama olmuş ve nedense etkisi hala devam ediyormuş. İnsanlar bu patlama yüzünden hasta olup ölüyorlarmış. Kanser en çok görülen hastalıklar arasındaymış. En çokta bu hastalık ortaya çıkıyormuş. Ayrıntıları öğrenemedim çünkü işe geri dönmesi gerekiyormuş' diye kısaca açıkladı olayları. Duyduklarım beni şaşırtmıştı. Ne çeşit bir patlamanın seneler sonra insanları hasta edebileceğini çözememişim. Yıllar sonra ilk defa korktuğumu hissediyordum.

Hepimiz sessizce yemeklerimize dalmıştık. Ben ve Axel, tavuk ızgara ve salata sipariş etmiştik; Profesör fırınlanmış domuz pirzolası ve patates püresi istemişti. Günler sonra güzel bir yemeğin tadını çıkarmak istemiştik ama sanki olağanüstü lezzette yeni bir şey yiyorduk. Tabaklarımızın sol köşeleri yeşilliklerle süslenmişti. Et parçaları değişik soslarla yıkanarak tabağın ortasına oturtulmuşlardı. Tabağın diğer kenarlarını ise farklı şekillerde kesilmiş domates ve havuçla süslemişlerdi. Bu kadar uğraşmalarının sebebi neydi acaba, zira yerken hepsi birbirine karışıyor ve tekrar midemizde buluşuyorlardı. Önemli olan görünüşü değil, lezzetiydi. Bu düşünceler içerisinde yemeğimi yedim. Profesör bahsi geçen patlamayı merak ediyor olmalıydı. Karanlık bir ruh halinde yemeğini yiyor, her gördüğünde garson çocukla konuşmaya çalışıyordu ama fazla bir şey öğrenemeden çocuğun işinin başına dönmesi gerekiyordu. Onun bu merakını anlamış olsa gerek, bir adam yaklaştı masamıza. Kendini Profesör'e tanıttı ve konuşmaya başladılar. Aralarında geçen kısa bir görüşmenin ardından, Profesör bize adamı tanıttı ve 'çocuklar, bu beyefendi bir kimya mühendisiymiş. Bize merak ettiklerimizi anlatmak istiyor. Ona İsrail'den geldiğimizi ve evimizde bir televizyonumuz olmadığını söyledim' diye ekledi. Sonra derin sohbetlerine geri döndüler. Axel ise şu sihirli kutuyu gözlerini ayırmadan izliyordu. Ben ise insanları gözlemlemek istiyordum. Evet, dünya değişmişti ama biz insanlar hala birbirimize benziyor gibiydik. Sadece fiziksel olarak biraz daha ufak tefektiler. Bu yeni insanların kafalarının içini görmeyi çok isterdim. Acaba düşüncelerimizde de ortak noktalar var mıydı? Belki düşünceleri okuyan bir cihaz bile icat etmiş olabilirlerdi. Bunları düşünürken ne kadar zaman geçti bilmiyorum.

Profesör'ün, - Hadi artık gidelim ve dışarıda neler var görelim. demesiyle düşüncelerin arasından sıyrılabilirdim.

Paramızı ödedik ve çıktık lokantadan. Yolda yürürken Profesör Lidenbrock, garson ile aralarında geçen konuşmayı anlattı. Kısaca şöyleydi; Çernobil denen patlama 1986 yılının nisan ayında gerçekleşmişti. [Kiev](#)'in 140km kuzeyinde bulunan Çernobil Nükleer Santrali'nde, bir deney esnasında, büyük bir patlama olmuş ve yayılan gazlar nedeniyle insanlar hasta olmaya başlamıştı. Önce yakın şehirlerde dâhil olmak üzere ülkeden insan tahliyeleri yapılarak önlem almaya çalışılmıştı fakat etkinin civar ülkelerde dahi kendini göstermesi üzerine bunun bir çözüm yolu olmadığı anlaşılmıştı. İnsanların çoğu evlerine geri dönmüş ve bu kara vebayla yüzleşmek zorunda kalmışlardı. Kanseri 7'den 70'e herkesi etkilemeye başlamış hatta bazıları genetik bozukluklarla dünyaya gelmişlerdi. Bu içinde uyandığım dolaptan çıktığımda gördüğüm küçük kızın durumunu açıklıyordu. Çernobil birçok insanı mutsuz ettiği gibi o küçük kıızı da mutsuz etmişti anlaşılan. Bize bunları anlatan mühendisin eşi de kansere yenik düşmüştü. On yaşlarındaki oğluyla hayatına devam etmeye çalışıyordu.

Axel'in endişeli sesi hepimizin kafasından geçenleri dile getirircesine kulaklarımızda yankılandı, - Ya bu salgın hastalık bize de bulaşırsa?

Evet, bu olması kuvvetle muhtemel bir olaydı ve ölüm düşüncesi hepimizi rahatsız etmişti. Axel genç bir çocuktü ve onu bekleyen bir sevdiği vardı; Profesör ise çalışmalarını tamamlayamamış, ses getirecek keşiflerin peşinde koşan bir adamdı, daha yapacak çok şeyi vardı. Bana gelince, belki dünyayı kurtaramazdım veya beni bekleyen bir kadını yoktu ama Victor'a bir söz vermiştim. Onun hem babasız hem de amcasız büyümesine izin veremezdim.

Dört yıl önceki büyük yangın canlandı gözlerimde. Laura'yla birlikte yaşadığımız evde nedeninin bilinmediği bir yangın çıkmıştı. Ben o esnada avda olduğumdan

Laura evde yalnızdı. Yangını gören kardeşim hiç düşünmeden kendini ateşler içine atarak Laura'yı kurtarmak istemişti. Ben haberi biraz sonra duymuş ve koşarak eve gelmişim. Oraya vardığımda kardeşim kucağında Laura ile kapıdan çıkıyordu. Laura kucağında, bir alev topunun içinden bana doğru sendeleyerek yürüdüğü resim yıllarca uykularımdan çıkmamıştı. Hatta bugün bile gözlerimin önünde. Beni tutmaya çalışan kollardan nasıl kurtuldum? Nasıl onların yanına vardım hatırlamıyorum. Kardeşim kollarıma düştüğünde kendindeydi, Laura ise nefes almaktan çoktan vazgeçmişti. Kardeşimi de birkaç gün sonra hastanede kaybettik. Yoğun duman ciğerlerine büyük zarar vermişti. Ölmeden bir gün önce başında beklerken gözlerini açmış ve bana, - Victor ve Mathilde sana emanet! diyebilmişti.

Ona verdiğim bu sözü ne pahasına olursa olsun tutmalıydım. Hepimizin kafasında bu tarz düşünceler ve sessizlik içerisinde bir süre daha yürüdük. Sessizliği Profesör bozdu.

- Çocuklar önce kıyafetlerimizi değiştirelim. Baksanıza buradaki insanlarla kıyaslayınca çok eski bir zamandan geldiğimiz hemen anlaşılıyor. Sonrasında bir an önce geri dönüş yolumuzu bulmalıyız. Benim merakım yüzünden hayatınızı riske atamam, dedi.

Gerçekten de yanımızdan geçen insanlar bize tuhaf ifadelerle bakıyorlardı. O dünyadan olmadığımız her halimizden belliydi. Giysilerimiz yüz yıl öncesine aitti. Ayrıca günlerdir Sneffels'in içinde yaptığımız yolculuk yüzünden kir içindeydik. Axel'in kaybolduğu zaman, karanlıkta duvarlara çarpması ve yuvarlanması yüzünden pantolonu ve üzerindeki kazağı çeşitli yerlerinden yırtılmış, paçavraya dönmüştü. Benim üstümde ise İzlanda yöresel kıyafetlerinden çift düğmeli denizci mavisini yelek ve yine çift düğmeli siyah ceketten oluşan *trejja*¹⁹ vardı. Neyse ki tepesinde kuş tüyü bulunan şapkamı takmamıştım. Yoksa bu insanların karşısında gerçekten masallardan çıkmış gibi olurdu. Bize oranla Profesör biraz daha normal görünüyordu. En azından dağcı çizmelerinin içine soktuğu koyu yeşil pantolonu, beyaz gömleği ve siyah yeleği ile çok da göze batmıyordu. Yine de yeni kıyafetler almamız iyi olacaktı.

Profesör cebindeki altınları çıkarıp, - Bunlarla bir şeyler satın alabileceğimizi sanıyorum, dedi.

Axel yol üzerinde gazete satan çocuğu çevirerek kıyafet satan bir mağaza bilip bilmediğini sordu. Çocuk ne dediğini anlamadığı bu yabancından korkarak bir adım geri attı. Profesör hemen araya girerek çocuğa soruyu Rusça olarak tekrar sordu. Axel telaştan bir an için nerede olduğumuzu unutmuştu. Çocuk Profesör'ün sıcak tavrını sevmiş olmalıydı ki, soruyu çabucak ve memnuniyetle yanıtladı. Profesör'ün açıklamasına göre, çeşitli ulaşım araçları varmış, kıyafet alabileceğimiz yerlere bu araçlarla gidilebiliyormuş. Ayrıca ödeme de yapmak gerekiyormuş bu araçlara. Yarım saatlik yürüme mesafesinde olan şehir merkezine bulunduğumuz yolu dümdüz devam ederek de ulaşabilirmişiz fakat bu biraz yorucu olabilirmiş.

- Zamane çocukları! Yarım saatlik yolda insan hiç yorulur mu? diye bitirdi sözlerini Profesör.

¹⁹ 19.yy İzlanda kültürüne özgü çift düğmeli bir ceket (bknz: The one considered most traditional consists of woollen breeches or trousers, a usually double buttoned vest and a double buttoned jacket called trejja. http://en.wikipedia.org/wiki/Icelandic_national_costume)

Aslında bulunduğumuz yerden çok uzaklaşmak istemiyorduk. Ne de olsa geri dönüş yolumuz buralarda bir yerlerde olabilirdi. Fakat o yolu bulana kadar buradaki insanlar gibi olmalıydık.

Şehir merkezine kadar yürüyerek indik. Axel ve ben neye ne tepki vereceğimizi şaşırılmış, düşünerek hareket eder olmuştuk. Profesör ise sanki bu olacakları önceden biliyormuş da hazırlıklı gelmiş gibi soğukkanlıydı. Şehir merkezine vardığımızda, gördüğümüz insan kalabalığı, yollarda daha önce hiç görmediğim modellerde arabalar, yol boyunca iki yanda dizili dükkânlar, bir an için başımı döndürmüştü. Ben sakin bir yaşam süren, çok fazla nüfusu olmayan bir ülkede yaşayan bir adamım neticede. İzlanda'da bu kadar insanı kasaba meydanında ancak milli bayramlarımızı kutlarken görürdüm. Ara sokaklarda küçük çocukların bindikleri bisikletler gözüme çarptı. Bisikletleri kasabadaki erkekler konuşurken duyardım. Bir keresinde resmini getirmişlerdi. O zaman Laura'yı bisikletin önüne oturtup, bahar geldi mi her yanı saran mis kokulu çiçekler arasında dolaştırdığımı hayal etmişim. Eşsiz bir mutluluktan ve o zamanlar hala hayal kurabiliyordum. Şimdi ise bisikletler karşımdaydı. Durup bir süre onları izledim. Benim gördüğüm bisikletten çok da farklı değillerdi. Sadece tekerleklerin boyutları biraz değişmiş ve biraz daha küçülmüşlerdi. Tuhaftır ki, benim en güzel düşüm, yüz yıl sonra çocukların sokakta eğlendiği bir oyuncak olmuştu. Gülümsedim kendi kendime. Hemen toparlandım, derinlerde sakladığım zayıf noktalarımın yüzeye çıkması için hiç de doğru bir zaman değildi. Bisiklete bakmak için durmam diğerlerinin gerisinde kalmama neden olmuştu. Bu kalabalık içerisinde gözden yitip gitmeleri an meselesiydi. Hızlı adımlarla yanlarına vardım. Yol boyunca Axel etrafı inceleyerek Profesör'ün yanından yürüdü. Neredeyse hiç konuşmuyordu. Bu akıl almaz yolculuğun onu heyecanlandırmasını beklerdim fakat artık benden daha az konuşur olmuştu. Profesör sürekli bir şeyler anlatıyordu. Geri dönmenin hesaplarını yaptığına yemin edebilirdim.

Tıpkı gazeteci çocuğun dediği gibi yarım saat süren bir yürüyüşten sonra caddedeki dükkânlar değişmeye başlamış, kıyafet alabileceğimiz yerler ortaya çıkmıştı. Caddenin her iki yanında da dükkânlar vardı ve camlarında da çeşitli kıyafetler sergileniyordu. Erkek kıyafetleri satan bir dükkana girdik. Profesör satıcıyla konuşmaya başladı. Elindeki gümüş ve altınları göstererek bunlarla kıyafet satın alabilir miyiz öğrenmeye çalışıyordu. Satıcı olumlu manada başını salladı ve bize uygun kıyafetleri göstermeye başladı. Axel ve ben, zamane modası olan kot pantolon ve keten gömleklerden birer tane aldık. Bizim kıyafetlerimizden çok daha rahat olduklarını inkar edemezdik. Profesör kumaş pantolon giymekte ısrar etti. Prensiplerinden asla vazgeçemediğini çoktan öğrenmişim. Her şey için bir altın ödemiştik. Yeni dünyanın oldukça pahalı olduğunu anlamakta gecikmedik.

Bu işi de hallettikten sonra, şehri dolaşma işlemine geri döndük. Yeni elbiselerimizle artık o kadar da dikkat çekmiyorduk. Cadde boyunca yürüdük. Mimari oldukça gelişmişti. İnsanların kıyafetleri, yaşam tarzları bizim yaşadığımız zamandan çok farklıydı. Yoldan geçen arabaları artık atlar çekmiyordu mesela. Dört tekerleğinin üzerinde oldukça rahat bir şekilde ilerliyorlardı. Bu konforun sebebini merak ettiysem de o sırada bunu anlamaya çalışacak enerjim gerçekten yoktu. Yol üzerindeki bazı küçük işletmelerde kadınlı erkekli gençler oturmuş içki içiyor sohbet ediyorlardı. Kadınların kabarık saçları ve tıpkı erkeklerin giydiği tarzda pantolonlar giyiyor olmaları beni çok şaşırtmıştı. İzlanda'da böyle bir şeyin olması henüz söz konusu değildi. Kadınlarımızın evlerinde daha güzel olduklarını, erkeklerin masalarında olmamaları gerektiğini düşünürdük. Biz yürümeye devam ederken serin

havaya bir de çiseleyen yağmur eklenmişti. Kraterin içerisinde geçirdiğimiz onca fırtınadan sonra bu küçücük yağmur taneleri hiçbirimizi rahatsız etmiyordu tabi ki. Gittikçe hızlanıyor da olsa yürümeye devam ediyorduk. Caddenin sonunda geniş bir alana çıktık.

- Kızıl Meydan! dedi Profesör.

İzlanda dışında başka bir yer tanımayan ben buranın neresi olduğunu anlamamıştım fakat Profesör ve yeğeni hemen tanımışlardı. Burası Rusya'nın en ünlü meydanıydı. Meydanda renkli kubbeleri ve taşlarıyla dikkat çeken bir kilise bulunmaktaydı. Geçtiğimiz caddedeki gibi eşya satan dükkanlar yoktu burada. İhtişamlı binalar ve hediyeleşen eşya satan birkaç küçük dükkan vardı. Yine mutsuz insanlar meydanın dört bir köşesinde dolanıyorlardı. Bu meydan da sadece yayalar vardı. Demin gördüğüm o arabalardan burada hiç yoktu. Yağmur gittikçe şiddetleniyordu. Çok fazla ıslanmamak için bir binanın girişine sığındık. Sanki kaderimizmiş gibi sağanak yağışlardan ve çakan şimşeklerden bir türlü kurtulamıyorduk. Sonra birden şehir gri bir bulutun içinde kaldı. Sanki bir perdenin arkasından izliyordum bütün bunları. Sanki gittiğimiz her yere yağmur ve fırtınayı da beraberimizde getiriyorduk. Talihsiz serüvenler dizisinin son halkası olarak karşımızdaki binanın çatısına yıldırım düşmesi de gecikmedi. Ufak çaplı bu yıldırım kimseye zarar vermedi fakat Axel bayılacak gibi oldu. Artık bu kadar duygu yoğunluğunu kaldıramıyordu çocukcağız. Sonra birden Axel ortadan kayboldu. Gözlerime inanamadım. İlahi bir güç, gizlice açılan bir geçitten onu çekip götürmüştü. Gördüklerinin gerçek olup olmadığını anlayamadığı için gözlerini ovuşturan Profesör'e döndüm. Elleri saydamlaşmış gibiydi. Gözleri sanki yine o gizli güç tarafından ovuşturuluyormuş gibi, transparan ellerin arkasında kırışan göz kapaklarını görebiliyordum. Sonra bacakları da o tarif edilemez saydamlığa dönüştü. Sanki şeffaf birer su torbası gibiydiler. Bağırmağa başladım,

- Profesör! Neler oluyor? Bacaklarınız ve kollarınız yok oluyor.

Profesör cevap vermek için ağzını açtığı anda yarım yamalak kalan vücudu tamamen ortadan kayboldu. Olduğum yerde kala kalmıştım. Yabancıysa olduğum bu şehirde, elimden hiçbir şey gelmemesi bana ne kadar çaresiz bir durumda olduğumuzu tekrar hatırlatmıştı. Etrafıma baktım. Az önce önlerinde iki kişinin gözden kaybolduğunu gören insanlar farklı farklı köşelere kaçıştılar. Bir anda yapayalnız kaldım. Gökyüzü hala griydi ve şimşekler çakıyordu. Binanın girişinde sığınan bir erkek çocuğunun yanına oturdum. Victor'un yaşlarındaydı. Hava çok soğuk değildi fakat o çok üşüyor gibiydi. Bir an ailemi ne kadar özlediğimi hatırladım. Hayattaki tek değerli varlıklarım. Derken aynı şiddette bir başka yıldırım daha düştü aynı binanın girişine. Korkudan titreyen ufaklığı kollarımın arasına aldım.

Korkma küçüğüm, ben buradayım, dedim.

Anlamadı tabi ki. Büyüyen gözlerinden korkusunun da büyüdüğünü anlayabiliyordum ama yine de kaçmıyordu. Sıcaklık hoşuna gitmişti sanırım. Yaklaşık beş dakika öylece oturduk. Kollarımın arasında titreyen çocuğa bakıyordum. Birden ellerimin tıpkı Profesör'ün elleri gibi şeffaflaştığını gördüm. Onların başına gelen her neyse bana da gelmek üzereydi. Gözlerimi kapadım. Olacakları görmek istemiyordum.

42-

Ne kadar sürdü bilmiyorum ama vücudumu saran o karıncalanma hissi geçene kadar gözlerimi açmadım. Sanki binlerce iğneyi sırayla vücuduma batırıyorlarmış gibi bir histi. Acı mı yoksa gıdıklanma mı anlayamadım. Bedenim parça parça birbirinden ayrılıyor, sonra tekrar birleşiyor gibiydi. Fakat bu olanlar kimyayı değiştiriyormuş hissi yaratsa da çok büyük acılar vermiyordu. Sonra birden her şey eski haline döndü. Gözlerimi açmakla açmamak arasında kaldım. Göreceklerimden çekiniyordum. Bir yandan tekrar İzlanda'ya dönmüş olmamızı istiyordum. Diğer yandan işlerin daha da karmaşıklaştığını hissediyordum.

Başka çarem olmadığını bilerek gözlerimi açtım. Beni bekleyen kaderime çoktan boyun eğmiştim.

İlk gördüğüm karşımda duran bir çift bacak oldu. Tıpkı o küçük çocuğa sarıldığım zamanki gibi yerde oturuyordum. Fakat yanımda küçük çocuk yoktu. Kafamı kaldırıp başımda bekleyen bu bacakların sahibine baktım. Kesinlikle onu tanımiyordum. Bu uzun boylu adamın keskin kokusu anında yüzüme çarptı. Saçı sakalı birbirine karışmıştı. Bacaklarına geçirdiği pantolon yırtık pırtıktı. Üstünde eski ve sarkmış bir kazak vardı. Kıpkırmızı gözlerini üzerime dikip alkol kokan nefesiyle bir şeyler söyledi. Lanet olsun, yine İzlanda'da değildik. Dediklerinden tek bir kelime dahi anlamıyordum. Aslında aynı dili konuşsak da anlamayabilirdim. Konuşamayacak kadar sarhoştum. Aynı şey birkaç kere tekrarladıktan sonra anlamadığımı fark etti. Üzerime doğru eğildi ve beni diğer tarafa itti. Hemen toparlanıp ayağa kalktım. Adamın boyu neredeyse benimle aynıydı. Korkmuyordum fakat bu derece sarhoş biriyle kavga etmek adil olmazdı. Kenara çekildim. O arkamdan bağırmağa devam etti. Sonra yine o tanıdık ses kulaklarımda çınladı.

- Hans! Hans!

Bağırın Profesör'dü. Yolun karşı tarafından koşarak yanıma geliyorlardı. Yanıma geldiklerinde Profesör omuzlarımdan tutarak konuşmaya başladı.

- Hans! İyi misin oğlum? Sende aynı yere gelirsin umuduyla burada bekliyorduk. Sonra şu adamın bağırışlarını duyduk. Sonra bir baktık ki sen buradasın. Paris'teyiz oğlum. 2013 yılındayız. Şuraya otur da biraz dinlen.

Bunların hepsini bir solukta söylemişti. Artık şok üstüne şok yaşamaktan olaylara verdiğim tepkiler her zamankinden daha da az oluyordu. 2013'de miydik? Paris'te miydik? Neler diyordu Profesör? İzlanda'ya gitmeyi umarken kendimi nerede bulmuştum. Bu rüya ne zaman bir son bulacaktı? Bütün bunları düşünürken Profesör'e hiçbir şey söylemeden öylece bakıyordum.

Arkadaşlarımla birlikte arkamızda uzanan ihtişamlı binanın merdivenlerine oturduk. Profesör arkamızdaki binaya bakarak konuşmaya başladı.

- İşte dillere destan Paris Operası! Tarihin en görkemli oyunlarının sahne aldığı, binlerce entelektüelin hakkında konuştuğu büyük opera!

Arkamı dönüp, Profesör'ün bahsettiği binaya baktım. Çatısının iki yanında gökyüzüne doğru ellerini açmış, altın sarısı melekler olan yeşil kubbeli bir binaydı. Meleklerin sağına ve soluna oturmuş iki insan heykelciği daha hemen göze çarpıyordu. Acaba neyi anlatıyordu bu heykelcikler. Girişte iki yanı boyunca sırayla dizilmiş kolonları ikinci katında ise büyük pencereleri vardı. Hakkında konuşmak için güzel oyunlar sergilenmesine gerek yoktu. Binanın mimarisi bile bizim geldiğimiz dünya için oldukça ihtişamlıydı. Evet, bu bina belli ki bizim dünyamızda

bile tanınmış bir binaydı. Bu yüzden Profesör de görür görmez tanıdı. Fakat bana sorarsanız etrafındaki binaların mimarisi de en az onunki kadar ihtişamlıydı. Ben 2013 yılını hayal dahi edemezken kendimi içerisinde bulmuştum. Üstelik ileri teknoloji beklediğim bu yılda gördüklerim, beklediklerimden çok daha farklıydı. Paris hala yıllar öncesinde kalan tarih kokuyordu. Sanki bir kraliyet şehrindeydik ve kendimizi sarayın avlularında bulmuştuk. Bu havayı bozan tek şey, daha önce hiç tanık olmadığımız mağazalar, asfalt yollar ve tıpkı Kiev’de gördüğümüz fakat yüz yıl daha ileri teknolojiye sahip görünümüleri olan otomobillerdi. İnsanların kıyafetleri yine değişmişti. Pantolonlar kısalmış, tişörtlerin kolları yok olmuştu. Kiev’de ve İzlanda’da içimizi donduran havanın yerine bunaltıcı bir sıcak almıştı. Hiç alışık olmadığım bu hava yüzünden şakaklarımdan terler akmaya başlamıştı bile. Axel’in hiç sesi çıkmıyordu. Bu iki ağır yolculuk sanki onu yaşlandırmıştı. Bembeyaz olmuş teni, kirlenmiş yüzünün arasında adeta parlıyordu. Hastalanmasından veya kafayı yemesinden gerçekten çok korkuyorduk. Soğukkanlı olmak bile bu tuhaf yolculukta işe yaramıyordu. Ellerimi dayadığım dizlerimin hafif hafif titrediğini hissedebiliyordum. Peki, ben bile bu durumdayken Axel’i dayanıklı olmadığı için kim suçlayabilirdi. Profesör’e soran gözlerle baktım.

- Napacağız? dedim.

Profesör, derin bir nefes aldıktan sonra,

- Bir türlü anlayamıyorum oğlum. Bazı şeyler benim bile akıl erdiremediğim şekilde ilerliyor. Her ne kadar bu gezi benim bilimsel araştırmalarımın dönüm noktası olacaksa da, ilk defa eve geri dönememekten korkuyorum. Paris büyük bir şehir! Bilmediğimiz bu yılda kim bilir hangi tehlikeler kol geziyor. Her şeyden önce kendimize kalacak bir yer bulmalıyız. Bu enteresan yolculuğun tekrar ne zaman başlayacağını hiçbirimiz bilmiyoruz. dedi.

Ona hak verdiğimi belirtir şekilde başımı salladım. İmkânlar daha farklı olsaydı böyle bir geziye çıkmak çok eğlenceli ve macera dolu olabilirdi, (Benim için değilse bile Axel ve Profesör için) fakat hepimiz çok hazırlıksız yakalanmıştık ve başımıza gelmesi muhtemel olaylar için gerekli bütün eşyalar ve tabancalar ilk zaman yolculuğumuz esnasında kaybolmuştu.

Başta kirliliği hava genzimi yakmıştı. Soludukça boğulacak gibi oluyordum. Eğer bu yaşananların hepsi gerçekse, yüz yıl sonra dünya yaşanmaz bir hal alabilirdi. Havası bile insanın ciğerini yakan bir dünya. Daha sonraları bu kirliliğe alışmaya başladım. Ve artık o acıyı hissetmemeye başlamıştım. Birden Axel derin bir nefes aldı, şiddetli bir şekilde öksürmeye başladı. Sanki ciğerleri sökülüyordu. Bir süre öksürdükten sonra durdu. Elleriyle kapadığı ağzının kenarından ufak bir kan sızıntısı süzüldü. Profesör’ün gözleri büyüdü.

- Oğlum! Axel, oğlum! Neler oluyor? İyi misin? dedi.

Axel başını olumsuz anlamda iki yana salladı. Konuşacak hali dahi yoktu. Profesör, yoldan geçen birini durdurarak kalacak en yakın yeri sordu. Yuvarlak çerçeveli gözlükleri, boynunun etrafına doladığı ince ve renkli kaşkolü²⁰, ve daracık kırmızı pantolonu ile kız mı yoksa erkek mi olduğuna karar veremediğim bir Fransız, eliyle caddenin aşağısını işaret ederek Profesör’e bir şeyler anlatmaya çalışıyordu. Profesör beş dakika kadar yol tarifini aldıktan sonra yanıma geldi. Çok yakınımda

²⁰ Hans’ın burada bahsettiği aslında günümüzde insanların sık olarak kullandığı renkli şal ve fularlar. Fakat kendisinin döneminde böyle bir moda olmadığı için ısınmak amaçlı kullanılan kaşkollere benzetiyor.

Millenium Otel diye bir yer varmış. Oraya gidecektik. Profesör gerekli emri vermişti bile.

Axel'in kolunu omzuma attım. Güçsüz bedenini sol omzuma yasladım. Birlikte yürümeye başladık. Profesör önden gidiyordu. Ara sokakların tek tek isimlerine bakıyor, doğru yolda olduğumuzdan emin olmak istiyordu. Bir bilim adamı olarak bu kadar dil bilmesi belki şaşılacak bir şey değildi fakat ilk defa duyduğu bu sokak isimlerini başka bir dilde olmasına rağmen hiç şaşırmadan aklında tutması gerçekten şaşılacak bir durumdu. Ona imrenerek baktım. Hepimizden daha güçlü ve zekiymi.

Cadde üzerindeki mağazalara bakıyordum. Vitrinlerindeki elbiseler bize çok yabancıydı. Şık mı yoksa çirkin mi, kaliteli mi yoksa paçavra mı karar veremiyordum. Bu elbiseleri gerçekten alıp giyiyordu demek ki bu yıllarda kadınlar. Mathilde'yi bu elbiselerin içinde hayal ettim. Çok komik olurdu. Dayanamayıp gülümsedim. Neyse ki arkadan yürüdüğümüz için Profesör, neredeyse kendinden geçmiş olan Alex'in yanında gülümsediğimi görmemişti. İçinde bulunduğumuz bu durum için pek hoş karşılanmayabilirdi. Bir süre böyle yürüdüktan sonra Profesör arkasını döndü;

- Bak Hans! Aradığımız otel tam karşıda.

Hemen o tarafa doğru yöneldik. Otel denilen bu konaklama merkezi, yol üzerinde yükselen heybetli ve tarihi bir binaydı. Tıpkı opera binasındakilere benzeyen fakat biraz daha küçük camları vardı. Hava kararmak üzere olduğundan binanın çevresindeki aydınlatmaları yakmışlardı. Tıpkı bir saray görmüş gibi büyülenmişim. Küçük köyümden, derme çatma evlerimizden sonra bu gördüklerim karşısında nutkum tutulmuştu. Profesör hiç duraksamadan kapıya yöneldi. Axel'in durumu yüzünden bu ayrıntılara dikkat etmiyordu. Artık kontrolünü kaybettiği bu yolculuk yüzünden yeğenini kaybetmeyi göze alamazdı.

Kapıdan içeri girdiğimizde, bir ışık haznesi gözlerimi kamaştırdı. Otel'in dışı kadar içi de büyüleyiciydi. Beyaza boyanmış tavan ve duvarlar yansıyan ışıklar yüzünden göz alıcı derece de parıldıyorlardı. Tavandan sarkan altın sarısı lambalar kristallerle süslenmişti. Girişe deri kaplı koltuklar konulmuş, biraz ilerisi ise masa ve sandalyelerle donatılmıştı. Masaların üzerinde beyaz örtüler ve küçük birer vazoda çiçek bulunuyordu. Axel'i bu deri koltuklardan birine oturttum. Çocukcağz neredeyse kendinde bile değildi. Sonra onu dik tutabilmek için yanına oturdum. Ben etrafı incelerken, Profesör girişte solda kalan ve tahta bir masanın arkasında gelen müşterileri karşılamayı bekleyen adama doğru yönelmişti bile. Sanki yer değiştirmiştik. O, incelemeyi bırakmış bu işten en az hasarla kurtulmaya odaklanmıştı. Ben ise, adeta bir araştırmacı edasıyla beni büyüleyen bu yapının her bir noktasını inceliyordum. Sonra bana seslenen Profesör'ün sesiyle irkildim.

- Hans! Beni duyuyor musun? Hans? diyordu.

Kendime gelir gelmez evet, anlamında başımı salladım ve Profesör'ün yanına gittim. Profesör elindeki bir avuç altını bana uzatıp,

- Bunları bozduracak bir yer bulmamız lazım. Burada kabul etmiyorlar. Sadece parayla ödeyebiliyormuşuz. Şunlar gibi paralar.

Profesör yanındaki adamın elindeki para denilen şeyi gösteriyordu.

- Üstelik bunlardan çok fazla olması gerekiyormuş. Dışarıda bir yerde elimizdeki altınları paraya çevirebilirmişiz. Hepsini ancak yetecek gibi duruyor. Fakat şu anda

yapabileceğimiz başka bir şey yok. Axel'in durumu çok kötü. Senden ricam bunları bozdurabilecek bir yer arayabilir misin Sordum ama nerede bozdurabileceğimizi bilmiyorlar. Ben de bu süreçte Axel'le burada seni bekleyeyim. Onu yalnız bırakmamız doğru olmaz. dedi.

- Tabi ki efendim, diyerek Profesör'ün elindeki altınları aldım. Beni burada bekleyin ve ben geri dönene kadar bir yere ayrılmayın. Hemen geri döneceğim.

Altınları Kiev'de aldığımız ceketin iç cebine koydum ve hemen yola koyuldum. İşlek bir caddede olduğumuzun farkındaydık fakat bu denli pahalı olduğunu anlamamıştık. Kapıdan çıkınca yine o hareketli, ışıklı dünyanın içine girmiştim. Çok tuhaf hisler içerisindeydim. Daha yolculuğumuzun hangi yöne gittiğini anlamadan Axel hastalanmıştı. Sonra geldiğimiz otel beni çok heyecanlandırmıştı. Daha bunları üzerimden atamadan tekrar kendimi bu ışıklı ve kalabalık dünyanın içinde bulmuştum. Evet, Axel için üzülyordum, bir daha İzlanda'ya dönememekten korkuyordum ama hepsi bir yana bu şehir beni heyecanlandırıyordu. Kiev'deki kasvetli hava ve şehrin üzerinden geçen felaket yüzünden hep geri dönmek istemişim fakat burada değişik bir şeyler vardı.

Cadde boyunca yukarı doğru yürüdüm. Fakat bu işi çok kolay halledemeyeceğimi anlamıştım çünkü kıyafet, kitap ve ne olduğunu anlayamadığım rengarenk eşyalarla satan dükkanlardan başka bir şey bulamıyordum. Sonra bir dükkanın vitrininin önünde durdum. Camın üzerinde hiçbir şey yoktu. Diğerleri gibi süslü değildi. Geriye çekilip, kafamı yukarı kaldırdım. Bir isim betimleyici bir şey arıyordum. Sadece ufak ve siyah bir cam levhanın üzerine iliştirilmiş ve yarısı ısırılmış bir elma resmi vardı. Bu ne olduğu belirsiz dükkânın içerisi insan doluydu. Bir an neden yollara düştüğümü unutup bu gizemli dükkanın içerisine girdim. Uzun cam masaların üzerine konulmuş, kullanışsız ama bir o kadar da tanıdık bir alet hemen gözüme çarptı. Bu ülkeye ayak bastığımdan beri hemen hemen herkesin elinde bunlardan bir tane görmüştüm. Farklı farklı renkleri olmasına rağmen hepsi dikketgen biçimindeydi. Bu aletlerin defter boyutunda olanları da elimden bile daha küçük olanları da vardı. İncecik yapıları ve parıldayan yüzleri ile sır dolu duruyorlardı. İçerisi insan doluydu. Herkesin elinde bir tane bu aletlerden vardı. Kimisi arkadaşıyla yan yana gelip fotoğraf çektiriyor kimisi ise, tıpkı Rusya'da gördüğümüz o büyük kutudaki görüntüler hareketli resimler izliyordu. Üstelik bunlar renkliydi. Sanki insanları bu minik kutuların içerisine koymuşlardı. Nasıl bir aletti bu? Bizim fotoğraf çektiğimiz makineler neredeyse boyumuz kadarken bu alet cebimize sığacak kadar küçüktü. Boşta duran bir tanesini elime aldım. Plastik bir telle masaya bağlamışlardı. Nasıl kullanıldığını veya ne işe yaradığını bilmiyordum. Rastgele ekrana dokundum. Sonra birden kendi görüntümle karşılaştım. Aynaya bakmayalı uzun zaman olmuştu. Çok kirli görünüyordum. Sakallarım çok uzamıştı. Gür saçlarım kirden dolayı suyla ıslatılmış gibi duruyordu. Bir an önce otele gidip yıkanmak istedim. Bu düşünce kafamda canlanır canlanmaz neden dışarı çıktığımı tekrar hatırladım. Aleti masanın üzerine bırakıp hemen dışarı çıktım. Amacımı unutmamalı, bu şehrin büyüüne kapılmamalıydım. Kapıdan çıkınca, yolun karşısında, sol tarafta Profesör'ün bahsettiği opera binası bütün heybetiyle duruyordu. Ona doğru yürüdüm. Nereye gittiğimi bilmiyordum fakat tanıdık yollardan sapmamaya çalışıyordum. Yoksa hem Profesör ve yeğenini hem de Mathilde ve Victor'u bir daha asla göremeyebilirdim. Hiçbir yer altınları parayla değiştirebileceğim yerlere benzemiyordu. Yaklaşık yarım saat kadar bulunduğumuz bölgenin sokaklarında dolaştım. Kimsenin dilini bilmediğim için, kimseye soru sormuyordum. Ayrıca altınları çaldırmaktan da korkuyordum. Böyle sokak sokak dolaşırken, diğerlerinden farklı bir dükkân gözüme

çarptı. Vitrini yoktu. İçeriye üzerlerinde rakamlar olan iki tabela asmışlardı. Rakamların yanında işaretler vardı. Yaklaşım daha yakından baktım. Ne olduğunu çözememiştim. İçeride büyük bir cam ve camın arkasında oturan iki kişi vardı. Ben ne olduğunu çözmeye çalışırken içeri bir adam girdi. Camın arkasında oturan diğer adama Profesör'ün gösterdiği paralara benzer fakat biraz daha farklı kâğıt parçalarından verdi. Camın arkasındaki adam bu kâğıtları sayıp, Profesör'ün gösterdikleriyle bire bir aynı başka paralarla değiştirdi. Adam paraları alarak dükkândan çıktı. İçime bir umut doğmuştu.

Cebimden altınlardan birini çıkardım ve camın arkasındaki adama gittim. Söylediklerini anlamadan, onu başımla selamladım. Elimdeki altını gösterdim. İkimizde birbirimize sorar gözlerle baktık. Dil en temel iletişim kaynağıydı ve ne yazık ki Fransızca bilmiyordum. Sol elimdeki altını ona uzattım, sol elimi de sanki bana para vermişçesine kendime doğru çektim. Amacımı anlamasını umuyordum. Ben birkaç kere aynı hareketi tekrarladıktan sonra, elindeki paraları gösterip başını aşağı yukarı salladı. Başımla onu onayladım. Camın arkasından elini uzattı. Altını önümdeki küçük açıklığa bıraktım. Aldı, inceledi. Bir büyüteç yardımıyla kontrol etti. Sonra yine aynı açıklığa sarıya kaçan bir renkte ve üzerinde elli yazan bir kâğıt koydu. Kâğıdı alıp inceledim. Profesör'ün gösterdiği paralara benziyordu fakat rengi ve sayıları değişikti. Cebimden bir avuç altını çıkardım. Yaklaşım yirmi tane vardı. Adama uzatıp karşılığında verdiği paraları aldım. Bana çok şüpheli bakıyordu. Ya o beni kandırıyordu veya benim birilerini kandırarak bu altınları elde ettiğimi düşünüyordu. Bunu gözlerinden anlayabiliyordum. Fakat şu anda başka seçeneğim olmadığından mümkün olduğunca uyumlu davranmaya çalışıyordum. Paraları saydım. Toplamda yirmi tane vardı. Altınların sayısına denk olduğundan ceketimin iç cebine koydum ve oradan uzaklaştım. Direk otelin olduğu tarafa yöneldim. Çok uzak değildi. Sadece farklı yollardan buraya geldiğim için dönüş yolunu bulmakta biraz zorlanıyordum. Neyse ki çok uzaklaşmamıştım ve biraz dolandıktan sonra yolumu bulabildim. Otele vardığımda kapısında büyük beyaz bir araba bekliyordu. Yanlarında yazılar vardı. En üst kısmında ise yanıp sönen kırmızı ve mavi ışıklar vardı.

Kapıdan girerken Axel'in oturduğu koltuğun etrafındaki insan kalabalığı hemen gözüme çarptı. Bize paraları gösteren otel görevlisi, Profesör ve doktora benzeyen beyaz önlüklü bir adamla kadın Axel'in yanında duruyorlardı. Beyaz önlüklü adam Axel'in üzerine eğilmiş bir şeylerle ilgileniyordu. Hızlıca yanlarına gidip Profesör'ün koluna dokundum. Profesör bana dönerek,

- Ah geldin mi Hans? Çok uzun sürdü. Axel çok kötü. Tamamen kendinden geçti ve otel görevlileri onunla ilgilenmesi için doktoru çağırdılar. dedi.

O sırada doktor Profesör'e dönerek bir şeyler söyledi ve yanındaki kadınla birlikte otelden çıktılar. Çok geçmeden mavi gömleklili iri yarı iki adam, ellerinde bir sedyeyle içeri girdiler. Axel'i sedyenin üzerine koydular. Kapıya doğru ilerlediler. Profesör ve ben de peşlerinden koşuyorduk. Sonra hep beraber kapıdaki beyaz arabaya bindik. Arabanın içi tıpkı küçük bir hastane gibiydi. İlerleyen yıllarda en azından sağlıkla ilgili böyle güzel bir keşif yaptıkları için memnun oldum. Axel'e rahat nefes alabilmesi için bir maske taktılar. Sonra birkaç iğne yapıp rahatlamasına yardımcı oldular. Kısa bir süre sonra hastaneye varmıştık.

Aracın kapıları açıldı ve hastanenin önünde bekleyen iki kişi Axel'in yattığı tekerlekli sedyeyi aldılar. Son sürat içeri götürdüler. Profesör'le ben peşinden koştuk

fakat koridorun sonunda başka görevliler Profesör'ü durdurdular. Profesör de kolumdan tutarak beni durdurdu.

- Buradan ilerisine gitmemiz yasakmış Hans! dedi.

- Tamam efendim, dedim.

Profesör'ün koluna girdim. Bu güçlü ve sağlam adam bile çökmüştü. Heyecanı kaybolmuştu. Koridorun başına yürüdük. İnsanların dinlendiği koltuklara oturduk. İkimiz de konuşmuyorduk. Önümüzden geçen her beyaz önlüklüye soran gözlerle bakıyorduk. Kimse neler olup bittiğini söylemiyordu.

Kaç saat bekledik hatırlamıyorum ama gece yarısı olmuştu. Doktorlardan biri yanı başımızda belirdi. Profesör hemen ayağa kalktı. Doktor ona Axel'in durumu hakkında bilgi verdi. Profesör'ü ilk ve son defa o an gözleri dolu dolu gördüm. Arkasını dönüp yüzünü göğsüme gömdü. Hiç ses çıkarmadan birkaç saniye öylece durdu. Sonra geri çekilip derin bir nefes aldı. Gözleri yaşlıydı.

- Hans! Derin bir nefes daha aldı. O kanser olmuş. Ölüyormuş! Aşırı radyasyona maruz kaldığını söylüyor doktor. Rusya'da bahsedilen patlama yüzünden olmalı. dedi.

Göğsümde bir acı hissettim. Daha yeni tanıdığım bu çocuğu sevmiştim. Geçmişte yaşananlar film şeridi gibi geçiyordu gözlerimden. Kardeşim yine kollarımdaydı sanki. Son nefesini alıyordu. Tekrar koltuğa oturdum. Profesör etrafımda volta atıyordu.

- Ne kadar süremiz var? dedim.

- Bilmiyorum, çok değil. dedi Profesör.

- Bir yolu olmalı. dedim.

- Çok ilerlemiş. Ancak bir mucize onu kurtarabilir. dedi.

Sonra sustuk. Saatlerce sustuk. Ölüm sessizliği üzerimize çökmüştü. Ta ki aynı doktor yanımızda tekrar belirene kadar. Profesör'ün omzuna elini koymuştu. Axel'i görebileceğimizi söyledi. Heyecanla ayağa kalktık. Bizi önce başka bir odaya aldılar. Mavi elbiseler verdiler. Başımızı örtecek birer başlık ve ağızımızı kapatacak maskeler takmamızı istediler. Bütün kurallara uyduk. Axel mikroplara karşı zayıf düşmüştü. O yüzden her türlü önlemi alıyorlardı. Giyindikten sonra Axel'in olduğu odaya gittik. Axel gözleri yarı açık yatıyordu. Birkaç saatte kilo vermişti sanki. Küçük çocuk gibi olmuştu. Burnuna nefes almasını kolaylaştırmak için hortum takmışlardı. Yanına yaklaşmaya korkuyorduk. Gözlerimiz dolu dolu yatağın ucuna kadar geldik. Axel gülümsedi. Dudaklarından ince bir amca sözcüğü döküldü. Profesör kendine hakim olamayıp koştu ve Axel'e sarıldı. Bir şeyler söylüyordu. Yine anlamıyordum ama Profesör'ün pişmanlığı ve üzüntüsü ses tonundan anlaşılıyordu. Bu yolculuğa çıktığına ilk defa pişman olmuştu.

Geceyi hastanede geçirdik. Profesör sürekli kendine kızdı; bu yolculuğun yeğenini ondan koparmasının kendisini ne kadar üzeceğinden bahsetti. Sabahın ilk ışıkları hastanenin kapısından içeri yansıyana kadar tek bir dakika gözlerimizi kapatmamıştık. Gün ağardıktan sonra Profesör yorgun düşüp birkaç dakika uyumuştü.

Öğlene doğru doktor tekrar yanımıza geldi. Profesör'le konuştular. Doktor gittikten sonra Profesör benden altınları parayla değiştirip değiştiremediğimi sordu. Ceketimin cebindeki parayı çıkardım. Başımdan geçenleri Profesör'e anlattım.

- Bu paranın işe yaraması gerekiyor Hans. dedi. Hastaneye ödeme yapmamız gerekiyormuş. Paramız uzun vadeli bir tedaviye yetmeyebilir. Doktor indirim yaptırmaya çalışacağını söyledi. Şu an bir haftalık tedaviye yetecek kadar paramız var. Sonrasını bilemiyorum.

Onu anladığımı belirtmek için başımla onayladım. Elimden hiçbir şey gelmiyordu. Bir mucize bekliyorduk. Bir mucizenin bizi buradan alıp tekrar evlerimize, ait olduğumuz yere götürmesini.

Dört gün boyunca bu kanepelerde oturup bekledik. Çok konuşmadık. Arada sırada içinde tavuk ve sebze bulunan ekmeklerden yiyorduk. Bu ekmekleri hastanenin içindeki bir makineden alıyorduk. Makinede, yiyecek ve içecekler vardı. Bu yiyeceklerin bir çocuğunu ilk defa görüyordum. En tanıdık olanından yemeğe karar vermiştik. Makinenin kenarında bulunan ufak bir boşluğa yiyeceklerin üzerinde belirtilen kadar demir para koyuyorduk. Gümüşe benzeyen bu paraları ödeme yaptığımız kız para üstü olarak vermişti. Sonra yine yiyeceklerin üzerindeki numaraları, para boşluğunun hemen altında bulunan düğmelere basarak yiyeceğimizi alıyorduk. Dışarı çıkmıyorduk. Profesör'ün merakı, keşfetme arzusu yok olup gitmişti. Sadece yeğenini düşünüyordu.

Axel, ilk güne göre biraz daha iyiydi. Mavi önlüklerimizi giyip yanına girdiğimiz zaman onu yatağında otururken veya televizyon denen o değişik alete bakarken buluyorduk. Biraz da olsa hastanenin verdiği yemekleri yiyordu. Ayrıca gerekli vitaminleri de doktor serumla veriyordu. Bazen çok derin ve devamlı öksürüğe boğuluyordu. Profesör bu halini keder dolu gözlerle izliyordu. Onların bu hali benimde yaşama sevincimi azaltmıştı.

Beşinci gün yanına gittiğimizde Axel odanın içerisinde geziniyordu. Camdan dışarı bakıyor. Profesör'le konuşuyordu. Biraz daha iyiydi. Fakat yatağına giderken gücü tükenmiş olacak ki sendeledi. O esnada ayağına takılan kablo her şeyin bir anda alt üst olmasına neden olacaktı. Yere düşen Axel, kabloya takılı bütün aletleri de beraberinde götürmüştü. Birbiri üzerine büyük bir gürültüyle yere düşen makineler kıvılcımlar çıkarıyorlardı. Patlamalarından korkarak kablodan kurtulmaya çalışan Axel'i kenara çektim. Makinelerdeki kıvılcım çoktan elektrik kablolarını tutuşturmuştu. Gürültüyü duyan doktor ve hemşireler koşarak odaya geliyorlardı. Bazıları çıkan ateşi söndürmeye çalışıyordu. Fakat elektrik kablosu olduğundan ufak tefek patlamalar meydana geliyordu. O sırada Axel'in kolundan tutan ellerimi gördüm. Yine saydamlaşıyorlardı. Axel'in kafası tamamen kaybolmuş, vücudu ise bir görünüp bir kayboluyordu. Bizi gören hemşirenin biri çığlığı bastı. Onun sesi kulaklarımda yankılanırken gözlerimi kapatıp bu sefer bu rüyadan uyanmamızı ve sağlıklı bir şekilde evlerimize dönmemizi diledim.

O karıncalanma hissi yine bütün bedenimi sarmıştı. Yola çıkıyorduk. Tek umudumuz olan mucize bu sefer de gerçekleşmezse bizim için hikâyenin sonu çok yaklaşmış olacaktık. İçimden dua ediyordum.

- Tanrım, lütfen yardım et...

42-

Bu sefer karıncalanma hissi diğerlerinden çok daha uzun sürmüştü. Yüzüme çarpan sert rüzgârla tekrar yaşadığımı hissettim. Rüzgârın sertliğinden dolayı gözlerimi açmak yerine daha da sıkı kapatmışım. Kollarım arasındaki Axel'i kaybetmemek için daha sıkı sarılmak istedim. Fakat kollarım bomboştu. Hiç düşünmeden gözlerimi açtım. İçinde bulunduğumuz durum şimdiye kadar gördüklerimin yanında en kötüsüydü. Dipsiz bir boşluktaydık. Zifiri karanlıkta son hızla düşüyorduk. Acaba yolculuğumuz henüz tamamlanmamış mıydı? Tekrar gözlerimi kapattım. Artık yolun sonuna gelmişim. Mathilde, Victor, evimiz, toprağım, İzlanda... Bütün hayatım, sevdiğim gözlerimin önünden geçiyordu. Bu tuhaf yolculuk başladığından beri zaman zaman başıma bir şey gelse Mathilde ve Victor'un ne yapacağını, hayatlarına nasıl devam edeceklerini düşünmüştüm. Fakat şu an bunları düşünmüyordum. Daha çok, onlar için hayatın bir şekilde devam edeceğini, benim ise sevdiğim kadınla kardeşimi yeniden göreceğimi düşünüyordum. Bunları düşündükçe korkmuyordum. Soğukkanlılıkla ölümü kucaklamayı bekliyordum. Bu şekilde yaklaşık bir buçuk dakika sonra yumuşak bir şeyin üzerine düştüm. Gözlerimi açtım. Kahverengi, tuhaf bir maddenin üzerinde yüzükoyun yatıyordum. Aynı hızla iki cisim daha peş peşe bu tuhaf maddenin üzerine düştü. Bu Profesör ve Axel'di. İlk defa aynı anda yolculuk etmiştik.

Bulduğumuz yer basıktı bu yüzden sabit durabiliyorduk. Yoksa bu madde oldukça kaygandı. Olduğumuz yerde yavaşça doğrulup oturduk. Kaymaktan korktuğumuz için hareket etmiyor, birbirimizle uzaktan konuşuyorduk. Axel baygındı. Son yolculuğumuzla birlikte bütün enerjisi gitmişti. Profesör'ün dediğine göre çok yavaş nefes alıp veriyordu. Profesör elleriyle yüzünü kapadı. Ağlamıyordu fakat kendini zor tutuyordu. Bir çıkış yolu bulabilmek için etrafıma bakındım. Uzayıp giden bu tuhaf madde ve etrafını saran karanlıktan başka hiçbir şey yoktu. Tekrar yere uzanıp gözlerimi kapattım. O düşerken ki sahneye geri dönmek istiyordum. Birkaç dakika sonra uykuya dalmışım.

Birkaç saniye sonra titreyerek uyandım. Gözlerimi açtığımda bambaşka bir yerdeydik. Oldukça iyi aydınlatılmış bu odadaydım. Başımın üzerinde iki tane makine vardı ve bu makineler Axel'e takılanlara hiç benzemiyorlardı. Çok daha küçüklerdi ve çok fazla ses çıkarıyorlardı. Çırlıçıplak bir yatağın üzerinde yatıyordum. Üşümemin sebebi bu olmalıydı. Kolumda iğneler, vücuduma yapıştırılmış küçük, beyaz, kâğıda benzer şeyler vardı. Hemen doğrulup etrafta neler olduğunu görmek istesem de yapamadım. Sanki omuzlarımdan yatağa bağlanmışım. Ellerim ve kollarımda aynı şekilde, hareketimi kısıtlayacak şekilde bağlanmıştı. Boşta olan kafamı kaldırıp etrafa baktım. Bütün oda değişik makinelerle doluydu. Boyutlarının çok küçük olmasından dolayı yaklaşık elli tane makine olduğunu söyleyebilirim. Hemen yanımda Profesör benimle aynı şekilde bir yatağın üzerinde yatıyordu. Onun yanın da ise Axel vardı. İkisinin de gözleri kapalıydı. Axel baygın olsa bile Profesör uyuyor olmalıydı. Onu uyandırabilirdim.

- Profesör! Profesör! diye seslendim.

Derin bir uykuda olduğu belliydi. Hiç duymuyordu. Bir süre sonra sesimin bizi buraya bağlayanlar tarafından duyulması korkusuyla sustum. Dakikalarca sessiz yattım. Sonra kapı aralandı ve içeri biri yaşlı diğeri genç iki adam girdi. Kendi aralarında konuşuyorlardı. Hemen gözlerimi kapattım. Konuştukları dili anlamıyordum fakat uyandığımı anlamazlarsa daha dürüst hareket edebilirlerdi. Doğruca Axel'in yanına gittiler. Arkaları bana dönük olduğunu gözlerimi açıp ne yaptıklarını izledim. Ona iğne yaptılar. Sonra ateşini ölçtüler. Axel kıpırtısız

yatıyordu. Bir tüp kanını aldılar. Sonra üzerindeki makineden yansıyan kırmızı bir ışığı akciğerlerinin üzerine tuttular. Arada notlar alıyor, kendi aralarında konuşuyorlardı. O esnada Profesör uyanmaya başladı. Göz kapakları ve parmakları kımıldamaya başladı. Çok küçük inleme sesleri çıkardığı için diğer iki adam tarafından hemen fark edildi. Bizim tarafımıza döndüler. Gözlerimi kapatmadım. Profesör uyanacaksa benim uyuyor taklidi yapmamın bir manası yoktu.

Yaşlı olan doktorla göz göze geldik. Gülümsedi. Sanki beni hiç umursamıyorlardı. Diğerlerinin içerisinde en sağlıklı ben olduğum için böyle davrandığımı daha sonra öğrenecektim.

Profesör gözlerini açınca gülümsedi. Sonra birden gülümsemesinin yerini korku ifadesi aldı. Çünkü bir yatakta çırılçıplak ve bağlı olduğunu fark etmesi uzun sürmemişti. Yataktan kalkmak, bağlarından kurtulmak istedi ama yapamadı. Başındaki adamlar onu sakinleştirmeye çalışıyorlardı. Profesör hiç cevap vermeden debelenmeye devam ediyordu.

- Profesör! dedim.

Sesimi duyunca umutla bana döndü.

- Ne diyorlar? dedim.

- Anlamıyorum! Hiçbir şey anlamıyorum! dedi.

Belki de anlamadığı için bu kadar korkmuştu. Bense Profesör'ün bilmediği bir dil olduğunu öğrenmenin şaşkınlığı içerisindeydim. Sonra Profesör adamlara dönüp Almanca bir şeyler söyledi. Anlamadığımı anlatmaya çalışıyordu sanırım. Adamlar kafasını anlamışlar gibi sallayarak odadan çıktılar. Profesör'le tekrar göz göze geldik.

- Axel'in çok hasta olduğunu anlatmaya çalıştım onlara! dedi.

Bence onlar bunu çoktan fark etmişti bile.

O gün adamlar hiç geri dönmedi. Biz soğuk odada çaresizce bekledik. Gece yarısına doğru odanın sıcaklığı arttı. Günlerin yorgunluğunu taşıyan vücutlarımız tekrar derin bir uykuya daldı.

Tekrar uyandıığımızda adamlar bu sefer yanlarında sarışın ve uzun boylu bir bayanla geri göndüler. Ellerinde çok uzun olmayan kablolar vardı. Yine ilk Profesör'ün yanına gittiler. Profesör uyanıktı. Onlara soran gözlerle bakıyordu. Kablonun iki ucunda küçük aygıtlar vardı. Kablonun bir ucundaki aygıt Profesör'ün kulağına taktılar. Sonra yaşlı adam kendi kulağına benzer bir aygıt yerleştirdi. Kablonun diğer ucundaki aygıt biraz daha büyüktü ve üzerinde düğmeler vardı. Yaşlı adam bu düğmeli aygıttan bir şeyler ayarlamaya başladı. Her ayarlamasından sonra Profesör'e bir şey söylüyordu. Profesör ise soran gözlerle bakıyordu. Dakikalarca cihazın ayarlanması devam etti. Belki yirminci ayarındaydı ki Profesör yaşlı adamın sözlerine,

- Ja²¹! diye cevap verdi.

Yaşlı adam burada durup kendi diliyle konuşmaya devam etti. Profesör bu konuşmalara almanca cevap veriyordu. Anlaşmanın tuhaf bir yolunu bulmuşlardı.

²¹ Almanca'da 'Evet' anlamına gelen sözcük.

Fakat ne söylüyorsa Profesör yüzünde güller açmasını sağlamıştı. Bütün bunlar tamamlandıktan sonra sıra bana geldi. İkinci bir kablonun ucundaki aygıt kulağıma yerleştirildi. Kablonun diğer ucunda benzer bir cihaz sarışın kadının kulağına yerleştirilmişti. Yaşlı adam aygıtları ayarlamaya başladı. Benimki çok daha kısa sürmüştü. İlk ayardan sonra, sarışın kadın yine o yabancı dille bir şeyler söyledi. Birkaç saniye geçmeden sözcükler Danca olarak kulağımda yankılandı.

- Merhaba, beni anlayabiliyor musunuz?

Bu sefer şaşkınlığımı saklayamayan bendim. Onların konuştuklarını bu büyüklü cihazlar anında Danca'ya çeviriyorlardı. Cihazdaki ses robot gibi çıkıyordu fakat bu bir sorun değildi. Başımla onayladım. Onu anlayabiliyordum. Sözlerine devam etti.

- Ben özel ajan Olivia Dunham. Yaşlı adamı göstererek, bu, Doktor Walter Bishop, bu da, araştırmalarında ona yardım eden oğlu Peter Bishop. dedi.

- Neredeyiz? Bizimle ne yapacaksınız? dedim. Kelimeler ağzımdan tane tane dökülüyordu.

- Korkmanıza gerek yok. Size zarar vermeyeceğiz. Şu an Astroid B612'desiniz. Yıl 2230. Sizin buraya gelmenize biz sebep olmuş olabiliriz. Bu nedenle başınızdaki geçenleri öğrenmek istiyoruz, dedi.

- Axel! O çok hasta. Kanser diyorlar. Ona yardımcı olabilir misiniz? dedim

- Merak etmeyin her şey yolunda. Kanserın çaresi bulunalı onlarca yıl oluyor. Yalnızca onun durumu biraz daha ileri seviyede olduğu için tedavi süreci uzun sürüyor. Bir haftaya iyileşmiş olur, dedi.

- Bize zarar vermeyecekseniz neden bağlıyız? dedim. Çünkü bizden korkmanızı ve yanlış bir şey yapmanızı istemedik. Sizi henüz tanımıyoruz. Zararsız olduğunuzdan emin olmamız gerekiyordu. Birazdan bağlarınızı çözeceğiz ve size yeni ve sıcak kıyafetler vereceğiz. Burada hava her zaman çok soğuk olur. O yüzden sıkı giyinmenizi tavsiye ederiz. Şimdi lütfen dinlenin. Yemekte bütün ayrıntılarını konuşuruz dedi.

Şaşkınlığım hala devam ediyordu. Cihazları üzerimizde bırakıp uzaklaştılar. Profesör hemen kafasını bana çevirdi.

- İnanabiliyor musun Axel? Dünya'dan başka bir gezegendeyiz. Üstelik bu teknoloji de neyin nesi? dedi.

- En azından Axel iyi olacak, dedim gülümseyerek. Sana ne sordular Profesör? dedim.

Profesör'e nasıl buraya geldiğimizi sormuşlardı. O da başımızdan geçenleri, yaptığımız seyahatleri kısaca anlatmıştı.

- Şu anda onlardan başka güvenebileceğimiz kimse yok dedi.

İkimizde uzunca bir süre bu başımıza gelenleri düşünerek sessiz kaldık. Axel hala baygındı.

Sonunda Doktor oğluyla birlikte yeniden görüldü. Elinde kıyafetler vardı. Profesör ve beni çözerek esirlikten kurtardı. Axel'i bağlamalarına hiçbir zaman gerek olmamıştı zaten. Gözlerini açmadan ve hiç kıpırdamadan öylece yatıyordu. Biz

kıyafetleri giydik. Oldukça ağır olan bu elbiselerin içerisine özel bir ısıtma sistemi kurmuşlardı. Cep kısmında bulunan bir düğmeye basınca içeriden ısınıyordu. Yine aynı düğmeye basarak aynı mekanizmayı durdurabiliyorduk. Dışarıdan bakınca oldukça hafif ve kullanışlı görünen bu kıyafetler giyenler için az da olsa zahmetliydi. Neler yapıyorduk böyle? Başka bir ülkede yaşama fikri bile aklımın ucundan geçmezken kendimi uzayda bulmuştum. Başımıza gelenler inanılması güç olaylardı. Üzerinde düşündükçe aklımın ermediği bu işlerin içerisinden çıkamıyordum. Profesör'e güvenip sözünden çıkmamaktan başka çare göremiyordum.

Kıyafetlerimizi giydikten sonra yemek salonuna geçtik. Bulduğumuz odadan salona geçmek için kullanılan kapı tamamen metaldendi ve bizi görür görmez açıldı. Biz salona geçtikten sonra tekrar arkamızdan kapandı. Buna benzer bir kapıyı Paris'teki otelde de görmüştük fakat o camdı. Diğerinden farklı olarak bu kapı, ellerimizi iki kere çırpıtığımızda açılıyor ve tekrar çırpıtığımızda kapanıyordu.

Şaşkınlığımız hiç bitmiyordu. Ne kadar alıştık desek de her seferinde bir kere daha şaşırıyorduk. Yemek salonu da bizim evlerimizden farklıydı tabi ki. Odada hiç duvar yoktu. Boydan boya camla kaplıydı. Dışarının ışıklarını görebiliyorduk. Salonun ortasında uzanan metal bir masa vardı. Masanın üzerinde her birimiz için birer tabak vardı. Tabakların yanında çatal yoktu. Doktor ve oğluyla birlikte masalardaki yerlerimizi aldık. Tabaklarımızın üzerinde birkaç renk haptan başka hiçbir şey yoktu. Sessizliği bozan bu sefer Dr. Bishop oldu.

- Hava şartları nedeniyle tarım çok verimli olmuyor. Elde edebildiğimiz hasatları uzun süre bozulmadan korumanın tek yolu onları kurutma yöntemiyle işleyip küçük kapsüllerde saklamak oldu. Tabi birkaç bilimsel işlemde gerekli oluyor. Böylece vitaminlerini kaybetmeden bir sonraki hasada kadar dayanabiliyorlar. Sonra hangi yemeği yapmak istiyorsak ona göre gerekli sebzelerin çeşnilerini karıştırıyor ve istediğimiz tadı elde edebiliyoruz dedi.

Merakımızı biraz olsun azaltmıştı. Bu dünyanın yemeklerini tanımiyorduk. Rengine göre hoşumuza giden kapsüllerden birer tane ağzımıza attık. Dilimize değen kapsül birkaç saniye sonra patladı. İçindeki her ne ise inanılmaz lezzetliydi. Doktor her kapsülden sonra biraz beklememizi, hala aç hissediyorsak bir diğerini almamızı öğütlemişti. Bu kapsüller biraz zaman geçtikten sonra tokluk hissi veriyorlardı. İkinciden sonra doymuştum. Profesör sadece bir taneyle doymuştu. Biz yemeğimizi yerken o sarışın kadın tekrar geldi. Olivia... Olivia Dunham. Profesör'ün yanına oturdu.

- Tekrardan merhaba dedi. Umarım her şey yolundadır. İçinde bulunduğunuz durumun tuhaflığının bende farkındayım ama her şeyin bir açıklaması var. Lütfen benimle gelin dedi.

Bu yeni tanıştığımız cihazlar sayesinde herkes istediği dilde konuşabiliyordu. Gerekli ayarlar yapıldığından cihazlar konuşulan dili anında anlayacağımız dile çeviriyorlardı.

Hep beraber masadan kalkarak kadının peşinden gittik. Başka bir kapıdan daha geçtik. Sonra kısa bir tünelin içerisinden geçerek çok değişik bir balkona çıktık. Dışarı çıkınca tünelin görevini anlamak daha kolay olmuştu. Balkonun az önce yemeğimizi yediğimiz bina ile tek bağı bu demirden tüneldi. Altı boştu ve etrafı açıktı. Üstelik bina, bütün gezegeni görebilecek kadar yüksek inşa edilmişti. Sanki gökyüzünde bir kara parçasında duruyor. Gezegende olup bitenleri izliyorduk. Hatta

bu kara parçası öyle çok çok büyük de değildi. Etrafındaki birkaç gezegeni de görebiliyorduk. Çok fazla uzakta olmayanı işaret ederek,

- Orası Mars. Asıl yaşam orada. Yetmiş yıl kadar önce Dünya'daki bütün insanları Mars'a getirdik çünkü Dünya insanoğlunun verdiği zararlardan ötürü yaşanamayacak bir yer haline geldi. Doğal kaynaklar bitti. Çok küçük bir bölgede hala tarımcılık yapılıyor fakat bu da yaşayan insanların hepsine yetmediği için son yetmiş yılda ölüm oranı çok fazla arttı. Kalan tek yeşil alanı korumak için Dünya'yı kehribar dediğimiz koruyucu bir madde ile kapladık. Sadece bu yeşil alan açıkta kalıyor ve böylece dış etkenlerin bu bölgeye zarar vermesini engelliyoruz. dedi Olivia Dunham.

Balkonun ortasında bulunan sandalyeyi hafifçe geriye çekti. Gezegen yavaşça hareket etti. Mars'ın yakınından geçerek Dünya'ya geldi. Dünya'nın üzeri kahverengi bir madde ile kaplıydı. Biraz şeffaf olan bu maddenin içerisinden Dünya'nın yüzeyini görebiliyordum. Bayan Dunham tekrar konuşmaya başladı.

- Sizi burada bulduk. Dünya yüzeyinde. Kehribar yüzünden içeri giremediniz. Uzay boşluğundaki basınç yüzünden de bayıldınız. Sizi tam zamanında buradan aldık yoksa ölebilirdiniz dedi. Dr. Bishop'a vücudunuza basınca karşı diren kazanmanızı sağlayacak bir sıvı enjekte etmesini rica ettim. Şu anda zarar görmeden burada durabilmenize olanak sağlayan da bu! diye ekledi.

Hiç konuşmuyorduk. Sadece dinliyorduk. Bu olanlar ne zaman bir anlam kazanacaktı.

Sonra tekrar bir el hareketi ile aynı Astroid B612'ye geri döndük. Sözlerine devam ediyordu Bayan Dunham;

- Mars'ta yeni bir hayat kurmaya çalışırken Dünya'ya verdiğimiz zararlardan kaçınmaya çalışıyoruz. Böylece ilerde insan ırkının da yok olmasına engel olmayı amaç edindik. Hatta sırf Mars'a zarar vermemek adına bu küçük gezegeni keşfettik ve çalışmalarımıza burada devam ettik. Fakat Dünya'nın bugünkü haline nasıl geldiğini anlatan kitapların hepsi en son hükümet tarafından yok edildi. İnsanların Dünya'ya verdikleri zararı görmezden gelmek istediler. Bu sebeple geçmişe yönelik araştırmalarımızı en gerçekçi haliyle sürdürebilmek için zaman makinesini keşfettik, dedi.

O sırada Dr. Bishop dayanamayarak söz aldı.

- Evet, keşfettik ama bir sorunumuz vardı. Zaman makinesi ile geçmişe gönderdiğimiz nesnelere geri getiremiyorduk. Son birkaç yıldır da onları nasıl geri getireceğimiz üzerine çalışıyorduk. Gidenler geri dönmediği sürece bize Mars'ı korumak için gerekli bilgileri de veremezlerdi. Geçmişten insan veya nesne getirmek için yeni bir makine keşfettim. İçeri gelinde size göstereyim dedi.

Tekrar içeri girdik. Aynı kapıdan bu sefer bambaşka bir odaya çıkmıştık. Kapı arkamızdan kapanırken şaşkınlığımı gizleyemedim,

- Ama nasıl olur? dedim.

Anında çeviri yapan cihazlarımızı unuttuğum.

- Nasıl mı olur? diye başka bir soruyla cevap verdi Dr. Bishop. Dışarıdaki balkon gördüğümüz üzere sadece bir demir çubukla bu binaya bağlı ve bir kumanda sayesinde istediğim kata gidebilecek şekilde hareket ettirebiliyorum dedi.

Açıklama için teşekkür ettim. Bu yeni oda tamamen bilimsel çalışmalara ayrılmıştı. Deney tüpleri, büyük kazanlar, irili ufaklı makineler, hepsi buradaydı. Odanın köşesinde eski bir telefon kulübesi vardı. Doktor bu kulübeye doğru yürüdü ve kapısını açtı. Bu telefon kulübesi zaman makinesi dedikleri şey olamaz herhalde diye düşünüyordum. Önce Profesör, peşinden ben içeri girdik. Telefon kulübesi beklediğimizin çok daha fazlasıydı. İçerisinde asla anlayamayacağım düzenekler, yüzlerce düğme vardı. Her birinin bambaşka bir âleme açılan kapılar olduğunu düşünüyordum. Kulübenin ortasında bir sedye uzanıyordu. Tavandan sedyeye uzanan çeşitli elektrik kabloları vardı.

- Bir telefon kulübesi olarak tasarladık. İlerde sadece bu makineyle yolculuk edebilecek seviyeye gelebilirsek, uzun yıllar popülerliğini kaybetmeyen, yıllar geçse bile nostalji olsun diye kullanılan bu telefon kulübesinin gönderdiğimiz zaman dilimlerinde çok dikkat çekmeyeceğini düşündük. Henüz geçmiş ile bağlantı kuramadığımız için bu düşüncemizin başarılı olup olmadığını bilmiyoruz dedi.

Ortada duran sedyenin yanına giderek sözlerine devam etti;

- Göndereceğimiz nesneyi sedyenin üzerine koyarak bu elektrik kablolarına bağlıyoruz. Daha sonra nesnenin kütlelerini zaman içerisinde hareket ettirmesi için atom parçalayıcı makineye bağlıyoruz. Daha sonra geçmiş zamandaki dünya ile iletişim kurması için icat ettiğimiz makineyi devreye sokuyoruz. Eğer makine, iletişim kurduğu yerde yeterince güçlü bir elektrik akımı ile etkileşime girerse, aynı kütleye sahip başka bir nesne ile bizim nesnemizin yer değiştirmesine olanak sağlıyor. Birkaç kere nesnemiz ortadan kayboldu fakat yerine hiçbir nesne gelmedi. Fakat sonra bir sandalye ile siz dört gün sonra yer değiştirdiniz. Hikâyenizi dinleyince sizi başka zaman dilimlerinde seyahat ettirdiğimizi anladık dedi.

Bir anda her şey anlam kazanmaya başlamıştı. Bütün bu olaylara biraz da biz sebep olmuştuk. Sneffels'deki büyük fırtınalar, gök gürültüleri, şimşekler... Üzerine bir de dinamitle dehliz patlatmaya kalkmıştık. Böylece oldukça büyük bir enerji açığının ortaya çıkmasına neden olmuştuk. Aynı anda Doktor ve oğlunun bizim dünyamıza müdahalesi yüzünden vücut kütlelerimiz sandalye ile yer değiştirmişti fakat cihazlar deneme aşamasındaydı ve biz çok uzak bir zaman diliminden geliyorduk. Kaybolan sandalyenin yerine yenisi gelmeyince Doktor yeni bir sandalye ile deneyi yeniden yapmıştı. İşte bu yüzden yanlış zaman dilimlerine ayrı ayrı iniş yapmıştık. Birkaç denemenin sonunda bizi buraya getirebilmişti fakat bu ağır yolculuklar hepimizi güçsüz bırakmış, üstüne bir de Rusya'daki patlamanın tetiklediği yoğun radyasyon eklenince, içimizde en zayıf olan Axel'i ölüm döşegine düşürmüştü. Neyse ki, olmamız gereken yere zamanında varmıştık ve Axel'in durumu her saat başı daha da iyiye gidiyordu.

Bir şeylerin açıklığa kavuşması benim de Profesör'ün de içini rahatlatmıştı. Her şeyin yoluna girmesiyle birlikte Profesör yine eski Profesör Lidenbrock'a dönüşmüştü. Yüzüne renk gelmişti. Heyecanı yine gözlerinden dışarı taşıyordu. Hızlıca Doktor'un yanına yaklaştı ve biraz alçak sesle sordu.

- Peki bizden önce geçmişten bir insan getirdiğiniz oldu mu?

Telaşlı ve ürkek tavırlı olan doktor hemen cevap verdi.

- He! Hayır hayır! Sizler ilksiniz.

Profesör yılmıyordu.

- Arne Saknussem diye birini tanı mıyorsunuz o halde?

- Buna benzer bir isim duymuştum ama kendisiyle tanışmak hiç kısmet olmadı dedi Doktor.

Profesör'ün yüzünde kocaman bir gülümseme belirdi. Peşinden gelen kahkahasına da engel olamadı. Ne olduğunu anlayamayan Doktor ve oğlu, Profesör'e deliymişçesine bakıyorlardı. Ben artık onu tanıdığım için aklımdan geçenleri anlayabiliyordum.

Durumunu kontrol etmek için Axel'in odasına gittik. Axel çok daha iyi görünüyordu. Yatakta oturuyordu. Bizi görünce gülümsedi. Vücuduna bağlı sadece bir cihaz kalmıştı. Rengi yerine gelmişti. Gözlerinin içi gülüyordu.

- Amca! Hans! Sizi çok özledim. Nasılsınız? dedi.

Onun da kulağında bizim cihazlarımızdan vardı ve neye yaradığını biliyordu. Belli ki Doktor onunla da bu şekilde iletişim kurmuştu. Profesör, Axel'in sağlığından emin olduktan sonra başımıza gelenlerin hikâyesini anlatmaya başladı.

- İnanabiliyor musun oğlum? Bu yolculuğu yapan ilk kişiler bizleriz. Saknussem'in kim olduğunu bilmiyorlar. Avrupa'daki profesörler bu olanları duyduklarında hepsi Sneffels'e yolculuğa çıkacaklar. diyerek sözlerini noktaladı.

Düşündüklerimde yanılmamıştım. Almanca konuşuyorlardı ama şu müthiş çeviri icadı sayesinde her şeyi anlayabiliyordum.

Sonraki günler Profesör ve Doktor'un insanların Dünya'ya verdiği zararlar üzerine çalışmalarıyla geçti. Bizim dünyamızdaki su ve toprak elementlerini birlikte inceliyorlar, hangi maddenin zamanla nasıl tükendiğini araştırıyorlardı. Profesör yer kürenin yapısı hakkındaki engin bilgilerini de Doktor'la paylaşıyordu. Böylece Mars'ı iyileştirmenin ve Dünya'da kalan son kaynakları korumanın yollarını arıyorlardı.

Onlar çalışırken ben Axel'le vakit geçiriyordum. Henüz bir hafta bile olmamıştı ama artık tek başına gezebiliyordu. Vücudunu saran virüs neredeyse temizlenmişti.

Bir keresinde birlikte gezegeni keşfe çıkmak istemiştik fakat yarım saatlik bir yürüyüşten sonra kızıl kum tepeliklerinden ve neredeyse dizimize bile ulaşmayan ikisi aktif biri sönmüş yanardağlardan başka bir şey göremediğimizi fark edip geri dönmüştük. Aslında bu minicik yanardağlar oldukça ilginçti ama incelemek için içine giremiyorduk. Binanın kapısında bizi karşılayan Peter Bishop gülümseyerek,

- Keşfetmeniz gereken yer burası değil dedi. Burası sadece bir araştırma üssü olarak kullanılıyor. Keşfetmek istiyorsanız Mars'a gitmelisiniz dedi. Dünya'ya da gitmenizi önerirdim ama oraya girişler yasak. Sadece Walter ve Olivia gidebiliyorlar dedi.

Axel bu duruma çok üzülmüştü ama ellerinde kalan son kaynaklarında kendisi yüzünden zarar görmesini tabi ki de istemiyordu.

- Peki, bizi Mars'a götürür müsün? diye sordu.

- Bu akşam Profesör ve Walter gitmeyi planlıyorlar. Sizi de yanlarında götürmelerini söylerim. dedi Peter.

Akşam hep beraber Mars yolculuğuna çıktık. Ulaşım aracımız uçan arabalardı. Evet, tıpkı Paris ve Rusya'da gördüğüm arabalara benziyordu bu araçlar. Fakat onlardan farklı olarak uçabiliyorlardı da. Havalanmaya başladığında çocuklar gibi

heyecanlanmıştık. Işık hızında ilerliyorduk. Buna rağmen yolculuğumuz yaklaşık iki saat sürdü. Mars'a indiğimizde, hiçbirimiz beklediğimizi bulamamıştık. Bu yüksek teknolojiye rağmen, insanlar çok ilkel bir yaşam sürüyorlardı. Evlerin hepsi ahşaptan ve en fazla üç katlıydı. Diğer iki yolculuğumuzda gördüğümüz betonarme yapılardan çok uzaktaydık. Yollar bile topraktandı. Mars'ın toprağı kızıldı. Sadece ihtiyaç olduğu kadar dükkan ve ev inşa edilmişti. Hiçbir yerde yeşil alan yoktu. Su kaynakları da sadece birkaç noktada vardı. Doktor ilkel kalmayı tercih ettiklerini, geçmişte Dünya'ya zarar veren şeylerden emin olmadan hiçbir şeyi değiştirmek istemediklerini söylemişti. Gezegenin havası da Dünya'ya oranla farklı elementler içerdiğinden insanlar burada yaşamlarını sürdürebilmek için ayda bir kere bu elementlere karşı aşılıyorlardı. Biz geldiğimiz ilk gün bu elementlere karşı aşılandığımızdan dolayı Mars'a gelmek için tekrar herhangi bir ilaç almamıştık. Dünya'nın yok olması esnasında birçok insan hayatını kaybetmişti. Birçoğu da Mars'taki yaşam koşullarına ayak uyduramadığı için. Bu nedenle ancak küçük bir ülkenin nüfusu kadar insan hayatta kalmıştı. Zaten ailelerin bir taneden fazla çocuk sahibi olmasına da izin verilmiyordu.

Görecek çok bir şey olmadığı için yolculuğumuz kısa sürdü. Profesör'ün yer küreyi incelemesi için birkaç örnek almasını bekledikten sonra tekrar yola koyulduk.

Bir haftanın sonunda Axel tamamıyla iyileşmişti. Profesör'ün de araştırmaları tamamlanmış, Doktor'la birlikte gerekli birçok bilgiyi paylaşmıştı. Fakat Doktor'un çalışmalarını tam anlamıyla bitirebilmesi için başka zaman dilimlerinden başka insanlarla da çalışması gerekecekti. En azından makineyi tam anlamıyla çalıştırmanın tekniklerini artık daha iyi biliyordu. Artık burada yapacak görevimiz kalmadığı için bizi de evimize göndermenin vakti gelmişti. Henüz ikiden fazla kişiyi aynı anda göndermeyi bilmediğinden birimiz ayrı seyahat edecektik. Tabi ki de kütlesi en ağır olan ben olduğum için yalnız yola çıkacak kişi de ben olmuştum.

Herkesle görüşükten ve minnettarlığımı belirttikten sonra telefon kulübesinin içerisine girdim. Arkamdan da Doktor girerek kapıyı kapattı. Sedyenin üzerine uzanıp Dr. Bishop'ın kabloları vücuduma bağlamasını seyrettim. İlk defa korkmadan ve bu işin zevkini tadarak seyahat edecektik. Doktor çeviri cihazını kulağımdan çıkarırken,

- Teşekkür ederim Doktor! dedim ve gözlerimi kapattım.

43-

Gözlerimi açtım. Mutluluk ve huzur kaplamıştı içimi. Bu sefer ait olduğumuz yere gelmiştik. Ayağa kalktım ve etrafa baktım. Bir de ne göreyim? Burası İzlanda değildi. Yine yanlış yere gelmişim. Kendi kendime Doktor'a kızmaya başladım. Sabırsız davranıp, yolculuğum bitmeden makineyi kapatmış olmalıydı. Birkaç adım attım ve aniden durdum. Bir adım sonrasında kocaman bir uçurum vardı. Geri çekildim. Bir dağın yamacındaydım ama bu dağın Sneffels olmadığı kesindi çünkü eteklerinde zeytin ağaçları, incir ağaçları ve kırmızı üzüm salkımları vardı. Kuzey bölgelerine özgü olmayan bu görünüm yeterince ikna ediciydi. Bu yeşil örtü ilerde olağanüstü güzellikte bir deniz veya gölün sularıyla buluşuyordu. Doğuda küçük bir liman, hemen önünde de birkaç ev vardı. Limandaki tekneler gök mavisi dalgaların üzerinde salınıyordu. Sonra birden şiddetli bir patlama oldu ve dağın sarsıntısını ayaklarımın altında hissettim. Başımın üzerinde yaklaşık on beş dakikada bir yeni bir patlama oluyordu. Kendimi püsküren lavlardan koruyabileceğim bir oyuk bulup, Profesör ve Axel'i beklemeye başladım.

Gün batımı yaklaşırken Profesör ve Axel'in gölgelerini gördüm. Gelmek üzereydiler. Fakat ikisi de hemen uçurumun kenarında belirmişlerdi. Aşağı düşmelerinden korktuğum için koşarak yanlarına gittim. Yolculuğunu ilk Profesör tamamladı ve hemen kolundan yakaladım. Konuşmamıza fırsat kalmadan Axel'de geldi ve onu da kemerinden yakaladım. Kendilerine geldiklerinde her şey yolundaydı.

- Neredeyiz? diye sordu Profesör, geri dönmekten rahatsız olmuş gibi bir hali vardı.

Artık çok da umursamadığımı gösterir bir tavırla omuzlarımı kaldırdım.

- İzlanda'da, dedi Axel.

- Hayır! dedim.

Bana inanmadılar tabi ki. Fakat benim gördüklerimi onlarda gördükten sonra İzlanda'da olmamızın mümkün olmadığını anladılar. Bunun üzerine nerede olduğumuzu anlamaya yönelik uzun tartışmalar başladı. Tekrardan Profesör ve Axel'in tartışmalarını anlamıyordum. Açıkçası döndüğümüz için memnundum. Eğer Doktor biraz sabırlı davrandıysa ve doğru zaman dilimine geldiysek bir şekilde eve dönebilirdik. Tek umursadığım buydu. Bu sebeple nerede olduğumuza dair tartışmaları duymuyordum bile.

Aralarındaki tartışma bitince Profesör, bir yanardağ püskürmesinin altında kalmamızdan korktuğu için aşağı inmemizi önerdi. Bir an önce başımıza gelen talihsiz serüvenler dizinden kurtulmak istediğim için öneriyi hemen kabul ettim. Yorgun olduğu belli olan Axel isteksizce arkamızdan gelmeye başladı.

İniş yolunda, yanardağın oluşturduğu kaya parçaları çok dik yokuşlar oluşturuyordu. Ateşten yılanlar gibi uzayıp giden lav derelerinden kaçmaya çalışarak küllerin oluşturduğu çukurlardan kayıyorduk. Axel hiç durmaksızın konuşuyordu. Profesör'de ondan aşağı kalır mı? Yine bir karışıklığın ortasındaydık. Soran gözlerle baktım ikisine de. Soru sormama pek alışık olmayan Profesör hemen durumu özetledi. Axel güneyde olduğumuzu düşünüyordu fakat Profesör inatçıydı. Yolculuğumuz sırasında pusula sürekli kuzeyi gösterdiğini savunuyordu.

- Burası kuzeye benziyor mu? dedim.

Profesör bir an duraksadı. Gözlerinde yanan ampulü görür gibi oldum. Sonra bize hak verircesine başını salladı ve hayal kırıklığını gizleyemedi.

- Mağaradaki elektrik akımı bize zamanda yolculuk yaptırdı. Böyle bir akım pusulanın yönünü mü değiştiremeyecek? Haklısınız çocuklar. En azından bu sefer doğru zaman diliminde olmayı umuyorum. dedi.

İki saatlik bir yürüyüşten sonra, önümüzde tamamıyla zeytin ağaçları, asmalar ve nar ağaçlarıyla kaplı, kimseye aitmiş gibi görünmeyen, güzel bir kırık alan belirdi. Zaten o kadar açtık ki, buna dikkat bile etmemiştik. Büyük bir iştahla bu meyveleri mideye indirdik. Axel çok uzaklaşmadan, otların içinde, ağaç gölgelerinin altında serin bir su kaynağı buldu. Keyifle sulara daldık. Dinlemenin tadını çıkarırken iki zeytin ağacının arasından küçük bir çocuk beliriverdi. Axel sevinçle bağırdı.

Yoksul kıyafetler içinde, hastalıklı gibi görünen ve bizim görünüşümüzden de oldukça korkmuş küçük bir garibandı. Açıkçası, yarı çıplak ve bakımsız sakallarımızla çok kötü görünüyorduk.

Çocuk kaçacağı sırada, peşinden koşmaya başladım. Çılgınlıklarına ve tekmelerine rağmen onu yanımıza getirdim. Kaçmaması için ellerinden tutuyordum. Bu çocuk bize nerede olduğumuzu söyleyebilirdi. Profesör elinden geldiğince güven vermeye çalışarak sorular sormaya başladı. Her seferinde kulağa farklı gelen bir dille sorular soruyordu. Hiçbirini anlamıyordum. Konuştuğu dilin danca olmadığına yemin edebilirdim. Dört farklı dille sorularına devam etti. Çocuk cevap vermiyordu. Sonuncu denemesinde sabrı tükenen Profesör çocuğu kulaklarından tutup sallayarak bir soru daha sordu.

- Stramboli, diyen küçük oğlan ellerimden kurtularak zeytin ağaçları arasında kayboldu.

Axel ve Profesör bir ritim tutturmuşlar aynı sözlükleri söyleyip duruyorlardı. Sevinçlerine anlam veremiyordum. Neresiydi Stramboli? Yolculuğumuz tamamlanınca Profesör'ün açıklamalarıyla öğrenecektim. Stramboli, Akdeniz'de Eolia Takımadaları'nın ortasındaydı. Üstümüzde patlayıp duran yanardağ ise tüm zamanların en acımasız Etna'ydı. İki kafadar böylesine eşsiz yolculuğu, bir yanardağdan girip diğerinden çıkarak sonlandırdıkları için mutluluk sarhoşu olmuşlardı. İzlanda'dan altı bin kilometre uzaktaydık. İzlanda'da olmayan bu büyüü yeşillikler ve masmavi gökyüzünün nedenini ancak o zaman anlayacaktım.

Stramboli limanına doğru yola koyulduk. Adaya nasıl geldiğimizi kimseye söylememeye karar vermiştik. İtalyanların olağanüstü olaylara inancı yoktu ve bizi cehennemden kustuğu iblisler olarak görebilirlerdi. Bunun yerine deniz kazası geçirmiş basit denizciler olarak kendimizi tanıtacaktık. Fazla gösterişli değildi fakat daha güvenilir olacaktı.

Zeytinlikleri arkamızda bıraktıktan sonra San-Vicenzo Limanı'na vardık. Profesör'den on üçüncü haftalığımı istedim. İş başka arkadaşlık başkaydı. Ücretimi candan el sıkışmalar sonucu verdi. Onlar kadar heyecanlı değildim tabî ki de, ama bu zorlu yolculuğun sonuna geldiğimiz için mutluydum. Balıkçılardan öğrendiğimize göre doğru zaman dilimindeydik. Tek sorun eve dönmektir. Parmaklarımın ucuyla hafifçe ellerini sıktım ve gülümsedim.

İşte, hiçbir şeye şaşırılmamaya alıştıklarını çok alıştıklarını söyleyen insanların bile inanmayı reddedeceği bir hikayenin sonuna geldik.

Balıkçılar bizi ilgiyle karşıladı. Bize giyecek ve yiyecek verdiler. İki gün limanda bekledik. 31 Ağustos günü, küçük bir gemi bizi Messina adı verilen bir yere götürdü. Burada biraz dinlendik. 4 Eylül Cuma günü tekrar yola koyulduk. Üç gün süren deniz yolculuğundan sonra Marsilya'ya ulaştık. 9 Eylül tarihinde ise Hamburg'a dönmüştük.

Profesör'ün evdeki yardımcısının şaşkınlığını ve Axel'in yolculuğumuz boyunca dilinden düşürmediği Graüben'in mutluluğunu anlatmıyorum. Profesör'ün dönüşü Hamburg'da da büyük ilgi yaratmıştı. Dünya'nın merkezine doğru hareket ettiği haberi yardımcısının boş boğazlığı yüzünden herkes tarafından duyulmuştu. Kimse onun geri dönebileceğine inanmamıştı bu yüzden karşılarında gördüklerine çok şaşkındılar. Benimde onlarla birlikte dönmüş olmam ve İzlanda'dan gelen çeşitli bilgilerde fikirlerinin değişmesini sağlamıştı.

Profesör adına verilen yemeklere katılıyor, gezisine dair anılar paylaşıyordu. Önemli bir adam olmuştu. Axel'de bu şöhretten payını alıyordu tabî ki.

Bana gelince, Hamburg'da her şey yolunda gitmesine rağmen eve dönmek istiyordum. Aklım Mathilde ve Victor'da kalmıştı. Üstelik İzlanda'ya ve oradaki yaşantıma olan özlemimde gün geçtikçe artıyordu. Hiçbir şey yapmadan oturmak bana göre değildi. Geri dönmem çalışmam gerekiyordu. Bir sabah uyandıığımızda Profesör ve Axel'e elveda diyerek Reykjavik'e doğru yola çıktım.

Arkadaşlarım bu zamansız kararına çok üzölmüşlerdi. Dönüşüm yengem ve yeğenim tarafından sevinçle karşılandı. O akşam en sevdiğim yemeklerden yedik. Victor bir hafta boyunca yanımdan ayrılmadı. Geri döndüğüm için mutluydum ama içimi kemiren bir şeyler vardı. Bu inanılmaz yolculuğu unutmak istemiyordum. Anılarımın ilk günü gibi taze kalmasını istiyordum.

Birkaç ay sonra Victor'un yardımıyla Profesör'e bir mektup yazdım ve Axel'in hatıra defterindeki anıları benimle paylaşmasını, mümkünse benim için çevirmesini rica ettim. Profesör bu istediğime ancak bir sene sonra cevap verebildi. İş yoğunluğu nedeniyle çeviri işlemleri uzun sürmüştü fakat gönöl borcu olduğunu hissettiği için bana yardım etmekten şeref duyduğunu belirtmişti. Bu not defteri sayesinde başımızdan geçen olayları bir bir yazmaya başladım. Bu benim, bilim insanı olacağına inandığım yeğenime bırakacağım hayattaki en güzel hediyem olacaktı.

Ek 2. Jules Verne Atölye Tanıtım Broşürü

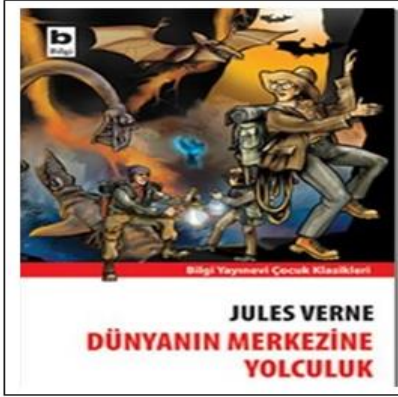
JULES VERNE EDEBİYAT ATÖLYESİ

Haydi çocuklar!

Fransız Bilim-Kurgu Yazarı Jules Verne ile

Dünya'nın merkezine doğru eşsiz bir yolculuğa çıkıyoruz!

- Fransız yazar Jules Verne kimdir? Bilmiyorsanız, hep birlikte öğreniyoruz.
- Yazarın ünlü kitabı 'Dünyanın Merkezine Yolculuk' hakkında bilgi ediniyoruz
- Hayal gücümüzün sınırlarını zorlayarak bu yolculuğa biz de katılıyor, Dünya'nın merkezinden yepyeni ülkelere yolculuk ediyoruz.
- Bu yolculukta çektiğimiz resimleri birbirimizle paylaşıyoruz.
- Kaybettiğimiz enerjiyi toplamak için tatlı ikramlarını kabul ediyoruz.

Bu benzersiz yolculuğa hepimizi bekliyoruz!

Yer: Sevinç Koleji/Beylikdüzü

Gün: 12 Ocak 2015

Saat: 15:30

Ek 3. Anket Sonuçları

Zaman damgası	Bu kitabı okuduğunuzda kaç yaşındaydınız?	Jules Verne'i tanıyor musunuz?	Adınız, soyadınız, yaşınız ve mesleğiniz nedir?	'Dünyanın Merkezine Seyahat' isimli eserini daha önce hiç okudunuz mu? Ya da duydunuz mu?	Kitapla ilgili düşünceniz nedir?	Daha önce herhangi bir Jules Verne eseri okudunuz mu?	Okurken eksik gördüğünüz ve değiştirilmesi gerektiğini düşündüğünüz noktalar var mıdır?	Kitaptan aklınızda kalan ya da okurken öğrendiğiniz herhangi bir bilimsel terim var mıdır?	Sizce Jules Verne'nin bu kitabı yazarken amacı nedir?	Okuduğunuz kitabın basım hangi kategoriye dahildir?
2.18.2014 1:39:02	9-12 yaş arası	Evet.	Ramazan Karaduman 34, Kimyager-Akademisyen	Evet duydum ve okudum.	Biraz sıkıldım ama bitirmekte gecikmedim.	Evet.				Gençlik edebiyatı.
2.18.2014 1:40:08		Hayır.	ORCUN HARMAN, 28, KIMYAGER	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.				
2.18.2014 1:47:04		Evet.	Zehra Atış, 27, dış ticaret	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.				
2.18.2014 1:58:46		Evet.	muhammed dinlemez, 25, öğrenci	Hayır hiç duymadım.		Hayır.				
2.18.2014 2:04:04		Hayır.	Gül Sena Erdoğan, 25, öğrenci	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.				
2.18.2014 2:23:06		Evet.	Hatice Karataş, profesyonel öğrenci	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.		Fersah	Bilim kurgu türünde kitap ve bence bu kitap aklımda kaldığı kadarıyla çocuklar için yapıldı.	Hatırlamıyorum.

2.18.2014 2:25:48	9-12 yaş arası	Evet.	Oğuzhan Altan, 26 . Bilgisayar Mühendisi	Evet duydum ve okudum.	Çok sürükleyiciydi, bir solukta okudum.	Evet.	Jules'e saygısızlık yapmak istemem.	Sadece kitabın kapan resmini net hatırlıyorum ;).bide gözümde deniz tabanından çıkan magma ile alakalı bir sahne canlanıyor düşününce.	Çok zaman oldu bunu tespit edebilmek için tekrar okumam lazım.	Çocuk edebiyatı., Gençlik edebiyatı.
2.18.2014 4:09:43		Evet.	gül tekin 26 çevirmen	Adını duydum ama okumadım.		Evet.				
2.18.2014 8:17:57	19-26 yaş arası	Evet.	kadir kılıç-27 teknisyen	Adını duydum ama okumadım.	Zorla okudum. Çok tatsız bir kitaptı.	Evet.				Her ikisini de okudum.
2.18.2014 8:53:08		Evet.	zeynep sedef varol	Adını duydum ama okumadım.		Evet.				
2.18.2014 9:08:18		Evet.	Sevtap Öztürk. 34. Memur.	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.				
2.18.2014 9:34:34		Evet.	Volkan Aslan, 26, Araştırma Görevlisi	Adını duydum ama okumadım.		Evet.				
2.18.2014 9:43:50		Evet.	Gökçe Yılmaz 25 öğretmen	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.				
2.18.2014 9:48:44		Evet.	Nursena Genç 21 Üniversite Öğrencisi	Adını duydum ama okumadım.		Evet.				
2.18.2014 9:55:34	13-18 yaş arası	Hayır.	Fırat çağlar, 25, öğrenci.	Evet duydum ve okudum.	Biraz sıkıldım ama bitirmekte gecikmedim.	Evet.	Böyle kitapların sağlam çevirilere ihtiyacı var.		Farklı olma çabası. Kitaplarında bahsettiği birçok şey günümüzde gerçekleşmiştir. İleri görüşlü biri kanımca :)	Gençlik edebiyatı.
2.18.2014 10:07:56		Evet.	Ali Dönmez 48 kamu personeli	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.				
2.18.2014 10:29:49		Evet.	Güldem Küçük, 30, mühendis	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.				
2.18.2014 10:34:49	9-12 yaş arası	Evet.	Tunç,Kiranel ,25,Mühendis	Evet duydum ve okudum.	Biraz sıkıldım ama bitirmekte gecikmedim.	Evet.			bir amacı olduğunu düşünüyorum	Çocuk edebiyatı.
2.18.2014 10:44:09	9-12 yaş arası	Evet.	Nil celik kurtulmus, 37, çevirmen	Evet duydum ve okudum.	Biraz sıkıldım ama bitirmekte gecikmedim.	Evet.	Yok	Stratovolkan	Yaradılıs hikayesinin aksine çok eski zamanlarda da insanların varoldugunu anlatmak/aktarmak	Çocuk edebiyatı.
2.18.2014 10:44:43		Hayır.	Hazal Avcı - 24 - Sosyal Medya Uzmanı	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.				Çocuk edebiyatı.
2.18.2014 10:45:20	13-18 yaş arası	Evet.	Deniz Merdivan 29 Tercuman	Evet duydum ve okudum.	Çok sürükleyiciydi, bir solukta okudum.	Evet.				Çocuk edebiyatı.

2.18.2014 14:07:17	9-12 yaş arası	Evet.	Selda Köksal 26 insan kaynakları şefi	Evet duydum ve okudum.	Biraz sıkıldım ama bitirmekte gecikmedim.	Evet.			Hatırlamıyorum	Hatırlamıyorum
2.18.2014 14:13:35	9-12 yaş arası	Evet.	Alev Özdemir, 24, öğrenci	Evet duydum ve okudum.	Çok sürükleyiciydi, bir solukta okudum.	Evet.				Gençlik edebiyatı.
2.18.2014 14:19:38	9-12 yaş arası	Evet.	Hilal Dedeoğlu, 23, Eğitim Danışmanı	Evet duydum ve okudum.	Biraz sıkıldım ama bitirmekte gecikmedim.	Evet.				Hatırlamıyorum
2.18.2014 14:21:13		Hayır.	Ümran Özkan, 24, kimyager	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.				Hatırlamıyorum
2.18.2014 14:28:04		Hayır.	Seda Arslanlar, 23, eczacı	Hayır hiç duymadım.		Hayır.				
2.18.2014 14:32:11		Hayır.	Ayşe Atış, 46, Ev Hanımı	Hayır hiç duymadım.		Hayır.				
2.18.2014 14:33:06		Hayır.	Halide Atış, 42, Ev Hanımı	Hayır hiç duymadım.		Hayır.				
2.18.2014 14:49:43		Evet.	Şule Terzi 28 öğrenci	Adını duydum ama okumadım.		Evet.			Okumadım ama teknolojik birçok gelişme onunla yapılmıştır.	
2.18.2014 15:30:37	13-18 yaş arası	Evet.	simge yegane öğretmen	Evet duydum ve okudum.	Çok sürükleyiciydi, bir solukta okudum.	Evet.				Gençlik edebiyatı.

2.18.2014 16:10:40	9-12 yaş arası	Evet.	Adım Fatma Bektaş. Yalın 21. Hukuk Fakültesi öğrencisiyim	Evet duydum ve okudum.	Çok sürükleyiciydi, bir solukta okudum.	Evet.	Hayır. Her kitap olması gerektiği gibidir. Kaldı ki bugün hayalgücüm hala canlı ise yazarımızın katkısı çoktur. Ne bir eksiktir kitap ne bir fazla. Haa sanki okuyucunun tamamlaması için bırakılan karanlık noktalar var gibidir. Ancak bu eksiklik değil okuyucunun hayalgücünün konuşmaya başlaması için bir fırsattır.	Açıkçası terim hatırlamakta zorlanıyorum Jules Verne'nin kitaplarını ilkokulda okumam sebebiyle kurgular ve hissettiklerim daha çok aklımda diyebilirim	Amacı olmayan yazar yoktur herhalde. Jules Verne daima çağının önünde giden bir yazar olmuştur. Harika bir hayal gücü vardır. Sanıyorum bu kitapta bize gelecek buluşlar ve keşifler için ışık tutmakta. Tıpkı diğer eserleri gibi. Ayrıca bir hayalcinin hayallerini kağıda dökebilmesi büyük bir yetenek olması dışında müthiş bir zevk olsa gerek. Yazarımızın bir gayeside bu hal olabilir.	Hatırlamıyorum
--------------------	----------------	-------	---	------------------------	---	-------	--	---	---	----------------

2.18.2014 16:32:47		Hayır.	Ad Soyad : Ayçin KURUZU Yaş : 23 Meslek : Lojistik (pazarlama, operasyon)	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.				
2.18.2014 16:34:21	13-18 yaş arası	Evet.	Busra Resuloglu 21 öğrenci	Evet duydum ve okudum.	Çok sürükleyiciyd i, bir solukta okudum.	Evet.	Okurken şimdiki bilimsel gerçeklerden farklı olan yerler değişmeli diye düşünmüştüm ama artık buna gerek olmadığını düşünüyorum.	Dünyanın merkezine yaklaştıkça ısının artması.	Hayal gücü çok geniş biri olduğunu düşünüyorum. Kitabi yazdığı zamanda bilinmeyen bilimsel konularda kendince yorum getirmiş. Amacı kendini anlatmak olsa gerek.	Gençlik edebiyatı.
2.18.2014 16:37:04		Hayır.	Aysel YILMAZCAN İşletme	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.				
2.18.2014 16:38:58		Hayır.	Duygu BAL Eczacı teknisyeni	Hayır hiç duymadım.		Hayır.				
2.18.2014 16:39:27		Hayır.	Kamil ÇAPAR Avukat asistanı	Hayır hiç duymadım.		Hayır.				
2.18.2014 16:39:55		Hayır.	Fatih ALTAŞ öğrenci	Hayır hiç duymadım.		Hayır.				
2.18.2014 16:41:15		Hayır.	Beytullah AKÇAY Öğrenci	Hayır hiç duymadım.		Hayır.				

2.18.2014 16:44:16		Hayır.	Burcu Tezoan Tıbbi mümessil	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.			
2.18.2014 16:44:55		Evet.	Uğur Avcı, 23 yaşındayım ve öğrenciyim.	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.			
2.18.2014 16:45:04		Hayır.	Osman YILMAZCAN Eczacı teknisyeni	Hayır hiç duymadım.		Hayır.			
2.18.2014 16:46:22		Hayır.	Kemal KIRAN Tıbbi mümessil	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.			
2.18.2014 17:03:24		Evet.	mehmet çallı 36 doktor	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.			
2.18.2014 17:12:51	19-26 yaş arası	Hayır.	ELİF DEMİR MUHASEBE	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.		GEZDİĞİ , GÖRDÜĞÜ YERLERİ BAŞKALARIYL ADA PAYLAŞMAK.	Hatırlamıyorum
2.18.2014 17:15:26		Hayır.	fevzi buğanlı yaş 22 galerici	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.	yok		
2.18.2014 17:15:32		Hayır.	büşra yılmaz 23 öğrenci	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.			
2.18.2014 17:19:22		Hayır.	Rabia Özcan 21 Öğrenci	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.			

2.18.2014 17:25:34		Evet.	Kaan Kuruzu 15 ogrenci	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.				
2.18.2014 17:26:11		Evet.	Tolga ufuk 16 ogrenci	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.				
2.18.2014 17:26:29		Evet.	Tolga ufuk 16 ogrencij	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.				
2.18.2014 17:26:55		Evet.	Kaan kuruzu 15 ogrenci	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.				
2.18.2014 17:27:22		Evet.	Osman yelkenci 16 ogrenci	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.				
2.18.2014 17:27:57		Evet.	Eoenaz Karaca 15 ogrenci	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.				
2.18.2014 17:28:21		Evet.	Zeynep Kalkan 15 ogrenci	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.				
2.18.2014 17:29:43		Evet.	Simay basguner 15 ogrenci	Adını duydum ama okumadım.		Evet.				
2.18.2014 17:36:02		Hayır.	Mügr Türker 23 Muhasebeci	Hayır hiç duymadım.		Hayır.				Hatırlamıyorum
2.18.2014 17:36:42		Evet.	Hilal baltalı 20 Paramedik	Adını duydum ama okumadım.		Evet.				
2.18.2014 17:47:42		Evet.	Hazan Beyza Torun, 20, Öğrenci.	Adını duydum ama okumadım.		Evet.				
2.18.2014 17:52:51		Hayır.	Cansu Akçiçek 23 Öğrenci	Hayır hiç duymadım.		Hayır.				
2.18.2014 17:55:11		Hayır.	Rukiyeorhan 25 hemsire	Hayır hiç duymadım.		Hayır.				

2.18.2014 18:10:39		Hayır.	Sahika coskun 19 Okuyorum	Hayır hiç duymadım.		Hayır.			
2.18.2014 18:19:49		Hayır.	Nadir nadir 23 elektrik teknisyeni	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.			
2.18.2014 18:22:17		Evet.	Can burak sarigul 25 garson	Adını duydum ama okumadım.		Evet.			
2.18.2014 18:25:01		Evet.	emre kuruçay 22 öğrenci	Adını duydum ama okumadım.		Evet.			Çocuk edebiyatı.
2.18.2014 18:34:33		Evet.	Serap Arık 28 Pazarlama İletişim Uzmanı	Adını duydum ama okumadım.		Evet.			
2.18.2014 19:19:16		Hayır.	melis karaman 15 öğrenci	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.			Hatırlamıyorum .
2.18.2014 20:00:08		Evet.	Özlem Şengüler , 28 , İhracat sorumlusu	Adını duydum ama okumadım.		Evet.			
2.18.2014 20:03:03		Evet.	İrem şengüler öğrenci	Adını duydum ama okumadım.		Evet.			
2.18.2014 20:14:56	13-18 yaş arası	Evet.	Tuğba Karademir 25 bankacı	Evet duydum ve okudum.	Biraz sıkıldım ama bitirmekte gecikmedim.	Evet.		Dünyaya değişik bi bakış açısı ile bakmak	Gençlik edebiyatı.
2.18.2014 20:24:19		Hayır.	Bimur Selin ERDOĞAN 28 öğretmen	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.			
2.18.2014 21:29:09		Evet.	Busra bigat ogrenci	Adını duydum ama okumadım.		Evet.			Çocuk edebiyatı.

2.18.2014 21:37:52	9-12 yaş arası	Evet.	Gamze tan 20 öğrenci	Evet duydum ve okudum.	Çok sürükleyiciydi, bir solukta okudum.	Evet.				
2.18.2014 22:05:39		Evet.	Buket Özev 22 Öğrenci	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.				
2.18.2014 22:11:12		Evet.	Dürdane Karaçöl Özdemir	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.				
2.18.2014 22:40:31		Hayır.	Elcin poyraz öğrenci	Hayır hiç duymadım.		Hayır.				
2.18.2014 22:47:32		Evet.	Betul Bildik 20 yasinda Öğrenci konumunda	Adını duydum ama okumadım.		Evet.				
2.19.2014 0:42:02		Hayır.	Cihat 27 hukuk	Hayır hiç duymadım.		Hayır.				
2.19.2014 3:32:43		Evet.	Esna Ebru DEMİRCİ 32 Öğretmen	Adını duydum ama okumadım.		Evet.				
2.19.2014 9:54:29		Evet.	Balım Bengisu Caf / 20 / Öğrenci	Adını duydum ama okumadım.		Evet.	Bence değiştirilmesi gereken tarafları yoktu. Zaten o zamanlar bir çocuk olarak kitabı eleştirel bir yönle okumadım.	Hayal dünyasını ve gezintilerini bizimle paylaşmak için en mantıklı yol yazmak olabilir.	Çocuk edebiyatı., Gençlik edebiyatı.	
2.19.2014 11:23:20		Hayır.	Mihriban Kuruzu 18 öğrenci	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.				

2.20.2014 12:51:33		Evet.	uğur yiğitaslan, 24, matematikçi	Adını duydum ama okumadım.		Evet.				Hatırlamıyorum.
2.20.2014 13:58:14		Evet.	Yüstra Kaşgör, 33, Satış Uzmanı	Adını duydum ama okumadım.		Evet.	Hayır	İnsan psikolojisini extrem olaylarla sinamak.		
2.20.2014 14:45:00	9-12 yaş arası	Evet.	Nil Bilgili - 29 - sigorta eksperı	Evet duydum ve okudum.	Çok sürükleyiciydi, bir solukta okudum.	Evet.				Hatırlamıyorum.
2.20.2014 15:12:57	13-18 yaş arası	Evet.	Erkay Aslam 14 Öğrencilik	Evet duydum ve okudum.	Biraz sıkıldım ama bitirmekte gecikmedim.	Evet.				Gençlik edebiyatı.

2.21.2014 14:00:50	9-12 yaş arası	Evet.	Sedef Özge, 40. çevirmen ve fotoğrafçı	Evet duyduğum ve okudum.	Çok sürükleyiciydi, bir solukta okudum.	Evet.	Hiç böyle bakmadım, sanmıyorum.	Hayır, o zamanlar varmıştır tabii de aklımda bir şey kalmadı şimdi.	Ömürlerin merakın peşinden gitmek, bir şeyi sonuna kadar götürmek, sonra da o bilgiyle ne yapacağını tam olarak bilememek; bunu anlatıyor sanırım. Bütün kitaplarında yolculuğun kendisine büyük bir enerji ve güç harcıyor; iradeler doruk noktasında, Denizler Altında 20 Bin Fersah'ta da öyle, Aya Yolculuk'ta da öyle; gelgelelim sonuç bizim anladığımız anlamda bir başarı getirmiyor; Nautilus'un bir kayaya sıkışıp kalması (Esrarlı Ada), uzay mekiğinin ayın	Her ikisini de okudum.
2.21.2014 17:26:03	9-12 yaş arası	Evet.	Ömür Öztürk Serbest Meslek	Evet duyduğum ve okudum.	Zorla okudum. Çok tatsız bir kitaptı.	Hayır.				Çocuk edebiyatı.

2.22.2014 1:28:09		Evet.	Fadime Tatal 22 yaşındayım Öğrenci	Adını duydum ama okumadım.		Hayır.				
3.2.2014 23:57:38	27 ve sonrası	Evet.	YUSUF FİTKİ 27 MUHASEBE	Adını duydum ama okumadım.	Çok sürükleyiciydi, bir solukta okudum.	Evet.	YOK			Hatırlamıyorum.
5.18.2014 20:50:35		Hayır.	Kaan tekin 28 yaşında denizciyim (gemi makinaları işletme mühendisi)	Evet duyduğum ve okudum.	Biraz sıkıldım ama bitimekte gecikmedim.	Hayır.				Hatırlamıyorum.

Anket sorularına ve sonuçlarına aşağıdaki bağlantılar üzerinden ulaşabilirsiniz.

- https://docs.google.com/forms/d/1n9qmvNhgyLhNsvqzlOvHmCcQdOj_DrJoltmXx3DvjdQ/viewform
- <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1sm90FeXemGVz79dBJoeKRVHAzbvtLbrflcnSePSTsB4/edit#gid=745269074>

Adnan Özalp
Soyadın Soyun
Okulun, Sınıfın
No. 230
Sınıfın. 4A

Akusturalya'da biraz istordim.
Yıl 2050. Saat 12:00. Arkada-
m Yahya olmasın istordim. Ve ayrıca
Akusturalya'da bir kapeğin olması istordim.
Ayrıca en çok istediğim şey bir lambanın
olması istordim.

HİKAYE

Bir gün Yahya, Lelehattin ve ben Akusturalya'ya gittik Akusturalya'ya 5 ayda vardı. Ve ben tahminen beşinci yıl 2050 olacağını fark ettim. Saat 12:00 ve birden bir gürültü geldi. Yahya, Lelehattin ve ben bir mideden mi geldik? dedi. Lelehattin: Hayır ben den geldim en arkadaştan geldim di. Ben. Merhaba arkadaşlar ben de ne dedim Arkadaşlık bir sesle benim odam Sidor'da di. Yahya: Çok ok yapmışsın ben de seni çok seviyorum dedi. Sidor: 'J' dediğiyle geldi. O anda bir canavarın bizi yaklaştığını fark ettim. Canavar 3 metre boyuyla ve 20 m dişleriyle bizi koruyordu. Savaş başladı. Ben Sidor'la birlikte bir silah alıp canavarı öldürdük. Lelehattin: Ben hiç ne yaptım di. Ben? dedi. Sidor: Sizde beno yandım ettim.

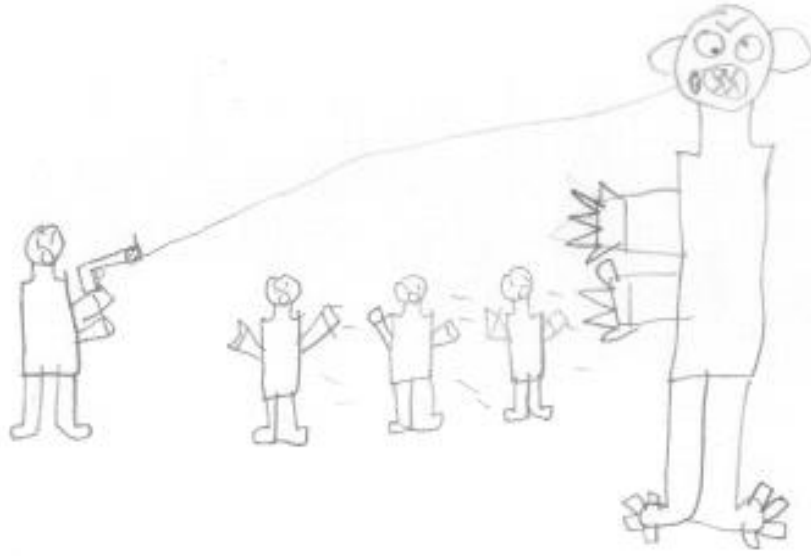
Adem Ögülcü

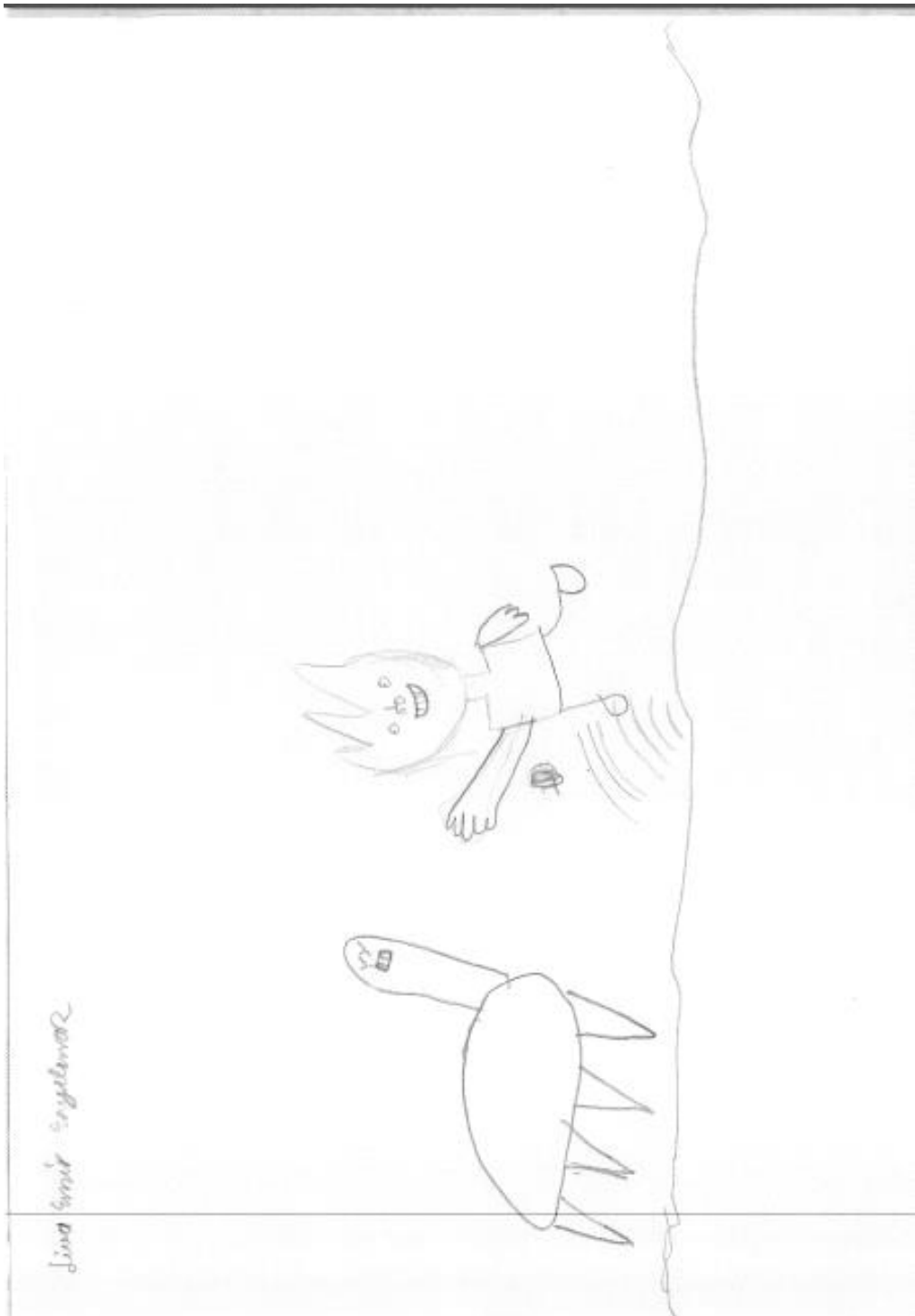
Sayadim: Savaşçı

Okulum: Emin Kalya

NO: 230

Sınıfım: 4-A

Savunç kolefi
Tuna Berke özgeçil

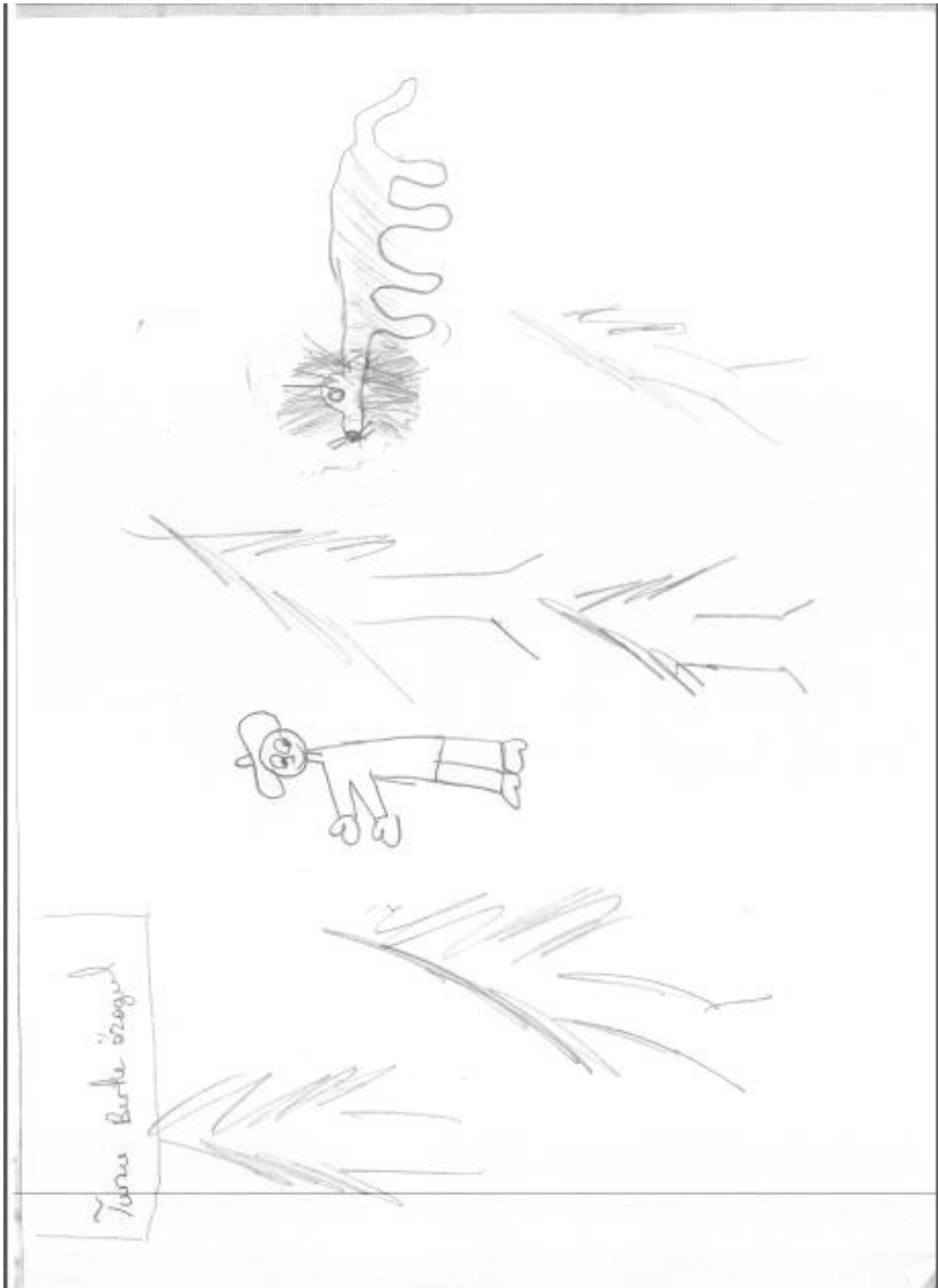
4-A

3-3

1876 yılında Afrikadan gelen itafa Afrikaya
göçmüşler arasında gariip gariip insanlar vardı gariip bir
dil kullananlar vardı sonra ormanda piknik yapmaya
kadar vermişler ama bir uşları süsüdü beni kalemde
başlamış ama büyükten saat 20:30 vana nasil oluyor
nasil olur entacten kaybediler.

7

2. hikay
10

Selahattin
Demirci
4/A
Sivas Koleji

Siz olsaydınız?

→ Ne kadar Puan Veririm? 8

→ Hangi Ülke? — Fransa

→ Zaman? — 20 Şubat 1865

→ Saat? —

→ Etimfindane var?

→ Ne kadar yemek yedim?

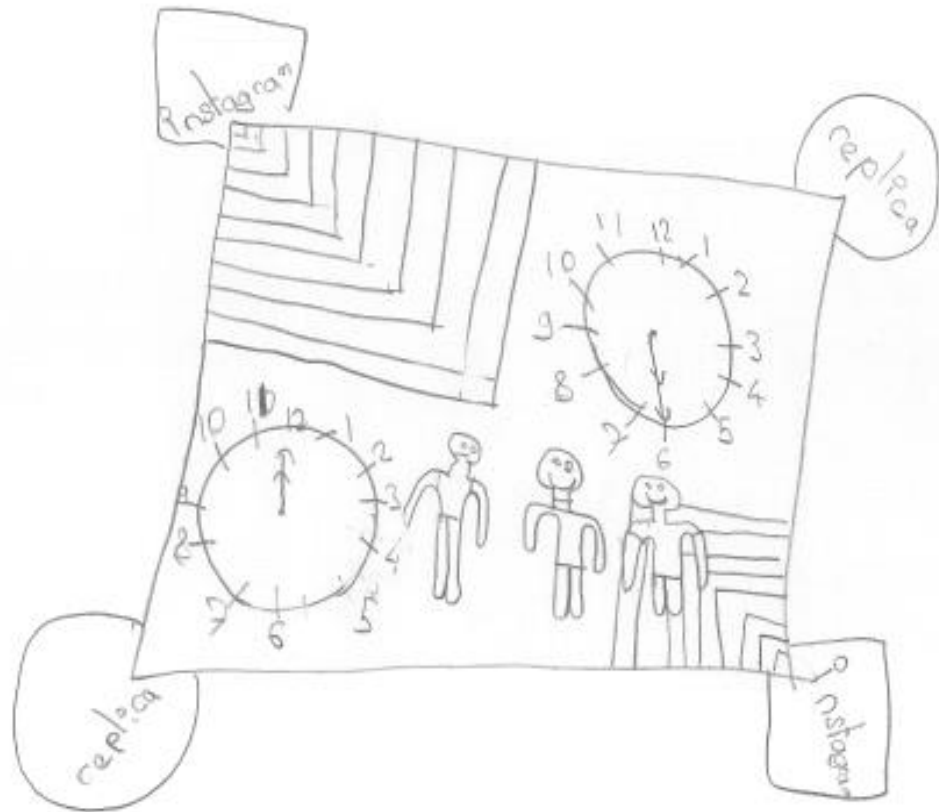
→ Kaç Harçta gideceğim?

→ Nasılla yaftalar alırsınız?

Ben Fransada 1865 yılında 20 şubat saat 20 gidecim
20 kotas ve 100 liras ve 20 şubat saat 20 gidecim
giderim bir kazak 2 tırşort 3kg yeme k ben 20 yaşında

2. Hikaye

Soal hatta 2. hikaye Kas Puan? 10
Demirca
234
Sevins koleji

Üçümüz de yere serildik. Bir saniyeden kısa bir sürede ışığın yerini derin bir
karanlık aldı. Hemen sonra sağlam zeminin altındaki zeminin kaybolduğunu hissettik fakat
ayaklarımızın altındaki şey değil de sağın altına kayarak batıyor gibiydik. Fakat öyle bir şey yoktu. Neler olduğunu anlamak zor değildi. Dikey olarak suyun sesinden
birbirimizi duyamıyorduk. Neler olduğunu anlamak zor değildi. Patlama çatlaklarla ayrılmış bu zeminde bir tür deprem başlamıştı. Bir girdap oluşmuştu ve sele dönüşen deniz bizi de birlikte içine bir uçurum vardı.
Patlama çatlaklarla ayrılmış bu zeminde bir tür deprem başlamıştı. Bir girdap oluşmuştu ve sele dönüşen deniz bizi de birlikte içine bir uçurum vardı.

Üçümüzde yere serildik

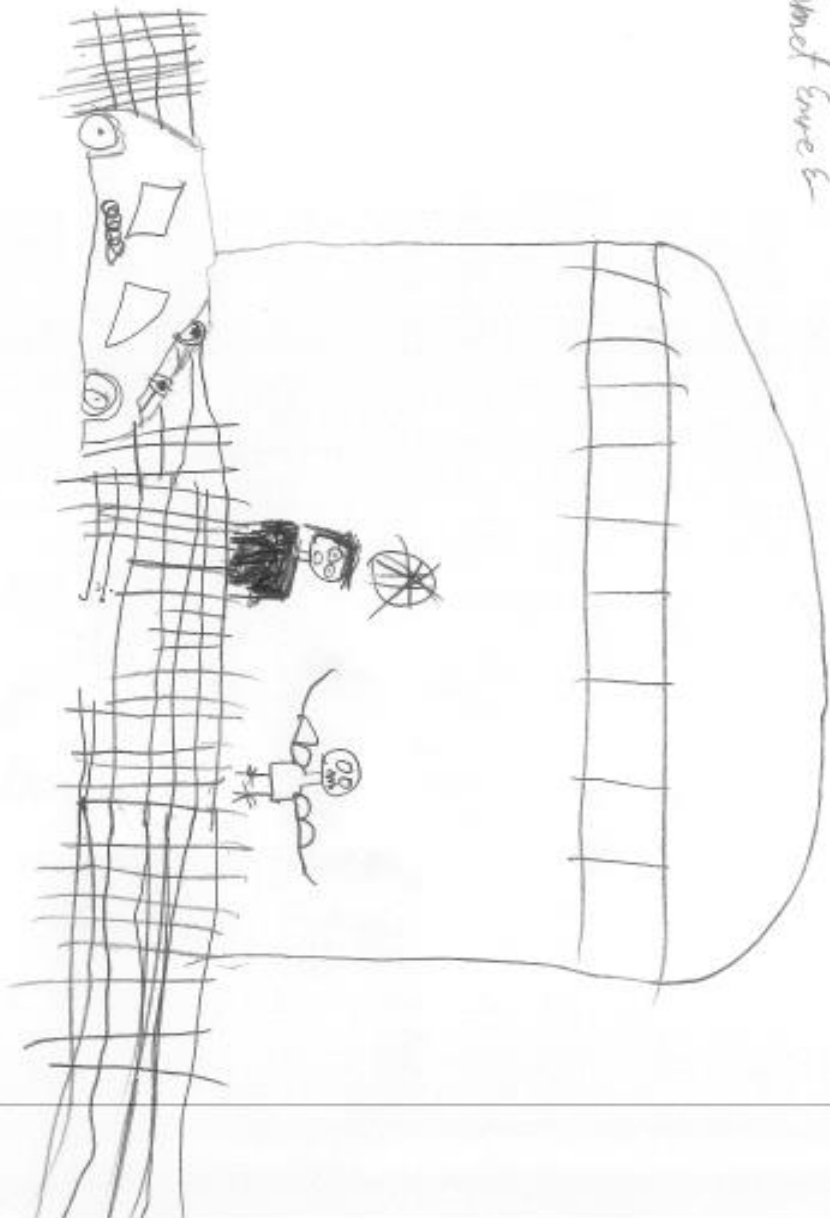
10

M. Emre

Medan 5.14.4/2023/ Biologi's Giper-Sour, Kelip

1989 Mula-mula saat saya datang ke lokasi tersebut, saya melihat ada beberapa orang yang sedang berdiskusi. Mereka sedang berbicara tentang beberapa hal yang berkaitan dengan penelitian yang sedang mereka lakukan. Setelah beberapa saat, saya memutuskan untuk bergabung dengan mereka. Mereka sedang berbicara tentang beberapa hal yang berkaitan dengan penelitian yang sedang mereka lakukan. Setelah beberapa saat, saya memutuskan untuk bergabung dengan mereka. Mereka sedang berbicara tentang beberapa hal yang berkaitan dengan penelitian yang sedang mereka lakukan. Setelah beberapa saat, saya memutuskan untuk bergabung dengan mereka.

Michael Sweet

Ad-Soyad=Dünya Dağcı

Okulu=Sevinç Koleji

Sınıfı=41A

Okul no=301

Ben olsaydım:

İtalyada olurdum.

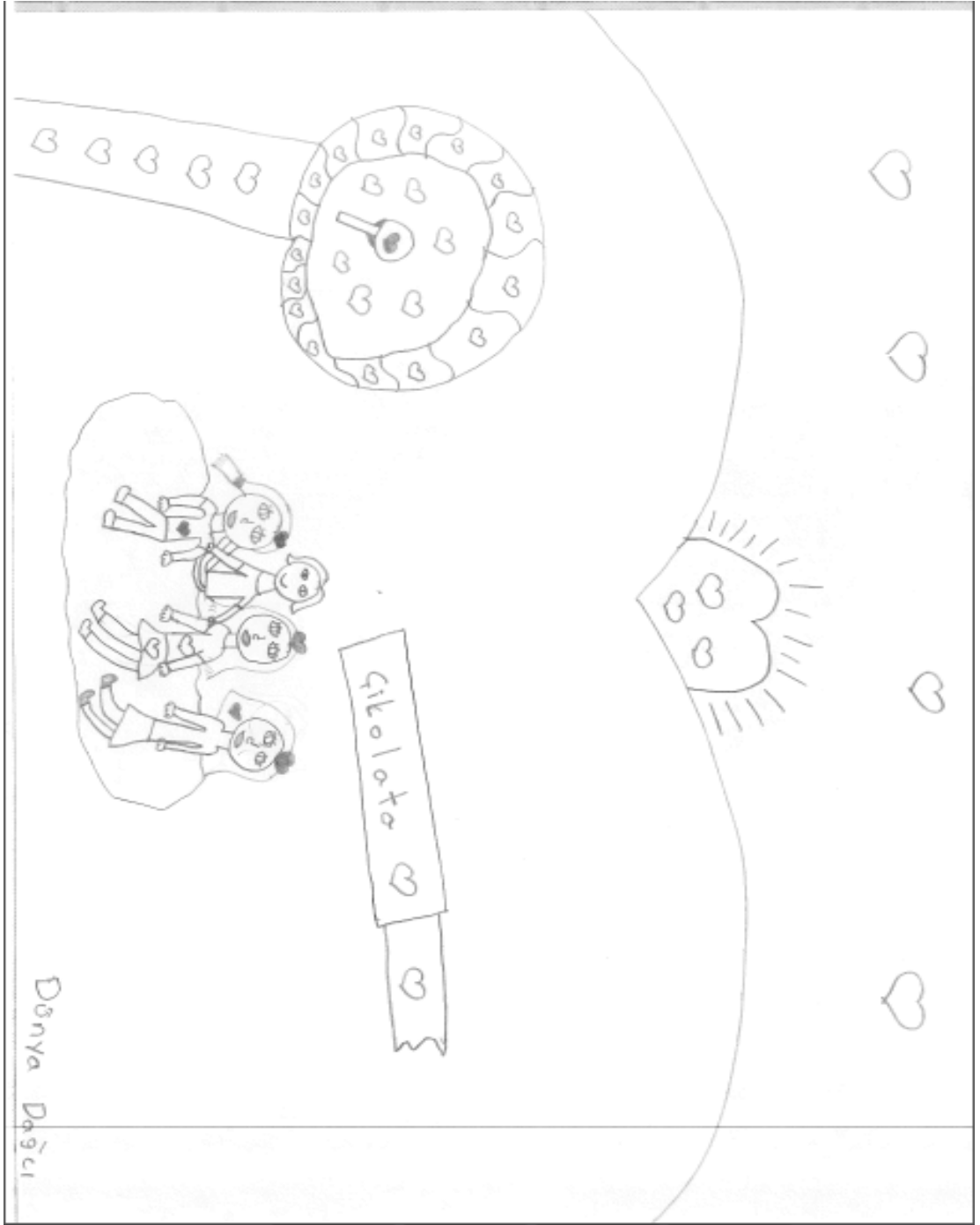
1993'te olurdum.

Saat 00:00'da olurdum.

En yakın arkadaşlarımla olurdum.

1. Dünya'nın Merkezine Yolculuk'u beğendim: 8 numara.

2. Hikayeyi beğendim: 10 numara.

Respektis Saunir Kaler:

4/12

155

Almet Mustafa
Sener

#98509

Yilinda Irlan d'adagim Saallor 15:42' g'astiriken yaminda Carl (C)
Vardi Song Salda trevon Frankin ve mehd'abile Songa Saunir
Solokhweid A'iy yordun bir de bolttm ki araban ustune g'elise
Songa trevor arabas k'ak otty ve araba durdu

AMAN IPVRIM d'm

~~AMAN~~

12 3 29

Ahmet Senar

Emral Actun
41A
Sevinç koleji
249

1999 yılında Barselona'dayım. Yanımda erkek kardeşim
Saat 12.30 ormanda yakıza kurtiye ayılar bir kediyle yollar
Kaşarak bir kulübe bulup sığındık. Aniden karşımda
duran ağacın üstüne yıldırım düşmişti. Sarsıldık çok korkmuştuk.
Ve yer yer ağacın aşağıya düştük. Herşeyi düşünürken

1. Hikaye
- ④ = 1
☺ = 10
- 1
 - 2
 - 3
 - 4
 - 5
 - 6
 - 7
 - 8
 - 9
 - 10
2. hikaye
- 1
 - 2
 - 3
 - 4
 - 5
 - 6
 - 7
 - 8
 - 9
 - 10

Emeral Actun

Defne Göksu Bakırcı
419 56 Garpınar Sevinç Kolası

Üçümüz de yere serildik

Üçümüz de yere serildik. Bir saniyeden kısa bir sürede işiğin yerini deşiririz. Dikey olarak suyun sesinden hissettik fakat bir deniz sesi vardı. Bir uşurum vardı. Patlama çatlaklarla ayrılmış bu zeminde kayanın arkasında bir tür dönüşen deniz ve sele dönüşen deniz birliğinde bir deprem başlatmıştı. Bir girdap oluşmuştu ve sele dönüşen deniz birliğinde bir deprem başlatmıştı. Patlama çatlaklarla ayrılmış bu zeminde kayanın arkasında bir tür dönüşen deniz ve sele dönüşen deniz birliğinde bir deprem başlatmıştı. Bir girdap oluşmuştu ve sele dönüşen deniz birliğinde bir deprem başlatmıştı.

Bu yazı
İşin numarasını
40

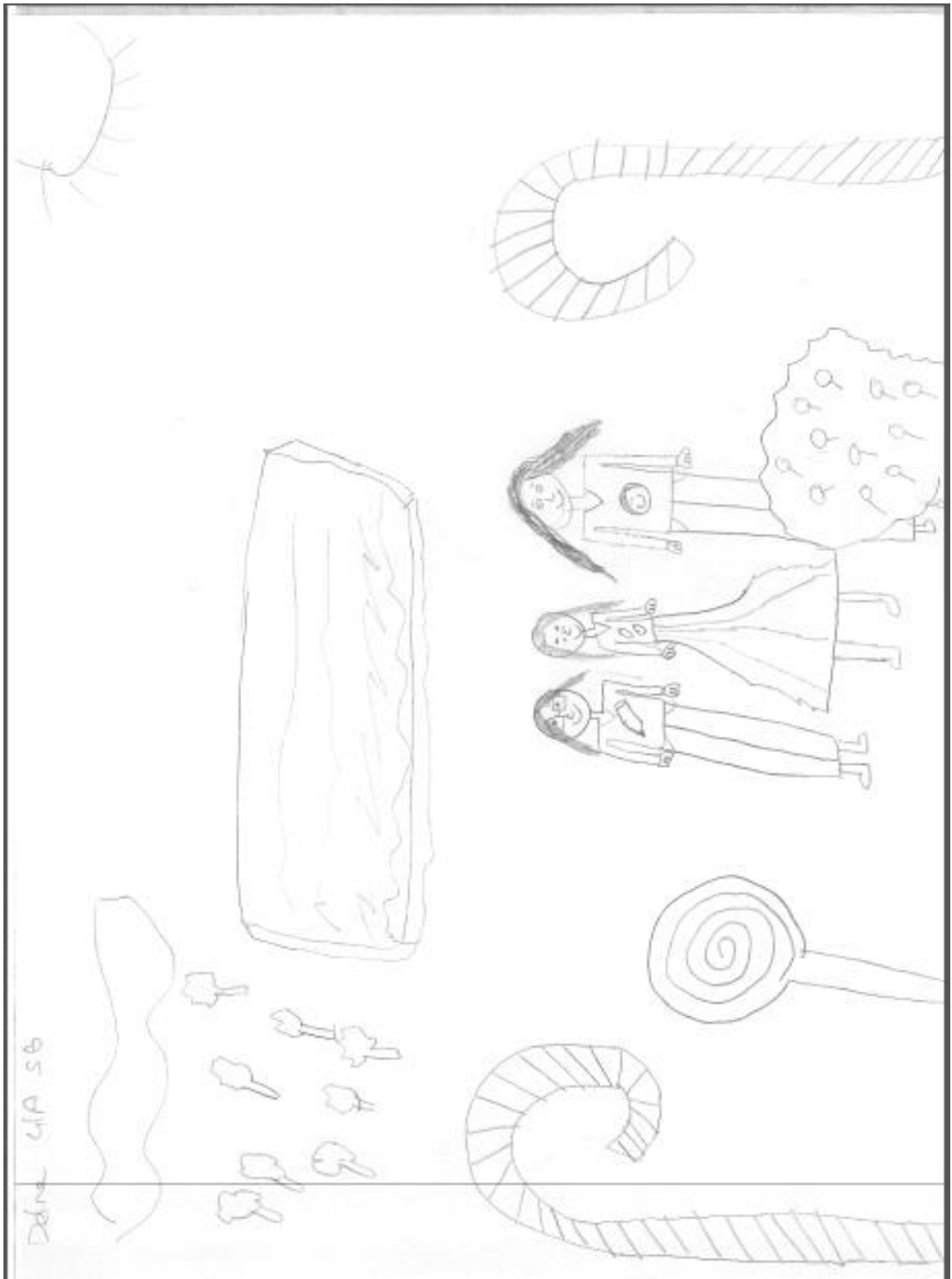
SEVİNÇ KOLEJİ 4/A

Defne Çelik
2019

Ben 2050 yılında Amerikada olmak isterdim.

Yanında Ece'nin, Dongya'nın, Ailem'in ve Big Time Rush
olmasını isterdim. Her yerde her şeyin sekerlerden
yapılmasını isterdim. Ve her şeyi yerdik. Ve havuz
olmasını isterdim.

Ece, Dongya, Ailem ve Big Time Rush gurubunda
çok eğlenirdik. Saatin 12:00 olmasını
isterdim. Benim numaram 1 olurdu. 😊

Ad Sibat

Abul Sevinç Koleji
İsmi

Numara 34

2050 yılında Mekke'de olmak istedim
Geldiğim zaman 19.10 zamanında geldim yanında
kuşaraba, yiyecek konumaları istedim hemde 50
tane

Beğendim numara Puan 8

2. Hikayenin puanı 10 ☆

Ad Sidor Yıldız

Adım-Soyadım → Ece Naz Senal
Okulum → Sevinç Kaley
Sınıfım → 4A
Numaram → 292

Ben olsaydım:

- * Kanada'da olurdum.
- * 1994'te olurdum.
- * Saat 00:00 olurdu.
- * Yanımda Demi Lovato ve Justin Bieber olurdu.
- * Yanıma İpad'imi telefonumu, kalemtutumu, defterimi ve yiyecek, içecek alırdım.

Dünyanın Merkezine Yolculuk'u beğendin mi?

1 → En kötü 😞

10 → En iyi 😊

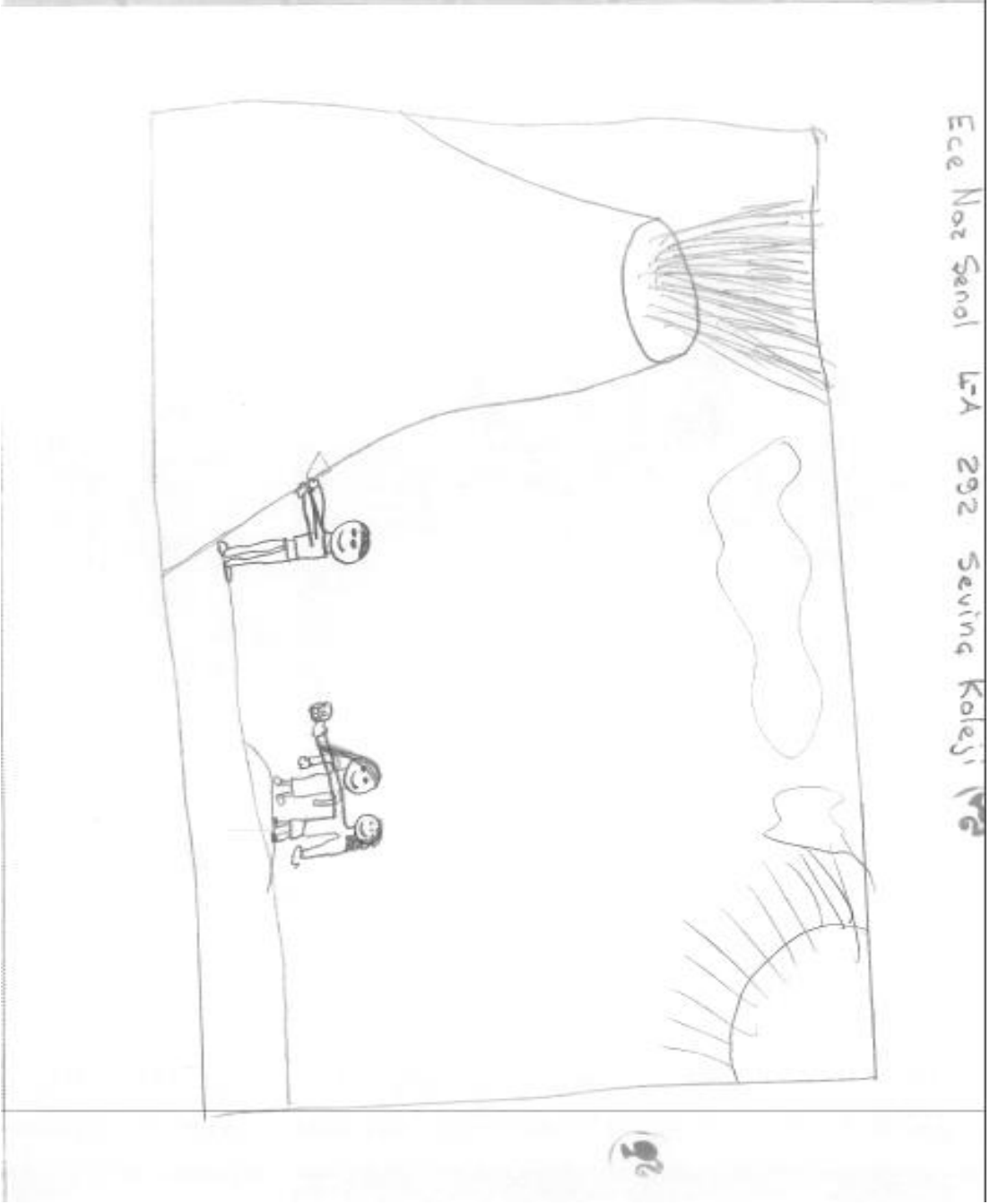
Numaram 8

1'den 10'a kadar numaralandıralım.

2. hikaye = 10 ✓

1 😊
2 😊
3 😊
4 😊
5 😊
6 😊
7 😊
8 😊
9 😊
10 😊

Ece Naz Sanol L'A 292 Sevinç Koleji 192

Adı: Seril
Soy Adı: Elmali
Sınıf: 4/A
Okul: Sevinç Koleji
Okul No: 80

←—————→
Siz olsaydınız?

- Hangi ülke?

Almanya'da olmak istardım. Çünkü orda doğudum ve çok özleyorum.

- zaman (yıl)?

2016 yılında çünkü zor olmaz.

- saat?

Öylen 04:00

- Etrafında kim var?

Yasmin, Pidem, Emral, Ece, Defne ve Tuana.

Özeti:

1. hikaye puan 8

2. hikaye puan 10

Adi: Şerif
Soy adı: Elmalı
Sınıf: WA
Okul: Sevinç Koleji
Okul No: 80

Ad = Yasmin
Soyad = Cengiz
Sınıf = 4HA
Okul = Seyinç Koleji
Okul No. = 265

- Hangi ülke?
Almanya'da çünkü oraya çok merak ediyorum.
- Zaman (yıl)?
1915 yılında çünkü o yılı çok merak ediyorum.
- Saat?
Sabah 06:00 çünkü trafik olmaz.
- Etrafında kim var?
Didem, Dönay, İlayda, Defne, Ece, Selina, Emral, Şenil
ve Tuana vardır çünkü onları çok seviyorum.

1. Özet no. = 9

2. Özet no. = 10

Ad = Hasmi
Soyad = Cengiz
Sınıf = L4A
Okul = Serinc Koleji
devlet no = 265

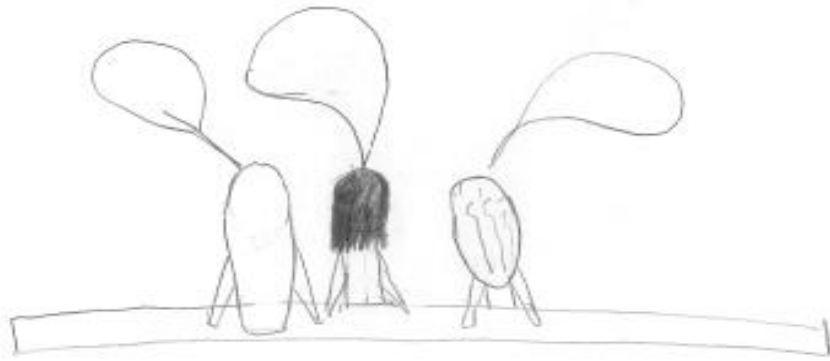
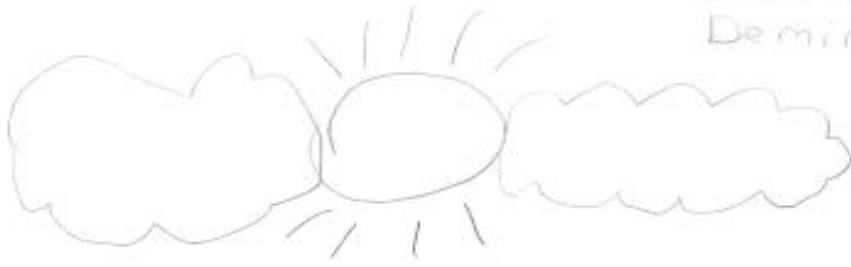
Didem Demire
GIA 190
Sevinç Koleji

Sevinç Koleji GIA

1999 yılında Fransa'da gün batımında Defne, Ece ve Didem ayaklarını denize sokup gün batımını seyrettiler ve balca konuşmalar. Alan yeşilkti yeşil alanda MPÖ konser veriyordu.

Özet Numarası: 8

Didem 4/A
Demirci

M F ö

Okul: Savaş Koleji

Adı: Deniz Çoban

No: 29 4/A

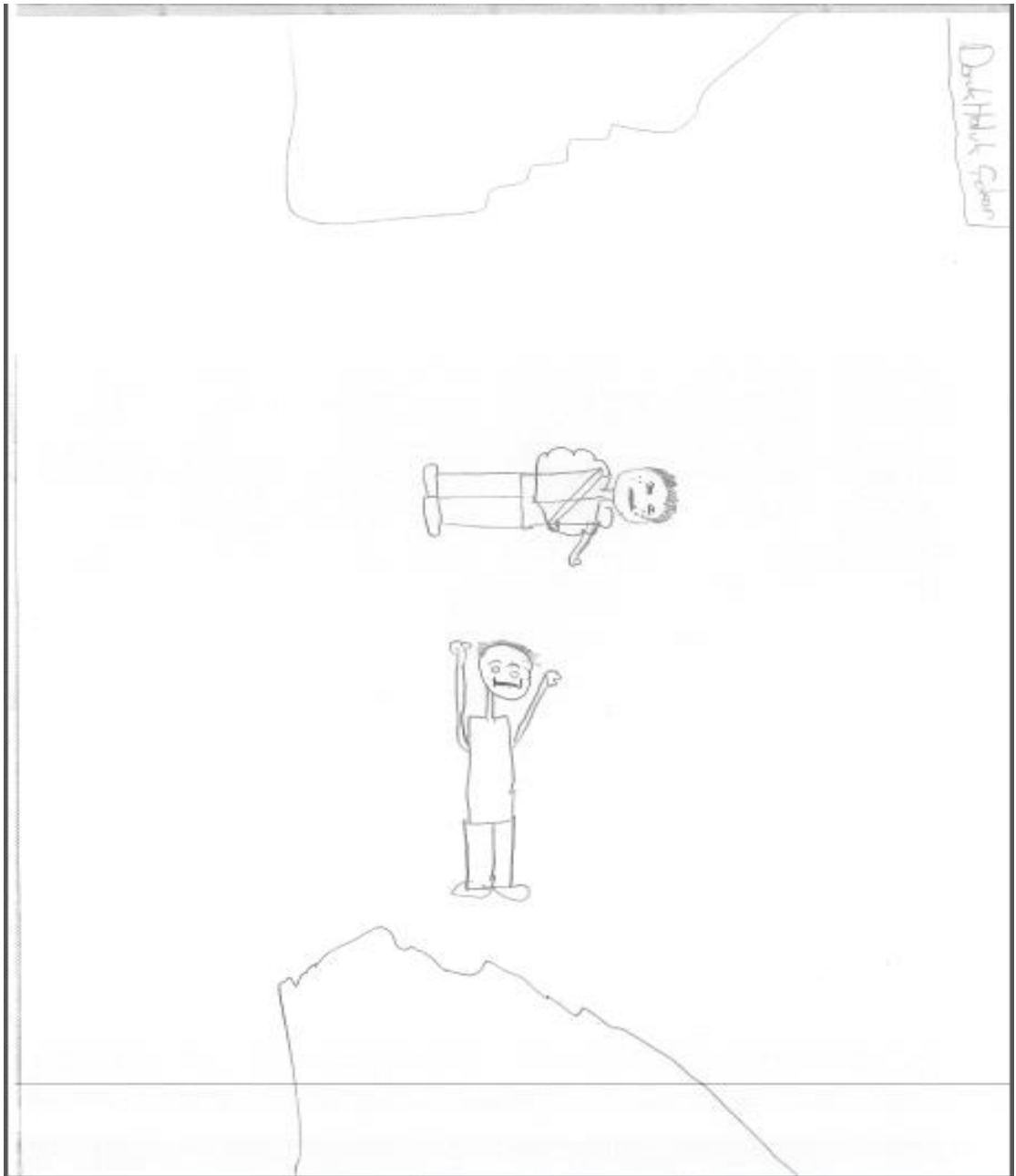
0007 yılında Antarktika'dayım. Saat akşam 02:00'di. Etrafında
grip grip eskimeli vardı ve buzdan dağlar vardı. Onlardan korkuyordum.

Çok garip şeyler oldu buzdağın içinde kular çıkmaya başladı. Apatı vardı
acale içinde buzdan avına girdim ve karşında Jelus Vernas'ı gördüm ve
bir baze dağ ru yitisi vardı. LAV'ı bize geldiğinde Jelus Vernas baze
doğru gitti ve ypkoldu.

1. hikaye 2. hikaye

10

10

Elis Ada Aydoğan
Sevinç Koleji
195
4/A

Ben olsaydım:

- * Rusya'da olurdum
- * 1850 yılında olurdum
- * 01:00 'de olurdum
- * Yanıma iPad alırdım. MP3 çalar alırdım
XBOX ve bilgisayarda alırdım. birde günlüğüme
- * Etrafımda eski ve bastığında yıkılan şeyler
olmasını isterdim
- * Yanıma Taylor swift'i, Neon jungle gurubunu,
ariana grandeyi, Victoria justice, Jessie J,
Nicky minaji alırdım. ve Ariana, Jessie, Nicki
Bang bangı söylerler söylerler

1 → ① en kötü
10 → ⑩ en iyi

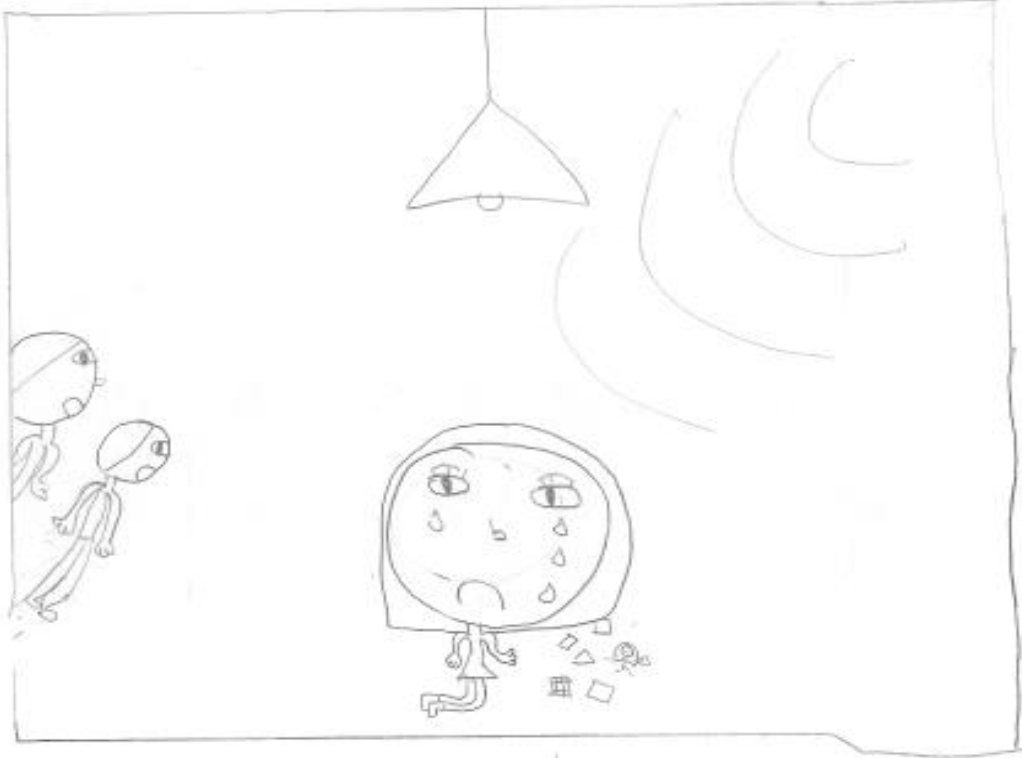
1 → ① → En kötü
10 → ⑩ → En iyi

8

En iyi

10 → ⑩ → En iyi

Elis Ada Aydoğon 4/A 195 Sevinç Koleji

Selina
Özuna
L1A 236

Üçümüz de yere serildik. Bir saniyeden kısa bir sürede ışığın yerini hissettik fakat bir karanlık aldı. Hemen sonra sağlam zeminin altındaki değil de sağlam zeminin altındaki şey yoktu. Konuşmaya anlamak zor değildi. Bir tür deprem başlatmıştı. Bir girdap oluşmuştu ve sele dönüşen deniz bizi de birlikte içine sürükledi. Havaya uçurduğumuz kayanın arkasında bir uğurum vardı. Patlama çatlaklarla ayrılmış bu zeminde bir tür deprem başlatmıştı. Bir girdap oluşmuştu ve sele dönüşen deniz bizi de birlikte içine sürükledi. Bir girdap oluşmuştu ve sele dönüşen deniz bizi de birlikte içine sürükledi. Bir girdap oluşmuştu ve sele dönüşen deniz bizi de birlikte içine sürükledi.

Üçümüzde yere silindik.

10

Adı: Sarina Kocaj

Sınıf: 11A

Adı: Sarina

No: 236

Ben deyimim:

Newyorkta olurdum

1952'de olurdum.

Saatlerce olurdum

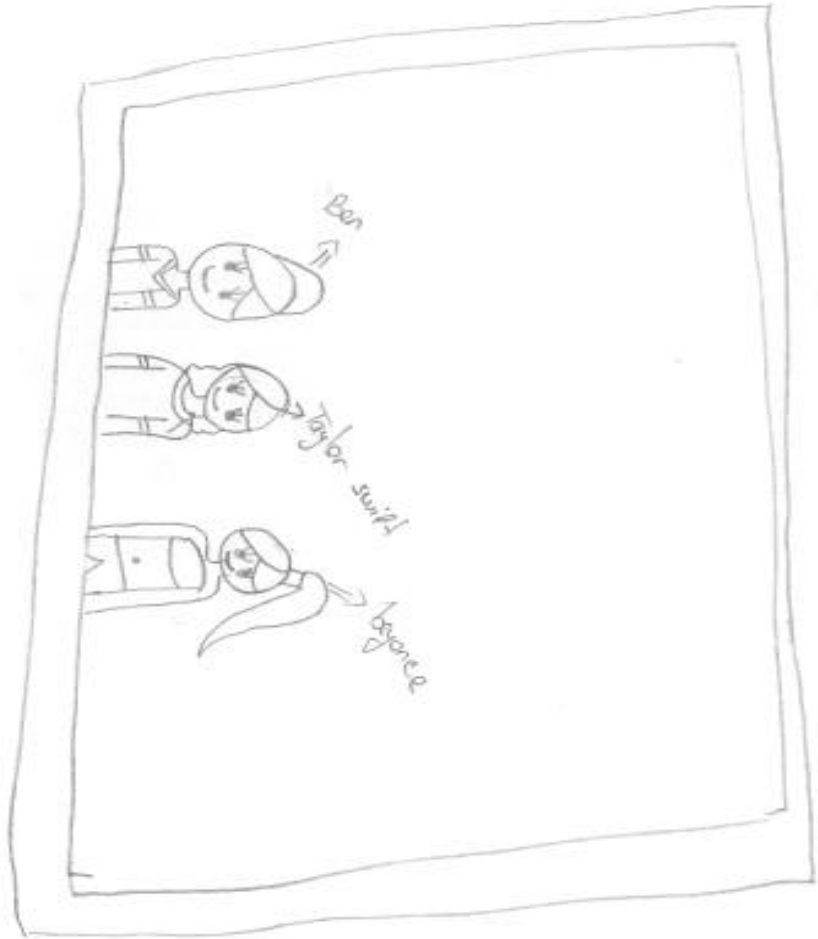
Etrafında: Taylor swift, Ariana Carden, Sia, Beyonce, Rihanna, Justin Timberlake, Selena Gomez, one drekson, Jennifer Lopez. olurdum

yanımda: Defter, kalem, jilet, iğne olurdum.

Senelerdir man: 10

2. hikaye = 10 ✓

Selina Gussino H1A 256

25

25

Sesing koleksi 414 tahun 2023.

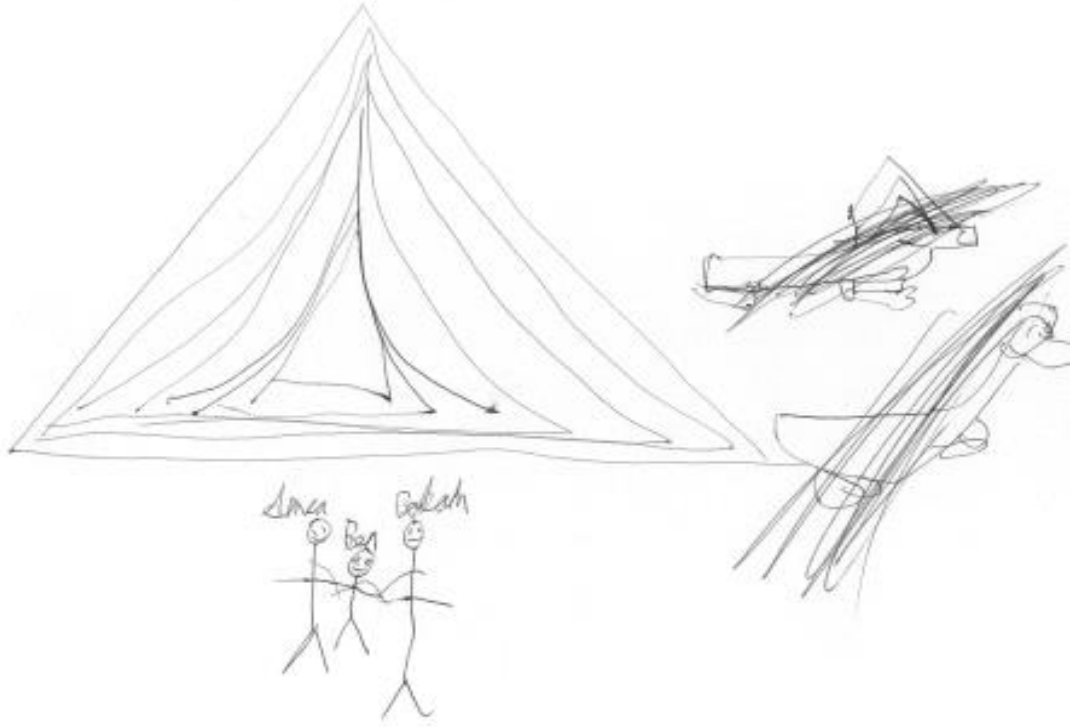
~~miller~~
~~12:00~~
~~12:00~~
~~12:00~~

meruda 1250 kelenda saat 12:00 ulanda Amcamle Rakamla
kér yanardagun isari an-tomaru saatk Ue yanard klikalmeye
bozadki kide kaman saktik see dardit.

10

2. Klaye pumiyo

Yahsa Stagg Mur

Ahi: F&P
Soyachi: B&P

Arda Dincement

Üçümüz de yere serildik

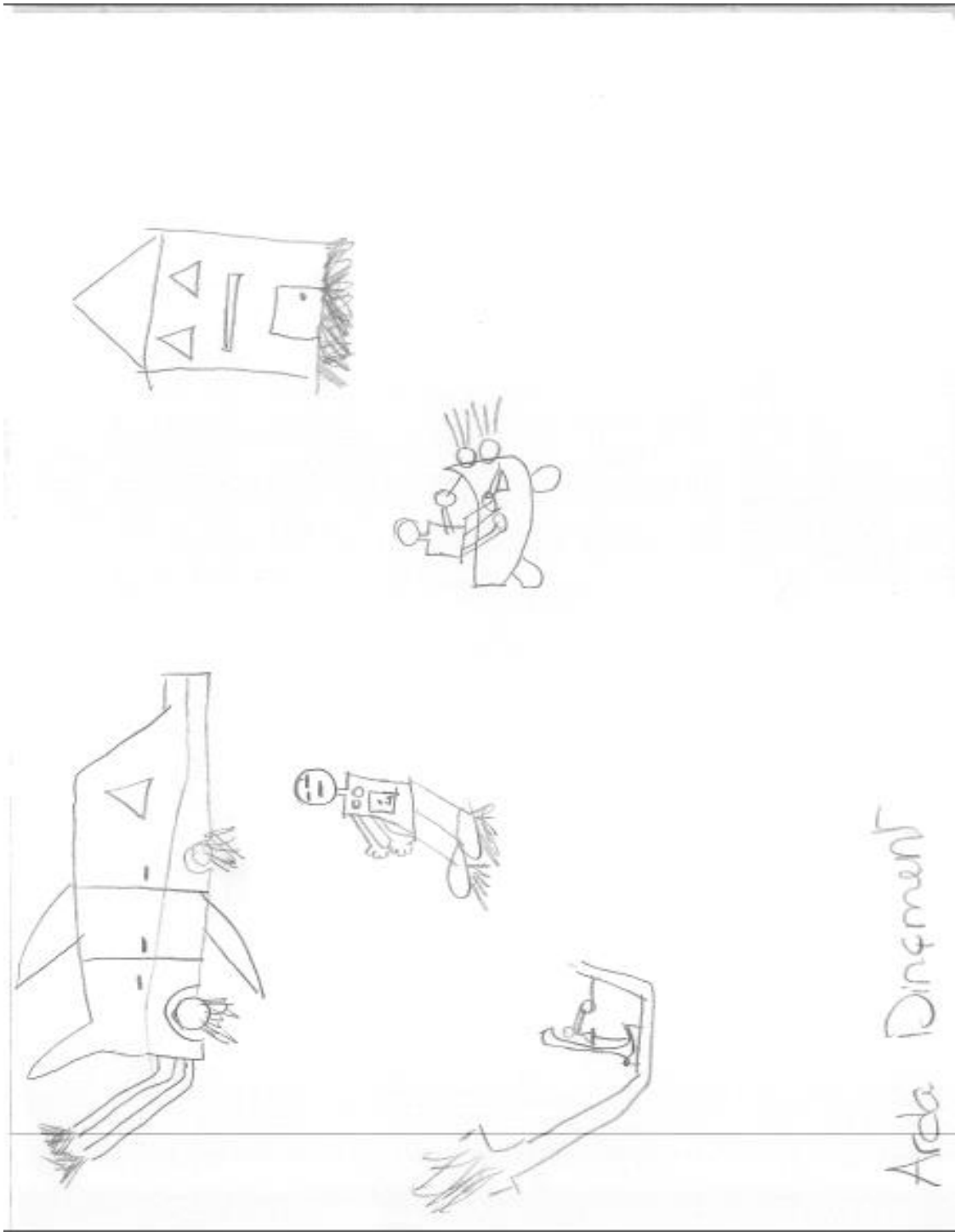
10 ✓

Üçümüz de yere serildik. Bir saniyeden kısa bir sürede ışığın yerni derin bir karanlık aldı. Hemen sonra sağlam zeminin ayaklarımızın altındaki değil de sağlam zeminin birbirimizi duyamıyorduk. Neler yoktu. Konuşmaya kayanın Havaya uçurduğumuz anlamak zor değildi. Patlama çatlaklarla ayrılmış bu zeminde bir tür deprem başlamıştı. Bir girdap oluşmuştu ve sele dönüştü. Birlikte bir deprem başlatmıştık. Birlikte bir uçurum vardı. Birlikte bir kayan zeminde bir deprem başlatmıştık. Birlikte bir uçurum vardı. Birlikte bir kayan zeminde bir deprem başlatmıştık. Birlikte bir uçurum vardı.

Arcda Dincemert
Sesing Koleji
4-A 16:28

1999 yılında Yunanistan'dayım. Saat ağşamın 01:00
sularıydı. Etrafında uçan arabalar var, Uçan motorlar var,
Uçan eşeler var ve uçan insanlar var. Ve de karakterlikler
var, cisimler onun içinden geçip başka bir yerden çıkıyor.

8 Hikaye 2 Hikaye (10A)

Arda Dincment

Ek 5. Kaynak Metin

Paru dans Le Livre de Poche :

Avec les illustrations originales de la collection Hetzel :

AUTOUR DE LA LUNE
LE CHANCELLOR
LE CHÂTEAU DES CARPATHES
LES CINQ CENTS MILLIONS DE LA BÉGUIN
CINQ SEMAINES EN BALLON
DE LA TERRE À LA LUNE
DEUX ANS DE VACANCES
LES ENFANTS DU CAPITAINE GRANT
L'ÎLE MYSTÉRIEUSE
LES INDES NOIRES
MICHEL STROGOFF
L'ONCLE ROBINSON
PARIS AU XXe SIÈCLE
LE RAYON-VERT
ROBUR LE CONQUÉRANT
LE SPHINX DES GLACES
LE TOUR DU MONDE EN 80 JOURS
LES TRIBULATIONS D'UN CHINOIS EN CHINE
UN CAPITAINE DE QUINZE ANS
VINGT MILLE LIEUES SOUS LES MERS

© Librairie Générale Française, 2001, pour la présente édition.
ISBN : 978-2-253-01254-2 - 1re publication LGF

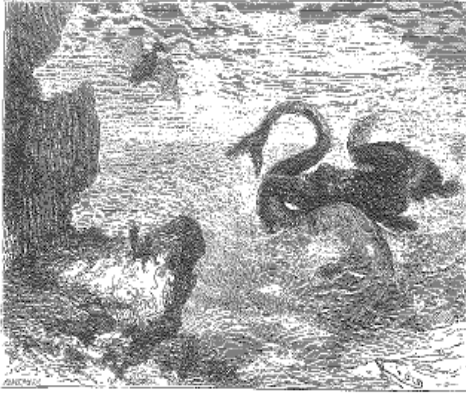
JULES VERNE

VOYAGE AU CENTRE DE LA TERRE

VIGNETTES PAR RIOU

BIBLIOTHÈQUE
D'ÉDUCATION ET DE RÉCREATION
J. HETZEL, ÉDITEUR
18, RUE JACOB, PARIS

I

Le 24 mai 1863, un dimanche, mon oncle, le professeur Lidenbrock, revint précipitamment vers sa petite maison située au numéro 19 de Königstrasse, l'une des plus anciennes rues du vieux quartier de Hambourg.

La bonne Marthe dut se croire fort en retard, car le dîner commençait à peine à chanter sur le fourneau de la cuisine.

« Bon, me dis-je, s'il a faim, mon oncle, qui est le plus impatient des hommes, va pousser des cris de détresse.

— Déjà M. Lidenbrock ! s'écria la bonne Marthe stupéfaite, en entrebâillant la porte de la salle à manger.

— Oui, Marthe ; mais le dîner a le droit de ne point

être cuit, car il n'est pas deux heures. La demie vient à peine de sonner à Saint-Michel.

— Alors pourquoi M. Lidenbrock rentre-t-il ?

— Il nous le dira vraisemblablement.

— Le voilà ! je me sauve, monsieur Axel, vous lui ferez entendre raison. »

Et la bonne Marthe regagna son laboratoire culinaire.

Je restai seul. Mais de faire entendre raison au plus irascible des professeurs, c'est ce que mon caractère un peu indécis ne me permettait pas. Aussi je me préparais à regagner prudemment ma petite chambre du haut, quand la porte de la rue cria sur ses gonds ; de grands pieds firent craquer l'escalier de bois, et le maître de la maison, traversant la salle à manger, se précipita aussitôt dans son cabinet de travail.

Mais, pendant ce rapide passage, il avait jeté dans un coin sa canne à tête de casse-noisette, sur la table son large chapeau à poils rebroussés, et à son neveu ces paroles retentissantes :

« Axel, suis-moi ! »

Je n'avais pas eu le temps de bouger que le professeur me criait déjà avec un vif accent d'impatience :

« Eh bien ! tu n'es pas encore ici ? »

Je m'élançai dans le cabinet de mon redoutable maître.

Otto Lidenbrock n'était pas un méchant homme, j'en conviens volontiers ; mais, à moins de changements improbables, il mourra dans la peau d'un terrible original.

Il était professeur au Johannæum, et faisait un cours de minéralogie pendant lequel il se mettait régulièrement en colère une fois ou deux. Non point qu'il se préoccupât d'avoir des élèves assidus à ses leçons, ni du degré d'attention qu'ils lui accordaient, ni du succès qu'ils pouvaient obtenir par la suite ; ces détails ne l'inquiétaient guère. Il professait « subjectivement »,

suivant une expression de la philosophie allemande, pour lui et non pour les autres. C'était un savant égoïste, un puits de science dont la poulie grinçait quand on en voulait tirer quelque chose : en un mot, un avare.

Il y a quelques professeurs de ce genre en Allemagne.

Mon oncle, malheureusement, ne jouissait pas d'une extrême facilité de prononciation, sinon dans l'intimité, au moins quand il parlait en public, et c'est un défaut regrettable chez un orateur. En effet, dans ses démonstrations au *Johannarum*, souvent le professeur s'arrêtait court ; il luttait contre un mot récalcitrant qui ne voulait pas glisser entre ses lèvres, un de ces mots qui résistent, se gonflent et finissent par sortir sous la forme peu scientifique d'un juron. De là, grande colère.

Or, il y a en minéralogie bien des dénominations semi-grecques, semi-latines, difficiles à prononcer, de ces rudes appellations qui écorcheraient les lèvres d'un poète. Je ne veux pas dire du mal de cette science. Loin de moi. Mais lorsqu'on se trouve en présence des cristallisations rhomboédriques, des résines rétinaphaltes, des ghélémites, des fangasites, des molybdates de plomb, des tungstates de manganèse et des titanates de zircon, il est permis à la langue la plus adroite de fourcher.

Donc, dans la ville, on connaissait cette pardonnaïble infinité de mon oncle, et on en abusait, et on l'attendait aux passages dangereux, et il se mettait en fureur, et l'on nait, ce qui n'est pas de bon goût, même pour des Allemands. Et s'il y avait toujours grande affluence d'auditeurs aux cours de Lidenbrock, combien les suivaient assidûment qui venaient surtout pour se déridier aux belles colères du professeur !

Quoi qu'il en soit, mon oncle, je ne saurais trop le dire, était un véritable savant. Bien qu'il cassât parfois ses échantillons à les essayer trop brusquement, il joi-

gnait au génie du géologue l'œil du minéralogiste. Avec son marteau, sa pointe d'acier, son aiguille aimantée, son chalumeau et son flacon d'acide nitrique, c'était un homme très fort. À la cassure, à l'aspect, à la dureté, à la fusibilité, au son, à l'odeur, au goût d'un minéral quelconque, il le classait sans hésiter parmi les six cents espèces que la science compte aujourd'hui.

Aussi le nom de Lidenbrock retentissait avec honneur dans les gymnases et les associations nationales. MM. Humphry Davy, de Humboldt, les capitaines Franklin et Sabine, ne manquèrent pas de lui rendre visite à leur passage à Hambourg. MM. Becquerel, Ebelmen, Brewster, Dumas, Milne-Edwards, Sainte-Claire-Deville, aimaient à le consulter sur des questions les plus palpitantes de la chimie. Cette science lui devait d'assez belles découvertes, et, en 1853, il avait paru à Leipzig un *Traité de Cristallographie transcendante*, par le professeur Otto Lidenbrock, grand in-folio avec planches, qui cependant ne fit pas ses frais.

Ajoutez à cela que mon oncle était conservateur du musée minéralogique de M. Struve, ambassadeur de Russie, précieuse collection d'une renommée européenne.

Voilà donc le personnage qui m'interpellait avec tant d'impatience. Représentez-vous un homme grand, maigre, d'une santé de fer, et d'un blond juvénile qui lui ôtait dix bonnes années de sa cinquantaine. Ses gros yeux roulaient sans cesse derrière des lunettes considérables ; son nez, long et mince, ressemblait à une lame affilée ; les méchants prétendaient même qu'il était aimanté et qu'il attirait la limaille de fer. Pure calomnie : il n'attirait que le tabac, mais en grande abondance, pour ne point mentir.

Quand j'aurai ajouté que mon oncle faisait des enjambées mathématiques d'une demi-toise, et si je dis qu'en marchant il tenait ses poings solidement fermés,

Otto Lidenbrock était un homme grand, maigre. (Page 9.)

signe d'un tempérament impétueux, on le connaîtra assez pour ne pas se montrer friand de sa compagnie.

Il demeurait dans sa petite maison de Königstrasse, une habitation moitié bois, moitié brique, à pignon dentelé ; elle donnait sur l'un de ces canaux sinueux qui se croisent au milieu du plus ancien quartier de Hambourg que l'incendie de 1842 a heureusement respecté.

La vieille maison penchait un peu, il est vrai, et tendait le ventre aux passants ; elle portait son toit incliné sur l'oreille, comme la casquette d'un étudiant de la Tugendbund ; l'aplomb de ses lignes laissait à désirer ; mais, en somme, elle se tenait bien, grâce à un vieil orme vigoureusement encastré dans la façade, qui poussait au printemps ses bourgeons en fleur à travers les vitraux des fenêtres.

Mon oncle ne laissait pas d'être riche pour un professeur allemand. La maison lui appartenait en toute propriété, contenant et contenu. Le contenu, c'était sa filleule Graüben, jeune Virlandaise de dix-sept ans, la bonne Marthe et moi. En ma double qualité de neveu et d'orphelin, je devins son aide-préparateur dans ses expériences.

J'avouerai que je mordis avec appétit aux sciences géologiques ; j'avais du sang de minéralogiste dans les veines, et je ne m'ennuyais jamais en compagnie de mes précieux cailloux.

En somme, on pouvait vivre heureux dans cette maisonnette de Königstrasse, malgré les impatiences de son propriétaire, car, tout en s'y prenant d'une façon un peu brutale, celui-ci ne m'en aimait pas moins. Mais cet homme-là ne savait pas attendre, et il était plus pressé que nature.

Quand, en avril, il avait planté dans les pots de faïence de son salon des pieds de réséda ou de volubilis, chaque matin il allait régulièrement les tirer par les feuilles afin de hâter leur croissance.

Il demeurait dans sa petite maison de Königstrasse. (Page 11.)

Avec un pareil original, il n'y avait qu'à obéir. Je me précipitai donc dans son cabinet.

II

Ce cabinet était un véritable musée. Tous les échantillons du règne minéral s'y trouvaient étiquetés avec l'ordre le plus parfait, suivant les trois grandes divisions des minéraux inflammables, métalliques et lithoïdes.

Comme je les connaissais, ces bibelots de la science minéralogique ! Que de fois, au lieu de muséer avec les garçons de mon âge, je m'étais plu à épousseter ces graphites, ces anthracites, ces houilles, ces lignites, ces tourbes ! Et les bitumes, les résines, les sels organiques qu'il fallait préserver du moindre atome de poussière ! Et ces métaux, depuis le fer jusqu'à l'or, dont la valeur relative disparaissait devant l'égalité absolue des spécimens scientifiques ! Et toutes ces pierres qui eussent suffi à reconstruire la maison de Königstrasse, même avec une belle chambre de plus, dont je me serais si bien arrangé !

Mais, en entrant dans le cabinet, je ne songeais guère à ces merveilles. Mon oncle seul occupait ma pensée. Il était enfoui dans son large fauteuil garni de velours d'Utrecht, et tenait entre les mains un livre qu'il considérait avec la plus profonde admiration.

« Quel livre ! quel livre ! » s'écriait-il.

Cette exclamation me rappela que le professeur Lidenbrock était aussi bibliomane à ses moments perdus ; mais un bouquin n'avait de prix à ses yeux qu'à la condition d'être introuvable, ou tout au moins illisible.

« Eh bien ! me dit-il, tu ne vois donc pas ? Mais c'est un trésor inestimable que j'ai rencontré ce matin en furetant dans la boutique du juif Hevelius.

— Magnifique ! » répondis-je avec un enthousiasme de commandé.

En effet, à quoi bon ce fracas pour un vieil in-quarto dont le dos et les plats semblaient faits d'un veau grossier, un bouquin jaunâtre auquel pendait un signet décoloré ?

Cependant les interjections admiratives du professeur ne discontinuaient pas.

« Vois, disait-il, en se faisant à lui-même demandes et réponses ; est-ce assez beau ? Oui, c'est admirable ! Et quelle reliure ! Ce livre s'ouvre-t-il facilement ? Oui, car il reste ouvert à n'importe quelle page ! Mais se ferme-t-il bien ? Oui, car la couverture et les feuilles forment un tout bien uni, sans se séparer ni bâiller en aucun endroit ! Et ce dos qui n'offre pas une seule brisure après sept cents ans d'existence ! Ah ! voilà une reliure dont Bozerian, Closs ou Purgold eussent été fiers ! »

En parlant ainsi, mon oncle ouvrait et fermait successivement le vieux bouquin. Je ne pouvais faire moins que de l'interroger sur son contenu, bien que cela ne m'intéressât aucunement.

« Et quel est donc le titre de ce merveilleux volume ? demandai-je avec un empressement trop enthousiaste pour n'être pas feint.

— Cet ouvrage ! répondit mon oncle en s'animant, c'est l'*Heims-Kringla* de Snorre Turleson, le fameux auteur islandais du XIIe siècle ! C'est la Chronique des princes norvégiens qui régnèrent en Islande !

— Vraiment ! m'écriai-je de mon mieux, et sans doute c'est une traduction en langue allemande ?

— Bon ! riposta vivement le professeur, une traduction ! Et qu'en ferais-je de la traduction ? Qui se soucie de ta traduction ? Ceci est l'ouvrage original en langue islandaise, ce magnifique idiome, riche et simple à la fois, qui autorise les combinaisons grammaticales les plus variées et de nombreuses modifications de mots !

— Comme l'allemand, insinuai-je avec assez de bonheur.

— Oui, répondit mon oncle en haussant les épaules, sans compter que la langue islandaise admet les trois genres comme le grec et décline les noms propres comme le latin !

— Ah ! fis-je un peu ébranlé dans mon indifférence, et les caractères de ce livre sont-ils beaux ?

— Des caractères ! Qui te parle de caractères, malheureux Axel ? Il s'agit bien de caractères ! Ah ! tu prends cela pour un imprimé ? Mais, ignorant, c'est un manuscrit, et un manuscrit runique !...

— Runique ?

— Oui ! Vas-tu me demander maintenant de t'expliquer ce mot ?

— Je m'en garderai bien », répliquai-je avec l'accent d'un homme blessé dans son amour-propre.

Mais mon oncle continua de plus belle et m'instruisit, malgré moi, de choses que je ne tenais guère à savoir.

« Les runes, reprit-il, étaient des caractères d'écriture usités autrefois en Islande, et, suivant la tradition, ils furent inventés par Odin lui-même ! Mais regarde donc, admire donc, impie, ces types qui sont sortis de l'imagination d'un dieu ! »

Ma foi, faute de réplique, j'allais me prosterner, genre de réponse qui doit plaire aux dieux comme aux rois, car elle a l'avantage de ne jamais les embarrasser, quand un incident vint détourner le cours de la conversation.

Ce fut l'apparition d'un parchemin crasseux qui glissa du bouquin et tomba à terre.

Mon oncle se précipita sur ce brimborion avec une avidité facile à comprendre. Un vieux document, enfermé depuis un temps immémorial dans un vieux livre, ne pouvait manquer d'avoir un haut prix à ses yeux.

« Qu'est-ce que cela ? » s'écria-t-il.

Et, en même temps, il déployait soigneusement sur sa table un morceau de parchemin long de cinq pouces, large de trois, et sur lequel s'allongeaient, en lignes transversales, des caractères de grimoire.

En voici le fac-similé exact. Je tiens à faire connaître ces signes bizarres, car ils amenèrent le professeur Lidenbrock et son neveu à entreprendre la plus étrange expédition du XIXe siècle :

X.AAHH	XHAAHH	HHHHBB
HJTHYF	HHHHYF	HHHHYF
FTHYF	HHHHYF	HHHHYF
FTHYF	HHHHYF	HHHHYF
FTHYF	HHHHYF	HHHHYF
FTHYF	HHHHYF	HHHHYF
FTHYF	HHHHYF	HHHHYF
FTHYF	HHHHYF	HHHHYF
FTHYF	HHHHYF	HHHHYF
FTHYF	HHHHYF	HHHHYF

Le professeur considéra pendant quelques instants cette série de caractères ; puis il dit en relevant ses lunettes :

« C'est du runique ; ces types sont absolument identiques à ceux du manuscrit de Snorre Turleson ! Mais... qu'est-ce que cela peut signifier ? »

Comme le runique me paraissait être une invention de savants pour mystifier le pauvre monde, je ne fus pas fâché de voir que mon oncle n'y comprenait rien. Du moins cela me sembla ainsi au mouvement de ses doigts qui commençaient à s'agiter terriblement.

« C'est pourtant du vicil islandais ! » murmurait-il entre ses dents.

Et le professeur Lidenbrock devait bien s'y connaître, car il passait pour être un véritable polyglotte. Non pas qu'il parlât couramment les deux mille langues et les quatre mille idiomes employés à la surface du globe, mais enfin il en savait sa bonne part.

Il allait donc, en présence de cette difficulté, se livrer à toute l'impétuosité de son caractère, et je prévoyais une scène violente, quand deux heures sonnèrent au petit cartel de la cheminée.

Aussitôt la bonne Marthe ouvrit la porte du cabinet en disant :

« La soupe est servie.

— Au diable la soupe, s'écria mon oncle, et celle qui l'a faite, et ceux qui la mangeront ! »

Marthe s'enfuit. Je volai sur ses pas, et, sans savoir comment, je me trouvai assis à ma place habituelle dans la salle à manger.

J'attendis quelques instants. Le professeur ne vint pas. C'était la première fois, à ma connaissance, qu'il manquait à la solennité du dîner. Et quel dîner, cependant ! Une soupe au persil, une omelette au jambon relevée d'oseille à la muscade, une longe de veau à la compote de prunes, et, pour dessert, des crevettes au sucre, le tout arrosé d'un joli vin de la Moselle.

Voilà ce qu'un vieux papier allait coûter à mon oncle. Ma foi, en qualité de neveu dévoué, je me crus obligé de manger pour lui, en même temps que pour moi. Ce que je fis en conscience.

« Je n'ai jamais vu chose pareille ! disait la bonne Marthe. M. Lidenbrock qui n'est pas à table !

— C'est à ne pas le croire.

— Cela présage quelque événement grave ! » reprenait la vieille servante, hochant la tête.

Dans mon opinion, cela ne présageait rien, sinon une scène épouvantable quand mon oncle trouverait son dîner dévoré.

J'en étais à ma dernière crevette, lorsqu'une voix retentissante m'arracha aux voluptés du dessert. Je ne fis qu'un bond de la salle dans le cabinet.

III

« C'est évidemment du runique, disait le professeur en fronçant le sourcil. Mais il y a un secret, et je le découvrirai, sinon... »

Un geste violent acheva sa pensée.

« Mets-toi là, ajouta-t-il en m'indiquant la table du poing, et écris. »

En un instant je fus prêt.

« Maintenant, je vais te dicter chaque lettre de notre alphabet qui correspond à l'un de ces caractères islandais. Nous verrons ce que cela donnera. Mais, par saint Michel ! garde-toi bien de te tromper ! »

La dictée commença. Je m'appliquai de mon mieux. Chaque lettre fut appelée l'une après l'autre, et forma l'incompréhensible succession des mots suivants :

<i>m.rnlis</i>	<i>esreuel</i>	<i>seecJde</i>
<i>sgtssmf</i>	<i>unteief</i>	<i>niedrke</i>
<i>kt,samn</i>	<i>atrateS</i>	<i>Saodrrn</i>
<i>emtnael</i>	<i>nuaect</i>	<i>rriiSa</i>
<i>Atvaar</i>	<i>.nsrc</i>	<i>ieaabs</i>
<i>ccdrmi</i>	<i>eeutul</i>	<i>frantu</i>
<i>dt,iac</i>	<i>oseibo</i>	<i>KediiY</i>

Quand ce travail fut terminé, mon oncle prit vivement la feuille sur laquelle je venais d'écrire, et il l'examina longtemps avec attention.

« Qu'est-ce que cela veut dire ? » répétait-il machinalement.

Sur l'honneur, je n'aurais pu le lui apprendre. D'ailleurs il ne m'interrogea pas, et il continua de se parler à lui-même :

« C'est ce que nous appelons un cryptogramme, disait-il, dans lequel le sens est caché sous des lettres brouillées à dessein, et qui convenablement disposées

formeraient une phrase intelligible. Quand je pense qu'il y a là peut-être l'explication ou l'indication d'une grande découverte ! »

Pour mon compte, je pensais qu'il n'y avait absolument rien, mais je gardai prudemment mon opinion.

Le professeur prit alors le livre et le parchemin, et les compara tous les deux.

« Ces deux écritures ne sont pas de la même main, dit-il ; le cryptogramme est postérieur au livre, et j'en vois tout d'abord une preuve irréfragable. En effet, la première lettre est une double M qu'on chercherait vainement dans le livre de Turlason, car elle ne fut ajoutée à l'alphabet islandais qu'au xive siècle. Ainsi donc, il y a au moins deux cents ans entre le manuscrit et le document. »

Cela, j'en conviens, me parut assez logique.

« Je suis donc conduit à penser, reprit mon oncle, que l'un des possesseurs de ce livre aura tracé ces caractères mystérieux. Mais qui diable était ce possesseur ? N'aurait-il point mis son nom en quelque endroit de ce manuscrit ? »

Mon oncle releva ses lunettes, prit une forte loupe, et passa soigneusement en revue les premières pages du livre. Au verso de la seconde, celle du faux titre, il découvrit une sorte de macule, qui faisait à l'œil l'effet d'une tache d'encre. Cependant, en y regardant de près, on distinguait quelques caractères à demi effacés. Mon oncle comprit que là était le point intéressant ; il s'acharna donc sur la macule et, sa grosse loupe aidant, il finit par reconnaître les signes que voici, caractères runiques qu'il lut sans hésiter :

1111 1111111111

« Arne Saknussemm ! s'écria-t-il d'un ton triomphant, mais c'est un nom cela, et un nom islandais encore, celui d'un savant du xvie siècle, d'un alchimiste célèbre ! »

Je regardai mon oncle avec une certaine admiration.

« Ces alchimistes, reprit-il, Avicenne, Bacon, Lulle, Paracelse, étaient les véritables, les seuls savants de leur époque. Ils ont fait des découvertes dont nous avons le droit d'être étonnés. Pourquoi ce Saknussem n'aurait-il pas enfoui sous cet incompréhensible cryptogramme quelque surprenante invention ? Cela doit être ainsi. Cela est. »

L'imagination du professeur s'enflammait à cette hypothèse.

« Sans doute, osai-je répondre, mais quel intérêt pouvait avoir ce savant à cacher ainsi quelque merveilleuse découverte ?

— Pourquoi ? pourquoi ? Eh ! le sais-je ? Galilée n'en a-t-il pas agi ainsi pour Saturne ? D'ailleurs, nous verrons bien : j'aurai le secret de ce document, et je ne prendrai ni nourriture ni sommeil avant de l'avoir deviné. »

« Oh ! » pensai-je.

« Ni toi non plus, Axel », reprit-il.

« Diable ! me dis-je, il est heureux que j'aie dîné pour deux ! »

« Et d'abord, fit mon oncle, il faut trouver la langue de ce "chiffre". Cela ne doit pas être difficile. »

À ces mots, je relevai vivement la tête. Mon oncle reprit son soliloque :

« Rien n'est plus aisé. Il y a dans ce document cent trente-deux lettres qui donnent soixante-dix-neuf consonnes contre cinquante-trois voyelles. Or, c'est à peu près suivant cette proportion que sont formés les mots des langues méridionales, tandis que les idiomes du nord sont infiniment plus riches en consonnes. Il s'agit donc d'une langue du midi. »

Ces conclusions étaient fort justes.

« Mais quelle est cette langue ? »

C'est là que j'attendais mon savant, chez lequel cependant je découvrais un profond analyste.

« Ce Saknussem, reprit-il, était un homme ins-

truit ; or, dès qu'il n'écrivait pas dans sa langue maternelle, il devait choisir de préférence la langue courante entre les esprits cultivés du xve siècle, je veux dire le latin. Si je me trompe, je pourrai essayer de l'espagnol, du français, de l'italien, du grec, de l'hébreu. Mais les savants du xve siècle écrivaient généralement en latin. J'ai donc le droit de dire *a priori* : ceci est du latin. »

Je sautai sur ma chaise. Mes souvenirs de latiniste se révoltaient contre la prétention que cette suite de mots baroques pût appartenir à la douce langue de Virgile.

« Oui ! du latin, reprit mon oncle, mais du latin brouillé. »

« À la bonne heure ! pensai-je. Si tu le débrouilles, tu seras fin, mon oncle. »

« Examinons bien, dit-il en reprenant la feuille sur laquelle j'avais écrit. Voilà une série de cent trente-deux lettres qui se présentent sous un désordre apparent. Il y a des mots où les consonnes se rencontrent seules comme le premier "m.mlls", d'autres où les voyelles, au contraire, abondent, le cinquième, par exemple, "unteief", ou l'avant-dernier, "oseibo". Or, cette disposition n'a évidemment pas été combinée : elle est donnée *mathématiquement* par la raison inconnue qui a présidé à la succession de ces lettres. Il me paraît certain que la phrase primitive a été écrite régulièrement, puis retournée suivant une loi qu'il faut découvrir. Celui qui posséderait la clef de ce "chiffre" le lirait couramment. Mais quelle est cette clef ? Axel, as-tu cette clef ? »

À cette question je ne répondis rien, et pour cause. Mes regards s'étaient arrêtés sur un charmant portrait suspendu au mur, le portrait de Graüben. La pupille de mon oncle se trouvait alors à Altona, chez une de ses parentes, et son absence me rendait fort triste, car, je puis l'avouer maintenant, la jolie Virlandaise et le neveu du professeur s'aimaient avec toute la patience

et toute la tranquillité allemandes. Nous nous étions fiancés à l'insu de mon oncle, trop géologue pour comprendre de pareils sentiments. Graüben était une charmante jeune fille blonde aux yeux bleus, d'un caractère un peu grave, d'un esprit un peu sérieux ; mais elle ne m'en aimait pas moins. Pour mon compte, je l'adorais, si toutefois ce verbe existe dans la langue tudesque ! L'image de ma petite Irlandaise me rejeta donc, en un instant, du monde des réalités dans celui des chimères, dans celui des souvenirs.

Je revis la fidèle compagne de mes travaux et de mes plaisirs. Elle m'aidait à ranger chaque jour les précieuses pierres de mon oncle ; elle les étiquetait avec moi. C'était une très forte minéralogiste que Mlle Graüben ! Elle en eût remontré à plus d'un savant. Elle aimait à approfondir les questions ardues de la science. Que de douces heures nous avions passées à étudier ensemble ! et combien j'enviai souvent le sort de ces pierres insensibles qu'elle maniait de ses charmantes mains !

Puis, l'instant de la récréation venu, nous sortions tous les deux, nous prenions par les allées touffues de l'Alster, et nous nous rendions de compagnie au vieux moulin goudronné qui fait si bon effet à l'extrémité du lac ; chemin faisant, on causait en se tenant par la main. Je lui racontais des choses dont elle riait de son mieux. On arrivait ainsi jusqu'au bord de l'Elbe, et, après avoir dit bonsoir aux cygnes qui nagent parmi les grands nénuphars blancs, nous revenions au quai par la barque à vapeur.

Or, j'en étais là de mon rêve, quand mon oncle, frappant la table du poing, me ramena violemment à la réalité.

« Voyons, dit-il, la première idée qui doit se présenter à l'esprit pour brouiller les lettres d'une phrase, c'est, il me semble, d'écrire les mots verticalement au lieu de les tracer horizontalement. »

« Tiens ! » pensai-je.

Graüben était une charmante jeune fille blonde. (Page 22.)

« Il faut voir ce que cela produit. Axel, jette une phrase quelconque sur ce bout de papier ; mais, au lieu de disposer les lettres à la suite les unes des autres, mets-les successivement par colonnes verticales, de manière à les grouper en nombre de cinq ou six. »

Je compris ce dont il s'agissait, et immédiatement j'écrivis de haut en bas :

J m n e G e
e e , t r n
l' b m i a !
a i a t ü
i e p e b

« Bon, dit le professeur sans avoir lu. Maintenant, dispose ces mots sur une ligne horizontale. »

J'obéis, et j'obtins la phrase suivante :

JmneGe ee, trn l'bmia ! aiatü iepb

« Parfait ! fit mon oncle en m'arrachant le papier des mains, voilà qui a déjà la physionomie du vieux document : les voyelles sont groupées ainsi que les consonnes dans le même désordre ; il y a même des majuscules au milieu des mots, ainsi que des virgules, tout comme dans le parchemin de Saknussemm ! »

Je ne pus m'empêcher de trouver ces remarques fort ingénieuses.

« Or, reprit mon oncle en s'adressant directement à moi, pour lire la phrase que tu viens d'écrire, et que je ne connais pas, il me suffira de prendre successivement la première lettre de chaque mot, puis la seconde, puis la troisième, ainsi de suite. »

Et mon oncle, à son grand étonnement, et surtout au mien, lut :

Je t'aime bien, ma petite Graüben !

« Hein ! » fit le professeur.

Oui, sans m'en douter, en amoureux maladroit, j'avais tracé cette phrase compromettante !

« Ah ! tu aimes Graüben ? reprit mon oncle d'un véritable ton de tuteur.

— Oui... Non... balbutiai-je.

— Ah ! tu aimes Graüben ! reprit-il machinalement. Eh bien, appliquons mon procédé au document en question ! »

Mon oncle, retombé dans son absorbante contemplation, oubliant déjà mes imprudentes paroles. Je dis imprudentes, car la tête du savant ne pouvait comprendre les choses du cœur. Mais, heureusement, la grande affaire du document l'emporta.

Au moment de faire son expérience capitale, les yeux du professeur Lidenbrock lancèrent des éclairs à travers ses lunettes. Ses doigts tremblèrent, lorsqu'il reprit le vieux parchemin. Il était sérieusement ému. Enfin il toussa fortement, et d'une voix grave, appelant successivement la première lettre, puis la seconde de chaque mot, il me dicta la série suivante :

*messunkaSenrA.icefdoK.segnittamurtn
ecertserrette,rotaivsadua,ednecsedsadne
lacartniülu.Isiratracsarbmutabiledmek
meretarcsilucoYsleffenSnl*

En finissant, je l'avouerais, j'étais ému ; ces lettres, nommées une à une, ne m'avaient présenté aucun sens à l'esprit ; j'attendais donc que le professeur laissât se dérouler pompeusement entre ses lèvres une phrase d'une magnifique latinité.

Mais, qui aurait pu le prévoir ! un violent coup de poing ébranla la table. L'encre rejaillit, la plume me sauta des mains.

« Ce n'est pas cela ! s'écria mon oncle, cela n'a pas le sens commun ! »

Puis, traversant le cabinet comme un boulet, descendant l'escalier comme une avalanche, il se précipita dans Königstrasse, et s'enfuit à toutes jambes.

IV

« Il est parti ? s'écria Marthe en accourant au bruit de la porte de la rue qui, violemment refermée, venait d'ébranler la maison tout entière

— Oui ! répondis-je, complètement parti !

— Eh bien ! et son dîner ? fit la vieille servante.

— Il ne dînera pas !

— Et son souper ?

— Il ne soupera pas !

— Comment ? dit Marthe en joignant les mains.

— Non, bonne Marthe, il ne mangera plus, ni personne dans la maison ! Mon oncle Lidenbrock nous met tous à la diète jusqu'au moment où il aura déchiffré un vieux grimoire qui est absolument indéchiffrable !

— Jésus ! nous n'avons donc plus qu'à mourir de faim ! »

Je n'osai pas avouer qu'avec un homme aussi absolu que mon oncle, c'était un sort inévitable.

La vieille servante, sérieusement alarmée, retourna dans sa cuisine en gémissant.

Quand je fus seul, l'idée me vint d'aller tout conter à Graüben. Mais comment quitter la maison ? Le professeur pouvait rentrer d'un instant à l'autre. Et s'il m'appelait ? Et s'il voulait recommencer ce travail logographique, qu'on eût vainement proposé au vieil Œdipe ! Et si je ne répondais pas à son appel, qu'advierait-il ?

La vieille servante retourna dans sa cuisine en gémissant. (Page 26.)

Le plus sage était de rester. Justement, un minéralogiste de Besançon venait de nous adresser une collection de géodes siliceuses qu'il fallait classer. Je me mis au travail. Je triai, j'étiquetai, je disposai dans leur vitrine toutes ces pierres creuses au dedans desquelles s'agitaient de petits cristaux.

Mais cette occupation ne m'absorbait pas. L'affaire du vieux document ne laissait point de me préoccuper étrangement. Ma tête bouillonnait, et je me sentais pris d'une vague inquiétude. J'avais le pressentiment d'une catastrophe prochaine.

Au bout d'une heure, mes géodes étaient étagées avec ordre. Je me laissai aller alors dans le grand fauteuil d'Utrecht, les bras ballants et la tête renversée. J'allumai ma pipe à long tuyau courbe, dont le fourneau sculpté représentait une naïade nonchalamment étendue ; puis je m'amusai à suivre les progrès de la carbonisation, qui de ma naïade faisait peu à peu une négresse accomplie. De temps en temps j'écoutais si quelque pas retentissait dans l'escalier. Mais non. Où pouvait être mon oncle en ce moment ? Je me le figurais courant sous les beaux arbres de la route d'Altona, gesticulant, tirant au mur avec sa canne, d'un bras violent battant les herbes, décapitant les chardons et troublant dans leur repos les cigognes solitaires.

Rentrerait-il triomphant ou découragé ? Qui aurait raison l'un de l'autre, du secret ou de lui ? Je m'interrogeais ainsi, et, machinalement, je pris entre mes doigts la feuille de papier sur laquelle s'allongeait l'incompréhensible série de lettres tracées par moi. Je me répétais :

« Qu'est-ce que cela signifie ? »

Je cherchai à grouper ces lettres de manière à former des mots. Impossible ! Qu'on les réunit par deux, trois, ou cinq, ou six, cela ne donnait absolument rien d'intelligible. Il y avait bien les quatorzième, quinzième et seizième lettres qui faisaient le mot anglais « ice ». La

quatre-vingt-quatrième, la quatre-vingt-cinquième et la quatre-vingt-sixième formaient le mot « sir ». Enfin, dans le corps du document, et à la troisième ligne, je remarquai aussi les mots latins « rota », « rotabile », « ira », « nec », « atra ».

« Diable, pensai-je, ces derniers mots sembleraient donner raison à mon oncle sur la langue du document ! Et même, à la quatrième ligne, j'aperçois encore le mot "luco" qui se traduit par "bois sacré". Il est vrai qu'à la troisième ligne, on lit le mot "tabiled" de tournure parfaitement hébraïque, et à la dernière les vocables "mer", "arc", "mère", qui sont purement français. »

Il y avait là de quoi perdre la tête ! Quatre idiomes différents dans cette phrase absurde ! Quel rapport pouvait-il exister entre les mots « glace, monsieur, colère, cruel, bois sacré, changeant, mère, arc ou mer » ? Le premier et le dernier seuls se rapprochaient facilement : rien d'étonnant que, dans un document écrit en Islande, il fût question d'une « mer de glace ». Mais de là à comprendre le reste du cryptogramme, c'était autre chose.

Je me débattais donc contre une insoluble difficulté ; mon cerveau s'échauffait, mes yeux clignaient sur la feuille de papier ; les cent trente-deux lettres semblaient voltiger autour de moi, comme ces larmes d'argent qui glissent dans l'air autour de notre tête, lorsque le sang s'y est violemment porté.

J'étais en proie à une sorte d'hallucination ; j'étouffais ; il me fallait de l'air. Machinalement, je m'éventai avec la feuille de papier, dont le verso et le recto se présentèrent successivement à mes regards.

Quelle fut ma surprise, quand dans l'une de ces voltes rapides, au moment où le verso se tournait vers moi, je crus voir apparaître des mots parfaitement lisibles, des mots latins, entre autres « craterem » et « terrestre » !

Soudain une hueur se fit dans mon esprit ; ces seuls

indices me firent entrevoir la vérité ; j'avais découvert la loi du chiffre. Pour comprendre ce document, il n'était pas même nécessaire de le lire à travers la feuille retournée ! Non. Tel il était, tel il m'avait été dicté, tel il pouvait être épilé couramment. Toutes les ingénieuses combinaisons du professeur se réalisaient. Il avait eu raison pour la disposition des lettres, raison pour la langue du document ! Il s'en était fallu de « rien » qu'il pût lire d'un bout à l'autre cette phrase latine, et ce « rien », le hasard venait de me le donner !

On comprend si je fus ému ! Mes yeux se troublèrent. Je ne pouvais m'en servir. J'avais étalé la feuille de papier sur la table. Il me suffisait d'y jeter un regard pour devenir possesseur du secret.

Enfin je parvins à calmer mon agitation. Je m'imposai la loi de faire deux fois le tour de la chambre pour apaiser mes nerfs, et je revins m'engouffrer dans le vaste fauteuil.

« Lisons », m'écriai-je, après avoir refait dans mes poumons une ample provision d'air.

Je me penchai sur la table ; je posai mon doigt successivement sur chaque lettre, et, sans m'arrêter, sans hésiter un instant, je prononçai à haute voix la phrase entière.

Mais quelle stupéfaction, quelle terreur m'envahit ! Je restai d'abord comme frappé d'un coup subit. Quoi ! ce que je venais d'apprendre s'était accompli ! Un homme avait eu assez d'audace pour pénétrer !...

« Ah ! m'écriai-je en bondissant, mais non ! mais non ! mon oncle ne le saura pas ! Il ne manquerait plus qu'il vînt à connaître un semblable voyage ! Il voudrait en goûter aussi ! Rien ne pourrait l'arrêter ! Un géologue si déterminé ! Il partirait quand même, malgré tout, en dépit de tout ! et il m'emmènerait avec lui, et nous n'en reviendrions pas ! Jamais ! jamais ! »

J'étais dans une surexcitation difficile à peindre.

« Non ! non ! ce ne sera pas, dis-je avec énergie, et

puisque je peux empêcher qu'une pareille idée vienne à l'esprit de mon tyran, je le ferai. À tourner et retourner ce document, il pourrait par hasard en découvrir la clef ! Détruisons-le. »

Il y avait un reste de feu dans la cheminée. Je saisis non seulement la feuille de papier, mais le parchemin de Saknussemm ; d'une main fébrile j'allais précipiter le tout sur les charbons et anéantir ce dangereux secret, quand la porte du cabinet s'ouvrit. Mon oncle parut.

V

Je n'eus que le temps de replacer sur la table le malencontreux document.

Le professeur Lidenbrock paraissait profondément absorbé. Sa pensée dominante ne lui laissait pas un instant de répit ; il avait évidemment scruté, analysé l'affaire, mis en œuvre toutes les ressources de son imagination pendant sa promenade, et il revenait appliquer quelque combinaison nouvelle.

En effet, il s'assit dans son fauteuil, et, la plume à la main, il commença à établir des formules qui ressemblaient à un calcul algébrique.

Je suivais du regard sa main frémissante ; je ne perdais pas un seul de ses mouvements. Quelque résultat inespéré allait-il donc inopinément se produire ? Je tremblais, et sans raison, puisque la vraie combinaison, la « seule », étant déjà trouvée, toute autre recherche devenait forcément vaine.

Pendant trois longues heures, mon oncle travailla sans parler, sans lever la tête, effaçant, reprenant, raturant, recommençant mille fois.

Je savais bien que, s'il parvenait à arranger ces lettres suivant toutes les positions relatives qu'elles pouvaient occuper, la phrase se trouverait faite. Mais je

savais aussi que vingt lettres seulement peuvent former deux quintillions, quatre cent trente-deux quadrillions, neuf cent deux trillions, huit milliards, cent soixante-seize millions, six cent quarante mille combinaisons. Or, il y avait cent trente-deux lettres dans la phrase, et ces cent trente-deux lettres donnaient un nombre de phrases différentes composé de cent trente-trois chiffres au moins, nombre presque impossible à énumérer et qui échappe à toute appréciation.

J'étais rassuré sur ce moyen héroïque de résoudre le problème.

Cependant le temps s'écoulait ; la nuit se fit ; les bruits de la rue s'apaisèrent ; mon oncle, toujours courbé sur sa tâche, ne vit rien, pas même la bonne Marthe qui entrouvrit la porte ; il n'entendit rien, pas même la voix de cette digne servante, disant :

« Monsieur soupera-t-il ce soir ? »

Aussi Marthe dut-elle s'en aller sans réponse. Pour moi, après avoir résisté pendant quelque temps, je fus pris d'un invincible sommeil, et je m'endormis sur un bout du canapé, tandis que mon oncle Lidenbrock calculait et raturait toujours.

Quand je me réveillai, le lendemain, l'infatigable piocheur était encore au travail. Ses yeux rouges, son teint blafard, ses cheveux entremêlés sous sa main fiévreuse, ses pommettes empourprées indiquaient assez sa lutte terrible avec l'impossible, et dans quelles fatigues de l'esprit, dans quelle contention du cerveau les heures durent s'écouler pour lui.

Vraiment, il me fit pitié. Malgré les reproches que je croyais être en droit de lui faire, une certaine émotion me gagnait. Le pauvre homme était tellement possédé de son idée, qu'il oubliait de se mettre en colère. Toutes ses forces vives se concentraient en un seul point, et, comme elles ne s'échappaient pas par leur exutoire ordinaire, on pouvait craindre que leur tension ne le fit éclater d'un instant à l'autre.

Je pouvais d'un geste desserrer cet étau de fer qui lui serrait le crâne, d'un mot sculerment ! et je n'en fis rien.

Cependant j'avais bon cœur. Pourquoi restai-je muet en pareille circonstance ? Dans l'intérêt même de mon oncle.

« Non, non, répétais-je, non, je ne parlerai pas ! Il voudrait y aller, je le connais ; rien ne saurait l'arrêter. C'est une imagination volcanique, et, pour faire ce que d'autres géologues n'ont point fait, il risquerait sa vie. Je me tairai ; je garderai ce secret dont le hasard m'a rendu maître ! Le découvrir, ce serait tuer le professeur Lidenbrock ! Qu'il le devine, s'il le peut. Je ne veux pas me reprocher un jour de l'avoir conduit à sa perte ! »

Ceci résolu, je me croisai les bras, et j'attendis. Mais j'avais compté sans un incident qui se produisit à quelques heures de là.

Lorsque la bonne Marthe voulut sortir de la maison pour se rendre au marché, elle trouva la porte close. La grosse clef manquait à la serrure. Qui l'avait ôtée ? Mon oncle évidemment, quand il rentra la veille après son excursion précipitée.

Était-ce à dessein ? Était-ce par mégarde ? Voulait-il nous soumettre aux rigueurs de la faim ? Cela m'eût paru un peu fort. Quoi ! Marthe et moi, nous serions victimes d'une situation qui ne nous regardait pas le moins du monde ? Sans doute, et je me souvins d'un précédent de nature à nous effrayer. En effet, il y a quelques années, à une époque où mon oncle travaillait à sa grande classification minéralogique, il demeura quarante-huit heures sans manger, et toute sa maison dut se conformer à cette diète scientifique. Pour mon compte, j'y gagnai des crampes d'estomac fort peu récréatives chez un garçon d'un naturel assez vorace.

Or, il me parut que le déjeuner allait faire défaut comme le souper de la veille. Cependant je résolus d'être

Je me croisai les bras et j'attendis. (Page 33.)

héroïque et de ne pas céder devant les exigences de la faim. Marthe prenait cela très au sérieux et se désolait, la bonne femme. Quant à moi, l'impossibilité de quitter la maison me préoccupait davantage et pour cause. On me comprend bien.

Mon oncle travaillait toujours ; son imagination se perdait dans le monde des combinaisons ; il vivait loin de la terre, et véritablement en dehors des besoins terrestres.

Vers midi, la faim m'aiguillonna sérieusement. Marthe, très innocemment, avait dévoré la veille les provisions du garde-manger ; il ne restait plus rien à la maison. Cependant je tins bon. J'y mettais une sorte de point d'honneur.

Deux heures sonnèrent. Cela devenait ridicule, intolérable même. J'ouvrais des yeux démesurés. Je commençai à me dire que j'exagérais l'importance du document ; que mon oncle n'y ajouterait pas foi ; qu'il verrait là une simple mystification ; qu'au pis aller on le retiendrait malgré lui, s'il voulait tenter l'aventure ; qu'enfin il pouvait découvrir lui-même la clef du « chiffre », et que j'en serais alors pour mes frais d'abstinence.

Ces raisons me parurent excellentes, que j'eusse rejetées la veille avec indignation ; je trouvai même parfaitement absurde d'avoir attendu si longtemps, et mon parti fut pris de tout dire.

Je cherchais donc une entrée en matière, pas trop brusque, quand le professeur se leva, mit son chapeau et se prépara à sortir.

Quoi ! quitter la maison, et nous enfermer encore ! Jamais.

« Mon oncle ! » dis-je.

Il ne parut pas m'entendre.

« Mon oncle Lidenbrock ? » répétai-je en élevant la voix.

— Hein ? fit-il comme un homme subitement réveillé.

— Eh bien ! cette clef ?

— Quelle clef ? La clef de la porte ?

— Mais non, m'écriai-je, la clef du document ! »

Le professeur me regarda par-dessus ses lunettes ; il remarqua sans doute quelque chose d'insolite dans ma physionomie, car il me saisit vivement le bras, et, sans pouvoir parler, il m'interrogea du regard. Cependant, jamais demande ne fut formulée d'une façon plus nette.

Je remuai la tête de haut en bas.

Il secoua la sienne avec une sorte de pitié, comme s'il avait affaire à un fou.

Je fis un geste plus affirmatif.

Ses yeux brillèrent d'un vif éclat ; sa main devint menaçante.

Cette conversation muette dans ces circonstances eût intéressé le spectateur le plus indifférent. Et vraiment j'en arrivais à ne plus oser parler, tant je craignais que mon oncle ne m'étouffât dans les premiers embrassements de sa joie. Mais il devint si pressant qu'il fallut répondre.

« Oui, cette clef !... le hasard !... »

— Que dis-tu ? s'écria-t-il avec une indescriptible émotion.

— Tenez, dis-je en lui présentant la feuille de papier sur laquelle j'avais écrit, lisez.

— Mais cela ne signifie rien ! répondit-il en froissant la feuille.

— Rien, en commençant à lire par le commencement, mais par la fin... »

Je n'avais pas achevé ma phrase que le professeur poussait un cri, mieux qu'un cri, un véritable rugissement ! Une révélation venait de se faire dans son esprit. Il était transfiguré.

« Ah ! ingénieux Saknussem ! s'écria-t-il, tu avais donc d'abord écrit ta phrase à l'envers ? »

Et se précipitant sur la feuille de papier, l'œil trouble, la voix émue, il lut le document tout entier, en remontant de la dernière lettre à la première.

Il était conçu en ces termes :

*In Sneffels Yoculis craterem kem delibat
umbra Scartaris Julii intra calendas descende,
audas viator, et terrestre centrum attinges...
Kod feci. Arne Saknussem.*

Ce qui, de ce mauvais latin, peut être traduit ainsi :

*Descends dans le cratère du Yocul de
Sneffels que l'ombre du Scartaris vient
caresser avant les calendes de Juillet,
voyageur audacieux, et tu parviendras
au centre de la Terre. Ce que j'ai fait.
Arne Saknussem.*

Mon oncle, à cette lecture, bondit comme s'il eût inopinément touché une bouteille de Leyde. Il était magnifique d'audace, de joie et de conviction. Il allait et venait ; il prenait sa tête à deux mains ; il déplaçait les sièges ; il empilait ses livres ; il jonglait, c'est à ne pas le croire, avec ses précieuses géodes ; il lançait un coup de poing par-ci, une tape par-là. Enfin ses nerfs se calmèrent et, comme un homme épuisé par une trop grande dépense de fluide, il retomba dans son fauteuil.

« Quelle heure est-il donc ? demanda-t-il après quelques instants de silence.

— Trois heures, répondis-je.

— Tiens ! mon dîner a passé vite. Je meurs de faim. À table. Puis ensuite...

— Ensuite ?

— Tu feras ma malle.

— Hein ! m'écriai-je.

— Et la tienne ! » répondit l'impitoyable professeur en entrant dans la salle à manger.

VI

À ces paroles un frisson me passa par tout le corps. Cependant je me contins. Je résolus même de faire bonne figure. Des arguments scientifiques pouvaient seuls arrêter le professeur Lidenbrock. Or, il y en avait, et de bons, contre la possibilité d'un pareil voyage. Aller au centre de la terre ! Quelle folie ! Je réservai ma dialectique pour le moment opportun, et je m'occupai du repas.

Inutile de rapporter les imprécations de mon oncle devant la table desservie. Tout s'expliqua. La liberté fut rendue à la bonne Marthe. Elle courut au marché et fit si bien, qu'une heure après, ma faim était calmée, et je revenais au sentiment de la situation.

Pendant le repas, mon oncle fut presque gai ; il lui échappait de ces plaisanteries de savant qui ne sont jamais bien dangereuses. Après le dessert, il me fit signe de le suivre dans son cabinet.

J'obéis. Il s'assit à un bout de sa table de travail, moi à l'autre.

« Axel, dit-il d'une voix assez douce, tu es un garçon très ingénieux ; tu m'as rendu là un fier service, quand, de guerre lasse, j'allais abandonner cette combinaison. Où me serais-je égaré ? Nul ne peut le savoir ! Je n'oublierai jamais cela, mon garçon, et de la gloire que nous allons acquérir tu auras ta part. »

« Allons ! pensai-je, il est de bonne humeur ; le moment est venu de discuter cette gloire. »

« Avant tout, reprit mon oncle, je te recommande le secret le plus absolu, tu m'entends ? Je ne manque pas d'envieux dans le monde des savants, et beaucoup vou-

draient entreprendre ce voyage, qui ne s'en douteront qu'à notre retour.

— Croyez-vous, dis-je, que le nombre de ces audacieux fût si grand ?

— Certes ! qui hésiterait à conquérir une telle renommée ? Si ce document était connu, une armée entière de géologues se précipiterait sur les traces d'Arne Saknussemm !

— Voilà ce dont je ne suis pas persuadé, mon oncle, car rien ne prouve l'authenticité de ce document.

— Comment ! Et le livre dans lequel nous l'avons découvert !

— Bon ! j'accorde que ce Saknussemm ait écrit ces lignes, mais s'ensuit-il qu'il ait réellement accompli ce voyage, et ce vieux parchemin ne peut-il renfermer une mystification ? »

Ce dernier mot, un peu hasardé, je regrettai presque de l'avoir prononcé. Le professeur fronça son épais sourcil, et je craignais d'avoir compromis les suites de cette conversation. Heureusement il n'en fut rien. Mon sévère interlocuteur ébaucha une sorte de sourire sur ses lèvres, et répondit :

« C'est ce que nous verrons.

— Ah ! fis-je un peu vexé ; mais permettez-moi d'épuiser la série des objections relatives à ce document.

— Parle, mon garçon, ne te gêne pas. Je te laisse toute liberté d'exprimer ton opinion. Tu n'es plus mon neveu, mais mon collègue. Ainsi, va.

— Eh bien, je vous demanderai d'abord ce que sont ce Yocul, ce Sneffels et ce Scartaris, dont je n'ai jamais entendu parler ?

— Rien n'est plus facile. J'ai précisément reçu, il y a quelque temps, une carte de mon ami Augustus Peterman de Leipzig ; elle ne pouvait arriver plus à propos. Prends le troisième atlas dans la seconde travée de la grande bibliothèque, série Z, planche 4. »

Je me levai, et, grâce à ces indications précises, je trouvai rapidement l'atlas demandé. Mon oncle l'ouvrit et dit :

« Voici une des meilleures cartes de l'Islande, celle de Handerson, et je crois qu'elle va nous donner la solution de toutes tes difficultés. »

Je me penchai sur la carte.

« Vois cette île composée de volcans, dit le professeur, et remarque qu'ils portent tous le nom de Yokul. Ce mot veut dire "glacier" en islandais, et, sous la latitude élevée de l'Islande, la plupart des éruptions se font jour à travers les couches de glace. De là cette dénomination de Yokul appliquée à tous les monts ignivomes de l'île.

— Bien, répondis-je ; mais qu'est-ce que le Sneffels ? »

J'espérais qu'à cette demande il n'y aurait pas de réponse. Je me trompais. Mon oncle reprit :

« Suis-moi sur la côte occidentale de l'Islande. Aperçois-tu Reykjavik, sa capitale ? Oui. Bien. Remonte les fjörds innombrables de ces rivages rongés par la mer, et arrête-toi un peu au-dessous du soixante-cinquième degré de latitude. Que vois-tu là ?

— Une sorte de presqu'île semblable à un os décharné, que termine une énorme rotule.

— La comparaison est juste, mon garçon ; maintenant, n'aperçois-tu rien sur cette rotule ?

— Si, un mont qui semble avoir poussé en mer.

— Bon ! c'est le Sneffels.

— Le Sneffels ?

— Lui-même, une montagne haute de cinq mille pieds, l'une des plus remarquables de l'île, et à coup sûr la plus célèbre du monde entier, si son cratère aboutit au centre du globe.

— Mais c'est impossible ! m'écriai-je, haussant les épaules et révolté contre une pareille supposition.

Je me penchai sur la carte. (Page 40.)

— Impossible ? répondit le professeur Lidenbrock d'un ton sévère. Et pourquoi cela ?

— Parce que ce cratère est évidemment obstrué par les laves, les roches brûlantes, et qu'alors...

— Et si c'est un cratère éteint ?

— Éteint ?

— Oui. Le nombre des volcans en activité à la surface du globe n'est actuellement que de trois cents environ ; mais il existe une bien plus grande quantité de volcans éteints. Or, le Sneffels compte parmi ces derniers, et, depuis les temps historiques, il n'a eu qu'une seule éruption, celle de 1229 ; à partir de cette époque, ses rumeurs se sont apaisées peu à peu, et il n'est plus au nombre des volcans actifs. »

À ces affirmations positives je n'avais absolument rien à répondre ; je me rejetai donc sur les autres obscurités que renfermait le document.

« Que signifie ce mot Scartaris, demandai-je, et que viennent faire là les calendes de juillet ? »

Mon oncle prit quelques moments de réflexion. J'eus un instant d'espoir, mais un seul, car bientôt il me répondit en ces termes :

« Ce que tu appelles obscurité est pour moi lumière. Cela prouve les soins ingénieux avec lesquels Saknussemm a voulu préciser sa découverte. Le Sneffels est formé de plusieurs cratères ; il y avait donc nécessité d'indiquer celui d'entre eux qui mène au centre du globe. Qu'a fait le savant Islandais ? Il a remarqué qu'aux approches des calendes de juillet, c'est-à-dire vers les derniers jours du mois de juin, un des pics de la montagne, le Scartaris, projetait son ombre jusqu'à l'ouverture du cratère en question, et il a consigné le fait dans son document. Pouvait-il imaginer une indication plus exacte, et, une fois arrivés au sommet du Sneffels, nous sera-t-il possible d'hésiter sur le chemin à prendre ? »

Décidément mon oncle avait réponse à tout. Je vis

bien qu'il était mattaquable sur les mots du vieux parchemin. Je cessai donc de le presser à ce sujet, et, comme il fallait le convaincre avant tout, je passai aux objections scientifiques, bien autrement graves, à mon avis.

« Allons, dis-je, je suis forcé d'en convenir, la phrase de Saknussemm est claire et ne peut laisser aucun doute à l'esprit. J'accorde même que le document a un air de parfaite authenticité. Ce savant est allé au fond du Sneffels ; il a vu l'ombre du Scartaris caresser les bords du cratère avant les calendes de juillet ; il a même entendu raconter dans les récits légendaires de son temps que ce cratère aboutissait au centre de la terre ; mais quant à y être parvenu lui-même, quant à avoir fait le voyage et à en être revenu, s'il l'a entrepris, non, cent fois non !

— Et la raison ? dit mon oncle d'un ton singulièrement moqueur.

— C'est que toutes les théories de la science démontrent qu'une pareille entreprise est impraticable !

— Toutes les théories disent cela ? répondit le professeur en prenant un air bonhomme. Ah ! les vilaines théories ! Comme elles vont nous gêner, ces pauvres théories ! »

Je vis qu'il se moquait de moi, mais je continuai néanmoins :

« Oui ! il est parfaitement reconnu que la chaleur augmente environ d'un degré par soixante-dix pieds de profondeur au-dessous de la surface du globe ; or, en admettant cette proportionnalité constante, le rayon terrestre étant de quinze cents lieues, il existe au centre une température qui dépasse deux cent mille degrés. Les matières de l'intérieur de la terre se trouvent donc à l'état de gaz incandescent, car les métaux, l'or, le platine, les roches les plus dures, ne résistent pas à une pareille chaleur. J'ai donc le droit de demander s'il est possible de pénétrer dans un semblable milieu !

— Ainsi, Axel, c'est la chaleur qui t'embarrasse ?

— Sans doute. Si nous arrivions à une profondeur de dix lieues seulement, nous serions parvenus à la limite de l'écorce terrestre, car déjà la température est supérieure à treize cents degrés.

— Et tu as peur d'entrer en fusion ?

— Je vous laisse la question à décider, répondis-je avec humeur.

— Voici ce que je décide, répliqua le professeur Lidenbrock en prenant ses grands airs : c'est que ni toi ni personne ne sait d'une façon certaine ce qui se passe à l'intérieur du globe, attendu qu'on connaît à peine la douze-millième partie de son rayon ; c'est que la science est éminemment perfectible, et que chaque théorie est incessamment détruite par une théorie nouvelle. N'a-t-on pas cru jusqu'à Fourier que la température des espaces planétaires allait toujours diminuant, et ne sait-on pas aujourd'hui que les plus grands froids des régions éthérées ne dépassent pas quarante ou cinquante degrés au-dessous de zéro ? Pourquoi n'en serait-il pas ainsi de la chaleur interne ? Pourquoi, à une certaine profondeur, n'atteindrait-elle pas une limite infranchissable, au lieu de s'élever jusqu'au degré de fusion des minéraux les plus réfractaires ? »

Mon oncle plaçant la question sur le terrain des hypothèses, je n'eus rien à répondre.

« Eh bien, je te dirai que de véritables savants, Poisson entre autres, ont prouvé que, si une chaleur de deux cent mille degrés existait à l'intérieur du globe, les gaz incandescents provenant des matières fondues acquerraient une élasticité telle que l'écorce terrestre ne pourrait y résister et éclaterait comme les parois d'une chaudière sous l'effort de la vapeur.

— C'est l'avis de Poisson, mon oncle, voilà tout.

— D'accord, mais c'est aussi l'avis d'autres géologues distingués, que l'intérieur du globe n'est formé ni de gaz, ni d'eau, ni des plus lourdes pierres que nous

connaissions, car, dans ce cas, la terre aurait un poids deux fois moindre.

— Oh ! avec les chiffres on prouve tout ce qu'on veut !

— Et avec les faits, mon garçon, en est-il de même ? N'est-il pas constant que le nombre des volcans a considérablement diminué depuis les premiers jours du monde ? et, si chaleur centrale il y a, ne peut-on en conclure qu'elle tend à s'affaiblir ?

— Mon oncle, si vous entrez dans le champ des suppositions, je n'ai plus à discuter.

— Et moi j'ai à dire qu'à mon opinion se joignent les opinions de gens fort compétents. Te souviens-tu d'une visite que me fit le célèbre chimiste anglais Humphry Davy en 1825 ?

— Aucunement, car je ne suis venu au monde que dix-neuf ans après.

— Eh bien, Humphry Davy vint me voir à son passage à Hambourg. Nous discutâmes longtemps, entre autres questions, l'hypothèse de la liquidité du noyau intérieur de la terre. Nous étions tous deux d'accord que cette liquidité ne pouvait exister, par une raison à laquelle la science n'a jamais trouvé de réponse.

— Et laquelle ? dis-je un peu étonné.

— C'est que cette masse liquide serait sujette, comme l'Océan, à l'attraction de la lune, et conséquemment, deux fois par jour, il se produirait des marées intérieures qui, soulevant l'écorce terrestre, donneraient lieu à des tremblements de terre périodiques !

— Mais il est pourtant évident que la surface du globe a été soumise à la combustion, et il est permis de supposer que la croûte extérieure s'est refroidie d'abord, tandis que la chaleur se réfugiait au centre.

— Erreur, répondit mon oncle ; la terre a été échauffée par la combustion de sa surface, non autrement. Sa surface était composée d'une grande quantité

de métaux, tels que le potassium, le sodium, qui ont la propriété de s'enflammer au seul contact de l'air et de l'eau ; ces métaux prirent feu quand les vapeurs atmosphériques se précipitèrent en pluie sur le sol ; et peu à peu, lorsque les eaux pénétrèrent dans les fissures de l'écorce terrestre, elles déterminèrent de nouveaux incendies avec explosions et éruptions. De là les volcans si nombreux aux premiers jours du monde.

— Mais voilà une ingénieuse hypothèse ! m'écriai-je un peu malgré moi.

— Et qu'Humphry Davy me rendit sensible, ici même, par une expérience bien simple. Il composa une boule métallique faite principalement des métaux dont je viens de parler, et qui figurait parfaitement notre globe ; lorsqu'on faisait tomber une fine rosée à sa surface, celle-ci se boursoufflait, s'oxydait et formait une petite montagne ; un cratère s'ouvrait à son sommet ; l'éruption avait lieu et communiquait à toute la boule une chaleur telle qu'il devenait impossible de la tenir à la main. »

Vraiment, je commençais à être ébranlé par les arguments du professeur ; il les faisait valoir, d'ailleurs, avec sa passion et son enthousiasme habituels.

« Tu le vois, Axel, ajouta-t-il, l'état du noyau central a soulevé des hypothèses diverses entre les géologues ; rien de moins prouvé que ce fait d'une chaleur interne ; suivant moi, elle n'existe pas, elle ne saurait exister ; nous le verrons, d'ailleurs, et, comme Arne Saknussemm, nous saurons à quoi nous en tenir sur cette grande question.

— Eh bien oui ! répondis-je, me sentant gagner à cet enthousiasme, oui, nous le verrons, si on y voit, toutefois.

— Et pourquoi pas ? Ne pouvons-nous compter sur des phénomènes électriques pour nous éclairer, et même sur l'atmosphère, que sa pression peut rendre lumineuse en s'approchant du centre ?

— Oui, dis-je, oui ! cela est possible, après tout.

— Cela est certain, répondit triomphalement mon oncle ; mais silence, entends-tu ? silence sur tout ceci, et que personne n'ait l'idée de découvrir avant nous le centre de la terre. »

VII

Ainsi se termina cette mémorable séance. Cet entretien me donna la fièvre. Je sortis du cabinet de mon oncle comme étourdi, et il n'y avait pas assez d'air dans les rucs de Hambourg pour me remettre. Je gagnai donc les bords de l'Elbe, du côté du bac à vapeur qui met la ville en communication avec le chemin de fer de Harbourg.

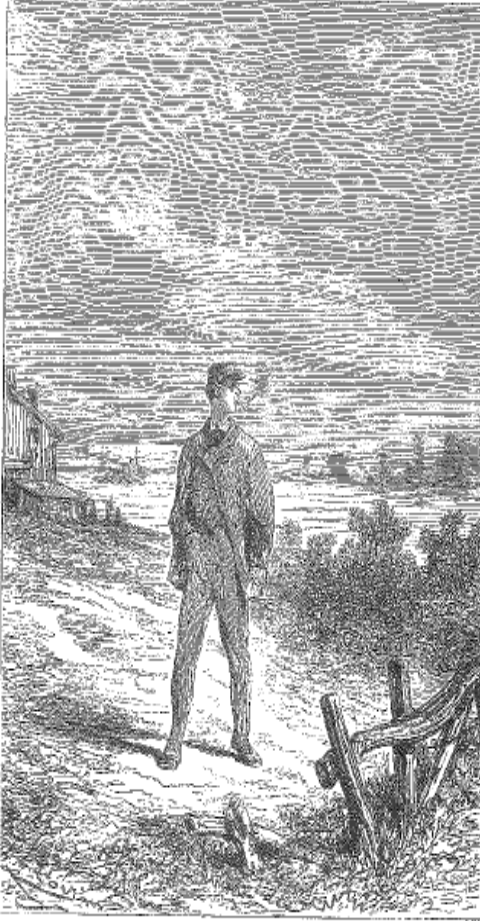
Étais-je convaincu de ce que je venais d'apprendre ? N'avais-je pas subi la domination du professeur Lidenbrock ? Devais-je prendre au sérieux sa résolution d'aller au centre du massif terrestre ? Venais-je d'entendre les spéculations insensées d'un fou ou les déductions scientifiques d'un grand génie ? En tout cela, où s'arrêtait la vérité, où commençait l'erreur ?

Je flottais entre mille hypothèses contradictoires, sans pouvoir m'accrocher à aucune.

Cependant je me rappelais avoir été convaincu, quoique mon enthousiasme commençât à se modérer ; mais j'aurais voulu partir immédiatement et ne pas prendre le temps de la réflexion. Oui, le courage ne m'eût pas manqué pour boucler ma valise en ce moment.

Il faut pourtant l'avouer, une heure après cette surexcitation tomba ; mes nerfs se détendirent, et des profonds abîmes de la terre je remontai à sa surface.

« C'est absurde ! m'écriai-je ; cela n'a pas le sens commun ! Ce n'est pas une proposition sérieuse à faire

Je gagnai donc les bords de l'Elbe. (Page 47.)

à un garçon sensé. Rien de tout cela n'existe. J'ai mal dormi, j'ai fait un mauvais rêve. »

Cependant j'avais suivi les bords de l'Elbe et tourné la ville. Après avoir remonté le port j'étais arrivé à la route d'Altona. Un pressentiment me conduisait, pressentiment justifié, car j'aperçus bientôt ma petite Graüben qui, de son pied lesté, revenait bravement à Hambourg.

« Graüben ! » lui criai-je de loin.

La jeune fille s'arrêta, un peu troublée, j'imagine, de s'entendre appeler ainsi sur une grande route. En dix pas je fus près d'elle.

« Axel ! fit-elle surprise. Ah ! tu es venu à ma rencontre ! C'est bien cela, monsieur. »

Mais, me regardant, Graüben ne put se méprendre à mon air inquiet, bouleversé.

« Qu'as-tu donc ? dit-elle en me tendant la main.

— Ce que j'ai, Graüben ! » m'écriai-je.

En deux secondes et en trois phrases ma jolie Vitlandaise était au courant de la situation. Pendant quelques instants elle garda le silence. Son cœur palpitait-il à l'égal du mien ? Je l'ignore, mais sa main ne tremblait pas dans la mienne. Nous fîmes une centaine de pas sans parler.

« Axel ! me dit-elle enfin.

— Ma chère Graüben !

— Ce sera là un beau voyage. »

Je bondis à ces mots.

« Oui, Axel, un voyage digne du neveu d'un savant. Il est bien qu'un homme se soit distingué par quelque grande entreprise !

— Quoi ! Graüben, tu ne me détournes pas de tenter une pareille expédition ?

— Non, cher Axel, et ton oncle et toi, je vous accompagnerais volontiers, si une pauvre fille ne devait être un embarras pour vous.

— Dis-tu vrai ?

— Je dis vrai. »

Ah ! femmes, jeunes filles, cœurs féminins toujours incompréhensibles ! Quand vous n'êtes pas les plus timides des êtres, vous en êtes les plus braves ! La raison n'a que faire auprès de vous. Quoi ! cette enfant m'encourageait à prendre part à cette expédition ! elle n'eût pas craint de tenter l'aventure ! Elle m'y poussait, moi qu'elle aimait cependant !

J'étais déconcerté, et, pourquoi ne pas le dire, honteux.

« Graüben, repris-je, nous verrons si demain tu parleras de cette manière.

— Demain, cher Axel, je parlerai comme aujourd'hui. »

Graüben et moi, nous tenant par la main, mais gardant un profond silence, nous continuâmes notre chemin. J'étais brisé par les émotions de la journée.

« Après tout, pensai-je, les calendes de juillet sont encore loin, et, d'ici là, bien des événements se passeront qui guériront mon oncle de sa manie de voyager sous terre. »

La nuit était venue quand nous arrivâmes à la maison de Königstrasse. Je m'attendais à trouver la demeure tranquille, mon oncle couché suivant son habitude, et la bonne Marthe donnant à la salle à manger le dernier coup de plumeau du soir.

Mais j'avais compté sans l'impatience du professeur. Je le trouvai criant, s'agitant au milieu d'une troupe de porteurs qui déchargeaient certaines marchandises dans l'allée ; la vieille servante ne savait où donner de la tête.

« Mais viens donc, Axel ; hâte-toi donc, malheureux ! s'écria mon oncle du plus loin qu'il m'aperçut. Et ta malle qui n'est pas faite, et mes papiers qui ne sont pas en ordre, et mon sac de voyage dont je ne trouve pas la clef, et mes guêtres qui n'arrivent pas ! »

Je trouvai mon oncle criant et s'agitant. (Page 50.)

Je demeurai stupéfait. La voix me manquait. C'est à peine si mes lèvres purent articuler ces mots :

« Nous partons donc ? »

— Oui, malheureux garçon, qui vas te promener au lieu d'être là !

— Nous partons ? répétais-je d'une voix affaiblie.

— Oui, après-demain matin, à la première heure. »

Je ne pus en entendre davantage, et je m'enfuis dans ma petite chambre.

Il n'y avait plus à en douter. Mon oncle venait d'employer son après-midi à se procurer une partie des objets et ustensiles nécessaires à son voyage ; l'allée était encombrée d'échelles de corde, de cordes à nœuds, de torches, de gourdes, de crampons de fer, de pics, de bâtons ferrés, de pioches, de quoi charger dix hommes au moins.

Je passai une nuit affreuse. Le lendemain, je m'entendis appeler de bonne heure. J'étais décidé à ne pas ouvrir ma porte. Mais le moyen de résister à la douce voix qui prononçait ces mots : « Mon cher Axel » ?

Je sortis de ma chambre. Je pensai que mon air défait, ma pâleur, mes yeux rougis par l'insomnie, allaient produire leur effet sur Graüben et changer ses idées.

« Ah ! mon cher Axel, me dit-elle, je vois que tu te portes mieux et que la nuit t'a calmé.

— Calmé ! » m'écriai-je.

Je me précipitai vers mon miroir. Eh bien ! j'avais moins mauvaise mine que je ne le supposais. C'était à n'y pas croire.

« Axel, me dit Graüben, j'ai longtemps causé avec mon tuteur. C'est un hardi savant, un homme de grand courage, et tu te souviendras que son sang coule dans tes veines. Il m'a raconté ses projets, ses espérances, pourquoi et comment il espère atteindre son but. Il y parviendra, je n'en doute pas. Ah ! cher Axel, c'est beau de se dévouer ainsi à la science ! Quelle gloire

attend M. Lidenbrock et rejoindra sur son compagnon ! Au retour, Axel, tu seras un homme, son égal, libre de parler, libre d'agir, libre enfin de... »

La jeune fille, rougissante, n'acheva pas. Ses paroles me ranimaient. Cependant je ne voulais pas croire encore à notre départ. J'entraînai Graüben vers le cabinet du professeur.

« Mon oncle, dis-je, il est donc bien décidé que nous partons ? »

— Comment ! tu en doutes ?

— Non, dis-je afin de ne pas le contrarier. Seulement je vous demanderai ce qui nous presse.

— Mais le temps ! le temps qui fuit avec une vitesse irréparable !

— Cependant nous ne sommes qu'au 26 mai, et jusqu'à la fin de juin...

— Eh ! crois-tu donc, ignorant, qu'on se rende si facilement en Islande ? Si tu ne m'avais pas quitté comme un fou, je t'aurais emmené au Bureau-office de Copenhague, chez Liffender et Co. Là, tu aurais vu que de Copenhague à Reykjavik il n'y a qu'un service, le 22 de chaque mois.

— Eh bien ?

— Eh bien ! si nous attendions au 22 juin, nous arriverions trop tard pour voir l'ombre du Scartaris caresser le cratère du Sneffels ! Il faut donc gagner Copenhague au plus vite pour y chercher un moyen de transport. Va faire ta malle ! »

Il n'y avait pas un mot à répondre. Je remontai dans ma chambre. Graüben me suivit. Ce fut elle qui se chargea de mettre en ordre, dans une petite valise, les objets nécessaires à mon voyage. Elle n'était pas plus émue que s'il se fût agi d'une promenade à Lubeck ou à Heligoland. Ses petites mains allaient et venaient sans précipitation. Elle causait avec calme. Elle me donnait les raisons les plus sensées en faveur de notre expédition. Elle m'enchantait, et je me sentais une grosse colère

contre elle. Quelquefois je voulais m'emporter, mais elle n'y prenait garde et continuait méthodiquement sa tranquille besogne.

Enfin la dernière courroie de la valise fut bouclée. Je descendis au rez-de-chaussée.

Pendant cette journée, les fournisseurs d'instruments de physique, d'armes, d'appareils électriques, s'étaient multipliés. La bonne Marthe en perdait la tête.

« Est-ce que monsieur est fou ? » me dit-elle.

Je fis un signe affirmatif.

« Et il vous emmène avec lui ? »

Même affirmation.

« Où cela ? » dit-elle.

J'indiquai du doigt le centre de la terre.

« À la cave ? s'écria la vieille servante.

— Non, dis-je enfin, plus bas ! »

Le soir arriva. Je n'avais plus conscience du temps écoulé.

« À demain matin, dit mon oncle, nous partons à six heures précises. »

À dix heures je tombai sur mon lit comme une masse inerte.

Pendant la nuit mes terreurs me reprirent.

Je la passai à rêver de gouffres ! J'étais en proie au délire. Je me sentais étreint par la main vigoureuse du professeur, entraîné, abîmé, enlisé ! Je tombais au fond d'insondables précipices avec cette vitesse croissante des corps abandonnés dans l'espace. Ma vie n'était plus qu'une chute interminable.

Je me réveillai à cinq heures, brisé de fatigue et d'émotion. Je descendis à la salle à manger. Mon oncle était à table. Il dévorait. Je le regardai avec un sentiment d'horreur. Mais Graüben était là. Je ne dis rien. Je ne pus manger.

À cinq heures et demie, un roulement se fit entendre dans la rue. Une large voiture arrivait pour nous

conduire au chemin de fer d'Altona. Elle fut bientôt encombrée des colis de mon oncle.

« Et ta malle ? me dit-il.

— Elle est prête, répondis-je en défaillant.

— Dépêche-toi donc de la descendre, ou tu vas nous faire manquer le train ! »

Lutter contre ma destinée me parut alors impossible. Je remontai dans ma chambre, et, laissant glisser ma valise sur les marches de l'escalier, je m'élançai à sa suite.

En ce moment mon oncle remettait solennellement entre les mains de Graüben « les rênes » de sa maison. Ma jolie Virlandaise conservait son calme habituel. Elle embrassa son tuteur, mais elle ne put retenir une larme en effleurant ma joue de ses douces lèvres.

« Graüben ! m'écriai-je.

— Va, mon cher Axel, va, me dit-elle, tu quittes ta fiancée, mais tu trouveras ta femme au retour. »

Je serrai Graüben dans mes bras, et je pris place dans la voiture. Marthe et la jeune fille, du seuil de la porte, nous adressèrent un dernier adieu. Puis les deux chevaux, excités par le sifflement de leur conducteur, s'élançèrent au galop sur la route d'Altona.

VIII

Altona, véritable banlieue de Hambourg, est tête de ligne du chemin de fer de Kiel, qui devait nous conduire au rivage des Belt. En moins de vingt minutes, nous entrions sur le territoire du Holstein.

À six heures et demie la voiture s'arrêta devant la gare ; les nombreux colis de mon oncle, ses volumineux articles de voyage furent déchargés, transportés, pesés, étiquetés, rechargés dans le wagon de bagages, et à sept heures nous étions assis l'un vis-à-vis de

Marthe et la jeune fille nous adressèrent un dernier adieu. (Page 55.)

l'autre dans le même compartiment. La vapeur siffla, la locomotive se mit en mouvement. Nous étions partis.

Étais-je résigné ? Pas encore. Cependant l'air frais du matin, les détails de la route rapidement renouvelés par la vitesse du train me distraisaient de ma grande préoccupation.

Quant à la pensée du professeur, elle avançait évidemment ce convoi trop lent au gré de son impatience. Nous étions seuls dans le wagon, mais sans parler. Mon oncle revisait ses poches et son sac de voyage avec une minutieuse attention. Je vis bien que rien ne lui manquait des pièces nécessaires à l'exécution de ses projets.

Entre autres, une feuille de papier, pliée avec soin, portait l'en-tête de la chancellerie danoise, avec la signature de M. Christensen, consul à Hambourg et l'ami du professeur. Cela devait nous donner toute facilité d'obtenir à Copenhague des recommandations pour le gouverneur de l'Islande.

J'aperçus aussi le fameux document précieusement enfoui dans la plus secrète poche du portefeuille. Je le maudis du fond du cœur, et je me remis à examiner le pays. C'était une vaste suite de plaines peu curieuses, monotones, limoneuses et assez fécondes : une campagne très favorable à l'établissement d'un railway et propice à ces lignes droites si chères aux compagnies de chemin de fer.

Mais cette monotonie n'eut pas le temps de me fatiguer, car, trois heures après notre départ, le train s'arrêtait à Kicl, à deux pas de la mer.

Nos bagages étant enregistrés pour Copenhague, il n'y eut pas à s'en occuper. Cependant le professeur les suivit d'un œil inquiet pendant leur transport au bateau à vapeur. Là ils disparurent à fond de cale.

Mon oncle, dans sa précipitation, avait si bien calculé les heures de correspondance du chemin de fer et du bateau, qu'il nous restait une journée entière à

perdre. Le steamer l'*Ellenora* ne partait pas avant la nuit. De là une fièvre de neuf heures, pendant laquelle l'irascible voyageur envoya à tous les diables l'administration des bateaux et des railways et les gouvernements qui toléraient de pareils abus. Je dus faire chorus avec lui, quand il entreprit le capitaine de l'*Ellenora* à ce sujet. Il voulait l'obliger à chauffer sans perdre un instant. L'autre l'envoya promener.

À Kiel, comme ailleurs, il faut bien qu'une journée se passe. À force de nous promener sur les rivages verdoyants de la baie au fond de laquelle s'élève la petite ville, de parcourir les bois touffus qui lui donnent l'apparence d'un nid dans un faisceau de branches, d'admirer les villas pourvues chacune de leur petite maison de bains froids, enfin de courir et de maugréer, nous atteignîmes dix heures du soir.

Les tourbillons de la fumée de l'*Ellenora* se développaient dans le ciel ; le pont tremblotait sous les frissonnements de la chaudière ; nous étions à bord et propriétaires de deux couchettes étagées dans l'unique chambre du bateau.

À dix heures un quart les amarres furent larguées, et le steamer fila rapidement sur les sombres eaux du Grand-Belt.

La nuit était noire ; il y avait belle brise et forte mer ; quelques feux de la côte apparurent dans les ténèbres ; plus tard, je ne sais où, un phare à éclats étincela au-dessus des flots ; ce fut tout ce qui resta dans mon souvenir de cette première traversée.

À sept heures du matin nous débarquions à Korsør, petite ville située sur la côte occidentale du Seeland. Là, nous sautions du bateau dans un nouveau chemin de fer, qui nous emportait à travers un pays non moins plat que les campagnes du Holstein.

C'était encore trois heures de voyage avant d'atteindre la capitale du Danemark. Mon oncle n'avait pas

fermé l'œil de la nuit. Dans son impatience, je crois qu'il poussait le wagon avec ses pieds.

Enfin il aperçut une échappée de mer.

« Le Sund ! » s'écria-t-il.

Il y avait sur notre gauche une vaste construction qui ressemblait à un hôpital.

« C'est une maison de fous », dit un de nos compagnons de voyage.

« Bon, pensai-je, voilà un établissement où nous devrions finir nos jours ! Et, si grand qu'il fût, cet hôpital serait encore trop petit pour contenir toute la folie du professeur Lidenbrock ! »

Enfin, à dix heures du matin, nous prenions pied à Copenhague ; les bagages furent chargés sur une voiture et conduits avec nous à l'hôtel du Phoenix dans Bred-Gale. Ce fut l'affaire d'une demi-heure, car la gare est située en dehors de la ville. Puis mon oncle, faisant une toilette sommaire, m'entraîna à sa suite. Le portier de l'hôtel parlait l'allemand et l'anglais ; mais le professeur, en sa qualité de polyglotte, l'interrogea en bon danois, et ce fut en bon danois que ce personnage lui indiqua la situation du Muséum des Antiquités du Nord.

Le directeur de ce curieux établissement, où sont entassées des merveilles qui permettraient de reconstruire l'histoire du pays avec ses vieilles armes de pierre, ses hanaps et ses bijoux, était un savant, l'ami du consul de Hambourg, M. le professeur Thomson.

Mon oncle avait pour lui une chaude lettre de recommandation. En général, un savant en reçoit assez mal un autre. Mais ici ce fut tout autrement. M. Thomson, en homme serviable, fit un cordial accueil au professeur Lidenbrock et même à son neveu. Dire que son secret fut gardé vis-à-vis de l'excellent directeur du Muséum, c'est à peine nécessaire. Nous voulions tout bonnement visiter l'Islande en amateurs désintéressés.

M. Thomson se mit entièrement à notre disposition,

et nous courûmes les quais afin de chercher un navire en partance.

J'espérais que les moyens de transport manqueraient absolument ; mais il n'en fut rien. Une petite goélette danoise, la *Valkyrie*, devait mettre à la voile le 2 juin pour Reykjavik. Le capitaine, M. Bjarne, se trouvait à bord. Son futur passager, dans sa joie, lui serra les mains à les briser. Ce brave homme fut un peu étonné d'une pareille étreinte. Il trouvait tout simple d'aller en Islande, puisque c'était son métier. Mon oncle trouvait cela sublime. Le digne capitaine profita de cet enthousiasme pour nous faire payer double le passage sur son bâtiment. Mais nous n'y regardions pas de si près.

« Soyez à bord mardi, à sept heures du matin », dit M. Bjarne après avoir empoché un nombre respectable de specs-dollars.

Nous remercîâmes alors M. Thomson de ses bons soins, et nous revînmes à l'hôtel du Phoenix.

« Cela va bien ! cela va très bien ! répétait mon oncle. Quel heureux hasard d'avoir trouvé ce bâtiment prêt à partir ! Maintenant déjeunons, et allons visiter la ville. »

Nous nous rendîmes à Kongens-Nye-Torw, place irrégulière où se trouve un poste avec deux innocents canons braqués qui ne font peur à personne. Tout près, au n° 5, il y avait une « restauration » française, tenue par un cuisinier nommé Vincent ; nous y déjeunâmes suffisamment pour le prix modéré de quatre marks chacun¹.

Puis je pris un plaisir d'enfant à parcourir la ville ; mon oncle se laissait promener ; d'ailleurs il ne vit rien, ni l'insignifiant palais du roi, ni le joli pont du xviie siècle, qui enjambe le canal devant le Muséum, ni cet immense cénotaphe de Torwaldsen, orné de peintures murales horribles et qui contient à l'intérieur les

1. 2 francs 75 centimes environ. Note de l'auteur.

œuvres de ce statuaire, ni, dans un assez beau parc, le château bonbonnière de Rosenborg, ni l'admirable édifice renaissance de la Bourse, ni son clocher fait avec les queues entrelacées de quatre dragons de bronze, ni les grands moulins des remparts, dont les vastes ailes s'enflaient comme les voiles d'un vaisseau au vent de la mer.

Quelles délicieuses promenades nous eussions faites, ma jolie Virlandaise et moi, du côté du port où les deux-ponts et les frégates dormaient paisiblement sous leur toiture rouge, sur les bords verdoyants du détroit, à travers ces ombrages touffus au sein desquels se cache la citadelle, dont les canons allongent leur gueule noirâtre entre les branches des sureaux et des saules !

Mais, hélas ! elle était loin, ma pauvre Graüben, et pouvais-je espérer de la revoir jamais ?

Cependant, si mon oncle ne remarqua rien de ces sites enchanteurs, il fut vivement frappé par la vue d'un certain clocher situé dans l'île d'Amak, qui forme le quartier sud-ouest de Copenhague.

Je reçus l'ordre de diriger nos pas de ce côté ; je montai dans une petite embarcation à vapeur qui faisait le service des canaux, et, en quelques instants, elle accosta le quai de Dock-Yard.

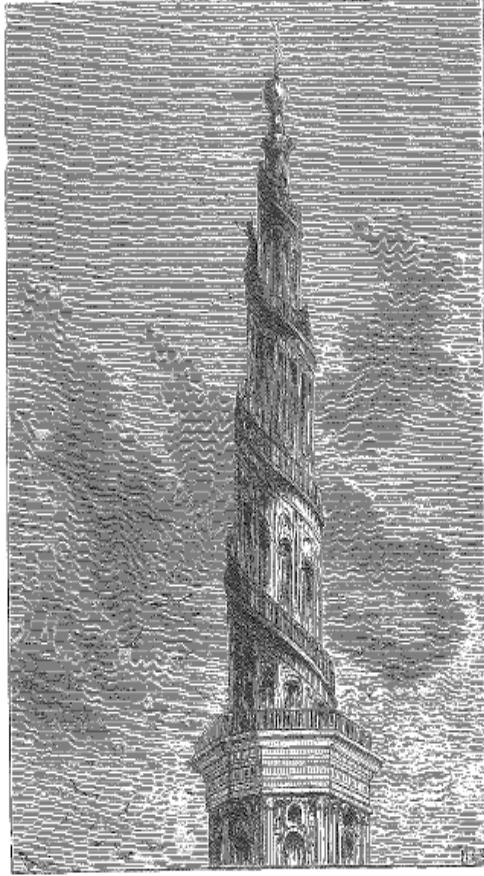
Après avoir traversé quelques rues étroites où des galériens, vêtus de pantalons mi-partie jaunes et gris, travaillaient sous le bâton des argousins, nous arrivâmes devant Vor-Frelers-Kirk. Cette église n'offrait rien de remarquable. Mais voici pourquoi son clocher assez élevé avait attiré l'attention du professeur : à partir de la plate-forme, un escalier extérieur circulait autour de sa flèche, et ses spirales se déroulaient en plein ciel.

« Montons, dit mon oncle.

— Mais, le vertige ? répliquai-je.

— Raison de plus, il faut s'y habituer.

— Cependant...

Le clocher de Frelsers-Kirk. (Page 61.)

— Viens, te dis-je, ne perdons pas de temps. »

Il fallut obéir. Un gardien, qui demeurait de l'autre côté de la rue, nous remit une clef, et l'ascension commença.

Mon oncle me précédait d'un pas alerte. Je le suivais non sans terreur, car la tête me tournait avec une déplorable facilité. Je n'avais ni l'aplomb des aigles ni l'insensibilité de leurs nerfs.

Tant que nous fûmes emprisonnés dans la vis intérieure, tout alla bien ; mais après cent cinquante marches l'air vint me frapper au visage, nous étions parvenus à la plate-forme du clocher. Là commençait l'escalier aérien, gardé par une frêle rampe, et dont les marches, de plus en plus étroites, semblaient monter vers l'infini.

« Je ne pourrai jamais ! m'écriai-je.

— Serais-tu poltron, par hasard ? Monte ! » répondit impitoyablement le professeur.

Force fut de le suivre en me cramponnant. Le grand air m'étourdissait ; je sentais le clocher osciller sous les rafales ; mes jambes se dérobaient ; je grimpai bientôt sur les genoux, puis sur le ventre ; je fermais les yeux ; j'éprouvais le mal de l'espace.

Enfin, mon oncle me tirant par le collet, j'arrivai près de la boule.

« Regarde, me dit-il, et regarde bien ! il faut prendre des leçons d'abîme ! »

J'ouvris les yeux. J'aperçus les maisons aplaties et comme écrasées par une chute, au milieu du brouillard des fumées. Au-dessus de ma tête passaient des nuages échevelés, et, par un renversement d'optique, ils me paraissaient immobiles, tandis que le clocher, la boule, moi, nous étions entraînés avec une fantastique vitesse. Au loin, d'un côté s'étendait la campagne verdoyante, de l'autre étincelait la mer sous un faisceau de rayons. Le Sund se déroulait à la pointe d'Elseneur, avec quelques voiles blanches, véritables ailes de goéland, et dans la

brume de l'est ondulaient les côtes à peine estompées de la Suède. Toute cette immensité tourbillonnait à mes regards.

Néanmoins il fallut me lever, me tenir droit, regarder. Ma première leçon de vertige dura une heure. Quand enfin il me fut permis de redescendre et de toucher du pied le pavé solide des rues, j'étais courbaturé.

« Nous recommencerons demain », dit mon professeur.

Et en effet, pendant cinq jours, je repris cet exercice vertigineux, et, bon gré mal gré, je fis des progrès sensibles dans l'art « des hautes contemplations ».

IX

Le jour du départ arriva. La veille, le complaisant M. Thomson nous avait apporté des lettres de recommandations pressantes pour le comte Trampe, gouverneur de l'Islande, M. Pictursson, le coadjuteur de l'évêque, et M. Finsen, maire de Reykjavik. En retour, mon oncle lui octroya les plus chaleureuses poignées de main.

Le 2, à six heures du matin, nos précieux bagages étaient rendus à bord de la *Valkyrie*. Le capitaine nous conduisit à des cabines assez étroites et disposées sous une espèce de rouffe.

« Avons-nous bon vent ? demanda mon oncle.

— Excellent, répondit le capitaine Bjame ; un vent de sud-est. Nous allons sortir du Sund grand large et toutes voiles dehors. »

Quelques instants plus tard, la goélette, sous sa misaine, sa brigantine, son hunier et son perroquet, appareilla et donna à pleine toile dans le détroit. Une heure après, la capitale du Danemark semblait s'enfoncer dans les flots éloignés et la *Valkyrie* rasait la côte

d'Elseneur. Dans la disposition nerveuse où je me trouvais, je m'attendais à voir l'ombre d'Hamlet errant sur la terrasse légendaire.

« Sublime insensé ! disais-je, tu nous approuverais sans doute ! Tu nous suivrais peut-être pour venir au centre du globe chercher une solution à ton doute éternel ! »

Mais rien ne parut sur les antiques murailles. Le château est, d'ailleurs, beaucoup plus jeune que l'héroïque prince de Danemark. Il sert maintenant de loge somptueuse au portier de ce détroit du Sund, où passent chaque année quinze mille navires de toutes les nations.

Le château de Krongborg disparut bientôt dans la brume, ainsi que la tour d'Helsingborg, élevée sur la rive suédoise, et la goélette s'inclina légèrement sous les brises du Cattégat.

La *Valkyrie* était fine voilière, mais avec un navire à voiles on ne sait jamais trop sur quoi compter. Elle transportait à Reykjavik du charbon, des ustensiles de ménage, de la poterie, des vêtements de laine et une cargaison de blé. Cinq hommes d'équipage, tous Danois, suffisaient à la manœuvrer.

« Quelle sera la durée de la traversée ? demanda mon oncle au capitaine.

— Une dizaine de jours, répondit ce dernier, si nous ne rencontrons pas trop de grains de nord-ouest par le travers des Feroë.

— Mais enfin, vous n'êtes pas sujet à éprouver des retards considérables ?

— Non, monsieur Lidenbrock ; soyez tranquille, nous arriverons. »

Vers le soir la goélette doubla le cap Skagen à la pointe nord du Danemark, traversa pendant la nuit le Skager-Rak, rangea l'extrémité de la Norvège par le travers du cap Lindness et donna dans la mer du Nord.

Deux jours après, nous avions connaissance des

côtes d'Écosse à la hauteur de Peterhead, et la *Valkyrie* se dirigea vers les Feroë en passant entre les Orcades et les Seethland.

Bientôt notre goélette fut battue par les vagues de l'Atlantique ; elle dut louvoyer contre le vent du nord et n'atteignit pas sans peine les Feroë. Le 8, le capitaine reconnut Myganness, la plus orientale de ces îles, et, à partir de ce moment, il marcha droit au cap Portland, situé sur la côte méridionale de l'Islande.

La traversée n'offrit aucun incident remarquable. Je supportai assez bien les épreuves de la mer ; mon oncle, à son grand dépit, et à sa honte plus grande encore, ne cessa pas d'être malade.

Il ne put donc entreprendre le capitaine Bjarne sur la question du Sneffels, sur les moyens de communication, sur les facilités de transport ; il dut remettre ces explications à son arrivée et passa tout son temps étendu dans sa cabine, dont les cloisons craquaient par les grands coups de tangage. Il faut l'avouer, il méritait un peu son sort.

Le 11, nous relevâmes le cap Portland. Le temps, clair alors, permit d'apercevoir le Myrdals Yokul, qui le domine. Le cap se compose d'un gros morne, à pentes roides, et planté tout seul sur la plage.

La *Valkyrie* se tint à une distance raisonnable des côtes, en les prolongeant vers l'ouest, au milieu de nombreux troupeaux de baleines et de requins. Bientôt apparut un immense rocher percé à jour, au travers duquel la mer écumeuse donnait avec furie. Les îlots de Westman semblèrent sortir de l'Océan, comme une semée de rocs sur la plaine liquide. À partir de ce moment, la goélette prit du champ pour tourner à bonne distance le cap Reykjanness, qui forme l'angle occidental de l'Islande.

La mer, très forte, empêchait mon oncle de monter sur le pont pour admirer ces côtes déchiquetées et battues par les vents du sud-ouest.

Quarante-huit heures après, en sortant d'une tempête qui força la goélette de fuir à sec de toute, on releva dans l'est la balise de la pointe Skagen, dont les roches dangereuses se prolongent à une grande distance sous les flots. Un pilote islandais vint à bord, et, trois heures plus tard, la *Valkyrie* mouillait devant Reykjawik dans la baie de Faxa.

Le professeur sortit enfin de sa cabine, un peu pâle, un peu défait, mais toujours enthousiaste, et avec un regard de satisfaction dans les yeux.

La population de la ville, singulièrement intéressée par l'arrivée d'un navire dans lequel chacun a quelque chose à prendre, se groupait sur le quai.

Mon oncle avait hâte d'abandonner sa prison flottante, pour ne pas dire son hôpital. Mais avant de quitter le pont de la goélette, il m'entraîna à l'avant, et là, du doigt, il me montra, à la partie septentrionale de la baie, une haute montagne à deux pointes, un double cône couvert de neiges éternelles.

« Le Sneffels ! s'écria-t-il, le Sneffels ! »

Puis, après m'avoir recommandé du geste un silence absolu, il descendit dans le canot qui l'attendait. Je le suivis, et bientôt nous foulions du pied le sol de l'Islande.

Tout d'abord apparut un homme de bonne figure et revêtu d'un costume de général. Ce n'était cependant qu'un simple magistrat, le gouverneur de l'île, M. le baron Trampe en personne. Le professeur reconnut à qui il avait affaire. Il remit au gouverneur ses lettres de Copenhague, et il s'établit en danois une courte conversation à laquelle je demeurai absolument étranger, et pour cause. Mais de ce premier entretien il résulta ceci, que le baron Trampe se mettait entièrement à la disposition du professeur Lidenbrock.

Mon oncle reçut un accueil fort aimable du maire, M. Finsen, non moins militaire par le costume que le

gouverneur, mais aussi pacifique par tempérament et par état.

Quant au coadjuteur, M. Picursson, il faisait actuellement une tournée épiscopale dans le bailliage du Nord ; nous devions renoncer provisoirement à lui être présentés. Mais un charmant homme, et dont le concours nous devint fort précieux, ce fut M. Fridriksson, professeur de sciences naturelles à l'école de Reykjavik. Ce savant modeste ne parlait que l'islandais et le latin ; il vint m'offrir ses services dans la langue d'Horace, et je sentis que nous étions faits pour nous comprendre. Ce fut, en effet, le seul personnage avec lequel je pus m'entretenir pendant mon séjour en Islande.

Sur trois chambres dont se composait sa maison, cet excellent homme en mit deux à notre disposition, et bientôt nous y fûmes installés avec nos bagages, dont la quantité étonna un peu les habitants de Reykjavik.

« Eh bien, Axel, me dit mon oncle, cela va, et le plus difficile est fait.

— Comment, le plus difficile ? m'écriai-je.

— Sans doute, nous n'avons plus qu'à descendre !

— Si vous le prenez ainsi, vous avez raison ; mais enfin, après avoir descendu, il faudra remonter, j'imagine ?

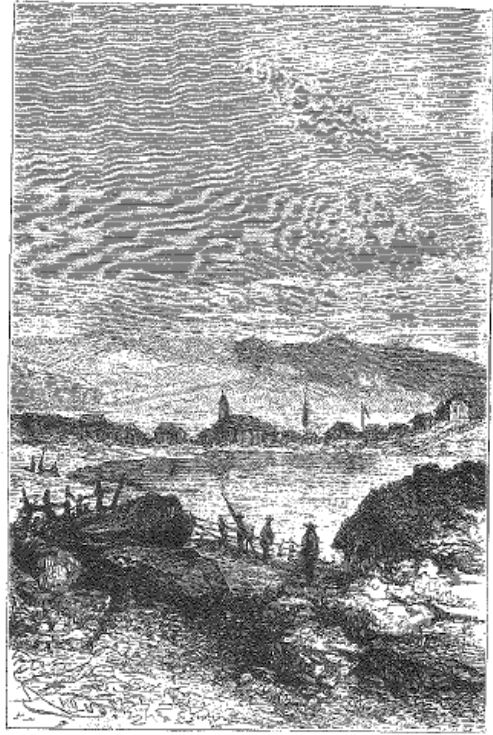
— Oh ! cela ne m'inquiète guère ! Voyons ! il n'y a pas de temps à perdre. Je vais me rendre à la bibliothèque. Peut-être s'y trouve-t-il quelque manuscrit de Saknussem, et je serais bien aise de le consulter.

— Alors, pendant ce temps, je vais visiter la ville. Est-ce que vous n'en ferez pas autant ?

— Oh ! cela m'intéresse médiocrement. Ce qui est curieux dans cette terre d'Islande n'est pas dessus, mais dessous. »

Je sortis, et j'errai au hasard.

S'égarer dans les deux rues de Reykjavik n'eût pas été chose facile. Je ne fus donc pas obligé de demander

Vue de Reykjavik. (Page 68.)

mon chemin, ce qui, dans la langue des gestes, expose à beaucoup de mécomptes.

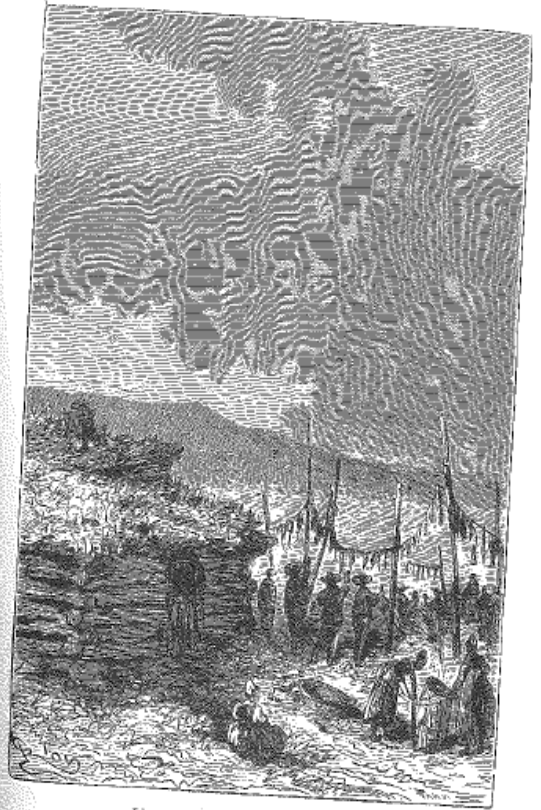
La ville s'allonge sur un sol assez bas et marécageux, entre deux collines. Une immense coulée de laves la couvre d'un côté et descend en rampes assez douces vers la mer. De l'autre s'étend cette vaste baie de Faxa, bornée au nord par l'énorme glacier du Sneffels, et dans laquelle la *Valkyrie* se trouvait seule à l'ancre en ce moment. Ordinairement, les garde-pêche anglais et français s'y tiennent mouillés au large, mais ils étaient alors en service sur les côtes orientales de l'île.

La plus longue des deux rues de Reykjavik est parallèle au rivage; là demeurent les marchands et les négociants, dans des cabanes de bois faites de poutres rouges horizontalement disposées; l'autre rue, située plus à l'ouest, court vers un petit lac, entre les maisons de l'évêque et des autres personnages étrangers au commerce.

J'eus bientôt arpenté ces voies mornes et tristes; j'entrevois parfois un bout de gazon décoloré, comme un vieux tapis de laine râpé par l'usage, ou bien quelque apparence de verger, dont les rares légumes, pommes de terre, choux et laitues, eussent figuré à l'aise sur une table lilliputienne; quelques giroflées maldives essayaient aussi de prendre un petit air de soleil.

Vers le milieu de la rue non commerçante, je trouvai le cimetière public enclos d'un mur en terre, et dans lequel la place ne manquait pas. Puis, en quelques enjambées, j'arrivai à la maison du gouverneur, une mesure comparée à l'hôtel de ville de Hambourg, un palais auprès des huttes de la population islandaise.

Entre le petit lac et la ville s'élevait l'église, bâtie dans le goût protestant et construite en pierres calcinées dont les volcans font eux-mêmes les frais d'extraction; par les grands vents d'ouest, son toit de tuiles

Une rue de Reykjavik. (Page 70.)

rouges devait évidemment se disperser dans les airs, au grand dommage des fidèles.

Sur une éminence voisine, j'aperçus l'École nationale, où, comme je l'appris plus tard de notre hôte, on professait l'hébreu, l'anglais, le français et le danois, quatre langues dont, à ma honte, je ne connaissais pas le premier mot. J'aurais été le dernier des quarante élèves que comptait ce petit collège, et indigne de coucher avec eux dans ces armoires à deux compartiments où de plus délicats étoufferaient dès la première nuit.

En trois heures j'eus visité non seulement la ville, mais ses environs. L'aspect général en était singulièrement triste. Pas d'arbres, pas de végétation, pour ainsi dire. Partout les arêtes vives des rochers volcaniques. Les huttes des Islandais sont faites de terre et de tourbe, et leurs murs inclinés en dedans. Elles ressemblent à des toits posés sur le sol. Seulement ces toits sont des prairies relativement fécondes. Grâce à la chaleur de l'habitation, l'herbe y pousse avec assez de perfection, et on la fauche soigneusement à l'époque de la fenaison, sans quoi les animaux domestiques viendraient paître sur ces demeures verdoyantes.

Pendant mon excursion, je rencontrai peu d'habitants. En revenant à la rue commerçante, je vis la plus grande partie de la population occupée à sécher, saler et charger des morues, principal article d'exportation. Les hommes paraissaient robustes, mais lourds, des espèces d'Allemands blonds à l'œil pensif, qui se sentent un peu en dehors de l'humanité, pauvres exilés relégués sur cette terre de glace, dont la nature aurait bien dû faire des Esquimaux, puisqu'elle les condamnait à vivre sur la limite du cercle polaire ! J'essayais en vain de surprendre un sourire sur leur visage ; ils riaient quelquefois par une sorte de contraction involontaire des muscles, mais ne souriaient jamais.

Leur costume consistait en une grossière vareuse de laine noire, connue dans les pays scandinaves sous le

nom de « vadmel », un chapeau à vastes bords, un pantalon à liséré rouge et un morceau de cuir replié en manière de chaussure.

Les femmes, à figure triste et résignée, d'un type assez agréable, mais sans expression, étaient vêtues d'un corsage et d'une jupe de « vadmel » sombre : filles, elles portaient sur leurs cheveux tressés en guirlandes un petit bonnet de tricot brun ; mariées, elles entouraient leur tête d'un mouchoir de couleur, surmonté d'un cimier de toile blanche.

Après une bonne promenade, lorsque je rentrai dans la maison de M. Fridriksson, mon oncle s'y trouvait déjà en compagnie de son hôte.

X

Le dîner était prêt ; il fut dévoré avec avidité par le professeur Lidenbrock, dont la diète forcée du bord avait changé l'estomac en un gouffre profond. Ce repas, plus danois qu'islandais, n'eut rien de remarquable en lui-même ; mais notre hôte, plus islandais que danois, me rappela les héros de l'antique hospitalité. Il me parut évident que nous étions chez lui plus que lui-même.

La conversation se fit en langue indigène, que mon oncle entremêlait d'allemand et M. Fridriksson de latin, afin que je pusse la comprendre. Elle roula sur des questions scientifiques, comme il convient à des savants ; mais le professeur Lidenbrock se tint sur la plus excessive réserve, et ses yeux me recommandaient, à chaque phrase, un silence absolu touchant nos projets à venir.

Tout d'abord, M. Fridriksson s'enquit auprès de mon oncle du résultat de ses recherches à la bibliothèque.

« Votre bibliothèque ! s'écria ce dernier, elle ne se compose que de livres dépareillés sur des rayons presque déserts.

— Comment ! répondit M. Fridriksson, nous possédons huit mille volumes, dont beaucoup sont précieux et rares, des ouvrages en vieille langue scandinave, et toutes les nouveautés dont Copenhague nous approvisionne chaque année.

— Où prenez-vous ces huit mille volumes ? Pour mon compte...

— Oh ! monsieur Lidenbrock, ils courent le pays. On a le goût de l'étude dans notre vieille île de glace ! Pas un fermier, pas un pêcheur qui ne sache lire et qui ne lise. Nous pensons que des livres, au lieu de moisir derrière une grille de fer, loin des regards curieux, sont destinés à s'user sous les yeux des lecteurs. Aussi ces volumes passent-ils de main en main, feuilletés, lus et relus, et souvent ils ne reviennent à leur rayon qu'après un an ou deux d'absence.

— En attendant, répondit mon oncle avec un certain dépit, les étrangers...

— Que voulez-vous ! les étrangers ont chez eux leurs bibliothèques, et, avant tout, il faut que nos paysans s'instruisent. Je vous le répète, l'amour de l'étude est dans le sang islandais. Aussi, en 1816, nous avons fondé une Société littéraire qui va bien ; des savants étrangers s'honorent d'en faire partie ; elle publie des livres destinés à l'éducation de nos compatriotes et rend de véritables services au pays. Si vous voulez être un de nos membres correspondants, monsieur Lidenbrock, vous nous ferez le plus grand plaisir.

Mon oncle, qui appartenait déjà à une centaine de sociétés scientifiques, accepta avec une bonne grâce dont fut touché M. Fridriksson.

« Maintenant, reprit celui-ci, veuillez m'indiquer les livres que vous espériez trouver à notre bibliothèque, et je pourrai peut-être vous renseigner à leur égard. »

Je regardai mon oncle. Il hésita à répondre. Cela touchait directement à ses projets. Cependant, après avoir réfléchi, il se décida à parler.

« Monsieur Fridriksson, dit-il, je voulais savoir si, parmi les ouvrages anciens, vous possédiez ceux d'Arne Saknussemm ?

— Arne Saknussemm ! répondit le professeur de Reykjavik. Vous voulez parler de ce savant du xve siècle, à la fois grand naturaliste, grand alchimiste et grand voyageur ?

— Précisément.

— Une des gloires de la littérature et de la science islandaises ?

— Comme vous dites.

— Un homme illustre entre tous ?

— Je vous l'accorde.

— Et dont l'audace égalait le génie ?

— Je vois que vous le connaissez bien. »

Mon oncle nageait dans la joie à entendre parler ainsi de son héros. Il dévorait des yeux M. Fridriksson.

« Eh bien ! demanda-t-il, ses ouvrages ?

— Ah ! ses ouvrages, nous ne les avons pas.

— Quoi ! en Islande ?

— Ils n'existent ni en Islande ni ailleurs.

— Et pourquoi ?

— Parce que Arne Saknussemm fut persécuté pour cause d'hérésie, et qu'en 1573 ses ouvrages furent brûlés à Copenhague par la main du bourreau.

— Très bien ! Parfait ! s'écria mon oncle, au grand scandale du professeur de sciences naturelles.

— Hein ? fit ce dernier.

— Oui ! tout s'explique, tout s'enchaîne, tout est clair, et je comprends pourquoi Saknussemm, mis à l'index et forcé de cacher les découvertes de son génie, a dû enfouir dans un incompréhensible cryptogramme le secret...

— Quel secret ? demanda vivement M. Fridriksson.

— Un secret qui... dont..., répondit mon oncle en balbutiant.

— Est-ce que vous auriez quelque document particulier ? reprit notre hôte.

— Non... Je faisais une pure supposition.

— Bien, répondit M. Fridriksson, qui eut la bonté de ne pas insister en voyant le trouble de son interlocuteur. J'espère, ajouta-t-il, que vous ne quitterez pas notre île sans avoir puisé à ses richesses minéralogiques ?

— Certes, répondit mon oncle ; mais j'arrive un peu tard ; des savants ont déjà passé par ici ?

— Oui, monsieur Lidenbrock ; les travaux de MM. Olafsen et Povelsen exécutés par ordre du roi, les études de Troil, la mission scientifique de MM. Gaimard et Robert, à bord de la corvette française *La Recherche*¹, et dernièrement, les observations de savants embarqués sur la frégate *La Reine-Hortense* ont puissamment contribué à la reconnaissance de l'Islande. Mais, croyez-moi, il y a encore à faire.

— Vous pensez ? demanda mon oncle d'un air bonhomme, en essayant de modérer l'éclair de ses yeux.

— Oui. Que de montagnes, de glaciers, de volcans à étudier, qui sont peu connus ! Et tenez, sans aller plus loin, voyez ce mont qui s'élève à l'horizon. C'est le Sneffels.

— Ah ! fit mon oncle, le Sneffels.

— Oui, l'un des volcans les plus curieux et dont on visite rarement le cratère.

— Éteint ?

— Oh ! éteint depuis cinq cents ans.

— Eh bien ! répondit mon oncle, qui se croisait frénétiquement les jambes pour ne pas sauter en l'air, j'ai

1. *La Recherche* fut envoyée en 1885 par l'amiral Duperré pour retrouver les traces d'une expédition perdue, celle de M. de Blouville et de *La Lillose*, dont on n'a jamais eu de nouvelles.

envie de commencer mes études géologiques par ce Seffel... Fessel... comment dites-vous ?

— Sneffels », reprit l'excellent M. Fridriksson.

Cette partie de la conversation avait eu lieu en latin ; j'avais tout compris, et je gardais à peine mon sérieux à voir mon oncle contenir sa satisfaction qui débordait de toutes parts ; il essayait de prendre un petit air innocent qui ressemblait à la grimace d'un vieux diable.

« Oui, fit-il, vos paroles me décident ! Nous essaierons de gravir ce Sneffels, peut-être même d'étudier son cratère !

— Je regrette bien, répondit M. Fridriksson, que mes occupations ne me permettent pas de m'absenter ; je vous aurais accompagné avec plaisir et profit.

— Oh ! non, oh ! non, répondit vivement mon oncle ; nous ne voulons déranger personne, monsieur Fridriksson ; je vous remercie de tout mon cœur. La présence d'un savant tel que vous eût été très utile, mais les devoirs de votre profession... »

J'aime à penser que notre hôte, dans l'innocence de son âme islandaise, ne comprit pas les grosses malices de mon oncle.

« Je vous approuve fort, monsieur Lidenbrock, dit-il, de commencer par ce volcan. Vous ferez là une ample moisson d'observations curieuses. Mais, dites-moi, comment comptez-vous gagner la presqu'île du Sneffels ?

— Par mer, en traversant la baie. C'est la route la plus rapide.

— Sans doute ; mais elle est impossible à prendre.

— Pourquoi ?

— Parce que nous n'avons pas un seul canot à Reykjavik.

— Diable !

— Il faudra aller par terre, en suivant la côte. Ce sera plus long, mais plus intéressant.

— Bon. Je verrai à me procurer un guide.

- J'en ai précisément un à vous offrir.
- Un homme sûr, intelligent ?
- Oui, un habitant de la presqu'île. C'est un chasseur d'eider, fort habile, et dont vous serez content. Il parle parfaitement le danois.
- Et quand pourrai-je le voir ?
- Demain, si cela vous plaît.
- Pourquoi pas aujourd'hui ?
- C'est qu'il n'arrive que demain.
- À demain donc », répondit mon oncle avec un soupir.

Cette importante conversation se termina quelques instants plus tard par de chaleureux remerciements du professeur allemand au professeur islandais. Pendant ce dîner, mon oncle venait d'apprendre des choses importantes, entre autres l'histoire de Saknussem, la raison de son document mystérieux, comme quoi son hôte ne l'accompagnerait pas dans son expédition, et que dès le lendemain un guide serait à ses ordres.

XI

Le soir, je fis une courte promenade sur les rivages de Reykjavik, et je revins de bonne heure me coucher dans mon lit de grosses planches, où je dormis d'un profond sommeil.

Quand je me réveillai, j'entendis mon oncle parler abondamment dans la salle voisine. Je me levai aussitôt et je me hâtai d'aller le rejoindre.

Il causait en danois avec un homme de haute taille, vigoureusement découplé. Ce grand gaillard devait être d'une force peu commune. Ses yeux, percés dans une tête très grosse et assez naïve, me parurent intelligents. Ils étaient d'un bleu rêveur. De longs cheveux, qui eussent passé pour roux, même en Angleterre, tombaient

sur ses athlétiques épaules. Cet indigène avait les mouvements souples, mais il remuait peu les bras, en homme qui ignorait ou dédaignait la langue des gestes. Tout en lui révélait un tempérament d'un calme parfait, non pas indolent, mais tranquille. On sentait qu'il ne demandait rien à personne, qu'il travaillait à sa convenance, et que, dans ce monde, sa philosophie ne pouvait être ni étonnée ni troublée.

Je surpris les nuances de ce caractère, à la manière dont l'Islandais écouta le verbiage passionné de son interlocuteur. Il demeurait les bras croisés, immobile au milieu des gestes multipliés de mon oncle ; pour nier, sa tête tournait de gauche à droite ; elle s'inclinait pour affirmer, et cela si peu, que ses longs cheveux bougeaient à peine. C'était l'économie du mouvement poussée jusqu'à l'avarice.

Certes, à voir cet homme, je n'aurais jamais deviné sa profession de chasseur ; celui-là ne devait pas effrayer le gibier, à coup sûr, mais comment pouvait-il l'atteindre ?

Tout s'expliqua quand M. Fridriksson m'apprit que ce tranquille personnage n'était qu'un « chasseur d'eider », oiseau dont le duvet constitue la plus grande richesse de l'île. En effet, ce duvet s'appelle l'édrédon, et il ne faut pas une grande dépense de mouvement pour le recueillir.

Aux premiers jours de l'été, la femelle de l'eider, sorte de joli canard, va bâtir son nid parmi les rochers des fjörds¹ dont la côte est toute frangée. Ce nid bâti, elle le tapisse avec de fines plumes qu'elle s'arrache du ventre. Aussitôt le chasseur, ou mieux le négociant, arrive, prend le nid, et la femelle de recommencer son travail. Cela dure ainsi tant qu'il lui reste quelque duvet. Quand elle s'est entièrement dépouillée, c'est au mâle de se plumer à son tour. Seulement, comme la

1. Nom donné aux golfes étroits dans les pays scandinaves.

dépourvue dure et grossière de ce dernier n'a aucune valeur commerciale, le chasseur ne prend pas la peine de lui voler le lit de sa couvée ; le nid s'achève donc ; la femelle pond ses œufs ; les petits éclosent, et, l'année suivante, la récolte de l'édrédon recommence.

Or, comme l'eider ne choisit pas les rocs escarpés pour y bâtir son nid, mais plutôt ces roches faciles et horizontales qui vont se perdre en mer, le chasseur islandais pouvait exercer son métier sans grande agitation. C'était un fermier qui n'avait ni à semer ni à couper sa moisson, mais à la récolter seulement.

Ce personnage grave, flegmatique et silencieux, se nommait Hans Bjelke ; il venait à la recommandation de M. Fridriksson. C'était notre futur guide. Ses manières contrastaient singulièrement avec celles de mon oncle.

Pendant ils s'entendirent facilement. Ni l'un ni l'autre ne regardaient au prix ; l'un prêt à accepter ce qu'on lui offrait, l'autre prêt à donner ce qui lui serait demandé. Jamais marché ne fut plus facile à conclure.

Or, des conventions il résulta que Hans s'engageait à nous conduire au village de Stapi, situé sur la côte méridionale de la presqu'île du Sneffels, au pied même du volcan. Il fallait compter par terre vingt-deux milles environ, voyage à faire en deux jours, suivant l'opinion de mon oncle.

Mais quand il apprit qu'il s'agissait de milles danois de vingt-quatre mille pieds, il dut rabattre de son calcul et compter, vu l'insuffisance des chemins, sur sept ou huit jours de marche.

Quatre chevaux devaient être mis à sa disposition, deux pour le porter, lui et moi, deux autres destinés à nos bagages. Hans, suivant son habitude, irait à pied. Il connaissait parfaitement cette partie de la côte, et il promit de prendre par le plus court.

Son engagement avec mon oncle n'expirait pas à notre arrivée à Stapi ; il demeurait à son service pendant tout le temps nécessaire à ses excursions scientifiques,

Hans, personnage grave, flegmatique et silencieux. (Page 80.)

au prix de trois rixdales par semaine¹. Seulement, il fut expressément convenu que cette somme serait comptée au guide chaque samedi soir, condition *sine qua non* de son engagement.

Le départ fut fixé au 16 juin. Mon oncle voulut remettre au chasseur les armes du marché, mais celui-ci refusa d'un mot.

« Efter, fit-il.

— Après », me dit le professeur pour mon édification.

Hans, le traité conclu, se retira tout d'une pièce.

« Un fameux homme, s'écria mon oncle, mais il ne s'attend guère au merveilleux rôle que l'avenir lui réserve de jouer.

— Il nous accompagne donc jusqu'au...

— Oui, Axel, jusqu'au centre de la terre. »

Quarante-huit heures restaient encore à passer ; à mon grand regret, je dus les employer à nos préparatifs ; toute notre intelligence fut employée à disposer chaque objet de la façon la plus avantageuse, les instruments d'un côté, les armes d'un autre, les outils dans ce paquet, les vivres dans celui-là. En tout quatre groupes.

Les instruments comprenaient :

1° Un thermomètre centigrade de Eigel, gradué jusqu'à cent cinquante degrés, ce qui me paraissait trop ou pas assez. Trop, si la chaleur ambiante devait monter là, auquel cas nous aurions cuit. Pas assez, s'il s'agissait de mesurer la température de sources ou toute autre matière en fusion ;

2° Un manomètre à air comprimé, disposé de manière à indiquer des pressions supérieures à celles de l'atmosphère au niveau de l'Océan. En effet, le baromètre ordinaire n'eût pas suffi, la pression atmos-

1. 16 francs 98 centimes.

phérique devant augmenter proportionnellement à notre descente au-dessous de la surface de la terre ;

3° Un chronomètre de Boissonnas jeune de Genève, parfaitement réglé au méridien de Hambourg ;

4° Deux boussoles d'inclinaison et de déclinaison ;

5° Une lunette de nuit ;

6° Deux appareils de Ruhmkorff, qui, au moyen d'un courant électrique, donnaient une lumière très portative, sûre et peu encombrante¹.

Les armes consistaient en deux carabines de Purdley More et Co., et de deux revolvers Colt. Pourquoi des armes ? Nous n'avions ni sauvages ni bêtes féroces à redouter, je suppose. Mais mon oncle paraissait tenir à son arsenal comme à ses instruments, surtout à une notable quantité de fulmicoton inaltérable à l'humidité, et dont la force expansive est très supérieure à celle de la poudre ordinaire.

Les outils comprenaient deux pics, deux pioches, une échelle de soie, trois bâtons ferrés, une hache, un marteau, une douzaine de coins et pitons de fer, et de longues cordes à nœuds. Cela ne laissait pas de faire

1. L'appareil de M. Ruhmkorff consiste en une pile de Bunzen, mise en activité au moyen du bichromate de potasse, qui ne donne aucune odeur ; une bobine d'induction met l'électricité produite par la pile en communication avec une lanterne d'une disposition particulière ; dans cette lanterne se trouve un serpent de verre où le vide a été fait, et dans lequel reste seulement un résidu de gaz carbonique ou d'azote. Quand l'appareil fonctionne, ce gaz devient lumineux en produisant une lumière blanchâtre et continue. La pile et la bobine sont placées dans un sac de cuir que le voyageur porte en bandoulière. La lanterne, placée extérieurement, éclaire très suffisamment dans les profondes obscurités ; elle permet de s'aventurer, sans craindre aucune explosion, au milieu des gaz les plus inflammables, et ne s'éteint pas même au sein des plus profonds cours d'eau. M. Ruhmkorff est un savant et habile physicien. Sa grande découverte, c'est sa bobine d'induction qui permet de produire de l'électricité à haute tension. Il vint d'obtenir, en 1864, le prix quinquennal de 50 000 fr. que la France réservait à la plus ingénieuse application de l'électricité.

un fort colis, car l'échelle mesurait trois cents pieds de longueur.

Enfin il y avait des provisions ; le paquet n'était pas gros, mais rassurant, car je savais qu'en viande concentrée et en biscuits secs il contenait pour six mois de vivres. Le genièvre en formait toute la partie liquide, et l'eau manquait totalement ; mais nous avions des gourdes, et mon oncle comptait sur les sources pour les remplir ; les objections que j'avais pu faire sur leur qualité, leur température et même leur absence, étaient restées sans succès.

Pour compléter la nomenclature exacte de nos articles de voyage, je noterai une pharmacie portative contenant des ciseaux à lames mousses, des attelles pour fracture, une pièce de ruban en fil écreu, des bandes et compresses, du sparadrap, une palette pour saignée, toutes choses effrayantes ; de plus, une série de flacons contenant de la dextrine, de l'alcool vulnéraire, de l'acétate de plomb liquide, de l'éther, du vinaigre et de l'ammoniaque, toutes drogues d'un emploi peu rassurant ; enfin les matières nécessaires aux appareils de Ruhmkorff.

Mon oncle n'avait eu garde d'oublier la provision de tabac, de poudre de chasse et d'amadou, non plus qu'une ceinture de cuir qu'il portait autour des reins et où se trouvait une suffisante quantité de monnaie d'or, d'argent et de papier. De bonnes chaussures, rendues imperméables par un enduit de goudron et de gomme élastique, se trouvaient au nombre de six paires dans le groupe des outils.

« Ainsi vêtus, chaussés, équipés, il n'y a aucune raison pour ne pas aller loin », me dit mon oncle.

La journée du 14 fut employée tout entière à disposer ces différents objets. Le soir, nous dînâmes chez le baron Trampe, en compagnie du maire de Reykjavik et du docteur Hyaltalin, le grand médecin du pays. M. Fridriksson n'était pas au nombre des convives ;

j'appris plus tard que le gouverneur et lui se trouvaient en désaccord sur une question d'administration et ne se voyaient pas. Je n'eus donc pas l'occasion de comprendre un mot de ce qui se dit pendant ce dîner semi-officiel. Je remarquai seulement que mon oncle parla tout le temps.

Le lendemain 15, les préparatifs furent achevés. Notre hôte fit un sensible plaisir au professeur en lui remettant une carte de l'Islande, incomparablement plus parfaite que celle d'Handerson, la carte de M. Olaf Nikolas Olsen, réduite au 1/480 000, et publiée par la Société littéraire islandaise, d'après les travaux géodésiques de M. Scheel Frisac, et le levé topographique de M. Bjorn Gumlaugsson. C'était un précieux document pour un minéralogiste.

La dernière soirée se passa dans une intime causerie avec M. Fridriksson, pour lequel je me sentais pris d'une vive sympathie ; puis, à la conversation, succéda un sommeil assez agité, de ma part du moins.

À cinq heures du matin, le hennissement de quatre chevaux qui piaffaient sous ma fenêtre me réveilla. Je m'habillai à la hâte, et je descendis dans la rue. Là, Hans achevait de charger nos bagages sans se remuer, pour ainsi dire. Cependant il opérait avec une adresse peu commune. Mon oncle faisait plus de bruit que de besogne, et le guide paraissait se soucier fort peu de ses recommandations.

Tout fut terminé à six heures. M. Fridriksson nous serra les mains. Mon oncle le remercia en islandais de sa bienveillante hospitalité, et avec beaucoup de cœur. Quant à moi, j'ébauchai dans mon meilleur latin quelque salut cordial ; puis nous nous mîmes en selle, et M. Fridriksson me lança avec son dernier adieu ce vers que Virgile semblait avoir fait pour nous, voyageurs incertains de la route :

Et quacumque viam dederit fortuna sequamur.

XII

Nous étions partis par un temps couvert, mais fixe. Pas de fatigantes chaleurs à redouter, ni pluies désastreuses. Un temps de touristes.

Le plaisir de courir à cheval à travers un pays inconnu me rendait de facile composition sur le début de l'entreprise. J'étais tout entier au bonheur de l'excursionniste, fait de désirs et de liberté. Je commençais à prendre mon parti de l'affaire.

« D'ailleurs, me disais-je, qu'est-ce que je risque ? de voyager au milieu du pays le plus curieux ! de gravir une montagne fort remarquable ! au pis aller, de descendre au fond d'un cratère éteint ! Il est bien évident que ce Saknussem n'a pas fait autre chose. Quant à l'existence d'une galerie qui aboutisse au centre du globe, pure imagination ! pure impossibilité ! Donc, ce qu'il y a de bon à prendre de cette expédition, prenons-le, et sans marchander. »

Ce raisonnement à peine achevé, nous avons quitté Reykjavik.

Hans marchait en tête, d'un pas rapide, égal, continu. Les deux chevaux chargés de nos bagages le suivaient, sans qu'il fût nécessaire de les diriger. Mon oncle et moi, nous venions ensuite, et vraiment sans faire trop mauvaise figure sur nos bêtes petites, mais vigoureuses.

L'Islande est une des plus grandes îles de l'Europe. Elle mesure quatorze cents milles de surface, et ne compte que soixante mille habitants. Les géographes l'ont divisée en quatre quartiers, et nous avons à traverser presque obliquement celui qui porte le nom de Pays du quart du Sud-Ouest, « Sudvestr Fjordungr ».

Hans, en laissant Reykjavik, avait immédiatement suivi les bords de la mer. Nous traversons de maigres pâturages qui se donnaient bien du mal pour être verts ;

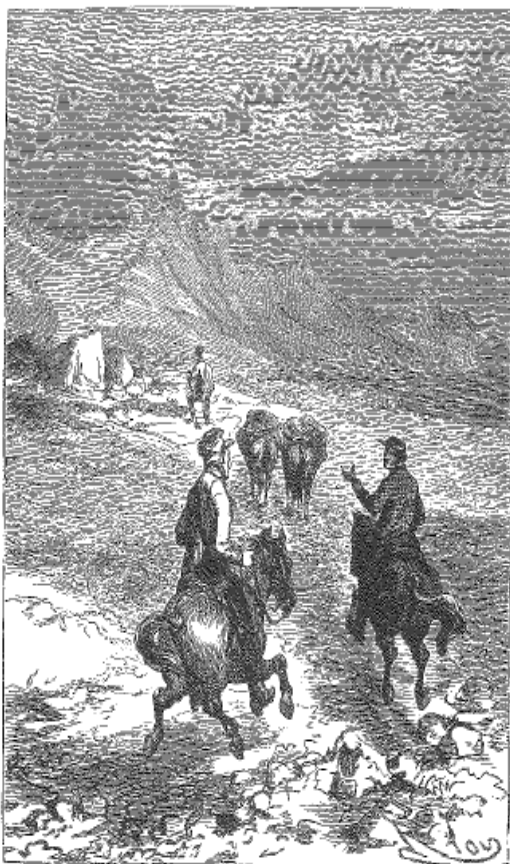
le jaune réussissait mieux. Les sommets rugueux des masses trachytiques s'estompaient à l'horizon dans les brumes de l'est ; par moments, quelques plaques de neige, concentrant la lumière diffuse, resplendissaient sur le versant des cimes éloignées ; certains pics, plus hardiment dressés, trouaient les nuages gris et réapparaissaient au-dessus des vapeurs mouvantes, semblables à des écueils émergés en plein ciel.

Souvent ces chaînes de rocs arides faisaient une pointe vers la mer et mordaient sur le pâturage ; mais il restait toujours une place suffisante pour passer. Nos chevaux, d'ailleurs, choisissaient d'instinct les endroits propices sans jamais ralentir leur marche. Mon oncle n'avait pas même la consolation d'exciter sa monture de la voix ou du fouet ; il ne lui était pas permis d'être impatient. Je ne pouvais m'empêcher de sourire en le voyant si grand sur son petit cheval, et, comme ses longues jambes rasaient le sol, il ressemblait à un Centaure à six pieds.

« Bonne bête ! bonne bête ! disait-il. Tu verras, Axel, que pas un animal ne l'emporte en intelligence sur le cheval islandais. Neiges, tempêtes, chemins impraticables, rochers, glaciers, rien ne l'arrête. Il est brave, il est sobre, il est sûr. Jamais un faux pas, jamais une réaction. Qu'il se présente quelque rivière, quelque fjörd à traverser, et il s'en présentera, tu le verras sans hésiter se jeter à l'eau comme un amphibie, et gagner le bord opposé ! Mais ne le brusquons pas, laissons-le agir, et nous ferons, l'un portant l'autre, nos dix lieues par jour.

— Nous, sans doute, répondis-je, mais le guide ?

— Oh ! il ne m'inquiète guère. Ces gens-là, cela marche sans s'en apercevoir. Celui-ci se remue si peu qu'il ne doit pas se fatiguer. D'ailleurs, au besoin, je lui céderai ma monture. Les crampes me prendraient bientôt, si je ne me donnais pas quelque mouvement. Les bras vont bien, mais il faut songer aux jambes. »

Mon oncle ressemblait à un Centaure à six pieds. (Page 87.)

Cependant nous avançons d'un pas rapide. Le pays était déjà à peu près désert. Ça et là une ferme isolée, quelque boér¹ solitaire, bâti de bois, de terre, de morceaux de lave, apparaissait comme un mendiant au bord d'un chemin creux. Ces huttes délabrées avaient l'air d'implorer la charité des passants, et, pour un peu, on leur eût fait l'aumône. Dans ce pays, les routes, les sentiers même manquaient absolument, et la végétation, si lente qu'elle fût, avait vite fait d'effacer le pas des rares voyageurs.

Pourtant, cette partie de la province, située à deux pas de sa capitale, comptait parmi les portions habitées et cultivées de l'Islande. Qu'étaient alors les contrées plus désertes que ce désert ? Un demi-mille franchi, nous n'avions encore rencontré ni un fermier sur la porte de sa chaumière, ni un berger sauvage paissant un troupeau moins sauvage que lui ; seulement quelques vaches et des moutons abandonnés à eux-mêmes. Que seraient donc les régions convulsionnées, bouleversées par les phénomènes éruptifs, nées des explosions volcaniques et des commotions souterraines ?

Nous étions destinés à les connaître plus tard ; mais, en consultant la carte d'Olsen, je vis qu'on les évitait en longeant la sinuose lisière du rivage. En effet, le grand mouvement plutonique s'est concentré surtout à l'intérieur de l'île ; là les couches horizontales de roches superposées, appelées trapps en langue scandinave, les bandes trachytiques, les éruptions de basalte, de tufs, de tous les conglomérats volcaniques, les coulées de lave et de porphyre en fusion, ont fait un pays d'une surnaturelle horreur. Je ne me doutais guère alors du spectacle qui nous attendait à la presque île du Sneffels, où ces dégâts d'une nature fougueuse forment un formidable chaos.

Deux heures après avoir quitté Reykjavik, nous arrivions au bourg de Gufunes, appelé « Aoalkirkja » ou

1. Maison du paysan islandais.

Église principale. Il n'offrait rien de remarquable. Quelques maisons seulement. À peine de quoi faire un hameau de l'Allemagne.

Hans s'y arrêta une demi-heure ; il partagea notre frugal déjeuner, répondit par oui ou par non aux questions de mon oncle sur la nature de la route, et lorsqu'on lui demanda en quel endroit il comptait passer la nuit :

« Gardär », dit-il seulement.

Je consultai la carte pour savoir ce qu'était Gardär. Je vis une bourgade de ce nom sur les bords du Hvalfjörd, à quatre milles de Reykjavik. Je la montrai à mon oncle.

« Quatre milles seulement ! dit-il. Quatre milles sur vingt-deux ! Voilà une jolie promenade. »

Il voulut faire une observation au guide, qui, sans lui répondre, reprit la tête des chevaux et se remit en marche.

Trois heures plus tard, toujours en foulant le gazon décoloré des pâturages, il fallut contourner le Kollafjörd, détour plus facile et moins long qu'une traversée de ce golfe. Bientôt nous entrions dans un « pingstaer », lieu de juridiction communale, nommé Ejuiberg, et dont le clocher eût sonné midi, si les églises islandaises avaient été assez riches pour posséder une horloge ; mais elles ressemblent fort à leurs paroisiens, qui n'ont pas de montres, et qui s'en passent.

Là, les chevaux furent rafraîchis ; puis, prenant par un rivage resserré entre une chaîne de collines et la mer, ils nous portèrent d'une traite à l'« aoalkirkja » de Brantär, et un mille plus loin à Saurböer « Annexia », église annexe, située sur la rive méridionale du Hvalfjörd.

Il était alors quatre heures du soir ; nous avions franchi quatre milles¹.

Le fjörd était large en cet endroit d'un demi-mille au

1. Huit lieues.

moins ; les vagues déferlaient avec bruit sur les rocs aigus ; ce golfe s'évasait entre des murailles de rochers, sorte d'escarpe à pic haute de trois mille pieds et remarquable par ses couches brunes que séparaient des lits de tuf d'une nuance rougeâtre. Quelle que fût l'intelligence de nos chevaux, je n'aurais pas bien de la traversée d'un véritable bras de mer opérée sur le dos d'un quadripède.

« S'ils sont intelligents, dis-je, ils n'essaieront point de passer. En tout cas, je me charge d'être intelligent pour eux. »

Mais mon oncle ne voulait pas attendre. Il piqua des deux vers le rivage. Sa monture vint flairer la dernière ondulation des vagues et s'arrêta. Mon oncle, qui avait son instinct à lui, la pressa davantage. Nouveau refus de l'animal, qui secoua la tête. Alors jurons et coups de fouet, mais ruades de la bête, qui commença à désarçonner son cavalier. Enfin le petit cheval, ployant ses jarrets, se retira des jambes du professeur et le laissa tout droit planté sur deux pierres du rivage, comme le colosse de Rhodes.

« Ah ! maudit animal ! s'écria le cavalier, subitement transformé en piéton, et honteux comme un officier de cavalerie qui passerait fantassin.

— Färja, fit le guide en lui touchant l'épaule.

— Quoi ! un bac ?

— Der, répondit Hans en montrant un bateau.

— Oui, m'écriai-je, il y a un bac.

— Il fallait donc le dire ! Eh bien, en route !

— Tidvatten, reprit le guide.

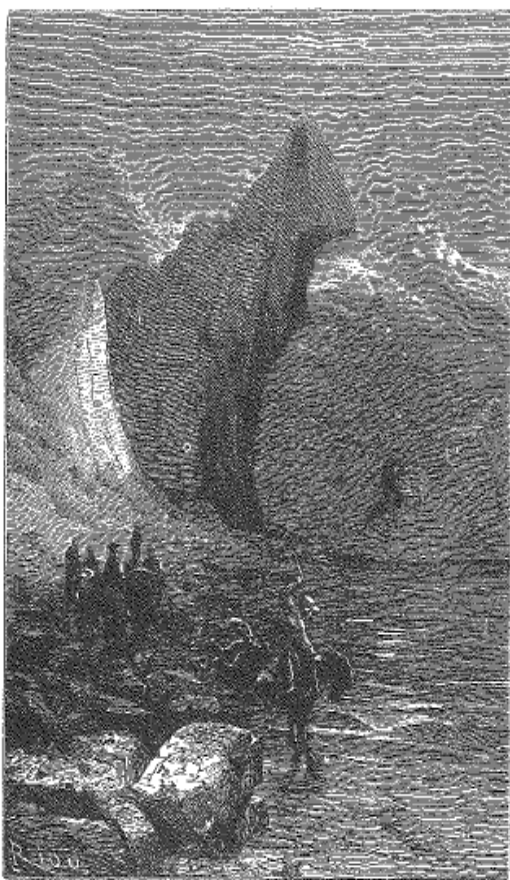
— Que dit-il ?

— Il dit marée, répondit mon oncle en me traduisant le mot danois.

— Sans doute, il faut attendre la marée ?

— Förbida ? demanda mon oncle.

— Ja », répondit Hans.

Sa monture vint flairer la dernière ondulation des vagues. (Page 91.)

Mon oncle frappa du pied, tandis que les chevaux se dirigeaient vers le bac.

Je compris parfaitement la nécessité d'attendre un certain instant de la marée pour entreprendre la traversée du fjord, celui où la mer, arrivée à sa plus grande hauteur, est étale. Alors le flux et le reflux n'ont aucune action sensible, et le bac ne risque pas d'être entraîné, soit au fond du golfe, soit en plein Océan.

L'instant favorable n'arriva qu'à six heures du soir ; mon oncle, moi, le guide, deux passeurs et les quatre chevaux, nous avions pris place dans une sorte de barque plate assez fragile. Habitué que j'étais aux bacs à vapeur de l'Elbe, je trouvai les rames des bateliers un triste engin mécanique. Il fallut plus d'une heure pour traverser le fjord ; mais enfin le passage se fit sans accident.

Une demi-heure après, nous atteignons l'« aal-kirkja » de Gardár.

XIII

Il aurait dû faire nuit, mais sous le soixante-cinquième parallèle, la clarté nocturne des régions polaires ne devait pas m'étonner ; en Islande, pendant les mois de juin et juillet, le soleil ne se couche pas.

Néanmoins la température s'était abaissée. J'avais froid, et surtout faim. Bienvenu fut le « boër » qui s'ouvrit hospitalièrement pour nous recevoir.

C'était la maison d'un paysan, mais, en fait d'hospitalité, elle valait celle d'un roi. À notre arrivée, le maître vint nous tendre la main, et, sans plus de cérémonie, il nous fit signe de le suivre.

Le suivre en effet, car l'accompagner eût été impossible. Un passage long, étroit, obscur, donnait accès dans cette habitation construite en poutres à peine

équarries et permettait d'arriver à chacune des chambres ; celles-ci étaient au nombre de quatre : la cuisine, l'atelier de tissage, la « badstofa », chambre à coucher de la famille, et, la meilleure entre toutes, la chambre des étrangers. Mon oncle, à la taille duquel on n'avait pas songé en bâtissant la maison, ne manqua pas de donner trois ou quatre fois de la tête contre les saillies du plafond.

On nous introduisit dans notre chambre, sorte de grande salle avec un sol de terre battue et éclairée d'une fenêtre dont les vitres étaient faites de membranes de mouton assez peu transparentes. La literie se composait de fourrage sec jeté dans deux cadres de bois peints en rouge et ornés de sentences islandaises. Je ne m'attendais pas à ce confortable ; seulement il régnait dans cette maison une forte odeur de poisson sec, de viande macérée et de lait aigre dont mon odorat se trouvait assez mal.

Lorsque nous eûmes mis de côté notre harnachement de voyageurs, la voix de l'hôte se fit entendre, qui nous conviait à passer dans la cuisine, seule pièce où l'on fit du feu, même par les plus grands froids.

Mon oncle se hâta d'obéir à cette amicale injonction. Je le suivis.

La cheminée de la cuisine était d'un modèle antique ; au milieu de la chambre, une pierre pour tout foyer ; au toit, un trou par lequel s'échappait la fumée. Cette cuisine servait aussi de salle à manger.

À notre entrée, l'hôte, comme s'il ne vous avait pas encore vus, nous salua du mot « sællvertu », qui signifie « soyez heureux », et il vint nous baiser sur la joue.

Sa femme, après lui, prononça les mêmes paroles, accompagnées du même cérémonial ; puis les deux époux, plaçant la main droite sur leur cœur, s'inclinèrent profondément.

Je me hâte de dire que l'islandaise était mère de dix-neuf enfants, tous, grands et petits, grouillant pêle-mêle

au milieu des volutes de fumée dont le foyer remplissait la chambre. À chaque instant j'apercevais une petite tête blonde et un peu mélancolique sortir de ce brouillard. On eût dit une guirlande d'anges insuffisamment débarbouillés.

Mon oncle et moi, nous fîmes très bon accueil à cette « couvée » ; bientôt il y eut trois ou quatre de ces marmots sur nos épaules, autant sur nos genoux et le reste entre nos jambes. Ceux qui parlaient répétaient « sællvertu » dans tous les tons imaginables. Ceux qui ne parlaient pas n'en criaient que mieux.

Ce concert fut interrompu par l'annonce du repas. En ce moment rentra le chasseur, qui venait de pourvoir à la nourriture des chevaux, c'est-à-dire qu'il les avait économiquement lâchés à travers champs ; les pauvres bêtes devaient se contenter de brouter la mousse rare des rochers, quelques fucus peu nourrissants, et le lendemain elles ne manqueraient pas de venir d'elles-mêmes reprendre le travail de la veille.

« Sællvertu », fit Hans.

Puis tranquillement, automatiquement, sans qu'un baiser fût plus accentué que l'autre, il embrassa l'hôte, l'hôtesse et leurs dix-neuf enfants.

La cérémonie terminée, on se mit à table, au nombre de vingt-quatre, et par conséquent les uns sur les autres, dans le véritable sens de l'expression. Les plus favorisés n'avaient que deux marmots sur les genoux.

Cependant le silence se fit dans ce petit monde à l'arrivée de la soupe, et la taciturnité naturelle, même aux gamins islandais, reprit son empire. L'hôte nous servit une soupe au lichen et point désagréable, puis une énorme portion de poisson sec nageant dans du beurre aigri depuis vingt ans, et par conséquent bien préférable au beurre frais, d'après les idées gastronomiques de l'Islande. Il y avait avec cela du « skyr », sorte de lait caillé, accompagné de biscuit et relevé par du jus de baies de genièvre ; enfin, pour boisson, du

petit-lait mêlé d'eau, nommé « blanda » dans le pays. Si cette singulière nourriture était bonne ou non, c'est ce dont je ne pus juger. J'avais faim, et, au dessert, j'avalai jusqu'à la dernière bouchée une épaisse bouillie de sarrasin.

Le repas terminé, les enfants disparurent ; les grandes personnes entourèrent le foyer où brûlaient de la tourbe, des bruyères, du fumier de vache et des os de poissons desséchés. Puis, après cette « prise de chaleur », les divers groupes regagnèrent leurs chambres respectives. L'hôtesse offrit de nous retirer, suivant la coutume, nos bas et nos pantalons ; mais, sur un refus des plus gracieux de notre part, elle n'insista pas, et je pus enfin me blottir dans ma couche de fourrage.

Le lendemain, à cinq heures, nous faisons nos adieux au paysan islandais ; mon oncle eut beaucoup de peine à lui faire accepter une rémunération convenable, et Hans donna le signal du départ.

À cent pas de Gardâr, le terrain commença à changer d'aspect ; le sol devint marécageux et moins favorable à la marche. Sur la droite, la série des montagnes se prolongeait indéfiniment comme un immense système de fortifications naturelles, dont nous suivions la contrescarpe ; souvent des ruisseaux se présentaient à franchir qu'il fallait nécessairement passer à gué et sans trop mouiller les bagages.

Le désert se faisait de plus en plus profond ; quelquefois, cependant, une ombre humaine semblait fuir au loin ; si les détours de la route nous rapprochaient inopinément de l'un de ces spectres, j'éprouvais un dégoût soudain à la vue d'une tête gonflée, à peau luisante, dépourvue de cheveux, et de plaies repoussantes que trahissaient les déchirures de misérables haillons.

La malheureuse créature ne venait pas tendre sa main déformée ; elle se sauvait, au contraire, mais pas si vite que Hans ne l'eût sauvée du « sællvertu » habituel.

« Spetelsk, disait-il.

— Un lépreux ! » répétait mon oncle.

Et ce mot seul produisait son effet répulsif. Cette horrible affection de la lèpre est assez commune en Islande ; elle n'est pas contagieuse, mais héréditaire ; aussi le mariage est-il interdit à ces misérables.

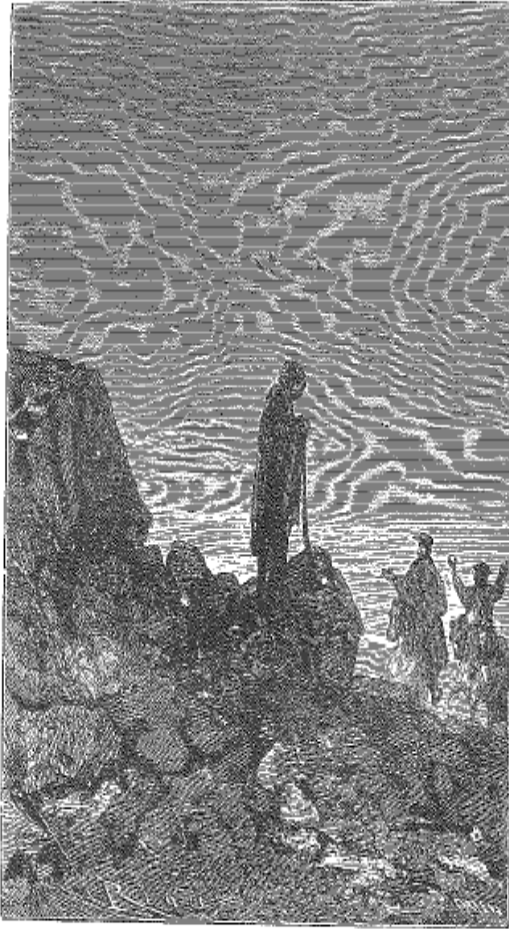
Ces apparitions n'étaient pas de nature à égayer le paysage qui devenait profondément triste ; les dernières touffes d'herbes venaient mourir sous nos pieds. Pas un arbre, si ce n'est quelques bouquets de bouleaux nains semblables à des broussailles. Pas un animal, sinon quelques chevaux, de ceux que leur maître ne pouvait nourrir, et qui erraient sur les mornes plaines. Parfois un faucon planait dans les nuages gris et s'enfuyait à tire-d'aile vers les contrées du sud ; je me laissais aller à la mélancolie de cette nature sauvage, et mes souvenirs me ramenaient à mon pays natal.

Il fallut bientôt traverser plusieurs petits fjords sans importance, et enfin un véritable golfe ; la marée, étale alors, nous permit de passer sans attendre et de gagner le hameau d'Alftanes, situé un mille au-delà.

Le soir, après avoir coupé à gué deux rivières riches en truites et en brochets, l'Alfa et l'Heta, nous fûmes obligés de passer la nuit dans une mesure abandonnée, digne d'être hantée par tous les lutins de la mythologie scandinave ; à coup sûr le génie du froid y avait élu domicile, et il fit des siennes pendant toute la nuit.

La journée suivante ne présenta aucun incident particulier. Toujours même sol marécageux, même uniformité, même physionomie triste. Le soir, nous avions franchi la moitié de la distance à parcourir, et nous couchions à « l'annexia » de Krösolbt.

Le 19 juin, pendant un mille environ, un terrain de lave s'étendit sous nos pieds ; cette disposition du sol est appelée « hraun » dans le pays ; la lave ridée à la surface affectait des formes de câbles tantôt allongés, tantôt roulés sur eux-mêmes ; une immense coulée descendait

« Un lépreux », répétait mon oncle. (Page 97.)

des montagnes voisines, volcans actuellement éteints, mais dont ces débris attestaient la violence passée. Cependant quelques fumées de sources chaudes rampaient çà et là.

Le temps nous manquait pour observer ces phénomènes ; il fallait marcher. Bientôt le sol marécageux reparut sous le pied de nos montures ; de petits lacs l'entrecoupaient. Notre direction était alors à l'ouest ; nous avions en effet tourné la grande baie de Faxa, et la double cime blanche du Sneffels se dressait dans les nuages à moins de cinq milles.

Les chevaux marchaient bien ; les difficultés du sol ne les arrêtaient pas ; pour mon compte, je commençais à être très fatigué ; mon oncle demeurait ferme et droit comme au premier jour ; je ne pouvais m'empêcher de l'admirer à l'égal du chasseur, qui regardait cette expédition comme une simple promenade.

Le samedi 20 juin, à six heures du soir, nous atteignons Búdir, bourgade située sur le bord de la mer, et le guide réclamait sa paie convenue. Mon oncle régla avec lui. Ce fut la famille même de Hans, c'est-à-dire ses oncles et cousins germains, qui nous offrit l'hospitalité ; nous fûmes bien reçus, et sans abuser des bontés de ces braves gens, je me serais volontiers refait chez eux des fatigues du voyage. Mais mon oncle, qui n'avait rien à refaire, ne l'entendait pas ainsi, et le lendemain il fallut enfourcher de nouveau nos bonnes bêtes.

Le sol se ressentait du voisinage de la montagne dont les racines de granit sortaient de terre, comme celles d'un vieux chêne. Nous contourions l'immense base du volcan. Le professeur ne le perdait pas des yeux ; il gesticulait, il semblait le prendre au défi et dire : « Voilà donc le géant que je vais dompter ! » Enfin, après quatre heures de marche, les chevaux s'arrêtèrent d'eux-mêmes à la porte du presbytère de Stapi.

XIV

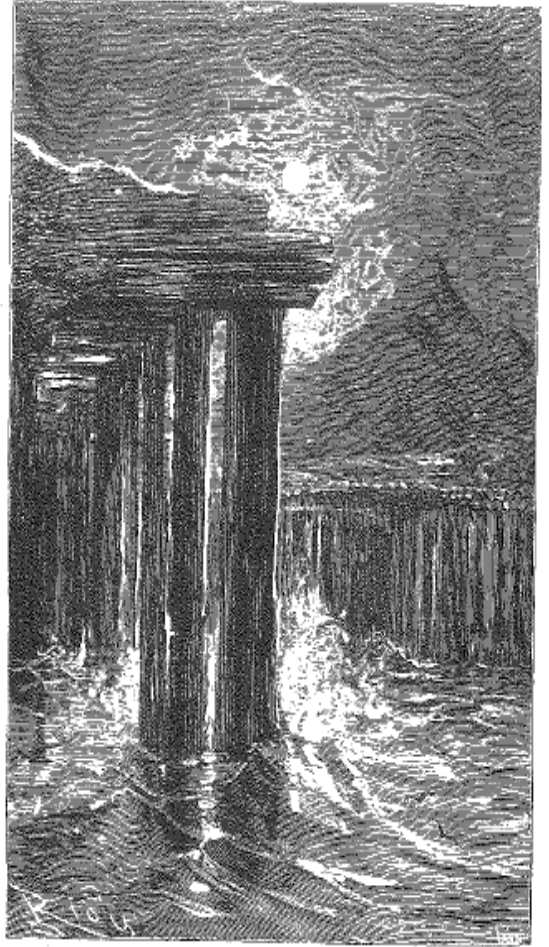
Stapi est une bourgade formée d'une trentaine de huttes, et bâtie en pleine lave sous les rayons du soleil réfléchis par le volcan. Elle s'étend au fond d'un petit fjôrd encaissé dans une muraille basaltique du plus étrange effet.

On sait que le basalte est une roche brune d'origine ignée. Elle affecte des formes régulières qui surprennent par leur disposition. Ici la nature procède géométriquement et travaille à la manière humaine, comme si elle eût manié l'équerre, le compas et le fil à plomb. Si partout ailleurs elle fait de l'art avec ses grandes masses jetées sans ordre, ses cônes à peine ébauchés, ses pyramides imparfaites, avec la bizarre succession de ses lignes, ici, voulant donner l'exemple de la régularité, et précédant les architectes des premiers âges, elle a créé un ordre sévère, que ni les splendeurs de Babylone ni les merveilles de la Grèce n'ont jamais dépassé.

J'avais bien entendu parler de la Chaussée des Géants en Irlande, et de la Grotte de Fingal dans l'une des Hébrides, mais le spectacle d'une substruction basaltique ne s'était pas encore offert à mes regards.

Or, à Stapi, ce phénomène apparaissait dans toute sa beauté.

La muraille du fjôrd, comme toute la côte de la presqu'île, se composait d'une suite de colonnes verticales, hautes de trente pieds. Ces fûts droits et d'une proportion pure supportaient une archivolte, faite de colonnes horizontales dont le surplombement formait demi-voûte au-dessus de la mer. À de certains intervalles, et sous cet impluvium naturel, l'œil surprenait des ouvertures ogivales d'un dessin admirable, à travers lesquelles les flots du large venaient se précipiter en écumant. Quelques tronçons de basalte, arrachés par

Le fjôrd de Stapi encaissé dans une muraille basaltique. (Page 100.)

les fureurs de l'Océan, s'allongeaient sur le sol comme les débris d'un temple antique, ruines éternellement jeunes, sur lesquelles passaient les siècles sans les entamer.

Telle était la dernière étape de notre voyage terrestre. Hans nous y avait conduits avec intelligence, et je me rassurais un peu en songeant qu'il devait nous accompagner encore.

En arrivant à la porte de la maison du recteur, simple cabane basse, ni plus belle, ni plus confortable que ses voisines, je vis un homme en train de ferrer un cheval, le marteau à la main, et le tablier de cuir aux reins.

« Sællvertu, lui dit le chasseur.

— "God dag", répondit le maréchal ferrant en parfait danois.

— "Kyrkoherde", fit Hans en se retournant vers mon oncle.

— Le recteur ! répéta ce dernier. Il paraît, Axel, que ce brave homme est le recteur. »

Pendant ce temps, le guide mettait le « kyrkoherde » au courant de la situation ; celui-ci, suspendant son travail, poussa une sorte de cri en usage sans doute entre chevaux et maquignons, et aussitôt une grande mégère sortit de la cabane. Si elle ne mesurait pas six pieds de haut, il ne s'en fallait guère.

Je craignais qu'elle ne vînt offrir aux voyageurs le baiser islandais ; mais il n'en fut rien, et même elle mit assez peu de bonne grâce à nous introduire dans sa maison.

La chambre des étrangers me parut être la plus mauvaise du presbytère, étroite, sale et infecte. Il fallut s'en contenter. Le recteur ne semblait pas pratiquer l'hospitalité antique. Loin de là. Avant la fin du jour, je vis que nous avions affaire à un forgeron, à un pêcheur, à un chasseur, à un charpentier, et pas du tout à un ministre du Seigneur. Nous étions en semaine, il est vrai. Peut-être se rattrapait-il le dimanche.

Je ne veux pas dire du mal de ces pauvres prêtres

qui, après tout, sont fort misérables ; ils reçoivent du gouvernement danois un traitement ridicule et perçoivent le quart de la dîme de leur paroisse, ce qui ne fait pas une somme de soixante marks courants¹. De là, nécessité de travailler pour vivre ; mais à pêcher, à chasser, à ferrer des chevaux, on finit par prendre les manières, le ton et les mœurs des chasseurs, des pêcheurs et autres gens un peu rudes ; le soir même, je m'aperçus que notre hôte ne comptait pas la sobriété au nombre de ses vertus.

Mon oncle comprit vite à quel genre d'homme il avait affaire ; au lieu d'un brave et digne savant, il trouvait un paysan lourd et grossier. Il résolut donc de commencer au plus tôt sa grande expédition et de quitter cette cure peu hospitalière. Il ne regardait pas à ses fatigues et résolut d'aller passer quelques jours dans la montagne.

Les préparatifs de départ furent donc faits dès le lendemain de notre arrivée à Stapi. Hans loua les services de trois Islandais pour remplacer les chevaux dans le transport des bagages ; mais, une fois arrivés au fond du cratère, ces indigènes devaient rebrousser chemin et nous abandonner à nous-mêmes. Ce point fut parfaitement arrêté.

À cette occasion, mon oncle dut apprendre au chasseur que son intention était de poursuivre la reconnaissance du volcan jusqu'à ses dernières limites.

Hans se contenta d'incliner la tête. Aller là ou ailleurs, s'enfoncer dans les entrailles de son île ou la parcourir, il n'y voyait aucune différence. Quant à moi, distrait jusqu'alors par les incidents du voyage, j'avais un peu oublié l'avenir, mais maintenant je sentais l'émotion me reprendre de plus belle. Qu'y faire ? Si j'avais pu tenter de résister au professeur Lidenbrock, c'était à Hambourg et non au pied du Sneffels.

1. Monnaie de Hambourg, 90 francs environ.

Une idée, entre toutes, me tracassait fort, idée effrayante et faite pour ébranler des nerfs moins sensibles que les miens.

« Voyons, me disais-je, nous allons gravir le Sneffels. Bien. Nous allons visiter son cratère. Bon. D'autres l'ont fait qui n'en sont pas morts. Mais ce n'est pas tout. S'il se présente un chemin pour descendre dans les entrailles du sol, si ce malencontreux Seknussem a dit vrai, nous allons nous perdre au milieu des galeries souterraines du volcan. Or, rien n'affirme que le Sneffels soit éteint ! Qui prouve qu'une éruption ne se prépare pas ? De ce que le monstre dort depuis 1229, s'ensuit-il qu'il ne puisse se réveiller ? Et s'il se réveille, qu'est-ce que nous deviendrons ? »

Cela demandait la peine d'y réfléchir, et j'y réfléchissais. Je ne pouvais dormir sans rêver d'éruption. Or, le rôle de scorie me paraissait assez brutal à jouer.

Enfin je n'y tins plus ; je résolus de soumettre le cas à mon oncle le plus adroitement possible, et sous forme d'une hypothèse parfaitement irréalisable.

J'allai le trouver. Je lui fis part de mes craintes, et je me reculai pour le laisser éclater à son aise.

« J'y pensais », répondit-il simplement.

Que signifiaient ces paroles ? Allait-il donc entendre la voix de la raison ? Songeait-il à suspendre ses projets ? C'était trop beau pour être possible.

Après quelques instants de silence, pendant lesquels je n'osais l'interroger, il reprit en disant :

« J'y pensais. Depuis notre arrivée à Stapi, je me suis préoccupé de la grave question que tu viens de me soumettre, car il ne faut pas agir en imprudents.

— Non, répondis-je avec force.

— Il y a six cents ans que le Sneffels est muet, mais il peut parler. Or, les éruptions sont toujours précédées de phénomènes parfaitement connus. J'ai donc inter-

rogé les habitants du pays, j'ai étudié le sol, et je puis te le dire, Axel, il n'y aura pas d'éruption. »

À cette affirmation je restai stupéfait, et je ne pus répliquer.

« Tu doutes de mes paroles ? dit mon oncle, eh bien ! suis-moi. »

J'obéis machinalement. En sortant du presbytère, le professeur prit un chemin direct qui, par une ouverture de la muraille basaltique, s'éloignait de la mer. Bientôt nous étions en rase campagne, si l'on peut donner ce nom à un amoncellement immense de déjections volcaniques. Le pays paraissait comme écrasé sous une pluie de pierres énormes, de trapp, de basalte, de granit et de toutes les roches pyroxéniques.

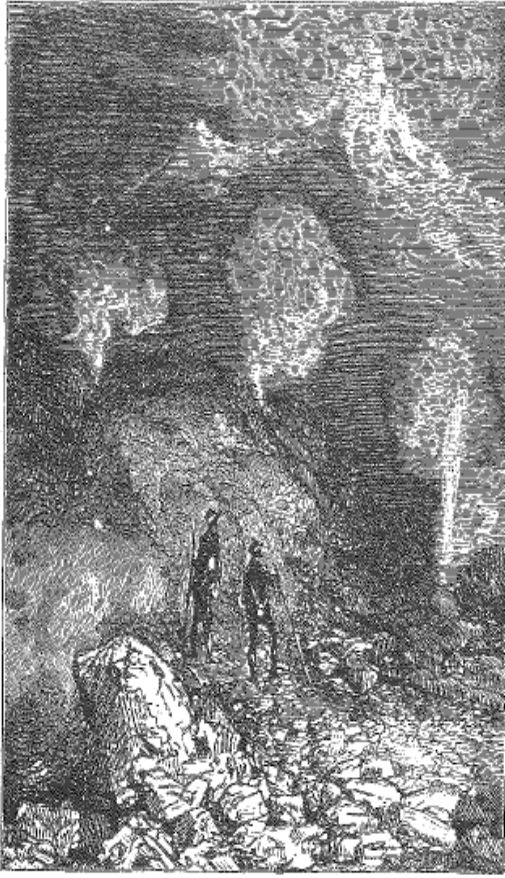
Je voyais çà et là des fumerolles monter dans les airs ; ces vapeurs blanches, nommées « reykir » en langue islandaise, venaient des sources thermales, et elles indiquaient, par leur violence, l'activité volcanique du sol. Cela me paraissait justifier mes craintes. Aussi je tombai de mon haut quand mon oncle me dit :

« Tu vois toutes ces fumées, Axel ; eh bien, elles prouvent que nous n'avons rien à redouter des fureurs du volcan !

— Par exemple ! m'écriai-je.

— Retiens bien ceci, reprit le professeur : aux approches d'une éruption, ces fumerolles redoublent d'activité pour disparaître complètement pendant la durée du phénomène, car les fluides élastiques, n'ayant plus la tension nécessaire, prennent le chemin des cratères au lieu de s'échapper à travers les fissures du globe. Si donc ces vapeurs se maintiennent dans leur état habituel, si leur énergie ne s'accroît pas, si tu ajoutes à cette observation que le vent, la pluie ne sont pas remplacés par un air lourd et calme, tu peux affirmer qu'il n'y aura pas d'éruption prochaine.

— Mais...

Je voyais çà et là des fumeroles monter dans les airs. (Page 105.)

— Assez. Quand la science a prononcé, il n'y a plus qu'à se taire. »

Je revins à la cure l'oreille basse. Mon oncle m'avait battu avec des arguments scientifiques. Cependant j'avais encore un espoir, c'est qu'une fois arrivés au fond du cratère, il serait impossible, faute de galerie, de descendre plus profondément, et cela en dépit de tous les Saknussem du monde.

Je passai la nuit suivante en plein cauchemar au milieu d'un volcan et des profondeurs de la terre, je me sentis lancé dans les espaces planétaires sous la forme de roche éruptive.

Le lendemain, 23 juin, Hans nous attendait avec ses compagnons chargés des vivres, des outils et des instruments. Deux bâtons ferrés, deux fusils, deux cartouchières, étaient réservés à mon oncle et à moi. Hans, en homme de précaution, avait ajouté à nos bagages une outre pleine qui, jointe à nos gourdes, nous assurait de l'eau pour huit jours.

Il était neuf heures du matin. Le recteur et sa haute mégère attendaient devant leur porte. Ils voulaient sans doute nous adresser l'adieu suprême de l'hôte au voyageur. Mais cet adieu prit la forme inattendue d'une note formidable, où l'on comptait jusqu'à l'air de la maison pastorale, air infect, j'ose le dire. Ce digne couple nous rançonnait comme un aubergiste suisse et portait à un beau prix son hospitalité surfaite.

Mon oncle paya sans marchander. Un homme qui parlait pour le centre de la terre ne regardait pas à quelques rixdales.

Ce point réglé, Hans donna le signal du départ, et quelques instants après nous avions quitté Stapi.

XV

Le Sneffels est haut de cinq mille pieds. Il termine, par son double cône, une bande trachytique qui se détache du système orographique de l'île. De notre point de départ on ne pouvait voir ses deux pics se profiler sur le fond grisâtre du ciel. J'apercevais seulement une énorme calotte de neige abaissée sur le front du géant.

Nous marchions en file, précédés du chasseur; celui-ci remontait d'étroits sentiers où deux personnes n'auraient pu aller de front. Toute conversation devenait donc à peu près impossible.

Au-delà de la muraille basaltique du fjörd de Stapi se présenta d'abord un sol de tourbe herbacée et fibreuse, résidu de l'antique végétation des marécages de la presqu'île; la masse de ce combustible encore inexploité suffirait à chauffer pendant un siècle toute la population de l'Islande; cette vaste tourbière, mesurée du fond de certains ravins, avait souvent soixante-dix pieds de haut et présentait des couches successives de détritons carbonisés, séparées par des feuillets de tuf ponceux.

En véritable neveu du professeur Lidenbrock et malgré mes préoccupations, j'observais avec intérêt les curiosités minéralogiques étalées dans ce vaste cabinet d'histoire naturelle; en même temps je refaisais dans mon esprit toute l'histoire géologique de l'Islande.

Cette île, si curieuse, est évidemment sortie du fond des eaux à une époque relativement moderne. Peut-être même s'élève-t-elle encore par un mouvement insensible. S'il en est ainsi, on ne peut attribuer son origine qu'à l'action des feux souterrains. Donc, dans ce cas, la théorie de Humphry Davy, le document de Saknussemm, les prétentions de mon oncle, tout s'en allait en fumée. Cette hypothèse me conduisit à examiner

attentivement la nature du sol, et je me rendis bientôt compte de la succession des phénomènes qui présidèrent à sa formation.

L'Islande, absolument privée de terrain sédimentaire, se compose uniquement de tuf volcanique, c'est-à-dire d'un agglomérat de pierres et de roches d'une texture poreuse. Avant l'existence des volcans, elle était faite d'un massif trappéen, lentement soulevé au-dessus des flots par la poussée des forces centrales. Les feux intérieurs n'avaient pas encore fait irruption au-dehors.

Mais, plus tard, une large fente se creusa diagonalement du sud-ouest au nord-est de l'île, par laquelle s'épancha peu à peu toute la pâte trachytique. Le phénomène s'accomplissait alors sans violence; l'issue était énorme, et les matières fondues, rejetées des entrailles du globe, s'étendirent tranquillement en vastes nappes ou en masses mamelonnées. À cette époque apparurent les feldspaths, les syénites et les porphyres.

Mais, grâce à cet épanchement, l'épaisseur de l'île s'accrut considérablement, et, par suite, sa force de résistance. On conçoit quelle quantité de fluides élastiques s'emmagasina dans son sein, lorsqu'elle n'offrit plus aucune issue, après le refroidissement de la croûte trachytique. Il arriva donc un moment où la puissance mécanique de ces gaz fut telle qu'ils soulevèrent la lourde écorce et se creusèrent de hautes cheminées. De là le volcan fait du soulèvement de la croûte, puis le cratère subitement troué au sommet du volcan.

Alors aux phénomènes éruptifs succédèrent les phénomènes volcaniques. Par les ouvertures nouvellement formées s'échappèrent d'abord les déjections basaltiques, dont la plaine que nous traversions en ce moment offrait à nos regards les plus merveilleux spécimens. Nous marchions sur ces roches pesantes d'un gris foncé que le refroidissement avait moulées en

prismes à base hexagone. Au loin se voyaient un grand nombre de cônes aplatis, qui furent jadis autant de bouches ignivomes.

Puis, l'éruption basaltique épuisée, le volcan, dont la force s'accrut de celle des cratères éteints, donna passage aux laves et à ces tufs de cendres et de scories dont j'apercevais les longues coulées éparpillées sur ses flancs comme une chevelure opulente.

Telle fut la succession des phénomènes qui constituèrent l'Islande ; tous provenaient de l'action des feux intérieurs, et supposer que la masse interne ne demeurerait pas dans un état permanent d'incandescence liquidité, c'était folie. Folie surtout de prétendre atteindre le centre du globe !

Je me rassurais donc sur l'issue de notre entreprise, tout en marchant à l'assaut du Sneffels.

La route devenait de plus en plus difficile ; le sol montait, les éclats de roches s'ébranlaient, et il fallait la plus scrupuleuse attention pour éviter des chutes dangereuses.

Hans s'avancait tranquillement comme sur un terrain uni ; parfois il disparaissait derrière les grands blocs, et nous le perdions de vue momentanément ; alors un sifflement aigu, échappé de ses lèvres, indiquait la direction à suivre. Souvent aussi il s'arrêtait, ramassait quelques débris de rocs, les disposait d'une façon reconnaissable et formait ainsi des amers destinés à indiquer la route du retour. Précaution bonne en soi, mais que les événements futurs rendirent inutile.

Trois fatigantes heures de marche nous avaient amenés seulement à la base de la montagne. Là, Hans fit signe de s'arrêter, et un déjuncr sommaire fut partagé entre tous. Mon oncle mangeait les morceaux doubles pour aller plus vite. Seulement, cette halte de réfection étant aussi une halte de repos, il dut attendre le bon plaisir du guide, qui donna le signal du départ une heure après. Les trois Islandais, aussi taciturnes

que leur camarade le chasseur, ne prononcèrent pas un seul mot et mangèrent sobrement.

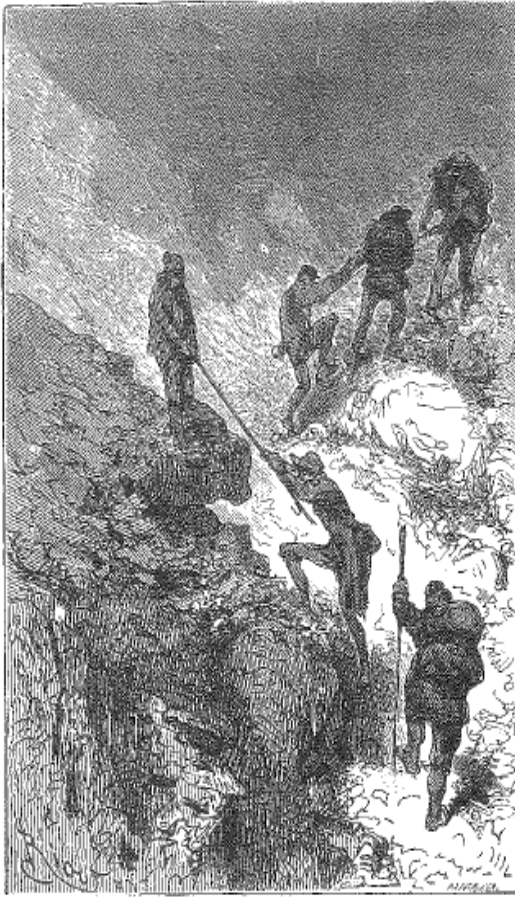
Nous commençons maintenant à gravir les pentes du Sneffels. Son neigeux sommet, par une illusion d'optique fréquente dans les montagnes, me paraissait fort rapproché, et cependant, que de longues heures avant de l'atteindre ! Quelle fatigue surtout ! Les pierres qu'aucun ciment de terre, aucune herbe ne liaient entre elles, s'éboulaient sous nos pieds et allaient se perdre dans la plaine avec la rapidité d'une avalanche.

En de certains endroits, les flancs du mont faisaient avec l'horizon un angle de trente-six degrés au moins ; il était impossible de les gravir, et ces raidillons pierreux devaient être tournés non sans difficulté. Nous nous préions alors un mutuel secours à l'aide de nos bâtons.

Je dois dire que mon oncle se tenait près de moi le plus possible ; il ne me perdait pas de vue, et, en mainte occasion, son bras me fournit un solide appui. Pour son compte, il avait sans doute le sentiment inné de l'équilibre, car il ne bronchait pas. Les Islandais, quoique chargés, grimpaient avec une agilité de montagnards.

À voir la hauteur de la cime du Sneffels, il me semblait impossible qu'on pût l'atteindre de ce côté, si l'angle d'inclinaison des pentes ne se fermait pas. Heureusement, après une heure de fatigues et de tours de force, au milieu du vaste tapis de neige développé sur la croupe du volcan, une sorte d'escalier se présenta inopinément, qui simplifia notre ascension. Il était formé par l'un de ces torrents de pierres rejetées par les éruptions, et dont le nom islandais est « stinâ ». Si ce torrent n'eût pas été arrêté dans sa chute par la disposition des flancs de la montagne, il serait allé se précipiter dans la mer et former des îles nouvelles.

Tel il était, tel il nous servit fort. La roideur des

Nous nous prêtons un mutuel secours à l'aide de nos bâtons. (Page 111.)

pententes s'accroissait, mais ces marches de pierre permettaient de les gravir aisément, et si rapidement même, qu'étant resté un moment en arrière pendant que mes compagnons continuaient leur ascension, je les aperçus déjà réduits, par l'éloignement, à une apparence microscopique.

À sept heures du soir, nous avons monté les deux mille marches de l'escalier, et nous dominions une extumescence de la montagne, sorte d'assise sur laquelle s'appuyait le cône proprement dit du cratère.

La mer s'étendait à une profondeur de trois mille deux cents pieds. Nous avons dépassé la limite des neiges perpétuelles, assez peu élevées en Islande par suite de l'humidité constante du climat. Il faisait un froid violent. Le vent soufflait avec force. J'étais épuisé. Le professeur vit bien que mes jambes me refusaient tout service, et, malgré son impatience, il se décida à s'arrêter. Il fit donc signe au chasseur, qui secoua la tête en disant :

« Ofvanför.

— Il paraît qu'il faut aller plus haut », dit mon oncle.

Puis il demanda à Hans le motif de sa réponse.

« Mistour, répondit le guide.

— Ja, mistour, répéta l'un des Islandais d'un ton assez effrayé.

— Que signifie ce mot ? demandai-je avec inquiétude.

— Vois », dit mon oncle.

Je portai mes regards vers la plaine. Une immense colonne de pierre ponce pulvérisée, de sable et de poussière s'élevait en tournoyant comme une trombe ; le vent la rabattait sur le flanc du Sneffels, auquel nous étions accrochés ; ce rideau opaque étendu devant le soleil produisait une grande ombre jetée sur la montagne. Si cette trombe s'inclinait, elle devait inévitablement nous enlacer dans ses tourbillons. Ce phénomène,

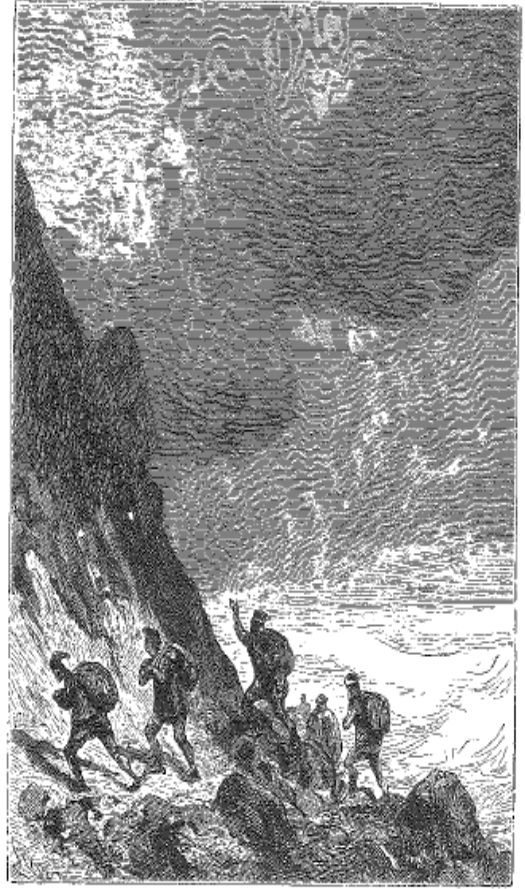
assez fréquent lorsque le vent souffle des glaciers, prend le nom de « mistour » en langue islandaise.

« Hastigt, hastigt », s'écria notre guide.

Sans savoir le danois, je compris qu'il nous fallait suivre Hans au plus vite. Celui-ci commença à tourner le cône du cratère, mais en biaisant, de manière à faciliter la marche. Bientôt la trombe s'abattit sur la montagne, qui tressaillit à son choc ; les pierres saisies dans les remous du vent volèrent en pluie comme dans une éruption. Nous étions, heureusement, sur le versant opposé et à l'abri de tout danger. Sans la précaution du guide, nos corps déchiquetés, réduits en poussière, fussent retombés au loin comme le produit de quelque météore inconnu.

Cependant Hans ne jugea pas prudent de passer la nuit sur les flancs du cône. Nous continuâmes notre ascension en zigzag ; les quinze cents pieds qui restaient à franchir prirent près de cinq heures ; les détours, les biais et contremarches mesuraient trois lieues au moins. Je n'en pouvais plus ; je succombais au froid et à la faim. L'air, un peu raréfié, ne suffisait pas au jeu de mes poumons.

Enfin, à onze heures du soir, en pleine obscurité, le sommet du Sneffels fut atteint, et, avant d'aller m'abriter à l'intérieur du cratère, j'eus le temps d'apercevoir « le soleil de minuit » au plus bas de sa carrière, projetant ses pâles rayons sur l'île endormie à mes pieds.

Bientôt la trombe s'abattit sur la montagne. (Page 114.)

XVI

Le souper fut rapidement dévoré et la petite troupe se casa de son mieux. La couche était dure, l'abri peu solide, la situation fort pénible, à cinq mille pieds au-dessus du niveau de la mer. Cependant mon sommeil fut particulièrement paisible pendant cette nuit, l'une des meilleures que j'eusse passées depuis longtemps. Je ne rêvai même pas.

Le lendemain, on se réveilla à demi gelé par un air très vif, aux rayons d'un beau soleil. Je quittai ma couche de granit et j'allai jouir du magnifique spectacle qui se développait à mes regards.

J'occupais le sommet de l'un des deux pics du Sneffels, celui du sud. De là, ma vue s'étendait sur la plus grande partie de l'île. L'optique, commune à toutes les grandes hauteurs, en relevait les rivages, tandis que les parties centrales paraissaient s'enfoncer. On eût dit qu'une de ces cartes en relief d'Helbesmer s'étalait sous mes pieds. Je voyais les vallées profondes se croiser en tous sens, les précipices se creuser comme des puits, les lacs se changer en étangs, les rivières se faire ruisseaux. Sur ma droite se succédaient les glaciers sans nombre et les pics multipliés, dont quelques-uns s'empanachaient de fumées légères. Les ondulations de ces montagnes infinies, que leurs couches de neige semblaient rendre écumantes, rappelaient à mon souvenir la surface d'une mer agitée. Si je me retournais vers l'ouest, l'Océan s'y développait dans sa majestueuse étendue, comme une continuation de ces sommets moutonneux. Où finissait la terre, où commençaient les flots, mon œil le distinguait à peine.

Je me plongeais ainsi dans cette prestigieuse extase que donnent les hautes cimes, et cette fois sans vertige, car je m'accoutumais enfin à ces sublimes contemplations. Mes regards éblouis se baignaient dans la trans-

parente irradiation des rayons solaires. J'oubliais qui j'étais, où j'étais, pour vivre de la vie des elfes ou des sylphes, imaginaires habitants de la mythologie scandinave. Je m'enivrais de la volupté des hauteurs, sans songer aux abîmes dans lesquels ma destinée allait me plonger avant peu. Mais je fus ramené au sentiment de la réalité par l'arrivée du professeur et de Hans, qui me rejoignirent au sommet du pic.

Mon oncle, se tournant vers l'ouest, m'indiqua de la main une légère vapeur, une brume, une apparence de terre qui dominait la ligne des flots.

« Le Groënland, dit-il.

— Le Groënland ? m'écriai-je.

— Oui, nous n'en sommes pas à trente-cinq lieues, et pendant les dégels les ours blancs arrivent jusqu'à l'Islande, portés sur les glaçons du nord. Mais cela importe peu. Nous sommes au sommet du Sneffels, et voici deux pics, l'un au sud, l'autre au nord. Hans va nous dire de quel nom les Islandais appellent celui qui nous porte en ce moment. »

La demande formulée, le chasseur répondit :

« Scartaris. »

Mon oncle me jeta un coup d'œil triomphant.

« Au cratère ! » dit-il.

Le cratère du Sneffels représentait un cône renversé dont l'orifice pouvait avoir une demi-lieue de diamètre. Sa profondeur, je l'estimais à deux mille pieds environ. Que l'on juge de l'état d'un pareil récipient, lorsqu'il s'emplissait de tonnerres et de flammes. Le fond de l'entonnoir ne devait pas mesurer plus de cinq cents pieds de tour, de telle sorte que ses pentes assez douces permettaient d'arriver facilement à sa partie inférieure. Involontairement je comparais ce cratère à un énorme tromblon évasé, et la comparaison m'épouvantait.

« Descendre dans un tromblon, pensai-je, quand il est peut-être chargé et qu'il peut partir au moindre choc, c'est œuvre de fous. »

Mais je n'avais pas à reculer. Hans, d'un air indifférent, reprit la tête de la troupe. Je le suivis sans mot dire.

Afin de faciliter la descente, Hans décrivait à l'intérieur du cône des ellipses très allongées. Il fallait marcher au milieu des roches éruptives, dont quelques-unes, ébranlées dans leurs alvéoles, se précipitaient en rebondissant jusqu'au fond de l'abîme. Leur chute déterminait des répercussions d'échos d'une étrange sonorité.

Certaines parties du cône formaient des glaciers intérieurs. Hans ne s'avancait alors qu'avec une extrême précaution, sondant le sol de son bâton ferré pour y découvrir les crevasses. À de certains passages douteux, il devint nécessaire de nous lier par une longue corde, afin que celui auquel le pied viendrait à manquer inopinément se trouvât soutenu par ses compagnons. Cette solidarité était chose prudente, mais elle n'excluait pas tout danger.

Cependant, et malgré les difficultés de la descente sur des pentes que le guide ne connaissait pas, la route se fit sans accident, sauf la chute d'un ballot de cordes qui s'échappa des mains d'un Islandais et alla par le plus court jusqu'au fond de l'abîme.

À midi nous étions arrivés. Je relevai la tête, et j'aperçus l'orifice supérieur du cône, dans lequel s'encadrait un morceau de ciel d'une circonférence singulièrement réduite, mais presque parfaite. Sur un point seulement se détachait le pic du Scartaris, qui s'enfonçait dans l'immensité.

Au fond du cratère s'ouvraient trois cheminées par lesquelles, au temps des éruptions du Sneffels, le foyer central chassait ses laves et ses vapeurs. Chacune de ces cheminées avait environ cent pieds de diamètre. Elles étaient là béantes sous nos pas. Je n'eus pas le courage d'y plonger mes regards. Le professeur Lidenbrock, lui, avait fait un examen rapide de leur disposi-

tion ; il était haletant ; il courait de l'un à l'autre, gesticulant et lançant des paroles incompréhensibles. Hans et ses compagnons, assis sur des morceaux de lave, le regardaient faire ; ils le prenaient évidemment pour un fou.

Tout à coup mon oncle poussa un cri. Je crus qu'il venait de perdre pied et de tomber dans l'un des trois gouffres. Mais non. Je l'aperçus, les bras étendus, les jambes écartées, debout devant un roc de granit posé au centre du cratère, comme un énorme piédestal fait pour la statue d'un Pluton. Il était dans la pose d'un homme stupéfait, mais dont la stupéfaction fit bientôt place à une joie insensée.

« Axel, Axel ! s'écria-t-il, viens ! viens ! »

J'accourus. Ni Hans ni les Islandais ne bougèrent.

« Regarde », me dit le professeur.

Et, partageant sa stupéfaction, sinon sa joie, je lus sur la face occidentale du bloc, en caractères runiques à demi rongés par le temps, ce nom mille fois maudit :

ᚠᚱᚦ ᚱᚱᚱᚱᚱᚱᚱᚱ

« Arne Saknussemm ! s'écria mon oncle, douteras-tu encore ? »

Je ne répondis pas, et je revins consterné à mon banc de lave. L'évidence m'écrasait.

Combien de temps demeurai-je ainsi plongé dans mes réflexions, je l'ignore. Tout ce que je sais, c'est qu'en relevant la tête je vis mon oncle et Hans seuls au fond du cratère. Les Islandais avaient été congédiés, et maintenant ils redescendaient les pentes extérieures du Sneffels pour regagner Stapi.

Hans dormait tranquillement au pied d'un roc, dans une coulée de lave où il s'était fait un lit improvisé ; mon oncle tournait au fond du cratère, comme une bête sauvage dans la fosse d'un trappeur. Je n'eus ni l'envie

« Regarde ! » me dit le professeur. (Page 119.)

ni la force de me lever, et prenant exemple sur le guide, je me laissai aller à un douloureux assoupissement, croyant entendre des bruits ou sentir des frissonnements dans les flancs de la montagne.

Ainsi se passa cette première nuit au fond du cratère.

Le lendemain, un ciel gris, nuageux, lourd, s'abaissa sur le sommet du cône. Je ne m'en aperçus pas tant à l'obscurité du gouffre qu'à la colère dont mon oncle fut pris.

J'en compris la raison, et un reste d'espoir me revint au cœur. Voici pourquoi.

Des trois routes ouvertes sous nos pas une seule avait été suivie par Saknussemm. Au dire du savant islandais, on devait la reconnaître à cette particularité signalée dans le cryptogramme, que l'ombre du Scartaris venait en caresser les bords pendant les derniers jours du mois de juin.

On pouvait en effet considérer ce pic aigu comme le style d'un immense cadran solaire, dont l'ombre à un jour donné marquait le chemin du centre du globe.

Or, si le soleil venait à manquer, pas d'ombre. Conséquemment, pas d'indication. Nous étions au 25 juin. Que le ciel demeurât couvert pendant six jours, et il faudrait remettre l'observation à une autre année.

Je renonce à peindre l'impuissante colère du professeur Lidenbrock. La journée se passa, et aucune ombre ne vint s'allonger sur le fond du cratère. Hans ne bougea pas de sa place ; il devait pourtant se demander ce que nous attendions, s'il se demandait quelque chose ! Mon oncle ne m'adressa pas une seule fois la parole. Ses regards, invariablement tournés vers le ciel, se perdaient dans sa teinte grise et brumeuse.

Le 26, rien encore. Une pluie mêlée de neige tomba pendant toute la journée. Hans construisit une hutte avec des morceaux de lave. Je pris un certain plaisir à suivre de l'œil les milliers de cascades improvisées sur les flancs du cône, et dont chaque pierre accroissait l'assourdissant murmure.

Mon oncle ne se contenait plus. Il y avait de quoi irriter

un homme plus patient, car c'était véritablement échouer au port.

Mais aux grandes douleurs, le Ciel mêle incessamment les grandes joies, et il réservait au professeur Lidenbrock une satisfaction égale à ses désespérants ennuis.

Le lendemain le ciel fut encore couvert ; mais le dimanche, 28 juin, l'antépénultième jour du mois, avec le changement de lune vint le changement de temps. Le soleil versa ses rayons à flots dans le cratère. Chaque monticule, chaque roc, chaque pierre, chaque aspérité eut part à son lumineux effluve et projeta instantanément son ombre sur le sol. Entre toutes, celle du Scartaris se dessina comme une vive arête et se mit à tourner insensiblement avec l'astre radieux.

Mon oncle tournait avec elle.

À midi, dans sa période la plus courte, elle vint lécher doucement le bord de la cheminée centrale.

« C'est là ! s'écria le professeur, c'est là ! Au centre du globe ! » ajouta-t-il en danois.

Je regardai Hans.

« Forût ! fit tranquillement le guide.

— En avant ! » répondit mon oncle.

Il était une heure et treize minutes du soir.

XVII

Le véritable voyage commençait. Jusqu'alors les fatigues l'avaient emporté sur les difficultés ; maintenant celles-ci allaient véritablement naître sous nos pas.

Je n'avais point encore plongé mon regard dans ce puits insondable où j'allais m'engouffrer. Le moment était venu. Je pouvais encore ou prendre mon parti de l'entreprise ou refuser de la tenter. Mais j'eus honte de

reculer devant le chasseur. Hans acceptait si tranquillement l'aventure, avec une telle indifférence, une si parfaite insouciance de tout danger, que je rougis à l'idée d'être moins brave que lui. Seul, j'aurais entamé la série des grands arguments ; mais en présence du guide je me tus ; un de mes souvenirs s'envola vers ma jolie Virlandaise, et je m'approchai de la cheminée centrale.

J'ai dit qu'elle mesurait cent pieds de diamètre, ou trois cents pieds de tour. Je me penchai au-dessus d'un roc qui surplombait, et je regardai. Mes cheveux se hérissèrent. Le sentiment du vide s'empara de mon être. Je sentis le centre de gravité se déplacer en moi et le vertige monter à ma tête comme une ivresse. Rien de plus capiteux que cette attraction de l'abîme. J'allais tomber. Une main me retint. Celle de Hans. Décidément je n'avais pas pris assez de « leçons de gouffre » à la Frelser-Kirk de Copenhague.

Cependant, si peu que j'eusse hasardé mes regards dans ce puits, je m'étais rendu compte de sa conformation. Ses parois, presque à pic, présentaient de nombreuses saillies qui devaient faciliter la descente. Mais si l'escalier ne manquait pas, la rampe faisait défaut. Une corde attachée à l'orifice aurait suffi pour nous soutenir, mais comment la détacher, lorsqu'on serait parvenu à son extrémité inférieure ?

Mon oncle employa un moyen fort simple pour obvier à cette difficulté. Il déroula une corde de la grosseur du pouce et longue de quatre cents pieds ; il en laissa filer d'abord la moitié, puis il l'enroula autour d'un bloc de lave qui faisait saillie et rejeta l'autre moitié dans la cheminée. Chacun de nous pouvait alors descendre en réunissant dans sa main les deux moitiés de la corde qui ne pouvait se défiler ; une fois descendus de deux cents pieds, rien ne nous serait plus aisé que de la ramener en lâchant un bout et en halant sur l'autre. Puis on recommencerait cet exercice *ad infinitum*.

« Maintenant, dit mon oncle, après avoir achevé ces préparatifs, occupons-nous des bagages ; ils vont être divisés en trois paquets, et chacun de nous en attachera un sur son dos ; j'entends parler seulement des objets fragiles. »

L'audacieux professeur ne nous comprenait évidemment pas dans cette dernière catégorie.

« Hans, reprit-il, va se charger des outils et d'une partie des vivres ; toi, Axel, d'un second tiers des vivres et des armes ; moi, du reste des vivres et des instruments délicats.

— Mais, dis-je, et les vêtements, et cette masse de cordes et d'échelles, qui se chargera de les descendre ?

— Ils descendront tout seuls.

— Comment cela ? demandai-je.

— Tu vas le voir. »

Mon oncle employait volontiers les grands moyens et sans hésiter. Sur son ordre, Hans réunit en un seul colis les objets non fragiles, et ce paquet, solidement cordé, fut tout bonnement précipité dans le gouffre.

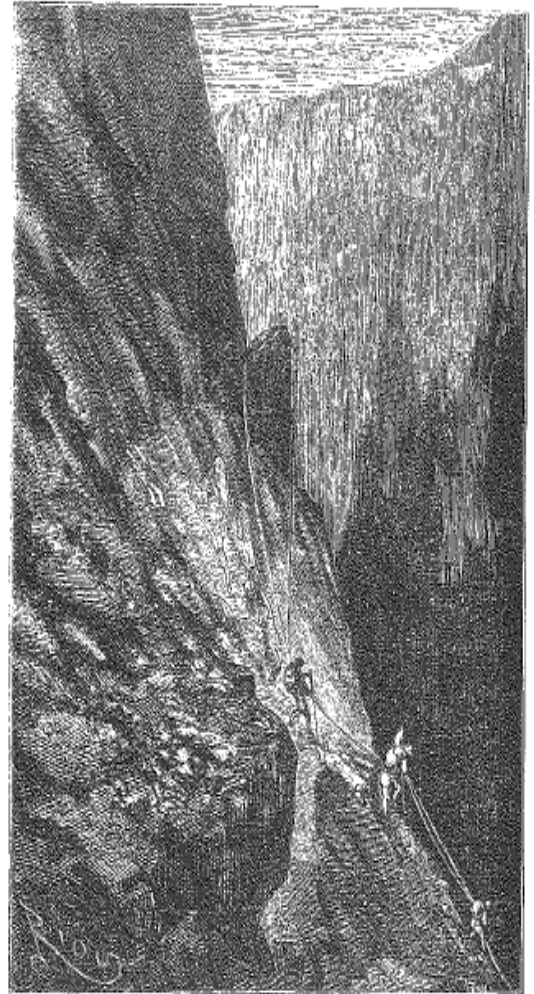
J'entendis ce mugissement sonore produit par le déplacement des couches d'air. Mon oncle, penché sur l'abîme, suivait d'un œil satisfait la descente de ses bagages, et ne se releva qu'après les avoir perdus de vue.

« Bon, fit-il. À nous maintenant. »

Je demande à tout homme de bonne foi s'il était possible d'entendre sans frissonner de telles paroles !

Le professeur attacha sur son dos le paquet des instruments ; Hans prit celui des outils, moi celui des armes. La descente commença dans l'ordre suivant : Hans, mon oncle et moi. Elle se fit dans un profond silence, troublé seulement par la chute des débris de roc qui se précipitaient dans l'abîme.

Je me laissai couler, pour ainsi dire, serrant frénétiquement la double corde d'une main, de l'autre m'arc-boutant au moyen de mon bâton ferré. Une idée unique

La descente commença. (Page 124.)

me donnait ; je craignais que le point d'appui ne vint à manquer. Cette corde me paraissait bien fragile pour supporter le poids de trois personnes. Je m'en servais le moins possible, opérant des miracles d'équilibre sur les saillies de lave que mon pied cherchait à saisir comme une main.

Lorsqu'une de ces marches glissantes venait à s'ébranler sous les pas de Hans, il disait de sa voix tranquille :

« Gif akt ! »

— Attention ! » répétait mon oncle.

Après une demi-heure, nous étions arrivés sur la surface d'un roc fortement engagé dans la paroi de la cheminée.

Hans tira la corde par l'un de ses bouts ; l'autre s'éleva dans l'air ; après avoir dépassé le rocher supérieur, il retomba en raclant les morceaux de pierre et de lave, sorte de pluie, ou micux, de grêle fort dangereuse.

En me penchant au-dessus de notre étroit plateau, je remarquai que le fond du trou était encore invisible.

La manœuvre de la corde recommença, et, une demi-heure après, nous avions gagné une nouvelle profondeur de deux cents pieds.

Je ne sais si le plus enragé géologue eût essayé d'étudier, pendant cette descente, la nature des terrains qui l'entouraient. Pour mon compte, je ne m'en inquiétai guère ; qu'ils fussent pliocènes, miocènes, éocènes, crétacés, jurassiques, triasiques, permien, carbonifères, dévoniens, siluriens ou primitifs, cela me préoccupa peu. Mais le professeur, sans doute, fit ses observations ou prit ses notes, car, à l'une des haltes, il me dit :

« Plus je vais, plus j'ai confiance. La disposition de ces terrains volcaniques donne absolument raison à la théorie de Davy. Nous sommes en plein sol primordial, sol dans lequel s'est produite l'opération chimique des métaux enflammés au contact de l'air et de l'eau. Je

repousse absolument le système d'une chaleur centrale. D'ailleurs, nous verrons bien. »

Toujours la même conclusion. On comprend que je ne m'amusai pas à discuter. Mon silence fut pris pour un assentiment, et la descente recommença.

Au bout de trois heures, je n'entrevois pas encore le fond de la cheminée. Lorsque je relevais la tête, j'apercevais son orifice qui décroissait sensiblement. Ses parois, par suite de leur légère inclinaison, tendaient à se rapprocher. L'obscurité se faisait peu à peu.

Cependant nous descendions toujours ; il me semblait que les pierres détachées des parois s'engloutissaient avec une répercussion plus mate et qu'elles devaient rencontrer promptement le fond de l'abîme.

Comme j'avais eu soin de noter exactement nos manœuvres de corde, je pus me rendre un compte exact de la profondeur atteinte et du temps écoulé.

Nous avions alors répété quatorze fois cette manœuvre qui durait une demi-heure. C'était donc sept heures, plus quatorze quarts d'heure de repos ou trois heures et demie. En tout, dix heures et demie. Nous étions partis à une heure, il devait être onze heures en ce moment.

Quant à la profondeur à laquelle nous étions parvenus, ces quatorze manœuvres d'une corde de deux cents pieds donnaient deux mille huit cents pieds.

En ce moment la voix de Hans se fit entendre :

« Halt ! » dit-il.

Je m'arrêtai court au moment où j'allais heurter de mes pieds la tête de mon oncle.

« Nous sommes arrivés, dit celui-ci.

— Où ? demandai-je en me laissant glisser près de lui.

— Au fond de la cheminée perpendiculaire.

— Il n'y a donc pas d'autre issue ?

— Si, une sorte de couloir que j'entrevois et qui

oblique vers la droite. Nous verrons cela demain. Soupons d'abord, nous dormirons après.»

L'obscurité n'était pas encore complète. On ouvrit le sac aux provisions, on mangea et chacun se coucha de son mieux sur un lit de pierres et de débris de lave.

Et quand, étendu sur le dos, j'ouvris les yeux, j'aperçus un point brillant à l'extrémité de ce tube long de trois mille pieds, qui se transformait en une gigantesque lunette.

C'était une étoile dépouillée de toute scintillation, et qui, d'après mes calculs, devait être β de la Petite Ourse.

Puis je m'endormis d'un profond sommeil.

XVIII

À huit heures du matin, un rayon du jour vint nous réveiller. Les mille facettes de la lave des parois le recueillaient à son passage et l'éparpillaient comme une pluie d'étincelles.

Cette lueur était assez forte pour permettre de distinguer les objets environnants.

« Eh bien, Axel, qu'en dis-tu ? s'écria mon oncle en se frottant les mains. As-tu jamais passé une nuit plus paisible dans notre maison de Königstrasse ? Plus de bruit de charrettes, plus de cris de marchands, plus de vociférations de bateliers !

— Sans doute, nous sommes fort tranquilles au fond de ce puits, mais ce calme même a quelque chose d'effrayant.

— Allons donc, s'écria mon oncle, si tu t'effraies déjà, que sera-ce plus tard ? Nous ne sommes pas encore entrés d'un pouce dans les entrailles de la terre !

— Que voulez-vous dire ?

— Je veux dire que nous avons atteint seulement le

sol de l'île ! Ce long tube vertical, qui aboutit au cratère du Snæffels, s'arrête à peu près au niveau de la mer.

— En êtes-vous certain ?

— Très certain. Consultez le baromètre.»

En effet, le mercure, après avoir peu à peu remonté dans l'instrument à mesure que notre descente s'effectuait, s'était arrêté à vingt-neuf pouces.

« Tu le vois, reprit le professeur, nous n'avons encore que la pression d'une atmosphère, et il me tarde que le manomètre vienne remplacer ce baromètre.»

Cet instrument allait, en effet, devenir inutile, du moment que le poids de l'air dépasserait sa pression calculée au niveau de l'Océan.

« Mais, dis-je, n'est-il pas à craindre que cette pression toujours croissante ne soit très pénible ?

— Non. Nous descendrons lentement, et nos poumons s'habitueront à respirer une atmosphère plus comprimée. Les aéronautes finissent par manquer d'air en s'élevant dans les couches supérieures, et nous, nous en aurons trop peut-être. Mais j'aime mieux cela. Ne perdons pas un instant. Où est le paquet qui nous a précédés dans l'intérieur de la montagne ? »

Je me souvins alors que nous l'avions vainement cherché la veille au soir. Mon oncle interrogea Hans, qui, après avoir regardé attentivement avec ses yeux de chasseur, répondit :

« Der huppe !

— Là-haut.»

En effet, ce paquet était accroché à une saillie de roc, à une centaine de pieds au-dessus de notre tête. Aussitôt l'agile Islandais grimpa comme un chat, et, en quelques minutes, le paquet nous rejoignit.

« Maintenant, dit mon oncle, déjeunons, mais déjeunons comme des gens qui peuvent avoir une longue course à faire.»

Le biscuit et la viande sèche furent arrosés de quelques gorgées d'eau mêlée de genièvre.

Le déjeuner terminé, mon oncle tira de sa poche un carnet destiné aux observations ; il prit successivement ses divers instruments et nota les données suivantes :

Lundi 1er juillet

Chronomètre : 8 h 17 m du matin.

Baromètre : 29 p. 7 l.

Thermomètre : 6°.

Direction : E.-S.-E.

Cette dernière observation s'appliquait à la galerie obscure et fut indiquée par la boussole.

« Maintenant, Axel, s'écria le professeur d'une voix enthousiaste, nous allons nous enfoncer véritablement dans les entrailles du globe. Voici donc le moment précis auquel notre voyage commence. »

Cela dit, mon oncle prit d'une main l'appareil de Ruhmkorff suspendu à son cou ; de l'autre, il mit en communication le courant électrique avec le serpent de la lanterne, et une assez vive lumière dissipa les ténèbres de la galerie.

Hans portait le second appareil, qui fut également mis en activité. Cette ingénieuse application de l'électricité nous permettait d'aller longtemps en créant un jour artificiel, même au milieu des gaz les plus inflammables.

« En route ! » fit mon oncle.

Chacun reprit son ballot. Hans se chargea de pousser devant lui le paquet des cordages et des habits, et, moi troisième, nous entrâmes dans la galerie.

Au moment de m'engouffrer dans ce couloir obscur, je relevai la tête, et j'aperçus une dernière fois, par le champ de l'immense tube, ce ciel de l'Islande « que je ne devais plus revoir ».

La lave, à la dernière éruption de 1229, s'était frayé un passage à travers ce tunnel. Elle tapissait l'intérieur d'un enduit épais et brillant ; la lumière électrique s'y réfléchissait en centuplant son intensité.

Toute la difficulté de la route consistait à ne pas glisser trop rapidement sur une pente inclinée à quarante-cinq degrés environ ; heureusement certaines érosions, quelques boursouffures tenaient lieu de marches, et nous n'avions qu'à descendre en laissant filer nos bagages retenus par une longue corde.

Mais ce qui se faisait marche sous nos pieds devenait stalactite sur les autres parois. La lave, poreuse en de certains endroits, présentait de petites ampoules arrondies : des cristaux de quartz opaque, ornés de limpides gouttes de verre et suspendus à la voûte comme des lustres, semblaient s'allumer à notre passage. On eût dit que les génies du gouffre illuminaient leur palais pour recevoir les hôtes de la terre.

« C'est magnifique ! m'écriai-je involontairement. Quel spectacle, mon oncle ! Admirez-vous ces nuances de la lave qui vont du rouge brun au jaune éclatant par dégradations insensibles ? Et ces cristaux qui nous apparaissent comme des globes lumineux ?

— Ah ! tu y viens, Axel ! répondit mon oncle. Ah ! tu trouves cela splendide, mon garçon ! Tu en verras bien d'autres, je l'espère. Marchons ! marchons ! »

Il aurait dit plus justement « glissons », car nous nous laissions aller sans fatigue sur des pentes inclinées. C'était le *facilis descensus Averni* de Virgile. La boussole, que je consultais fréquemment, indiquait la direction du sud-est avec une imperturbable rigueur. Cette coulée de lave n'obliquait ni d'un côté ni de l'autre. Elle avait l'inflexibilité de la ligne droite.

Cependant la chaleur n'augmentait pas d'une façon sensible. Ce qui donnait raison aux théories de Davy, et plus d'une fois je consultai le thermomètre avec étonnement. Deux heures après le départ, il ne mar-

quait encore que 10° , c'est-à-dire un accroissement de 4° . Cela m'autorisait à penser que notre descente était plus horizontale que verticale. Quant à connaître exactement la profondeur atteinte, rien de plus facile. Le professeur mesurait exactement les angles de déviation et d'inclinaison de la route, mais il gardait pour lui le résultat de ses observations.

Le soir, vers huit heures, il donna le signal d'arrêt. Hans aussitôt s'assit. Les lampes furent accrochées à une saillie de lave. Nous étions dans une sorte de caverna où l'air ne manquait pas. Au contraire. Certains souffles arrivaient jusqu'à nous. Quelle cause les produisait ? À quelle agitation atmosphérique attribuer leur origine ? C'est une question que je ne cherchai pas à résoudre en ce moment. La faim et la fatigue me rendaient incapable de raisonner. Une descente de sept heures consécutives ne se fait pas sans une grande dépense de forces. J'étais épuisé. Le mot « halte » me fit donc plaisir à entendre. Hans étala quelques provisions sur un bloc de lave, et chacun mangea avec appétit. Cependant une chose m'inquiétait ; notre réserve d'eau était à demi consommée. Mon oncle comptait la refaire aux sources souterraines, mais jusqu'alors celles-ci manquaient absolument. Je ne pus m'empêcher d'attirer son attention sur ce sujet.

« Cette absence de sources te surprend ? dit-il.

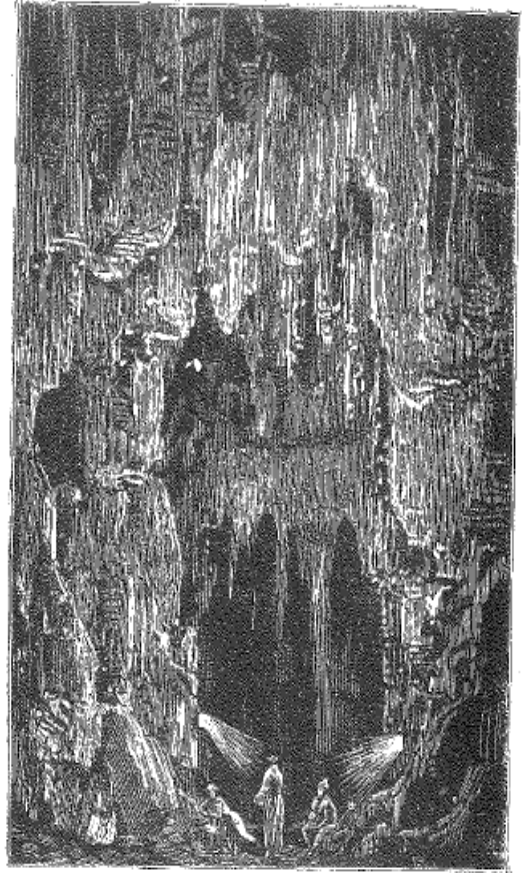
— Sans doute, et même elle m'inquiète. Nous n'avons plus d'eau que pour cinq jours.

— Sois tranquille, Axel, je te réponds que nous trouverons de l'eau, et plus que nous n'en voudrons.

— Quand cela ?

— Quand nous aurons quitté cette enveloppe de lave. Comment veux-tu que des sources jaillissent à travers ces parois ?

— Mais peut-être cette coulée se prolonge-t-elle à de grandes profondeurs. Il me semble que nous n'avons pas encore fait beaucoup de chemin verticalement.

Les lampes furent accrochées à une saillie de lave. (Page 132.)

- Qui te fait supposer cela ?
- C'est que, si nous étions très avancés dans l'intérieur de l'écorce terrestre, la chaleur serait plus forte.
- D'après ton système, répondit mon oncle. Qu'indique le thermomètre ?
- Quinze degrés à peine, ce qui ne fait qu'un accroissement de neuf degrés depuis notre départ.
- Eh bien, conclus.
- Voici ma conclusion. D'après les observations les plus exactes, l'augmentation de la température à l'intérieur du globe est d'un degré par cent pieds. Mais certaines conditions de localité peuvent modifier ce chiffre. Ainsi, à Yakoust en Sibérie, on a remarqué que l'accroissement d'un degré avait lieu par trente-six pieds. Cette différence dépend évidemment de la conductibilité des roches. J'ajouterai aussi que, dans le voisinage d'un volcan éteint, et à travers le gneiss, on a remarqué que l'élévation de la température était d'un degré seulement pour cent vingt-cinq pieds. Prenons donc cette dernière hypothèse, qui est la plus favorable, et calculons.
- Calcule, mon garçon.
- Rien n'est plus facile, dis-je en disposant des chiffres sur mon carnet. Neuf fois cent vingt-cinq pieds donnent onze cent vingt-cinq pieds de profondeur.
- Rien de plus exact.
- Eh bien ?
- Eh bien, d'après mes observations, nous sommes arrivés à dix mille pieds au-dessous du niveau de la mer.
- Est-il possible ?
- Oui, ou les chiffres ne sont plus les chiffres ! »
- Les calculs du professeur étaient exacts. Nous avions déjà dépassé de six mille pieds les plus grandes profondeurs atteintes par l'homme, telles que les mines de Kitz-Bahl dans le Tyrol, et celles de Wuttemberg en Bohême.

La température, qui aurait dû être de quatre-vingt-un degrés en cet endroit, était de quinze à peine. Cela donnait singulièrement à réfléchir.

XIX

Le lendemain mardi, 30 juin, à six heures, la descente fut reprise.

Nous suivions toujours la galerie de lave, véritable rampe naturelle, douce comme ces plans inclinés qui remplacent encore l'escalier dans les vieilles maisons. Ce fut ainsi jusqu'à midi dix-sept minutes, instant précis où nous rejoignîmes Hans, qui venait de s'arrêter.

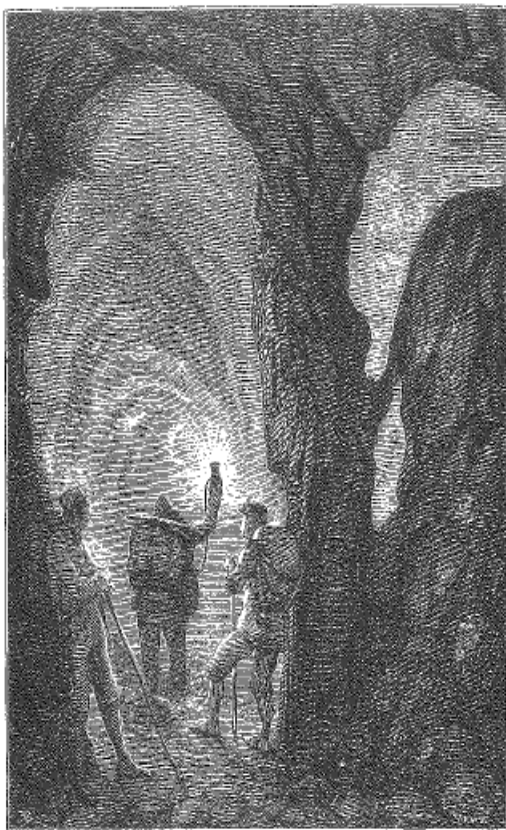
« Ah ! s'écria mon oncle, nous sommes parvenus à l'extrémité de la cheminée. »

Je regardai autour de moi. Nous étions au centre d'un carrefour, auquel deux routes venaient aboutir, toutes deux sombres et étroites. Laquelle convenait-il de prendre ? Il y avait là une difficulté.

Cependant mon oncle ne voulut paraître hésiter ni devant moi ni devant le guide ; il désigna le tunnel de l'est, et bientôt nous y étions enfoncés tous les trois.

D'ailleurs, toute hésitation devant ce double chemin se serait prolongée indéfiniment, car nul indice ne pouvait déterminer le choix de l'un ou de l'autre ; il fallait s'en remettre absolument au hasard.

La pente de cette nouvelle galerie était peu sensible, et sa section fort inégale. Parfois une succession d'arceaux se déroulait devant nos pas comme les contreforts d'une cathédrale gothique. Les artistes du Moyen Âge auraient pu étudier là toutes les formes de cette architecture religieuse qui a l'ogive pour générateur. Un mille plus loin, notre tête se courbait sous les cintres surbaissés du style roman, et de gros piliers engagés dans le massif plaiaient sous la retombée des

Parfois une succession d'arceaux se déroulait devant nous. (Page 135.)

voûtes. A de certains endroits, cette disposition faisait place à de basses substructions qui ressemblaient aux ouvrages des castors, et nous nous glissions en rampant à travers d'étroits boyaux.

La chaleur se maintenait à un degré supportable. Involontairement je songeais à son intensité, quand les laves vomies par le Sneffels se précipitaient par cette route si tranquille aujourd'hui. Je m'imaginai les torrents de feu brisés aux angles de la galerie et l'accumulation des vapeurs surchauffées dans cet étroit milieu !

« Pourvu, pensei-je, que le vieux volcan ne vienne pas à se reprendre d'une fantaisie tardive ! »

Ces réflexions, je ne les communiquai point à l'oncle Lidenbrock ; il ne les eût pas comprises. Son unique pensée était d'aller en avant. Il marchait, il glissait, il dégringolait même, avec une conviction qu'après tout il valait mieux admirer.

À six heures du soir, après une promenade peu fatigante, nous avions gagné deux lieues dans le sud, mais à peine un quart de mille en profondeur.

Mon oncle donna le signal du repos. On mangea sans trop causer, et l'on s'endormit sans trop réfléchir.

Nos dispositions pour la nuit étaient fort simples ; une couverture de voyage, dans laquelle on se roulait, composait toute la literie. Nous n'avions à redouter ni froid, ni visite importune. Les voyageurs qui s'enfoncent au milieu des déserts de l'Afrique, au sein des forêts du nouveau monde, sont forcés de veiller les uns sur les autres pendant les heures du sommeil. Mais ici, solitude absolue et sécurité complète. Sauvages ou bêtes féroces, aucune de ces races maléfiques n'était à craindre.

On se réveilla le lendemain frais et dispos. La route fut reprise. Nous suivions un chemin de lave comme la veille. Impossible de reconnaître la nature des terrains qu'il traversait. Le tunnel, au lieu de s'enfoncer dans les entrailles du globe, tendait à devenir absolument horizontal. Je crus remarquer même qu'il remon-

tait vers la surface de la terre. Cette disposition devint si manifeste vers dix heures du matin, et par suite si fatigante, que je fus forcé de modérer notre marche.

« Eh bien, Axel, dit impatiemment le professeur.

— Eh bien, je n'en peux plus, répondis-je.

— Quoi ! après trois heures de promenade sur une route si facile !

— Facile, je ne dis pas non, mais fatigante à coup sûr.

— Comment ! quand nous n'avons qu'à descendre !

— À monter, ne vous en déplaît-il !

— À monter ! fit mon oncle en haussant les épaules.

— Sans doute. Depuis une demi-heure, les pentes se sont modifiées, et à les suivre ainsi, nous reviendrons certainement à la terre d'Islande. »

Le professeur remua la tête en homme qui ne veut pas être convaincu. J'essayai de reprendre la conversation. Il ne me répondit pas et donna le signal du départ. Je vis bien que son silence n'était que de la mauvaise humeur concentrée.

Cependant j'avais repris mon fardeau avec courage, et je suivais rapidement Hans, que précédait mon oncle. Je tenais à ne pas être distancé. Ma grande préoccupation était de ne point perdre mes compagnons de vue. Je frémis à la pensée de m'égarer dans les profondeurs de ce labyrinthe.

D'ailleurs, si la route ascendante devenait plus pénible, je m'en consolais en songeant qu'elle me rapprochait de la surface de la terre. C'était un espoir. Chaque pas le confirmait, et je me réjouissais à cette idée de revoir ma petite Graüben.

À midi un changement d'aspect se produisit dans les parois de la galerie. Je m'en aperçus à l'affaiblissement de la lumière électrique réfléchi par les murailles. Au revêtement de lave succédait la roche vive. Le massif se composait de couches inclinées et souvent disposées

verticalement. Nous étions en pleine époque de transition, en pleine période silurienne¹.

« C'est évident, m'écriai-je, les sédiments des caux ont formé, à la seconde époque de la terre, ces schistes, ces calcaires et ces grès ! Nous tournons le dos au massif granitique ! Nous ressemblons à des gens de Hambourg, qui prendraient le chemin de Hanovre pour aller à Lubeck. »

J'aurais dû garder pour moi mes observations. Mais mon tempérament de géologue l'emporta sur la prudence, et l'oncle Lidenbrock entendit mes exclamations.

« Qu'as-tu donc ? dit-il.

— Voyez ! répondis-je en lui montrant la succession variée des grès, des calcaires et les premiers indices des terrains ardoisés.

— Eh bien ?

— Nous voici arrivés à cette période pendant laquelle ont apparu les premières plantes et les premiers animaux !

— Ah ! tu penses ?

— Mais regardez, examinez, observez ! »

Je forçai le professeur à promener sa lampe sur les parois de la galerie. Je m'attendais à quelque exclamation de sa part. Mais il ne dit pas un mot, et continua sa route.

M'avait-il compris ou non ? Ne voulait-il pas convenir, par amour-propre d'oncle et de savant, qu'il s'était trompé en choisissant le tunnel de l'est, ou tenait-il à reconnaître ce passage jusqu'à son extrémité ? Il était évident que nous avions quitté la route des laves, et que ce chemin ne pouvait conduire au foyer du Sneffels.

Cependant je me demandai si je n'accordais pas une trop grande importance à cette modification des terrains. Ne me trompais-je pas moi-même ? Traversions-nous

1. Ainsi nommée parce que les terrains de cette période sont fort étendus en Angleterre, dans les contrées habitées autrefois par la peuplade celtique des Silures.

réellement ces couches de roches superposées au massif granitique ?

« Si j'ai raison, pensai-je, je dois trouver quelque débris de plante primitive, et il faudra bien se rendre à l'évidence. Cherchons. »

Je n'avais pas fait cent pas que des preuves incontestables s'offrirent à mes yeux. Cela devait être, car, à l'époque silurienne, les mers renfermaient plus de quinze cents espèces végétales ou animales. Mes pieds, habitués au sol dur des laves, foulèrent tout à coup une poussière faite de débris de plantes et de coquilles. Sur les parois se voyaient distinctement des empreintes de fucus et de lycopodes. Le professeur Lidenbrock ne pouvait s'y tromper ; mais il fermait les yeux, j'imagine, et continuait son chemin d'un pas invariable.

C'était un entêtement poussé hors de toutes limites. Je n'y tins plus. Je ramassai une coquille parfaitement conservée, qui avait appartenu à un animal à peu près semblable au cloporte actuel ; puis, je rejoignis mon oncle et je lui dis :

« Voyez !

— Eh bien, répondit-il tranquillement, c'est la coquille d'un crustacé de l'ordre disparu des trilobites. Pas autre chose.

— Mais n'en concluez-vous pas ?...

— Ce que tu conclus toi-même ? Si. Parfaitement. Nous avons abandonné la couche de granit et la route des laves. Il est possible que je me sois trompé ; mais je ne serai certain de mon erreur qu'au moment où j'aurai atteint l'extrémité de cette galerie.

— Vous avez raison d'agir ainsi, mon oncle, et je vous approuverais, si nous n'avions à craindre un danger de plus en plus menaçant.

— Et lequel ?

— Le manque d'eau.

— Eh bien ! nous nous rationnerons, Axel. »

XX

En effet, il fallut se rationner. Notre provision ne pouvait durer plus de trois jours. C'est ce que je reconnus le soir au moment du souper. Et, fâcheuse expectative, nous avions peu d'espoir de rencontrer quelque source vive dans ces terrains de l'époque de transition.

Pendant toute la journée du lendemain, la galerie déroula devant nos pas ses interminables arceaux. Nous marchions presque sans mot dire. Le mutisme de Hans nous gagnait.

La route ne montait pas, du moins d'une façon sensible. Parfois même elle semblait s'incliner. Mais cette tendance, peu marquée d'ailleurs, ne devait pas rassurer le professeur, car la nature des couches ne se modifiait pas, et la période de transition s'affirmait davantage.

La lumière électrique faisait splendidement étinceler les schistes, le calcaire et les vieux grès rouges des parois. On aurait pu se croire dans une tranchée ouverte au milieu du Devonshire, qui donna son nom à ce genre de terrains. Des spécimens de marbres magnifiques revêtaient les murailles, les uns d'un gris agate avec des veines blanches capricieusement accusées, les autres de couleur incarnat ou d'un jaune taché de plaques rouges ; plus loin, des échantillons de griottes à couleurs sombres, dans lesquels le calcaire se relevait en nuances vives.

La plupart de ces marbres offraient des empreintes d'animaux primitifs. Depuis la veille, la création avait fait un progrès évident. Au lieu des trilobites rudimentaires, j'apercevais des débris d'un ordre plus parfait ; entre autres, des poissons Ganoïdes et ces Sauroptéris dans lesquels l'œil du paléontologiste a su découvrir les premières formes du reptile. Les mers dévoniennes étaient habitées par un grand nombre d'animaux de cette espèce, et elles

les déposèrent par milliers sur les roches de nouvelle formation.

Il devenait évident que nous remontions l'échelle de la vie animale dont l'homme occupe le sommet. Mais le professeur Lidenbrock ne paraissait pas y prendre garde.

Il attendait deux choses : ou qu'un puits vertical vint à s'ouvrir sous ses pieds et lui permettre de reprendre sa descente, ou qu'un obstacle l'empêchât de continuer cette route. Mais le soir arriva sans que cette espérance se fût réalisée.

Le vendredi, après une nuit pendant laquelle je commençai à ressentir les tourments de la soif, notre petite troupe s'enfonça de nouveau dans les détours de la galerie.

Après dix heures de marche, je remarquai que la réverbération de nos lampes sur les parois diminuait singulièrement. Le marbre, le schiste, le calcaire, le grès des murailles, faisaient place à un revêtement sombre et sans éclat. À un moment où le tunnel devenait fort étroit, je m'appuyai sur sa paroi de gauche.

Quand je retirai ma main, elle était entièrement noire. Je regardai de plus près. Nous étions en pleine houillère.

« Une mine de charbon ! m'écriai-je.

— Une mine sans mineurs, répondit mon oncle.

— Eh ! qui sait ?

— Moi, je sais, répliqua le professeur d'un ton bref, et je suis certain que cette galerie percée à travers ces couches de houille n'a pas été faite de la main des hommes. Mais que ce soit ou non l'ouvrage de la nature cela m'importe peu. L'heure du souper est venue. Soupons. »

Hans prépara quelques aliments. Je mangeai à peine, et je bus les quelques gouttes d'eau qui formaient ma ration. La gourde du guide à demi pleine, voilà tout ce qui restait pour désaltérer trois hommes.

« Une mine de charbon ! » m'écriai-je. (Page 142.)

Après leur repas, mes deux compagnons s'étendirent sur leurs couvertures et trouvèrent dans le sommeil un remède à leurs fatigues. Pour moi, je ne pus dormir, et je comptai les heures jusqu'au matin.

Le samedi, à six heures, on repartit. Vingt minutes plus tard, nous arrivions à une vaste excavation ; je reconnus alors que la main de l'homme ne pouvait pas avoir creusé cette houillère ; les voûtes en eussent été ébrançonnées, et véritablement elles ne se tenaient que par un miracle d'équilibre.

Cette espèce de caverne comptait cent pieds de largeur sur cent cinquante de hauteur. Le terrain avait été violemment écarté par une commotion souterraine. Le massif terrestre, cédant à quelque puissante poussée, s'était disloqué, laissant ce large vide où des habitants de la terre pénétraient pour la première fois.

Toute l'histoire de la période houillère était écrite sur ces sombres parois, et un géologue en pouvait suivre facilement les phases diverses. Les lits de charbon étaient séparés par des strates de grès ou d'argile compacts, et comme écrasés par les couches supérieures.

À cet âge du monde qui précéda l'époque secondaire, la terre se recouvrit d'immenses végétations dues à la double action d'une chaleur tropicale et d'une humidité persistante. Une atmosphère de vapeurs enveloppait le globe de toutes parts, lui dérobant encore les rayons du soleil.

De là cette conclusion que les hautes températures ne provenaient pas de ce foyer nouveau. Peut-être même l'astre du jour n'était-il pas prêt à jouer son rôle éclatant. Les « climats » n'existaient pas encore, et une chaleur torride se répandait à la surface entière du globe, égale à l'équateur et aux pôles. D'où venait-elle ? de l'intérieur du globe.

En dépit des théories du professeur Lidenbrock, un feu violent couvait dans les entrailles du sphéroïde ;

son action se faisait sentir jusqu'aux dernières couches de l'écorce terrestre ; les plantes, privées des bienfaisants effluves du soleil, ne donnaient ni fleurs ni parfums, mais leurs racines puisaient une vie forte dans les terrains brûlants des premiers jours.

Il y avait peu d'arbres, des plantes herbacées seulement, d'immenses gazons, des fougères, des lycopes, des sigillaires, des astérophylites, familles rares dont les espèces se comptaient alors par milliers.

Or, c'est précisément à cette exubérante végétation que la houille doit son origine. L'écorce encore élastique du globe obéissait aux mouvements de la masse liquide qu'elle recouvrait. De là des fissures, des affaissements nombreux. Les plantes, entraînées sous les eaux, formèrent peu à peu des amas considérables.

Alors intervint l'action de la chimie naturelle ; au fond des mers, les masses végétales se firent tourbe d'abord ; puis, grâce à l'influence des gaz, et sous le feu de la fermentation, elles subirent une minéralisation complète.

Ainsi se formèrent ces immenses couches de charbon qu'une consommation excessive doit, pourtant, épuiser en moins de trois siècles, si les peuples industriels n'y prennent garde.

Ces réflexions me venaient à l'esprit pendant que je considérais les richesses houillères accumulées dans cette portion du massif terrestre. Celles-ci, sans doute, ne seront jamais mises à découvert. L'exploitation de ces mines reculées demanderait des sacrifices trop considérables. À quoi bon, d'ailleurs, quand la houille est encore répandue pour ainsi dire à la surface de la terre dans un grand nombre de contrées ? Aussi, telles je voyais ces couches intactes, telles elles seraient lorsque sonnerait la dernière heure du monde.

Cependant nous marchions, et seul de mes compagnons j'oubliais la longueur de la route pour me perdre au milieu de considérations géologiques. La température

restait sensiblement ce qu'elle était pendant notre passage au milieu des laves et des schistes. Seulement, mon odorat était affecté par une odeur très prononcée de protocarbure d'hydrogène. Je reconnus immédiatement dans cette galerie la présence d'une notable quantité de ce fluide dangereux auquel les mineurs ont donné le nom de grisou, et dont l'explosion a si souvent causé d'épouvantables catastrophes.

Heureusement, nous étions éclairés par les ingénieux appareils de Ruhmkorff. Si, par malheur, nous avions imprudemment exploré cette galerie la torche à la main, une explosion terrible eût fini le voyage en supprimant les voyageurs.

Cette excursion dans la houillère dura jusqu'au soir. Mon oncle contenait à peine l'impatience que lui causait l'horizontalité de la route. Les ténèbres, toujours profondes à vingt pas, empêchaient d'estimer la longueur de la galerie, et je commençais à la croire interminable, quand soudain, à six heures, un mur se présenta inopinément à nous. À droite, à gauche, en haut, en bas, il n'y avait aucun passage. Nous étions arrivés au fond d'une impasse.

« Eh bien, tant mieux ! s'écria mon oncle, je sais au moins à quoi m'en tenir. Nous ne sommes pas sur la route de Saknussemm, et il ne reste plus qu'à revenir en arrière. Prenons une nuit de repos, et avant trois jours, nous aurons regagné le point où les deux galeries se bifurquent.

— Oui, dis-je, si nous en avons la force !

— Et pourquoi non ?

— Parce que, demain, l'eau manquera tout à fait.

— Et le courage manquera-t-il aussi ? » dit le professeur en me regardant d'un œil sévère.

Je n'osai lui répondre.

XXI

Le lendemain, le départ eut lieu de grand matin. Il fallait se hâter. Nous étions à cinq jours de marche du carrefour.

Je ne m'appesantirai pas sur les souffrances de notre retour. Mon oncle les supporta avec la colère d'un homme qui ne se sent pas le plus fort ; Hans avec la résignation de sa nature pacifique ; moi, je l'avoue, me plaignant et me désespérant ; je ne pouvais avoir de cœur contre cette mauvaise fortune.

Ainsi que je l'avais prévu, l'eau fit tout à fait défaut à la fin du premier jour de marche. Notre provision liquide se réduisit alors à du genièvre, mais cette infernale liqueur brûlait le gosier, et je ne pouvais même en supporter la vue. Je trouvais la température étouffante. La fatigue me paralysait. Plus d'une fois, je faillis tomber sans mouvement. On faisait halte alors ; mon oncle ou l'Islandais me réconfortaient de leur mieux. Mais je voyais déjà que le premier réagissait péniblement contre l'extrême fatigue et les tortures nées de la privation d'eau.

Enfin, le mardi 7 juillet, en nous traînant sur les genoux, sur les mains, nous arrivâmes à demi morts au point de jonction des deux galeries. Là je demeurai comme une masse inerte, étendu sur le sol de lave. Il était dix heures du matin.

Hans et mon oncle, accotés à la paroi, essayèrent de grignoter quelques morceaux de biscuit. De longs gémissements s'échappaient de mes lèvres tuméfiées. Je tombai dans un profond assoupissement.

Au bout de quelque temps, mon oncle s'approcha de moi et me souleva entre ses bras :

« Pauvre enfant ! » murmura-t-il avec un véritable accent de pitié.

Je fus touché de ces paroles, n'étant pas habitué aux

tendresses du farouche professeur. Je saisis ses mains frémissantes dans les miennes. Il se laissa faire en me regardant. Ses yeux étaient humides.

Je le vis alors prendre la gourde suspendue à son côté. À ma grande stupéfaction, il l'approcha de mes lèvres :

« Bois », fit-il.

Avais-je bien entendu ? Mon oncle était-il fou ? Je le regardais d'un air hébété. Je ne voulais pas le comprendre.

« Bois », reprit-il.

Et relevant sa gourde, il la vida tout entière entre mes lèvres.

Oh ! jouissance infinie ! Une gorgée d'eau vint humecter ma bouche en feu, une seule, mais elle suffit à rappeler en moi la vie qui s'échappait.

Je remerciai mon oncle en joignant les mains.

« Oui, fit-il, une gorgée d'eau ! la dernière ! entends-tu bien ? la dernière ! Je l'avais précieusement gardée au fond de ma gourde. Vingt fois, cent fois, j'ai dû résister à mon effrayant désir de la boire ! Mais non, Axel, je la réservais pour toi.

— Mon oncle ! murmurai-je pendant que de grosses larmes mouillaient mes yeux.

— Oui, pauvre enfant, je savais qu'à ton arrivée à ce carrefour, tu tomberais à demi mort, et j'ai conservé mes dernières gouttes d'eau pour te ranimer.

— Merci ! merci ! » m'écriai-je.

Si peu que ma soif fût apaisée, j'avais cependant retrouvé quelque force. Les muscles de mon gosier, contractés jusqu'alors, se détendaient, et l'inflammation de mes lèvres s'était adoucie. Je pouvais parler.

« Voyons, dis-je, nous n'avons maintenant qu'un parti à prendre ; l'eau nous manque ; il faut revenir sur nos pas. »

Pendant que je parlais ainsi, mon oncle évitait de

Et relevant sa gourde, il la vida tout entière entre mes lèvres. (Page 148.)

me regarder ; il baissait la tête ; ses yeux fuyaient les miens.

« Il faut revenir, m'écriai-je, et reprendre le chemin du Sneffels. Que Dieu nous donne la force de remonter jusqu'au sommet du cratère !

— Revenir ! fit mon oncle, comme s'il répondait plutôt à lui qu'à moi-même.

— Oui, revenir, et sans perdre un instant. »

Il y eut ici un moment de silence assez long.

« Ainsi donc, Axel, reprit le professeur d'un ton bizarre, ces quelques gouttes d'eau ne t'ont pas rendu le courage et l'énergie ?

— Le courage !

— Je te vois abattu comme avant, et faisant encore entendre des paroles de désespoir ! »

À quel homme avais-je affaire et quels projets son esprit audacieux formait-il encore ?

« Quoi ! vous ne voulez pas ?... »

— Renoncer à cette expédition, au moment où tout annonce qu'elle peut réussir ! Jamais !

— Alors il faut se résigner à périr ?

— Non, Axel, non ! pars. Je ne veux pas ta mort ! » Que Hans t'accompagne. Laisse-moi seul !

— Vous abandonner !

— Laisse-moi, te dis-je ! J'ai commencé ce voyage ; je l'accomplirai jusqu'au bout, ou je n'en reviendrai pas. Va-t'en, Axel, va-t'en ! »

Mon oncle parlait avec une extrême surexcitation. Sa voix, un instant attendrie, redevenait dure, menaçante. Il luttait avec une sombre énergie contre l'impossible ! Je ne voulais pas l'abandonner au fond de cet abîme, et, d'un autre côté, l'instinct de la conservation me poussait à le fuir.

Le guide suivait cette scène avec son indifférence accoutumée. Il comprenait cependant ce qui se passait entre ses deux compagnons. Nos gestes indiquaient assez la voie différente où chacun de nous essayait

d'entraîner l'autre ; mais Hans semblait s'intéresser peu à la question dans laquelle son existence se trouvait en jeu, prêt à partir si l'on donnait le signal du départ, prêt à rester à la moindre volonté de son maître.

Que ne pouvais-je en cet instant me faire entendre de lui ! Mes paroles, mes gémissements, mon accent auraient eu raison de cette froide nature. Ces dangers que le guide ne paraissait pas soupçonner, je les lui eusse fait comprendre et toucher du doigt. À nous deux nous aurions peut-être convaincu l'entêté professeur. Au besoin, nous l'aurions contraint à regagner les hauteurs du Sneffels !

Je m'approchai de Hans. Je mis ma main sur la sienne. Il ne bougea pas. Je lui montrai la route du cratère. Il demeura immobile. Ma figure haletante disait toutes mes souffrances. L'Islandais remua doucement la tête, et désignant tranquillement mon oncle :

« Master, fit-il.

— Le maître ! m'écriai-je, insensé ! non, il n'est pas le maître de ta vie ! il faut fuir ! il faut l'entraîner ! m'entends-tu ? me comprends-tu ? »

J'avais saisi Hans par le bras. Je voulais l'obliger à se lever. Je luttai avec lui. Mon oncle intervint.

« Du calme, Axel, dit-il. Tu n'obtiendras rien de cet impassible serviteur. Ainsi, écoute ce que j'ai à te proposer. »

Je me croisai les bras, en regardant mon oncle bien en face.

« Le manque d'eau, dit-il, met seul obstacle à l'accomplissement de mes projets. Dans cette galerie de l'est, faite de laves, de schistes, de houilles, nous n'avons pas rencontré une seule molécule liquide. Il est possible que nous soyons plus heureux en suivant le tunnel de l'ouest. »

Je secuai la tête avec un air de profonde incrédulité.

« Écoute-moi jusqu'au bout, reprit le professeur en forçant la voix. Pendant que tu gisais ici sans mouvement, j'ai été reconnaître la conformation de cette gale-

rie. Elle s'enfonça directement dans les entrailles du globe, et, en peu d'heures, elle nous conduira au massif granitique. Là, nous devons rencontrer des sources abondantes. La nature de la roche le veut ainsi, et l'instinct est d'accord avec la logique pour appuyer ma conviction. Or, voici ce que j'ai à te proposer. Quand Colomb a demandé trois jours à ses équipages pour trouver les terres nouvelles, ses équipages, malades, épouvantés, ont cependant fait droit à sa demande, et il a découvert le nouveau monde. Moi, le Colomb de ces régions souterraines, je ne te demande qu'un jour encore. Si, ce temps écoulé, je n'ai pas rencontré l'eau qui nous manque, je te le jure, nous reviendrons à la surface de la terre. »

En dépit de mon irritation, je fus ému de ces paroles et de la violence que se faisait mon oncle pour tenir un pareil langage.

« Eh bien ! m'écriai-je, qu'il soit fait comme vous le désirez, et que Dieu récompense votre énergie surhumaine. Vous n'avez plus que quelques heures à tenter le sort. En route ! »

XXII

La descente recommença cette fois par la nouvelle galerie. Hans marchait en avant, selon son habitude. Nous n'avions pas fait cent pas, que le professeur, promenant sa lampe le long des murailles, s'écriait :

« Voilà les terrains primitifs ! nous sommes dans la bonne voie, marchons ! marchons ! »

Lorsque la terre se refroidit peu à peu aux premiers jours du monde, la diminution de son volume produisit dans l'écorce des dislocations, des ruptures, des retraits, des fendilles. Le couloir actuel était une fissure de ce genre, par laquelle s'épanchait autrefois le granit éruptif.

Ses mille détours formaient un inextricable labyrinthe à travers le sol primordial.

À mesure que nous descendions, la succession des couches composant le terrain primitif apparaissait avec plus de netteté. La science géologique considère ce terrain primitif comme la base de l'écorce minérale, et elle a reconnu qu'il se compose de trois couches différentes, les schistes, les gneiss, les micaschistes, reposant sur cette roche inébranlable qu'on appelle le granit.

Or, jamais minéralogistes ne s'étaient rencontrés dans des circonstances aussi merveilleuses pour étudier la nature sur place. Ce que la sonde, machine intelligente et brutale, ne pouvait rapporter à la surface du globe de sa texture interne, nous allions l'étudier de nos yeux, le toucher de nos mains.

À travers l'étage des schistes, colorés de belles nuances vertes, serpentaient des filons métalliques de cuivre, de manganèse avec quelques traces de platine et d'or. Je songeais à ces richesses enfouies dans les entrailles du globe et dont l'avidité humaine n'aura jamais la jouissance ! Ces trésors, les bouleversements des premiers jours les ont enterrés à de telles profondeurs, que ni la pioche, ni le pic ne sauront les arracher à leur tombeau.

Aux schistes succédèrent les gneiss, d'une structure stratiforme, remarquables par la régularité et le parallélisme de leurs feuilletés, puis les micaschistes disposés en grandes lamelles rehaussées à l'œil par les scintillations du mica blanc.

La lumière des appareils, répercutée par les petites facettes de la masse rocheuse, croisait ses jets de feu sous tous les angles, et je m'imaginai voyager à travers un diamant creux, dans lequel les rayons se brisaient en mille éblouissements.

Vers six heures, cette fête de la lumière vint à diminuer sensiblement, presque à cesser ; les parois prirent une

Je m'imaginai voyager à travers un diamant. (Page 153)

teinte cristallisée, mais sombre ; le mica se mélangea plus intimement au feldspath et au quartz, pour former la roche par excellence, la pierre dure entre toutes, celle qui supporte, sans en être écrasée, les quatre étages de terrains du globe. Nous étions murés dans l'immense prison de granit.

Il était huit heures du soir. L'eau manquait toujours. Je souffrais horriblement. Mon oncle marchait en avant. Il ne voulait pas s'arrêter. Il tendait l'oreille pour surprendre les murmures de quelque source. Mais rien !

Cependant mes jambes refusaient de me porter. Je résistais à mes tortures pour ne pas obliger mon oncle à faire halte. C'eût été pour lui le coup du désespoir, car la journée finissait, la dernière qui lui appartenait.

Enfin mes forces m'abandonnèrent. Je poussai un cri et je tombai.

« À moi ! je meurs ! »

Mon oncle revint sur ses pas. Il me considéra en croisant ses bras ; puis ces paroles sourdes sortirent de ses lèvres :

« Tout est fini ! »

Un effrayant geste de colère frappa une dernière fois mes regards, et je fermai les yeux.

Lorsque je les rouvris, j'aperçus mes deux compagnons immobiles et roulés dans leur couverture. Dormaient-ils ? Pour mon compte, je ne pouvais trouver un instant de sommeil. Je souffrais trop, et surtout de la pensée que mon mal devait être sans remède. Les dernières paroles de mon oncle retentissaient dans mon oreille. « Tout était fini ! » car dans un pareil état de faiblesse, il ne fallait même plus songer à regagner la surface du globe.

Il y avait une lieue et demie d'écorce terrestre ! Il me semblait que cette masse pesait de tout son poids sur mes épaules. Je me sentais écrasé, et je m'épuisais en efforts violents pour me retourner sur ma couche de granit.

Quelques heures se passèrent. Un silence profond régnait autour de nous, un silence de tombeau. Rien

n'arrivait à travers ces murailles dont la plus mince mesurait cinq milles d'épaisseur.

Cependant, au milieu de mon assoupissement, je crus entendre un bruit. L'obscurité se faisait dans le tunnel. Je regardai plus attentivement, et il me sembla voir l'Islandais qui disparaissait, la lampe à la main.

Pourquoi ce départ ? Hans nous abandonnait-il ? Mon oncle dormait. Je voulus crier. Ma voix ne put trouver passage entre mes lèvres desséchées. L'obscurité était devenue profonde, et les derniers bruits venaient de s'éteindre.

« Hans nous abandonne ! m'écriai-je. Hans ! Hans ! »

Ces mots, je les criais en moi-même. Ils n'allaient pas plus loin. Cependant, après le premier instant de terreur, j'eus honte de mes soupçons contre un homme dont la conduite n'avait rien eu jusque-là de suspect. Son départ ne pouvait être une fuite. Au lieu de remonter la galerie il la descendait. De mauvais desseins l'eussent entraîné en haut, non en bas. Ce raisonnement me calma un peu, et je revins à un autre ordre d'idées. Hans, cet homme paisible, un motif grave avait pu seul l'arracher à son repos. Allait-il donc à la découverte ? Avait-il entendu pendant la nuit silencieuse quelque murmure dont la perception n'était pas arrivée jusqu'à moi ?

XXIII

Pendant une heure, j'imaginai dans mon cerveau en délire toutes les raisons qui avaient pu faire agir le tranquille chasseur. Les idées les plus absurdes s'enchevêtrèrent dans ma tête. Je crus que j'allais devenir fou !

Mais enfin un bruit de pas se produisit dans les profondeurs du gouffre. Hans remontait. La lumière incertaine commençait à glisser sur les parois, puis elle déboucha par l'orifice du couloir. Hans parut.

Il s'approcha de mon oncle, lui mit la main sur l'épaule et l'éveilla doucement. Mon oncle se leva.

« Qu'est-ce donc ? fit-il.

— "Vatten", répondit le chasseur.

Il faut croire que, sous l'inspiration des violentes douleurs, chacun devient polyglotte. Je ne savais pas un seul mot de danois, et cependant je compris d'instinct le mot de notre guide.

« De l'eau ! de l'eau ! m'écriai-je, battant des mains, gesticulant comme un insensé.

— De l'eau ! répétait mon oncle. "Hvar ?" demanda-t-il à l'Islandais.

— "Nedat", répondit Hans.

Où ? En bas ! Je comprenais tout. J'avais saisi les mains du chasseur, et je les pressais, tandis qu'il me regardait avec calme.

Les préparatifs du départ ne furent pas longs, et bientôt nous cheminâmes dans un couloir dont la pente atteignait deux pieds par toise.

Une heure plus tard, nous avions fait mille toises environ et descendu deux mille pieds.

En ce moment, j'entendis distinctement un son inaccoutumé courir dans les flancs de la muraille granitique, une sorte de mugissement sourd, comme un tonnerre éloigné. Pendant cette première demi-heure de marche, ne rencontrant point la source annoncée, je sentais les angoisses me reprendre ; mais alors mon oncle m'apprit l'origine des bruits qui se produisaient.

« Hans ne s'est pas trompé, dit-il, ce que tu entends là, c'est le mugissement d'un torrent.

— Un torrent ? m'écriai-je.

— Il n'y a pas à en douter. Un fleuve souterrain circule autour de nous ! »

Nous hâtâmes le pas, surexcités par l'espérance. Je ne sentais plus ma fatigue. Ce bruit d'une eau murmurante me rafraîchissait déjà. Il augmentait sensiblement. Le torrent, après s'être longtemps soutenu au-

dessus de notre tête, courait maintenant dans la paroi de gauche, mugissant et bondissant. Je passais fréquemment ma main sur le roc, espérant y trouver des traces de suintement ou d'humidité. Mais en vain.

Une demi-heure s'écoula encore. Une demi-heure fut encore franchie.

Il devint alors évident que le chasseur, pendant son absence, n'avait pu prolonger ses recherches au-delà. Guidé par un instinct particulier aux montagnards, aux hydrosopes, il « sentit » ce torrent à travers le roc, mais certainement il n'avait point vu le précieux liquide ; il ne s'y était pas désaltéré.

Bientôt même il fut constant que, si notre marche continuait, nous nous éloignerions du courant dont le murmure tendait à diminuer.

On rebroussa chemin. Hans s'arrêta à l'endroit précis où le torrent semblait être le plus rapproché.

Je m'assis près de la muraille, tandis que les eaux couraient à deux pieds de moi avec une violence extrême. Mais un mur de granit nous en séparait encore.

Sans réfléchir, sans me demander si quelque moyen n'existait pas de se procurer cette eau, je me laissai aller à un premier moment de désespoir.

Hans me regarda, et je crus voir un sourire apparaître sur ses lèvres.

Il se leva et prit la lampe. Je le suivis. Il se dirigea vers la muraille. Je le regardai faire. Il colla son oreille sur la pierre sèche, et la promena lentement en écoutant avec grand soin. Je compris qu'il cherchait le point précis où le torrent se faisait entendre plus bruyamment. Ce point, il le rencontra dans la paroi latérale de gauche, à trois pieds au-dessus du sol.

Combien j'étais ému ! Je n'osais deviner ce que voulait faire le chasseur ! Mais il fallut bien le comprendre et l'applaudir, et le presser de mes caresses, quand je le vis saisir son pic pour attaquer la roche elle-même.

« Sauvés ! m'écriai-je.

— Oui, répétait mon oncle avec frénésie, Hans a raison ! Ah ! le brave chasseur ! Nous n'aurions pas trouvé cela ! »

Je le crois bien ! Un pareil moyen, quelque simple qu'il fût, ne nous serait pas venu à l'esprit. Rien de plus dangereux que de donner un coup de pioche dans cette charpente du globe. Et si quelque éboulement allait se produire qui nous écraserait ! Et si le torrent, se faisant jour à travers le roc, allait nous envahir ! Ces dangers n'avaient rien de chimérique ; mais alors les craintes d'éboulement ou d'inondation ne pouvaient nous arrêter, et notre soif était si intense que pour l'apaiser nous eussions creusé au lit même de l'Océan.

Hans se mit à ce travail, que ni mon oncle ni moi nous n'eussions accompli. L'impatience emportant notre main, la roche eût volé en éclats sous ses coups précipités. Le guide, au contraire, calme et modéré, usa peu à peu le rocher par une série de petits coups répétés, creusant une ouverture large de six pouces. J'entendais le bruit du torrent s'accroître, et je croyais déjà sentir l'eau bienfaisante rejaillir sur mes lèvres.

Bientôt le pic s'enfonça de deux pieds dans la muraille de granit. Le travail durait depuis plus d'une heure. Je me tordais d'impatience ! Mon oncle voulait employer les grands moyens. J'eus de la peine à l'arrêter, et déjà il saisissait son pic, quand soudain un sifflement se fit entendre. Un jet d'eau s'élança de la muraille et vint se briser sur la paroi opposée.

Hans, à demi renversé par le choc, ne put retenir un cri de douleur. Je le compris lorsque, plongeant mes mains dans le jet liquide, je poussai à mon tour une violente exclamation. La source était bouillante.

« De l'eau à cent degrés ! m'écriai-je.

— Eh bien, elle refroidira », répondit mon oncle.

Le couloir s'emplissait de vapeurs, tandis qu'un ruisseau se formait et allait se perdre dans les sinuosités souterraines ; bientôt nous y puisions notre première gorgée.

Un jet d'eau s'élança de la muraille. (Page 159.)

Ah ! quelle jouissance ! Quelle incomparable volupté ! Qu'était cette eau ? D'où venait-elle ? Peu important. C'était de l'eau, et, quoique chaude encore, elle ramenait au cœur la vie prête à s'échapper. Je buvais sans m'arrêter, sans goûter même.

Ce ne fut qu'après une minute de délectation que je m'écriai :

« Mais c'est de l'eau ferrugineuse !

— Excellente pour l'estomac, répliqua mon oncle, et d'une haute minéralisation ! Voilà un voyage qui vaudra celui de Spa ou de Teplitz !

— Ah ! que c'est bon !

— Je le crois bien, une eau puisée à deux lieues sous terre ! Elle a un goût d'encre qui n'a rien de désagréable. Une fameuse ressource que Hans nous a procurée là ! Aussi je propose de donner son nom à ce ruisseau salutaire.

— Bien ! » m'écriai-je.

Et le nom de « Hans-bach » fut aussitôt adopté.

Hans n'en fut pas plus fier. Après s'être modérément rafraîchi, il s'accota dans un coin avec son calme accoutumé.

« Maintenant, dis-je, il ne faudrait pas laisser perdre cette eau.

— À quoi bon ? répondit mon oncle, je soupçonne la source d'être intarissable.

— Qu'importe ! remplissons l'outre et les gourdes, puis nous essaierons de boucher l'ouverture. »

Mon conseil fut suivi. Hans, au moyen d'éclats de granit et d'étoupe, essaya d'obstruer l'entaille faite à la paroi. Ce ne fut pas chose facile. On se brûlait les mains sans y parvenir ; la pression était trop considérable, et nos efforts demeurèrent infructueux.

« Il est évident, dis-je, que les nappes supérieures de ce cours d'eau sont situées à une grande hauteur, à en juger par la force du jet.

— Cela n'est pas douteux, répliqua mon oncle ; il y

a là mille atmosphères de pression, si cette colonne d'eau a trente-deux mille pieds de hauteur. Mais il me vint une idée.

— Laquelle ?

— Pourquoi nous entêter à boucher cette ouverture ?

— Mais, parce que... »

J'aurais été embarrassé de trouver une raison.

« Quand nos gourdes seront vides, sommes-nous assurés de pouvoir les remplir ?

— Non, évidemment.

— Eh bien, laissons couler cette eau ! Elle descendra naturellement et guidera ceux qu'elle rafraîchira en route !

— Voilà qui est bien imaginé ! m'écriai-je, et avec ce ruisseau pour compagnon, il n'y a plus aucune raison pour ne pas réussir dans nos projets.

— Ah ! tu y viens, mon garçon, dit le professeur en riant.

— Je fais mieux que d'y venir, j'y suis.

— Un instant ! Commençons par prendre quelques heures de repos. »

J'oubliais vraiment qu'il fit nuit. Le chronomètre se chargea de me l'apprendre. Bientôt chacun de nous, suffisamment restauré et rafraîchi, s'endormit d'un profond sommeil.

XXIV

Le lendemain, nous avions déjà oublié nos douleurs passées. Je m'étonnai tout d'abord de n'avoir plus soif, et j'en demandai la raison. Le ruisseau qui coulait à mes pieds en murmurant se chargea de me répondre.

On déjeuna et l'on but de cette excellente eau ferrugineuse. Je me sentais tout ragaillard et décidé à aller loin. Pourquoi un homme convaincu comme mon oncle ne réussirait-il pas, avec un guide industriel comme

Hans, et un neveu « déterminé » comme moi ? Voilà les belles idées qui se glissaient dans mon cerveau ! On m'eût proposé de remonter à la cime du Sneffels, que j'aurais refusé avec indignation.

Mais il n'était heureusement question que de descendre.

« Partons ! » m'écriai-je, éveillant par mes accents enthousiastes les vieux échos du globe.

La marche fut reprise le jeudi à huit heures du matin. Le couloir de granit, se contournant en sinueux détours, présentait des coudes inattendus, et affectait l'imbroglio d'un labyrinthe ; mais, en somme, sa direction principale était toujours le sud-est. Mon oncle ne cessait de consulter avec le plus grand soin sa boussole, pour se rendre compte du chemin parcouru.

La galerie s'enfonçait presque horizontalement, avec deux pouces de pente par toise, tout au plus. Le ruisseau coulait sans précipitation en murmurant sous nos pieds. Je le comparais à quelque génie familier qui nous guidait à travers la terre, et de la main je caressais la tiède naïade dont les chants accompagnaient nos pas. Ma bonne humeur prenait volontiers une tournure mythologique.

Quant à mon oncle, il pestait contre l'horizontalité de la route, lui, « l'homme des verticales ». Son chemin s'allongeait indéfiniment, et au lieu de glisser le long du rayon terrestre, suivant son expression, il s'en allait par l'hypoténuse. Mais nous n'avions pas le choix, et tant que l'on gagnait vers le centre, si peu que ce fût, il ne fallait pas se plaindre.

D'ailleurs, de temps en temps, les pentes s'abaissaient ; la naïade se mettait à dégringoler en mugissant, et nous descendions plus profondément avec elle.

En somme, ce jour-là et le lendemain, on fit beaucoup de chemin horizontal, et relativement peu de chemin vertical.

Le vendredi soir, 10 juillet, d'après l'estime, nous

déviions être à trente lieues au sud-est de Reykjavik et à une profondeur de deux lieues et demie.

Sous nos pieds s'ouvrit alors un puits assez effrayant. Mon oncle ne put s'empêcher de battre des mains en calculant la roideur de ses pentes.

« Voilà qui nous mènera loin, s'écria-t-il, et facilement, car les saillies du roc font un véritable escalier ! »

Les cordes furent disposées par Hans de manière à prévenir tout accident. La descente commença. Je n'ose l'appeler périlleuse, car j'étais déjà familiarisé avec ce genre d'exercice.

Ce puits était une fente étroite pratiquée dans le massif, du genre de celles qu'on appelle « faille ». La contraction de la charpente terrestre, à l'époque de son refroidissement, l'avait évidemment produite. Si elle servit autrefois de passage aux matières éruptives vomies par le Sneffels, je ne m'expliquais pas comment celles-ci n'y laissèrent aucune trace. Nous descendions une sorte de vis tournante qu'on eût crue faite de la main des hommes.

De quart d'heure en quart d'heure, il fallait s'arrêter pour prendre un repos nécessaire et rendre à nos jarrets leur élasticité. On s'asseyait alors sur quelque saillie, les jambes pendantes, on causait en mangeant, et l'on se désaltérait au ruisseau.

Il va sans dire que, dans cette faille, le Hans-bach s'était fait cascade au détriment de son volume ; mais il suffisait et au-delà à éteindre notre soif ; d'ailleurs, avec les déclivités moins accusées, il ne pouvait manquer de reprendre son cours paisible. En ce moment, il me rappelait mon digne oncle, ses impatiences et ses colères, tandis que, par les pentes adoucies, c'était le calme du chasseur islandais.

Le 11 et le 12 juillet, nous suivîmes les spirales de cette faille, pénétrant encore de deux lieues dans l'écorce terrestre, ce qui faisait près de cinq lieues au-dessous du niveau de la mer. Mais, le 13, vers midi, la

Nous descendions une sorte de vis tournante. (Page 164.)

faillie prit, dans la direction du sud-est, une inclinaison beaucoup plus douce, environ de quarante-cinq degrés.

Le chemin devint alors aisé et d'une parfaite monotonie. Il était difficile qu'il en fût autrement. Le voyage ne pouvait être varié par les incidents du paysage.

Enfin, le mercredi 15, nous étions à sept lieues sous terre et à cinquante lieues environ du Sneffels. Bien que nous fussions un peu fatigués, nos santés se maintenaient dans un état rassurant, et la pharmacie de voyage était encore intacte.

Mon oncle notait heure par heure les indications de la boussole, du chronomètre, du manomètre et du thermomètre, celles-là mêmes qu'il a publiées dans le récit scientifique de son voyage. Il pouvait donc se rendre facilement compte de sa situation. Lorsqu'il m'apprit que nous étions à une distance horizontale de cinquante lieues, je ne pus retenir une exclamation.

« Qu'as-tu donc ? demanda-t-il.

— Rien, seulement je fais une réflexion.

— Laquelle, mon garçon ?

— C'est que, si vos calculs sont exacts, nous ne sommes plus sous l'Islande.

— Crois-tu ?

— Il est facile de nous en assurer. »

Je pris mes mesures au compas sur la carte.

« Je ne me trompais pas, dis-je. Nous avons dépassé le cap Portland, et ces cinquante lieues dans le sud-est nous mettent en pleine mer.

— Sous la pleine mer, répliqua mon oncle en se frottant les mains.

— Ainsi, m'écriai-je, l'Océan s'étend au-dessus de notre tête !

— Bah ! Axel, rien de plus naturel ! N'y a-t-il pas à Newcastle des mines de charbon qui s'avancent au loin sous les flots ? »

Le professeur pouvait trouver cette situation fort simple, mais la pensée de me promener sous la masse

des eaux ne laissa pas de me préoccuper. Et cependant, que les plaines et les montagnes de l'Islande fussent suspendues sur notre tête, ou les flots de l'Atlantique, cela différait peu, en somme, du moment que la charpente granitique était solide. Du reste, je m'habituai promptement à cette idée, car le couloir, tantôt droit, tantôt sinueux, capricieux dans ses pentes comme dans ses détours, mais toujours courant au sud-est, et toujours s'enfonçant davantage, nous conduisit rapidement à de grandes profondeurs.

Quatre jours plus tard, le samedi 18 juillet, le soir, nous arrivâmes à une espèce de grotte assez vaste ; mon oncle remit à Hans ses trois rixdales hebdomadaires, et il fut décidé que le lendemain serait un jour de repos.

XXV

Je me réveillai donc, le dimanche matin, sans cette préoccupation habituelle d'un départ immédiat. Et, quoique ce fût au plus profond des abîmes, cela ne laissait pas d'être agréable. D'ailleurs, nous étions faits à cette existence de troglodytes. Je ne pensais guère au soleil, aux étoiles, à la lune, aux arbres, aux maisons, aux villes, à toutes ces superfluités terrestres dont l'être sublunaire s'est fait une nécessité. En notre qualité de fossiles, nous faisons fi de ces inutiles merveilles.

La grotte formait une vaste salle. Sur son sol granitique coulait doucement le ruisseau fidèle. A une pareille distance de sa source, son eau n'avait plus que la température ambiante et se laissait boire sans difficulté.

Après le déjeuner, le professeur voulut consacrer quelques heures à mettre en ordre ses notes quotidiennes.

« D'abord, dit-il, je vais faire des calculs, afin de relever exactement notre situation ; je veux pouvoir, au retour, tracer une carte de notre voyage, une sorte de section verticale du globe, qui donnera le profil de l'expédition.

— Ce sera fort curieux, mon oncle ; mais vos observations auront-elles un degré suffisant de précision ?

— Oui. J'ai noté avec soin les angles et les pentes. Je suis sûr de ne point me tromper. Voyons d'abord où nous sommes. Prends la boussole et observe la direction qu'elle indique. »

Je regardai l'instrument, et, après un examen attentif, je répondis :

« Est-quart-sud-est.

— Bien ! fit le professeur, notant l'observation et établissant quelques calculs rapides. J'en conclus que nous avons fait quatre-vingt-cinq lieues depuis notre point de départ.

— Ainsi nous voyageons sous l'Atlantique ?

— Parfaitement.

— Et dans ce moment une tempête s'y déchaîne peut-être, et des navires sont secoués sur notre tête par les flots et l'ouragan ?

— Cela se peut.

— Et les baleines viennent frapper de leur queue les murailles de notre prison ?

— Sois tranquille, Axel, elles ne parviendront pas à l'ébranler. Mais revenons à nos calculs. Nous sommes dans le sud-est, à quatre-vingt-cinq lieues de la base du Sneffels, et, d'après mes notes précédentes, j'estime à seize lieues la profondeur atteinte.

— Seize lieues ! m'écriai-je.

— Sans doute.

— Mais c'est l'extrême limite assignée par la science à l'épaisseur de l'écorce terrestre.

— Je ne dis pas non.

— Et ici, suivant la loi de l'accroissement de la

température, une chaleur de quinze cents degrés devrait exister.

— "Devrait", mon garçon.

— Et tout ce granit ne pourrait se maintenir à l'état solide et serait en pleine fusion.

— Tu vois qu'il n'en est rien et que les faits, suivant leur habitude, viennent démentir les théories.

— Je suis forcé d'en convenir, mais enfin cela m'étonne.

— Qu'indique le thermomètre ?

— Vingt-sept degrés six dixièmes.

— Il s'en manque donc de quatorze cent soixante-quatorze degrés quatre dixièmes que les savants n'aient raison. Donc l'accroissement proportionnel de la température est une erreur. Donc Humphry Davy ne se trompait pas. Donc je n'ai pas eu tort de l'écouter. Qu'as-tu à répondre ?

— Rien. »

À la vérité, j'aurais eu beaucoup de choses à dire. Je n'admettais la théorie de Davy en aucune façon, je tenais toujours pour la chaleur centrale, bien que je n'en ressentisse point les effets. J'aimais mieux admettre, en vérité, que cette cheminée d'un volcan éteint, recouverte par les laves d'un enduit réfractaire, ne permettait pas à la température de se propager à travers ses parois.

Mais, sans m'arrêter à chercher des arguments nouveaux, je me bornai à prendre la situation telle qu'elle était.

« Mon oncle, repris-je, je tiens pour exacts tous vos calculs, mais permettez-moi d'en tirer une conséquence rigoureuse.

— Va, mon garçon, à ton aise.

— Au point où nous sommes, sous la latitude de l'Islande, le rayon terrestre est de quinze cent quatre-vingt-trois lieues à peu près ?

— Quinze cent quatre-vingt-trois lieues et un tiers.

— Mettons seize cents lieues en chiffres ronds. Sur un voyage de seize cents lieues, nous en avons fait douze ?

— Comme tu dis.

— Et cela au prix de quatre-vingt-cinq lieues de diagonale ?

— Parfaitement.

— En vingt jours environ ?

— En vingt jours.

— Or, seize lieues font le centième du rayon terrestre. À continuer ainsi, nous mettrons donc deux mille jours, ou près de cinq ans et demi à descendre ! »

Le professeur ne répondit pas.

« Sans compter que, si une verticale de seize lieues s'achète par une horizontale de quatre-vingts, cela fera huit mille lieues dans le sud-est, et il y aura longtemps que nous serons sortis par un point de la circonférence avant d'en atteindre le centre !

— Au diable tes calculs ! répliqua mon oncle avec un mouvement de colère. Au diable tes hypothèses ! Sur quoi reposent-elles ? Qui te dit que ce couloir ne va pas directement à notre but ? D'ailleurs j'ai pour moi un précédent. Ce que je fais là, un autre l'a fait, et où il a réussi je réussirai à mon tour.

— Je l'espère ; mais, enfin, il m'est bien permis...

— Il t'est permis de te taire, Axel, quand tu voudras déraisonner de la sorte. »

Je vis bien que le terrible professeur menaçait de reparaitre sous la peau de l'oncle, et je me tins pour averti.

« Maintenant, reprit-il, consulte le manomètre. Qu'indique-t-il ?

— Une pression considérable.

— Bien. Tu vois qu'en descendant doucement, en nous habituant peu à peu à la densité de cette atmosphère, nous n'en souffrons aucunement.

— Aucunement, sauf quelques douleurs d'oreilles.

— Ce n'est rien, et tu feras disparaître ce malaise en mettant l'air extérieur en communication rapide avec l'air contenu dans tes poumons.

— Parfaitement, répondis-je, bien décidé à ne plus contrarier mon oncle. Il y a même un plaisir véritable à se sentir plongé dans cette atmosphère plus dense. Avez-vous remarqué avec quelle intensité le son s'y propage ?

— Sans doute. Un sourd finirait par y entendre à merveille.

— Mais cette densité augmentera sans aucun doute ?

— Oui, suivant une loi assez peu déterminée. Il est vrai que l'intensité de la pesanteur diminuera à mesure que nous descendrons. Tu sais que c'est à la surface même de la terre que son action se fait le plus vivement sentir, et qu'au centre du globe les objets ne pèsent plus.

— Je le sais ; mais, dites-moi, cet air ne finira-t-il pas par acquérir la densité de l'eau ?

— Sans doute, sous une pression de sept cent dix atmosphères.

— Et plus bas ?

— Plus bas, cette densité s'accroîtra encore.

— Comment descendrons-nous alors ?

— Eh bien, nous mettrons des cailloux dans nos poches.

— Ma foi, mon oncle, vous avez réponse à tout. »

Je n'osai pas aller plus avant dans le champ des hypothèses, car je me serais encore heurté à quelque impossibilité qui eût fait bondir le professeur.

Il était évident, cependant, que l'air, sous une pression qui pouvait atteindre des milliers d'atmosphères, finirait par passer à l'état solide, et alors, en admettant que nos corps eussent résisté, il faudrait s'arrêter, en dépit de tous les raisonnements du monde.

Mais je ne fis pas valoir cet argument. Mon oncle

n'aurait encore riposté son éternel Saknussem, précédent, sans valeur, car, en tenant pour avéré le voyage du savant Islandais, il y avait une chose bien simple à répondre :

Au XVIe siècle, ni le baromètre ni le manomètre n'étaient inventés ; comment donc Saknussem avait-il pu déterminer son arrivée au centre du globe ?

Mais je gardai cette objection pour moi, et j'attendis les événements.

Le reste de la journée se passa en calculs et en conversation. Je fus toujours de l'avis du professeur Lidenbrock, et j'enviai la parfaite indifférence de Hans, qui, sans tant chercher les effets et les causes, s'en allait aveuglément où le menait la destinée.

XXVI

Il faut l'avouer, les choses jusqu'ici se passaient bien, et j'aurais eu mauvaise grâce à me plaindre. Si la « moyenne » des difficultés ne s'accroissait pas, nous ne pouvions manquer d'atteindre notre but. Et quelle gloire alors ! J'en étais arrivé à faire de ces raisonnements à la Lidenbrock. Sérieusement. Cela tenait-il au milieu étrange dans lequel je vivais ? Peut-être.

Pendant quelques jours, des pentes plus rapides, quelques-unes même d'une effrayante verticalité, nous engagèrent profondément dans le massif interne. Par certaines journées, on gagnait une lieue et demie à deux lieues vers le centre. Descentes périlleuses, pendant lesquelles l'adresse de Hans et son merveilleux sang-froid nous furent très utiles. Cet impassible Islandais se dévouait avec un incompréhensible sans-façon, et, grâce à lui, plus d'un mauvais pas fut franchi dont nous ne serions pas sortis seuls.

Par exemple, son mutisme s'augmentait de jour en

Descente verticale. (Page 172.)

jour. Je crois même qu'il nous gagnait. Les objets extérieurs ont une action réelle sur le cerveau. Qui s'enferme entre quatre murs finit par perdre la faculté d'associer les idées et les mots. Que de prisonniers cellulaires devenus imbéciles, sinon fous, par le défaut d'exercice des facultés pensantes !

Pendant les deux semaines qui suivirent notre dernière conversation, il ne se produisit aucun incident digne d'être rapporté. Je ne retrouve dans ma mémoire, et pour cause, qu'un seul événement d'une extrême gravité. Il m'eût été difficile d'en oublier le moindre détail.

Le 7 août, nos descentes successives nous avaient amenés à une profondeur de trente lieues, c'est-à-dire qu'il y avait sur notre tête trente lieues de rocs, d'océan, de continents et de villes. Nous devions être alors à deux cents lieues de l'Islande.

Ce jour-là, le tunnel suivait un plan peu incliné.

Je marchais en avant. Mon oncle portait l'un des deux appareils de Ruhmkorff, et moi l'autre. J'examinais les couches de granit.

Tout à coup, me retournant, je m'aperçus que j'étais seul.

« Bon, pensais-je, j'ai marché trop vite, ou bien Hans et mon oncle se sont arrêtés en route. Allons, il faut les rejoindre. Heureusement le chemin ne monte pas sensiblement. »

Je revins sur mes pas. Je marchai pendant un quart d'heure. Je regardai. Personne. J'appelai. Point de réponse. Ma voix se perdit au milieu des cavernes échos qu'elle éveilla soudain.

Je commençai à me sentir inquiet. Un frisson me parcourut tout le corps.

« Un peu de calme, dis-je à haute voix. Je suis sûr de retrouver mes compagnons. Il n'y a pas deux routes ! Or, j'étais en avant, retournons en arrière. »

Je remontai pendant une demi-heure. J'écoutai si

quelque appel ne m'était pas adressé, et, dans cette atmosphère si dense, il pouvait m'arriver de loin. Un silence extraordinaire régnait dans l'immense galerie.

Je m'arrêtai. Je ne pouvais croire à mon isolement. Je voulais bien être égaré, non perdu. Égaré, on se retrouve.

« Voyons, répétais-je, puisqu'il n'y a qu'une route, puisqu'ils la suivent, je dois les rejoindre. Il suffira de remonter encore. À moins que, ne me voyant pas, et oubliant que je les devançais, ils n'aient eu la pensée de revenir en arrière. Eh bien ! même dans ce cas, en me hâtant, je les retrouverai. C'est évident ! »

Je répétais ces derniers mots comme un homme qui n'est pas convaincu. D'ailleurs, pour associer ces idées si simples et les réunir sous forme de raisonnement, je dus employer un temps fort long.

Un doute me prit alors. Était-je bien en avant ? Certes, Hans me suivait, précédant mon oncle. Il s'était même arrêté pendant quelques instants pour rattacher ses bagages sur son épaule. Ce détail me revenait à l'esprit. C'est à ce moment même que j'avais dû continuer ma route.

« D'ailleurs, pensai-je, j'ai un moyen sûr de ne pas m'égarer, un fil pour me guider dans ce labyrinthe, et qui ne saurait casser, mon fidèle ruisseau. Je n'ai qu'à remonter son cours, et je retrouverai forcément les traces de mes compagnons. »

Ce raisonnement me ranima, et je résolus de me remettre en marche sans perdre un instant.

Combien je bénis alors la prévoyance de mon oncle, lorsqu'il empêcha le chasseur de boucher l'entaille faite à la paroi de granit ! Ainsi cette bienfaitante source, après nous avoir désaltérés pendant la route, allait me guider à travers les sinuosités de l'écorce terrestre.

Avant de remonter, je pensai qu'une ablution me ferait quelque bien.

Je me baissai donc pour plonger mon front dans l'eau du Hans-bach !

Que l'on juge de ma stupéfaction !

Je foulais un granit sec et raboteux ! Le ruisseau ne coulait plus à mes pieds !

XXVII

Je ne puis peindre mon désespoir. Nul mot de la langue humaine ne rendrait mes sentiments. J'étais enterré vif, avec la perspective de mourir dans les tortures de la faim et de la soif.

Machinalement je promenai mes mains brûlantes sur le sol. Que ce roc me sembla desséché !

Mais comment avais-je abandonné le cours du ruisseau ? Car, enfin, il n'était plus là ! Je compris alors la raison de ce silence étrange, quand j'écoutai pour la dernière fois si quelque appel de mes compagnons ne parviendrait pas à mon oreille. Ainsi, au moment où mon premier pas s'engagea dans la route imprudente, je ne remarquai point cette absence du ruisseau. Il est évident qu'à ce moment une bifurcation de la galerie s'ouvrit devant moi, tandis que le Hans-bach, obéissant aux caprices d'une autre pente, s'en allait avec mes compagnons vers des profondeurs inconnues !

Comment revenir ? De traces, il n'y en avait pas. Mon pied ne laissait aucune empreinte sur ce granit. Je me brisais la tête à chercher la solution de cet insoluble problème. Ma situation se résumait en un seul mot : perdu !

Oui ! perdu à une profondeur qui me semblait incomparable ! Ces trente lieues d'écorce terrestre pesaient sur mes épaules d'un poids épouvantable. Je me sentais écrasé.

J'essayai de ramener mes idées aux choses de la

terre. C'est à peine si je pus y parvenir. Hambourg, la maison de Königstrasse, ma pauvre Graüben, tout ce monde sous lequel je m'égarais passa rapidement devant mon souvenir effaré. Je revis dans une vive hallucination les incidents du voyage, la traversée, l'Islande, M. Fridriksson, le Sneffels ! Je me dis que si, dans ma position, je conservais encore l'ombre d'une espérance, ce serait signe de folie, et qu'il valait mieux désespérer !

En effet, quelle puissance humaine pouvait me ramener à la surface du globe et disjointre ces voûtes énormes qui s'arc-boutaient au-dessus de ma tête ? Qui pouvait me remettre sur la route du retour et me réunir à mes compagnons ?

« Oh ! mon oncle ! » m'écriai-je avec l'accent du désespoir.

Ce fut le seul mot de reproche qui me vint aux lèvres, car je compris ce que le malheureux homme devait souffrir en me cherchant à son tour.

Quand je me vis ainsi en dehors de tout secours humain, incapable de rien tenter pour mon salut, je songeai aux secours du Ciel. Les souvenirs de mon enfance, ceux de ma mère que je n'avais connue qu'au temps des baisers, revinrent à ma mémoire. Je recourus à la prière, quelque peu de droits que j'eusse d'être entendu du Dieu auquel je m'adressais si tard, et je l'implorai avec ferveur.

Ce retour vers la Providence me rendit un peu de calme, et je pus concentrer sur ma situation toutes les forces de mon intelligence.

J'avais pour trois jours de vivres, et ma gourde était pleine. Cependant je ne pouvais rester seul plus longtemps. Mais fallait-il monter ou descendre ?

Monter évidemment ! monter toujours !

Je devais arriver au point où j'avais abandonné la source, à la funeste bifurcation. Là, une fois le ruisseau

Je songeai aux secours du Ciel. (Page 177.)

sous les pieds, je pourrais toujours regagner le sommet du Sneffels.

Comment n'y avais-je pas songé plus tôt ! Il y avait évidemment là une chance de salut. Le plus pressé était donc de retrouver le cours du Hans-bach.

Je me levai et, m'appuyant sur mon bâton ferré, je remontai la galerie. La pente en était assez roide. Je marchais avec espoir et sans embarras, comme un homme qui n'a pas le choix du chemin à suivre.

Pendant une demi-heure, aucun obstacle n'arrêta mes pas. J'essayais de reconnaître ma route à la forme du tunnel, à la saillie de certaines roches, à la disposition des anfractuosités. Mais aucun signe particulier ne frappait mon esprit, et je reconnus bientôt que cette galerie ne pouvait me ramener à la bifurcation. Elle était sans issue. Je me heurtai contre un mur impénétrable, et je tombai sur le roc.

De quelle épouvante, de quel désespoir je fus saisi alors, je ne saurais le dire. Je demeurai anéanti. Ma dernière espérance venait de se briser contre cette muraille de granit.

Perdu dans ce labyrinthe dont les sinuosités se croisaient en tous sens, je n'avais plus à tenter une fuite impossible. Il fallait mourir de la plus effroyable des morts ! Et, chose étrange, il me vint à la pensée que, si mon corps fossilisé se retrouvait un jour, sa rencontre à trente lieues dans les entrailles de la terre soulèverait de graves questions scientifiques !

Je voulus parler à voix haute, mais de rauques accents passèrent seuls entre mes lèvres desséchées. Je haletais.

Au milieu de ces angoisses, une nouvelle terreur vint s'emparer de mon esprit. Ma lampe s'était faussée en tombant. Je n'avais aucun moyen de la réparer. Sa lumière pâlisait et allait me manquer !

Je regardai le courant lumineux s'amoindrir dans le serpentin de l'appareil. Une procession d'ombres mou-

vantes se déroula sur les parois assombries. Je n'osais plus abaisser ma paupière, craignant de perdre le moindre atome de cette clarté fugitive ! À chaque instant il me semblait qu'elle allait s'évanouir et que « le noir » m'envahissait.

Enfin une dernière lueur trembla dans la lampe. Je la suivis, je l'aspirai du regard, je concentrai sur elle toute la puissance de mes yeux, comme sur la dernière sensation de lumière qu'il leur fût donné d'éprouver, et je demeurai plongé dans les ténèbres immenses.

Quel cri terrible m'échappa ! Sur terre, au milieu des plus profondes nuits, la lumière n'abandonne jamais entièrement ses droits ! Elle est diffuse, elle est subtile, mais, si peu qu'il en reste, la rétine de l'œil finit par la percevoir ! Ici, rien. L'ombre absolue faisait de moi un aveugle dans toute l'acception du mot.

Alors ma tête se perdit. Je me relevai les bras en avant, essayant les tâtonnements les plus douloureux. Je me pris à fuir, précipitant mes pas au hasard dans cet inextricable labyrinthe, descendant toujours, courant à travers la croûte terrestre, comme un habitant des failles souterraines, appelant, criant, hurlant, bientôt meurtri aux saillies des rocs, tombant et me relevant ensanglanté, cherchant à boire ce sang qui m'inondait le visage, et attendant toujours que quelque muraille vint offrir à ma tête un obstacle pour s'y briser !

Où me conduisit cette course insensée ? Je l'ignore-rais toujours. Après plusieurs heures, sans doute à bout de forces, je tombai comme une masse inerte le long de la paroi, et je perdis tout sentiment d'existence !

XXVIII

Quand je revins à la vie, mon visage était mouillé, mais mouillé de larmes. Combien dura cet état d'insensibilité, je ne saurais le dire. Je n'avais plus aucun moyen de me rendre compte du temps. Jamais solitude ne fut semblable à la mienne, jamais abandon si complet !

Après ma chute, j'avais perdu beaucoup de sang. Je m'en sentais inondé ! Ah ! combien je regrettais de n'être pas mort « et que ce fût encore à faire » ! Je ne voulais plus penser. Je chassai toute idée et, vaincu par la douleur, je me roulai près de la paroi opposée.

Déjà je sentais l'évanouissement me reprendre, et, avec lui, l'anéantissement suprême, quand un bruit violent vint frapper mon oreille. Il ressemblait au roulement prolongé du tonnerre, et j'entendis les ondes sonores se perdre peu à peu dans les lointains profondeurs du gouffre.

D'où provenait ce bruit ? De quelque phénomène sans doute, qui s'accomplissait au sein du massif terrestre ! L'explosion d'un gaz, ou la chute de quelque puissante assise du globe !

J'écoutai encore. Je voulus savoir si ce bruit se renouvelerait. Un quart d'heure se passa. Le silence régnait dans la galerie. Je n'entendais même plus les battements de mon cœur.

Tout à coup mon oreille, appliquée par hasard sur la muraille, crut surprendre des paroles vagues, insaisissables, lointaines. Je tressaillis.

« C'est une hallucination ! » pensai-je.

Mais non. En écoutant avec plus d'attention, j'entendis réellement un murmure de voix. Mais de comprendre ce qui se disait, c'est ce que ma faiblesse ne me permit pas. Cependant on parlait. J'en étais certain.

J'eus un instant la crainte que ces paroles ne fussent

les miennes, rapportées par un écho. Peut-être avais-je crié à mon insu. Je fermai fortement les lèvres et j'appliquai de nouveau mon oreille à la paroi.

« Oui, certes, on parle ! on parle ! »

En me portant même à quelques pieds plus loin le long de la muraille, j'entendis distinctement. Je parvins à saisir des mots incertains, bizarres, incompréhensibles. Ils m'arrivaient comme s'ils eussent été prononcés à voix basse, murmurés, pour ainsi dire. Le mot « forloråd » était plusieurs fois répété, avec un accent de douleur.

Que signifiait-il ? Qui le prononçait ? Mon oncle ou Hans, évidemment. Mais si je les entendais, ils pouvaient donc m'entendre.

« À moi ! criai-je de toutes mes forces, à moi ! »

J'écoutai, j'épiai dans l'ombre une réponse, un cri, un soupir. Rien ne se fit entendre. Quelques minutes se passèrent. Tout un monde d'idées avait éclos dans mon esprit. Je pensai que ma voix affaiblie ne pouvait arriver jusqu'à mes compagnons.

« Car ce sont eux, répétai-je. Quels autres hommes seraient enfouis à trente lieues sous terre ? »

Je me remis à écouter. En promenant mon oreille sur la paroi, je trouvai un point mathématique où les voix paraissaient atteindre leur maximum d'intensité. Le mot « forloråd » revint encore à mon oreille ; puis ce roulement de tonnerre qui m'avait tiré de ma torpeur.

« Non, dis-je, non. Ce n'est point à travers le massif que ces voix se font entendre. La paroi est faite de granit, et elle ne permettrait pas à la plus forte détonation de la traverser ! Ce bruit arrive par la galerie même ! Il faut qu'il y ait là un effet d'acoustique tout particulier ! »

J'écoutai de nouveau, et cette fois, oui ! cette fois ! j'entendis mon nom distinctement jeté à travers l'espace !

C'était mon oncle qui le prononçait ! Il causait avec le guide, et le mot « forloråd » était un mot danois !

Alors je compris tout. Pour me faire entendre, il fallait précisément parler le long de cette muraille qui servirait à conduire ma voix comme le fil conduit l'électricité.

Mais je n'avais pas de temps à perdre. Que mes compagnons se fussent éloignés de quelques pas, et le phénomène d'acoustique eût été détruit. Je m'approchai donc de la muraille, et je prononçai ces mots, aussi distinctement que possible :

« Mon oncle Lidenbrock ! »

J'attendis dans la plus vive anxiété. Le son n'a pas une rapidité extrême. La densité des couches d'air n'accroît même pas sa vitesse ; elle n'augmente que son intensité. Quelques secondes, des siècles, se passèrent, et enfin ces paroles arrivèrent à mon oreille.

« Axel, Axel ! est-ce toi ? »

« Oui ! oui ! » répondis-je.

« Mon enfant, où es-tu ? »

« Perdu, dans la plus profonde obscurité ! »

« Mais ta lampe ? »

« Éteinte. »

« Et le ruisseau ? »

« Disparu. »

« Axel, mon pauvre Axel, reprends courage ! »

« Attendez un peu, je suis épuisé ! Je n'ai plus la force de répondre. Mais parlez-moi ! »

« Axel ! Axel ! est-ce toi ? » (Page 183.)

« Courage, reprit mon oncle. Ne parle pas, écoute-moi. Nous t'avons cherché en remontant et en descendant la galerie. Impossible de te trouver. Ah ! je t'ai bien pleuré, mon enfant ! Enfin, te supposant toujours sur le chemin du Hans-bach, nous sommes redescendus en tirant des coups de fusil. Maintenant, si nos voix peuvent se réunir, par effet d'acoustique ! nos mains ne peuvent se toucher ! Mais ne te désespère pas, Axel ! C'est déjà quelque chose de s'entendre ! »

Pendant ce temps j'avais réfléchi. Un certain espoir, vague encore, me revenait au cœur. Tout d'abord, il y avait une chose qu'il m'importait de connaître. J'approchai donc mes lèvres de la muraille, et je dis :

« Mon oncle ? »

« Mon enfant ? » me fut-il répondu après quelques instants.

« Il faut d'abord savoir quelle distance nous sépare. »

« Cela est facile. »

« Vous avez votre chronomètre ? »

« Oui. »

« Eh bien, prenez-le. Prononcez mon nom en notant exactement la seconde où vous parlerez. Je le répéterai dès qu'il me parviendra, et vous observerez également le moment précis auquel vous arrivera ma réponse. »

« Bien, et la moitié du temps compris entre ma demande et ta réponse indiquera celui que ma voix emploie pour arriver jusqu'à toi. »

« C'est cela, mon oncle. »

« Es-tu prêt ? »

« Oui. »

« Eh bien, fais attention, je vais prononcer ton nom. »

J'appliquai mon oreille sur la paroi et dès que le mot « Axel » me parvint, je répondis immédiatement « Axel », puis j'attendis.

« Quarante secondes, dit alors mon oncle. Il s'est écoulé quarante secondes entre les deux mots ; le son met donc vingt secondes à monter. Or, à mille vingt pieds par seconde, cela fait vingt mille quatre cents pieds, ou une lieue et demie et un huitième. »

« Une lieue et demie ! » murmurai-je.

« Eh ! cela se franchit, Axel ! »

« Mais faut-il monter ou descendre ? »

« Descendre, et voici pourquoi. Nous sommes arrivés à un vaste espace, auquel aboutissent un grand nombre de galeries. Celle que tu as suivie ne peut manquer de t'y conduire, car il semble que toutes ces fentes, ces fractures du globe, rayonnent autour de l'immense caverne que nous occupons. Relève-toi donc et reprends ta route. Marche, traîne-toi, s'il le faut, glisse sur les pentes rapides, et tu trouveras nos bras pour te recevoir au bout du chemin. En route, mon enfant, en route ! »

Ces paroles me ranimèrent.

« Adieu, mon oncle, m'écriai-je ; je pars. Nos voix ne pourront plus communiquer entre elles, du moment que j'aurai quitté cette place ! Adieu donc ! »

« Au revoir, Axel ! au revoir ! »

Tels furent les derniers mots que j'entendis.

Cette surprenante conversation faite au travers de la masse terrestre, échangée à plus d'une lieue de distance, se termina sur ces paroles d'espoir. Je fis une prière de reconnaissance à Dieu, car il m'avait conduit parmi ces immensités sombres au seul point peut-être où la voix de mes compagnons pouvait me parvenir.

Cet effet d'acoustique très étonnant s'expliquait facilement par les seules lois physiques ; il provenait de la forme du couloir et de la conductibilité de la roche. Il y a bien des exemples de cette propagation de sons non perceptibles aux espaces intermédiaires. Je me souviens qu'en maint endroit ce phénomène fut observé, entre autres, dans la galerie intérieure du dôme de Saint-Paul à Londres, et surtout au milieu de ces curieuses cavernes de Sicile, ces latomies situées près de Syracuse, dont la plus merveilleuse en ce genre est connue sous le nom d'Oreille de Denys.

Ces souvenirs me revinrent à l'esprit, et je vis clairement que, puisque la voix de mon oncle arrivait jusqu'à moi, aucun obstacle n'existait entre nous. En suivant le chemin du son, je devais logiquement arriver comme lui, si les forces ne me trahissaient pas.

Je me levai donc. Je me traînai plutôt que je ne marchai. La pente était assez rapide. Je me laissai glisser.

Bientôt la vitesse de ma descente s'accrut dans une effrayante proportion, et menaçait de ressembler à une chute. Je n'avais plus la force de m'arrêter.

Tout à coup le terrain manqua sous mes pieds. Je me sentis rouler en rebondissant sur les aspérités d'une

galerie verticale, un véritable puits. Ma tête porta sur un roc aigu, et je perdis connaissance.

XXIX

Lorsque je revins à moi, j'étais dans une demi-obscurité, étendu sur d'épaisses couvertures. Mon oncle veillait, épiant sur mon visage un reste d'existence. À mon premier soupir, il me prit la main, à mon premier regard il poussa un cri de joie.

« Il vit ! il vit ! s'écria-t-il.

— Oui, répondis-je d'une voix faible.

— Mon enfant, dit mon oncle en me serrant sur sa poitrine, te voilà sauvé ! »

Je fus vivement touché de l'accent dont furent prononcées ces paroles, et plus encore des soins qui les accompagnèrent. Mais il fallait de telles épreuves pour provoquer chez le professeur un pareil épanchement.

En ce moment Hans arriva. Il vit ma main dans celle de mon oncle ; j'ose affirmer que ses yeux exprimèrent un vif contentement.

« God dag, dit-il.

— Bonjour, Hans, bonjour, murmurai-je. Et maintenant, mon oncle, apprenez-moi où nous sommes en ce moment.

— Demain, Axel, demain ; aujourd'hui tu es encore trop faible ; j'ai entouré ta tête de compresses qu'il ne faut pas déranger ; dors donc, mon garçon, et demain tu sauras tout.

— Mais au moins, repris-je, quelle heure, quel jour est-il ?

— Onze heures du soir, c'est aujourd'hui dimanche, 9 août, et je ne te permets plus de m'interroger avant le 10 du présent mois. »

En vérité, j'étais bien faible, et mes yeux se fermè-

rent involontairement. Il me fallait une nuit de repos ; je me laissai donc assoupir sur cette pensée que mon isolement avait duré quatre, longs jours.

Le lendemain, à mon réveil, je regardai autour de moi. Ma couchette, faite de toutes les couvertures de voyage, se trouvait installée dans une grotte charmante, ornée de magnifiques stalagmites, et dont le sol était recouvert d'un sable fin. Il y régnait une demi-obscurité. Aucune torche, aucune lampe n'était allumée, et cependant, certaines clartés inexplicables venaient du dehors en pénétrant par une étroite ouverture de la grotte. J'entendais aussi un murmure vague et indéfini, semblable au gémissement des flots qui se brisent sur une grève, et parfois les sifflements de la brise.

Je me demandai si j'étais bien éveillé, si je rêvais encore, si mon cerveau, fêlé dans ma chute, ne percevait pas des bruits purement imaginaires. Cependant, ni mes yeux ni mes oreilles ne pouvaient se tromper à ce point.

« C'est un rayon du jour, pensai-je, qui se glisse par cette fente de rochers ! Voilà bien le murmure des vagues ! Voilà le sifflement de la brise ! Est-ce que je me trompe, ou sommes-nous revenus à la surface de la terre ? Mon oncle a-t-il donc renoncé à son expédition, ou l'aurait-il heureusement terminée ? »

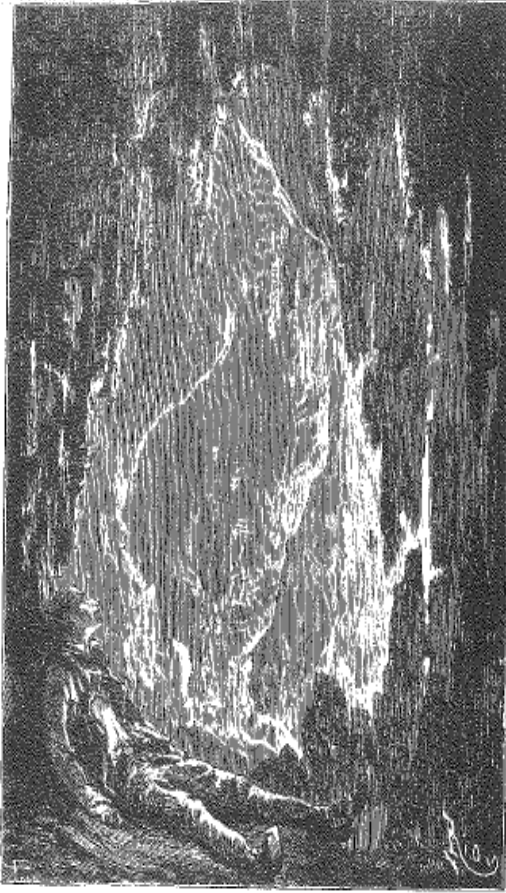
Je me posais ces insolubles questions, quand le professeur entra.

« Bonjour, Axel ! fit-il joyeusement. Je gagerais volontiers que tu te portes bien !

— Mais oui, dis-je en me redressant sur les couvertures.

— Cela devait être, car tu as tranquillement dormi. Hans et moi, nous t'avons veillé tour à tour, et nous avons vu ta guérison faire des progrès sensibles.

— En effet, je me sens ragaillardir, et la preuve, c'est que je ferai honneur au déjeuner que vous voudrez bien me servir !

Ma couchette se trouvait installée dans une grotte. (Page 189.)

— Tu mangeras, mon garçon ! La fièvre t'a quitté. Hans a frotté tes plaies avec je ne sais quel onguent dont les Islandais ont le secret, et elles se sont cicatrisées à merveille. C'est un fier homme que notre chasseur ! »

Tout en parlant, mon oncle apprêtait quelques aliments que je dévorai, malgré ses recommandations. Pendant ce temps je l'accablai de questions auxquelles il s'empressa de répondre.

J'appris alors que ma chute providentielle m'avait précisément amené à l'extrémité d'une galerie presque perpendiculaire ; comme j'étais arrivé au milieu d'un torrent de pierres, dont la moins grosse eût suffi à m'écraser, il fallait en conclure qu'une partie du massif avait glissé avec moi. Cet effrayant véhicule me transporta ainsi jusque dans les bras de mon oncle, où je tombai sanglant, inanimé.

« Véritablement, me dit-il, il est étonnant que tu ne sois pas tué mille fois. Mais, pour Dieu ! ne nous séparons plus, car nous risquerions de ne jamais nous revoir. »

« Ne nous séparons plus ! » Le voyage n'était donc pas fini ? J'ouvris de grands yeux étonnés, ce qui provoqua immédiatement cette question :

« Qu'as-tu donc, Axel ? »

— Une demande à vous adresser. Vous dites que me voilà sain et sauf ?

— Sans doute.

— J'ai tous mes membres intacts ?

— Certainement.

— Et ma tête ?

— Ta tête, sauf quelques contusions, est parfaitement à sa place sur tes épaules.

— Eh bien, j'ai peur que mon cerveau ne soit dérangé.

— Dérangé ?

— Oui. Nous ne sommes pas revenus à la surface du globe ?

— Non, certes !
 — Alors il faut que je sois fou, car j'aperçois la lumière du jour, j'entends le bruit du vent qui souffle et de la mer qui se brise !
 — Ah ! n'est-ce que cela ?
 — M'expliquez-vous ?
 — Je ne t'expliquerai rien, car c'est inexplicable ; mais tu verras et tu comprendras que la science géologique n'a pas encore dit son dernier mot.
 — Sortons donc, m'écriai-je en me levant brusquement.
 — Non, Axel, non ! le grand air pourrait te faire du mal.
 — Le grand air ?
 — Oui, le vent est assez violent. Je ne veux pas que tu t'exposes ainsi.
 — Mais je vous assure que je me porte à merveille.
 — Un peu de patience, mon garçon. Une rechûte nous mettrait dans l'embarras, et il ne faut pas perdre de temps, car la traversée peut être longue.
 — La traversée ?
 — Oui, repose-toi encore aujourd'hui, et nous nous embarquerons demain.
 — Nous embarquer ? »
 Ce dernier mot me fit bondir.
 Quoi ! nous embarquer ! Avions-nous donc un fleuve, un lac, une mer à notre disposition ? Un bâtiment était-il mouillé dans quelque port intérieur ?
 Ma curiosité fut excitée au plus haut point. Mon oncle essaya vainement de me retenir. Quand il vit que mon impatience me ferait plus de mal que la satisfaction de mes désirs, il céda.
 Je m'habillai rapidement. Par surcroît de précaution, je m'enveloppai de l'une des couvertures et je sortis de la grotte.

XXX

D'abord je ne vis rien. Mes yeux déshabitués de la lumière se fermèrent brusquement. Lorsque je pus les rouvrir, je demeurai encore plus stupéfait qu'émerveillé.

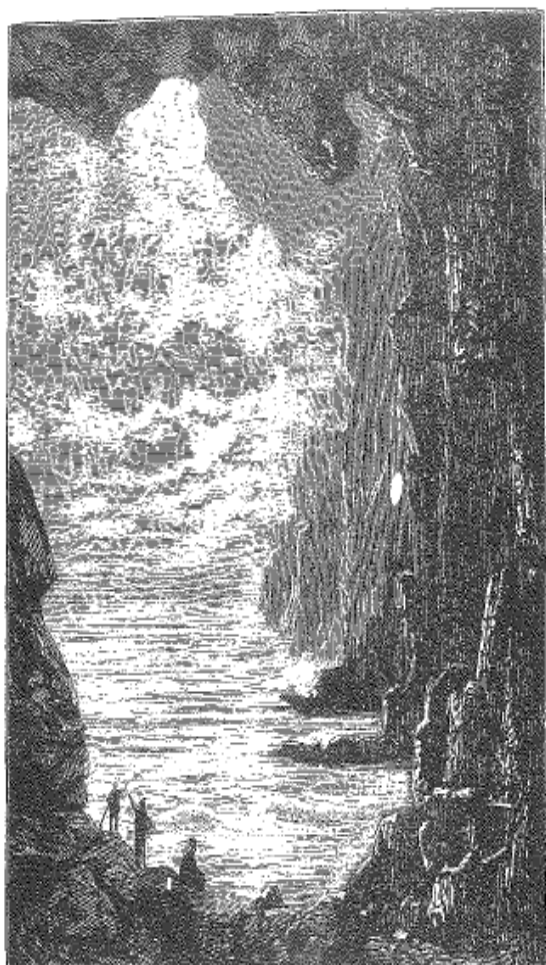
« La mer ! m'écriai-je.

— Oui, répondit mon oncle, la mer Lidenbrock, et, j'aime à le croire, aucun navigateur ne me disputera l'honneur de l'avoir découverte et le droit de la nommer de mon nom ! »

Une vaste nappe d'eau, le commencement d'un lac ou d'un océan, s'étendait au-delà des limites de la vue. Le rivage, largement échancré, offrait aux dernières ondulations des vagues un sable fin, doré, parsemé de ces petits coquillages où vécurent les premiers êtres de la création. Les flots s'y brisaient avec ce murmure sonore particulier aux milieux clos et immenses. Une légère écume s'envolait au souffle d'un vent modéré, et quelques embruns m'arrivaient au visage. Sur cette grève légèrement inclinée, à cent toises environ de la lisière des vagues, venaient mourir les contreforts de rochers énormes qui montaient en s'évasant à une incommensurable hauteur. Quelques-uns, déchirant le rivage de leur arête aiguë, formaient des caps et des promontoires rongés par la dent du ressac. Plus loin, l'œil suivait leur masse nettement profilée sur les fonds brumeux de l'horizon.

C'était un océan véritable, avec le contour capricieux des rivages terrestres, mais désert et d'un aspect effroyablement sauvage.

Si mes regards pouvaient se promener au loin sur cette mer, c'est qu'une lumière « spéciale » en éclairait les moindres détails. Non pas la lumière du soleil avec ses faisceaux éclatants et l'irradiation splendide de ses rayons, ni la lueur pâle et vague de l'astre des nuits, qui

Une vaste nappe d'eau s'étendait. (Page 193.)

n'est qu'une réflexion sans chaleur. Non. Le pouvoir éclairant de cette lumière, sa diffusion tremblotante, sa blancheur claire et sèche, le peu d'élévation de sa température, son éclat supérieur en réalité à celui de la lune, accusaient évidemment une origine électrique. C'était comme une aurore boréale, un phénomène cosmique continu, qui remplissait cette caverne capable de contenir un océan.

La voûte suspendue au-dessus de ma tête, le ciel, si l'on veut, semblait fait de grands nuages, vapeurs mobiles et changeantes, qui, par l'effet de la condensation, devaient, à de certains jours, se résoudre en pluies torrentielles. J'aurais cru que, sous une pression aussi forte de l'atmosphère, l'évaporation de l'eau ne pouvait se produire, et cependant, par une raison physique qui m'échappait, il y avait de larges nuées étendues dans l'air. Mais alors « il faisait beau ». Les nappes électriques produisaient d'étonnants jeux de lumière sur les nuages très élevés. Des ombres vives se dessinaient à leurs volutes inférieures, et souvent, entre deux couches disjointes, un rayon se glissait jusqu'à nous avec une remarquable intensité. Mais, en somme, ce n'était pas le soleil, puisque la chaleur manquait à sa lumière. L'effet en était triste, souverainement mélancolique. Au lieu d'un firmament brillant d'étoiles, je sentais par-dessus ces nuages une voûte de granit qui m'écrasait de tout son poids, et cet espace n'eût pas suffi, tout immense qu'il fût, à la promenade du moins ambitieux des satellites.

Je me souvins alors de cette théorie d'un capitaine anglais qui assimilait la terre à une vaste sphère creuse, à l'intérieur de laquelle l'air se maintenait lumineux par suite de sa pression, tandis que deux astres, Pluton et Proserpine, y traçaient leurs mystérieuses orbites. Aurait-il dit vrai ?

Nous étions réellement emprisonnés dans une énorme excavation. Sa largeur, on ne pouvait la juger, puisque le rivage allait s'élargissant à perte de vue, ni

sa longueur, car le regard était bientôt arrêté par une ligne d'horizon un peu indécise. Quant à sa hauteur, elle devait dépasser plusieurs lieues. Où cette voûte s'appuyait sur ses contreforts de granit, l'œil ne pouvait l'apercevoir, mais il y avait un tel mage suspendu dans l'atmosphère, dont l'élévation devait être estimée à deux mille toises, altitude supérieure à celle des vapeurs terrestres, et due sans doute à la densité considérable de l'air.

Le mot « caverne » ne rend évidemment pas ma pensée pour peindre cet immense milieu. Mais les mots de la langue humaine ne peuvent suffire à qui se hasarde dans les abîmes du globe.

Je ne savais pas, d'ailleurs, par quel fait géologique expliquer l'existence d'une pareille excavation. Le refroidissement du globe avait-il donc pu la produire ? Je connaissais bien, par les récits des voyageurs, certaines cavernes célèbres, mais aucune ne présentait de telles dimensions.

Si la grotte de Guachara, en Colombie, visitée par M. de Humboldt, n'avait pas livré le secret de sa profondeur au savant qui la reconnut sur un espace de deux mille cinq cents pieds, elle ne s'étendait vraisemblablement pas beaucoup au-delà. L'immense caverne du Mammoth, dans le Kentucky, offrait bien des proportions gigantesques, puisque sa voûte s'élevait à cinq cents pieds au-dessus d'un lac insondable, et que des voyageurs la parcoururent pendant plus de dix lieues sans rencontrer la fin. Mais qu'étaient ces cavités auprès de celle que j'admirais alors, avec son ciel de vapeurs, ses irradiations électriques et une vaste mer renfermée dans ses flancs ? Mon imagination se sentait impuissante devant cette immensité.

Toutes ces merveilles, je les contempiais en silence. Les paroles me manquaient pour rendre mes sensations. Je croyais assister, dans quelque planète lointaine, Uranus ou Neptune, à des phénomènes dont ma nature « ter-

restrielle » n'avait pas conscience. À des sensations nouvelles, il fallait des mots nouveaux, et mon imagination ne me les fournissait pas. Je regardais, je pensais, j'admirais avec une stupéfaction mêlée d'une certaine quantité d'effroi.

L'imprévu de ce spectacle avait rappelé sur mon visage les couleurs de la santé ; j'étais en train de me traiter par l'étonnement et d'opérer ma guérison au moyen de cette nouvelle thérapeutique ; d'ailleurs, la vivacité d'un air très dense me ranimait, en fournissant plus d'oxygène à mes poumons.

On concevra sans peine qu'après un emprisonnement de quarante-sept jours dans une étroite galerie, c'était une jouissance infinie que d'aspirer cette brise chargée d'humides émanations salines.

Aussi n'eus-je point à me repentir d'avoir quitté ma grotte obscure. Mon oncle, déjà fait à ces merveilles, ne s'étonnait plus.

« Te sens-tu la force de te promener un peu ? me demanda-t-il.

— Oui, certes, répondis-je, et rien ne me sera plus agréable.

— Eh bien, prends mon bras, Axel, et suivons les sinuosités du rivage. »

J'acceptai avec empressement, et nous commençâmes à côtoyer cet océan nouveau. Sur la gauche, des rochers abrupts, grimpés les uns sur les autres, formaient un entassement titanesque d'un prodigieux effet. Sur leurs flancs se déroulaient d'innombrables cascades, qui s'en allaient en nappes limpides et retentissantes. Quelques légères vapeurs, sautant d'un roc à l'autre, marquaient la place des sources chaudes, et des ruisseaux coulaient doucement vers le bassin commun, en cherchant dans les pentes l'occasion de murmurer plus agréablement.

Parmi ces ruisseaux je reconnus notre fidèle compagnon de route, le Hans-bach, qui venait se perdre tran-

quillement dans la mer, comme s'il n'eût jamais fait autre chose depuis le commencement du monde.

« Il nous manquera désormais, dis-je avec un soupir.
— Bah ! répondit le professeur, lui ou un autre, qu'importe. »

Je trouvai la réponse un peu ingrate.

Mais en ce moment mon attention fut attirée par un spectacle inattendu. À cinq cents pas, au détour d'un haut promontoire, une forêt haute, touffue, épaisse, apparut à nos yeux. Elle était faite d'arbres de moyenne grandeur, taillés en parasols réguliers, à contours nets et géométriques ; les courants de l'atmosphère ne semblaient pas avoir prise sur leur feuillage, et, au milieu des souffles, ils demeuraient immobiles comme un massif de cèdres pétrifiés.

Je hâtais le pas. Je ne pouvais mettre un nom à ces essences singulières. Ne faisaient-elles point partie des deux cent mille espèces végétales connues jusqu' alors, et fallait-il leur accorder une place spéciale dans la flore des végétations lacustres ? Non. Quand nous arrivâmes sous leur ombrage, ma surprise ne fut plus que de l'admiration.

En effet, je me trouvais en présence de produits de la terre, mais taillés sur un patron gigantesque. Mon oncle les appela immédiatement de leur nom.

« Ce n'est qu'une forêt de champignons », dit-il.

Et il ne se trompait pas. Que l'on juge du développement acquis par ces plantes chères aux milieux chauds et humides. Je savais que le « *lycoperdon giganteum* » atteint, suivant Bulliard, huit à neuf pieds de circonférence ; mais il s'agissait ici de champignons blancs, hauts de trente à quarante pieds, avec une calotte d'un diamètre égal. Ils étaient là par milliers. La lumière ne parvenait pas à percer leur épais ombrage, et une obscurité complète régnait sous ces dômes juxtaposés comme les toits ronds d'une cité africaine.

Cependant je voulus pénétrer plus avant. Un froid

« Ce n'est qu'une forêt de champignons », dit-il. (Page 198.)

mortel descendait de ces voûtes chamues. Pendant une demi-heure, nous errâmes dans ces humides ténèbres, et ce fut avec un véritable sentiment de bien-être que je retrouvai les bords de la mer.

Mais la végétation de cette contrée souterraine ne s'en tenait pas à ces champignons. Plus loin s'élevaient par groupes un grand nombre d'autres arbres au feuillage décoloré. Ils étaient faciles à reconnaître ; c'étaient les humbles arbustes de la terre, avec des dimensions phénoménales, des lycopodes hauts de cent pieds, des sigillaires géantes, des fougères arborescentes, grandes comme les sapins des hautes latitudes, des lépidodendrons à tiges cylindriques bifurquées, terminées par de longues feuilles et hérissées de poils rudes comme de monstrueuses plantes grasses.

« Étonnant, magnifique, splendide ! s'écria mon oncle. Voilà toute la flore de la seconde époque du monde, de l'époque de transition. Voilà ces humbles plantes de nos jardins qui se faisaient arbres aux premiers siècles du globe ! regarde, Axel, admire ! Jamais botaniste ne s'est trouvé à pareille fête !

— Vous avez raison, mon oncle. La Providence semble avoir voulu conserver dans cette serre immense ces plantes antédiluviennes que la sagacité des savants a reconstruites avec tant de bonheur.

— Tu dis bien, mon garçon, c'est une serre ; mais tu dirais mieux encore en ajoutant que c'est peut-être une ménagerie.

— Une ménagerie !

— Oui, sans doute. Vois cette poussière que nous foulons aux pieds, ces ossements épars sur le sol.

— Des ossements ! m'écriai-je. Oui, des ossements d'animaux antédiluviens ! »

Je m'étais précipité sur ces débris séculaires faits d'une substance minérale indestructible¹. Je mettais

1. Phosphate de chaux.

sans hésiter un nom à ces os gigantesques qui ressemblaient à des troncs d'arbres desséchés.

« Voilà la mâchoire inférieure du mastodonte, disais-je ; voilà les molaires du dinotherium ; voilà un fémur qui ne peut avoir appartenu qu'au plus grand de ces animaux, au megatherium. Oui, c'est bien une ménagerie, car ces ossements n'ont certainement pas été transportés jusqu'ici par un cataclysme. Les animaux auxquels ils appartiennent ont vécu sur les rivages de cette mer souterraine, à l'ombre de ces plantes arborescentes. Tenez, j'aperçois des squelettes entiers. Et cependant...

— Cependant ? dit mon oncle.

— Je ne comprends pas la présence de pareils quadrupèdes dans cette caverne de granit.

— Pourquoi ?

— Parce que la vie animale n'a existé sur la terre qu'aux périodes secondaires, lorsque le terrain sédimentaire a été formé par les alluvions, et a remplacé les roches incandescentes de l'époque primitive.

— Eh bien ! Axel, il y a une réponse bien simple à faire à ton objection, c'est que ce terrain-ci est un terrain sédimentaire.

— Comment ! à une pareille profondeur au-dessous de la surface de la terre !

— Sans doute, et ce fait peut s'expliquer géologiquement. À une certaine époque, la terre n'était formée que d'une écorce élastique, soumise à des mouvements alternatifs de haut et de bas, en vertu des lois de l'attraction. Il est probable que des affaissements du sol se sont produits, et qu'une partie des terrains sédimentaires a été entraînée au fond des gouffres subitement ouverts.

— Cela doit être. Mais, si des animaux antédiluviens ont vécu dans ces régions souterraines, qui nous dit que l'un de ces monstres n'erre pas encore au

milieu de ces forêts sombres ou derrière ces rocs escarpés ? »

À cette idée j'interrogeai, non sans effroi, les divers points de l'horizon, mais aucun être vivant n'apparaissait sur ces rivages déserts.

J'étais un peu fatigué. J'allai m'asseoir alors à l'extrémité d'un promontoire au pied duquel les flots venaient se briser avec fracas. De là mon regard embrassait toute cette baie formée par une échancrure de la côte. Au fond, un petit port s'y trouvait ménagé entre les roches pyramidales. Ses eaux calmes dormaient à l'abri du vent. Un brick et deux ou trois goélettes auraient pu y mouiller à l'aise. Je m'attendais presque à voir quelque navire sortant toutes voiles dehors et prenant le large sous la brise du sud.

Mais cette illusion se dissipa rapidement. Nous étions bien les seules créatures vivantes de ce monde souterrain. Par certaines accalmies du vent, un silence plus profond que les silences du désert descendait sur les rocs arides et pesait à la surface de l'océan. Je cherchais alors à percer des brumes lointaines, à déchirer ce rideau jeté sur le fond mystérieux de l'horizon. Quelles demandes se pressaient sur mes lèvres ? Où finissait cette mer ? Où conduisait-elle ? Pourrions-nous jamais en reconnaître les rivages opposés ?

Mon oncle n'en doutait pas, pour son compte. Moi, je le désirais et je le craignais à la fois.

Après une heure passée dans la contemplation de ce merveilleux spectacle, nous reprîmes le chemin de la grève pour regagner la grotte, et ce fut sous l'empire des plus étranges pensées que je m'endormis d'un profond sommeil.

XXXI

Le lendemain je me réveillai complètement guéri. Je pensai qu'un bain me serait très salutaire, et j'allai me plonger pendant quelques minutes dans les eaux de cette Méditerranée. Ce nom, à coup sûr, elle le méritait entre tous.

Je revins déjeuner avec un bel appétit. Hans s'entendait à cuisiner notre petit menu ; il avait de l'eau et du feu à sa disposition, de sorte qu'il put varier un peu notre ordinaire. Au dessert, il nous servit quelques tasses de café, et jamais ce délicieux breuvage ne me parut plus agréable à déguster.

« Maintenant, dit mon oncle, voici l'heure de la marée, et il ne faut pas manquer l'occasion d'étudier ce phénomène.

— Comment, la marée ! m'écriai-je.

— Sans doute.

— L'influence de la lune et du soleil se fait sentir jusqu'ici ?

— Pourquoi pas ? Les corps ne sont-ils pas soumis dans leur ensemble à l'attraction universelle ? Cette masse d'eau ne peut donc échapper à cette loi générale. Aussi, malgré la pression atmosphérique qui s'exerce à sa surface, tu vas la voir se soulever comme l'Atlantique lui-même. »

En ce moment nous foulions le sable du rivage, et les vagues gagnaient peu à peu la grève.

« Voilà bien le flot qui commence, m'écriai-je.

— Oui, Axel, et d'après ces relais d'écume, tu peux voir que la mer s'élève d'une dizaine de pieds environ.

— C'est merveilleux !

— Non, c'est naturel.

— Vous avez beau dire, mon oncle, tout cela me paraît extraordinaire, et c'est à peine si j'en crois mes yeux. Qui eût jamais imaginé dans cette écorce ter-

J'allai me plonger dans les eaux de cette Méditerranée. (Page 203.)

restre un océan véritable, avec ses flux et ses reflux, avec ses brises, avec ses tempêtes !

— Pourquoi pas ? Y a-t-il une raison physique qui s'y oppose ?

— Je n'en vois pas, du moment qu'il faut abandonner le système de la chaleur centrale.

— Donc, jusqu'ici la théorie de Davy se trouve justifiée ?

— Évidemment, et dès lors rien ne contredit l'existence de mers ou de contrées à l'intérieur du globe.

— Sans doute, mais inhabitées.

— Bon ! pourquoi ces eaux ne donneraient-elles pas asile à quelques poissons d'une espèce inconnue ?

— En tout cas, nous n'en avons pas aperçu un seul jusqu'ici.

— Eh bien, nous pouvons fabriquer des lignes et voir si l'hameçon aura autant de succès ici-bas que dans les océans sublunaires.

— Nous essaierons, Axel, car il faut pénétrer tous les secrets de ces régions nouvelles.

— Mais où sommes-nous ? mon oncle, car je ne vous ai point encore posé cette question à laquelle vos instruments ont dû vous répondre.

— Horizontalement, à trois cent cinquante lieues de l'Islande.

— Tout autant ?

— Je suis sûr de ne pas me tromper de cinq cents toises.

— Et la boussole indique toujours le sud-est ?

— Oui, avec une déclinaison occidentale de dix-neuf degrés et quarante-deux minutes, comme sur terre, absolument. Pour son inclinaison, il se passe un fait curieux que j'ai observé avec le plus grand soin.

— Et lequel ?

— C'est que l'aiguille, au lieu de s'incliner vers le pôle, comme elle le fait dans l'hémisphère boréal, se relève au contraire.

— Il faut donc en conclure que le point d'attraction magnétique se trouve compris entre la surface du globe et l'endroit où nous sommes parvenus ?

— Précisément, et il est probable que, si nous arrivions vers les régions polaires, vers ce soixante-dixième degré où James Ross a découvert le pôle magnétique, nous verrions l'aiguille se dresser verticalement. Donc, ce mystérieux centre d'attraction ne se trouve pas situé à une grande profondeur.

— En effet, et voilà un fait que la science n'a pas soupçonné.

— La science, mon garçon, est faite d'erreurs, mais d'erreurs qu'il est bon de commettre, car elles mènent peu à peu à la vérité.

— Et à quelle profondeur sommes-nous ?

— À une profondeur de trente-cinq lieues.

— Ainsi, dis-je en considérant la carte, la partie montagneuse de l'Écosse est au-dessus de nous, et, là, les monts Grampians élèvent à une prodigieuse hauteur leur cime couverte de neige.

— Oui, répondit le professeur en riant. C'est un peu lourd à porter, mais la voûte est solide ; le grand architecte de l'univers l'a construite en bons matériaux, et jamais l'homme n'eût pu lui donner une pareille portée ! Que sont les arches des ponts et les arceaux des cathédrales auprès de cette nef d'un rayon de trois lieues, sous laquelle un océan et ses tempêtes peuvent se développer à leur aise ?

— Oh ! je ne crains pas que le ciel me tombe sur la tête. Maintenant, mon oncle, quels sont vos projets ? Ne comptez-vous pas retourner à la surface du globe ?

— Retournez ! Par exemple ! Continuer notre voyage, au contraire, puisque tout a si bien marché jusqu'ici.

— Cependant je ne vois pas comment nous pénétrons sous cette plaine liquide.

— Oh ! je ne prétends point m'y précipiter la tête

la première. Mais si les océans ne sont, à proprement parler, que des lacs, puisqu'ils sont entourés de terre, à plus forte raison cette mer intérieure se trouve-t-elle circonscrite par le massif granitique.

— Cela n'est pas douteux.

— Eh bien ! sur les rivages opposés, je suis certain de trouver de nouvelles issues.

— Quelle longueur supposez-vous donc à cet océan ?

— Trente ou quarante lieues.

— Ah ! fis-je, tout en imaginant que cette estime pouvait bien être inexacte.

— Ainsi, nous n'avons pas de temps à perdre, et dès demain nous prendrons la mer. »

Involontairement je cherchai des yeux le navire qui devait nous transporter.

« Ah ! dis-je, nous nous embarquerons. Bien ! Et sur quel bâtiment prendrons-nous passage ?

— Ce ne sera pas sur un bâtiment, mon garçon, mais sur un bon et solide radeau.

— Un radeau ! m'écriai-je. Un radeau est aussi impossible à construire qu'un navire, et je ne vois pas...

— Tu ne vois pas, Axel, mais si tu écoutais, tu pourrais entendre !

— Entendre ?

— Oui, certains coups de marteau qui t'apprendraient que Hans est déjà à l'œuvre.

— Il construit un radeau ?

— Oui.

— Comment ! il a déjà fait tomber des arbres sous sa hache ?

— Oh ! les arbres étaient tout abattus. Viens, et tu le verras à l'ouvrage. »

Après un quart d'heure de marche, de l'autre côté du promontoire qui formait le petit port naturel, j'aperçus Hans au travail. Quelques pas encore, et je fus près de lui. À ma grande surprise, un radeau à demi terminé

s'étendait sur le sable ; il était fait de poutres d'un bois particulier, et un grand nombre de madriers, de courbes, de couples de toute espèce, jonchaient littéralement le sol. Il y avait là de quoi construire une marine entière.

« Mon oncle, m'écriai-je, quel est ce bois ?

— C'est du pin, du sapin, du bouleau, toutes les espèces des conifères du Nord, minéralisées sous l'action des eaux de la mer.

— Est-il possible ?

— C'est ce qu'on appelle du "surtarbrandur" ou bois fossile.

— Mais alors, comme les lignites, il doit avoir la dureté de la pierre, et il ne pourra flotter ?

— Quelquefois cela arrive ; il y a de ces bois qui sont devenus de véritables anthracites ; mais d'autres, tels que ceux-ci, n'ont encore subi qu'un commencement de transformation fossile. Regarde plutôt », ajouta mon oncle en jetant à la mer une de ces précieuses épaves.

Le morceau de bois, après avoir disparu, revint à la surface des flots et oscilla au gré de leurs ondulations.

« Es-tu convaincu ? dit mon oncle.

— Convaincu surtout que cela n'est pas croyable ! »

Le lendemain soir, grâce à l'habileté du guide, le radeau était terminé ; il avait dix pieds de long sur cinq de large ; les poutres de surtarbrandur, reliées entre elles par de fortes cordes, offraient une surface solide, et, une fois lancée, cette embarcation improvisée flotta tranquillement sur les eaux de la mer Lidenbrock.

XXXII

Le 13 août, on se réveilla de bon matin. Il s'agissait d'inaugurer un nouveau genre de locomotion rapide et peu fatigant.

Un mât fait de deux bâtons jumelés, une vergue formée d'un troisième, une voile empruntée à nos couvertures, composaient le grément du radeau. Les cordes ne manquaient pas. Le tout était solide.

À six heures, le professeur donna le signal d'embarquer. Les vivres, les bagages, les instruments, les armes et une notable quantité d'eau douce recueillie dans les rochers, se trouvaient en place.

Hans avait installé un gouvernail qui lui permettait de diriger son appareil flottant. Il se mit à la barre. Je détachai l'amarre qui nous retenait au rivage. La voile fut orientée, et nous débordâmes rapidement.

Au moment de quitter le petit port, mon oncle, qui tenait à sa nomenclature géographique, voulut lui donner un nom, le mien, entre autres.

« Ma foi, dis-je, j'en ai un autre à vous proposer.

— Lequel ?

— Le nom de Graüben. Port-Graüben, cela fera très bien sur la carte.

— Va pour Port-Graüben. »

Et voilà comment le souvenir de ma chère Virlandaise se rattacha à notre aventureuse expédition.

La brise soufflait du nord-est. Nous filions vent arrière avec une extrême rapidité. Les couches très denses de l'atmosphère avaient une poussée considérable et agissaient sur la voile comme un puissant ventilateur.

Au bout d'une heure, mon oncle avait pu estimer assez exactement notre vitesse.

« Si nous continuons à marcher ainsi, dit-il, nous ferons au moins trente lieues par vingt-quatre heures,

et nous ne tarderons pas à reconnaître les rivages opposés. »

Je ne répondis pas, et j'allai prendre place à l'avant du radeau. Déjà la côte septentrionale s'abaissait à l'horizon. Les deux bras du rivage s'ouvraient largement comme pour faciliter notre départ. Devant mes yeux s'étendait une mer immense. De grands nuages promenaient rapidement à sa surface leur ombre grise, qui semblait peser sur cette eau morte. Les rayons argentés de la lumière électrique, réfléchis çà et là par quelque gouttelette, faisaient éclore des points lumineux dans les remous de l'embarcation. Bientôt toute terre fut perdue de vue, tout point de repère disparut, et, sans le sillage écumeux du radeau, j'aurais pu croire qu'il demeurait dans une parfaite immobilité.

Vers midi, des algues immenses vinrent onduler à la surface des flots. Je connaissais la puissance végétative de ces plantes, qui rampent à une profondeur de plus de douze mille pieds au fond des mers, se reproduisent sous des pressions de quatre cents atmosphères et forment souvent des bancs assez considérables pour entraver la marche des navires ; mais jamais, je crois, algues ne furent plus gigantesques que celles de la mer Lidcnbrock.

Notre radeau longea des fucus longs de trois et quatre mille pieds, immenses serpents qui se développaient hors de la portée de la vue ; je m'amusais à suivre du regard leurs rubans infinis, croyant toujours en atteindre l'extrémité, et pendant des heures entières ma patience était trompée, sinon mon étonnement.

Quelle force naturelle pouvait produire de telles plantes, et quel devait être l'aspect de la terre aux premiers siècles de sa formation, quand, sous l'action de la chaleur et de l'humidité, le règne végétal se développait seul à sa surface !

Le soir arriva, et, ainsi que je l'avais remarqué la veille, l'état lumineux de l'air ne subit aucune diminu-

Des algues immenses vinrent onduler à la surface des flots. (Page 210.)

tion. C'était un phénomène constant sur la durée duquel on pouvait compter.

Après le souper, je m'étendis au pied du mât, et je ne tardai pas à m'endormir au milieu d'indolentes rêveries.

Hans, immobile au gouvernail, laissait courir le radeau, qui, d'ailleurs, poussé vent arrière, ne demandait même pas à être dirigé.

Depuis notre départ de Port-Graüben, le professeur Lidenbrock m'avait chargé de tenir le « journal de bord », de noter les moindres observations, de consigner les phénomènes intéressants, la direction du vent, la vitesse acquise, le chemin parcouru, en un mot, tous les incidents de cette étrange navigation.

Je me bornerai donc à reproduire ici ces notes quotidiennes, écrites pour ainsi dire sous la dictée des événements, afin de donner un récit plus exact de notre traversée.

Vendredi 14 août. — Brise égale du N.-O. Le radeau marche avec rapidité et en ligne droite. La côte reste à trente lieues sous le vent. Rien à l'horizon. L'intensité de la lumière ne varie pas. Beau temps, c'est-à-dire que les nuages sont fort élevés, peu épais et baignés dans une atmosphère blanche, comme serait de l'argent en fusion. Thermomètre : + 32 °C.

À midi Hans prépare un hameçon à l'extrémité d'une corde. Il l'amorce avec un petit morceau de viande et le jette à la mer. Pendant deux heures il ne prend rien. Ces eaux sont donc inhabitées ? Non. Une secousse se produit. Hans tire sa ligne et ramène un poisson qui se débat vigoureusement.

« Un poisson ! s'écrie mon oncle.

— C'est un esturgeon ! m'écriai-je à mon tour, un esturgeon de petite taille ! »

Le professeur regarde attentivement l'animal et ne partage pas mon opinion. Ce poisson a la tête plate,

arrondie et la partie antérieure du corps couverte de plaques osseuses ; sa bouche est privée de dents ; des nageoires pectorales assez développées sont ajustées à son corps dépourvu de queue. Cet animal appartient bien à un ordre où les naturalistes ont classé l'esturgeon, mais il en diffère par des côtés assez essentiels.

Mon oncle ne s'y trompe pas, car, après un assez court examen, il dit :

« Ce poisson appartient à une famille éteinte depuis des siècles et dont on retrouve seulement les traces fossiles dans le terrain dévonien.

— Comment ! dis-je, nous aurions pu prendre vivant un de ces habitants des mers primitives ?

— Oui, répond le professeur en continuant ses observations, et tu vois que ces poissons fossiles n'ont aucune identité avec les espèces actuelles. Or, tenir un de ces êtres vivant c'est un véritable bonheur de naturaliste.

— Mais à quelle famille appartient-il ?

— À l'ordre des Ganoïdes, famille des Céphalopides, genre...

— Eh bien ?

— Genre des Pterychtis, j'en jurerais ! Mais celui-ci offre une particularité qui, dit-on, se rencontre chez les poissons des eaux souterraines.

— Laquelle ?

— Il est aveugle !

— Aveugle !

— Non seulement aveugle, mais l'organe de la vue lui manque absolument. »

Je regarde. Rien n'est plus vrai. Mais ce peut être un cas particulier. La ligne est donc amorcée de nouveau et rejetée à la mer. Cet océan, à coup sûr, est fort poissonneux, car, en deux heures, nous prenons une grande quantité de Pterychtis, ainsi que des poissons appartenant à une famille également éteinte, les Diptérides, mais dont mon oncle ne peut reconnaître le

genre. Tous sont dépourvus de l'organe de la vue. Cette pêche inespérée renouvelle avantageusement nos provisions.

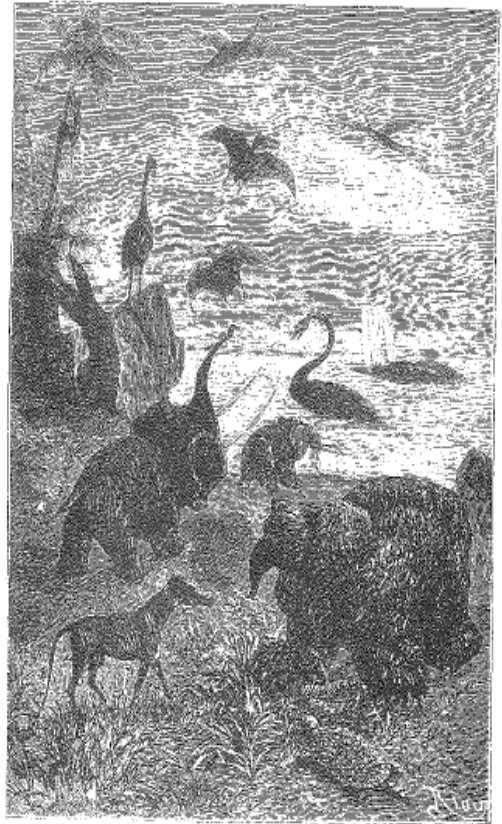
Ainsi donc, cela paraît constant, cette mer ne renferme que des espèces fossiles, dans lesquelles les poissons comme les reptiles sont d'autant plus parfaits que leur création est plus ancienne.

Peut-être rencontrerons-nous quelques-uns de ces sauriens que la science a su refaire avec un bout d'ossement ou de cartilage ?

Je prends la lunette et j'examine la mer. Elle est déserte. Sans doute nous sommes encore trop rapprochés des côtes.

Je regarde dans les airs. Pourquoi quelques-uns de ces oiseaux reconstruits par l'immortel Cuvier ne battraient-ils pas de leurs ailes ces lourdes couches atmosphériques ? Les poissons leur fourniraient une suffisante nourriture. J'observe l'espace, mais les airs sont inhabités comme les rivages.

Cependant mon imagination m'emporte dans les merveilleuses hypothèses de la paléontologie. Je rêve tout éveillé. Je crois voir à la surface des eaux ces énormes Chersites, ces tortues antédiluviennes, semblables à des flots flottants. Sur les grèves assombries passent les grands mammifères des premiers jours, le *Leptotherium*, trouvé dans les cavernes du Brésil, le *Mericotherium*, venu des régions glacées de la Sibérie. Plus loin, le pachyderme *Lophiodon*, ce tapir gigantesque, se cache derrière les rocs, prêt à disputer sa proie à l'*Anoplotherium*, animal étrange, qui tient du rhinocéros, du cheval, de l'hippopotame et du chamcau, comme si le Créateur, trop pressé aux premières heures du monde, eût réuni plusieurs animaux en un seul. Le Mastodonte géant fait tourner sa trompe et broie sous ses défenses les rochers du rivage, tandis que le *Megatherium*, arc-bouté sur ses énormes pattes, fouille la terre en éveillant par ses rugissements l'écho des granits sonores. Plus haut, le Protopi-

Le rêve d'Axel. (Page 214.)

thèque, le premier singe apparut à la surface du globe, gravit les cimes ardues. Plus haut encore, le Ptérodactyle, à la main ailée, glisse comme une large chauve-souris sur l'air comprimé. Enfin, dans les dernières couches, des oiseaux immenses, plus puissants que le casoar, plus grands que l'autruche, déploient leurs vastes ailes et vont donner de la tête contre la paroi de la voûte granitique.

Tout ce monde fossile renaît dans mon imagination. Je me reporte aux époques bibliques de la création, bien avant la naissance de l'homme, lorsque la terre incomplète ne pouvait lui suffire encore. Mon rêve alors devance l'apparition des êtres animés. Les mammifères disparaissent, puis les oiseaux, puis les reptiles de l'époque secondaire, et enfin les poissons, les crustacés, les mollusques, les articulés. Les zoophytes de la période de transition retournent au néant à leur tour. Toute la vie de la terre se résume en moi, et mon cœur est seul à battre dans ce monde dépeuplé. Il n'y a plus de saisons ; il n'y a plus de climats ; la chaleur propre du globe s'accroît sans cesse et neutralise celle de l'astre radieux. La végétation s'exagère. Je passe comme une ombre au milieu des fougères arborescentes, foulant de mon pas incertain les marnes irisées et les grès bigarrés du sol ; je m'appuie au tronc des conifères immenses ; je me couche à l'ombre des Sphénophylles, des Astérophylles et des Lycopodes hauts de cent pieds.

Les siècles s'écoulaient comme des jours ! Je remonte la série des transformations terrestres. Les plantes disparaissent ; les roches granitiques perdent leur pureté ; l'état liquide va remplacer l'état solide sous l'action d'une chaleur plus intense ; les eaux courent à la surface du globe ; elles bouillonnent, elles se volatilisent ; les vapeurs enveloppent la terre, qui peu à peu ne forme plus qu'une masse gazeuse, portée au rouge blanc, grosse comme le soleil et brillante comme lui !

Au centre de cette nébuleuse, quatorze cent mille fois plus considérable que ce globe qu'elle va former un jour,

je suis entraîné dans les espaces planétaires ! Mon corps se subtilise, se sublime à son tour et se mélange comme un atome impondérable à ces immenses vapeurs qui traquent dans l'infini leur orbite enflammée !

Quel rêve ! Où m'emporte-t-il ? Ma main fiévreuse en jette sur le papier les étranges détails ! J'ai tout oublié, et le professeur, et le guide, et le radeau ! Une hallucination s'est emparée de mon esprit...

« Qu'as-tu ? » dit mon oncle.

Mes yeux tout ouverts se fixent sur lui sans le voir.

« Prends garde, Axel, tu vas tomber à la mer ! »

En même temps, je me sens saisir vigoureusement par la main de Hans. Sans lui, sous l'empire de mon rêve, je me précipitais dans les flots.

« Est-ce qu'il devient fou ? s'écrie le professeur.

— Qu'y a-t-il ? dis-je enfin, revenant à moi.

— Es-tu malade ?

— Non, j'ai eu un moment d'hallucination, mais il est passé. Tout va bien, d'ailleurs ?

— Oui ! bonne brise, belle mer ! nous filons rapidement, et si mon estime ne m'a pas trompé, nous ne pouvons tarder à atterrir. »

À ces paroles, je me lève, je consulte l'horizon ; mais la ligne d'eau se confond toujours avec la ligne des nuages.

XXXIII

Samedi 15 août. — La mer conserve sa monotone uniformité. Nulle terre n'est en vue. L'horizon paraît excessivement reculé.

J'ai la tête encore alourdie par la violence de mon rêve.

Mon oncle n'a pas rêvé, lui, mais il est de mauvaise humeur. Il parcourt tous les points de l'espace avec sa lunette et se croise les bras d'un air dépité.

Je remarque que le professeur Lidenbrock tend à redevenir l'homme impatient du passé, et je consigne le fait sur mon journal. Il a fallu mes dangers et mes souffrances pour tirer de lui quelque étincelle d'humanité ; mais, depuis ma guérison, la nature a repris le dessus. Et cependant, pourquoi s'emporter ? Le voyage ne s'accomplit-il pas dans les circonstances les plus favorables ? Est-ce que le radeau ne file pas avec une merveilleuse rapidité ?

« Vous semblez inquiet, mon oncle ? dis-je, en le voyant souvent porter la lunette à ses yeux.

— Inquiet ? Non.

— Impatient, alors ?

— On le serait à moins !

— Cependant nous marchons avec une vitesse...

— Que m'importe ? Ce n'est pas la vitesse qui est trop petite, c'est la mer qui est trop grande ! »

Je me souviens alors que le professeur, avant notre départ, estimait à une trentaine de lieues la longueur de cet océan souterrain. Or, nous avons déjà parcouru un chemin trois fois plus long, et les rivages du sud n'apparaissent pas encore.

« Nous ne descendons pas ! reprend le professeur. Tout cela est du temps perdu, et, en somme, je ne suis pas venu si loin pour faire une partie de bateau sur un étang ! »

Il appelle cette traversée une partie de bateau, et cette mer un étang !

« Mais, dis-je, puisque nous avons suivi la route indiquée par Saknussem...

— C'est la question. Avons-nous suivi cette route ? Saknussem a-t-il rencontré cette étendue d'eau ? L'a-t-il traversée ? Ce ruisseau que nous avons pris pour guide ne nous a-t-il pas complètement égarés ?

— En tout cas, nous ne pouvons regretter d'être venus jusqu'ici. Ce spectacle est magnifique, et...

— Il ne s'agit pas de voir. Je me suis proposé un

but, et je veux l'atteindre ! Ainsi ne me parle pas d'admirer ! »

Je me le tiens pour dit, et je laisse le professeur se ronger les lèvres d'impatience. À six heures du soir, Hans réclame sa paie, et ses trois rixdales lui sont comptées.

Dimanche 16 août. — Rien de nouveau. Même temps. Le vent a une légère tendance à fraîchir. En me réveillant, mon premier soin est de constater l'intensité de la lumière. Je crains toujours que le phénomène électrique ne vienne à s'obscurcir, puis à s'éteindre. Il n'en est rien. L'ombre du radeau est nettement dessinée à la surface des flots.

Vraiment cette mer est infinie ! Elle doit avoir la largeur de la Méditerranée, ou même de l'Atlantique. Pourquoi pas ?

Mon oncle sonde à plusieurs reprises. Il attache un des plus lourds pics à l'extrémité d'une corde qu'il laisse filer de deux cents brasses. Pas de fond. Nous avons beaucoup de peine à ramener notre sonde.

Quand le pic est remonté à bord, Hans me fait remarquer à sa surface des empreintes fortement accusées. On dirait que ce morceau de fer a été vigoureusement serré entre deux corps durs.

Je regarde le chasseur.

« Tänder ! » dit-il.

Je ne comprends pas. Je me tourne vers mon oncle, qui est entièrement absorbé dans ses réflexions. Je ne me soucie pas de le déranger. Je reviens vers l'Islandais. Celui-ci, ouvrant et refermant plusieurs fois la bouche, me fait comprendre sa pensée.

« Des dents ! » dis-je avec stupéfaction en considérant plus attentivement la barre de fer.

Oui ! ce sont bien des dents dont l'empreinte s'est incrustée dans le métal ! Les mâchoires qu'elles garnissent doivent posséder une force prodigieuse ! Est-ce un

monstre des espèces perdues qui s'agite sous la couche profonde des eaux, plus vorace que le squalo, plus redoutable que la baleine ? Je ne puis détacher mes regards de cette barre à demi rongée ! Mon rêve de la nuit dernière va-t-il devenir une réalité ?

Ces pensées m'agitent pendant tout le jour, et mon imagination se calme à peine dans un sommeil de quelques heures.

Lundi 17 août. — Je cherche à me rappeler les instincts particuliers à ces animaux antédiluviens de l'époque secondaire, qui, succédant aux mollusques, aux crustacés et aux poissons, précédèrent l'apparition des mammifères sur le globe. Le monde appartenait alors aux reptiles. Ces monstres régnaient en maîtres dans les mers jurassiques¹. La nature leur avait accordé la plus complète organisation. Quelle gigantesque structure ! quelle force prodigieuse ! Les sauriens actuels, alligators ou crocodiles, les plus gros et les plus redoutables, ne sont que des réductions affaiblies de leurs pères des premiers âges !

Je frissonne à l'évocation que je fais de ces monstres. Nul œil humain ne les a vus vivants. Ils apparurent sur la terre mille siècles avant l'homme, mais leurs ossements fossiles, retrouvés dans ce calcaire argileux que les Anglais nomment le lias, ont permis de les reconstruire anatomiquement et de connaître leur colossale conformation.

J'ai vu au Muséum de Hambourg le squelette de l'un de ces sauriens qui mesurait trente pieds de longueur. Suis-je donc destiné, moi, habitant de la terre, à me trouver face à face avec ces représentants d'une famille antédiluvienne ? Non ! c'est impossible. Cependant la marque des dents puissantes est gravée sur la barre de

1. Mers de la période secondaire qui ont formé les terrains dont se composent les montagnes du Jura.

fer, et à leur empreinte, je reconnais qu'elles sont coniques comme celles du crocodile.

Mes yeux se fixent avec effroi sur la mer. Je crains de voir s'élancer l'un de ces habitants des cavernes sous-marines.

Je suppose que le professeur Lidenbrock partage mes idées, sinon mes craintes, car, après avoir examiné le pic, il parcourt l'Océan du regard.

« Au diable, dis-je en moi-même, cette idée qu'il a eue de sonder ! Il a troublé quelque animal dans sa retraite, et si nous ne sommes pas attaqués en route !... »

Je jette un coup d'œil sur les armes, et je m'assure qu'elles sont en bon état. Mon oncle me voit faire et m'approuve du geste.

Déjà de larges agitations produites à la surface des flots indiquent le trouble des couches reculées. Le danger est proche. Il faut veiller.

Mardi 18 août. — Le soir arrive, ou plutôt le moment où le sommeil alourdit nos paupières, car la nuit manque à cet océan, et l'implacable lumière fatigue obstinément nos yeux, comme si nous naviguions sous le soleil des mers arctiques. Hans est à la barre. Pendant son quart je m'endors.

Deux heures après, une secousse épouvantable me réveille. Le radeau a été soulevé hors des flots avec une indescriptible puissance et rejeté à vingt toises de là.

« Qu'y a-t-il ? s'écrie mon oncle. Avons-nous touché ? »

Hans montre du doigt, à une distance de deux cents toises, une masse noirâtre qui s'élève et s'abaisse tour à tour. Je regarde et je m'écrie :

« C'est un marsouin colossal ! »

— Oui, réplique mon oncle, et voilà maintenant un lézard de mer d'une grosseur peu commune.

Le radeau a été soulevé hors des flots. (Page 221.)

— Et plus loin un crocodile monstrueux ! Voyez sa large mâchoire et les rangées de dents dont elle est armée. Ah ! il disparaît !

— Une baleine ! une baleine ! s'écrie alors le professeur. J'aperçois ses pectorales énormes ! Vois l'air et l'eau qu'elle chasse par ses événements ! »

En effet, deux colonnes liquides s'élèvent à une hauteur considérable au-dessus de la mer. Nous restons surpris, stupéfaits, épouvantés, en présence de ce troupeau de monstres marins. Ils ont des dimensions sumaturelles, et le moindre d'entre eux briserait le radeau d'un coup de dent. Hans veut mettre la barre au vent, afin de fuir ce voisinage dangereux ; mais il aperçoit sur l'autre bord d'autres ennemis non moins redoutables : une tortue large de quarante pieds, et un serpent long de trente, qui darde sa tête énorme au-dessus des flots.

Impossible de fuir. Ces reptiles s'approchent ; ils tourment autour du radeau avec une rapidité que des convois lancés à grande vitesse ne sauraient égaler ; ils tracent autour de lui des cercles concentriques. J'ai pris ma carabine. Mais quel effet peut produire une balle sur les écailles dont le corps de ces animaux est recouvert ?

Nous sommes muets d'effroi. Les voici qui s'approchent ! D'un côté le crocodile, de l'autre le serpent. Le reste du troupeau marin a disparu. Je vais faire feu. Hans m'arrête d'un signe. Les deux monstres passent à cinquante toises du radeau, se précipitent l'un sur l'autre, et leur fureur les empêche de nous apercevoir.

Le combat s'engage à cent toises du radeau. Nous voyons distinctement les deux monstres aux prises.

Mais il me semble que maintenant les autres animaux viennent prendre part à la lutte, le marsouin, la baleine, le lézard, la tortue. À chaque instant je les entrevois. Je les montre à l'Islandais. Celui-ci remue la tête négativement.

« Tva, dit-il.

— Quoi ! deux ? Il prétend que deux animaux seulement...

— Il a raison, s'écrie mon oncle, dont la lunette n'a pas quitté les yeux.

— Par exemple !

— Oui ! le premier de ces monstres a le museau d'un marsouin, la tête d'un lézard, les dents d'un crocodile, et voilà ce qui nous a trompés. C'est le plus redoutable des reptiles antédiluviens, l'ichtyosaurus !

— Et l'autre ?

— L'autre, c'est un serpent caché dans la carapace d'une tortue, le terrible ennemi du premier, le plesiosaurus ! »

Hans a dit vrai. Deux monstres seulement troublent ainsi la surface de la mer, et j'ai devant les yeux deux reptiles des océans primitifs. J'aperçois l'œil sanglant de l'ichtyosaurus, gros comme la tête d'un homme. La nature l'a doué d'un appareil d'optique d'une extrême puissance et capable de résister à la pression des couches d'eau dans les profondeurs qu'il habite. On l'a justement nommé la baleine des Sauriens, car il en a la rapidité et la taille. Celui-ci ne mesure pas moins de cent pieds, et je peux juger de sa grandeur quand il dresse au-dessus des flots les nageoires verticales de sa queue. Sa mâchoire est énorme, et d'après les naturalistes, elle ne compte pas moins de cent quatre-vingt-deux dents.

Le plesiosaurus, serpent à tronc cylindrique, à queue courte, a les pattes disposées en forme de rame. Son corps est entièrement revêtu d'une carapace, et son cou, flexible comme celui du cygne, se dresse à trente pieds au-dessus des flots.

Ces animaux s'attaquent avec une indescriptible furie. Ils soulèvent des montagnes liquides qui refluent jusqu'au radeau. Vingt fois nous sommes sur le point de chavirer. Des sifflements d'une prodigieuse inten-

Ces animaux s'attaquent avec une indescriptible furie. (Page 224.)

sité se font entendre. Les deux bêtes sont enlacées. Je ne puis les distinguer l'une de l'autre. Il faut tout craindre de la rage du vainqueur.

Une heure, deux heures se passent. La lutte continue avec le même acharnement. Les combattants se rapprochent du radeau et s'en éloignent tour à tour. Nous restons immobiles, prêts à faire feu.

Soudain l'ichtyosaurus et le plesiosaurus disparaissent en creusant un véritable maelström au sein des flots. Plusieurs minutes s'écoulent. Le combat va-t-il se terminer dans les profondeurs de la mer ?

Tout à coup une tête énorme s'élançait au-dehors, la tête du plesiosaurus. Le monstre est blessé à mort. Je n'aperçois plus son immense carapace. Seulement son long cou se dresse, s'abat, se relève, se recourbe, cingle les flots comme un fouet gigantesque et se tord comme un ver coupé. L'eau rejailit à une distance considérable. Elle nous aveugle. Mais bientôt l'agonie du reptile touche à sa fin, ses mouvements diminuent, ses contorsions s'apaisent, et ce long tronçon de serpent s'étend comme une masse inerte sur les flots calmés.

Quant à l'ichtyosaurus, a-t-il donc regagné sa caverne sous-marine, ou va-t-il réparaître à la surface de la mer ?

XXXIV

Mercredi 19 août. — Heureusement le vent, qui souffle avec force, nous a permis de fuir rapidement le théâtre de la lutte. Hans est toujours au gouvernail. Mon oncle, tiré de ses absorbantes idées par les incidents de ce combat, retombe dans son impatiente contemplation de la mer.

Le voyage reprend sa monotone uniformité, que je ne tiens pas à rompre au prix des dangers d'hier.

Jeudi 20 août. — Brise N.-N.-E. assez inégale. Température chaude. Nous marchons avec une vitesse de trois lieues et demie à l'heure.

Vers midi, un bruit très éloigné se fait entendre. Je consigne ici le fait sans pouvoir en donner l'explication. C'est un mugissement continu.

« Il y a au loin, dit le professeur, quelque rocher, ou quelque îlot sur lequel la mer se brise. »

Hans se hisse au sommet du mât, mais ne signale aucun écueil. L'océan est uni jusqu'à sa ligne d'horizon.

Trois heures se passent. Les mugissements semblent provenir d'une chute d'eau éloignée.

Je le fais remarquer à mon oncle, qui secoue la tête. J'ai pourtant la conviction que je ne me trompe pas. Courons-nous donc à quelque cataracte qui nous précipitera dans l'abîme ? Que cette manière de descendre plaise au professeur, parce qu'elle se rapproche de la verticale, c'est possible, mais à moi...

En tout cas, il doit y avoir à quelques lieues au vent un phénomène bruyant, car maintenant les mugissements se font entendre avec une grande violence. Vient-ils du ciel ou de l'océan ?

Je porte mes regards vers les vapeurs suspendues dans l'atmosphère, et je cherche à sonder leur profondeur. Le ciel est tranquille. Les nuages, emportés au plus haut de la voûte, semblent immobiles et se perdent dans l'intense irradiation de la lumière. Il faut donc chercher ailleurs la cause de ce phénomène.

J'interroge alors l'horizon pur et dégagé de toute brume. Son aspect n'a pas changé. Mais si ce bruit vient d'une chute, d'une cataracte, si tout cet océan se précipite dans un bassin inférieur, si ces mugissements sont produits par une masse d'eau qui tombe, le courant doit s'activer, et sa vitesse croissante peut me donner la mesure du péril dont nous sommes menacés. Je

consulte le courant. Il est nul. Une bouteille vide que je jette à la mer reste sous le vent.

Vers quatre heures Hans se lève, se cramponne au mât et monte à son extrémité. De là son regard parcourt l'arc de cercle que l'océan décrit devant le radeau et s'arrête sur un point. Sa figure n'exprime aucune surprise, mais son œil est devenu fixe.

« Il a vu quelque chose, dit mon oncle.

— Je le crois. »

Hans redescend, puis il étend son bras vers le sud en disant :

« Der nere !

— Là-bas ? » répond mon oncle.

Et saisissant sa lunette, il regarde attentivement pendant une minute, qui me paraît un siècle.

« Oui, oui ! s'écrie-t-il.

— Que voyez-vous ?

— Une gerbe immense qui s'élève au-dessus des flots.

— Encore quelque animal marin ?

— Peut-être.

— Alors mettons le cap plus à l'ouest, car nous savons à quoi nous en tenir sur le danger de rencontrer ces monstres antédiluviens !

— Laissons aller », répond mon oncle.

Je me retourne vers Hans, Hans maintient sa barre avec une inflexible rigueur.

Cependant, si de la distance qui nous sépare de cet animal, distance qu'il faut estimer à douze lieues au moins, on peut apercevoir la colonne d'eau chassée par ses évents, il doit être d'une taille surnaturelle. Fuir serait se conformer aux lois de la plus vulgaire prudence. Mais nous ne sommes pas venus ici pour être prudents.

On va donc en avant. Plus nous approchons, plus la gerbe grandit. Quel monstre peut s'emplit d'une

pareille quantité d'eau et l'expulser ainsi sans interruption ?

À huit heures du soir, nous ne sommes pas à deux lieues de lui. Son corps noirâtre, énorme, montueux, s'étend dans la mer comme un flot. Est-ce illusion, est-ce effroi ? Sa longueur me paraît dépasser mille toises ! Quel est donc ce cétacé que n'ont prévu ni les Cuvier ni les Blumenbach ? Il est immobile et comme endormi ; la mer semble ne pouvoir le soulever, et ce sont les vagues qui ondulent sur ses flancs. La colonne d'eau, projetée à une hauteur de cinq cents pieds, retombe en pluie avec un bruit assourdissant. Nous courons en insensés vers cette masse puissante que cent baleines ne nourriront pas pour un jour.

La terreur me prend. Je ne veux pas aller plus loin ! Je couperai, s'il le faut, la drisse de la voile ! Je me révolte contre le professeur, qui ne me répond pas.

Tout à coup Hans se lève, et montrant du doigt le point menaçant :

« Holme ! dit-il.

— Une île ! s'écrie mon oncle.

— Une île ! dis-je à mon tour en haussant les épaules.

— Évidemment, répond le professeur en poussant un vaste éclat de rire.

— Mais cette colonne d'eau ?

— "Geysir", fait Hans.

— Eh ! sans doute, geysir ! riposte mon oncle, un geysir pareil à ceux de l'Islande ! »

Je ne veux pas, d'abord, m'être trompé si grossièrement. Avoir pris un flot pour un monstre marin ! Mais l'évidence se fait, et il faut enfin convenir de mon erreur. Il n'y a là qu'un phénomène naturel.

À mesure que nous approchons, les dimensions de la gerbe liquide deviennent gigantesques. L'îlot repré-

1. Source jaillissante très célèbre située au pied de l'Hécla.

sente à s'y méprendre un cétacé immense dont la tête domine les flois à une hauteur de dix toises. Le geyser, mot que les Islandais prononcent « geysir » et qui signifie « fureur », s'élève majestueusement à son extrémité. De sourdes détonations éclatent par instants, et l'énorme jet, pris de colères plus violentes, secoue son panache de vapeurs en bondissant jusqu'à la première couche de nuages. Il est seul. Ni fumerolles, ni sources chaudes ne l'entourent, et toute la puissance volcanique se résume en lui. Les rayons de la lumière électrique viennent se mêler à cette gerbe éblouissante, dont chaque goutte se nuance de toutes les couleurs du prisme.

« Accostons », dit le professeur.

Mais il faut éviter avec soin cette trombe d'eau qui coulerait le radeau en un instant. Hans, manœuvrant adroitement, nous amène à l'extrémité de l'îlot.

Je saute sur le roc. Mon oncle me suit lestement, tandis que le chasseur demeure à son poste, comme un homme au-dessus de ces étonnements.

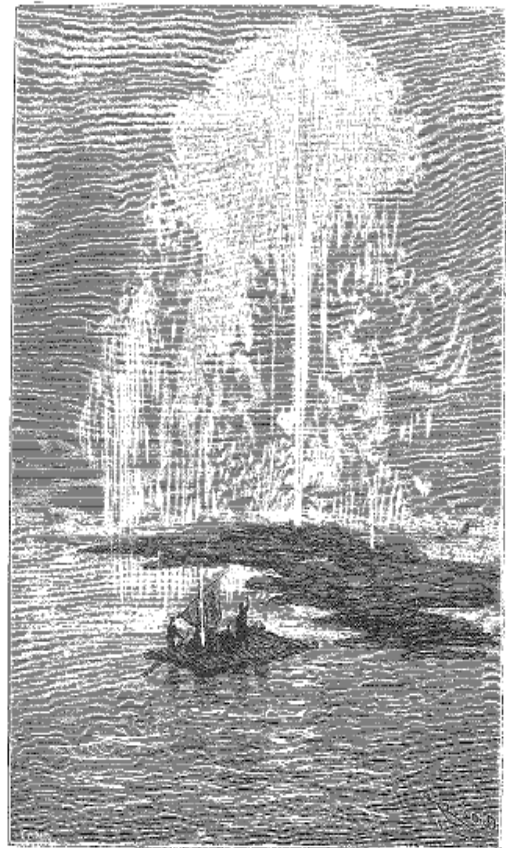
Nous marchons sur un granit mêlé de tuf siliceux ; le sol frissonne sous nos pieds comme les flancs d'une chaudière où se tord de la vapeur surchauffée ; il est brûlant. Nous arrivons en vue d'un petit bassin central d'où s'élève le geyser. Je plonge dans l'eau qui coule en bouillonnant un thermomètre à déversement, et il marque une chaleur de cent soixante-trois degrés.

Ainsi donc cette eau sort d'un foyer ardent. Cela contredit singulièrement les théories du professeur Lidenbrock. Je ne puis m'empêcher d'en faire la remarque.

« Eh bien, réplique-t-il, qu'est-ce que cela prouve contre ma doctrine ?

— Rien », dis-je d'un ton sec, en voyant que je me heurte à un entêtement absolu.

Néanmoins je suis forcé d'avouer que nous sommes singulièrement favorisés jusqu'ici, et que, pour une rai-

Le geyser s'élève majestueusement. (Page 230.)

son qui m'échappe, ce voyage s'accomplit dans des conditions particulières de température ; mais il me paraît évident, certain, que nous arriverons un jour ou l'autre à ces régions où la chaleur centrale atteint les plus hautes limites et dépasse toutes les graduations des thermomètres.

Nous veirons bien. C'est le mot du professeur, qui, après avoir baptisé cet îlot volcanique du nom de son neveu, donne le signal de l'embarquement.

Je reste pendant quelques minutes encore à contempler le geyser. Je remarque que son jet est irrégulier dans ses accès, qu'il diminue parfois d'intensité, puis reprend avec une nouvelle vigueur, ce que j'attribue aux variations de pression des vapeurs accumulées dans son réservoir.

Enfin nous partons en contournant les roches très accores du sud. Hans a profité de cette halte pour remettre le radeau en état.

Mais avant de déborder, je fais quelques observations pour calculer la distance parcourue, et je les note sur mon journal. Nous avons franchi deux cent soixante-dix lieues de mer depuis Port-Graüben, et nous sommes à six cent vingt lieues de l'Islande, sous l'Angleterre.

XXXV

Vendredi 21 août. — Le lendemain le magnifique geyser a disparu. Le vent a fraîchi, et nous a rapidement éloignés de l'îlot Axel. Les mugissements se sont éteints peu à peu.

Le temps, s'il est permis de s'exprimer ainsi, va changer avant peu. L'atmosphère se charge de vapeurs qui emportent avec elles l'électricité formée par l'évaporation des eaux salines ; les nuages s'abaissent sensible-

ment et prennent une teinte uniformément olivâtre ; les rayons électriques peuvent à peine percer cet opaque rideau baissé sur le théâtre où va se jouer le drame des tempêtes.

Je me sens particulièrement impressionné, comme l'est sur terre toute créature à l'approche d'un cataclysme. Les « cumulus¹ » entassés dans le sud présentent un aspect sinistre ; ils ont cette apparence « impitoyable » que j'ai souvent remarquée au début des orages. L'air est lourd, la mer est calme.

Au loin, les nuages ressemblent à de grosses balles de coton amoncelées dans un pittoresque désordre ; peu à peu ils se gonflent et perdent en nombre ce qu'ils gagnent en grandeur ; leur pesanteur est telle qu'ils ne peuvent se détacher de l'horizon ; mais, au souffle des courants élevés, ils se fondent peu à peu, s'assombrissent et présentent bientôt une couche unique d'un aspect redoutable ; parfois une pelote de vapeurs, encore éclairée, rebondit sur ce tapis grisâtre et va se perdre bientôt dans la masse opaque.

Évidemment l'atmosphère est saturée de fluide ; j'en suis tout imprégné ; mes cheveux se dressent sur ma tête comme aux abords d'une machine électrique. Il me semble que, si mes compagnons me touchaient en ce moment, ils recevraient une commotion violente.

À dix heures du matin, les symptômes de l'orage sont plus décisifs ; on dirait que le vent mollit pour mieux reprendre haleine ; la nue ressemble à une outre immense dans laquelle s'accroissent les ouragans.

Je ne veux pas croire aux menaces du ciel, et cependant je ne puis m'empêcher de dire :

« Voilà un mauvais temps qui se prépare. »

Le professeur ne répond pas. Il est d'une humeur massacante, à voir l'océan se prolonger indéfiniment devant ses yeux. Il hausse les épaules à mes paroles.

1. Nuages de formes arrondies.

« Nous aurons de l'orage, dis-je en étendant la main vers l'horizon. Ces nuages s'abaissent sur la mer comme pour l'écraser ! »

Silence général. Le vent se tait. La nature a l'air d'une morte et ne respire plus. Sur le mât, où je vois déjà poindre un léger feu Saint-Elme, la voile détendue tombe en plis lourds. Le radeau est immobile au milieu d'une mer épaisse, sans ondulations. Mais, si nous ne marchons plus, à quoi bon conserver cette toile, qui peut nous mettre en perdition au premier choc de la tempête ?

« Amenons-la, dis-je, abattons notre mât ! Cela sera prudent !

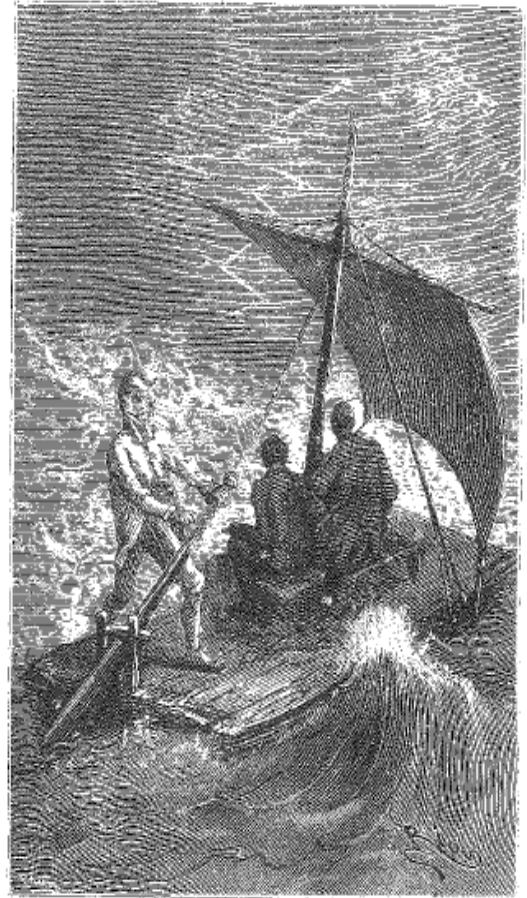
— Non, par le diable ! s'écrie mon oncle, cent fois non ! Que le vent nous saisisse ! que l'orage nous emporte ! mais que j'aperçoive enfin les rochers d'un rivage, quand notre radeau devrait s'y briser en mille pièces ! »

Ces paroles ne sont pas achevées que l'horizon du sud change subitement d'aspect. Les vapeurs accumulées se résolvent en eau, et l'air, violemment appelé pour combler les vides produits par la condensation, se fait ouragan. Il vient des extrémités les plus reculées de la caverne. L'obscurité redouble. C'est à peine si je puis prendre quelques notes incomplètes.

Le radeau se soulève, il bondit. Mon oncle est jeté de son haut. Je me traîne jusqu'à lui. Il s'est fortement cramponné à un bout de câble et paraît considérer avec plaisir ce spectacle des éléments déchainés.

Hans ne bouge pas. Ses longs cheveux, repoussés par l'ouragan et ramenés sur sa face immobile, lui donnent une étrange physionomie, car chacune de leurs extrémités est hérissée de petites aigrettes lumineuses. Son masque effrayant est celui d'un homme antédiluvien, contemporain des ichtyosaures et des megatheriums.

Pendant le mât résiste. La voile se tend comme

Les cheveux de Hans sont hérissés d'aigrettes lumineuses. (Page 234.)

une bulle, prête à crever. Le radeau file avec un emportement que je ne puis estimer, mais moins vite encore que ces gouttes d'eau déplacées sous lui, dont la rapidité fait des lignes droites et nettes.

« La voile ! la voile ! dis-jé, en faisant signe de l'abaisser.

— Non ! répond mon oncle.

— Ne j, fait Hans en remuant doucement la tête.

Cependant, la pluie forme une cataracte mugissante devant cet horizon vers lequel nous courons en insensés. Mais avant qu'elle n'arrive jusqu'à nous, le voile de nuages se déchire, la mer entre en ébullition et l'électricité, produite par une vaste action chimique qui s'opère dans les couches supérieures, est mise en jeu. Aux éclats du tonnerre se mêlent les jets étincelants de la foudre ; des éclairs sans nombre s'entrecroisent au milieu des détonations ; la masse des vapeurs devient incandescente ; les grêlons qui frappent le métal de nos outils ou de nos armes se font lumineux ; les vagues soulevées semblent être autant de mamelons ignivomes sous lesquels couve un feu intérieur, et dont chaque crête est empanachée d'une flamme.

Mes yeux sont éblouis par l'intensité de la lumière, mes oreilles brisées par le fracas de la foudre ! Il faut me retenir au mât, qui plie comme un roseau sous la violence de l'ouragan !!!

[Ici mes notes de voyage devinrent très incomplètes. Je n'ai plus retrouvé que quelques observations fugitives, prises machinalement pour ainsi dire. Mais dans leur brièveté, dans leur obscurité même, elles sont empreintes de l'émotion qui me dominait, et mieux que ma mémoire, elles donnent le sentiment de la situation.]

Dimanche 23 août. — Où sommes-nous ? Emportés avec une incommensurable rapidité.

La nuit a été épouvantable. L'orage ne se calme pas. Nous vivons dans un milieu de bruit, une détonation incessante. Nos oreilles saignent. On ne peut échanger une parole.

Les éclairs ne discontinuent pas. Je vois des zigzags rétrogrades qui, après un jet rapide, reviennent de bas en haut et vont frapper la voûte de granit. Si elle allait s'écrouler ! D'autres éclairs se bifurquent ou prennent la forme de globes de feu qui éclatent comme des bombes. Le bruit général ne paraît pas s'en accroître ; il a dépassé la limite d'intensité que peut percevoir l'oreille humaine, et, quand toutes les poudrières du monde viendraient à sauter ensemble, « nous ne saurions en entendre davantage ».

Il y a émission continue de lumière à la surface des nuages ; la matière électrique se dégage incessamment de leurs molécules ; évidemment les principes gazeux de l'air sont altérés ; des colonnes d'eau innombrables s'élancent dans l'atmosphère et retombent en écumant.

Où allons-nous ?... Mon oncle est couché tout de son long à l'extrémité du radeau.

La chaleur redouble. Je regarde le thermomètre ; il indique... [Le chiffre est effacé.]

Lundi 24 août. — Cela ne finira pas ! Pourquoi l'état de cette atmosphère si dense, une fois modifié, ne serait-il pas définitif ?

Nous sommes brisés de fatigue. Hans comme à l'ordinaire. Le radeau court invariablement vers le sud-est. Nous avons fait plus de deux cents lieues depuis l'îlot Axel.

À midi la violence de l'ouragan redouble. Il faut saisir solidement tous les objets composant la cargaison. Chacun de nous s'attache également. Les flots passent par-dessus notre tête.

Impossible de s'adresser une seule parole depuis

trois jours. Nous ouvrons la bouche, nous remuons nos lèvres ; il ne se produit aucun son appréciable. Même en se parlant à l'oreille on ne peut s'entendre.

Mon oncle s'est approché de moi. Il a articulé quelques paroles. Je crois qu'il m'a dit : « Nous sommes perdus. » Je n'en suis pas certain.

Je prends le parti de lui écrire ces mots : « Amenons notre voile. »

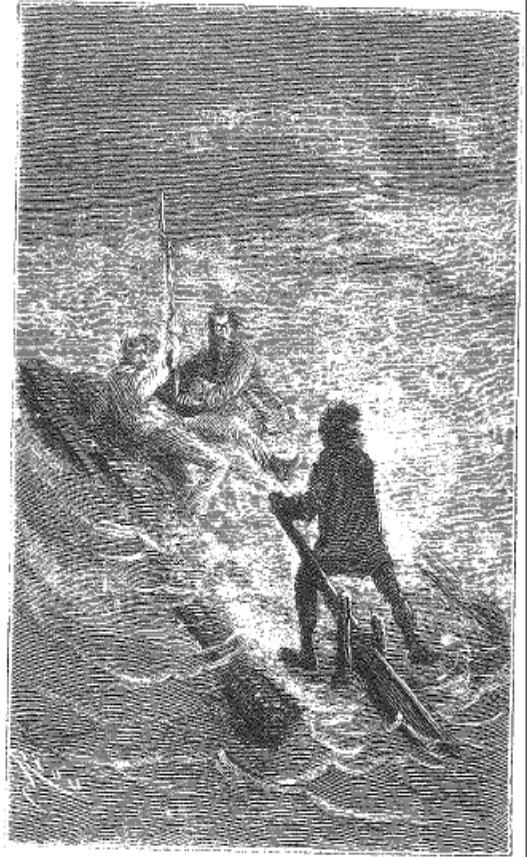
Il me fait signe qu'il y consent.

Sa tête n'a pas eu le temps de se relever de bas en haut qu'un disque de feu apparaît au bord du radeau. Le mât et la voile sont partis tout d'un bloc, et je les ai vus s'enlever à une prodigieuse hauteur, semblables au ptérodactyle, cet oiseau fantastique des premiers siècles.

Nous sommes glacés d'effroi. La boule mi-partie blanche, mi-partie azurée, de la grosseur d'une bombe de dix pouces, se promène lentement, en tournant avec une surprenante vitesse sous la lanterne de l'ouragan. Elle vient ici, là, monte sur un des bords du radeau, saute sur le sac aux provisions, redescend légèrement, bondit, effleure la caisse à poudre. Horreur ! Nous allons sauter ! Non. Le disque éblouissant s'écarte ; il s'approche de Hans, qui le regarde fixement ; de mon oncle, qui se précipite à genoux pour l'éviter ; de moi, pâle et frissonnant sous l'éclat de la lumière et de la chaleur ; il pirouette près de mon pied, que j'essaie de retirer. Je ne puis y parvenir.

Une odeur de gaz nitreux remplit l'atmosphère ; elle pénètre le gosier, les poumons. On étouffe.

Pourquoi ne puis-je retirer mon pied ? Il est donc rivé au radeau ! Ah ! la chute de ce globe électrique a aimanté tout le fer du bord ; les instruments, les outils, les armes s'agitent en se heurtant avec un cliquetis aigu ; les clous de ma chaussure adhèrent violemment à une plaque de fer incrustée dans le bois. Je ne puis retirer mon pied !

La boule de feu se promène lentement. (Page 238.)

Enfin, par un effort violent, je l'arrache au moment où la boule allait le saisir dans son mouvement giratoire et m'entraîner moi-même, si...

Ah ! quelle lumière intense ! le globe éclate ! nous sommes couverts par des jets de flammes !

Puis tout s'éteint. J'ai eu le temps de voir mon oncle étendu sur le radeau, Hans toujours à sa barre et « crachant du feu » sous l'influence de l'électricité qui le pénètre !

Où allons-nous ? où allons-nous ?

.....

Mardi 25 août. — Je sors d'un évanouissement prolongé. L'orage continue ; les éclairs se déchainent comme une couvée de serpents lâchée dans l'atmosphère.

Sommes-nous toujours sur la mer ? Oui, emportés avec une vitesse incalculable. Nous avons passé sous l'Angleterre, sous la Manche, sous la France, sous l'Europe entière, peut-être !

.....

Un bruit nouveau se fait entendre ! Évidemment, la mer qui se brise sur des rochers !... Mais alors...

.....

XXXVI

Ici se termine ce que j'ai appelé « le journal du bord », heureusement sauvé du naufrage. Je reprends mon récit comme devant.

Ce qui se passa au choc du radeau contre les écueils de la côte, je ne saurais le dire. Je me sentis précipité dans les flots, et si j'échappai à la mort, si mon corps ne fut pas déchiré sur les rocs aigus, c'est que le bras vigoureux de Hans me retira de l'abîme.

Le courageux Islandais me transporta hors de la portée des vagues sur un sable brûlant où je me trouvai côte à côte avec mon oncle.

Puis, il revint vers ces rochers auxquels se heurtaient les lames fumeuses, afin de sauver quelques épaves du naufrage. Je ne pouvais parler ; j'étais brisé d'émotions et de fatigues ; il me fallut une grande heure pour me remettre.

Cependant, une pluie diluvienne continuait à tomber, mais avec ce redoublement qui annonce la fin des orages. Quelques rocs superposés nous offrirent un abri contre les torrents du ciel. Hans prépara des aliments auxquels je ne pus toucher, et chacun de nous, épuisé par les veilles de trois nuits, tomba dans un douloureux sommeil.

Le lendemain, le temps était magnifique. Le ciel et la mer s'étaient apaisés d'un commun accord. Toute trace de tempête avait disparu. Ce furent les paroles joyeuses du professeur qui saluèrent mon réveil. Il était d'une gaieté terrible.

« Eh bien, mon garçon, s'écria-t-il, as-tu bien dormi ? »

N'eût-on pas dit que nous étions dans la maison de Königstrasse, que je descendais tranquillement pour déjeuner, que mon mariage avec la pauvre Graüben allait s'accomplir ce jour même ?

Hélas ! pour peu que la tempête eût jeté le radeau dans l'est, nous avions passé sous l'Allemagne, sous ma chère ville de Hambourg, sous cette rue où demeurerait tout ce que j'aimais au monde. Alors quarante lieues m'en séparaient à peine ! Mais quarante lieues verticales d'un mur de granit, et, en réalité, plus de mille lieues à franchir !

Toutes ces douloureuses réflexions traversèrent rapidement mon esprit avant que je ne répondisse à la question de mon oncle.

« Ah ça ! répéta-t-il, tu ne veux pas dire si tu as bien dormi ? »

— Très bien, répondis-je ; je suis encore brisé, mais cela ne sera rien.

— Absolument rien, un peu de fatigue, et voilà tout.

— Mais vous me paraissez bien gai ce matin, mon oncle.

— Enchanté, mon garçon ! enchanté ! Nous sommes arrivés !

— Au terme de notre expédition ?

— Non, mais au bout de cette mer qui n'en finissait pas. Nous allons reprendre maintenant la voie de terre et nous enfoncer véritablement dans les entrailles du globe.

— Mon oncle, permettez-moi de vous faire une question.

— Je te le permets, Axel.

— Et le retour ?

— Le retour ! Ah ! tu penses à revenir quand on n'est pas même arrivé ?

— Non, je veux seulement demander comment il s'effectuera.

— De la manière la plus simple du monde. Une fois arrivés au centre du sphéroïde, ou nous trouverons une route nouvelle pour remonter à sa surface, ou nous reviendrons tout bourgeoisement par le chemin déjà

parcouru. J'aime à penser qu'il ne se fermera pas derrière nous.

— Alors il faudra remettre le radeau en bon état.

— Nécessairement.

— Mais les provisions, en reste-t-il assez pour accomplir toutes ces grandes choses ?

— Oui, certes. Hans est un garçon habile, et je suis sûr qu'il a sauvé la plus grande partie de la cargaison. Allons nous en assurer, d'ailleurs. »

Nous quitâmes cette grotte ouverte à toutes les brises. J'avais un espoir qui était en même temps une crainte ; il me semblait impossible que le terrible abordage du radeau n'eût pas anéanti tout ce qu'il portait. Je me trompais. À mon arrivée sur le rivage, j'aperçus Hans au milieu d'une foule d'objets rangés avec ordre. Mon oncle lui serra la main avec un vif sentiment de reconnaissance. Cet homme, d'un dévouement surhumain dont on ne trouverait peut-être pas d'autre exemple, avait travaillé pendant que nous dormions et sauvé les objets les plus précieux au péril de sa vie.

Ce n'est pas que nous n'eussions fait des pertes assez sensibles ; nos armes, par exemple ; mais enfin on pouvait s'en passer. La provision de poudre était demeurée intacte, après avoir failli sauter pendant la tempête.

« Eh bien, s'écria le professeur, puisque les fusils manquent, nous en serons quittes pour ne pas chasser.

— Bon ; mais les instruments ?

— Voici le manomètre, le plus utile de tous, et pour lequel j'aurais donné les autres ! Avec lui, je puis calculer la profondeur et savoir quand nous aurons atteint le centre. Sans lui, nous risquerions d'aller au-delà et de ressortir par les antipodes ! »

Cette gaieté était féroce.

« Mais la boussole ? demandai-je.

— La voici, sur ce rocher, en parfait état, ainsi que

le chronomètre et les thermomètres. Ah ! le chasseur est un homme précieux ! »

Il fallait bien le reconnaître ; en fait d'instruments, rien ne manquait. Quant aux outils et aux engins, j'aperçus, épars sur le sable, échelles, cordes, pics, pioches, etc.

Cependant il y avait encore la question des vivres à élucider.

« Et les provisions ? dis-je.

— Voyons les provisions », répondit mon oncle.

Les caisses qui les contenaient étaient alignées sur la grève dans un parfait état de conservation ; la mer les avait respectées pour la plupart, et, somme toute, en biscuits, viande salée, genièvre et poissons secs, on pouvait compter encore sur quatre mois de vivres.

« Quatre mois ! s'écria le professeur. Nous avons le temps d'aller et de revenir, et, avec ce qui restera, je veux donner un grand dîner à tous mes collègues du Johannæum ! »

J'aurais dû être habitué, depuis longtemps, au tempérament de mon oncle, et pourtant cet homme-là m'étonnait toujours.

« Maintenant, dit-il, nous allons refaire notre provision d'eau avec la pluie que l'orage a versée dans tous ces bassins de granit ; par conséquent, nous n'avons pas à craindre d'être pris par la soif. Quant au radeau, je vais recommander à Hans de le réparer de son mieux, quoiqu'il ne doive plus nous servir, j'imagine !

— Comment cela ? m'écriai-je.

— Une idée à moi, mon garçon. Je crois que nous ne sortirons pas par où nous sommes entrés. »

Je regardai le professeur avec une certaine défiance. Je me demandai s'il n'était pas devenu fou. Et cependant « il ne savait pas si bien dire ».

« Allons déjeuner », reprit-il.

Je le suivis sur un cap élevé, après qu'il eut donné ses instructions au chasseur. Là, de la viande sèche, du

biscuit et du thé composèrent un repas excellent, et, je dois l'avouer, un des meilleurs que j'eusse fait de ma vie. Le besoin, le grand air, le calme après les agitations, tout contribuait à me mettre en appétit.

Pendant le déjeuner, je posai à mon oncle la question de savoir où nous étions en ce moment.

« Cela, dis-je, me paraît difficile à calculer.

— À calculer exactement, oui, répondit-il ; c'est même impossible, puisque, pendant ces trois jours de tempête, je n'ai pu tenir note de la vitesse et de la direction du radeau : mais cependant nous pouvons relever notre situation à l'estime.

— En effet, la dernière observation a été faite à l'îlot du geyser...

— À l'îlot Axel, mon garçon. Ne décline pas cet honneur d'avoir baptisé de ton nom la première île découverte au centre du massif terrestre.

— Soit ! À l'îlot Axel, nous avions franchi environ deux cent soixante-dix lieues de mer, et nous nous trouvions à plus de six cents lieues de l'Islande.

— Bien ! partons de ce point alors, et comptons quatre jours d'orage, pendant lesquels notre vitesse n'a pas dû être inférieure à quatre-vingts lieues par vingt-quatre heures.

— Je le crois. Ce serait donc trois cents lieues à ajouter.

— Oui, et la mer Lidenbrock aurait à peu près six cents lieues d'un rivage à l'autre ! Sais-tu bien, Axel, qu'elle peut lutter de grandeur avec la Méditerranée ?

— Oui, surtout si nous ne l'avons traversée que dans sa largeur !

— Ce qui est fort possible !

— Et, chose curieuse, ajoutai-je, si nos calculs sont exacts, nous avons maintenant cette Méditerranée sur notre tête.

— Vraiment !

— Vraiment, car nous sommes à neuf cents lieues de Reykjavik !

— Voilà un joli bout de chemin, mon garçon ; mais que nous soyons plutôt sous la Méditerranée que sous la Turquie ou sous l'Atlantique, cela ne peut s'affirmer que si notre direction n'a pas dévié.

— Non, le vent paraissait constant ; je pense donc que ce rivage doit être situé au sud-est de Port-Gräuben.

— Bon, il est facile de s'en assurer en consultant la boussole. Allons consulter la boussole ! »

Le professeur se dirigea vers le rocher sur lequel Hans avait déposé les instruments. Il était gai, allégre, il se frottait les mains, il prenait des poses ! Un vrai jeune homme ! Je le suivis, assez curieux de savoir si je ne me trompais pas dans mon estime.

Arrivé au rocher, mon oncle prit le compas, le posa horizontalement et observa l'aiguille, qui, après avoir oscillé, s'arrêta dans une position fixe sous l'influence magnétique.

Mon oncle regarda, puis il se frotta les yeux et regarda de nouveau. Enfin il se retourna de mon côté, stupéfait.

« Qu'y a-t-il ? » demandai-je.

Il me fit signe d'examiner l'instrument. Une exclamation de surprise m'échappa. La fleur de l'aiguille marquait le nord là où nous supposions le midi ! Elle se tournait vers la grève au lieu de montrer la pleine mer !

Je remuai la boussole, je l'examinai ; elle était en parfait état. Quelque position que l'on fit prendre à l'aiguille, celle-ci reprenait obstinément cette direction inattendue.

Ainsi donc, il ne fallait plus en douter, pendant la tempête, une saute de vent s'était produite dont nous ne nous étions pas aperçus, et avait ramené le radeau

vers les rivages que mon oncle croyait laisser derrière lui.

XXXVII

Il me serait impossible de peindre la succession des sentiments qui agitèrent le professeur Lidenbrock, la stupéfaction, l'incrédulité et enfin la colère. Jamais je ne vis un homme si décontenancé d'abord, si irrité ensuite. Les fatigues de la traversée, les dangers courus, tout était à recommencer ! Nous avions reculé au lieu de marcher en avant !

Mais mon oncle reprit rapidement le dessus.

« Ah ! la fatalité me joue de pareils tours ! s'écria-t-il. Les éléments conspirent contre moi ! L'air, le feu et l'eau combinent leurs efforts pour s'opposer à mon passage ! Eh bien ! l'on saura ce que peut ma volonté. Je ne céderai pas, je ne reculerai pas d'une ligne, et nous verrons qui l'emportera de l'homme ou de la nature ! »

Debout sur le rocher, irrité, menaçant, Otto Lidenbrock, pareil au farouche Ajax, semblait défier les dieux. Mais je jugeai à propos d'intervenir et de mettre un frein à cette fougue insensée.

« Écoutez-moi, lui dis-je d'un ton ferme. Il y a une limite à toute ambition ici-bas ; il ne faut pas lutter contre l'impossible ; nous sommes mal équipés pour un voyage sur mer ; cinq cents lieues ne se font pas sur un mauvais assemblage de poutres avec une couverture pour voile, un bâton en guise de mât, et contre les vents déchaînés. Nous ne pouvons gouverner, nous sommes le jouet des tempêtes, et c'est agir en fous que de tenter une seconde fois cette impossible traversée ! »

De ces raisons toutes irréfutables je pus dérouler la série pendant dix minutes sans être interrompu, mais

cela vint uniquement de l'inattention du professeur, qui n'entendit pas un mot de mon argumentation.

« Au radeau ! » s'écria-t-il.

Telle fut sa réponse. J'eus beau faire, supplier, m'emporter, je me heurtai à une volonté plus dure que le granit.

Hans achevait en ce moment de réparer le radeau. On eût dit que cet être bizarre devinait les projets de mon oncle. Avec quelques morceaux de surtarbrandur il avait consolidé l'embarcation. Une voile s'y élevait déjà et le vent jouait dans ses plis flottants.

Le professeur dit quelques mots au guide, et aussitôt celui-ci d'embarquer les bagages et de tout disposer pour le départ. L'atmosphère était assez pure et le vent nord-ouest tenait bon.

Que pouvais-je faire ? Résister seul contre deux ? Impossible. Si encore Hans se fût joint à moi. Mais non ! Il semblait que l'Islandais eût mis de côté toute volonté personnelle et fait vœu d'abnégation. Je ne pouvais rien obtenir d'un serviteur aussi inféodé à son maître. Il fallait marcher en avant.

J'allai donc prendre sur le radeau ma place accoutumée, quand mon oncle m'arrêta de la main.

« Nous ne partons que demain », dit-il.

Je fis le geste d'un homme résigné à tout.

« Je ne dois rien négliger, reprit-il, et puisque la fatalité m'a poussé sur cette partie de la côte, je ne la quitterai pas sans l'avoir reconnue. »

Cette remarque sera comprise, quand on saura que nous étions revenus aux rivages du nord, mais non pas à l'endroit même de notre premier départ. Port-Graüben devait être situé plus à l'ouest. Rien de plus raisonnable dès lors que d'examiner avec soin les environs de ce nouvel atterrissage.

« Allons à la découverte ! » dis-je.

Et, laissant Hans à ses occupations, nous voilà partis. L'espace compris entre les relais de la mer et le pied

des contreforts était fort large. On pouvait marcher une demi-heure avant d'arriver à la paroi de rochers. Nos pieds écrasaient d'innombrables coquillages de toutes formes et de toutes grandeurs, où vécurent les animaux des premières époques. J'apercevais aussi d'énormes carapaces dont le diamètre dépassait souvent quinze pieds. Elles avaient appartenu à ces gigantesques glyptodons de la période pliocène dont la tortue moderne n'est plus qu'une petite réduction. En outre le sol était semé d'une grande quantité de débris pierreux, sortes de galets arrondis par la lame et rangés en lignes successives. Je fus donc conduit à faire cette remarque, que la mer devait autrefois occuper cet espace. Sur les rocs épars et maintenant hors de ses atteintes, les flots avaient laissé des traces évidentes de leur passage.

Ceci pouvait expliquer jusqu'à un certain point l'existence de cet océan, à quarante lieues au-dessous de la surface du globe. Mais, suivant moi, cette masse liquide devait se perdre peu à peu dans les entrailles de la terre, et elle provenait évidemment des eaux de l'Océan qui se firent jour à travers quelque fissure. Cependant, il fallait admettre que cette fissure était actuellement bouchée, car toute cette caverne, ou mieux, cet immense réservoir, se fût rempli dans un temps assez court. Peut-être même cette eau, ayant eu à lutter contre des feux souterrains, s'était-elle vaporisée en partie. De là l'explication des nuages suspendus sur notre tête et le dégagement de cette électricité qui créait des tempêtes à l'intérieur du massif terrestre.

Cette théorie des phénomènes dont nous avons été témoins me paraissait satisfaisante, car, pour grandes que soient les merveilles de la nature, elles sont toujours explicables par des raisons physiques.

Nous marchions donc sur une sorte de terrain sédimentaire, formé par les eaux comme tous les terrains de cette période, si largement distribués à la surface du globe. Le professeur examinait attentivement chaque

interstice de roche. Qu'une ouverture existât, et il devenait important pour lui d'en sonder la profondeur.

Pendant un mille, nous avons côtoyé les rivages de la mer Lidenbrock, quand le sol changea subitement d'aspect. Il paraissait bouleversé, convulsionné par un exhaussement violent des couches inférieures. En maint endroit, des enfoncements ou des soulèvements attestaient une dislocation puissante du massif terrestre.

Nous avançons difficilement sur ces cassures de granit, mélangées de silex, de quartz et de dépôts alluvionnaires, lorsqu'un champ, plus qu'un champ, une plaine d'ossements apparut à nos regards. On eût dit un cimetière immense, où les générations de vingt siècles confondaient leur éternelle poussière. De hautes extumescences de débris s'étagaient au loin. Elles ondulèrent jusqu'aux limites de l'horizon et s'y perdaient dans une brume fondante. Là, sur trois milles carrés, peut-être, s'accumulait toute l'histoire de la vie animale, à peine écrite dans les terrains trop récents du monde habité.

Cependant, une impatiente curiosité nous entraînait. Nos pieds écrasaient avec un bruit sec les restes de ces animaux anté-historiques, et ces fossiles dont les muséums des grandes cités se disputent les rares et intéressants débris. L'existence de mille Cuvier n'aurait pas suffi à recomposer les squelettes des êtres organiques couchés dans ce magnifique ossuaire.

J'étais stupéfait. Mon oncle avait levé ses grands bras vers l'épaisse voûte qui nous servait de ciel. Sa bouche ouverte démesurément, ses yeux fulgurants sous la lentille de ses lunettes, sa tête remuant de haut en bas, de gauche à droite, toute sa posture enfin dénotait un étonnement sans borne. Il se trouvait devant une inappréciable collection de *Leptotherium*, de *Mericotherium*, de *Lophiodons*, d'*Anoplotherium*, de *Megatherium*, de *Mastodontes*, de *Protopithèques*, de *Ptérodactyles*, de

Une plaine d'ossements apparut à nos regards. (Page 250.)

tous les monstres antédiluviens entassés pour sa satisfaction personnelle. Qu'on se figure un bibliomane passionné transporté tout à coup dans cette fameuse bibliothèque d'Alexandrie brûlée par Omar et qu'un miracle aurait fait renaître de ses cendres ! Tel était mon oncle le professeur Lidenbrock.

Mais ce fut un bien autre émerveillement, quand, courant à travers cette poussière organique, il saisit un crâne dénudé, et s'écria d'une voix frémissante :

« Axel ! Axel ! une tête humaine ! »

— Une tête humaine ! mon oncle, répondis-je, non moins stupéfait.

— Oui, neveu ! Ah ! M. Milne-Edwards ! Ah ! M. de Quatrefages ! que n'êtes-vous là où je suis moi, Otto Lidenbrock ! »

XXXVIII

Pour comprendre cette évocation faite par mon oncle à ces illustres savants français, il faut savoir qu'un fait d'une haute importance en paléontologie s'était produit quelque temps avant notre départ.

Le 28 mars 1863, des terrassiers fouillant sous la direction de M. Boucher de Perthes les carrières de Moulin-Quignon, près d'Abbeville, dans le département de la Somme, en France, trouvèrent une mâchoire humaine à quatorze pieds au-dessous de la superficie du sol. C'était le premier fossile de cette espèce ramené à la lumière du grand jour. Près de lui se rencontrèrent des haches de pierre et des silex taillés, colorés et revêtus par le temps d'une patine uniforme.

Le bruit de cette découverte fut grand, non seulement en France, mais en Angleterre et en Allemagne. Plusieurs savants de l'Institut français, entre autres MM. Milne-Edwards et de Quatrefages, prirent l'af-

faire à cœur, démontrèrent l'incontestable authenticité de l'ossement en question, et se firent les plus ardents défenseurs de ce « procès de la mâchoire », suivant l'expression anglaise.

Aux géologues du Royaume-Uni qui tinrent le fait pour certain, MM. Falconer, Busk, Carpenter, etc., se joignirent des savants de l'Allemagne, et parmi eux, au premier rang, le plus fougueux, le plus enthousiaste, mon oncle Lidenbrock.

L'authenticité d'un fossile humain de l'époque quaternaire semblait donc incontestablement démontrée et admise.

Ce système, il est vrai, avait eu un adversaire acharné dans M. Élie de Beaumont. Ce savant de si haute autorité soutenait que le terrain de Moulin-Quignon n'appartenait pas au « diluvium », mais à une couche moins ancienne, et, d'accord en cela avec Cuvier, il n'admettait pas que l'espèce humaine eût été contemporaine des animaux de l'époque quaternaire. Mon oncle Lidenbrock, de concert avec la grande majorité des géologues, avait tenu bon, disputé, discuté, et M. Élie de Beaumont était resté à peu près seul de son parti.

Nous connaissions tous ces détails de l'affaire, mais nous ignorions que, depuis notre départ, la question avait fait des progrès nouveaux. D'autres mâchoires identiques, quoique appartenant à des individus de types divers et de nations différentes, furent trouvées dans les terres meubles et grises de certaines grottes, en France, en Suisse, en Belgique, ainsi que des armes, des ustensiles, des outils, des ossements d'enfants, d'adolescents, d'hommes, de vieillards. L'existence de l'homme quaternaire s'affirmait donc chaque jour davantage.

Et ce n'était pas tout. Des débris nouveaux exhumés du terrain tertiaire pliocène avaient permis à des savants plus audacieux encore d'assigner une plus

haute antiquité à la race humaine. Ces débris, il est vrai, n'étaient point des ossements de l'homme, mais seulement des objets de son industrie, des tibias, des fémurs d'animaux fossiles, striés régulièrement, sculptés pour ainsi dire, et qui portaient la marque d'un travail humain.

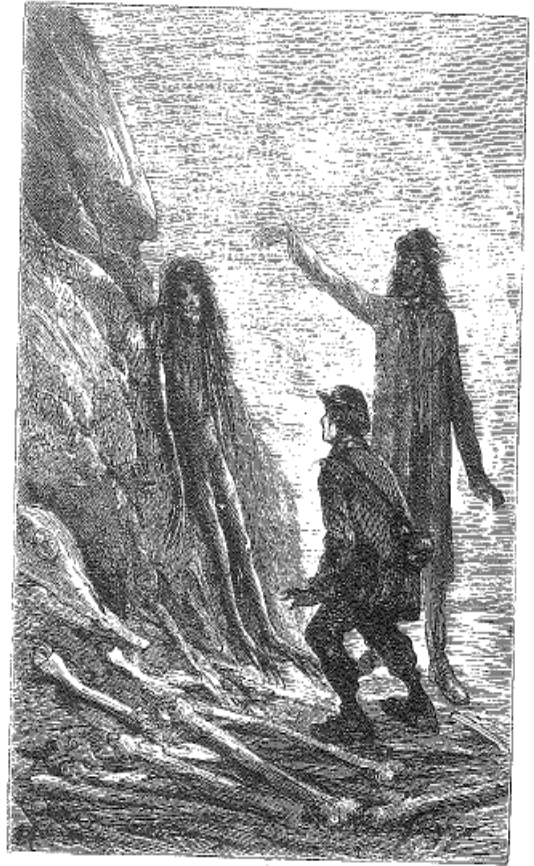
Ainsi, d'un bond, l'homme remontait l'échelle des temps d'un grand nombre de siècles ; il précédait le mastodonte ; il devenait le contemporain de l'« *elephas meridionalis* » ; il avait cent mille ans d'existence, puisque c'est la date assignée par les géologues les plus renommés à la formation du terrain pliocène !

Tel était alors l'état de la science paléontologique, et ce que nous en connaissions suffisait à expliquer notre attitude devant cet ossuaire de la mer Lidenbrock. On comprendra donc les stupéfactions et les joies de mon oncle, surtout quand, vingt pas plus loin, il se trouva en présence, on peut dire face à face, avec un des spécimens de l'homme quaternaire.

C'était un corps humain absolument reconnaissable. Un sol d'une nature particulière, comme celui du cimetière Saint-Michel, à Bordeaux, l'avait-il ainsi conservé pendant des siècles ? je ne saurais le dire. Mais ce cadavre, la peau tendue et parcheminée, les membres encore moelleux — à la vue du moins —, les dents intactes, la chevelure abondante, les ongles des mains et des orteils d'une grandeur effrayante, se montrait à nos yeux tel qu'il avait vécu.

J'étais muet devant cette apparition d'un autre âge. Mon oncle, si loquace, si impétueusement discoureur d'habitude, se taisait aussi. Nous avions soulevé ce corps. Nous l'avions redressé. Il nous regardait avec ses orbites caves. Nous palpions son torse sonore.

Après quelques instants de silence, l'oncle fut vaincu par le professeur Otto Lidenbrock, emporté par son tempérament, oublia les circonstances de notre voyage, le milieu où nous étions, l'immense caverne

C'était un corps humain absolument reconnaissable. (Page 254.)

qui nous contenait. Sans doute il se crut au Johannæum, professant devant ses élèves, car il prit un ton doctoral, et s'adressant à un auditoire imaginaire :

« Messieurs, dit-il, j'ai l'honneur de vous présenter un homme de l'époque quaternaire. De grands savants ont nié son existence, d'autres non moins grands l'ont affirmée. Les saint Thomas de la paléontologie, s'ils étaient là, le toucheraient du doigt, et seraient bien forcés de reconnaître leur erreur. Je sais bien que la science doit se mettre en garde contre les découvertes de ce genre ! Je n'ignore pas quelle exploitation des hommes fossiles ont fait les Barnum et autres charlatans de même farine. Je connais l'histoire de la rotule d'Ajax, du prétendu corps d'Oreste retrouvé par les Spartiates, et du corps d'Astérius, long de dix coudées, dont parle Pausanias. J'ai lu les rapports sur le squelette de Trapani découvert au xive siècle, et dans lequel on voulait reconnaître Polyphème, et l'histoire du géant déterré pendant le xvie siècle aux environs de Palerme. Vous n'ignorez pas plus que moi, messieurs, l'analyse faite auprès de Lucerne, en 1577, de ces grands ossements que le célèbre médecin Félix Platter déclarait appartenir à un géant de dix-neuf pieds ! J'ai dévoré les traités de Cassanion, et tous ces mémoires, brochures, discours et contre-discours publiés à propos du squelette du roi des Cimbres, Teutobochus, l'envahisseur de la Gaule, exhumé d'une sablonnière du Dauphiné en 1613 ! Au xviiie siècle, j'aurais combattu avec Pierre Camper l'existence des préadamites de Scheuchzer ! J'ai eu entre les mains l'écrit nommé *Gigans...* »

Ici reparut l'infirmité naturelle de mon oncle, qui en public ne pouvait pas prononcer les mots difficiles.

« L'écrit nommé *Gigans...* » reprit-il.

Il ne pouvait aller plus loin.

« *Gigantéo...* »

Impossible ! Le mot malencontreux ne voulait pas sortir ! On aurait bien ri au Johannæum !

« *Gigantastéologie* », acheva de dire le professeur Lidenbrock entre deux jurons.

Puis, continuant de plus belle, et s'animant :

« Oui, messieurs, je sais toutes ces choses ! Je sais aussi que Cuvier et Blumenbach ont reconnu dans ces ossements de simples os de mammouth et autres animaux de l'époque quaternaire. Mais ici le doute seul sera une injure à la science ! Le cadavre est là ! Vous pouvez le voir, le toucher. Ce n'est pas un squelette, c'est un corps intact, conservé dans un but uniquement anthropologique ! »

Je voulus bien ne pas contredire cette assertion.

« Si je pouvais le laver dans une solution d'acide sulfurique, dit encore mon oncle, j'en ferais disparaître toutes les parties terreuses et ces coquillages resplendissants qui sont incrustés en lui. Mais le précieux dissolvant me manque. Cependant, tel il est, tel ce corps nous racontera sa propre histoire. »

Ici, le professeur prit le cadavre fossile et le manœuvra avec la dextérité d'un montreur de curiosités.

« Vous le voyez, reprit-il, il n'a pas six pieds de long, et nous sommes loin des prétendus géants. Quant à la race à laquelle il appartient, elle est incontestablement caucasique. C'est la race blanche, c'est la nôtre ! Le crâne de ce fossile est régulièrement ovoïde, sans développement des pommettes, sans projection de la mâchoire. Il ne présente aucun caractère de ce prognathisme qui modifie l'angle facial¹. Mesurez cet angle, il est presque de quatre-vingt-dix degrés. Mais j'irai plus loin encore dans le chemin des déductions, et j'oserai dire que cet échantillon humain appartient à la famille japétique, répandue depuis les Indes jusqu'aux

1. L'angle facial est formé par deux plans, l'un plus ou moins vertical qui est tangent au front et aux incisives, l'autre horizontal, qui passe par l'ouverture des conduits auditifs et l'épine nasale inférieure. On appelle *prognathisme*, en langue anthropologique, cette projection de la mâchoire qui modifie l'angle facial.

limites de l'Europe occidentale. Ne souriez pas, messieurs ! »

Personne ne souriait, mais le professeur avait une telle habitude de voir les visages s'épanouir pendant ses savantes dissertations !

« Oui, reprit-il avec une animation nouvelle, c'est là un homme fossile, et contemporain des mastodontes dont les ossements emplissent cet amphithéâtre. Mais de vous dire par quelle route il est arrivé là, comment ces couches où il était enfoui ont glissé jusque dans cette énorme cavité du globe, c'est ce que je ne me permettrai pas. Sans doute, à l'époque quaternaire, des troubles considérables se manifestaient encore dans l'écorce terrestre ; le refroidissement continu du globe produisait des cassures, des fentes, des failles, où dévalait vraisemblablement une partie du terrain supérieur. Je ne me prononce pas, mais enfin l'homme est là, entouré des ouvrages de sa main, de ces haches, de ces silex taillés qui ont constitué l'âge de pierre, et à moins qu'il n'y soit venu comme moi en touriste, en pionnier de la science, je ne puis mettre en doute l'authenticité de son antique origine. »

Le professeur se tut, et j'éclatai en applaudissements unanimes. D'ailleurs mon oncle avait raison, et de plus savants que son neveu eussent été fort empêchés de le combattre.

Autre indice. Ce corps fossilisé n'était pas le seul de l'immense ossuaire. D'autres corps se rencontraient à chaque pas que nous faisons dans cette poussière, et mon oncle pouvait choisir le plus merveilleux de ces échantillons pour convaincre les incrédules.

En vérité, c'était un étonnant spectacle que celui de ces générations d'hommes et d'animaux confondus dans ce cimetière. Mais une question grave se présentait, que nous n'osions résoudre. Ces êtres animés avaient-ils glissé par une convulsion du sol vers les rivages de la mer Lidenbrock, alors qu'ils étaient déjà

réduits en poussière ? Ou plutôt vécut-ils ici, dans ce monde souterrain, sous ce ciel factice, naissant et mourant comme les habitants de la terre ? Jusqu'ici, les monstres marins, les poissons seuls, nous étaient apparus vivants ! Quelque homme de l'abîme errait-il encore sur ces grèves désertes ?

XXXIX

Pendant une demi-heure encore, nos pieds foulèrent ces couches d'ossements. Nous allions en avant, poussés par une ardente curiosité. Quelles autres merveilles renfermait cette caverne, quels trésors pour la science ? Mon regard s'attendait à toutes les surprises, mon imagination à tous les étonnements.

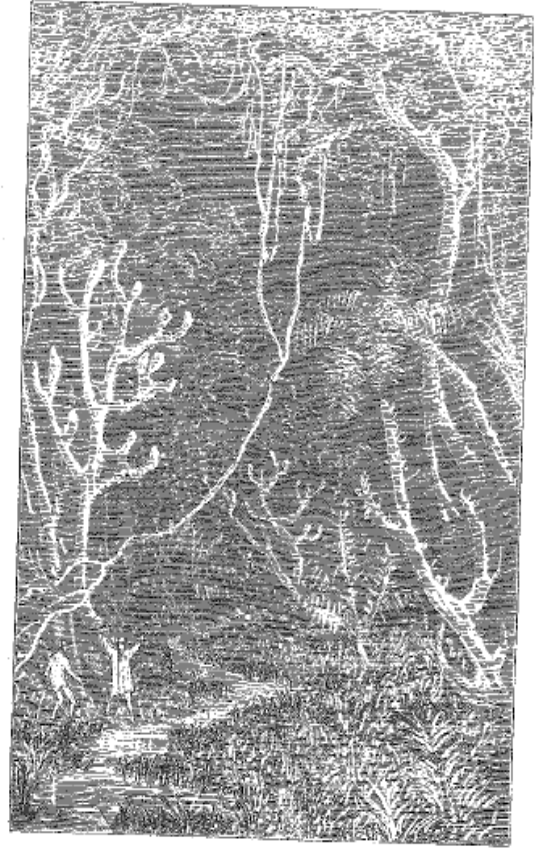
Les rivages de la mer avaient depuis longtemps disparu derrière les collines de l'ossuaire. L'imprudent professeur, s'inquiétant peu de s'égarer, m'entraînait au loin. Nous avançons silencieusement, baignés dans les ondes électriques. Par un phénomène que je ne puis expliquer, et grâce à sa diffusion, complète alors, la lumière éclairait uniformément les diverses faces des objets. Son foyer n'existait plus en un point déterminé de l'espace et elle ne produisait aucun effet d'ombre. On aurait pu se croire en plein midi et en plein été, au milieu des régions équatoriales, sous les rayons verticaux du soleil. Toute vapeur avait disparu. Les rochers, les montagnes lointaines, quelques masses confuses de forêts éloignées, prenaient un étrange aspect sous l'égalité de distribution du fluide lumineux. Nous ressemblions à ce fantastique personnage d'Hoffmann qui a perdu son ombre.

Après une marche d'un mille, apparut la lisière d'une forêt immense, mais non plus un de ces bois de champignons qui avoisinaient Port-Graüben.

C'était la végétation de l'époque tertiaire dans toute sa magnificence. De grands palmiers, d'espèces aujourd'hui disparues, de superbes palmacites, des pins, des ifs, des cyprès, des thuyas, représentaient la famille des conifères, et se reliaient entre eux par un réseau de lianes inextricables. Un tapis de mousses et d'hépatiques revêtait moelleusement le sol. Quelques ruisseaux murmuraient sous ces ombrages, peu dignes de ce nom, puisqu'ils ne produisaient pas d'ombre. Sur leurs bords croissaient des fougères arborescentes semblables à celles des serres chaudes du globe habité. Seulement, la couleur manquait à ces arbres, à ces arbustes, à ces plantes, privés de la vivifiante chaleur du soleil. Tout se confondait dans une teinte uniforme, brunâtre et comme passée. Les feuilles étaient dépourvues de leur verteur, et les fleurs elles-mêmes, si nombreuses à cette époque tertiaire qui les vit naître, alors sans couleurs et sans parfums, semblaient faites d'un papier décoloré sous l'action de l'atmosphère.

Mon oncle Lidenbrock s'aventura sous ces gigantesques taillis. Je le suivis, non sans une certaine appréhension. Puisque la nature avait fait là les frais d'une alimentation végétale, pourquoi les redoutables mammifères ne s'y rencontreraient-ils pas ? J'apercevais dans ces larges clairières que laissaient les arbres abattus et rongés par le temps, des légumineuses, des acérines, des rubiacées, et mille arbrisseaux comestibles, chers aux ruminants de toutes les périodes. Puis apparaissaient, confondus et entremêlés, les arbres des contrées si différentes de la surface du globe, le chêne croissant près du palmier, l'eucalyptus australien s'appuyant au sapin de la Norvège, le bouleau du Nord confondant ses branches avec les branches du kauris zélandais. C'était à confondre la raison des classificateurs les plus ingénieux de la botanique terrestre.

Soudain, je m'arrêtai. De la main, je retins mon oncle.

C'était la végétation de l'époque tertiaire dans toute sa magnificence. (Page 260.)

Le lumière diffuse permettait d'apercevoir les moindres objets dans la profondeur des taillis. J'avais cru voir... Non ! réellement, de mes yeux, je voyais des formes immenses s'agiter sous les arbres ! En effet, c'étaient des animaux gigantesques, tout un troupeau de mastodontes, non plus fossiles, mais vivants, et semblables à ceux dont les restes furent découverts en 1801 dans les marais de l'Ohio ! J'apercevais ces grands éléphants dont les trompes grouillaient sous les arbres comme une légion de serpents. J'entendais le bruit de leurs longues défenses dont l'ivoire taraudait les vieux troncs. Les branches craquaient, et les feuilles arrachées par masses considérables s'engouffraient dans la vaste gueule de ces monstres.

Ce rêve où j'avais vu renaître tout ce monde des temps anté-historiques, des époques ternaire et quaternaire, se réalisait donc enfin ! Et nous étions là, seuls, dans les entrailles du globe, à la merci de ses farouches habitants !

Mon oncle regardait.

« Allons, dit-il tout d'un coup en me saisissant le bras, en avant, en avant !

— Non ! m'écriai-je, non ! Nous sommes sans armes ! Que ferions-nous au milieu de ce troupeau de quadrupèdes géants ? Venez, mon oncle, venez ! Nulle créature humaine ne peut braver impunément la colère de ces monstres.

— Nulle créature humaine ! répondit mon oncle, en baissant la voix. Tu te trompes, Axel ! Regarde, regarde là-bas ! Il me semble que j'aperçois un être vivant ! un être semblable à nous ! un homme ! »

Je regardai, haussant les épaules, et décidé à pousser l'incrédulité jusqu'à ses dernières limites. Mais, quoique j'en eus, il fallut bien me rendre à l'évidence.

En effet, à moins d'un quart de mille, appuyé au tronc d'un kauris énorme, un être humain, un Protée de

ces contrées souterraines, un nouveau fils de Neptune, gardait cet innombrable troupeau de mastodontes !

Immanis pecoris custos, immanior ipse !

Oui ! *immanior ipse !* Ce n'était plus l'être fossile dont nous avons relevé le cadavre dans l'ossuaire, c'était un géant, capable de commander à ces monstres. Sa taille dépassait douze pieds. Sa tête, grosse comme la tête d'un buffle, disparaissait dans les broussailles d'une chevelure inculte. On eût dit une véritable crinière, semblable à celle de l'éléphant des premiers âges. Il brandissait de la main une branche énorme, digne houlette de ce berger antédiluvien.

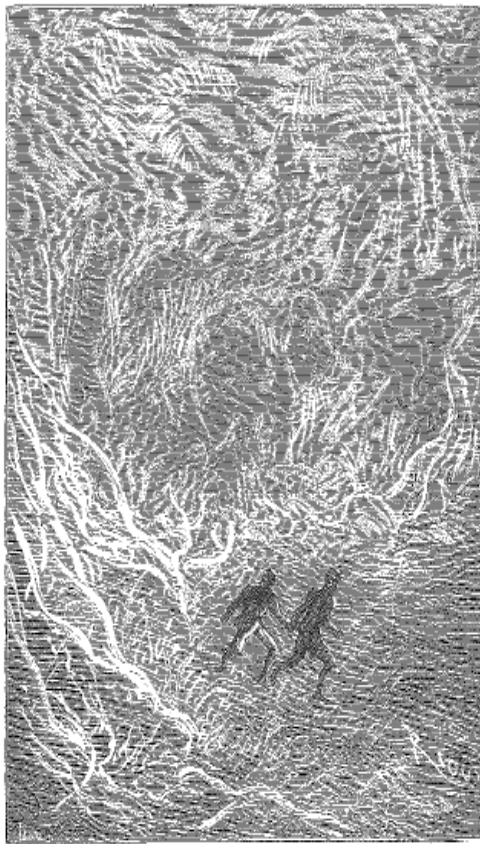
Nous étions restés immobiles, stupéfaits. Mais nous pouvions être aperçus. Il fallait fuir.

« Venez, venez », m'écriai-je, en entraînant mon oncle, qui pour la première fois se laissa faire !

Un quart d'heure plus tard, nous étions hors de la vue de ce redoutable ennemi.

Et maintenant que j'y songe tranquillement, maintenant que le calme s'est refait dans mon esprit, que des mois se sont écoulés depuis cette étrange et sumatruelle rencontre, que penser, que croire ? Non ! c'est impossible ! Nos sens ont été abusés, nos yeux n'ont pas vu ce qu'ils voyaient ! Nulle créature humaine n'existe dans ce monde subterrestre ! Nulle génération d'hommes n'habite ces cavernes inférieures du globe, sans se soucier des habitants de sa surface, sans communication avec eux ! C'est insensé, profondément insensé !

J'aime mieux admettre l'existence de quelque animal dont la structure se rapproche de la structure humaine, de quelque singe des premières époques géologiques, de quelque protopithèque, de quelque méso-pithèque semblable à celui que découvrit M. Lartet dans le gîte ossifère de Sansan ! Mais celui-ci dépassait

Un Protée de ces contrées souterraines. (Page 263.)

par sa taille toutes les mesures données par la paléontologie moderne ! N'importe ! Un singe, oui, un singe, si invraisemblable qu'il soit ! Mais un homme, un homme vivant, et avec lui toute une génération enfouie dans les entrailles de la terre ! Jamais !

Cependant, nous avions quitté la forêt claire et lumineuse, muets d'étonnement, accablés sous une stupeur qui touchait à l'abrutissement. Nous courions malgré nous. C'était une vraie fuite, semblable à ces entraînements effroyables que l'on subit dans certains cauchemars. Instinctivement, nous revenions vers la mer Lidenbrock, et je ne sais dans quelles divagations mon esprit se fût emporté, sans une préoccupation qui me ramena à des observations plus pratiques.

Bien que je fusse certain de fouler un sol entièrement vierge de nos pas, j'apercevais souvent des agrégations de rochers dont la forme rappelait ceux de Port-Graüben. Cela confirmait, d'ailleurs, l'indication de la boussole et notre retour involontaire au nord de la mer Lidenbrock. C'était parfois à s'y méprendre. Des ruisseaux et des cascades tombaient par centaines des saillies de rocs. Je croyais revoir la couche de surtarbrandur, notre fidèle Hans-bach et la grotte où j'étais revenu à la vie. Puis, quelques pas plus loin, la disposition des contreforts, l'apparition d'un ruisseau, le profil surprenant d'un rocher venait me rejeter dans le doute.

Je fis part à mon oncle de mon indécision. Il hésita comme moi. Il ne pouvait s'y reconnaître au milieu de ce panorama uniforme.

« Évidemment, lui dis-je, nous n'avons pas abordé à notre point de départ, mais la tempête nous a ramenés un peu au-dessous, et en suivant le rivage, nous retrouverons Port-Graüben.

— Dans ce cas, répondit mon oncle, il est inutile de continuer cette exploration, et le mieux est de retourner au radeau. Mais ne te trompes-tu pas, Axel ?

— Il est difficile de se prononcer, mon oncle, car

tous ces rochers se ressemblent. Je crois pourtant reconnaître le promontoire au pied duquel Hans a construit l'embarcation. Nous devons être près du petit port, si même ce n'est pas ici, ajoutai-je, en examinant une crique que je crus reconnaître.

— Non, Axel, nous retrouverions au moins nos propres traces, et je ne vois rien...

— Mais je vois, moi, m'écriai-je, en m'élançant vers un objet qui brillait sur le sable.

— Qu'est-ce donc ?

— Ceci », répondis-je.

Et je montrai à mon oncle un poignard couvert de rouille, que je venais de ramasser.

« Tiens ! dit-il, tu avais donc emporté cette arme avec toi ?

— Moi ? Aucunement ! Mais vous...

— Non, pas que je sache, répondit le professeur. Je n'ai jamais eu cet objet en ma possession.

— Voilà qui est particulier !

— Mais non, c'est très simple, Axel. Les Islandais ont souvent des armes de cette espèce, et Hans, à qui celle-ci appartient, l'aura perdue... »

Je secouai la tête. Hans n'avait jamais eu ce poignard en sa possession.

« Est-ce donc l'arme de quelque guerrier antédiluvien, m'écriai-je, d'un homme vivant, d'un contemporain de ce gigantesque berger ? Mais non ! Ce n'est pas un outil de l'âge de pierre ! Pas même de l'âge de bronze ! Cette lame est d'acier... »

Mon oncle m'arrêta net dans cette route où m'entraînait une divagation nouvelle, et de son ton froid il me dit :

« Calme-toi, Axel, et reviens à la raison. Ce poignard est une arme du xvie siècle, une véritable dague, de celles que les gentilshommes portaient à leur ceinture pour donner le coup de grâce. Elle est d'origine espagnole. Elle n'appartient ni à toi, ni à moi, ni à un

chasseur, ni même aux êtres humains qui vivent peut-être dans les entrailles du globe !

— Osez-vous dire ?...

— Vois, elle ne s'est pas ébréchée ainsi à s'enfoncer dans la gorge des gens ; sa lame est couverte d'une couche de rouille qui ne date ni d'un jour, ni d'un an, ni d'un siècle ! »

Le professeur s'animait, suivant son habitude, en se laissant emporter par son imagination.

« Axel, reprit-il, nous sommes sur la voie de la grande découverte ! Cette lame est restée abandonnée sur le sable depuis cent, deux cents, trois cents ans, et s'est ébréchée sur les rocs de cette mer souterraine !

— Mais elle n'est pas venue seule, m'écriai-je ; elle n'a pas été se tordre d'elle-même ! quelqu'un nous a précédés !...

— Oui ! un homme.

— Et cet homme ?

— Cet homme a gravé son nom avec ce poignard ! Cet homme a voulu encore une fois marquer de sa main la route du centre ! Cherchons, cherchons ! »

Et, prodigieusement intéressés, nous voilà longeant la haute muraille, interrogeant les moindres fissures qui pouvaient se changer en galerie.

Nous arrivâmes ainsi à un endroit où le rivage se resserrait. La mer venait presque baigner le pied des contreforts, laissant un passage large d'une toise au plus. Entre deux avancées de roc, on apercevait l'entrée d'un tunnel obscur.

Là, sur une plaque de granit, apparaissaient deux lettres mystérieuses à demi rongées, les deux initiales du hardi et fantastique voyageur :

• A • S •

« A. S. ! s'écria mon oncle. Arne Saknussem ! Toujours Arne Saknussem ! »

XL

Depuis le commencement du voyage, j'avais passé par bien des étonnements : je devais me croire à l'abri des surprises et blasé sur tout émerveillement. Cependant, à la vue de ces deux lettres gravées là depuis trois cents ans, je demeurai dans un ébahissement voisin de la stupidité. Non seulement la signature du savant alchimiste se lisait sur le roc, mais encore le stylet qui l'avait tracé était entre mes mains. À moins d'être d'une insigne mauvaise foi, je ne pouvais plus mettre en doute l'existence du voyageur et la réalité de son voyage.

Pendant que ces réflexions tourbillonnaient dans ma tête, le professeur Lidenbrock se laissait aller à un accès un peu dithyrambique à l'endroit d'Arne Saknussemm.

« Merveilleux génie ! s'écriait-il, tu n'as rien oublié de ce qui devait ouvrir à d'autres mortels les routes de l'écorce terrestre, et tes semblables peuvent retrouver les traces que tes pieds ont laissées, il y a trois siècles, au fond de ces souterrains obscurs ! À d'autres regards que les tiens, tu as réservé la contemplation de ces merveilles ! Ton nom, gravé d'étapes en étapes, conduit droit à son but le voyageur assez audacieux pour te suivre, et, au centre même de notre planète, il se trouvera encore inscrit de ta propre main. Eh bien ! moi aussi, j'irai signer de mon nom cette dernière page de granit ! Mais que, dès maintenant, ce cap vu par toi près de cette mer découverte par toi soit à jamais appelé le cap Saknussemm ! »

Voilà ce que j'entendis, ou à peu près, et je me sentis gagner par l'enthousiasme que respiraient ces paroles. Un feu intérieur se ranima dans ma poitrine ! J'oubliais tout, et les dangers du voyage, et les périls du retour. Ce qu'un autre avait fait, je voulais le faire aussi, et

rien de ce qui était humain ne me paraissait impossible !

« En avant, en avant ! » m'écriai-je.

Je m'élançais déjà vers la sombre galerie, quand le professeur m'arrêta, et lui, l'homme des emportements, il me conseilla la patience et le sang-froid.

« Retournons d'abord vers Hans, dit-il, et ramenons le radeau à cette place. »

J'obéis à cet ordre, non sans déplaisir, et je me glissai rapidement au milieu des rochers du rivage.

« Savez-vous, mon oncle, disais-je en marchant, que nous avons été singulièrement servis par les circonstances jusqu'ici !

— Ah ! tu trouves, Axel ?

— Sans doute, et il n'est pas jusqu'à la tempête qui ne nous ait remis dans le droit chemin. Béni soit l'orage ! Il nous a ramenés à cette côte d'où le beau temps nous eût éloignés ! Supposez un instant que nous eussions touché de notre proue (la proue d'un radeau !) les rivages méridionaux de la mer Lidenbrock, que serions-nous devenus ? Le nom de Saknussemm n'aurait pas apparu à nos yeux, et maintenant nous serions abandonnés sur une plage sans issue.

— Oui, Axel, il y a quelque chose de providentiel à ce que, voguant vers le sud, nous soyons précisément revenus au nord et au cap Saknussemm. Je dois dire que c'est plus qu'étonnant, et il y a là un fait dont l'explication m'échappe absolument.

— Eh ! qu'importe ! il n'y a pas à expliquer les faits, mais à en profiter !

— Sans doute, mon garçon, mais...

— Mais nous allons reprendre la route du nord, passer sous les contrées septentrionales de l'Europe, la Suède, la Sibérie, que sais-je ! au lieu de nous enfoncer sous les déserts de l'Afrique ou les flots de l'Océan, et je ne veux pas en savoir davantage !

— Oui, Axel, tu as raison, et tout est pour le mieux,

puisque nous abandonnons cette mer horizontale qui ne pouvait mener à rien. Nous allons descendre, encore descendre, et toujours descendre ! Sais-tu bien que, pour arriver au centre du globe, il n'y a plus que quinze cents lieues à franchir !

— Bah ! m'écriai-je, ce n'est vraiment pas la peine d'en parler ! En route ! en route ! »

Ces discours insensés duraient encore quand nous rejoignîmes le chasseur. Tout était préparé pour un départ immédiat. Pas un colis qui ne fût embarqué. Nous prîmes place sur le radeau, et la voile hissée, Hans se dirigea en suivant la côte vers le cap Saknussem.

Le vent n'était pas favorable à un genre d'embarcation qui ne pouvait tenir le plus près. Aussi, en maint endroit, il fallut avancer à l'aide des bâtons ferrés. Souvent les rochers, allongés à fleur d'eau, nous forcèrent à faire des détours assez longs. Enfin, après trois heures de navigation, c'est-à-dire vers six heures du soir, on atteignait un endroit propice au débarquement.

Je sautai à terre, suivi de mon oncle et de l'Islandais. Cette traversée ne m'avait pas calmé. Au contraire. Je proposai même de brûler « nos vaisseaux », afin de nous couper toute retraite. Mais mon oncle s'y opposa. Je le trouvai singulièrement tiède.

« Au moins, dis-je, partons sans perdre un instant.

— Oui, mon garçon ; mais auparavant, examinons cette nouvelle galerie afin de savoir s'il faut préparer nos échelles. »

Mon oncle mit son appareil de Ruhmkorff en activité ; le radeau, attaché au rivage, fut laissé seul ; d'ailleurs, l'ouverture de la galerie n'était pas à vingt pas de là, et notre petite troupe, moi en tête, s'y rendit sans retard.

L'orifice, à peu près circulaire, présentait un diamètre de cinq pieds environ ; le sombre tunnel était taillé dans le roc vif et soigneusement alésé par les

matières éruptives auxquelles il donnait autrefois passage ; sa partie inférieure effleurait le sol, de telle façon que l'on put y pénétrer sans aucune difficulté.

Nous suivions un plan presque horizontal, quand, au bout de six pas, notre marche fut interrompue par l'interposition d'un bloc énorme.

« Maudit roc ! » m'écriai-je avec colère, en me voyant subitement arrêté par un obstacle infranchissable.

Nous eûmes beau chercher à droite et à gauche, en bas et en haut, il n'existait aucun passage, aucune bifurcation. J'éprouvai un vif désappointement, et je ne voulais pas admettre la réalité de l'obstacle. Je me baissai. Je regardai au-dessous du bloc. Nul interstice. Au-dessus. Même barrière de granit. Hans porta la lumière de la lampe sur tous les points de la paroi ; mais celle-ci n'offrait aucune solution de continuité. Il fallait renoncer à tout espoir de passer.

Je m'étais assis sur le sol ; mon oncle arpentait le couloir à grands pas.

« Mais alors Saknussem ? m'écriai-je.

— Oui, fit mon oncle, a-t-il donc été arrêté par cette porte de pierre ?

— Non ! non ! repris-je avec vivacité. Ce quartier de roc, par suite d'une secousse quelconque, ou l'un de ces phénomènes magnétiques qui agitent l'écorce terrestre, a brusquement fermé ce passage. Bien des années se sont écoulées entre le retour de Saknussem et la chute de ce bloc. N'est-il pas évident que cette galerie a été autrefois le chemin des laves, et qu'alors les matières éruptives y circulaient librement ? Voyez, il y a des fissures récentes qui sillonnent ce plafond de granit ; il est fait de morceaux rapportés, de pierres énormes, comme si la main de quelque géant eût travaillé à cette substruction ; mais, un jour, la poussée a été plus forte, et ce bloc, semblable à une clef de voûte qui manque, a glissé jusqu'au sol en obstruant tout pas-

Au bout de six pas, notre marche fut interrompue. (Page 271.)

sage. C'est un obstacle accidentel que Sakaussemn n'a pas rencontré, et si nous ne le renversons pas, nous sommes indignes d'arriver au centre du monde ! »

Voilà comment je parlais ! L'âme du professeur avait passé tout entière en moi. Le génie des découvertes m'inspirait. J'oubliais le passé, je dédaignais l'avenir. Rien n'existait plus pour moi à la surface de ce sphéroïde au sein duquel je m'étais engouffré, ni les villes, ni les campagnes, ni Hambourg, ni Königstrasse, ni ma pauvre Gräuben, qui devait me croire à jamais perdu dans les entrailles de la terre !

« Eh bien ! reprit mon oncle, à coups de pioche, à coups de pic, faisons notre route ! renversons ces murailles !

— C'est trop dur pour le pic, m'écriai-je.
 — Alors la pioche !
 — C'est trop long pour la pioche !
 — Mais !...
 — Eh bien ! la poudre ! la mine ! minons, et faisons sauter l'obstacle !

— La poudre !

— Oui ! il ne s'agit que d'un bout de roc à briser !

— Hans, à l'ouvrage ! » s'écria mon oncle.

L'Islandais retourna au radeau, et revint bientôt avec un pic dont il se servit pour creuser un fourneau de mine. Ce n'était pas un mince travail. Il s'agissait de faire un trou assez considérable pour contenir cinquante livres de fulmicoton, dont la puissance expansive est quatre fois plus grande que celle de la poudre à canon.

J'étais dans une prodigieuse surexcitation d'esprit. Pendant que Hans travaillait, j'aidai activement mon oncle à préparer une longue mèche faite avec de la poudre mouillée et renfermée dans un boyau de toile.

« Nous passerons ! disais-je.

— Nous passerons », répétait mon oncle.

À minuit, notre travail de mineurs fut entièrement

terminé ; la charge de fulmicoton se trouvait enfouie dans le fourneau, et la mèche, se déroulant à travers la galerie, venait aboutir au-dehors.

Une étincelle suffisait maintenant pour mettre ce formidable engin en activité.

« À demain », dit le professeur.

Il fallut bien me résigner et attendre encore pendant six grandes heures !

XLI

Le lendemain, jeudi, 27 août, fut une date célèbre de ce voyage subterrestre. Elle ne me revient pas à l'esprit sans que l'épouvante ne fasse encore battre mon cœur. À partir de ce moment, notre raison, notre jugement, notre ingéniosité n'ont plus voix au chapitre, et nous allons devenir le jouet des phénomènes de la terre.

À six heures, nous étions sur pied. Le moment approchait de frayer par la poudre un passage à travers l'écorce de granit.

Je sollicitai l'honneur de mettre le feu à la mine. Cela fait, je devais rejoindre mes compagnons sur le radeau qui n'avait point été déchargé ; puis nous prendrions du large, afin de parer aux dangers de l'explosion, dont les effets pouvaient ne pas se concentrer à l'intérieur du massif.

La mèche devait brûler pendant dix minutes, selon nos calculs, avant de porter le feu à la chambre des poudres. J'avais donc le temps nécessaire pour regagner le radeau.

Je me préparai à remplir mon rôle, non sans une certaine émotion.

Après un repas rapide, mon oncle et le chasseur s'embarquèrent, tandis que je restais sur le rivage.

J'étais muni d'une lanterne allumée qui devait me servir à mettre le feu à la mèche.

« Va, mon garçon, me dit mon oncle, et reviens immédiatement nous rejoindre.

— Soyez tranquille, répondis-je, je ne m'amuserai point en route. »

Aussitôt je me dirigeai vers l'orifice de la galerie. J'ouvris ma lanterne, et je saisis l'extrémité de la mèche.

Le professeur tenait son chronomètre à la main.

« Es-tu prêt ? me cria-t-il.

— Je suis prêt.

— Eh bien ! feu, mon garçon ! »

Je plongeai rapidement dans la flamme la mèche, qui pétilla à son contact, et, tout courant, je revins au rivage.

« Embarque, fit mon oncle, et débordons. »

Hans, d'une vigoureuse poussée, nous rejeta en mer. Le radeau s'éloigna d'une vingtaine de toises.

C'était un moment palpitant. Le professeur suivait de l'œil l'aiguille du chronomètre.

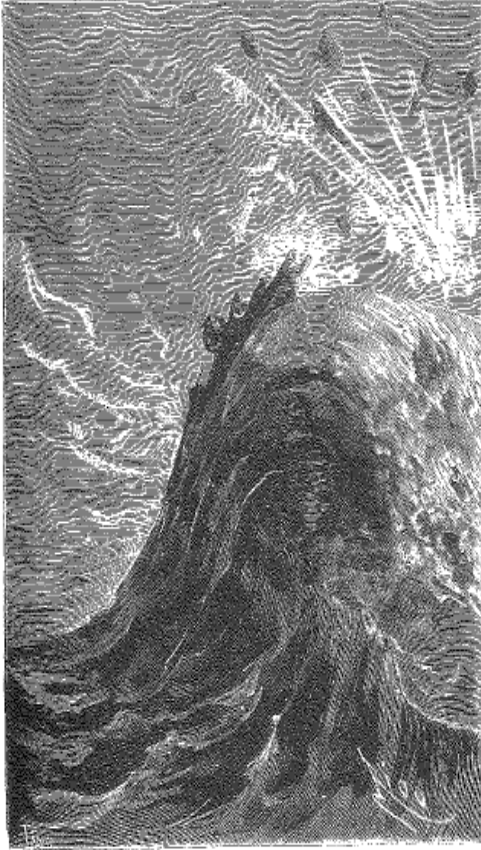
« Encore cinq minutes, disait-il. Encore quatre ! Encore trois ! »

Mon pouls battait des demi-secondes.

« Encore deux ! Une !... Croulez, montagnes de granit ! »

Que se passa-t-il alors ? Le bruit de la détonation, je crois que je ne l'entendis pas. Mais la forme des rochers se modifia subitement à mes regards ; ils s'ouvrirent comme un rideau. J'aperçus un insondable abîme qui se creusait en plein rivage. La mer, prise de vertige, ne fut plus qu'une vague énorme, sur le dos de laquelle le radeau s'éleva perpendiculairement.

Nous fûmes renversés tous les trois. En moins d'une seconde, la lumière fit place à la plus profonde obscurité. Puis je sentis l'appui solide manquer, non à mes pieds, mais au radeau. Je crus qu'il coulait à pic. Il

« Croulez, montagnes de granit ! ». (Page 275.)

n'en était rien. J'aurais voulu adresser la parole à mon oncle ; mais le mugissement des eaux l'eût empêché de m'entendre.

Malgré les ténèbres, le bruit, la surprise, l'émotion, je compris ce qui venait de se passer.

Au-delà du roc qui venait de sauter, il existait un abîme. L'explosion avait déterminé une sorte de tremblement de terre dans ce sol coupé de fissures, le gouffre s'était ouvert, et la mer, changée en torrent, nous y entraînait avec elle.

Je me sentis perdu.

Une heure, deux heures, que sais-je ! se passèrent ainsi. Nous nous serrions les coudes, nous nous tenions les mains afin de n'être pas précipités hors du radeau. Des chocs d'une extrême violence se produisaient, quand il heurtait la muraille. Cependant ces heurts étaient rares, d'où je conclus que la galerie s'élargissait considérablement. C'était, à n'en pas douter, le chemin de Saknussemm ; mais, au lieu de le descendre seuls, nous avions, par notre imprudence, entraîné toute une mer avec nous.

Ces idées, on le comprend, se présentèrent à mon esprit sous une forme vague et obscure. Je les associais difficilement pendant cette course vertigineuse qui ressemblait à une chute. À en juger par l'air qui me fouettait le visage, elle devait surpasser celle des trains les plus rapides. Allumer une torche dans ces conditions était donc impossible, et notre dernier appareil électrique avait été brisé au moment de l'explosion.

Je fus donc fort surpris de voir une lumière briller tout à coup près de moi. La figure calme de Hans s'éclaira. L'adroit chasseur était parvenu à allumer la lanterne, et, bien que sa flamme vacillât à s'éteindre, elle jeta quelques lucurs dans l'épouvantable obscurité.

La galerie était large. J'avais eu raison de la juger telle. L'insuffisante lumière ne nous permettait pas d'apercevoir ses deux murailles à la fois. La pente des

eaux qui nous emportaient dépassait celle des plus insurmontables rapides de l'Amérique. Leur surface semblait faite d'un faisceau de flèches liquides décochées avec une extrême puissance. Je ne puis rendre mon impression par une comparaison plus juste. Le radeau, pris par certains remous, filait parfois en tournoyant. Lorsqu'il s'approchait des parois de la galerie, j'y projetais la lumière de la lanterne, et je pouvais juger de sa vitesse à voir les saillies du roc se changer en traits continus, de telle sorte que nous étions ensermés dans un réseau de lignes mouvantes. J'estimai que notre vitesse devait atteindre trente lieues à l'heure.

Mon oncle et moi, nous regardions d'un oeil hagard, accotés au tronçon du mât, qui, au moment de la catastrophe, s'était rompu net. Nous tournions le dos à l'air, afin de ne pas être étouffés par la rapidité d'un mouvement que nulle puissance humaine ne pouvait enrayer.

Cependant les heures s'écoulaient. La situation ne changeait pas, mais un incident vint la compliquer.

En cherchant à mettre un peu d'ordre dans la cargaison, je vis que la plus grande partie des objets embarqués avaient disparu au moment de l'explosion, lorsque la mer nous assaillit si violemment ! Je voulus savoir exactement à quoi m'en tenir sur nos ressources, et, la lanterne à la main, je commençai mes recherches. De nos instruments, il ne restait plus que la boussole et le chronomètre. Les échelles et les cordes se réduisaient à un bout de câble enroulé autour du tronçon de mât. Pas une pioche, pas un pic, pas un marteau, et, malheur irréparable, nous n'avions de vivres que pour un jour !

Je fouillai les interstices du radeau, les moindres coins formés par les poutres et la jointure des planches ! Rien ! Nos provisions consistaient uniquement en un morceau de viande sèche et quelques biscuits.

Je regardais d'un air stupide ! Je ne voulais pas

comprendre ! Et cependant de quel danger me préoccupais-je ? Quand les vivres eussent été suffisants pour des mois, pour des années, comment sortir des abîmes où nous entraînait cet irrésistible torrent ? À quoi bon craindre les tortures de la faim, quand la mort s'offrait déjà sous tant d'autres formes ? Mourir d' inanition, est-ce que nous en aurions le temps ?

Pourtant, par une inexplicable bizarrerie de l'imagination, j'oubliai le péril immédiat pour les menaces de l'avenir qui m'apparurent dans toute leur horreur. D'ailleurs, peut-être pourrions-nous échapper aux fureurs du torrent et revenir à la surface du globe. Comment ? Je l'ignore. Où ? Qu'importe ? Une chance sur mille est toujours une chance, tandis que la mort par la faim ne nous laissait d'espoir dans aucune proportion, si petite qu'elle fût.

La pensée me vint de tout dire à mon oncle, de lui montrer à quel dénuement nous étions réduits, et de faire l'exact calcul du temps qui nous restait à vivre. Mais j'eus le courage de me taire. Je voulais lui laisser tout son sang-froid.

En ce moment, la lumière de la lanterne baissa peu à peu et s'éteignit entièrement. La mèche avait brûlé jusqu'au bout. L'obscurité redevint absolue. Il ne fallait plus songer à dissiper ces impénétrables ténèbres. Il restait encore une torche, mais elle n'aurait pu se maintenir allumée. Alors, comme un enfant, je fermai les yeux pour ne pas voir toute cette obscurité.

Après un laps de temps assez long, la vitesse de notre course redoubla. Je m'en aperçus à la réverbération de l'air sur mon visage. La pente des eaux devenait excessive. Je crois véritablement que nous ne glissions plus. Nous tombions. J'avais en moi l'impression d'une chute presque verticale. La main de mon oncle et celle de Hans, cramponnées à mes bras, me retenaient avec vigueur.

Tout à coup, après un temps inappréciable, je ressen-

tis comme un choc ; le radeau n'avait pas heurté un corps dur, mais il s'était subitement arrêté dans sa chute. Une trombe d'eau, une immense colonne liquide s'abattit à sa surface. Je fus suffoqué. Je me noyais...

Cependant cette inondation soudaine ne dura pas. En quelques secondes je me retrouvai à l'air libre que j'aspirai à pleins poumons. Mon oncle et Hans me serrèrent le bras à le briser, et le radeau nous portait encore tous les trois.

XLII

Je suppose qu'il devait être alors dix heures du soir. Le premier de mes sens qui fonctionna, après ce dernier assaut, fut le sens de l'ouïe. J'entendis presque aussitôt, car ce fut acte d'audition véritable, j'entendis le silence se faire dans la galerie et succéder à ces mugissements qui, depuis de longues heures, remplissaient mon oreille. Enfin ces paroles de mon oncle m'arrivèrent comme un murmure :

« Nous montons !

— Que voulez-vous dire ? m'écriai-je.

— Oui, nous montons ! nous montons ! »

J'étendis le bras ; je touchai la muraille ; ma main fut mise en sang. Nous remontions avec une extrême rapidité.

« La torche ! la torche ! » s'écria le professeur.

Hans, non sans difficultés, parvint à l'allumer, et la flamme, se maintenant de bas en haut, malgré le mouvement ascensionnel, jeta assez de clarté pour éclairer toute la scène.

« C'est bien ce que je pensais, dit mon oncle. Nous sommes dans un puits étroit, qui n'a pas quatre toises de diamètre. L'eau, arrivée au fond du gouffre, reprend son niveau et nous remonte avec elle.

La flamme jeta assez de clarté pour éclairer toute la scène. (Page 280.)

— Où ?

— Je l'ignore, mais il faut se tenir prêts à tout événement. Nous montons avec une vitesse que j'évalue à deux toises par seconde, soit cent vingt toises par minute, ou plus de trois lieues et demie à l'heure. De ce train-là, on fait du chemin.

— Oui, si rien ne nous arrête, si ce puits a une issue ! Mais s'il est bouché, si l'air se comprime peu à peu sous la pression de la colonne d'eau, si nous allons être écrasés !

— Axel, répondit le professeur avec un grand calme, la situation est presque désespérée, mais il y a quelques chances de salut, et ce sont celles-là que j'examine. Si à chaque instant nous pouvons périr, à chaque instant nous pouvons être sauvés. Soyons donc en mesure de profiter des moindres circonstances.

— Mais que faire ?

— Réparer nos forces en mangeant. »

À ces mots, je regardai mon oncle d'un œil hagard. Ce que je n'avais pas voulu avouer, il fallait enfin le dire :

« Manger ? répétais-je.

— Oui, sans retard. »

Le professeur ajouta quelques mots en danois. Hans secoua la tête.

« Quoi ! s'écria mon oncle, nos provisions sont perdues ?

— Oui, voilà ce qui reste de vivres ! un morceau de viande sèche pour nous trois ! »

Mon oncle me regardait sans vouloir comprendre mes paroles.

« Eh bien ! dis-je, croyez-vous encore que nous puissions être sauvés ? »

Ma demande n'obtint aucune réponse.

Une heure se passa. Je commençais à éprouver une faim violente. Mes compagnons souffraient aussi, et

pas un de nous n'osait toucher à ce misérable reste d'aliments.

Cependant, nous montions toujours avec une extrême rapidité. Parfois l'air nous coupait la respiration comme aux aéronautes dont l'ascension est trop rapide. Mais si ceux-ci éprouvent un froid proportionnel à mesure qu'ils s'élèvent dans les couches atmosphériques, nous subissons un effet absolument contraire. La chaleur s'accroissait d'une inquiétante façon et devait certainement atteindre en ce moment quarante degrés.

Que signifiait un pareil changement ? Jusqu'alors les faits avaient donné raison aux théories de Davy et de Lidenbrock ; jusqu'alors des conditions particulières de roches réfractaires, d'électricité, de magnétisme avaient modifié les lois générales de la nature, en nous faisant une température modérée, car la théorie du feu central restait, à mes yeux, la seule vraie, la seule explicable. Allions-nous revenir à un milieu où ces phénomènes s'accomplissaient dans toute leur rigueur et dans lequel la chaleur réduisait les roches à un complet état de fusion ? Je le craignais, et je dis au professeur :

« Si nous ne sommes pas noyés ou brisés, si nous ne mourons pas de faim, il nous reste toujours la chance d'être brûlés vifs. »

Il se contenta de hausser les épaules et retomba dans ses réflexions.

Une heure s'écoula, et, sauf un léger accroissement dans la température, aucun incident ne modifia la situation. Enfin mon oncle rompit le silence.

« Voyons, dit-il, il faut prendre un parti.

— Prendre un parti ? répliquai-je.

— Oui. Il faut réparer nos forces. Si nous essayons, en ménageant ce reste de nourriture, de prolonger notre existence de quelques heures, nous serons faibles jusqu'à la fin.

— Oui, jusqu'à la fin, qui ne se fera pas attendre.

— Eh bien ! qu'une chance de salut se présente, qu'un moment d'action soit nécessaire, où trouverons-nous la force d'agir, si nous nous laissons affaiblir par l'inanition ?

— Eh ! mon oncle, ce morceau de viande dévoré, que nous restera-t-il ?

— Rien, Axel, rien. Mais te nourrira-t-il davantage à le manger des yeux ? Tu fais là les raisonnements d'un homme sans volonté, d'un être sans énergie !

— Ne désespérez-vous donc pas ? m'écriai-je avec irritation.

— Non ! répliqua fermement le professeur.

— Quoi ! vous croyez encore à quelque chance de salut ?

— Oui ! certes, oui ! et tant que son cœur bat, tant que sa chair palpite, je n'admets pas qu'un être doué de volonté laisse en lui place au désespoir. »

Quelles paroles ! L'homme qui les prononçait en de pareilles circonstances était certainement d'une trempe peu commune.

« Enfin, dis-je, que prétendez-vous faire ?

— Manger ce qui reste de nourriture jusqu'à la dernière miette et réparer nos forces perdues. Ce repas sera notre dernier, soit ! mais au moins, au lieu d'être épuisés, nous serons redevenus des hommes.

— Eh bien ! dévorons ! » m'écriai-je.

Mon oncle prit le morceau de viande et les quelques biscuits échappés au naufrage ; il fit trois portions égales et les distribua. Cela donnait environ une livre d'aliment pour chacun. Le professeur mangea avidement, avec une sorte d'empressement fébrile ; moi, sans plaisir, malgré ma faim, presque avec dégoût ; Hans, tranquillement, modérément, mâchant sans bruit de petites bouchées, les savourant avec le calme d'un homme que les soucis de l'avenir ne pouvaient inquiéter. Il avait, en furetant bien, retrouvé une gourde à

demi pleine de genièvre ; il nous l'offrit, et cette bien-faisante liqueur eut le pouvoir de me ranimer un peu.

« Fortwählig ! dit Hans en buvant à son tour.

— Excellente ! » riposta mon oncle.

J'avais repris quelque espoir. Mais notre dernier repas venait d'être achevé. Il était alors cinq heures du matin.

L'homme est ainsi fait, que sa santé est un effet purement négatif ; une fois le besoin de manger satisfait, on se figure difficilement les horreurs de la faim ; il faut les éprouver pour les comprendre. Aussi, au sortir d'un long jeûne, quelques bouchées de biscuit et de viande triomphèrent de nos douleurs passées.

Cependant, après ce repas, chacun se laissa aller à ses réflexions. À quoi songeait Hans, cet homme de l'extrême occident, que dominait la résignation fataliste des Orientaux ? Pour mon compte, mes pensées n'étaient faites que de souvenirs, et ceux-ci me ramenaient à la surface de ce globe que je n'aurais jamais dû quitter. La maison de Königstrasse, ma pauvre Gräuben, la bonne Marthe, passèrent comme des visions devant mes yeux, et, dans les grondements lugubres qui couraient à travers le massif, je croyais surprendre le bruit des cités de la terre.

Pour mon oncle, « toujours à son affaire », la torche à la main, il examinait avec attention la nature des terrains ; il cherchait à reconnaître sa situation par l'observation des couches superposées. Ce calcul, ou mieux cette estime, ne pouvait être que fort approximative ; mais un savant est toujours un savant, quand il parvient à conserver son sang-froid, et certes le professeur Lidenbrock possédait cette qualité à un degré peu ordinaire.

Je l'entendais murmurer des mots de la science géologique ; je les comprenais, et je m'intéressais malgré moi à cette étude suprême.

« Granit éruptif, disait-il. Nous sommes encore à

l'époque primitive ; mais nous montons ! nous montons ! Qui sait ? »

Qui sait ? Il espérait toujours. De sa main il tâta la paroi verticale, et, quelques instants plus tard, il reprit ainsi :

« Voilà les gneiss ! voilà les micaschistes ! Bon ! à bientôt les terrains de l'époque de transition, et alors... »

Que voulait dire le professeur ? Pouvait-il mesurer l'épaisseur de l'écorce terrestre suspendue sur notre tête ? Possédait-il un moyen quelconque de faire ce calcul ? Non. Le manomètre lui manquait, et nulle estime ne pouvait le suppléer.

Cependant la température s'accroissait dans une forte proportion et je me sentais baigné au milieu d'une atmosphère brûlante. Je ne pouvais la comparer qu'à la chaleur renvoyée par les fourneaux d'une fonderie à l'heure des coulées. Peu à peu, Hans, mon oncle et moi, nous avions dû quitter nos vestes et nos gilets ; le moindre vêtement devenait une cause de malaise, pour ne pas dire de souffrance.

« Montons-nous donc vers un foyer incandescent ? m'écriai-je, à un moment où la chaleur redoublait.

— Non, répondit mon oncle, c'est impossible ! c'est impossible !

— Cependant, dis-je en tâtant la paroi, cette muraille est brûlante ! »

Au moment où je prononçai ces paroles, ma main ayant effleuré l'eau, je dus la retirer au plus vite.

« L'eau est brûlante ! » m'écriai-je.

Le professeur, cette fois, ne répondit que par un geste de colère.

Alors une invincible épouvante s'empara de mon cerveau et ne le quitta plus. J'avais le sentiment d'une catastrophe prochaine, et telle que la plus audacieuse imagination n'aurait pu la concevoir. Une idée, d'abord vague, incertaine, se changeait en certitude dans mon

Peu à peu, nous avions dû quitter nos vestes. (Page 286.)

esprit. Je la repoussai, mais elle revint avec obstination. Je n'osais la formuler. Cependant quelques observations involontaires déterminèrent ma conviction. À la lueur douteuse de la torche, je remarquai des mouvements désordonnés dans les couches granitiques ; un phénomène allait évidemment se produire, dans lequel l'électricité jouait un rôle ; puis cette chaleur excessive, cette eau bouillante !... Je voulus observer la boussole. Elle était affolée !

XLIII

Oui, affolée ! L'aiguille sautait d'un pôle à l'autre avec de brusques secousses, parcourait tous les points du cadran, et tournait, comme si elle eût été prise de vertige.

Je savais bien que, d'après les théories les plus acceptées, l'écorce minérale du globe n'est jamais dans un état de repos absolu ; les modifications amenées par la décomposition des matières internes, l'agitation provenant des grands courants liquides, l'action du magnétisme, tendent à l'ébranler incessamment, alors même que les êtres disséminés à sa surface ne soupçonnent pas son agitation. Ce phénomène ne m'aurait donc pas autrement effrayé, ou du moins, il n'eût pas fait naître dans mon esprit une idée terrible.

Mais d'autres faits, certains détails *sui generis*, ne purent me tromper plus longtemps. Les détonations se multipliaient avec une effrayante intensité. Je ne pouvais les comparer qu'au bruit que feraient un grand nombre de chariots entraînés rapidement sur le pavé. C'était un tonnerre continu.

Puis la boussole affolée, secouée par les phénomènes électriques, me confirmait dans mon opinion. L'écorce minérale menaçait de se rompre, les massifs

granitiques de se rejoindre, la fissure de se combler, le vide de se remplir, et nous, pauvres atomes, nous allions être écrasés dans cette formidable étreinte.

« Mon oncle, mon oncle ! m'écriai-je, nous sommes perdus.

— Quelle est cette nouvelle terreur ? me répondit-il avec un calme surprenant. Qu'as-tu donc ?

— Ce que j'ai ! Observez ces murailles qui s'agitent, ce massif qui se disloque, cette chaleur torride, cette eau qui bouillonne, ces vapeurs qui s'épaississent, cette aiguille folle, tous les indices d'un tremblement de terre ! »

Mon oncle secoua doucement la tête.

« Un tremblement de terre ? dit-il.

— Oui !

— Mon garçon, je crois que tu te trompes !

— Quoi ! vous ne reconnaissez pas les symptômes ?...

— D'un tremblement de terre ? non ! J'attends mieux que cela !

— Que voulez-vous dire ?

— Une éruption, Axel.

— Une éruption ! dis-je. Nous sommes dans la cheminée d'un volcan en activité !

— Je le pense, dit le professeur en souriant, et c'est ce qui peut nous arriver de plus heureux ! »

De plus heureux ! Mon oncle était-il devenu fou ? Que signifiaient ces paroles ? Pourquoi ce calme et ce sourire ?

« Comment ! m'écriai-je, nous sommes pris dans une éruption ! la fatalité nous a jetés sur le chemin des laves incandescentes, des roches en feu, des eaux bouillonnantes, de toutes les matières éruptives ! nous allons être repoussés, expulsés, rejetés, vomis, expectorés dans les airs avec les quartiers de rocs, les pluies de cendres et de scories, dans un tourbillon de

flammes, et c'est ce qui peut nous arriver de plus heureux !

— Oui, répondit le professeur en me regardant par-dessus ses lunettes, car c'est la seule chance que nous ayons de revenir à la surface de la terre ! »

Je passe rapidement sur les mille idées qui se croisèrent dans mon cerveau. Mon oncle avait raison, absolument raison, et jamais il ne me parut ni plus audacieux ni plus convaincu qu'en ce moment où il attendait et s'appuyait avec calme les chances d'une éruption.

Cependant nous montions toujours ; la nuit se passa dans ce mouvement ascensionnel ; les fracas environnants redoublaient ; j'étais presque suffoqué, je croyais toucher à ma dernière heure, et, pourtant, l'imagination est si bizarre, que je me livrai à une recherche véritablement enfantine. Mais je subissais mes pensées, je ne les dominais pas !

Il était évident que nous étions rejetés par une poussée éruptive ; sous le radeau, il y avait des eaux bouillonnantes, et sous ces eaux toute une pâte de lave, un agrégat de roches qui, au sommet du cratère, se disperseraient en tous sens. Nous étions donc dans la cheminée d'un volcan. Pas de doute à cet égard.

Mais cette fois, au lieu du Sneffels, volcan éteint, il s'agissait d'un volcan en pleine activité. Je me demandai donc quelle pouvait être cette montagne et sur quelle partie du monde nous allions être expulsés.

Dans les régions septentrionales, cela ne faisait aucun doute. Avant ses affolements, la boussole n'avait jamais varié à cet égard. Depuis le cap Saknussemm, nous avions été entraînés directement au nord pendant des centaines de lieues. Or, étions-nous revenus sous l'Islande ? Devions-nous être rejetés par le cratère de l'Hécla ou par ceux des sept autres monts ignivomes de l'île ? Dans un rayon de cinq cents lieues, à l'ouest, je ne voyais sous ce parallèle que les volcans mal connus de la côte nord-ouest de l'Amérique. Dans

l'est, un seul existait sous le quatre-vingtième degré de latitude, l'Esk, dans l'île de Jean Mayen, non loin du Spitzberg ! Certes, les cratères ne manquaient pas, et ils se trouvaient assez spacieux pour vomir une armée tout entière ! Mais lequel nous servirait d'issue, c'est ce que je cherchais à deviner.

Vers le matin, le mouvement d'ascension s'accéléra. Si la chaleur s'accrut, au lieu de diminuer, aux approches de la surface du globe, c'est qu'elle était toute locale et due à une influence volcanique. Notre genre de locomotion ne pouvait plus me laisser aucun doute dans l'esprit. Une force énorme, une force de plusieurs centaines d'atmosphères produite par les vapeurs accumulées dans le sein de la terre, nous poussait irrésistiblement. Mais à quels dangers innombrables elle nous exposait !

Bientôt des reflets fauves pénétrèrent dans la galerie verticale qui s'élargissait ; j'apercevais à droite et à gauche des couloirs profonds semblables à d'immenses tunnels d'où s'échappaient des vapeurs épaisses ; des langues de flammes en léchaient les parois en pétillant.

« Voyez ! voyez, mon oncle ! m'écriai-je.

— Eh bien ! ce sont des flammes sulfureuses. Rien de plus naturel dans une éruption.

— Mais si elles nous enveloppent ?

— Elles ne nous envelopperont pas.

— Mais si nous étouffons ?

— Nous n'étoufferons pas. La galerie s'élargit, et, s'il le faut, nous abandonnerons le radeau pour nous abriter dans quelque crevasse.

— Et l'eau ! l'eau montante ?

— Il n'y a plus d'eau, Axel, mais une sorte de pâte lavique qui nous soulève avec elle jusqu'à l'orifice du cratère. »

La colonne liquide avait effectivement disparu pour faire place à des matières éruptives assez denses, quoique bouillonnantes. La température devenait

insoutenable, et un thermomètre exposé dans cette atmosphère eût marqué plus de soixante-dix degrés ! La sueur m'inondait. Sans la rapidité de l'ascension, nous aurions été certainement étouffés.

Cependant le professeur ne donna pas suite à sa proposition d'abandonner le radeau, et il fit bien. Ces quelques poutres mal jointes offraient une surface solide, un point d'appui qui nous eût manqué partout ailleurs.

Vers huit heures du matin, un nouvel incident se produisit pour la première fois. Le mouvement ascensionnel cessa tout à coup. Le radeau demeura absolument immobile.

« Qu'est-ce donc ? demandai-je, ébranlé par cet arrêt subit comme par un choc.

— Une halte, répondit mon oncle.

— Est-ce l'éruption qui se calme ?

— J'espère bien que non. »

Je me levai. J'essayai de voir autour de moi. Peut-être le radeau, arrêté par une saillie de roc, opposait-il une résistance momentanée à la masse éruptive. Dans ce cas, il fallait se hâter de le dégager au plus vite.

Il n'en était rien. La colonne de cendres, de scories et de débris pierreux avait elle-même cessé de monter.

« Est-ce que l'éruption s'arrêterait ? m'écriai-je.

— Ah ! fit mon oncle les dents serrées, tu le crains, mon garçon ; mais rassure-toi, ce moment de calme ne saurait se prolonger ; voilà déjà cinq minutes qu'il dure, et avant peu nous reprendrons notre ascension vers l'orifice du cratère. »

Le professeur, en parlant ainsi, ne cessait de consulter son chronomètre, et il devait avoir encore raison dans ses pronostics. Bientôt le radeau fut repris d'un mouvement rapide et désordonné qui dura deux minutes à peu près, et il s'arrêta de nouveau.

« Bon, fit mon oncle en observant l'heure, dans dix minutes il se remettra en route.

— Dix minutes ?

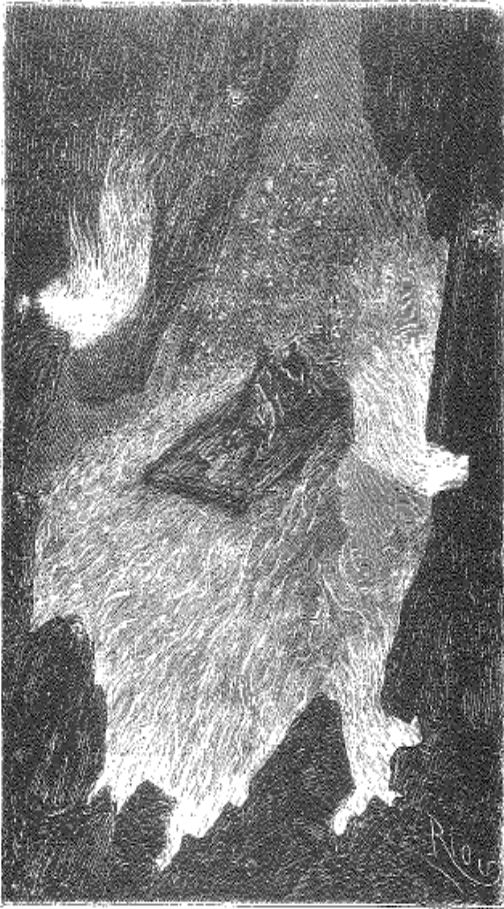
— Oui. Nous avons affaire à un volcan dont l'éruption est intermittente. Il nous laisse respirer avec lui. »

Rien n'était plus vrai. À la minute assignée, nous fûmes lancés de nouveau avec une extrême rapidité. Il fallait se cramponner aux poutres pour ne pas être rejeté hors du radeau. Puis la poussée s'arrêta.

Depuis, j'ai réfléchi à ce singulier phénomène sans en trouver une explication satisfaisante. Toutefois, il me paraît évident que nous n'occupions pas la cheminée principale du volcan, mais bien un conduit accessoire, où se faisait sentir un effet de contrecoup.

Combien de fois se reproduisit cette manœuvre, je ne saurais le dire. Tout ce que je puis affirmer, c'est qu'à chaque reprise du mouvement, nous étions lancés avec une force croissante et comme emportés par un véritable projectile. Pendant les instants de halte, on étouffait ; pendant les moments de projection, l'air brûlant me coupait la respiration. Je pensai un instant à cette volupté de me retrouver subitement dans les régions hyperboréennes par un froid de trente degrés au-dessous de zéro. Mon imagination surexcitée se promenait sur les plaines de neige des contrées arctiques, et j'aspirais au moment où je me roulerais sur les tapis glacés du pôle ! Peu à peu, d'ailleurs, ma tête, brisée par ces secousses répétées, se perdit. Sans les bras de Hans, plus d'une fois je me serais brisé le crâne contre la paroi de granit.

Je n'ai donc conservé aucun souvenir précis de ce qui se passa pendant les heures suivantes. J'ai le sentiment confus de détonations continues, de l'agitation du massif, d'un mouvement giratoire dont fut pris le radeau. Il ondula sur des flots de laves, au milieu d'une pluie de cendres. Les flammes ronflantes l'enveloppèrent. Un ouragan qu'on eût dit chassé d'un ventilateur immense activait les feux souterrains. Une dernière fois, la figure de Hans m'apparut dans un reflet d'in-

Le radeau ondula sur des flots de laves. (Page 293.)

ce qu'il y avait de plus épouvantable, et je n'eus plus d'autre sentiment que cette épouvante sinistre des condamnés attachés à la bouche d'un canon, au moment où le coup part et disperse leurs membres dans les airs.

XLIV

Quand je rouvris les yeux, je me sentis serré à la ceinture par la main vigoureuse du guide. De l'autre main il soutenait mon oncle. Je n'étais pas blessé grièvement, mais brisé plutôt par une courbature générale. Je me vis couché sur le versant d'une montagne, à deux pas d'un gouffre dans lequel le moindre mouvement m'eût précipité. Hans m'avait sauvé de la mort, pendant que je roulais sur les flancs du cratère.

« Où sommes-nous ? » demanda mon oncle, qui me parut fort irrité d'être revenu sur terre.

Le chasseur leva les épaules en signe d'ignorance.

« En Islande, dis-je.

— "Nej", répondit Hans.

— Comment ! non ! s'écria le professeur.

— Hans se trompe », dis-je en me soulevant.

Après les surprises innombrables de ce voyage, une stupéfaction nous était encore réservée. Je m'attendais à voir un cône couvert de neiges éternelles, au milieu des arides déserts des régions septentrionales, sous les pâles rayons d'un ciel polaire, au-delà des latitudes les plus élevées ; et, contrairement à toutes ces prévisions, mon oncle, l'Islandais et moi, nous étions étendus à mi-flanc d'une montagne calcinée par les ardeurs du soleil qui nous dévorait de ses feux.

Je ne voulais pas en croire mes regards ; mais la réelle cuisson dont mon corps était l'objet ne permettait aucun doute. Nous étions sortis à demi nus du cratère, et l'astre radieux, auquel nous n'avions rien

demandé depuis deux mois, se montrait à notre égard prodigue de lumière et de chaleur, nous versait à flots une splendide irradiation.

Quand mes yeux furent accoutumés à cet éclat dont ils avaient perdu l'habitude, je les employai à rectifier les erreurs de mon imagination. Pour le moins, je voulais être au Spitzberg, et je n'étais pas d'humeur à en démordre aisément.

Le professeur avait le premier pris la parole et dit :

« En effet, voilà qui ne ressemble pas à l'Islande.

— Mais l'île de Jean Mayen ? répondis-je.

— Pas davantage, mon garçon. Ceci n'est point un volcan du nord avec ses collines de granit et sa calotte de neige.

— Cependant...

— Regarde, Axel, regarde ! »

Au-dessus de notre tête, à cinq cents pieds au plus, s'ouvrait le cratère d'un volcan par lequel s'échappait, de quart d'heure en quart d'heure, avec une très forte détonation, une haute colonne de flammes, mêlée de pierres ponces, de cendres et de laves. Je sentais les convulsions de la montagne qui respirait à la façon des baleines, et rejetait de temps à autre le feu et l'air par ses énormes évents. Au-dessous et par une pente assez roide, les nappes de matières éruptives s'étendaient à une profondeur de sept à huit cents pieds, ce qui ne donnait pas au volcan une hauteur totale de trois cents toises. Sa base disparaissait dans une véritable corbeille d'arbres verts, parmi lesquels je distinguai des oliviers, des figuiers et des vignes chargées de grappes vermeilles.

Ce n'était point l'aspect des régions arctiques, il fallait bien en convenir.

Lorsque le regard franchissait cette verdoyante enceinte, il arrivait rapidement à se perdre dans les eaux d'une mer admirable ou d'un lac, qui faisait de cette terre enchantée une île large de quelques lieues à

peine. Au levant, se voyait un petit port, précédé de quelques maisons, et dans lequel des navires d'une forme particulière se balançaient aux ondulations des flots azurés. Au-delà, des groupes d'îlots sortaient de la plaine liquide, et si nombreux, qu'ils ressemblaient à une vaste fourmilière. Vers le couchant, des côtes éloignées s'arrondissaient à l'horizon ; sur les unes se profilaient des montagnes bleues d'une harmonieuse conformation ; sur les autres, plus lointaines, apparaissait un cône prodigieusement élevé, au sommet duquel s'agitait un panache de fumée. Dans le nord, une immense étendue d'eau étincelait sous les rayons solaires, laissant poindre çà et là l'extrémité d'une mâture ou la convexité d'une voile gonflée au vent.

L'imprévu d'un pareil spectacle en centuplait encore les merveilleuses beautés.

« Où sommes-nous ? où sommes-nous ? » répétais-je à mi-voix.

Hans fermait les yeux avec indifférence, et mon oncle regardait sans comprendre.

« Quelle que soit cette montagne, dit-il enfin, il y fait un peu chaud ; les explosions ne discontinuent pas, et ce ne serait vraiment pas la peine d'être sortis d'une éruption pour recevoir un morceau de roc sur la tête. Descendons, et nous saurons à quoi nous en tenir. D'ailleurs, je meurs de faim et de soif. »

Décidément le professeur n'était point un esprit contemplatif. Pour mon compte, oubliant le besoin et les fatigues, je serais resté à cette place pendant de longues heures encore, mais il fallut suivre mes compagnons.

Le talus du volcan offrait des pentes très roides ; nous glissions dans de véritables fondrières de cendres, évitant les ruisseaux de lave qui s'allongeaient comme des serpents de feu. Tout en descendant, je causais avec volubilité, car mon imagination était trop remplie pour ne point s'en aller en paroles.

« Nous sommes en Asie, m'écriais-je, sur les côtes de l'Inde, dans les îles Malaises, en pleine Océanie ! Nous avons traversé la moitié du globe pour aboutir aux antipodes de l'Europe.

— Mais la boussole ? répondait mon oncle.

— Oui ! la boussole ! disais-je d'un air embarrassé. À l'en croire, nous avons toujours marché au nord.

— Elle a donc menti ?

— Oh ! menti !

— À moins que ceci ne soit le pôle nord !

— Le pôle ! non ; mais... »

Il y avait là un fait inexplicable. Je ne savais qu'imaginer.

Pendant nous nous rapprochions de cette verdure qui faisait plaisir à voir. La faim me tourmentait et la soif aussi. Heureusement, après deux heures de marche, une jolie campagne s'offrit à nos regards, entièrement couverte d'oliviers, de grenadiers et de vignes qui avaient l'air d'appartenir à tout le monde. D'ailleurs, dans notre dénuement, nous n'étions point gens à y regarder de si près. Quelle jouissance ce fut de presser ces fruits savoureux sur nos lèvres et de mordre à pleines grappes dans ces vignes vermeilles ! Non loin, dans l'herbe, à l'ombre délicieuse des arbres, je découvris une source d'eau fraîche, où notre figure et nos mains se plongèrent voluptueusement.

Pendant que chacun s'abandonnait ainsi à toutes les douceurs du repos, un enfant apparut entre deux touffes d'oliviers.

« Ah ! m'écriai-je, un habitant de cette heureuse contrée ! »

C'était une espèce de petit pauvre, très misérablement vêtu, assez souffreteux, et que notre aspect parut effrayer beaucoup ; en effet, demi-nus, avec nos barbes incultes, nous avions fort mauvaise mine, et, à moins que ce pays ne fût un pays de voleurs, nous étions faits de manière à effrayer ses habitants.

Au moment où le gamin allait prendre la fuite, Hans courut après lui et le ramena, malgré ses cris et ses coups de pied.

Mon oncle commença par le rassurer de son mieux et lui dit en bon allemand :

« Quel est le nom de cette montagne, mon petit ami ? »

L'enfant ne répondit pas.

« Bon, dit mon oncle, nous ne sommes point en Allemagne. »

Et il refit la même demande en anglais.

L'enfant ne répondit pas davantage. J'étais très intrigué.

« Est-il donc muet ? » s'écria le professeur, qui, très fier de son polyglottisme, recommença la même question en français.

Même silence de l'enfant.

« Alors essayons de l'italien », reprit mon oncle, et il dit en cette langue :

« Dove noi siamo ? »

— Oui ! où sommes-nous ? » répétai-je avec impatience.

L'enfant de ne point répondre.

« Ah çà ! parleras-tu ? » s'écria mon oncle, que la colère commençait à gagner, et qui secoua l'enfant par les oreilles. *Come si noma questa isola ?*

— *Stromboli* », répondit le petit pâtre, qui s'échappa des mains de Hans et gagna la plaine à travers les oliviers.

Nous ne pensions guère à lui ! Le *Stromboli* ! Quel effet produisit sur mon imagination ce nom inattendu ! Nous étions en pleine Méditerranée, au milieu de l'archipel éolien de mythologique mémoire, dans l'ancienne Strongyle, où Éole tenait à la chaîne les vents et les tempêtes. Et ces montagnes bleues qui s'arrondissaient au levant, c'étaient les montagnes de la Calabre ! Et ce volcan dressé à l'horizon du sud, l'Etna, le farouche Etna lui-même.

Du sommet du Stromboli. (Page 299)

« Stromboli ! Stromboli ! » répétais-je.

Mon oncle m'accompagnait de ses gestes et de ses paroles. Nous avions l'air de chanter un chœur !

Ah ! quel voyage ! quel merveilleux voyage ! Entrés par un volcan, nous étions sortis par un autre, et cet autre était situé à plus de douze cents lieues du Sneffels, de cet aride pays de l'Islande jeté aux confins du monde ! Les hasards de cette expédition nous avaient transportés au sein des plus harmonieuses contrées de la terre. Nous avons abandonné la région des neiges éternelles pour celles de la verdure infinie, et laissé au-dessus de nos têtes le brouillard grisâtre des zones glacées pour revenir au ciel azuré de la Sicile !

Après un délicieux repas composé de fruits et d'eau fraîche, nous nous remîmes en route pour gagner le port de Stromboli. Dire comment nous étions arrivés dans l'île ne nous parut pas prudent : l'esprit superstitieux des Italiens n'eût pas manqué de voir en nous des démons vomis du sein des enfers ; il fallut donc se résigner à passer pour d'humbles naufragés. C'était moins glorieux, mais plus sûr.

Chemin faisant, j'entendais mon oncle murmurer :

« Mais la boussole ! la boussole, qui marquait le nord ! Comment expliquer ce fait ? »

— Ma foi ! dis-je avec un grand air de dédain, il ne faut pas l'expliquer, c'est plus facile !

— Par exemple ! un professeur au Johannæum qui ne trouverait pas la raison d'un phénomène cosmique, ce serait une honte ! »

En parlant ainsi, mon oncle, demi-nu, sa bourse de cuir autour des reins et dressant ses lunettes sur son nez, redevint le terrible professeur de minéralogie.

Une heure après avoir quitté le bois d'oliviers, nous arrivions au port de San-Vicenzo, où Hans réclamait le prix de sa treizième semaine de service, qui lui fut compté avec de chaleureuses poignées de main.

En cet instant, s'il ne partagea pas notre émotion

Mon oncle, demi-nu et dressant ses lunettes sur son nez. (Page 301.)

bien naturelle, il se laissa aller du moins à un mouvement d'expansion extraordinaire.

Du bout de ses doigts il pressa légèrement nos deux mains et se mit à sourire.

XLV

Voici la conclusion d'un récit auquel refuseront d'ajouter foi les gens les plus habitués à ne s'étonner de rien. Mais je suis cuirassé d'avance contre l'incrédulité humaine.

Nous fûmes reçus par les pêcheurs stromboliotes avec les égards dus à des naufragés. Ils nous donnèrent des vêtements et des vivres. Après quarante-huit heures d'attente, le 31 août, un petit spéronare nous conduisit à Messine, où quelques jours de repos nous remirent de toutes nos fatigues.

Le vendredi 4 septembre, nous nous embarquons à bord du *Volturne*, l'un des paquebots-poste des messageries impériales de France, et, trois jours plus tard, nous prenons terre à Marseille, n'ayant plus qu'une seule préoccupation dans l'esprit, celle de notre maudite boussole. Ce fait inexplicable ne laissait pas de me tracasser très sérieusement. Le 9 septembre au soir, nous arrivions à Hambourg.

Quelle fut la stupéfaction de Marthe, quelle fut la joie de Graüben, je renonce à le décrire.

« Maintenant que tu es un héros, me dit ma chère fiancée, tu n'auras plus besoin de me quitter, Axel ! »

Je la regardai. Elle pleurait en souriant.

Je laisse à penser si le retour du professeur Lidenbrock fit sensation à Hambourg. Grâce aux indiscretions de Marthe, la nouvelle de son départ pour le centre de la terre s'était répandue dans le monde entier.

On ne voulut pas y croire, et, en le revoyant, on n'y crut pas davantage.

Cependant la présence de Hans, et diverses informations venues d'Islande modifièrent peu à peu l'opinion publique.

Alors mon oncle devint un grand homme, et moi, le neveu d'un grand homme, ce qui est déjà quelque chose. Hambourg donna une fête en notre honneur. Une séance publique eut lieu au Johanneum, où le professeur fit le récit de son expédition et n'omit que les faits relatifs à la boussole. Le jour même, il déposa aux archives de la ville le document de Saknussemm, et il exprima son vif regret de ce que les circonstances, plus fortes que sa volonté, ne lui eussent pas permis de suivre jusqu'au centre de la terre les traces du voyageur islandais. Il fut modeste dans sa gloire, et sa réputation s'en accrut.

Tant d'honneur devait nécessairement lui susciter des envieux. Il en eut, et comme ses théories, appuyées sur des faits certains, contredisaient les systèmes de la science sur la question du feu central, il soutint par la plume et par la parole de remarquables discussions avec les savants de tous pays.

Pour mon compte, je ne puis admettre sa théorie du refroidissement : en dépit de ce que j'ai vu, je crois et je croirai toujours à la chaleur centrale ; mais j'avoue que certaines circonstances encore mal définies peuvent modifier cette loi sous l'action de phénomènes naturels.

Au moment où ces questions étaient palpitantes, mon oncle éprouva un vrai chagrin. Hans, malgré ses instances, avait quitté Hambourg ; l'homme auquel nous devions tout ne voulut pas nous laisser lui payer notre dette. Il fut pris de la nostalgie de l'Islande.

« Farval », dit-il un jour, et sur ce simple mot d'adieu, il partit pour Reykjavik, où il arriva heureusement.

Nous étions singulièrement attachés à notre brave chasseur d'eider ; son absence ne le fera jamais oublier de ceux auxquels il a sauvé la vie, et certainement je ne mourrai pas sans l'avoir revu une dernière fois.

Pour conclure, je dois ajouter que ce *Voyage au centre de la terre* fit une énorme sensation dans le monde. Il fut imprimé et traduit dans toutes les langues ; les journaux les plus accrédités s'en attachèrent les principaux épisodes, qui furent commentés, discutés, attaqués, soutenus avec une égale conviction dans le camp des croyants et des incrédules. Chose rare ! mon oncle jouissait de son vivant de toute la gloire qu'il avait acquise, et il n'y eut pas jusqu'à M. Barnum qui ne lui proposât de « l'exhiber » à un très haut prix dans les États de l'Union.

Mais un ennui, disons même un tourment, se glissait au milieu de cette gloire. Un fait demeurait inexplicable, celui de la boussole ; or pour un savant, pareil phénomène inexplicable devient un supplice de l'intelligence. Eh bien ! le Ciel réservait à mon oncle d'être complètement heureux.

Un jour, en rangeant une collection de minéraux dans son cabinet, j'aperçus cette fameuse boussole et je me mis à l'observer.

Depuis six mois elle était là, dans son coin, sans se douter des tracas qu'elle causait.

Tout à coup, quelle fut ma stupéfaction ! Je poussai un cri. Le professeur accourut.

« Qu'est-ce donc ? demanda-t-il.

— Cette boussole !...

— Eh bien ?

— Mais son aiguille indique le sud et non le nord !

— Que dis-tu ?

— Voyez ! ses pôles sont changés.

— Changés ! »

Mon oncle regarda, compara, et fit trembler la maison par un bond superbe.

Quelle lumière éclairait à la fois son esprit et le mien !

« Ainsi donc, s'écria-t-il, dès qu'il recouvra la parole, après notre arrivée au cap Saknussemm, l'aiguille de cette damnée boussole marquait le sud au lieu du nord ?

— Évidemment.

— Notre erreur s'explique alors. Mais quel phénomène a pu produire ce renversement des pôles ?

— Rien de plus simple.

— Explique-toi, mon garçon.

— Pendant l'orage, sur la mer Lidenbrock, cette boule de feu qui aimantait le fer du radeau avait tout simplement désorienté notre boussole !

— Ah ! s'écria le professeur en éclatant de rire, c'était donc un tour de l'électricité ? »

À partir de ce jour, mon oncle fut le plus heureux des savants, et moi le plus heureux des hommes, car ma jolie Virlandaise, abdiquant sa position de pupille, prit rang dans la maison de Königstrasse en la double qualité de nièce et d'épouse. Inutile d'ajouter que son oncle fut l'illustre professeur Otto Lidenbrock, membre correspondant de toutes les sociétés scientifiques, géographiques et minéralogiques des cinq parties du monde.

FIN

JULES VERNE

1828-1905

I

Jules Verne a écrit quatre-vingts romans (ou longues nouvelles), publié plusieurs grands ouvrages de vulgarisation comme *Géographie illustrée de la France et de ses colonies* (1868), *Histoire des grands voyages et des grands voyageurs* (1878), *Christophe Colomb* (1883), et fait représenter, seul ou en collaboration, une quinzaine de pièces de théâtre. Sa célébrité est plus que centenaire puisqu'elle date des années 1863-1865 qui furent celles de la publication de : *Cinq semaines en ballon*, *Voyage au centre de la Terre*, *De la Terre à la Lune*, ses trois premiers grands romans. Dans un siècle qui compte des génies comme Balzac, Dickens, Dumas père, Tolstoï, Dostoïevski, Tourgueniev, Flaubert, Stendhal, George Eliot, Zola — pour ne

citer que dix noms parmi ceux des grands maîtres de ce siècle du roman — il apparaît un peu en marge, comme un prodigieux artisan en matière de fictions, comme un enchanteur aux charmes inépuisables et, dans une certaine mesure, comme un voyant, capable d'imaginer, un demi-siècle (ou un siècle) avant leur naissance, quelques-unes des plus étonnantes conquêtes de la science.

On a tout dit sur ce sujet et il est même arrivé qu'on mette du mystère là où il n'y en avait pas, qu'on auréole l'écrivain de pouvoirs surnaturels, qu'on en fasse un magicien. Il est plus véridique de le voir comme un homme de son temps, sensible à la richesse de découvertes scientifiques dont il s'informe avec un soin constant et scrupuleux ; comme un travailleur infatigable, attelé quotidien-

ÖZ GEÇMİŞ

Berna Coşkun 17 Haziran 1988 yılında İstanbul'da doğdu. Kadıköy Mehmed Beyazıd Lisesi Yabancı Dil (İngilizce) bölümünü bitirdikten sonra, yılında Adnan Menderes Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı lisans programını tamamladı. 2011 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Fransızca Mütercim-Tercümanlık bölümü yüksek lisans programına başladı. Aynı zamanda iki yıl süreyle uluslararası bir sigorta şirketinde dosya yöneticisi olarak çalıştı ve eğitimine katkı sağladı. Tez çalışmaları esnasında Erasmus öğrenci değişim programından yararlanarak, araştırmalarına bir sene boyunca Paris'te bulunan INALCO-Institut National des Langues et Civilisations Orientales'de devam etti. Ağustos 2014 yılından beri bilgisayar üreticiliği yapan bir firmada Kuzey Afrika Ülkeleri Ürün Yönetimi Uzmanı olarak çalışmakta ve eş zamanlı olarak akademik çalışmalarına devam etmektedir.